

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“

2 / 2015

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ“ AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZA DE DATE INTERNAȚIONALĂ CEEOL

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“
BUCUREȘTI, 2015

Coperta: *Elena PLEȘANU*

(Gravură aquaforte 40 x30 Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
Eugen ILINA, Uniunea Artiștilor Plastici, România)

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea
taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor
revine în totalitate autorilor.

CUPRINS

- 9** Editorial - Divergențe în convergența evoluției lumii contemporane
Col.lect.univ.dr. Alexandru STOICA
-
- 11** Strategii europene și naționale, în cadrul cooperării juridice internaționale, pentru protecția mediului natural
Col.prof.univ.dr. Constantin IORDACHE
Magistrat drd. Diana SIMA
-
- 16** Atingerea performanței în cadrul achizițiilor publice - între deziderat și realitate
Lt.col.drd. Florin Emil MARDALE
-
- 22** Evoluții doctrinare ale teoriei și practicii războiului aerian în primele decenii ale secolului XXI (Partea a II-a)
Gl.fl.aer.dr. Liviu LUNGULESCU
Cdor.conf.univ.dr.Titi-Iulian AGAFIȚEI
-
- 36** Impactul modelelor conceptuale antiaeriene în acțiunile militare
Lt.col.drd. Daniel ROMAN
-
- 41** Optimizarea mișcării și transporturilor, factor important al economicității în cadrul organizației militare
Col.drd. Marius MILANDRU
-
- 47** Cultura managerială a evaluatorului din instituțiile specifice Sistemului Național de Apărare
Col.dr. Dorin-Marinel EPARU
-
- 51** Determinarea centrelor de greutate – o provocare continuă în planificarea operațiilor
Cdor.instr.av.dr. Florin NISTOR

- 59** **Abordări curente și de perspectivă privind transformarea organizațional-structurală a Forțelor Aeriene ale statelor membre NATO**
Cpt.cdor.drd. Cosmin-Liviu COSMA
-
- 74** **Eșecurile în Intelligence și combaterea lor în contextul de securitate actual**
Lt.drd. Corina-Gabriela SINDIE
-
- 82** **Globalizarea – o nouă provocare a securității naționale**
Răzvan Nicolae MANOLIU
-
- 88** **Comunicarea în educația fizică militară**
Mr. Gabriel Constantin CIAPA
-
- 94** **Statele și națiunile în politica globală la începutul mileniului trei**
Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU
Mr.drd. Ștefan Francisc BARA
-
- 99** **Considerații privind acțiunile militare desfășurate în nordul Mării Negre**
Cpt.cdor.instr.sup.ing.drd. Lucian Valeriu SCIPANOV
Cdor.instr.av.dr. Florin NISTOR
-
- 106** **Evoluții istorice ale sistemului juridic de protecție a mediului natural**
Magistrat drd. Diana SIMA
-
- 111** **Limitele democrației în statul postconflict**
Drd. Teodora FUIOR
-
- 119** **Implementarea rezoluțiilor ONU privind femeile, pacea și securitatea în mediul militar**
Lt.col. just.mil.dr. Adela VÎLCU
-
- 125** **Utilizarea procesului de targeting în cadrul planificării și desfășurării operațiilor**
Mr.drd. Lucian MOLDOVAN
Gl.mr. (r) prof.univ.dr. Visarion NEAGOE

- 130** **Identificarea pericolelor, amenințărilor și riscurilor la adresa economiei ce aduc atingere securității la nivel regional**
Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU
Drd. Corneliu BOGDAN
-
- 135** **Reforma administrativ-teritorială a României din anul 1952, prefața unui nou dictat**
Mr.lect.univ.dr. Andi Mihai BĂNCILĂ
-
- 142** **Intervenția militară a NATO în Iugoslavia din anul 1999**
Mr.drd. Adrian Mihai DIACONU
-
- 150** **Repere conceptuale privind amenințarea și agresiunea aeriană asupra trupelor și a obiectivelor terestre**
Col.drd. Ioan MUNTEANU
-
- 155** **Spațiul cibernetic – un nou mediu de confruntare**
Expert securitate națională Cătălin-Iulian BALOG
-
- 161** **Riscuri și amenințări cu impact asupra mediului de securitate euroatlantic, generate de climatul de instabilitate din spațiul est european și Zona Extinsă a Mării Negre**
Col.dr. Ovidiu MOȘOIU
Col.conf.univ.dr. Iulian MARTIN
-
- 168** **Paradigma grupului minimal în organizații – abordare teoretică**
Lt.col.psih.drd. Iuliana GUIȚA-ALEXANDRU
-
- 176** **Planificarea acțiunilor componente pentru operații psihologice în cadrul procesului de targeting**
Lt.col.drd. Daniel POP
-
- 181** **Managementul țintelor în conflictele moderne**
Col.drd. Constantin-Valentin BORDEI
-
- 187** **Viitorul războiului – războiul hibrid**
Col.prof.univ.dr. Laurențiu GRIGORE

- 192** Transformarea acțională/operațională genistică specifică
Lt.col.drd. Laurențiu ARIN
-
- 198** Mijloace specifice sporturilor de luptă în formarea, dezvoltarea și menținerea capacității motrice a militarilor
Mr.asist.univ.drd. George-Florin BĂIȚAN
-
- 203** Evoluții în plan conceptual ale securității colective în arealul euro-asiatic și al Zonei Extinse a Mării Negre
Drd. Dănuț MAFTEI
-
- 212** Managementul crizelor în viziunea NATO
Mr.drd. Cristian ICHIMESCU
-
- 219** Strategii ale Uniunii Europene pentru combaterea crimei organizate transfrontaliere și pentru realizarea unui spațiu al libertății, securității și justiției
Mr.drd. Cristina ȘTEFAN
-
- 224** Adaptabilitatea operațională – cerință esențială pentru viitorul forțelor terestre
Lt.col.drd. Cristinel Dumitru COLIBABA
-
- 230** Comanda și controlul acțiunilor militare în contextul integrării tehnologiilor moderne
Lt.col.instr.av.drd. Cristian-Octavian STANCIU
-
- 235** Stadii de dezvoltare a politicii externe chineze din 1949 până în prezent
Lt.drd. Alexandra DAN
-
- 243** Parteneriatul estic și geopolitica Mării Negre: provocări pentru securitatea europeană
Drd. Silvia-Alexandra MATAACHE-ZAHARIA

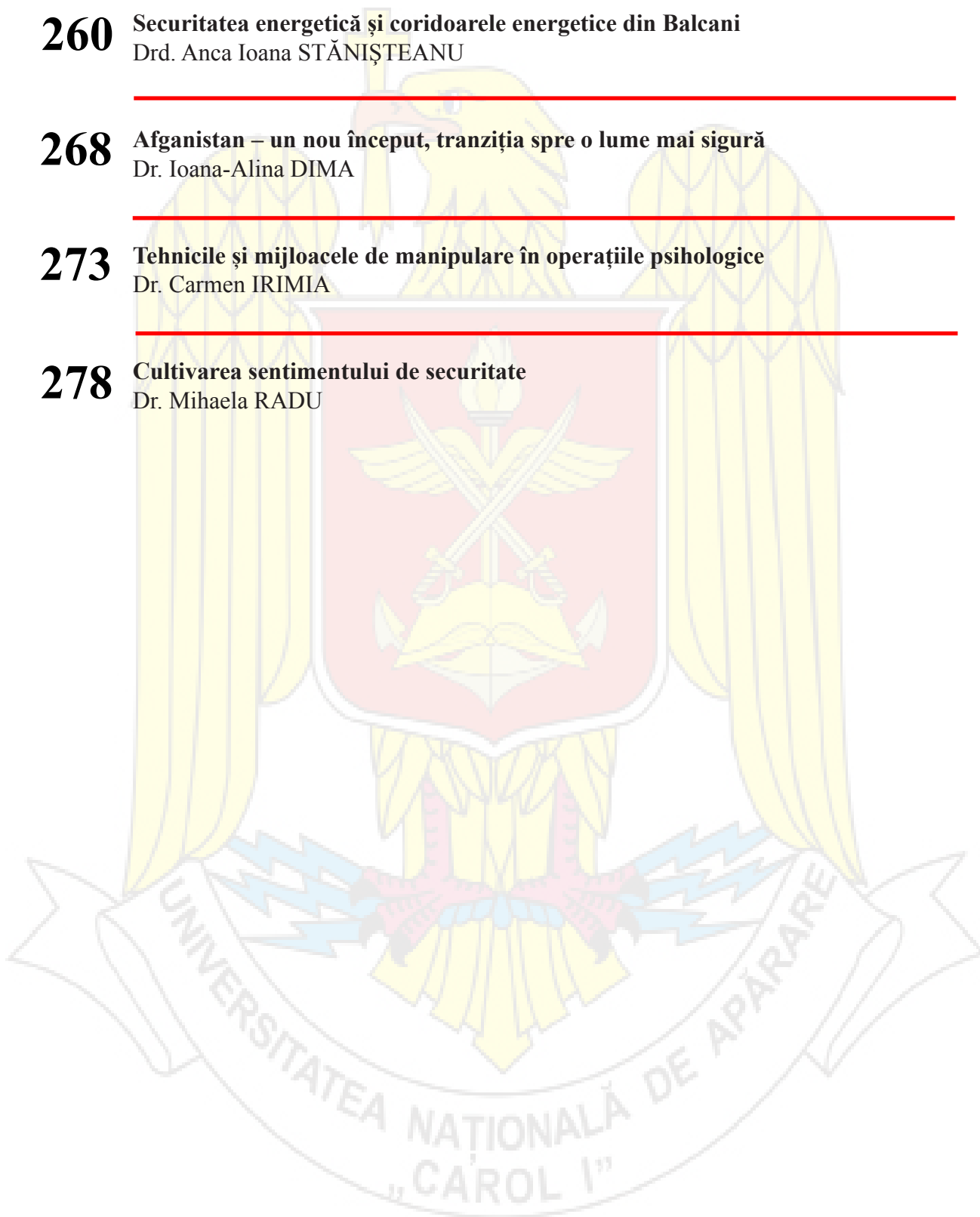

260 Securitatea energetică și coridoarele energetice din Balcani
Drd. Anca Ioana STĂNIȘTEANU

268 Afganistan – un nou început, tranziția spre o lume mai sigură
Dr. Ioana-Alina DIMA

273 Tehnicile și mijloacele de manipulare în operațiile psihologice
Dr. Carmen IRIMIA

278 Cultivarea sentimentului de securitate
Dr. Mihaela RADU

EDITORIAL

DIVERGENȚE ÎN CONVERGENȚA EVOLUȚIEI LUMII CONTEMPORANE

Schimbările fundamentale din mediul de securitate actual și dinamica evenimentelor majore din planul securității globale ne arată că actualul model de organizare a lumii a ajuns într-un punct care implică transformări de esență. Tranziția de la un model la altul se face cu mare greutate, în condițiile în care interesele actorilor de referință, fie ei statali sau nonstatali, sunt profund divergente.

Trei puncte fierbinți pe harta lumii, generate de conflictul din Ucraina, de Statul Islamic și de referendumul organizat în Grecia pentru acceptarea sau nu de către populația acestei țări a măsurilor de austeritate impuse de Troică (Fondul Monetar Internațional, Banca Centrală Europeană și Uniunea Europeană), reprezintă semne ale trecerii către un posibil nou model de organizare a lumii. Marea încercare a actualului model sistemic este dată de capacitatea/incapacitatea acestuia de a evita violența sub forma ei cea mai gravă: războiul.

Criza ucraineană reprezintă o denunțare flagrantă a ordinii sistemice post-Război Rece. Rusia, prin acțiunile pe care le desfășoară și prin mijloacele folosite, este pornită să schimbe modelul actual de organizare și de conducere a lumii și să obțină un loc privilegiat în cadrul acestuia. Prin anexarea Peninsulei Crimeea și destabilizarea estului Ucrainei, Federația Rusă urmărește nu numai să împiedice orientarea către UE și NATO a acestei țări, ci, în același timp, își argumentează, construiește și consolidează un alt rol geopolitic, care să-i permită proiectarea forțelor proprii spre sud, în Marea Mediterană și mai departe.

Criza ucraineană a ajuns azi într-un punct extrem de sensibil în care nu este exclusă posibilitatea/probabilitatea unui război între actorii implicați, dar, deopotrivă, sunt deschise perspective privind soluționarea pașnică. Dacă se încheie prin război, atunci se verifică realitatea istorică că întotdeauna în sistemul westphalian ordinea sistemică a fost schimbată prin război. Dacă se încheie pașnic, atunci avem de a face cu o achiziție teoretică extrem de importantă, anume că, în era nucleară, o gestiune rațională a crizelor sistemice poate evita războiul hegemonic de schimbare a ordinii globale.

Pe de altă parte, perpetuarea unei stări de neîncredere și ură interconfesională într-un areal geopolitic afectat de numeroase conflicte, Orientul Mijlociu, precum și promovarea unor politici interne discreționare de către guvernele de la Damasc și Bagdad au alimentat tensiunile existente între diversele comunități etnico-religioase, disensiunile dintre sunniți și șiiți manifestându-se cel mai intens, cu impact puternic la nivel regional. Frământările intense din ultimii ani din Siria și Irak au generat viduri socio-politice și de securitate ce au constituit un teren fertil pentru manifestarea și dezvoltarea rapidă a militantismului jihadist sunnit, care a găsit sprijin important în cadrul unor comunități locale, dominate de sentimente ostile la adresa puterii. Cel mai notabil caz în acest context este apariția și evoluția „Statului Islamic din Irak și Levant”.

Extinderea rapidă a zonei de acțiune a Statului Islamic pe teritoriile irakian și sirian a fost potențată de gradul ridicat de instabilitate regională și de incapacitatea celor două state-națiune de a exercita controlul în interiorul propriilor granițe. Exploatând și exacerbând astfel de condiții, Statul Islamic a fost capabil să-și consolideze puterea militară, să atragă numeroși adepți și un număr foarte mare de luptători străini de diverse naționalități, acaparând, în același timp, resurse materiale și financiare imense care îi permit să atenteze la contestata fundație a ordinii sistemice globale.

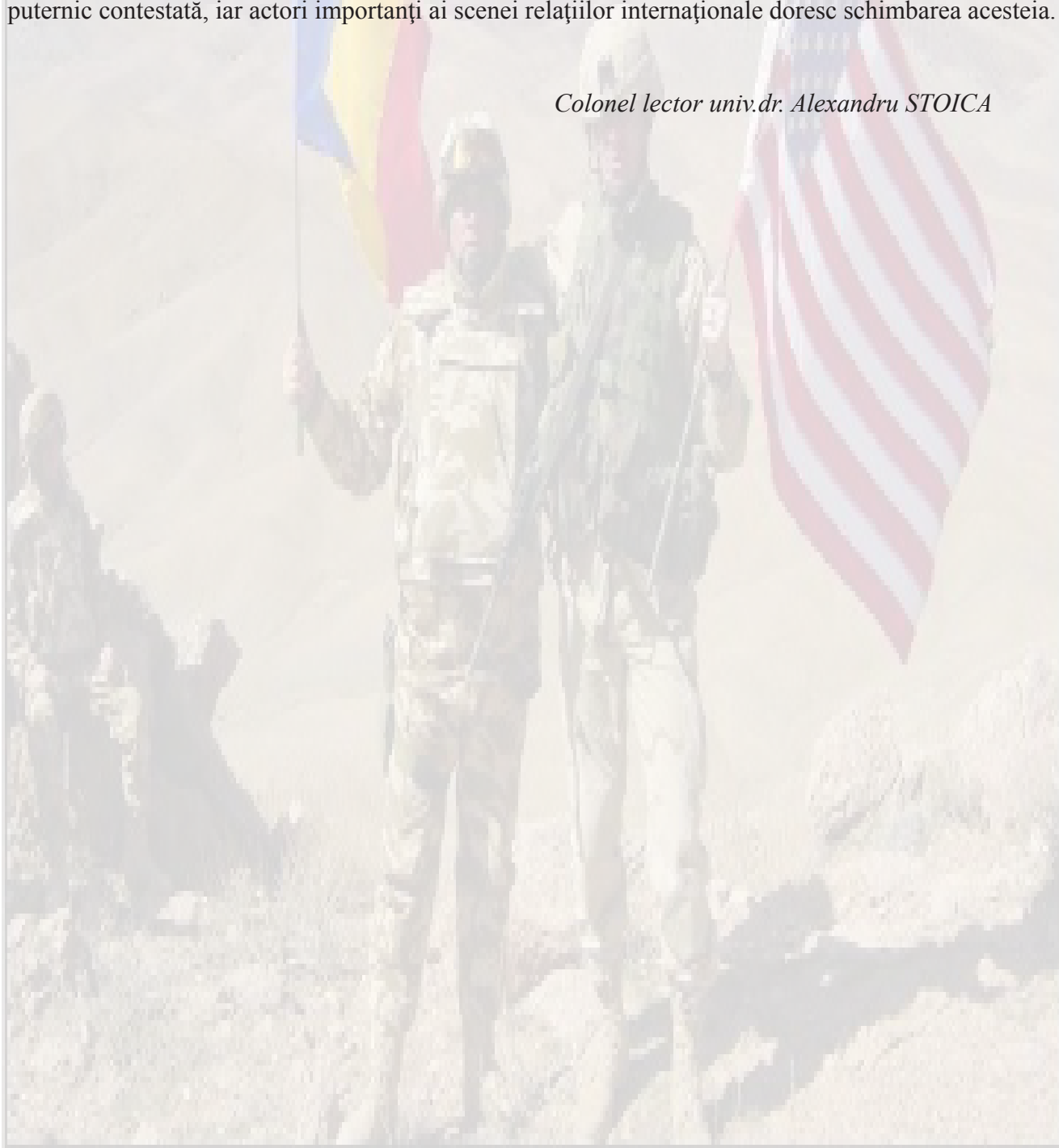
Criza din Grecia contribuie la șubrezirea arhitecturii sistemului financiar internațional și la amplificarea problemelor de tip sistemic ale lumii contemporane. Astăzi nu se mai poate discuta de o criză financiară obișnuită, de tipul celor prin care a trecut Grecia de-a lungul istoriei sale după câștigarea

independenței față de Imperiul Otoman în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Această criză a fost amplificată și de decizia conducătorilor de la Atena de a apela la o formă a democrației directe, prin convocarea și organizarea unui referendum, dar și de rezultatele acestuia, care pot arunca Uniunea Europeană, în particular, și lumea, în general, într-o situație fără precedent dacă nu se încearcă găsirea unei soluții acceptabile pentru toate părțile.

Practic, respingerea de către poporul elen a măsurilor de austeritate impuse de creditorii internaționali nu înseamnă automat ieșirea Greciei din Uniunea Europeană sau din zona euro, însă, cu siguranță, obligă sistemul financiar global la restructurarea datoriilor suverane ale statelor și la împărțirea poverii acestora între creditori și debitori. Altfel, cutia Pandorei fiind deschisă, sistemul financiar va fi obligat să se transforme pentru a nu se prăbuși.

Concluzionând, astfel de evenimente dramatice, precum cele enunțate în acest editorial, ne arată că avem de a face cu o evoluție sistemică extrem de incertă, în care ordinea globală existentă este puternic contestată, iar actorii importanți ai scenei relațiilor internaționale doresc schimbarea acesteia.

Colonel lector univ.dr. Alexandru STOICA

STRATEGII EUROPENE ȘI NAȚIONALE, ÎN CADRUL COOPERĂRII JURIDICE INTERNAȚIONALE, PENTRU PROTECȚIA MEDIULUI NATURAL

EUROPEAN AND NATIONAL STRATEGIES, WITHIN THE JURIDICAL INTERNATIONAL COOPERATION, FOR PROTECTING THE NATURAL ENVIRONMENT

Prof.univ.dr. Constantin IORDACHE*
Magistrat drd. Diana SIMA**

Amenințările la adresa mediului pot fi soluționate numai prin reglementarea unui cadru juridic național și internațional și crearea unor instituții care să supravegheze și să intervină în ipoteza unor dezastre naturale, incendii forestiere, cutremure, inundații etc. Strategiile naționale și europene de prevenire și de atenuare a efectelor acestor amenințări au un rol deosebit de important pentru securitatea națională a statelor.

The threats against the environment can be solved only by creating a national and international juridical framework, as well as some institutions, meant to supervise and intervene in the event of natural disasters, forest conflagrations, earthquakes, floods, etc. The national and European strategies for preventing and reducing these threats have an important role for the states' national security.

Cuvinte-cheie: protecția mediului; protecție civilă; securitate națională; strategii europene; strategii naționale.

Keywords: environment protection; civil protection; national security; European strategies; national strategies.

Într-o lume a amenințărilor globale, securitatea umană, condiție prealabilă a dezvoltării sociale, depinde din ce în ce mai mult de instituții internaționale funcționale. Pe plan european, OSCE și UE au înregistrat progrese în gestionarea crizelor și au ca obiectiv dezvoltarea mecanismelor necesare unei intervenții rapide și, după caz, energice, astfel încât să se evite pierderile umane, cultural-spirituale, afectarea ecosistemelor naturale, fie că este vorba de conflicte, de acte teroriste, de dezastre naturale sau de accidente tehnologice.

Pentru a răspunde la riscurile și amenințările cu care se confruntă statele membre ale UE (dezastrele naturale, incendiile forestiere, cutremurele, inundațiile și furtunile violente), sistemul european de securitate soluționează diverse provocări și imperative sociale, cum ar fi: necesitatea dezvoltării cooperării și solidarității între statele membre;

abordarea cauzelor crizelor umanitare și ecologice; stabilirea priorităților în materie de prevenire și anticipare a crizelor.

Pentru gestionarea dezastrelor naturale și a celor provocate de om, fenomene care constituie amenințări comune, cooperarea autorităților din domeniul protecției civile este esențială, în condițiile apărării valorilor europene: respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, salvagardarea statului de drept, a democrației, a dialogului, a toleranței, a transparenței și a solidarității umane. În prezent, sistemele de protecție civilă reprezintă un element esențial al oricărui sistem de securitate statal.

Strategia europeană de securitate – „O Europă sigură într-o lume mai bună” –, adoptată în 2003, a fost completată în 2010 prin adoptarea, de către Consiliul European, a *Strategiei de securitate internă a UE*. Pe baza valorilor și principiilor stabilite în tratatele UE, *Strategia de securitate internă a UE* stabilește un ansamblu de acțiuni pentru consolidarea răspunsului european în caz de dezastre prin: reducerea vulnerabilității în

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: jordache_constantin@yahoo.com

**Tribunalul Alba, Secția Penală, Alba Iulia

e-mail: diana_sima_73@yahoo.com

fața dezastrelor naturale sau tehnologice, printr-o abordare strategică de anticipare și de prevenire și prin continuarea perfecționării nivelului de pregătire și de reacție a unor mecanisme și structuri de protecție civilă, cu respectarea atributelor competențelor instituțiilor de resort naționale; elaborarea unor tehnici privind metodele de monitorizare și prevenire a pericolelor; evaluări și analize în materia riscurilor naturale și a celor provocate de om pe care UE le-ar putea înfrunța în viitor; identificarea unor noi riscuri și amenințări, precum penuria de energie și pandemiile; abordări integrate ale etapelor critice ale unei crize (prevenirea, reacția și redresarea) prin punerea în aplicare a asistenței reciproce și a solidarității europene.

Tratatul de la Lisabona - 2009 a oferit cadrul juridico-administrativ de a se realiza, la nivelul UE, o structură care are o capacitate ridicată de răspuns în caz de dezastre.

În ceea ce privește vizibilitatea răspunsului UE în caz de dezastre, instituțiile europene, împreună cu statele membre, trebuie să pună la punct o strategie de comunicare care să facă vizibile eforturile UE pentru cetățenii proprii, pentru țările în curs de dezvoltare beneficiare ale ajutorului umanitar și să reprezinte un model pentru partenerii internaționali.

Consensul european privind ajutorul umanitar, *instrument juridico-administrativ adoptat în decembrie 2007, angajează UE în sprijinirea reducerii riscului de dezastre în țările în curs de dezvoltare. Având în vedere faptul că, în ultimii ani, accentul s-a mutat dinspre o abordare care viza în special răspunsul în caz de dezastre, spre punerea în aplicare a unor abordări globale în domeniul reducerii riscului de dezastre, precum și pentru că UE nu avea un cadru strategic pe baza căruia să fie orientat ajutorul acordat țărilor în curs de dezvoltare pentru reducerea riscului de dezastre, deși este cel mai mare donator de ajutor umanitar din lume, Comisia Europeană, într-o comunicare către Parlamentul European și Consiliul UE, a propus Strategia UE de sprijinire a reducerii riscului de dezastre în țările în curs de dezvoltare, ale cărei obiective se vor realiza atât prin intermediul cooperării pentru dezvoltare, cât și al ajutorului umanitar.*

Deși nu l-a adoptat în mod formal¹, Comisia Europeană sprijină punerea în aplicare a *Cadrului de acțiune de la Hyogo pentru perioada 2005-2015:*

consolidarea rezistenței națiunilor și comunităților în fața dezastrelor naturale, urmărind concretizarea acestuia în acțiuni eficiente la nivel mondial, regional, național și local.

În efortul de reducere a riscului de dezastre, UE va utiliza cele mai bune practici elaborate de Comisia Europeană și de statele membre, referitoare la mediu, la schimbările climatice și la protecția civilă.

Pentru îndeplinirea obiectivului general al Strategiei, UE va interveni pe *domenii prioritare*², astfel: reducerea riscului de dezastre, ca o prioritate națională și locală, cu o bază instituțională solidă pentru punerea în aplicare; identificarea, evaluarea și monitorizarea riscului de dezastre; consolidarea sistemelor de alertă timpurie.

Pentru implementarea Strategiei, Comisia Europeană a instituit un *grup de coordonare al UE*, care include Comisia Europeană și statele membre UE.

În România a fost constituit și funcționează, din anul 2004, *Sistemul Național pentru Situații de Urgență*, unitatea de bază este *Inspectoratul pentru Situații de Urgență*. Componenta dinamică și cea mai eficientă a acestui inspectorat o reprezintă *Sistemul Mobil de Urgență, Resuscitare și Descarcerare – SMURD*.

Prioritățile de dezvoltare ale protecției civile din România sunt cuprinse în *Strategia națională de protecție civilă*, aprobată prin *H.G.R. nr. 547 din 2005*, unde se reflectă opțiunile fundamentale ale statului privind asigurarea securității naționale în domeniul prevenirii și protecției populației civile, a bunurilor materiale, a valorilor de patrimoniu cultural și spiritual în caz de dezastre și/sau război.

Esența strategiei naționale de protecție civilă este relevată de cele patru concepte strategice – capacitate de răspuns credibilă, restructurare și modernizare, parteneriatul operațional intensificat și integrarea graduală – elemente care vizează atingerea și menținerea unei capacități de reacție permanente, eficiente și adecvate, bazate pe structuri moderne, profesioniste și voluntare, dimensionate și dotate în raport cu riscurile specifice domeniului protecției civile, în condițiile de cooperare cu structurile similare din țările membre NATO și UE, fiind vizată realizarea interoperabilității cu acestea.

Obiectivul fundamental al protecției civile din România îl constituie atingerea unei capacități optime de a asigura prevenirea populației asupra atacurilor unui eventual agresor, precum și în

cazul iminenței producerii, manifestării riscurilor naturale și tehnologice, pentru protecția acestora în caz de dezastre și/sau conflict armat și pentru limitarea efectelor și ulterior înlăturarea urmărilor acestora.

Pentru atingerea obiectivului fundamental, strategia națională de protecție civilă definește următoarele obiective³: identificarea, monitorizarea și gestionarea tipurilor de riscuri generatoare de dezastre naturale și tehnologice existente pe teritoriul României sau pe teritoriul statelor vecine, care ar putea afecta teritoriul național; informarea și pregătirea preventivă a populației cu privire la pericolele la care este expusă, măsurile de autoprotecție ce trebuie îndeplinite, mijloacele de protecție puse la dispoziție, obligațiile ce îi revin și modul de acțiune pe timpul situației de urgență.

În ceea ce privește conducerea sistemului național de protecție civilă, strategia prevede că primul-ministru este șef al Protecției Civile în România și coordonează Comitetul Național pentru Situații de Urgență prin ministrul afacerilor interne. Precizarea că prim-ministrul este șef al Protecției Civile în România nu se mai regăsește, dintr-o regretabilă omisiune, în actele normative adoptate ulterior în domeniul rezolvării situațiilor de urgență.

În domeniul conducerii se prevede că acțiunea de evacuare în caz de conflict armat a autorităților administrației centrale și locale, a unor categorii de populație, bunuri materiale și a valorilor de patrimoniu, este coordonată de Inspectoratul General pentru Situații de Urgență. Punerea în aplicare a planurilor întocmite pentru astfel de situații se execută, în timp de pace, cu aprobarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării sau a Marelui Cartier General, în caz de conflict armat. Coordonarea acțiunilor de protecție civilă, pe timp de război, se realizează de către Marele Cartier General, în compunerea căruia va funcționa o Grupă Operativă de Protecție Civilă, a cărei organizare, înzestrare și atribuții se stabilesc de către inspectorul general al Inspectoratului General pentru Situații de Urgență.

Strategia mai prevede și modalitățile de pregătire a forțelor de protecție civilă pentru realizarea logisticii, precum și resursele financiare necesare atingerii obiectivelor urgențelor civile sau de mediu natural.

Pentru că accentul în domeniul protecției civile se direcționează tot mai mult spre modalități

de reacție, de prevenire, Guvernul României a adoptat, prin Hotărârea nr. 762 din 16 iulie 2008, *Strategia națională de prevenire a situațiilor de urgență*. Prin *Strategia națională de prevenire a situațiilor de urgență*⁴, Guvernul României urmărește consolidarea capacității statului pentru prevenirea producerii situațiilor de urgență și pentru gestionarea acestora.

Prevenirea situațiilor de urgență presupune, în general, un efort mare interinstituțional și multidisciplinar, precum și alocarea permanentă de resurse financiare.

Pentru că nu este posibilă împiedicarea manifestării riscurilor naturale, strategia urmărește reducerea vulnerabilităților pe plan național, prin măsuri tehnice și operative. Măsurile tehnice constau în executarea și întreținerea lucrărilor de apărare specifice, proiectarea și executarea construcțiilor conform normativelor, proiectarea și executarea infrastructurii necesare alertării timpurii și combaterii unor fenomene periculoase (sisteme antigrindină), proiectarea și realizarea perdelelor forestiere de protecție, împădurirea și reîmpădurirea unor terenuri, elaborarea hărților de risc, zonarea și rotirea culturilor agricole etc.

Măsurile operative cuprind monitorizarea factorilor de risc, întocmirea planurilor de protecție și intervenție în diverse situații de urgență, a planurilor de înștiințare și alertare a autorităților responsabile și a populației, a planurilor de evacuare, organizarea intervenției, organizarea fluxului informațional-decizional.

Măsurile de pregătire urmăresc pregătirea populației, pregătirea comitetelor pentru situații de urgență, a celulelor de urgență și a centrelor operative, pregătirea persoanelor cu responsabilități în managementul situațiilor de urgență, pregătirea forțelor de intervenție etc.

Prevenirea riscurilor tehnologice începe în etapa de proiectare, continuă pe durata edificării obiectivelor cu risc, se menține pe tot parcursul exploatării acestora și se încheie cu dezafectarea în condiții de siguranță a instalațiilor ce conțin forțe periculoase.

Pentru prevenirea incendiilor, strategia are printre priorități: exercitarea autorității de stat în domeniul apărării împotriva incendiilor; activități de reglementare, avizare, autorizare, atestare, control pentru organizarea apărării împotriva incendiilor, stabilirea răspunderii juridice și sancționarea persoanelor vinovate de încălcarea prevederilor

legii; implementarea codurilor de proiectare bazate pe performanța privind comportarea la foc și pe metodele ingineriei securității la incendiu; elaborarea unor metode de evaluare a riscului de incendiu, armonizate cu reglementările europene specifice; crearea unei culturi a prevenirii incendiilor.

Strategia de prevenire a situațiilor de urgență are la bază următoarele *principii*⁵: complementaritatea prevenirii și reacției; primordialitatea prevenirii situațiilor de urgență; identificarea, evaluarea și ierarhizarea riscurilor.

Pentru autoritățile administrației publice, centrale și locale, strategia urmărește ca acestea să facă față situațiilor de urgență printr-un management performant și o gestionare eficientă, cu respectarea principiului gradualității.

Pentru îmbunătățirea comunicării între instituțiile care participă la managementul și gestionarea situațiilor de urgență, *Strategia națională de comunicare și informare publică pentru situații de urgență* propune un ghid care are ca obiective⁶: îmbunătățirea capacității autorităților publice de a comunica cu publicul și mass-media în timpul unei situații de urgență; stabilirea unor reguli și proceduri pentru toate autoritățile publice implicate în situația de urgență, cu scopul de a eficientiza comunicarea și de a preveni difuzarea unor informații contradictorii.

Strategia națională de comunicare și informare publică pentru situații de urgență a stabilit tipurile de activități pentru informare publică, canalele și instrumentele pentru informarea publică. *Obiectivele strategiei*⁷ sunt: planificarea și implementarea unui sistem de comunicare coordonat pe timpul situațiilor de urgență; dezvoltarea capacității instituționale de a planifica și de a gestiona comunicarea privind hazardurile și situațiile de risc; comunicarea eficientă în timpul și după producerea situației de urgență; creșterea nivelului de înțelegere privind riscurile majore și a capacității individuale de reacție în situații de urgență; creșterea adaptabilității populației la riscuri; dezvoltarea unei colaborări reale cu societatea civilă și implicarea acesteia în mod planificat în programele de informare și voluntariat.

Pe lângă dezvoltarea în rândul populației a unui comportament preventiv și a unei reacții rezonabile în situații de urgență, strategia urmărește și evitarea

dezinformării pentru prevenirea unor stări de confuzie.

*Infrastructura critică națională*⁸ trebuie protejată împotriva dezastrelor naturale și tehnologice și altor tipuri de riscuri și amenințări.

Statutul euroatlantic al țării noastre determină și o manifestare a potențialilor factori de risc regional la nivel național. Evoluția riscurilor naturale și tehnologice au determinat adoptarea *Strategiei naționale privind protecția infrastructurilor critice*, prin *H.G.R. nr. 718 din 13 iulie 2011*, cu scopul sporirii capacității de protecție și micșorării vulnerabilităților naționale în acest domeniu.

Manifestările riscurilor naturale și tehnologice constituie o preocupare a structurilor de protecție civilă și a altor instituții, deoarece dezastrele naturale și tehnologice pot provoca victime umane, pagube materiale semnificative sau pot distruge elementele de infrastructură care sunt vitale economiei.

În țara noastră, dintre sectoarele infrastructurii critice naționale – energetic, tehnologia informației și comunicațiilor, alimentare cu apă, alimentație, sănătate, securitate națională, administrație, transporturi, industria chimică și nucleară, spațiu și cercetare – cele mai afectate în cazul unor dezastre naturale sau tehnologice au fost transporturile, alimentările cu apă, sectorul energetic și cel al tehnologiei informației și comunicațiilor. Din aceste considerente, pentru protecția infrastructurilor critice, strategia vizează necesitatea realizării cadrului juridico-administrativ pentru cooperarea cu instituțiile/organizațiile reprezentate în cadrul Sistemului Național de Management al Situațiilor de Urgență și reclamă ca un imperativ să crească potențialul de autoprotecție al acestora. Intervențiile de asistență în domeniul protecției pentru mediul natural constituie o necesitate impusă de producerea, pe fondul schimbărilor climatice, a dezastrelor naturale, de efectul transfrontalier al unor dezastre tehnologice, de imperativul protejării mediului înconjurător, precum și de nevoile de asigurare a protecției umanitare pentru persoanele afectate de conflictele locale. Este necesar a se cunoaște mecanismele instituțiilor și instrumentelor dezvoltate de ONU, NATO și UE pentru realizarea obiectivelor activităților de protecție civilă.

Eliminarea riscurilor nu este posibilă, dar se pot reduce efectele sociale și economice ale dezastrelor. În ultimii ani, accentul s-a mutat dinspre răspunsul în situații de criză, spre prevenirea și protecția împotriva efectelor acestora. Strategia

internațională de reducere a dezastrelor, adoptată și perfecționată de ONU, urmărește să promoveze în lume o „cultură a prevenirii” prin care să se schimbe comportamentul oamenilor față de natură, să crească rezistența comunităților și să se reducă vulnerabilitățile acestora față de efectele dezastrelor naturale și tehnologice. ONU va trebui să asigure și în viitor asistența și protecția civililor în cazul conflictelor armate, prin structurile sale de protecție civilă și ajutor umanitar, ca urmare a progreselor reduse în domeniul respectării prevederilor dreptului internațional umanitar de către părțile în conflict fie ele state sau grupuri armate.

Analizând strategia națională de protecție pentru mediul natural am ajuns la concluzia că se impune adoptarea uneia noi, care să clarifice locul și rolul protecției în cadrul sistemului securității naționale, criteriile de finanțare, precum și unele aspecte privind infrastructura necesară protecției civile, în special în ceea ce privește alertarea timpurie și adăpostirea. De asemenea, aceasta trebuie să includă strategia națională de prevenire a situațiilor de urgență.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 Numai guvernele pot adopta Cadrul de la Hyogo.

2 *Strategia UE de sprijinire a reducerii riscului de dezastre în țările în curs de dezvoltare*, cap. 4, Bruxelles,

4.3.2009 COM(2009) 84 final/2.

3 H.G.R. nr. 547 din 9 iunie 2005 pentru aprobarea *Strategiei naționale de protecție civilă*, publicată în Monitorul Oficial nr. 600, din 12 iulie 2005.

4 H.G.R. nr. 762 din 16 iulie 2008 pentru aprobarea *Strategiei naționale de prevenire a situațiilor de urgență*, publicată în Monitorul Oficial nr. 566, din 28 iulie 2008.

5 *Ibidem*.

6 *Strategia națională de comunicare și informare publică pentru situații de urgență*, aprobată prin H.G.R. nr. 548, din 21 mai 2008, publicată în Monitorul Oficial nr. 426, din 6 iunie 2008.

7 *Ibidem*.

8 O.U. nr. 98 din 3 noiembrie 2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice, cu modificările și completările ulterioare, art. 3, lit. a).

BIBLIOGRAFIE

Tratatul de la Lisabona – 2009.

Fuerea Augustin, *Manualul Uniunii Europene*, Editura Univers Juridic, București, 2004.

Iordache C., *Politici ale Uniunii Europene*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2008.

Iordache C., Coman D., *Politici și strategii comunitare*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2011.

Moreanu Philippe, *Organizații internaționale contemporane*, Institutul European, Iași, 1998.

Strategia națională de comunicare și informare publică pentru situații de urgență, aprobată prin H.G.R. nr. 548, din 21 mai 2008, publicată în Monitorul Oficial nr. 426, din 6 iunie 2008.

O.U. nr. 98 din 3 noiembrie 2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice, cu modificările și completările ulterioare, art. 3, lit. a).

[www.stopincendiu.ro/pdf.legislatie/hg nr. 972/2008](http://www.stopincendiu.ro/pdf.legislatie/hg_nr_972/2008).

[www.cssas.unap.ro/pdf/carti/conferinta 2012/vol I](http://www.cssas.unap.ro/pdf/carti/conferinta_2012/vol_I)

ATINGEREA PERFORMANȚEI ÎN CADRUL ACHIZIȚIILOR PUBLICE – ÎNTRE DEZIDERAT ȘI REALITATE

ACHIEVING PERFORMANCE IN PUBLIC PROCUREMENT – BETWEEN WISH AND REALITY

Lt.col.drd. Florin Emil MARDALE*

Atingerea unui nivel suficient al performanței reprezintă atât un deziderat, cât și o necesitate. În actualele condiții economice, în care reafirmarea tot mai accentuată a principiului economicității și eficientizării activității sectorului public, desfășurarea activității vizând în permanență gestionarea performantă a fondurilor publice a devenit o condiție obligatorie pentru managementul organizațiilor publice.

O latură aparte a gestionării managementului fondurilor publice o reprezintă achizițiile publice, un segment cu o pondere de aproape o cincime din PIB-ul mondial, acționând ca parte activă a comerțului mondial. Conceptual, achizițiile publice au evoluat constant, inclusiv prevederile legale au ținut pasul cu evoluția obiectivă a solicitărilor și a necesităților autorităților publice, dar și a operatorilor economici. Necesitățile obiectiv determinate ale organizațiilor publice trebuie să se întâlnească prin intermediul achizițiilor publice cu interesele economice ale operatorilor privați ce acționează pe piață, vizând în permanență atingerea performanței.

A sufficient level of performance is both a goal and a necessity. In the current economic conditions, the reaffirmation of the principle of the increasing economy and efficiency of public sector activity, the activity aimed at continuously performing management of public funds has become a prerequisite for the management of public organizations.

A special aspect of the management of public funds management, public procurement represents a segment with a share of almost a fifth of global GDP, acting as an active part of world trade. Conceptually, public procurement has evolved steadily including legal provisions kept pace with the needs and necessities objective public authorities and economic operators. Objectively determined needs of public organizations have to meet through public procurement with the economic interests of private operators acting in the market aiming to continually achieve performance.

Cuvinte-cheie: sector public; performanță; achiziții publice; instituție publică.

Keywords: public sector; performance; public procurements; public institution.

Orice societate are nevoie de un sector public, a cărui principală funcție trebuie să fie aceea de a defini principiile în baza cărora trebuie să funcționeze aceasta. De asemenea, cel de-al doilea rol al administrației publice este acela de a asigura serviciile publice de importanță vitală pentru comunitate, și anume apărarea și asigurarea ordinii publice, iar a treia dimensiune, ce trebuie acoperită de instituțiile statului, este aceea de a furniza serviciile publice necesare pe care nici sectorul privat, nici sectorul nelucrative nu pot să le ofere având la dispoziție resursele existente.

Din cauza costurilor extrem de ridicate înregistrate în sectorul public, oamenii doresc și își comunică din ce în ce mai vocal aceste dorințe, ca fondurile publice să fie utilizate în condiții de eficiență tot mai ridicate. În general, se urmărește transpunerea eficienței sectorului privat către cel public și obținerea de către acesta din urmă a unor rezultate comparabile. Mulți oameni critică serviciile publice și ceea ce ei consideră azi ca fiind inacceptabil: achizițiile și practicile iraționale ale instituțiilor publice, lipsa serviciilor necesare și pervertirea funcțiilor administrației publice de către puternice grupuri de interese. Toate aceste nemulțumiri ar putea fi sintetizate astfel:

*Inspectoratul de Jandarmi Județean, Sibiu
e-mail: ec_mardale_florin@yahoo.com

- impozitele sunt extrem de mari și împovărătoare, iar serviciile instituțiilor statului nu se ridică la nivelul acestor costuri;
- unele instituții publice încheie, în general, contracte de achiziții pentru bunuri și servicii aparent banale pe sume scandaloase;
- infrastructura publică a țării (drumuri, poduri etc.) se extinde foarte încet și se degradează extrem de repede în ciuda existenței unor taxe de drum foarte ridicate;
- activitatea instituțiilor publice este adeseori înceată și lipsită de flexibilitate din cauza birocrăției și a regulilor interne exagerate;
- unii angajați ai instituțiilor publice sunt protejați prea mult chiar și în fața acuzațiilor de incompetență sau de comportament incorect;
- comunicarea inadecvată la nivelul instituțiilor publice crează confuzie și uneori chiar revoltă¹.

De aceea, se impune o regândire a sectorului public și mai ales o redimensionare a cheltuielilor acestuia, plecând de la utilizarea cât mai judicioasă a resurselor avute la dispoziție și până la creșterea serviciilor oferite către populație. Prin urmare, consider că problematica achizițiilor publice capătă o importanță tot mai ridicată în actualul context socio-economic, solicitând din partea managerilor de la toate nivelurile din sectorul public o atenție și o analiză tot mai ridicată.

Instituțiile publice se află acum în fața unor provocări extrem de complexe, încercând, pe de o parte, să își limiteze cheltuielile, dar pe de altă parte încercând și să își dovedească utilitatea prin promovarea unei imagini cât mai clare asupra complexității și importanței serviciilor oferite populației. Nici structurile de apărare și asigurare a ordinii publice nu scapă de controlul critic al opiniei publice, existând de multe ori voci ce susțin reducerea aparatului birocratic al acestora (în cele mai multe cazuri făcându-se referire totuși numai la structurile de ordine publică, și anume la forțele de poliție și la cele ale Jandarmeriei Române) astfel că importanța utilizării fondurilor disponibile devine tot mai ridicată.

Conceptul de achiziție publică apare tot mai des utilizat, iar înțelesul acestuia este cel mai bine definit în legislația europeană ca reprezentând „obținerea beneficiilor de pe urma lucrărilor, a produselor sau a serviciilor în cauză, fără a implica

în mod necesar un transfer de proprietate către autoritățile contractante”². Mult mai simplu apare definit conceptul în economiile Americii de Nord, și anume „activitatea de obținere de bunuri sau servicii pentru o autoritate contractantă”³. În Statele Unite, ca și în Canada, sectorul public se bucură de o mai mare considerație din partea opiniei publice, volumul extrem de ridicat al necesităților instituțiilor publice fiind asigurat de operatori economici privați care pot să-și susțină „supraviețuirea economică” în urma relațiilor contractuale pe care le dezvoltă cu mediul guvernamental, de aceea și conceptul este mai simplu și mai ușor de tratat.

Conceptual, achiziția publică nu trebuie să fie ruptă de latura care cuprinde finanțarea sau bugetarea unei instituții publice. Din această cauză, reglementarea achizițiilor publice la nivel european a fost influențată în mod semnificativ de proiectul creării pieței interne.

Principalele argumente pentru liberalizarea cadrelor specifice ale cererii din sectorul public și utilităților publice și ofertei industriale au fost economiile bănești și convergența prețurilor la nivelul Uniunii Europene. Reglementarea achizițiilor publice presupune luarea în considerare a două argumente, unul economic și altul juridic, în scopul creării unei piețe publice integrate la nivelul Uniunii Europene. Astfel, existența principiilor transparenței, nediscriminării și tratamentului egal în atribuirea contractelor de achiziții publice presupune faptul că sistemul normativ al achizițiilor publice va asigura: concurența în piețele geografice sau de produse relevante; penetrarea importurilor de produse și servicii destinate sectorului public; flexibilitatea contractelor publice în cadrul pieței comune cu impact în sectorul convergenței prețurilor, cât și în ceea ce privește raționalizarea și restructurarea sectorului industrial european.

Reglementarea juridică a achizițiilor publice creează cadrul necesar în vederea asigurării îndeplinirii funcțiilor pieței comune. În paralel cu argumentele economice, argumentele juridice au dat naștere necesității reglementării achizițiilor publice, fiind considerate un ingredient necesar aferent principiilor fundamentale ale Tratatelor, respectiv cel privind libera circulație a bunurilor și a serviciilor, dreptul de liberă stabilire și interzicerea discriminării pe criterii de naționalitate. Liberalizarea achizițiilor publice semnifică intenția instituțiilor europene de eliminare a practicilor comerciale preferențiale și

discriminatorii întâlnite în sectorul public și crearea unui cadru comercial unitar la nivel european care să reglementeze raporturile juridice dintre sectorul public și cel privat. Achizițiile publice realizate de către autoritățile contractante din statele membre sunt deseori susceptibile de favoritism pentru piața națională, prin *campionii naționali*⁴, în dauna unor competitori locali sau intracomunitari mult mai eficienți. În urma faptului că piețele relevante (de producție și geografice) au fost protejate împotriva competiției, s-au dezvoltat practici concurențiale distorsionate în comerțul furnizării bunurilor, lucrărilor și serviciilor destinate sectorului public. Aceste practici concurențiale distorsionate reprezintă un impediment major în funcționarea pieței comune și restrâng îndeplinirea și respectarea principiilor menționate în tratate.

Așadar, legislația, deciziile politice și jurisprudența au determinat necesitatea instituirii piețelor publice integrate în Uniunea Europeană, unde un nivel satisfăcător al concurenței ar asigura cadrul optim de alocare a resurselor necesare pentru funcționarea sectorului public, inclusiv cel al utilităților publice prin achiziția de bunuri, servicii și lucrări. Achizițiile publice au fost încadrate ca fiind un element cheie în atingerea obiectivului Uniunii Europene de a deveni cea mai competitivă economie din lume până în 2010, obiectiv care se pare totuși că nu a putut fi atins, cu toate că în planul achizițiilor publice s-a reușit, cel puțin la nivel conceptual, o unificare a termenilor și a condițiilor generale de desfășurare a procedurilor.

Legislația care guvernează achizițiile publice este, la nivel comunitar, concepută să deschidă piața achizițiilor publice către competiție, pentru a preveni politicile de „cumpărare națională” și pentru a promova libera circulație a capitalurilor.

Având în vedere condițiile tot mai grele de funcționare a instituțiilor publice din cauza limitării permanente a resurselor, consider că este necesară o determinare cât mai precisă a obiectului de activitate al fiecărei instituții publice, eliminarea paralelismelor și suprapunerilor funcționale, găsirea unor metode de reformare a sistemelor cu cât mai puține costuri sociale, iar apoi găsirea unor soluții pentru o finanțare la un nivel cât mai apropiat de cel utilizat de instituțiile Uniunii Europene. De aceea, crearea unui cadru profesionist și performant de funcționare a instituțiilor publice nu poate conduce decât către o îmbunătățire a activității acestora,

precum și o încadrare mai bună în actualul moment economic mondial.

Performanța ca și concept este urmărită și definită încă din zorii apariției activităților economice, orice bun manager urmărind aplicarea principiului primar de a înregistra maximum de rezultat cu minimum de efort, acest lucru neputând fi realizat decât în condiții de eficiență și de performanță a sistemului respectiv.

În mediul economic privat, eminentamente concurențial, performanța se traduce prin competitivitate, iar acest termen reprezintă un complex fenomen economic, cu definiții și interpretări diferite, dar și cu metode de cuantificare diverse având la bază indicatori unici, compuși sau sisteme de indicatori, înregistrându-se o paletă extrem de largă a modului de determinare a valorii acesteia. Rămâne totuși esențial modul de cuantificarea a fenomenului, întrucât și la nivelul instituțiilor publice ar trebui să existe un mod clar și unitar de măsurare a performanței și a modului de raportare a acestor performanțe. Cu părere de rău, putem constata astăzi că nu există astfel de sisteme de evaluare a performanțelor la nivelul instituțiilor publice, decât în ceea ce privește domeniul ușor cuantificabile, respectiv acolo unde se pot număra foarte ușor numărul de acțiuni executate, numărul de amenzi aplicate, valoarea acestora sau altele asemenea. Pentru activitățile care stau în spatele a tot ceea ce este vizibil, așa-numitele activități de suport în sistemele militare, nu există nicio bază de plecare sau indici de măsurare a performanței, pentru că niciodată nimeni nu a fost interesat de aceasta, dar nici societatea civilă nu a solicitat în mod explicit o evaluare a acestor activități. Ar fi fost, în opinia mea, important pentru cetățeni să poată afla la sfârșitul unui exercițiu bugetar care au fost economiile realizate de către o instituție publică, prin folosirea sistemului electronic de achiziții publice, față de vechea testare individuală a pieței, sau ce reducere s-a înregistrat în bugetul unei instituții publice folosindu-se o anumită procedură de achiziție, ori utilizându-se un anumit sistem propriu de evaluare a ofertelor. Există în sistemul public britanic conceptul de 1 la 7, adică orice pence investită în sectorul public trebuie să aducă la rândul ei o economie de 7 pence în cadrul instituției finanțatoare, aceasta făcând, bineînțeles, referire la investiții, fiind un exemplu de promovare a utilizării eficiente a fondurilor publice.

Încercând să apreciem performanța, trebuie să urmărim, în principiu, cele două paliere de reflectare a acesteia, și anume nivelul sistemului managerial și nivelul sistemului de execuție din cadrul unei organizații publice. La nivel managerial, pentru realizarea unei gestiuni eficiente și performante este necesar să regăsim trei dimensiuni esențiale, și anume: cunoștințele, abilitățile și atitudinile. Un management performant nu se poate realiza fără aceste dimensiuni, dar îndeplinite la un anumit nivel, rezultat din instruirea și perfecționarea continuă. Trebuie să menționez, însă, că din păcate, la nivelul instituțiilor publice, chiar și în cele militare, interesul managementului de top pentru realizarea unor achiziții publice eficiente este extrem de scăzut, manifestându-se cu precădere în momentele în care intervin factorii subiectivi în finalizarea acestora. Deseori, achiziția publică este considerată un mijloc de a introduce în „jocul economic” diverși furnizori care nu au experiență sau care nu dețin calitățile sau capabilitățile necesare de furnizare a unor produse, servicii sau lucrări de calitate la nivelul necesităților autorităților contractante, fapt ce determină apariția de prejudicii materiale în timp, dar care se reflectă în diminuarea resurselor pentru finalizarea altor acțiuni. Acest lucru a fost posibil, așa cum am mai menționat, pe de o parte, și din cauza inexistenței unor indicatori calitativi adecvați pentru determinarea la sfârșitul unui exercițiu bugetar eficiența achizițiilor publice, dar și faptului că în evaluarea unui manager nimeni nu a căutat să evalueze și acest aspect extrem de important al activității instituționale. Faptul că la nivelul unei instituții publice există o execuție bugetară de 100%, nu presupune automat o bună gestionare a fondurilor, ci indică simplul fapt că bugetul instituției a fost utilizat în totalitate. Trebuie să menționez că la nivelul managementului de top al instituțiilor publice, în cea mai mare parte, există atât cunoștințele necesare, cât și abilitățile recomandate pentru o bună utilizare a fondurilor publice, dar atitudinea unora nu este, câteodată, cea mai adecvată vizavi de acest domeniu de activitate.

Ca în orice activitate economică, factorul uman este esențial în derularea activităților privind achizițiile publice. De aceea selecția riguroasă și asigurarea continuității activității în toate domeniile de activitate devin necesități active pentru realizarea obiectivelor organizaționale. Toate procesele de achiziție publică trebuie să ofere

managerului feedbackul necesar și esențial pentru corecta cuantificarea proceselor și pentru eventuala corectare ulterioară a acestora. Acest răspuns nu vine de fiecare dată în întâmpinarea nevoilor de informare a structurii manageriale, fiind adeseori cerute lămuriri sau solicitări exprese din partea acesteia, ori fiind ignorate informațiile parvenite de la structurile beneficiare ale unei achiziții publice⁵.

Aceleași cunoștințe, abilități și atitudini trebuie întâlnite și în rândul personalului de execuție, dar la nivelul corespunzător acestora, pentru realizarea unui management corect și echilibrat al activității de achiziție publică. La acest nivel, principalul factor perturbator înregistrat în cadrul instituțiilor publice este lipsa de continuitate în activitatea de achiziție publică, din cauza dificultății și complexității activității acestui domeniu de activitate, existând o anumită reticență pentru ocuparea unei asemenea poziții în cadrul organizației. În același mod, ca și la nivelul managementului de top al unei instituții, nivelul execuțional ar trebui să urmărească relevarea unor aspecte importante ale acestei activități, evidențiind cuantificarea rezultatelor acesteia și prezentarea spre analiză factorilor decizionali. Nicio entitate economică, participantă în câmpul concurențial, nu poate ignora nivelul costurilor proprii, prin translatare către sectorul public, nicio instituție publică, finanțată de la bugetul de stat, nu ar trebui să ignore nivelul cheltuielilor sale pentru atingerea obiectivelor organizaționale, deoarece aceasta nu generează un profit organizației (acest fapt nefiind posibil în cadrul instituțiilor publice finanțate de la bugetul de stat), ci ar determina posibilitatea atingerii sau realizării altor obiective bine determinate ale instituției⁶.

Pentru aceasta, se impune ca în practică managerii să realizeze atingerea obiectivelor organizaționale utilizând următoarele metode: o definire clară a scopurilor și a obiectivelor, organizarea structurilor, motivarea angajaților și monitorizarea performanțelor și realizărilor. Pentru îndeplinirea acestor activități, managerii, deseori, trebuie să îndeplinească diverse roluri, precum: roluri interpersonale, roluri informaționale și roluri decizionale. Rolurile interpersonale sunt realizate în momentul în care managerul trebuie să desfășoare activități în cadrul organizației și comunică de la acel nivel cu ceilalți angajați. Rolul informațional este determinat atunci când managerul primește, procesează și împărtășește celorlalți informațiile

astfel obținute. Rolurile decizionale apar în momentul în care managerul utilizează informațiile pentru a lua decizii, care implică identificarea oportunităților, dar și a problemelor, determinând o acțiune adecvată prin alocarea de resurse, rezolvarea conflictelor și finalizarea diferitelor negocieri apărute. Astfel că, pentru a-și îndeplini efectiv rolurile, managerii își utilizează calitățile ce le permit să transforme cunoștințele în acțiuni. Robert Katz descrie trei tipuri de calități ce trebuie să le posedă un manager, și anume: calități tehnice, calități umane și calități de analiză și sinteză. Calitățile tehnice sunt utilizate pentru a realiza sarcini specializate, clare și sunt dobândite atât din experiența proprie, cât și prin educație și pot presupune utilizarea diverselor tipuri de tehnologie sau a diverselor proceduri teoretice.

Calitățile umane necesare sunt utilizate pentru activitatea comună cu ceilalți membri ai organizației și cuprinde, printre altele, abilitățile primare de comunicare, abilitățile de convingere și puterea de a face față conflictelor organizaționale.

Calitățile de analiză și sinteză sunt folosite pentru rezolvarea problemelor complexe. Acestea necesită bune cunoștințe despre organizație ca și tot unitar, dar presupune și o bună înțelegere a modului de funcționare a tuturor componentelor organizaționale⁷.

Deși am prezentat cu preponderență palierul decizional al activităților, nu trebuie omise componentele motivaționale ale palierului execuțional de la nivelul fiecărei instituții publice, urmărind ca în actualele condiții economice să se încerce realizarea unui mediu performant de utilizare a fondurilor publice și conștientizarea fiecărui angajat al sectorului public că numai prin efortul comun al tuturor se pot atinge standarde de performanță necesare desfășurării unei activități publice corecte și deschise față de cetățean.

Urmărind afirmația lui Peter Drucker care menționa că „știm că trebuie să măsurăm rezultatele. De asemenea, știm că exceptând afacerile, nu știm să măsurăm rezultatele în cele mai multe organizații” consider că este necesar a se introduce un sistem de cuantificare a performanței în utilizarea fondurilor publice prin utilizarea la scară largă a unor coeficienți clari, tangibili și ușor de folosit. În opinia mea, acesta ar constitui un prim pas către migrarea conceptului de performanță din sfera doctrinară, intangibilă către sfera reală, aplicată.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

- 1 Philip Kotler și Nancy Lee, *Marketing în sectorul public*, Editura Meteor Press, București, 2008, pp. 13-22.
- 2 *Directiva 2004/24/UE privind achizițiile publice*, pct. 4 din preambul.
- 3 <http://www.businessdictionary.com/definition/government-procurement.html>, accesat la 14.08.2014.
- 4 Roger Abravanel și David Ernst, *Alliance and acquisition strategies for European national champions*, The McKinsey Quarterly Publishing, 1992, pp. 45-62.
- 5 Gheorghe Minculete, *Managementul achizițiilor; elemente de marketing*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p. 25.
- 6 Gheorghe Minculete, *Marketingul aprovizionărilor militare*, Editura Sylvi, București, 1999, p. 72.
- 7 Steven Stralser, *MBA in a day*, John Wiley&Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2004, pp. 15-25.

BIBLIOGRAFIE

- Abravanel Roger, Ernst David, *Alliance and acquisition strategies for European national champions*, The McKinsey Quarterly Publishing, 1992.
- Baker Michael J., *Marketing*, Editura Știință și Tehnică SA, București, 1997.
- Dransfield Rob, *Human Resource Management*, Heinemann Educational Publishers, Hallez Court, Jordan Hill, Oxford, 2000.
- Drăghici Constantin, Pricop Mihai, *Sisteme moderne în managementul aprovizionării*, Editura Tribuna Economică, București, 1999.
- Drucker Fundația, *Organizația viitorului*, Editura Teora, București, 2000.
- Duțu Petre, *Leadership și management în armată*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.
- Fundătură Dumitru (coordonator și colectiv), *Dicționar de management-aprovizionare-depozitare-desfacere*, Editura Diaconul Coresi, București, 1992.
- Kotler Philip, Nancy Lee, *Marketing în sectorul public*, Editura Meteor Press, București, 2008.

- Lazăr Sebastian, *Achiziții publice. Principii, proceduri, operațiuni, metodologie*, Editura Wolters Kluwer, București, 2010.
- Minculete Gheorghe, *Managementul achizițiilor; elemente de marketing*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.
- Minculete Gheorghe, *Marketingul aprovizionărilor militare*, Editura Sylvi, București, 1999.
- Molander Christopher, Jonathan Winterton, *Managing Human Resource*, Routledge Publishers, London, 1996.
- Nicolescu Ovidiu (coordonator), *Sisteme, metode și tehnici manageriale ale organizației*, Editura Economică, București, 2000.
- Nicolescu Ovidiu, *Management*, Editura Economică, București, 1999.
- Nicolescu Ovidiu, Verboncu Ion, *Fundamentele managementului organizației*, Editura Universitară, București, 2008.
- Petrescu Ion, *Management*, Editura Tipocrat Brașovia, Brașov, 1993.
- Popper Karl Raimund, *Societatea deschisă și dușmanii ei*, Editura Humanitas, București, 2005.
- Soroș George, *Noua paradigmă a piețelor financiare: criza creditelor din 2008 și implicațiile ei*, Editura Litera Internațional, București, 2008.
- Stralser Steven, *MBA in a day*, John Wiley&Sons. Inc, Hoboken, New Jersey, 2004.
- Șerban Dumitru-Daniel, *Achiziții publice. Jurisprudența Curții Europene de Justiție*, Editura Hamangiu, București, 2011.
- Toffler Alvin, *Eco-spasm, Spasmul economic*, Editura Antet, București, 1996.

EVOLUȚII DOCTRINARE ALE TEORIEI ȘI PRACTICII RĂZBOIULUI AERIAN ÎN PRIMELE DECENII ALE SECOLULUI XXI (Partea a II - a)

DOCTRINARY EVOLUTIONS IN THE THEORY AND PRACTICE OF AIR WARFARE AT THE BEGINNING OF THE 21st CENTURY (2nd Part)

Gl.fl.aer.dr. Liviu LUNGULESCU*
Cdor.conf.univ.dr. Titi-Iulian AGAFIȚEI**

Teoreticienii militari au remarcat, în ultimele decenii, că, în ciuda supremației tehnologice necontestate a armatelor occidentale față de orice adversar prezumat, grupările de forțe euroatlantice au devenit mai puțin eficiente în spectrul meta-operational (operațiile de antiinsurgență/stabilitate și/sau de tranziție/reconstrucție), acolo unde mediul de luptă este puternic influențat de opțiunile operaționale nontehnologice ale adversarului, ceea ce ar impune un răspuns similar, răspuns în cadrul căruia tehnologiile militare avansate nu vor mai juca decât un rol de sprijin și nu pe cel de vector principal de luptă. Și dacă forțele de uscat au încercat să-și adapteze, în timp real, răspunsul operațional la acest tip de provocări, forțele aeriene au rămas încă destul timp „înnămolite” în reflexul apelului necondiționat la tehnologiile de vârf, astfel încât experiențele neplăcute din Irak și Afganistan nu s-au lăsat așteptate mult timp.

The military analysts have noted that comparing to the last decades, regardless of the undisputable technological superiority of Occidental Armed Forces in the face of a possible adversary, the group of North Atlantic forces have become less efficient within the meta-operational spectrum (anti-insurgency/stability or/and transition/reconstruction operations), where warfare is more influenced by the adversary's non-technological operations, which imposes a similar response within which advance technology is used only as support and not as a main combat vector. And if the Army tried to adapt in real time the operational response, the Air Forces lagged in state of the art technology so they soon confronted with the unpleasant experiences from Iraq and Afghanistan.

Cuvinte-cheie: Putere Aeriană; schimbări doctrinare; atac aerian strategic; apărare/atac aerian; avioane de generația a 5-a; muniții dirijate.

Keywords: Air Power; doctrinary changes; strategic air attack; air defence/offensive; fifth generation aircraft; guided munitions.

Noul Sfânt Graal al teoreticienilor militari se numește „Air Power” – puterea aeriană!

Acestui concept-cheie i se circumscrie întregul potențial aerian al unui stat, nu numai militar, ci și inclusiv suma capacităților sale civile din domeniul aeronautic. A reduce conținutul puterii aeriene doar la capabilitățile militare de apărare aeriană ar fi ca și cum am analiza problemele invers, considerând

sfârșitul lucrurilor ca pe începutul lor, deoarece doar menținerea unui echilibru optim între capacitățile defensive și cele ofensive pot asigura atingerea succesului în luptă.

În acest condiții, caracteristica principală a războiului aerian modern este definită de dominația părții care reușește să-și mențină forțele aeriene într-o ofensivă quasipermanentă, caz în care avioanele de vânătoare și sistemele de luptă sol-aer sunt întrebuințate, în principal, pentru realizarea etapei de apărare aeriană neavând alt rol decât asigurarea protecției nemijlocite a bazei de operații proprii.

***Statul Major General**

e-mail: llungulescu@gmail.com

****Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: agatitiul@yahoo.de

Un exemplu edificator al acestei discontinuități doctrinare îl constituie cazul *operațiilor/acțiunilor în adâncime (Deep Strike)*, care pentru forțele aeriene sunt totuna cu *atacul strategic*, iar pentru forțele terestre sunt similare *operațiilor speciale*. Cu toate că în ambele cazuri se urmărește atacarea și neutralizarea centrelor de greutate de nivel strategic și operativ ale inamicului, căile specifice de abordare alese de către cele două categorii de forțe sunt total diferite.

În aceste condiții, este evidentă necesitatea întreprinderii unui efort de înnoire conceptuală desfășurat la nivelul strategic întrunit de conducere, care să împace și nevoia de a păstra integral ceea ce s-a câștigat până acum cu necesitatea de a întâmpina agresiv provocările viitorului, oricare ar fi acestea.

Puterea aeriană și atacul aerian strategic – cele două fețe ale aceleiași medalii

„Victory smiles upon those who anticipate the changes in the character of war, not upon those who wait to adapt themselves after changes occur.”

Gl. Guilio Douhet¹

Conceptul *atacului aerian strategic* are o bază solidă în istoria militară modernă.

La o primă abordare ar putea părea că majoritatea încercărilor de a ataca obiectivele strategice ale adversarului nu s-au soldat de fiecare dată cu un succes fulminant, dar, în fapt, analiza rezultatelor este tributară înțelegerii interpolate atât a obiectivului urmărit de către planificatorii atacului, cât și a efectelor provocate pe termen mediu și lung de rezultatele concrete obținute la momentul inițial. O analiză detaliată a acestui tip de acțiuni ar trebui să aibă în vedere cel puțin două obiective majore: evaluarea rezultatelor obținute în contextul mai larg al economiei războiului și speranța de a învăța din greșelile trecutului. În orice caz, condițiile inițiale de planificare și cele de execuție a unor astfel de atacuri, în cadrul războaielor ce au încadrat între acțiunile lor astfel de atacuri strategice (rezultate cu mai mult sau mai puțin succes) ne-au lăsat destul de puține informații fezabile, care ne-ar permite definirea precisă a cadrului organizațional, operațional și acțional al acestui concept doctrinar.

La 5 iunie 1967, aviația israeliană a declanșat o *operație aeriană ofensivă preventivă* cu scopul de a priva forțele arabe aliate (Egipt, Siria și Iordania)

de capacitatea de inițiativă strategică, obiectivul general și cel mai direct urmărit fiind apărarea teritoriului Israelului împotriva unui atac coordonat din SUD, executat de către armata Egiptului (*obiectiv de securitate națională*), acțiune urmată apoi de o ofensivă terestră în EST împotriva forțelor iordaniene, precum și de dislocarea grupării siriene de forțe localizate pe înălțimile Golan de la granița de nord.

După câștigarea, la sfârșitul celei de-a doua zile de operații, a controlului deplin asupra spațiului aerian de interes, a urmat declanșarea ofensivei terestre, astfel încât, la sfârșitul celei de-a patra zi de luptă, întregul teritoriu vizat – Iudea, Samaria, Gaza, Peninsula Sinai și Înălțimile Golan – erau sub control statului israelian. Forțele aeriene israeliene au dominat autoritar spațiul aerian pe timpul *Războiului de șase zile* (iunie 1967), desfășurând unele dintre cele mai de succes campanii aeriene cunoscute de istoria militară. În urma acestor operații, forțele aeriene israeliene au anihilat forțele aeriene ale Egiptului, Iordaniei și Siriei. Ulterior, armatele egiptene, siriene și iordaniene au fost înfrânte și la sol în Peninsula Sinai, pe Înălțimile Golan și în Regiunea Cisiordaniei.

Planificarea operațională științifică și coordonarea acțională profesionistă a operațiilor de atac aerian strategic au impus armatelor aliate arabe să se rezume doar la acțiuni de apărare aeriană, lăsându-li-se prea puțin timp și spațiu pentru a-și coordona un răspuns ofensiv, articulat la nivelul strategic al războiului.

Într-o etapă ulterioară a conflictului arabo-israelian, la începutul anului 1981, prim-ministrul israelian, Menachem Begin, privea cu îngrijorare către încercările lui Sadam Hussein, conducătorul din acele vremuri a Irakului, de a își înzestra armata cu armament nuclear. Eșuând în încercarea, mediată de către președintele francez Mitterand, de a soluționa pe cale diplomatică acest diferent, guvernul israelian a ales, până la urmă, calea militară de acțiune.

Conducerea politico-militară a Israelului a decis executarea unui atac aerian strategic împotriva reactorului de la centrul nuclear din Al Tuwaitha - Bagdad, cunoscut și sub numele de OSIRAK (*operația „Opera/Babilon”*), cu scopul de a anihila capacitățile nucleare ale Irakului și de a proteja Israelul împotriva amenințării nucleare potențiale. Astfel, la 7 iunie 1981, o forță aeriană de atac strategic, compusă din avioane de tip F-15

și F-16 aparținând forțelor aeriene ale Israelului au lovit din aer reactorul Osirak scoțându-l din uz. Planificatorii israelieni au decis ca atacul aerian să fie executat înainte ca reactorul să devină „fierbinte” (adică înainte de faza de activare a pilei nucleare), astfel încât să fie evitat orice pericol de contaminare a regiunii înconjurătoare locuite. Comandantul Forțelor Aeriene Israeliene, gl.mr. David Ivry, a condus cu succes raidul aerian². După o apropiere la joasă înălțime, nelipsită de pericole, piloții au identificat reactorul și și-au lansat bombele. Sistemul irakian de apărare antiaeriană a fost, în mod total, luat prin surprindere și nu a avut nicio reacție.

Au fost necesare doar 80 de minute pentru ca ținta să fie transformată în ruine!

Aceste două exemple ne arată clar faptul că atacul aerian strategic poate reprezenta una dintre soluțiile principale ale planurilor operaționale, dovedind că reprezintă un segment important al unei operații de tip întrunit și, în același timp, demonstrând valoarea strategică și operațională a acțiunilor de lovire aeriană.

Din păcate, conflictele ce au urmat celui de-al Doilea Război Mondial au arătat cu claritate că proiectul păcii mondiale impuse și păzite de către organismele internaționale de securitate a rămas doar un simplu vis frumos, iar războiul ca mijloc de rezolvare a intereselor politice nu a putut fi scos în afara „cutiei cu instrumente politice”. În consecință, dacă războiul a rămas de neevitat, probabil că *cea mai bună cale* de a-l purta rămâne apelul la instrumentalizarea unor războaie cât mai scurte și suficient de violente, astfel încât să se obțină o cedare cât mai rapidă a inamicului și limitarea pe cât posibil a pierderilor de vieți omenești³, mai ales a celor din rândul populației necombatante. Desigur, găsirea acestei „cele mai bune căi” nu este o sarcină ușoară, atât timp cât una dintre părțile aflate în conflict găsește o cale teoretic „suficient de bună” pentru a învinge, iar cealaltă parte identifică și instrumentalizează o cale alternativă de-a contracara calea aleasă de către adversar. Ciclul vicios al evoluției tehnologice și perfecționarea strategiilor vor determina, la rândul lor, creșterea complexității de abordare doctrinară și de instrumentalizare a războiului, dar nici una dintre acestea nu garantează o victorie mai rapidă sau mai ieftină (vezi exemplul „războiului hibrid” desfășurat de Federația Rusă în Estul Ucrainei⁴).

Două lucruri rămân totuși clare: dorința evitării luptelor de uzură secvențiale și simetrice, precum și dorința de a câștiga rapid cu cât mai puține victime posibile.

Această dorință de a găsi *cea mai bună cale* de a învinge poate presupune și realizarea unui efort doctrinar continuu pentru definirea cu precizie cât mai mare a caracteristicilor fizionomice ale conceptului atacului aerian strategic.

În această direcție, de-a lungul timpului, teoreticienii politico-militari au generat o multitudine de abordări bazate, cele mai multe, pe situații și în împrejurări locale și specifice. De exemplu, *atacul aerian strategic* a fost identificat pe rând cu *bombardamentul aerian împotriva dispozitivului de luptă inamic*, în 1930, cu *teoria atacului infrastructurii industriale inamice* în 1940, cu *întrebuințarea bombardierelor grele înarmate cu arme nucleare* în 1950 sau cu *lovirea selectivă a centrelor de greutate inamice*, în 1990.

Chiar și astăzi conducerile diferitelor categorii de forțe se contrazic cu privire la definirea atacului strategic în calitatea sa de acțiune/misiune *de tip întrunit*.

De asemenea, încă există suficiente confuzii și în legătură cu folosirea corectă a termenilor de „strategic”, „operativ” și „tactic” și nu există încă nici un consens deplin cu privire la definirea conținutului acestui tip de acțiune, cu alte cuvinte dacă strategic înseamnă „nuclear + rază lungă de acțiune” sau „bombardament + obiectiv de importanță excepțională” sau câteva ceva din toate.

Atacul aerian strategic – relația dintre conceptul doctrinar și aplicarea sa în practica operațională curentă

Atacul aerian strategic reprezintă o opțiune doctrinară eminentă ofensivă în cadrul concepției strategice de comandă-control, dezvoltată de eșaloanele superioare (strategice) de conducere politico-militară cu scopul de a genera în modul cel mai direct efecte decisive care, la rândul lor, vor permite îndeplinirea unor obiective naționale de securitate, prin afectarea leadershipului de top al adversarului, a resursele de bază materiale, tehnologice sau/și umane care susțin conflictul și/sau strategia acestuia⁵.

Opțiunea ofensivă ne arată că atacul aerian strategic trebuie să se manifeste proactiv și agresiv, cuprinzând astfel toate elementele active ale puterii

militare ale unui stat: operații de cercetare și lovire, acțiuni imagologice și psihologice, operații speciale și informaționale. Faptul că este planificat și condus de către *autoritățile de comandă strategică* denotă că acest tip de acțiune urmărește susținerea directă a obiectivelor comandantului forței *de tip întrunit (JOINT)*, care sunt specific dimensionate pentru a îndeplini, la rândul lor, obiectivele politico-militare asumate de către autoritatea supremă de comandă.

Faptul că atacul aerian strategic urmărește atingerea directă a unor obiective de nivel strategic, ne arată foarte clar necesitatea unei analize și planificări mai deosebite.

În acest caz, constrângerile la nivel politico-diplomatic sau cultural-ideologic pot influența și/sau afecta adesea procesul de planificare, desfășurarea și rezultatele finale ale unei astfel de acțiuni. De asemenea este bine de știut că existența opțiunii de răspuns strategic aflată la dispoziția adversarului, poate influența și chiar împiedica aducerea în realitate a obiectivă a celor mai îndrăznețe planuri. Faptul că atacul aerian strategic *este conceptualizat și instrumentalizat tocmai pentru a genera efecte directe în planul realității politico-militare* evidențiază faptul că stabilirea scopului atacului nu înseamnă, în primul rând, întrebuintarea unor anumite sisteme de armament, ci urmărește mai curând realizarea unor efecte concrete atât asupra obiectivului, cât și mai ales asupra potențialului de acțiune a obiectivului în realitatea imediat înconjurătoare.

Obținerea unor efecte maxime la țintă presupune faptul că atacul aerian strategic conjugat operațiilor aeriene de lovire în adâncime este destinat să producă efecte majore în lanțul „cinematic” al potențialului general de luptă al inamicului. Așa încât atacul aerian strategic bine planificat și desfășurat va permite obținerea rezultatelor dorite la toate nivelurile războiului, dar nu vor exclude posibilitatea apariției unor posibile răspunsuri strategice din partea adversarului, chiar dacă le vor reduce probabilitatea de desfășurare.

Carl Von Clausewitz menționează că „scopul războiului este atingerea obiectivului politic”⁶. Plecând de la această premisă este evident că expresia „direct” surprinde esența atacului aerian strategic, reprezentând elementul cheie ce face diferența dintre acest tip de misiune de atac și celelalte tipuri de misiuni ofensive (de exemplu – misiunile de interdicție aeriană).

În fapt, atacul aerian strategic poate reprezenta o contribuție importantă la îndeplinirea obiectivelor de securitate națională.

Definiția atacului aerian strategic ne arată că funcțiunile sale se extind pe două nivele: național (strategic) și operațional. Succesul planificării și desfășurării unui atac strategic, indiferent de nivelul la care i-a fost planificată desfășurarea, depinde în mod direct de obținerea informațiilor necesare, analiza și diseminarea acestora⁷. Acest lucru asigură planificatorilor militari formarea unei viziuni corecte asupra structurii, capacităților și obiectivelor adversarului.

Procesul de adaptare permite trecerea de la ciclul nivelului național (strategic) la cel operațional cu executarea imediată a unui plan operațional. Acest plan trebuie să fie deja gata, fiind pregătit în strânsă legătură cu cel de la nivel național/strategic.

În anumite situații, eșaloanele de planificare trebuie să țină cont de faptul că opțiunea unei lovituri ofensive decisive poate să nu fie la îndemână și chiar și atunci când este posibilă ea se poate termina cu un eșec în câmpul tactic. Pornind de la această premisă, planificatorii trebuie să pregătească mai multe lovituri strategice simultane îndreptate împotriva țintelor a căror distrugere ar avea ca rezultat diminuarea sau anularea capacității adversarului de a desfășura operații pe termen lung și foarte lung.

Efectele strategice vor fi obținute prin cumulara rezultatelor de la nivelurile operațional și strategic al acțiunilor ofensive, dar și lovitura directă asupra unei ținte de foarte mare importanță, cum ar fi atacul asupra unui comandant greu de înlocuit sau asupra unui punct de comandă strategică, care poate produce efectele dorite.

În fapt, între nivelul operațional și cel național (strategic) există două diferențe importante: autoritatea de decizie și timpul. Atunci când planul inițial de la nivel național/strategic nu a obținut un succes rapid, o decizie de punere în aplicare a planului de atac strategic de la nivel operațional trebuie luată în cel mai scurt timp.

Spre exemplu, în SUA președintele este cel care ia decizia pentru execuția unor lovituri preventive sau preemtive la nivel strategic. La nivelul operațional, un comandant al unei grupări de forțe de tip *întrunit* sau unul dintre subordonații săi, care au fost special delegați cu această prerogativă, are competența de a pune în aplicare astfel de decizii,

dacă prin aplicarea planurilor la nivel superior nu s-a reușit îndeplinirea obiectivelor de securitate națională. La nivel național (strategic), timpul înseamnă să încerci să obții victoria cât mai repede posibil.

Carl Von Clausewitz scria că „fiecare acțiune are nevoie de un anumit timp pentru a fi îndeplinită”⁸. Câteodată, la nivel operațional, atingerea succesului scontat presupune luarea în considerare a unei perioade de timp chiar mai mare.

Cu rare excepții, în ultimele trei decenii, atacul aerian strategic a fost respins, ca fiind „nepotrivit” din punct de vedere politic, sau a fost folosit în mod eronat, urmărind scopuri politice nerealiste, deoarece eșaloanele de decizie politică, adică cele care trebuiau să „instrumentalizeze” politic rezultatele obținute *in situ*, ori nu au avut destule competență cu privire la fructificarea acestora ori nu au înțeles sau au uitat lecțiile învățate în acțiunile similare precedente.

În cele din urmă, s-a dovedit că succesul atacului aerian strategic atârână, în primul rând, atât de acuratețea planificării, cât și de promptitudinea și realismul actului de conducere curentă. Și pentru a dezvolta corect un proces de planificare de succes ar trebui respectați câțiva pași obligatorii⁹:

1. *În primul rând trebuie cerută o direcționare clară din partea eșalonului național de comandă strategică cu privire la scopul și obiectivele de securitate națională ce trebuie îndeplinite.* Astfel încât planificatorii să aibă posibilitatea să coreleze, în mod corect, scopurile politice de nivel strategic cu obiectivele operaționale militare, creând în acest fel suficientă presiune asupra adversarului și obligându-l pe acesta să se conformeze cererilor formulate la nivelul politico-diplomatic.

2. *În al doilea rând trebuie determinate cu cât mai multă precizie toate efectele ulterioare executării atacului atât asupra obiectivelor de securitate națională urmărite, cât și asupra dezvoltărilor politice ulterioare atacului;*

3. *În al treilea rând trebuie identificate cât mai corect atât viziunea strategică a adversarului, cât și resursele acestuia de susținere a conflictului, precum și posibilele vulnerabilități ale adversarului atât la nivelul leadership-lui, cât și la nivelul potențialului operațional.* Succesul atacului aerian strategic va depinde în mare măsură de capacitatea planificatorilor de a exploata orice resursă

semnificativă de informații cu privire la principalele surse de valoare operațională ale adversarului.

Astfel, activitatea de culegere a informațiilor despre adversar reprezintă unul dintre premisele critice ale procesului de conducere/planificare al unui atac aerian strategic.

4. *În al patrulea rând trebuie avut permanent în vedere pe timpul planificării unui atac aerian strategic faptul că acest tip de operație are un caracter eminentamente ofensiv, urmărind să obțină întotdeauna și în modul cel mai direct rezultate semnificative net superioare efortului depus, cu alte cuvinte, atacul aerian strategic trebuie gândit să fie în primul rând proactiv, agresiv și decisiv.*

5. *În al cincilea rând, planificatorii trebuie să aibă în vedere și eventualitatea că, din motive diferite, acțiunea de atac aerian strategic poate să nu-și atingă scopul/obiectivele dorite în conformitate cu timpul estimat și resursele desfășurate.*

În acest caz, evaluarea preliminară a rezultatelor acțiunii reprezintă o componentă critică atât a etapei de planificare operațională, cât și a etapei de conducere curentă a atacului aerian strategic. Evaluarea de nivel strategic va indica eșalonului comanditar dacă strategia aleasă este/a fost funcțională și cât de bine sunt/au fost îndeplinite scopul strategic și obiectivele operaționale. Această evaluare a efectelor la nivel strategic va oferi o bază solidă pentru fundamentarea deciziilor următoare, care vor fi luate pentru exploatarea în plan politico-diplomatic și militar a efectelor atacului aerian strategic.

Câteva concluzii preliminare

În prezent, teoreticienii politico-militari nu au ajuns încă la un consens deplin privind utilitatea atacului aerian strategic. Suporterii săi își sprijină recomandările pe exploatarea avantajelor tehnologice ale sistemelor avansate de arme, întrebuințate în desfășurarea acestui tip de acțiuni de lovire, pe capacitatea comanditarilor de a alege discreționar momentul de desfășurare a acțiunii de lovire în funcție de interesul lor strategic, cât și pe avantajul exploatării cunoașterii caracteristicilor politico-diplomatice și militare ale teatrului de operații în care sunt localizate țintele atacului.

Părerile lor reflectă, de asemenea, diferitele reprezentări teoretico-doctrinare ale atacului aerian strategic așa cum sunt acestea reflectate în doctrinele, regulamentele, manualele și

instrucțiunile în vigoare la această dată în domeniul executiv al politicilor de securitate ale statelor.

Cealaltă parte a analiștilor militari, care se îndoiesc de utilitatea universală a atacului aerian strategic, atrag atenția asupra conținutului central al conceptului – atacul aerian strategic reprezintă un „ceva” care *trebuie să funcționeze* în zona de întrepătrundere a două niveluri diferite de conducere: național/strategic și operațional.

O înțelegere clară a naturii duale a atacului aerian strategic, așa cum a fost descris în literatura de specialitate, va permite eșalonului de planificare să recunoască care dintre procedurile de conducere și planificare este cea mai potrivită în funcție de situația specifică din teatrul de operații și să aleagă în cunoștință de cauză. Totodată, trebuie clar înțelese diferențele existente dintre obiectivele atacului aerian strategic și mijloacele cu care acestea vor fi realizate. De exemplu, conceptul *centrelor de gravitate* (COG) poate fi util pentru proiectarea unui atac aerian strategic, dar, pe de altă parte, teoriile operațiilor bazate pe efecte (EBO) și a războiului în rețea (NCW) reprezintă de asemenea instrumente doctrinare de bază ce fundamentează activitatea de planificare operațională a atacului aerian strategic.

Astfel, cunoscându-se scopul atacului aerian strategic la ambele niveluri, lideri politici și militari pot evalua cursurile de acțiune posibile bazându-se pe cele mai potrivite criterii de evaluare. Dacă eșaloanele de decizie politică își vor pune întrebarea: „Care este centrul de greutate inamic ce se dorește a fi lovit/neutralizat?”, planificatorii militari vor trebui să răspundă la întrebarea reformulată: „Cum poate contribui vulnerarea/distrugerea unui centru de greutate al inamicului la îndeplinirea propriilor obiective strategice?”

Este sinonimă victoria în războiul modern cu posesia supremației aeriene ?

Pentru teoreticienii militari, câștigarea controlului spațiului aerian ca o condiție premergătoare obținerii succesului final în război constituie deja un adevăr dogmatic.

Și dacă ne gândim la cel de-al Doilea Război Mondial, la războiul Insulelor Falkland sau la conflictele din Orientul Mijlociu (inclusiv la războaiele Golfului) înclinăm să le dăm dreptate acelor analiști ai fenomenului militar care susțin că în războiul modern, dominat de componenta verticală a luptei, partea care câștigă rapid și

menține, în mod ferm, controlul asupra spațiului aerian corespunzător teatrului de conflict va câștiga războiul. *Când, cu ce preț și cu ce foloase* – despre acestea respectivii gânditori militari nu ne mai spun nimic! Pe de altă parte, dacă analizăm Războiul din Coreea, conflictele din Indochina (Vietnam, Laos și Cambodgia) sau recentul conflict din Afganistan (dar și cel trecut, provocat de invazia sovietică), convingerea noastră cu privire la condiționarea absolută dintre existența supremației aeriene și succesul în război începe să se clatine.

La ora actuală, comandanților militari le este suficient de clar că obiectivul câștigării rapide și menținerii superiorității/supremației aeriene în teatrul de conflict reprezintă o necesitate operațională absolută, măcar din nevoia de a-și asigura propria libertate de manevră și inițiativa în luptă.

Rezultatul final urmărit în urma câștigării superiorității/supremației aeriene (privit ca obiectiv operațional real) îl reprezintă cu siguranță câștigarea unui grad cât mai înalt asupra spațiului aerian corespunzător teatrului de conflict, concretizat prin eliminarea sau minimalizarea maximă posibilă a acțiunilor desfășurate în aer de către forțele inamice.

În aceste condiții, acțiunile aeriene care urmăresc obținerea controlului spațiului aerian tind aproape întotdeauna să devină operații de sine stătătoare, care vor comporta rezolvarea unor aspecte diferite, privind planificare, organizarea și conducerea forțelor angajate, vor urmări obiective diferite de cel al celorlalte grupări de forțe, angajând resurse în detrimentul acestora și realizând (sau nerealizând) diferite rezultate posibile, cu consecințe însă pentru întreaga grupare de forțe întrunite.

În cel mai rău caz, obiectivul minimal de realizat îl reprezintă realizarea superiorității aeriene locale/temporale, iar de aici încep controversele!

Care este resursa operațională optimă/maximă alocată pentru desfășurarea acestui tip de operație, în condițiile în care acțiunile celorlalte grupări de categorii de forțe trebuie sprijinite în egală măsură, altfel existând pericolul ca rezultatele operațiilor la sol/pe mare/în medii speciale să nu-și atingă obiectivele propuse cu consecințe cel puțin neplăcute pentru mersul general al războiului (amânarea succesului și accentuarea pierderilor proprii)?

Care sunt criteriile de evaluare a succesului într-o astfel de operație, în condițiile în care

inamicul poate, pur și simplu, să evite sau să-și minimizeze efortul aerian propriu, menținându-și forțele aeriene protejate până în momentul declanșării angajamentului decisiv la sol?

Este posibil ca operația de cucerire a superiorității/supremației aeriene să fie desfășurată doar de către gruparea de forțe aeriene fără sprijinul celorlalte grupări de categorii de forțe din compunerea grupării de forțe întrunite? Dacă răspunsul este afirmativ, care sunt costurile necesare și care sunt foloasele dobândite?

Cese va întâmpla în condițiile în care adversarul deține paritatea cantitativă și/sau calitativă de forțe? În acest caz mai este posibilă desfășurarea cu succes a unor astfel de operații?

Care este relevanța reală a câștigării/menținerii superiorității/supremației aeriene (cu costurile adiacente) în condițiile declanșării de către forțele inamice a atacurilor/ripostelor nucleare executate cu sistemele balistice de lovire?

Care este relevanța operațională reală a câștigării și menținerii superiorității/supremației aeriene în condițiile în care adversarul ia în considerare un tip de război în cadrul căruia nu va folosi deloc (pentru că nu are așa ceva) sau va folosi foarte puțin mijloace aeriene de cercetare și atac și, în schimb, își va concentra strategia de acțiune pe întrebuițarea pe scară largă a grupurilor de luptă mici și foarte mici, care folosindu-se de avantajele terenului frământat sau a marilor aglomerări urbane vor desfășura acțiuni de lovire neconvenționale „chirurgicale” împotriva DOAR a personalului militar advers (luptă de guerilla extinsă la o scară foarte largă)?

Suporterii puterii aeriene apreciază, și nu greșesc prea mult, că, în prezent, războaiele încep, se desfășoară și ajung la deznodământul final, oricare ar fi acesta – capitularea unei părți sau ajungerea la un acord de încetare a focului – în principal în urma acțiunilor de război aerian. Date fiind aceste circumstanțe, este destul de clar că a pierde controlul spațiului aerian poate fi echivalent cu pierderea războiului, în special într-o eră în care accentul se pune pe întrebuițarea unor forțe de mici dimensiuni, ușor dislocabile și, în consecință, relativ vulnerabile la această pârgheie operațională pe care un adversar o poate folosi în orice moment, încă de pe căile îndepărtate de acces către teatrul de conflict – atacul aerian rapid și decisiv, executat cu forță masată și cu determinare. Iar, în cazul în

care bătălia aeriană are loc în condiții de quasi-paritate cantitativă și calitativă, efortul de câștigare a controlului spațiului aerian capătă o importanță cu atât mai mare: în cazul în care o grupare de forțe se confruntă cu una echivalentă, sau apropiată ca valoare cantitativă/calitativă, partea care va reclama lipsa controlului spațiului aerian (în cel mai rău caz a celui propriu) va constata rapid că toate operațiunile sale militare vor fi îngădite într-o măsură semnificativă.

În consecință, teoreticienii militari ce exaltă importanța puterii aeriene consideră că obținerea succesului în luptă este condiționată de modul în care părțile vor ști să beneficieze de cele efectul celor „trei libertăți fundamentale”: libertatea inițiativei, libertatea manevrei și libertatea operațională¹⁰.

Astfel, câștigarea și menținerea controlului spațiului aerian va permite unei grupări de forțe să planifice și să desfășoare întregul spectru de acțiuni/ operații ofensive împotriva forțelor de luptă inamice, întrebuițând pentru aceasta totalitatea forțele și mijloacelor avute la dispoziție. Concomitent, asigurarea controlului spațiului aerian îi va permite să-și protejeze propriul dispozitiv de luptă în fața contraacțiunilor executate de către inamic.

Controversa se naște în clipa când încercăm să stabilim care dintre categoriile de forțe, prezente într-un teatru de operații beneficiază în cel mai înalt grad de controlul spațiului de luptă – spațiu care include nu numai spațiul aerian, ci și cel terestru și maritim – prin aceasta înțelegându-se că respectiva categorie de forțe „va da tonul” în ceea ce privește modul de angajare și desfășurare a operațiilor (obiective, tempoul operațional, forțe participante, cine pe cine sprijină, cum, unde, când și cu ce forțe se execută sprijinul etc.). Cu alte cuvinte: *Cine comandă, cine execută și cine exploatează beneficiile rezultate?*

Odată cu sfârșitul Războiului Rece și ca rezultat imediat al disipării efectul integrator al doctrinei de apărare a NATO, între Forțele Terestre și Forțele Aeriene s-a reaprins eterna dispută, centrată în jurul a două principii cu valoare de: „nivelul de influență operațională (împuterniciri de comandă) pe care comandanții de top ai grupărilor de forțe terestre ar trebui să-l aibă cu privire la planificarea și la desfășurarea (conducerea) operațiilor de interdicție aeriană desfășurate de către grupările de forțe aeriene din compunerea GFÎ, precum și asupra mecanismelor, procedurilor și protocoalelor de

coordonare operațională a întrebunțării integrate a mijloacelor de cercetare-lovire aeriană și a sistemelor de lovire cu rază lungă din compunerea grupărilor de forțe terestre/maritime”¹¹

Conflictele care au urmat încheierii Războiului Rece nu au făcut decât să nască tot mai multe întrebări și deci să adâncească controversesele.

Succesul fulguranț al operației *Desert Storm* (Irak, 1991) a reaprins dezbaterile privind rolurile relative jucate pe câmpul de luptă de către forțele terestre și cele aeriene atât în ceea ce privește relația dintre fiecare în parte și efortul de luptă al grupării de forțe întrunite, cât și privitor la influența unora asupra operațiilor planificate și desfășurate de către ceilalți.

Până și susținătorii puterii aeriene s-au împărțit în două grupuri, unul foarte vocal înainte și în timpul războiului din Golf, iar cel de-al doilea care a preluat avanscena după încheierea conflictului. Primul grup susținea cu tărie ideea concentrării loviturilor aeriene „centrelor strategice de greutate”, ale inamicului (de exemplu, sistemul irakian de conducere politică, controlul infrastructurii economice și comanda militară superioară), afirmând că neutralizarea acestora va induce „paralizia” în toate structurile statului inamic și va cauza forțelor sale militare un sentiment de irelevanță și impotență.

Cel de-al doilea grup era de părere că în timp ce atacurile aeriene executate împotriva centrelor de greutate inamice, ar putea fi utile în ceea ce privește dezarticularea dispozitivului de luptă inamic și, foarte probabil, va acționa ca un efect de pârghie operațională în favoarea operațiilor desfășurate de celelalte categorii de forțe, puterea aeriană trebuie să se implice direct în procesul de înfrângere a inamicului lovind cu prioritate grupările de forțe ale acestuia, cu scopul de a le nimici și acționând permanent ca parte de sine stătătoare a operației întrunite. Cu toate că primul grup a fost minoritar în interiorul comandamentului grupării de forțe aliate din Golf, iar pe timpul desfășurării campaniei aeriene reale din cadrul operației „Furtună în deșert” a fost aproape ignorat, după război a devenit grupul cel mai influent (din punct de vedere doctrinar) în cadrul conducerii superioare a forțelor aeriene. Cel de-al doilea grup, chiar dacă a avut relativ câștig de cauză pe timpul desfășurării operațiilor, probabil și datorită potrivirii cu concepția de planificare și conducere a războiului promovată de către

generalul Schwartzkopf, după conflict și-a pierdut mult din influență.

Cu toate că Războiul din Golf (1991) a constituit prilejul primei întrebunțări operaționale a unui comandament de componentă aeriană întrunită (JFACC), căruia i s-a încredințat în mod formal responsabilitatea planificării și desfășurării războiului aerian, inclusiv imputernicirea de a planifica, a aloca și a coordona acțiunile aeriene de luptă a tuturor mijloacelor aeriene din compunerea forțelor terestre/maritime, precum și dreptul de repartitie a personalului combatant și de conducere pentru asigurarea operațiilor aeriene din întregul teatru de conflict, așa cum reieșea din ordinele comandantului grupării forțelor aliate (generalul Norman Schwarzkopf), tensiunile și neînțelegerile dintre comandamentele forțelor terestre și a celor aeriene au continuat și s-au concentrat, în mare măsură, în jurul problemelor legate de asumarea autorității finale în ceea ce privește concepția generală a acțiunilor din teatru și privitoare la gradul de întâietate a acțiunilor de cucerire a controlului spațiului aerian corespunzător teatrului de conflict sau a celor de sprijin aerian ofensiv desfășurat cu prioritate în folosul operațiilor terestre/amfibii.¹²

Intervenția NATO în fosta Iugoslavie (Războiul din Kosovo/1999) nu a făcut decât să confirme persistența schismei dintre cele două viziuni doctrinare – cea centrată în jurul predominanței războiului aerian și cea care afirmă preeminența operațiilor decisive desfășurate la sol. Desfășurarea operației *Allied Force* a demonstrat că puterea aeriană a făcut progrese semnificative în deceniul ce a urmat primului război din Golf, mai ales în ceea ce privește precizia munițiilor utilizate, fapt care a sporit imens capacitatea forțelor aeriene NATO de a lovi țintele alese pe orice timp, la orice oră, ziua sau noapte.

În domeniul acțiunilor ISR (informații, supraveghere, recunoaștere), operația *Allied Force* a atestat prima utilizare pe scară largă a vehiculelor aeriene fără echipaj uman la bord (UAV-uri) echipate cu senzori de cercetare multispectrală și transmitere a datelor achiziționate în timp aproape real, aeronave ce au furnizat informații de supraveghere a zonelor și obiectivelor puternic apărate antiaerian. Cu toate acestea, capacitățile ISR ale forțelor NATO nu au reușit să descopere și să monitorizeze unitățile terestre ale armatei sârbe dispersate și ascunse pe întreg teritoriul provinciei Kosovo.

La încheierea conflictului, convingerea comună a comandanților din forțele aeriene NATO (și în special cele ale SUA) a fost că războiul aerian nu s-a desfășurat în condiții optime, iar rezultatele operațiilor aeriene nu au fost atât de bune, precum se putea spera la începutul conflictului, în condițiile în care supremația aeriană a forțelor NATO în teatrul de conflict a fost în afara oricărui dubiu. Generalul Michael C. Short, comandantul Componentei combinate de forțe aeriene (CFACC) din timpul conflictului în fosta Iugoslavie, și-a exprimat convingerea că operația inițială demonstrativă de bombardament strategic a fost încă din proiect sortită eșecului, deoarece conducerea politico-militară de vârf a Serbiei luase în calcul tocmai acest curs al evenimentelor și nu avea de gând să cedeze fără luptă.¹³ Mai curând, comandamentul grupării de forțe aeriene NATO ar fi putut alege să desfășoare o campanie de interdicție strategică, care valorificând supremația aeriană aliată nu ar fi permis forțelor terestre sârbe să se desfășoare în teren și ar fi blocat orice acțiune a acestora împotriva albanezilor din Kosovo.¹⁴

Deocamdată, experiența conflictelor recente arată că obținerea controlului pe timp de noapte este realizabilă cu costuri relativ acceptabile și într-un interval de timp suficient de scurt pentru a avea utilitate operațională, în timp ce câștigarea și menținerea superiorității/supremației aeriene pe timp zi, în condiții de quasiparitate tehnologică, este deocamdată un obiectiv aproape imposibil de realizat.

Spre exemplu, doar menținerea zonelor de interdicție aeriană din Irak (una în nord și alta la sudul teritoriului) în intervalul 1991 - 2003, care urmărea prevenirea reconstruirii capacităților irakiene de apărare aeriană prin distrugerea rapidă și continuă a oricărei astfel de sistem instalat în poziție de luptă a necesitat cca 15.000 de ieșiri/avion.¹⁵

Controversele doctrinare bazate pe diferențele de viziune operațională existente între comandamentele celor două categorii de forțe (terestre și aeriene), cu privire la rolul jucat de către operațiile de cucerire a supremației aeriene în teatrul de conflict, s-au adâncit și mai mult pe timpul desfășurării conflictelor din Afganistan (2001) și Irak (2003).

Spre exemplu, în Afganistan, tensiunile dintre forțele aeriene și cele terestre au apărut încă de

la începutul operației *Enduring Freedom*, atunci când forțele terestre au reclamat, în mod vehement cooperarea deficitară cu forțele aeriene, care, după opinia lor, au preferat să-și intensifice nejustificat acțiunile aeriene de lovire la mare distanță în loc să acorde suficient sprijin aerian în folosul operațiilor terestre (*operația Anaconda*).¹⁶

Faptele din teren par să le dea dreptate supporterilor forțelor terestre, deoarece planificatorii forțelor aeriene ale coaliției, cu toate că beneficiau de întreaga libertate de acțiune rezultată din condițiile de supremație (dominație) aeriană necontestată de nimeni, au preferat să-și trimită avioanele de atac pentru lovirea unor ținte secundare sau dificil de vulnerat (peșterile din Tora Bora), în loc să asigure sprijinul aerian nemijlocit în folosul forțelor terestre proprii, chiar dacă precizia coordonării acțiunilor de luptă însumată cu capacitatea de indicare a țintelor echipajelor aflate în zbor a permis în cele din urmă angajarea cu succes a aeronavelor proprii acolo unde lupta ajunsese în faza decisivă.¹⁷

Acțiunile ulterioare ale forțelor aeriene au fost influențate în rău și de caracterul foarte înșelător al conflictului din Afganistan, desfășurarea operației *Enduring Freedom* caracterizându-se (ca și cele de mai târziu din Irak) de faptul că după încheierea operațiunilor militare convenționale, inamicul a declanșat un război de guerilla necruțător împotriva forțelor de ocupație NATO/americane, care a făcut anihilat mult din importanța pe teren a supremației (dominației) aeriene de care beneficiau acestea.

Teoreticienii militari au sesizat acest fapt și și-au exprimat îngrijorarea cu privire la incapacitatea forțelor armate occidentale (americane) de a înțelege și a-și însuși lecțiile războaielor din Afganistan și Irak – lecții care, în mod specific, au contrazis vehement dogmatica operațională a forțelor aeriene ale statelor euroatlantice¹⁸.

De exemplu, teoreticianul Stephen Biddle apreciază că instrumentele analitice utilizate de către planificatorii armatei SUA pentru a realiza analiza structurilor inamice de forță, bazate pe principiile războiului motorizat sau/și aerian împotriva unor ținte blindate sau fortificate nemascate (vizibile) adoptate încă de pe timpul Războiului Rece, pentru contracararea maselor de blindate aparținând Armatei Roșii, s-au dovedit a fi nepotrivite cu realitatea din teatrul de operații afgan sau/și din teritoriile statelor eșuate ale nord-sau est-africane și pot duce la concluzii periculoase de înșelătoare, deoarece doctrinele operaționale în

vigoare tratează războiul modern în principal ca pe o problemă de interacțiune între vehiculele blindate și sistemele majore de armament ale părților participante la conflict, ori insurgenții irakieni, talibani sau somalezi nu au dispus niciodată de așa ceva, aceasta neîmpiedicându-i să atace cu succes forțele americane (euroatlantice) din teatru¹⁹.

Care sunt direcțiile de urmat (în loc de concluzii finale)?

Războiul aerian a reprezentat încă de la începuturile sale un domeniu propice pentru reprezentările utopice, în care unele abordări teoretice au frizat de multe ori ficțiunea. Cu toate acestea, în mod paradoxal, realitatea a reușit ca treptat să ajungă din urmă și chiar să depășească uneori cele mai îndrăznețe închipuiri ale părinților teoriei războiului aerian (Douhet, Mitchell sau Trenchard). Pe timpul războiului din Coreea, toate luptele aeriene s-au dus cu ajutorul tunurilor de bord, în Vietnam, aproape jumătate din angajamentele aer-aer au implicat lansări de rachete de interceptare dirijate, în războaiele Golfului, deasupra Iugoslaviei și Afganistanului acțiunile de lovire aer-sol s-au desfășurat cu întrebuințarea masată a munițiilor dirijate cu precizie către ținte, folosind soluțiile de ochire Radar, IR, TV sau LASER.

După primul război din Golf (1991), toți planificatorii din forțele aeriene occidentale au căzut de acord că viitorul războiului aerian va fi dominat de fenomenul schimbării paradigmei operaționale, concretizat de următoarele principii:

a. cine va fi capabil să se mențină permanent în ofensivă, acela va domina spațiul aerian și, finalmente, va câștiga războiul;

b. cine va alege doar să se apere, abandonând astfel inițiativa operativă și strategică adversarului și acționând doar în mod reactiv la nivel tactic (operativ) va pierde aproape întotdeauna războiul; din această cauză partea care își va construi planul de campanie aeriană centrat pe întrebuințarea masată a avioanelor de vânătoare angajate majoritatea în operațiile de tip defensiv nu va reuși să provoace efecte decisive în teatrul de acțiuni militare.

Câștigarea și menținerea superiorității/supremației aeriene împotriva unui inamic care acționează preponderent ofensiv necesită întrebuințarea unei resurse aeriene de luptă superioare atât din punct de vedere cantitativ,

cât și calitativ, astfel încât să-i provoace acestuia „saturația” capacităților de răspuns, epuizându-i astfel rezervele și provocând uzura excesivă a personalului și a materialului.

Menținerea aviației de vânătoare doar cu scopuri pur reactive în spațiul aerian de interes reprezintă întotdeauna un risc crescut de risipă de resursă datorită atât influenței negative a raportului *timp de intervenție la obiectiv-distanță de acțiune*, cât și a consecințelor operaționale defavorabile rezultate în urma efectelor reale ale inițiativelor acționale ale inamicului. De aici rezultă că pentru partea aflată în apărare cantitatea brută de resursă de luptă avută la dispoziție joacă un rol mai important decât pentru partea aflată în ofensivă.

Atacatorul îi rămân de rezolvat doar problemele legate de atingerea obiectivelor, el fiind nevoit în fapt să depășească combinația de sisteme inamice de supraveghere radar, formațiile de aviație de vânătoare și sistemele de apărare aeriană cu baza la sol, care i se vor opune pe parcursul avansului pe căile aeriene de apropiere către țintele alese.

Acestea pot ridica suficient de multe probleme părții aflate în ofensivă, dar nu trebuie uitat și faptul că noile sisteme aeropurtate de lovire cu precizie la distanță (munițiile inteligente) sunt în stare să contribuie decisiv la depășirea cu succes a oricăror baraje ridicate în apărare.

Aceste sisteme de arme au însă nevoie de date de supraveghere prin radiolocație îndestulătoare, oportune și corecte cu privire la țintele selecționate pentru a fi lovite, precum și o interfață om-mașină (avionica) avansată. Experiența conflictelor recente a arătat că posibilitatea de a folosi arme dirijate perfecționate nu compensează o avionică slabă (depășită), pe când invers, de multe ori, aeronavele dotate cu avionică avansată au reușit să augmenteze în mod sensibil posibilitățile tactice ale unor arme de generație mai veche. Aceeași problemă poate să apară și în cazul în care sistemele de luptă ale celor două părți sunt aproximativ egale în performanțe – în acest caz, fiecare avantaj tehnologic limitat capătă importanță sporită, deoarece în realitate aeronavele nu sunt niciodată perfect egale în performanțe, iar în acest caz va avea câștig de cauză partea care va ști să-și valorifice cel mai bine propriile capacități și avantaje. De exemplu, marea majoritate a aeronavelor militare de generația a II-a (F-104 Starfighter, F-105 Thunderchief, Convair F-106 Delta Dart, F-3 Lightning, Mirage III/IV/V)

atingeau viteze pe care aeronavele de generația a III-a (Mirage F-1, IAI Kfir, F-4 Phantom, BAE Harrier, Northrop F-5) nu le-au mai dezvoltat; cu toate acestea, aeronavele de generația a III-a erau net superioare primelor în ceea ce privește valoarea accelerației, a performanțelor sistemelor de observare a câmpului de luptă și de ochire, precum și a posibilităților de înarmare. Aeronavele occidentale din generația a IV-a (F-14, F-15, F-16, F-18, Mirage 2000, Panavia 200 Tornado, Ja-39 Grippen) sunt aeronave foarte avansate din punct de vedere tehnologic și chiar dacă unele dintre ele au fost retrase din exploatare (Grumman F-14 Tomcat), fiind înlocuite de aeronave de generația a V-a (F-22 Raptor, F-18 E/G, Rafale, Eurofighter Typhoon), deocamdată datorită performanțelor avionicii și armamentului din dotare sunt superioare oricărui potențial rival. În aceste condiții, luând în considerare profilul acțional al scenariilor tipice de utilizare a grupărilor de forțe aeriene în cadrul operațiilor de intervenție pentru menținerea/impunerea păcii (PSO), ale căror caracteristici strategice și operaționale le înscriu în categoria conflictelor limitate și, totodată, comparând posibilitățile tehnico-tactice a aeronavelor occidentale cu performanțele platformelor aeriene pe care inamicii prezumtive le au în prezent în dotare, putem aprecia că aeronavele de producție occidentală beneficiază încă de un nivel confortabil de superioritate, nivel care va fi menținut, cel mai probabil și în viitorul apropiat și mediu (10-25 de ani).

Totuși trebuie spus că decizia finală în războiul aerian nu este urmarea întrebuirii extensive a avioanelor de vânătoare, ci a celor de atac. Misiunile de escortă cu importanță operațională semnificativă sau obținerea de avantaje strategice prin intermediul unor angajamente ale aviației de vânătoare îndreptate împotriva unor componente operaționale de mare valoare ale inamicului constituie mai degrabă o excepție decât o regulă în războiul modern, oricât de mediatizate ar fi acest tip de acțiuni. De fapt, în prezent, războiul aerian se desfășoară din ce în ce mai mult pe timpul nopții – aeronave cu profil STEALTH, procedee tactice de apropiere către țintele alese asistate de aeronave cu capacitate AWACS, EW sau J-STARS, toate îndreptate pentru eliminarea în totalitate a reacției probabile a inamicului, fie ea din aer sau de la sol, astfel încât pachetele de lovire să-și poată face treaba nestingherite și să se întoarcă acasă

neatinse. Ca urmare, capacitatea aeronavelor de a întrebuița armament de precizie nu mai reprezintă doar un moft al celor bogați, iar posibilitatea de a înarma avioanele de vânătoare cu armament aer-sol, doar cu minime investiții în avionică, poate reprezenta o soluție și pentru cei mai puțin avuți. De fapt, tendința de a abandona muniția „clasică” în favoarea celei dirijate a devenit un trend general, planificatorilor din forțele aeriene fiindu-le clar că întrebuițarea munițiilor dirijate în luptă înseamnă, în primul rând, un număr mai mic de ieșiri-avion per obiectiv de lovire (probabilitatea de vulnerare a țintei este de circa 50 de ori mai mare în comparație cu armamentul nedirijat) și, în al doilea rând, reprezintă un pariu câștigat în ceea ce privește rata de supraviețuire a aeronavelor întrebuițate, prin micșorarea semnificativă a riscurilor la care sunt expuși piloții care execută misiunile de lovire.

Noile generații de armament aer-aer, preconizate a intra în dotarea forțelor aeriene occidentale după 2020 vor revoluționa modul de desfășurare a războiului aerian, la fel cum armamentul aer-sol de mare precizie a făcut-o începând cu primul război din Golf (1991).

Reprezentatii Forțelor Aeriene ale SUA preconizează ca începând cu anul 2020 să intre în înzestrarea US Air Force primele arme aer-aer cu proiecție de particule sau cu energie dirijată (LASER), iar până în 2035 acestea să înlocuiască complet tunurile de bord din dotarea aeronavelor militare.²⁰ Astfel, războiul aerian va căpăta tocmai acele caracteristici pe care literatura futurologică le tot descrie încă de prin anii 80’.

Dar, dincolo de întrebuițarea mai intensă sau mai restrictivă a munițiilor de mare precizie, superioritatea informațională rămâne premisa de bază a unei campanii de succes care, în ultima vreme, se concretizează în conceptul „războiului centrat pe rețea” – diseminarea datelor cu privire la ținte în timp real, managementul datelor de stare operațională, valorificarea integrată a datelor de cercetare și recunoaștere, sprijinul transversal cu date operaționale, toate acestea influențează în mod profund atât profilul doctrinar, cât și fizionomia operațională a războiului aerian, deoarece dau posibilitatea intervenției directe în luptă a aeronavelor special destinate/dotate pentru conducerea operaționale, multiplicând astfel avantajul părții care le folosește. În fapt, tehnicile și procedurile specifice „războiului bazat pe rețea”

sunt de neevitat în cazul confruntării cu un adversar dotat cu armament de înaltă tehnologie, celelalte opțiuni fiind sau renunțarea totală la război, ca opțiune de acțiune politică, sau realizarea unui efort uriaș de edificare în teatrul de operații, încă din etapa inițială a conflictului, a unei uriașe superiorități cantitative și calitative, ambele opțiuni prezentând în mod evident dezavantaje majore. În aceste condiții, abordarea proprie NCW poate aduce foloase multiple: pe plan strategic modifică, în mod avantajos, strategiile de planificare ale războiului împotriva unor puteri ostile, în plan operativ permite planificarea facilă a unor acțiuni decisive de lovire orientate către anihilarea centrelor de greutate inamice, iar în plan tactic permite neutralizarea mijloacelor și sistemelor de conducere operațională a inamicului, precum și îngreunarea funcționării unora dintre sistemele sale de luptă. Totuși, în toată această acumulare entuziasmantă de avantaje rezidă un pericol insidios: toate acumulările de date și informații operaționale procesate și vehiculate în sistem trebuie transmisă în timp util și fără nicio eroare beneficiarilor reali.

Ca urmare, noua axiomă de securitate ne spune că soluția optimă nu este să cumperi mai multe avioane, nave sau vehicule de luptă, ci să transmiți toate datele și informațiile operaționale necesare către cele pe care le deții deja! Mai multe informații transmise la timp către beneficiari permit o mai bună întrebuințare a forțelor și mijloacelor avute la un moment dat la dispoziție (60-80% din forțele unei grupări de nivel operativ nu intră niciodată sau foarte rar în luptă, deoarece, într-o formă sau alta, nu au contact cu inamicul sau nu dețin informația reală că inamicul se află în raza de acțiune a armamentului lor).²¹

Cerințele de performanță foarte înalte prevăzute în caietele de specificații tehnice întocmite de planificatori sunt responsabile nu doar pentru costul ridicat al noilor platforme de luptă, ci și pentru perioadele lungi de timp petrecute între inițierea planului de înzestrare și intrarea efectivă în dotare. De exemplu, dacă în perioada celui de-al Doilea Război Mondial pentru intrarea în dotare a unui nou tip de avion erau necesare 24-30 de luni, în prezent perioada se întinde pe 20-25 de ani (este cazul aeronavelor F-22 Raptor sau Eurofighter Typhoon)²². În plus, este de remarcat că noile tehnologii cu potențial revoluționar, apărute în domeniul aeronautic militar, rămân într-o primă

fază fără mare audiență, influența acestora asupra realizărilor ulterioare din domeniu concretizându-se cu mare întârziere, în parte din cauza restricțiilor impuse guvernele contractoare, pentru păstrarea secretului militar și industrial și în parte din cauza costurilor de dezvoltare prohibitive – costul de producție a unui bombardier de tip B-29 atingea în 1944 aproximativ 450.000 USD, pe când în prezent costul unui bombardier de tip B-2 se ridică, fără armamentul din dotare, la cca 600 de milioane USD²³. Corespunzător, prețul unui avion de vânătoare de tip F-22 Raptor atinge 200 de milioane USD, iar un avion multirol de tip E/F-18 E Super Hornet costă guvernul american în jur de 130 de milioane USD²⁴. La prețurile acestea este normal că guvernele au tendința să-și bugeteze armatele cu frâna trasă la maxim. În consecință, apare tendința de a păstra actualele sisteme din dotare cât mai mult timp în serviciu – bombardierele B-52 sunt în dotarea US Air Force de peste 60 de ani și se preconizează menținerea lor în înzestrarea de bază pentru încă cel puțin 20 de ani (2030-2035)²⁵.

Drept urmare a acestor restricții rămâne ca singură soluție logică impunerea unei durate cât mai îndelungate de exploatare, de aici rezultând următoarele consecințe:

- a. *necesitatea adaptării permanente a doctrinelor de întrebuințare operațională la posibilitățile tehnico-tactice existente;*
- b. *concentrarea eforturilor (măcar pe timp de pace) pentru asigurarea celui înalt nivel de instruire a personalului combatant și a celui de deservire;*
- c. *asigurarea în totalitate a condițiilor optime de sprijin logistic și a capacităților globale de dislocare;*
- d. *promovarea capacităților de acțiune multi-rol.*

În caz contrar, dacă modul de întrebuințare a noilor aeronave produse/intrate în înzestrare nu va permite exploatarea acestora în cadrul întregului lor ecart de posibilități, consecința va fi, în cel mai bun caz, risipa de resursă financiară.

Deoarece în contextul operațiilor cu participare multinațională interoperabilitatea reprezintă o condiție *sine qua non*, capacitatea unei aeronave de a îndeplini doar un tip de misiuni (de exemplu, vânătoare/recunoaștere/război electronic) îi oferă acesteia doar simpla calitate de „simbol politic” (de exemplu, cazul aeronavelor Tornado ECR aparținând *Luftwaffe* în cadrul operației *Allied Force*/Iugoslavia 1999), iar în acest caz nu putem vorbi despre o investiție profitabilă.

În viitor, acțiunile de război aerian vor fi desfășurate pornind fie din locațiile de dislocare dispuse în propriul teritoriu, fie din dispozitivul de luptă al unei forțe expediționare. În acest caz, manevra (în sine) de intrare în teatrul de operații a grupărilor de forțe aeriene va trebui completată cu manevra sistemului de asigurare logistică a acestora care, la rândul său, va dubla permanent mișcările (manevrele) operaționale a unităților luptătoare, ceea ce accentua efortul de asigurare a resurselor de sprijin, mai ales în cazul în care se prevede prelungirea în timp a operațiilor aeriene. De exemplu, în ceea ce privește stocurile de piese de schimb, rata de epuizare a acestora în timpul unei operații este de șase ori mai mare decât cea valabilă în situația de pace.

Corespunzător, avioanele care pe timp de pace zboară la un ritm de 16-20 de ore/lună, în timp de război sunt întrebuințate la un ritm de 70-90 de ore/lună (de patru ori mai intens), fapt ce contribuie la o uzură direct proporțională cu efortul impus, dacă nu luăm în seamă și cazul în care aeronavele se întorc avariate din luptă, caz în care rata de consum a stocurilor crește exponențial. La acestea trebuie adăugată și uzura resurselor de personal, nu doar din punct de vedere calitativ (uzura umană), ci și din punct de vedere al ritmului de înlocuire a personalului – pentru un soldat care trebuie înlocuit după șase luni de staționare (eufemistic spus) în teatru, trebuie instruiți doi (unul care-l va înlocui imediat și unul de rezervă). Dacă mai punem la socoteală și înlocuirile de urgență, consecutive pierderilor în luptă sau îmbolnăvirilor, trebuie instruiți încă 1-2 soldați, astfel încât până la urmă pentru fiecare soldat care se află la un moment dat în teatrul de operații stau pregătiți (în diferite stări de pregătire) până la alți cinci soldați²⁶.

Pe lângă acestea, mai trebuie spus că infrastructura logistică a unei grupări expediționare de forțe necesită, în funcție de nivelul de înzestrare cu sisteme de deservire, de filozofia de funcționare și conducere a acestuia și de distanțele dintre teritoriul național și teatrul de operații (bazele logistice naționale interne și bazele de sprijin dispuse de-a lungul liniilor de comunicație), un număr de 10-15 oameni pentru fiecare soldat aflat în teatru, fapt ce încarcă nota finală.

Experiența operațională acumulată de către forțele aeriene aparținând spațiului euroatlantic în tot acest interval de timp a dovedit că în prezent, și probabil și în viitor, câștigarea și menținerea

supremației aeriene într-un teatru de operații, oricare și oriunde ar fi acesta, poate contribui în mod determinant, dar în nici un caz nu va garanta obținerea victoriei finale în război, iar achiziția noilor avioane de generația a V-a nu suplinește în nicio circumstanță nevoia planificării și desfășurării în mod întrunit a războiului.

NOTE:

1 „Victoria surâde doar celor care anticipează schimbările în fizionomia războiului și nu celor care doar încearcă să se adapteze acestor schimbări, după ce acestea au apărut (și acționează)”. Giulio DOUHET, *Command of the Air, Book Two, The Probable Aspects of The War of The Future*, Air Force History and Museums Program, Washington D.C., USA, 1998, p. 145.

2 Gary Endersby, *Strategic Operation*, în Lt.col Russell C. Barnes, *USAF, Strategic Attack: defined and refined*, Maxwell Air Force Base, Alabama, SUA, 2002, p. 19.

3 Peter Paret, *Markers of Modern Strategy from Machiaveli to the Nuclear Age*, Princeton University Press, 1986, 24 and *JP 3-0, Doctrine for Joint Operation*, 2001 în R. Barnes, *Strategic Attack: Defined and Refined*, Air War College, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2002, p. 1.

4 Heidi Reisinger, Alexandr Golts, *Russia's Hybrid Warfare. Waging War below the Radar of Traditional Collective Defence*, NDC Research Paper, NATO Defense College, Rome, no.105, 2014, p. 3.

5 *CSAF Symposium Strategic Attack*, Panel 8-12 April 2002, în Russel C. Barnes, *Strategic Attack: Defined and Refined*, Air War College, Maxwell Air Force Base, Montgomery, Alabama, SUA, 2002, p. 4.

6 Carl von Clausewitz, *On War*, ed. and trans. de Michael Howard și Peter Paret, Princeton University Press, 1976, p. 87. În cadrul definiției, noțiunea de *obiective de securitate națională* reprezintă, de fapt, obiectivul politic.

7 *National Security Strategy*, Washington D.C., The White House, 2002, p. 30.

8 Carl von Clausewitz, *On War*, editori Michael Howard și Peter Paret, Princeton University Press, 1976, p. 82.

9 Russel C. Barnes, *op.cit.*, p. 20.

10 Dr. Richard P. Hallion, *Control of the Air: The Enduring Requirement*, Air Force History and Museums Program, Bolling AFB, DC, SUA, September 8, 1999, p. 5.

11 David E. Johnson, *Learning Large Lessons The Evolving Roles of Ground Power and Air Power in the Post-Cold War Era*, RAND Corporation, Santa Monica, CA, SUA, 2007, p. 12 apud. Richard G. Davis, *The 31 Initiatives: A Study in Air Force – Army Cooperation*, Office of Air Force History, Washington, D.C., SUA, 1987, p. v.

12 David E. Johnson, *Learning Large Lessons The Evolving Roles of Ground Power and Air Power in the Post-Cold War Era*, RAND Corporation, Santa Monica, CA, SUA, 2007, p. 19.

13 David E. Johnson, *Learning Large Lessons The Evolving Roles of Ground Power and Air Power in the Post-Cold War Era*, RAND Corporation, Santa Monica, CA, SUA, 2007, p. 27.

14 *Ibidem*, p. 27

15 Colin S. Gray, *Airpower for Strategic Effect*, Air University Press, Maxwell AFB, Alabama, SUA, 2012, p. 212.

- 16 Stephen Biddle, *Afghanistan and the Future of Warfare: Implications for Army and Defense Policy*, Carlisle Barracks, U.S. Army War College Strategic Studies Institute, 2002, pp. 8-12.
- 17 David E. Johnson, *Learning Large Lessons The Evolving Roles of Ground Power and Air Power in the Post-Cold War Era*, RAND Corporation, Santa Monica, CA, SUA, 2007, p. 34.
- 18 Stephen Biddle, *Afghanistan and the Future of Warfare: Implications for Army and Defense Policy*, Carlisle Barracks, U.S. Army War College, Strategic Studies Institute, Fort Leavenworth, SUA, 2002, p. 50.
- 19 Stephen Biddle, *Idem*, pp. 51-52.
- 20 Maj.gen Robert M. Alexander, USAF, *Force Structure for the Future*, in *The Future of Air Power - in the Aftermath of the Gulf War*, editori Richard H. Shultz Jr. și Robert L. Pfaltzgraff Jr., Air University Press, Maxwell AFB, Alabama, USA, 1992, pp. 217- 223.
- 21 Jeffrey M. Reilly, *Operational Design. Distilling Clarity from Complexity for Decisive Action*, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2012, pp. 11-13.
- 22 John A. Ausink, William W. Taylor, James H. Bigelow, Kevin Brancato, *Investment Strategies for Improving Fifth-Generation Fighter Training - Report*, RAND Corporation, CA, SUA, 2011, pp. 16, 23.
- 23 *B-2 Bomber. Costs and Operational Issues – Report to Congressional Committees*, US General Accounting Office, Washington D.C., USA, 1997, p. 3.
- 24 Obaid Zounossi, David E. Stem, Mark A. Lorell, Frances M. Lussier, *Lessons Learned from the F/A-22 and F/A-18 E/F Development Programs*, RAND Corporation, CA, USA, 2005, p. 46.
- 25 Eric Peltz, John M. Halliday, Steren L. Hartman, *Combat Service Support Transformation – Emerging Strategies for Making the Power Projection Army a Reality*, RAND Corporation, CA, USA, 2003, p. 46.
- 26 Patrick Mills, John G. Drew, John A. Ausink, Daniel M. Romano, Rachel Costello, *Balancing Agile Combat Support Manpower to Better Meet the Future Security Environment – Research Report*, RAND Corporation, CA, SUA, 2014, p. 22.
- Bassford Matt, Pung Hans, Edgington Nigel (and others), *Sustaining Key Skills in the UK Military Aircraft Industry*, RAND Europe, Cambridge, United Kingdom, 2010.
- Biddle Stephen, *Afghanistan and the Future of Warfare: Implications for Army and Defense Policy*, U.S. Army War College, Strategic Studies Institute, Carlisle Barracks, Fort Leavenworth, SUA, 2002.
- Clausewitz Carl von, *On War*, editori Michael Howard și Peter Paret, Alfred A. Knopf, New York, USA, 1993.
- Gray Colin S., *Airpower for Strategic Effect*, Air University Press, Air Force Research Institute, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2012.
- Hallion Richard P., Dr., *Control of the Air: The Enduring Requirement*, Air Force History and Museums Program, Bolling AFB, DC, SUA, September 8, 1999.
- Liddell Hart, Sir Basil, *Strategy*, 2d rev. ed. Plume, London, UK, 1991.
- Johnson David E., *Learning Large Lessons The Evolving Roles of Ground Power and Air Power in the Post - Cold War Era*, RAND Corporation, Santa Monica, CA, SUA, 2007, apud. Richard G. DAVIS, *The 31 Initiatives: A Study in Air Force – Army Cooperation*, Office of Air Force History, Washington D.C., SUA, 1987.
- Mills Patrick, Drew G. John, Ausink A. John, Romano M. Daniel, Costello Rachel, *Balancing Agile Combat Support Manpower to Better Meet the Future Security Environment – Research Report*, RAND Corporation, CA, SUA, 2014.
- Paret Peter, *Markers of Modern Strategy from Machiaveli to the Nuclear Age*, Princeton University Press, 1986.
- Peltz Eric, Halliday M. John, Hartman L. Steren, *Combat Service Support Transformation - Emerging Strategies for Making the Power Projection Army a Reality*, RAND Corporation, CA, USA, 2003.
- Reisinger Heidi, Golts, Alexandr, *Russia's Hybrid Warfare. Waging War below the Radar of Traditional Collective Defence*, NDC Research Paper, NATO Defense College, Rome, no. 105, 2014.
- Reilly M. Jeffrey, *Operational Design. Distilling Clarity from Complexity for Decisive Action*, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2012.
- Zounossi Obaid, Stem E. David, Lorell A. Mark, Lussier M. Frances, *Lessons Learned from the F/A-22 and F/A-18 E/F Development Programs*, RAND Corporation, CA, USA, 2005.

BIBLIOGRAFIE

B-2 Bomber. Costs and Operational Issues – Report to Congressional Committees, US General Accounting Office, Washington D.C., USA, 1997.

Maj.gen. Alexander Robert M., USAF, *Force Structure for the Future*, in *The Future of Air Power – in the Aftermath of the Gulf War*, editori Shultz, Richard H. Jr., și Pfaltzgraff, Robert L. Jr., Air University Press, Maxwell Air Base, Alabama, USA, 1992.

Ausink John A., Taylor William W. Bigelow, James H., Brancato Kevin, *Investment Strategies for Improving Fifth-Generation Fighter Training – Report*, RAND Corporation, CA, SUA, 2011.

Barnes Russel C., *Strategic Attack: Defined and Refined*, Air War College, Maxwell Air Force Base, Montgomery, Alabama, SUA, 2002.

IMPACTUL MODELELOR CONCEPTUALE ANTIAERIENE ÎN ACȚIUNILE MILITARE

IMPACT OF THE AIR DEFENSE ARTILLERY CONCEPTUAL MODELS ON THE MILITARY ACTIONS

Lt.col.drd. Daniel ROMAN*

Evoluția științelor din domeniul militar a reprezentat și continuă să reprezinte unul dintre elementele de referință cu privire la modalitatea de percepție a lumii înconjurătoare sub aspectul securității și siguranței unui stat izolat sau în cadrul unei alianțe. Modelele conceptuale, care definesc și explicitează cadrul acțiunilor militare de o anumită tipologie, stau la baza aplicabilităților din sfera celor mai evolute tehnologii. Apreciez particularitatea luptei cu inamicul aerian, din perspectivă tehnologică, ca unul dintre elementele de fundamentare a relațiilor: „om – mașină de luptă”, „sistem de sisteme” sau entități purtătoare de inteligență artificială. Am considerat util de prezentat câteva aspecte identificate în urma demersului meu de cercetare cu privire la modurile de întrebuițare în luptă a complexelor de rachete și artilerie antiaeriană din forțele terestre care pot avea impact asupra felului în care sunt elaborate tipurile și modelele conceptuale de acțiuni militare în ansamblul lor.

The evolution of military science has been and continues to be one of the reference elements on how the surrounding world is seen in terms of security and safety from the one of a neutral state or from the one of a state from an alliance. Conceptual models that define and explain the framework of military actions of a certain typology underlie the applicability of advanced technologies. We believe the characteristic of fighting the air enemy, from the technological perspective, to be one of the fundamental elements of the relationships: “man - fighting machine”, “system of systems” or artificial intelligence entities. We consider useful to present a few issues identified during our research about the types of engagement of the air defense artillery systems of the land forces which may have an impact on the way the conceptual models and types of military actions as a whole are developed.

Cuvinte-cheie: model conceptual antiaerian; forțe terestre; stări antiaeriene asociate.

Keywords: air defense artillery (ADA) conceptual model; Land forces; air defense associated status.

Nevoia de securitate și siguranță a unui stat, indiferent de natura relațiilor politico-diplomatice pe care le poate realiza, garanția integrității sale este dată implicit de aspectul acțiunilor militare pe care le poate întreprinde la un moment dat pentru ieșirea dintr-o situație ipotetică de agresiune militară la adresa sa sau a statelor membre din aceeași alianță. Spațiul de siguranță, în contextul explicitat mai sus, poate fi definit prin natura mediilor de confruntare armată: terestru, aerian, subacvatic sau de la suprafața apei cu menționarea expresă a disproporțiilor fizice ale acestor tipuri de confruntări. Pentru exemplificare, corespunzător unei zone de operații (terestre) caracterizată printr-o anumită dimensionalitate, este foarte

important de a lua în calcul mărimea diferită a spațiului aerian de confruntare, în sensul de amplificare corespunzătoare unei anumite progresii matematice în funcție de mijloacele și tehnica de luptă din dotare, de acțiune aeriană sau antiaeriană după caz.

Dimensionalitatea specifică a spațiului aerian de confruntare militară m-a determinat să abordez subiectul luptei cu inamicul aerian, într-o anumită manieră de lucru din care să rezulte caracterul de generalitate al conceptelor ce stau la baza proiectării luptei, respectiv de planificare a operației militare în ansamblul ei. Direcțiile de cercetare științifică abordate, în principal, au fost structurate pe trei mari domenii ale fenomenului antiaerian: cunoașterea tehnicii de luptă (a sistemelor de rachete și artilerie antiaeriană), studiul tragerilor antiaeriene (descrierea interacțiunilor din mediul aerian de

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: danutroman2@yahoo.com

confruntare) și, nu în ultimul rând, aplicabilitatea conceptelor de tactică de specialitate antiaeriană (din forțele terestre). Fiecare subdomeniu antiaerian prezentat poate fi susținut de argumente edificatoare asupra problematicii pe care o parcurge în mod individual, dar și de aspecte de interconectare și relaționare pentru obținerea efectului scontat la țintă. Apreciez importanța abordării integrative a domeniilor de cercetare pe categorii prin prisma comasării efectelor produse în sensul de evaluare asupra mărimii efectului întrunit a două structuri, superior însumării efectelor acțiunilor independente a celor două subiecte analizate.

Mergând pe o asemenea orientare de abordare științifică, am observat un comportament diferit în situații similare a structurilor de rachete și artilerie antiaeriană direcționate pe anumite „stări acționale asociate” de tip antiaerian. În limbajul uzual de specialitate sunt operate noțiuni ce reflectă caracterul acțiunilor antiaeriene cum sunt: cele *independente*, *de cooperare* sau *de lucru colaborativ*. Observația asupra comportamentului specific structurii antiaeriene în cauză, pe timpul luptei cu inamicul aerian, poate fi abordată cel puțin din două puncte de vedere: una sistemică, iar cealaltă a procesului tehnologic realizat.

Abordarea sistemică ne arată tipologia acțiunilor și interacțiunilor dintre *sistemul antiaerian*, *sistemul aeronavă ostilă* și *mediul aerian de confruntare*, implicit *alte sisteme antiaeriene vecine* sau aflate în relații de cooperare sau de lucru colaborativ. Abordarea fluxului tehnologic explicitează etapele parcurse de entitatea antiaeriană pentru îndeplinirea misiunii, respectiv cercetarea spațiului aerian, descoperirea aeronavei în spațiul de responsabilitate, identificarea apartenenței țintei aeriene (amic/inamic), combaterea și nimicirea țintei (executarea tragerilor propriu-zise), evaluarea efectului la țintă (dacă a fost sau nu distrusă ținta) și reluarea procesului din faza de început sau intermediară. Pentru obținerea unor rezultate obiective, mi-am propus o abordare a studiului din faza finală a procesului tehnologic către fazele din partea de startex ale acestuia, adică o judecare de la efectul la țintă. Astfel, am identificat mai multe aspecte cu relevanță și erori asupra luptei cu inamicul aerian, care enumerate succint pot fi:

- ținta aeriană nu este un sistem „înghețat” atacabil secvențial, așa cum este „văzut” de aparatul de calcul (determină poziția viitoare a

țintei), în sensul faptului că ținta, în mod real, are o anumită traiectorie care este total diferită de cea a unui zbor rectiliniu și uniform (ipoteza de lucru a calculatoarelor antiaeriene);

- ținta aeriană are capacitate și capabilitate de ripostă împotriva sistemelor antiaeriene fie prin bruiaj (infraroșu, de radiolocație activ - emițători sau pasiv – poliedre);

- ținta aeriană are capacitatea de a acționa în diferite condiții de mediu (forme de relief, condiții atmosferice, timp de zi sau de noapte etc.), realizarea manevrei;

- ținta aeriană poate dezvolta strategii deferite de inducere în eroare a scopurilor sale reale sau de a realiza cooperarea cu alte sisteme aeriene sau de la sol;

- sistemul aerian în cauză poate fi limitat conceptual cu privire la anumite tipologii ale țintelor aeriene (suprafața de reflexie a țintei aeriene, mărimea vectorului vitează al T_a , înălțimea de zbor a T_a etc.);

- sistemul aerian nu poate evalua corect o situație aeriană complexă (factorul puterii de separație în distanță, imposibilitatea de protecție la bruij etc.);

- sistemul antiaerian este în incapacitate constructivă de a opera în anumite limite de valori direct implicate în procesul de executare a tragerilor (limitarea mișcării țevii în unghi de înălțare sau a turelii în unghi de azimut, realizarea unor viteze unghiulare mult sub posibilitatea de evoluție a țintei aeriene etc.);

- sistemul antiaerian poate lansa rachete care nu suportă anumite valori a factorului de solicitare în aer (ng) sau care nu au protecție la factorii perturbatori ai mediului de confruntare (se pot dirija pe soare sau alte surse de căldură etc.);

- sistemul antiaerian nu are mobilitatea necesară pentru a ieși oportun de sub focul inamicului aerian sau terestru, lipsa de mobilitate sau de autonomie, și exemplele ar putea continua în sensul elucidării neajunsurilor rezultate în urma *interacțiunilor*.

Una dintre erorile identificate cu privire la modul conceptual de abordare a luptei cu inamicul aerian constă în lipsa unei capacități de analiză critică asupra a ceea ce se întâmplă în esență, asupra interacțiunii între mai multe sisteme care „gândesc” și „operează” după un algoritm sau program dinainte prestabilit. Practic, omul (operatorul), datorită complexității actului de expertiză asupra spațiului aerian, are în mod indispensabil nevoie de „competența” mașinii de luptă pe care o deservește, de „consilierea” pe care mijlocul tehnic o realizează

cu privire la starea sistemului în cauză și implicit a mediului de confruntare unde are loc interacțiunea. Este necesar să afirm asupra aspectului fundamental despre modalitatea de percepție a noastră asupra spațiului aerian ca utilizator de sistem antiaerian și cu atât mai mult despre modul de „percepție” și de analiză a mașinii de luptă, de „înzestrările native” ale acestei mașini de luptă. Astfel, în acest context putem aborda conceptul de „inteligentă artificială antiaeriană” în sensul existenței nu numai a unui algoritm de lucru dinainte prestabilit, dar și de autoactivare, de lucru într-o manieră independentă, o reacție proprie la acțiunea anumitor stimuli externi sau interni, de cuplare a schemelor de protecție la bruiaj în mod autonom la apariția unui incident, selecția celei mai periculoase ținte prin programe și subprograme sau de evaluare a gradului de angajare, estimarea probabilității de nimicire și implicit realizarea tragerii unui număr limitat de proiectile, context de situație (Complexul antiaerian GEPARD).

Ceea ce vreau să subliniez este înțelegerea aparte asupra modalității de concepție a luptei cu aeronava ostilă și implicarea directă a mașinii de luptă în procesul nemijlocit de luarea deciziei privind deschiderea focului, metoda de angajare, calculul numărului de proiectile trase pentru a realiza o anumită probabilitate, o tipologie de autoprotecție (lucru în teren contaminat) etc. toate sunt indicii

„GEDECHNIS”, „ZIEL KURVT” etc. Din cauza timpului foarte scurt cât durează o secvență de luptă antiaeriană, de ordinul secundelor sau câteva zeci de secunde (atât timp cât aeronava rămâne în zona de foc), timpul de proiectare a luptei devine și mai scurt câteva secunde, iar mintea umană nu reușește să facă față unor asemenea condiții de situații complexe. Aici intervine „mașina” care a preluat o serie de sarcini și încearcă, la rândul ei, să facă față presiunii timpului. În opinia mea, putem reformula astfel lupta cu inamicul aerian în „lupta cu secundele antiaeriene”.

Un alt aspect interesant cu privire la modelele conceptuale antiaeriene este dat de modalitatea de formare a comenzilor de dirijare în cazul sistemelor de rachete antiaeriene, de modul de reprezentare vizuală a spațiului de luptă pe ecranul IOC (indicatorul de observare circulară) sau ecranul FR (Folgeradar), și anume interconectarea informațională a modulelor funcționale cu destinații diferite, dar care trebuie să conceapă și să execute lupta în mod întrunit cu aeronava într-un spațiu aerian de responsabilitate desemnat. La baza procedurilor de lucru a diferitelor subsisteme (mașini sau cabine de lucru) stă fenomenul de „conjugare” a cabinelor și a schemelor de luptă, după o anumită tipologie a conexiunilor de tip sistemic. Pe baza conexiunilor realizate, am observat în urma analizei și proiectării funcționale de tip antiaerian,

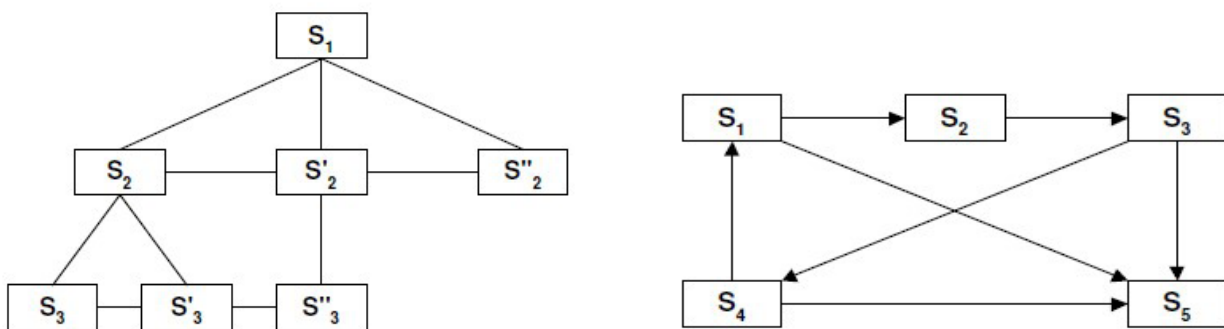

Fig. 1 Variante conceptuale de lucru antiaerian de tip ierarhic și neierarhic

ale prezenței unei așa-denumite „inteligentă artificială de tip antiaerian”. Ce face „calculatorul de bază” sau „de avarie” al complexului antiaerian GEPARD? – realizează o estimare unde ar trebui să se găsească ținta aeriană la un anumit moment dat. Cum „gândește” acest calculator? – așa cum a fost proiectat, dar mai mult decât atât, el realizează propriile reacții la stimuli specifici, cum ar fi: tragerea în condiții de bruiaj sau când ținta execută manevră în anumite coordonate, subprograme

raportat la structura și specificitatea lor, mai multe tipuri de modele cu structură informațional-decizițională ierarhică, neierarhică și mixtă.

Modelele conceptuale de conectivă funcțională, exprimate în figura 1, ne arată o anumită tipologie a sistemelor și a subsistemelor, a modalităților de lucru a acestora, în principal pe un domeniu independent, slab conectate, cu o frontieră a cunoașterii despre starea spațiului aerian limitată, conform gradului de proiectare inițială, respectiv

de definire a modului de lucru după principiul „monopostului acțional antiaerian”. Avantajele unor asemenea modele conceptuale sunt date de robustețe, simplitate și stabilitate la factorii perturbatori din mediul antiaerian. Dezavantajul major al unor asemenea modele este dat de intensitatea foarte scăzută a fluxului informațional de tip antiaerian și implicit de un consum exagerat de resurse informaționale, uneori nejustificate tactic (menținerea în stare de emisie a unor complexe antiaeriene în scopul *prevenirii* atacului aerian – către spectrul electromagnetic, de fapt unul dintre cei mai pronunțați indici de demascare ai dispozitivului propriu de luptă).

O variantă de ameliorare a neajunsurilor modelelor conceptuale antiaeriene de tip ierarhic și neierarhic este combinarea conectivităților și obținerea unui produs nou pe baza lucrului colaborativ de tip antiaerian, în care sistemele antiaeriene pot comunica direct unele cu altele „ca de la mașină la mașină” în sensul schimbului informațional oportun despre starea spațiului aerian

eforturilor antiaeriene în urma căreia punctele de comandă încep operarea nu cu resurse efective, ci mai degrabă cu așa-numitele *stări acționale asociate*, în care se găsesc structurile conectate la un anumit moment dat al luptei. Așadar, apar noi elemente de concepție, nu de gestionare a resurselor, ci mai degrabă de management a stărilor de fapt (de ridicare graduală a stării de luptă, a stărilor de emisie electromagnetică, de executare a tragerilor antiaeriene etc.).

Caracterul de generalitate al conceptelor aplicate pe diferite modele antiaeriene rezultă tocmai din abordarea sistemică a acestora, pe specificitatea de elaborare a deciziei în timp foarte scurt și pe asistența „inteligenței artificiale de tip antiaerian”. Practic, calculatorul antiaerian realizează mai mult decât o simulare a poziționării țintei aeriene în spațiu, el determină pe baza unor date despre țintă, conform unor algoritmi, o previziune a viitorului cât mai aproape de realitatea spațiului de luptă. Aplicarea

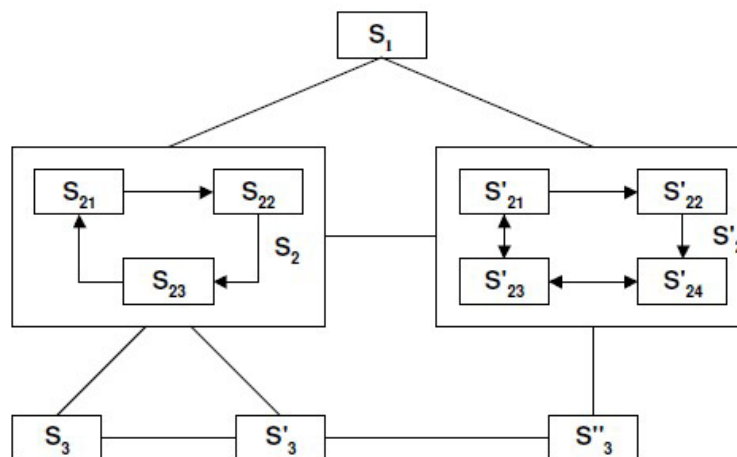

Fig. 2 Variantă de relaționare cu structură mixtă și flux informațional antiaerian direcțional conform unei teorii a priorităților

și implicit despre *starea acțională asociată de luptă* a elementelor „conjugate” în modelul tip de rețea, ca în figura 2.

Varianta identificată de structură mixtă, oferă posibilități diversificate de combinare atât a structurilor ierarhice, cât și neierarhice. Trebuie recunoscută valoarea unei astfel de conectică în sens informațional antiaerian și obținerea unei eficiențe ridicate în ceea ce privește alocarea resurselor necesare realizării fluxului de lucru antiaerian, pe etape distincte a celor mai performante unități de luptă pe momente importante de acțiune antiaeriană. Este importantă această viziune de conjugare a

conceptului de *asistarea deciziei* de către calculator după modelul antiaerian poate fi apreciată ca un pas important de reevaluare a raportului de forțe calitativ și cantitativ (timp exprimat în secunde), deci un impact deosebit asupra modului de a concepe lupta în context contemporan, din punct de vedere al celor mai performante sisteme de foc antiaerian cunoscute în prezent. Sinteza modelelor conceptuale antiaeriene exprimată contextual mai sus ne poate deschide câteva direcții de cercetare operațională cel puțin din două puncte de vedere: *structurală și funcțională*.

În încheierea acestui demers de susținere a gradului de generalizare al modelelor conceptuale antiaeriene, aş dori o scurtă trecere în revistă a câtorva proprietăți structural comportamentale ale sistemelor antiaeriene abordate din perspectivă sistemică. O primă observație este legată de dependența structurii (a sistemului antiaerian, dispozitivului de luptă realizat etc.) de natura relațiilor cu alte structuri similare și a interacțiunilor cu sistemul de ținte aeriene. *Accesibilitatea* directă sau indirectă a unei entități antiaeriene, caracterizată de o anumită *stare acțională proprie asociată* $f(x_k)$, cu o altă stare acțională a unei alte entități antiaeriene $f(y_k)$ pe un interval de timp (t_0 la t_k), unde intrarea $u(x_k)$ este condiționată de ieșirea $v(y_k)$ generată de $f(y_k)$ pe intervalul (t_0 la t_k). Detectabilitatea lui $f(x_k)$, implică formarea unui răspuns complex respectiv, obținerea unui output $w(u,v)$.

O altă implicație este dată de *observabilitate*, care prin cunoașterea unor mărimi de intrare respectiv de ieșire putem realiza o deducție logică a unor succesiuni de stări în trei ipostaze diferite: trecut (trecutul imediat), prezent și viitor (viitorul imediat) corelate cu starea de fapt a țintei aeriene cu care interacționează sistemul antiaerian extins (rețea colaborativă).

Implicarea comenzii și a controlului în astfel de situații ne trimite către o altă caracteristică, și anume a controlabilității, nu a parametrilor de explicitare a stării, cât a stărilor (comportamentelor) în ansamblul lor. Stabilitatea unui astfel de model conceptual antiaerian este dată de echilibrul întregului sistem (rețea) proiectat pe un același set de valori ale *vectorului de stare* care poate exprima natura dinamică a interacțiunilor în mediul antiaerian.

Exemplele ar putea continua pe disecarea comportamentului de natură secvențială și implicarea pe criterii de oportunitate a tuturor elementelor antiaeriene participante la realizarea fluxului de lucru antiaerian comun. Propun identificarea unor noi oportunități de elaborare a tipologiei conflictului militar în manieră inovativă, cu punct de plecare în studiul comportamentului specific al structurilor de rachete și artilerie antiaeriană din forțele terestre, folosind principiul lucrului colaborativ.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat

al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” - Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

BIBLIOGRAFIE

Robbins P. Stephen, *Organizational Theory: Structure, Design, and Applications*, Prentice Hall, New Jersey, 1990.

Bălăceanu Ion, *Manual conducerea focului unităților de artilerie și rachete antiaeriene*, UNAp, București, 1999.

Bălăceanu Ion, Martin Iulian, *Câmpul de luptă modern sub impactul tehnologiilor contemporane*, Editura Ars Docendi, București, 2003.

Martin Iulian, *Tendențe privind modernizarea și întrebuințarea sistemelor de artilerie și rachete antiaeriene în concepția unor armate moderne*, Sesiunea de comunicări științifice, Editura Etnograph, Cluj-Napoca, 2004.

Martin Iulian, *Raționament și argumentare în planificarea operațiilor*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2015.

Roman Daniel, *Referat de cercetare științifică cu tema „Aspecte privind eficacitatea sistemelor de foc antiaerian în condițiile determinative de interoperabilitate în spațiul de luptă multidimensional”*, Biblioteca UNAp „Carol I”, București, 2013.

Roman Daniel, *Referat de cercetare științifică cu tema „Modele de lucru colaborativ privind funcționarea sistemelor de foc antiaerian din perspectiva unor armate moderne”*, Biblioteca UNAp „Carol I”, București, 2014.

Chava Nachmias, *Research Methods în the Social Sciences*, Worth Publishers, 2008.

Colectiv, F.T./A.A./3/1 *Manualul pentru luptă al divizionului de rachete antiaeriene/artilerie antiaeriană din cadrul forțelor terestre*, Sibiu, 2005.

FM 44-100 US Army air and missiles defence operations, Department of the Army, Washington DC, 2000.

F.T./A.A./3/1 *Manualul pentru luptă al divizionului de rachete antiaeriene/artilerie antiaeriană din cadrul forțelor terestre*, Sibiu, 2005.

<http://www.radartutorial.eu/02.basics/rp04.ro.html>

http://ro.wikipedia.org/wiki/Tun_antiaerian_Flak_88_mm

<http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/faadc2i.htm>

<http://ro.wikipedia.org/wiki/Rachet%C4%83>

OPTIMIZAREA MIȘCĂRII ȘI TRANSPORTURILOR, FACTOR IMPORTANT AL ECONOMICITĂȚII ÎN CADRUL ORGANIZAȚIEI MILITARE

THE MOVEMENT AND TRANSPORTATION OPTIMIZATION, AN IMPORTANT FACTOR OF THE MILITARY ORGANIZATION ECONOMY

Col.drd. Marius MILANDRU*

La pace, în cadrul organizației militare, logistica se conturează printr-o gamă variată de domenii, dintre acestea un rol foarte important ocupându-l mișcarea și transportul. Această componentă va fi pusă întodeauna într-o relație de funcționalitate cu aprovizionarea unităților și marilor unități. Executarea transporturilor, ca misiune cu caracter general a logisticii, reprezintă o provocare pentru specialiștii și analiștii militari, elementul material coroborat cu cel conceptual, care va duce cu siguranță la necesitatea îndeplinirii misiunilor încredințate în condiții de economicitate.

Acest aspect va fi realizabil doar printr-o funcționare performantă a procesului decizional logistic, precum și prin folosirea unor metode și tehnici de optimizare a deciziilor logistice.

In peacetime, inside the military organization, logistics is outlined through a wide range of fields, among them a very important role being occupied by movement and transportation. This component will always be put in relationship of functionality with supplying military units and large units.

Execution of transport missions, as general mission of logistics, represents a challenge for experts and military analysts, the material element in conjunction with the conceptual element will certainly lead to the need of fulfilling the assigned tasks in the best economicity conditions.

This will be achievable only through efficient operational decision making and using methods and techniques to optimize the logistics decisions.

Cuvinte-cheie: organizație militară; logistică; mișcare și transport; decizie logistică; optimizare.

Keywords: military organization; logistics; movement and transportation; logistic decision; optimization.

Mișcarea și transportul, domeniu funcțional al logisticii militare

Logistica a constituit din totdeauna o activitate esențială a umanității, cu toate acestea, ea nu a fost percepută întotdeauna și în toate domeniile de activitate la adevărata ei valoare.

Conceptul de logistică a cunoscut adevărata dezvoltare și delimitare de marketing în perioada de după anii 1950, iar factorii principali care au contribuit la dezvoltarea logisticii au fost:

- nivelul experienței logisticii în domeniul militar și transmiterea sa către sectorul industrial;
- evoluția cererii pe piață, care a servit drept catalizator pentru redefinirea canalelor de vânzări;

- luarea în considerare a nivelului de servire, oferit clienților ca mijloc de creștere a competitivității.

În cadrul organizației militare, logistica este domeniul care sugerează asigurarea tuturor condițiilor pentru ca marile unități și unitățile să-și poată îndeplini în cele mai bune condiții misiunile ce le revin, presupune armonizarea activităților compartimentelor de specialitate, astfel încât, pe ansamblu, logistica să se realizeze în condiții de eficiență și economicitate, iar trupele luptătoare să beneficieze de suport logistic maxim la timpul și locul oportun.

Într-o concepție globală, logistica militară reprezintă¹ „un ansamblu coerent de principii, reguli, măsuri și activități, desfășurate pe timp de pace, în situații de criză și la război, într-o concepție

*Secția audit intern teritorială nr. 5, Brașov
e-mail: mnmilandru@yahoo.com

unitară, pentru asigurarea multilaterală a resurselor materiale necesare forțelor în vederea susținerii, pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă”.

Transportul este constituit din ansamblul activităților prin care, cu ajutorul mijloacelor specifice, militare și/sau civile din înzestrare și/sau contractate din alte surse, se realizează deplasarea forțelor, personalului, echipamentelor și materialelor în locațiile geografice stabilite. În timp de pace, în cadrul organizației militare, transporturile logistice se execută în scopul deplasării tuturor categoriilor de tehnică și materiale de la sursele de aprovizionare, până la beneficiar (subunitate, unitate, mare unitate) în scopul înlăturării deficitelor de resurse din depozitul acestora, folosind mijloacele de transport proprii.

Pentru asigurarea desfășurării acțiunilor militare de către beneficiarii nominalizați, apreciez că este foarte important ca transportul să fie structurat și să funcționeze în baza unor reglementări, astfel încât să îndeplinească următoarele cerințe:

- să funcționeze permanent, la toate nivelurile ierarhice care solicită sprijin;
- să dispună de capacități care să asigure continuitatea deplasării pe teritoriul național;
- să fie proiectat și să dispună de capacități care să asigure funcționarea în timp de pace, cu posibilități de dezvoltare funcțională în situații de criză și la război;
- să asigure capacitățile necesare funcționării la nivelurile solicitate;
- să asigure executarea la timp și în siguranță a deplasării forțelor, echipamentelor și materialelor în locațiile stabilite.

Un rol foarte important pentru realizarea misiunilor de transport îl are compartimentul (biroul) de coordonare a mișcării, acesta fiind structura specializată din compunerea modulului logistic, destinat planificării, coordonării, controlării și monitorizării transporturilor de trupe, de tehnică militară și materiale, potrivit misiunilor pe care trebuie să le îndeplinească organizația militară în timp de pace.

Așadar, personalul cu atribuții pe acest domeniu va desfășura următoarele activități specifice:

- elaborarea studiilor referitoare la transportul stocurilor de materiale;
- coordonarea transporturilor auto, aeriene sau navale;

- centralizarea, analiza și stabilirea necesarului de fonduri pentru asigurarea de răspundere civilă a autovehiculelor militare;

- actualizarea documentarului cu evidența autovehiculelor unicat, starea comunicațiilor din zona de responsabilitate și propune utilizarea acestora;

- monitorizarea executării transporturilor militare;

- elaborarea propunerilor privind concepția de înzestrare a unităților cu mijloace de transport, precum și de modernizare a sistemului de transporturi;

- stabilirea, la începutul fiecărui an, a limitelor maxime de deplasare a autocamioanelor de transport, activitățile la care se pot folosi, precum și transporturile cu caracter permanent;

- analiza cererilor de transport;

- verificarea pregătirii personalului, tehnicii și materialelor necesare asigurării și desfășurării activităților de îmbarcare, debarcare și transport pe calea ferată;

- elaborarea proiectului planului de transport pe C.F.;

- analiza modalităților de asigurare a continuității transporturilor în situația întreruperii circulației pe căile de comunicație.

În cadrul exercițiilor sau misiunilor organizate pe teritoriul național de NATO, capacitățile de mișcare și transport necesare deplasării forțelor se asigură, în principal, din resursele militare și civile naționale, iar pentru completare, conform înțelegerilor și angajamentelor încheiate în prealabil, se apelează la resursele de mișcare și transport aliate. Planificarea, organizarea, executarea, controlul și monitorizarea executării deplasării forțelor naționale și a transporturilor pentru susținerea acestora în teatrele de operații, constituie una dintre prioritățile structurilor de mișcare și transport, la toate nivelurile ierarhice și se realizează conform reglementărilor în vigoare, sarcinilor și responsabilităților stabilite în acest scop.

Menționez că managementul logistic, în general, dar în special cel specific domeniului mișcare și transport, trebuie să conducă la asigurarea și desfășurarea activităților de instruire, aprovizionare, mobilizare, dar și a celor specifice îndeplinirii misiunilor care necesită pregătirea și executarea dislocării/redislocării și susținerii trupelor în timp de pace.

Decizia logistică, componentă principală a subsistemului decizional logistic

Primele preocupări în domeniul deciziei apar cu multe secole în urmă, dar teoria deciziei s-a constituit, ca atare relativ recent, în ultimii 40-50 de ani, devenind unul dintre cele mai moderne domenii ale cunoașterii.

Actul de a decide este un atribut al managerului, deoarece decizia implică alegerea conștientă a uneia dintre mai multe variabile posibile, chiar dacă aceasta se află la antipodul instinctului și al reflexului, fiind dictată de foarte multe ori de intuiție, dar mai ales de intervenția rațională, riguros fundamentată de gândirea umană.

În management, decizia are un rol extrem de important: permite desfășurarea eficientă a activității organizației în concordanță cu mediul în care aceasta funcționează, respectiv stabilirea și realizarea obiectivelor prevăzute.

În ultimele decenii, numeroase lucrări au definit decizia ca un act de conducere cu o semnificație distinctă, care stabilește modul și/sau calea pe care se angajează mijloace umane și materiale pentru îndeplinirea sarcinilor prezente și pentru dezvoltarea lor în viitor, precum și pentru depășirea unor dificultăți sau înlăturarea unor deficiențe care apar pe parcursul desfășurării unor activități.

După opinia majorității specialiștilor, decizia este definită ca fiind o linie de acțiune aleasă în mod conștient dintr-un anumit număr de posibilități, cu scopul de a ajunge la rezultatul dorit.

În domeniul militar, decizia poate fi definită ca o modalitate adecvată de contracarare a incertitudinii, astfel, practica a propulsat decizia de tip militar la rangul de formulă standard, ea fiind adecvată situațiilor celor mai critice și implicit celor mai grele.

„Deși păstrează imperfecțiunile de ordin structural (naturale) ale procesului decizional general, prin modul în care este elaborată și adoptată, decizia oferă cel mai înalt grad de absorbție în spațiul de incertitudine”².

Analiza problemelor potențiale cu care poate să se confrunte organizația militară pune în centrul atenției caracterul prospectiv, anticipativ al procesului de fundamentare a deciziilor, care reprezintă momentul central al fiecărui proces de management.

Se poate concluziona că „decizia constituie un element esențial al managementului logistic, fiind produsul cel mai reprezentativ și, totodată,

instrumentul cel mai eficace al acestuia. Esența deciziei constă în efectuarea unei alegeri între mai multe alternative, respectiv căi diferite de urmat, o asemenea alegere precedând, întotdeauna, acțiunea”³.

Decizia logistică ocupă în cadrul procesului de management un loc central, aceasta fiind prezentă în toate funcțiile și pe toate treptele ierarhice de management logistic.

Din examinarea acestor definiții rezultă că decizia logistică implică, în mod obligatoriu, mai multe elemente:

- unul sau mai multe obiective;
- identificarea mai multor variante pentru atingerea obiectivelor;
- alegerea sau selectarea.

Pentru realizare, decizia logistică necesită luarea în considerare de către decident a următoarelor elemente:

- stabilirea cu claritate a obiectivelor logistice;
- identificarea mai multor variante în scopul realizării obiectivelor;
- alegerea variantei optime realizabile din punct de vedere logistic.

Ca în toate domeniile, decizia logistică îmbracă două forme, și anume: actul decizional și procesul decizional. Elementele constitutive fundamentale ale situației decizionale sunt decidentul, sau factorul de luare a deciziei logistice, și mediul ambiant decizional⁴.

Decidentul este persoana cu atribuții și competențe în domeniul conducerii logistice care în virtutea obiectivelor, sarcinilor și responsabilităților ia decizia logistică pe care situația o impune la un moment dat.

Mediul ambiant decizional constă în ansamblul elementelor endogene și exogene structurii logistice (compartiment, birou, secție, subunitate, unitate etc.) care alcătuiesc situația decizională. Aceasta este caracterizată prin manifestarea unor influențe directe și indirecte semnificative asupra conținutului și rezultatelor deciziei logistice.

Necesitatea optimizării mișcării și transporturilor logistice

Creșterea performanțelor manageriale logistice se poate realiza numai în condițiile în care întregul proces decizional logistic se va desfășura pe baze științifice, apelându-se la metode adecvate de fundamentare a variantelor decizionale și evaluarea consecințelor acestora⁵.

Utilizarea în procesul decizional a acestor metode și tehnici decizionale va determina o sporire a gradului de rigurozitate și implicit de eficacitate a deciziilor adoptate, diferențiate în raport de tipologia situațiilor decizionale implicate. Așadar, un rol important în fundamentarea variantelor decizionale și în evaluarea consecințelor acestora îl au metodele și tehnicile utilizate de către decidentul logistician.

Specialiștii din domeniul modelării deciziei apreciază că există două grupe de metode practice de rezolvare a problemelor decizionale, și anume: metode tradiționale și metode științifice.

Metodele tradiționale se caracterizează prin existența unui număr mare de modalități de elaborare a variantelor decizionale, dar fără a dispune de o metodică sau metodologie generală fundamentată pe anumite principii, prin care să se reglementeze succesiunea lucrărilor, modalități de evaluare a consecințelor.

Alegerea soluției optime va depinde în mare măsură de calitățile, rutina și competența decidentului, precum și de intuiția profesională a acestuia.

Din păcate, aceste metode tradiționale încă se mai folosesc pe scară largă în procesul de management logistic.

Metodele științifice se diferențiază de cele tradiționale prin faptul că fiecare metodă sau tehnică de elaborare a deciziilor se desfășoară după o anumită metodologie, are o fundamentare teoretică și logică, criteriile de evaluare a variantelor sunt stabilite pe baze științifice încât decidentul poate aprecia cu multă ușurință soluția optimă.

În prezent, ca urmare a constrângerilor bugetare existente în ultimii ani, dar și din cauza faptului că stocurile existente la nivelul unităților și marilor

unități sunt reduse, resursele materiale alocate sunt uneori insuficiente, se impune ca anumite activități logistice să se efectueze pe baza unor principii de economicitate și eficacitate.

Astfel este necesar ca realizarea misiunilor specifice domeniului mișcare și transport să se facă prin adoptare unor metode și tehnici decizionale științifice.

Voi prezenta în continuare o metodă de adoptare a deciziei logistice în domeniul transporturilor militare în condiții de risc.

Riscul apare atunci când obiectivul este posibil de realizat, cu o probabilitate apreciabilă a realizării, dar existând o mare nesiguranță în ceea ce privește modalitățile cele mai adecvate de urmat. O parte semnificativă dintre variabile sunt incontrollable și chiar evoluția unora dintre variabilele controlabile este dificil de anticipat.

Așadar, se pot identifica și defini condițiile de risc logistic, respectiv acestea fiind acele situații în care managerul poate defini natura problemei, probabilitatea acțiunii factorilor relevanți, soluțiile alternative și probabilitatea cu care fiecare soluție poate conduce la rezultatul dorit.

În practică, în cadrul organizației militare, sunt cazuri în care decizia logistică este adoptată în condiții de risc, îndeosebi în domeniile aprovizionării și transportului.

Când situația decizională este caracterizată prin existența mai multor stări ale condițiilor obiective a căror probabilitate de apariție se cunoaște, pentru adoptarea deciziei optime, managerii logisticieni pot folosi diferite metode de raționalizare.

Dintre acestea, cea mai utilizată este metoda speranței matematice, potrivit căreia fiecărei stări îi corespund mai multe criterii de decizie.

Tabelul nr. 1

Variante de aprovizionare/transport în condiții atmosferice variabile

V_i / S_j	S_1 (timp însorit)	S_2 (timp ploios)	S_3 (timp instabil)	S_4 (timp furtunos)
V_1	15	6	7	2
V_2	18	4	5	-2
V_3	14	9	7	4
V_4	20	3	1	-4
Probabilitățile stărilor naturii	0,35	0,15	0,30	0,20

Astfel, voi exemplifica prin existența unei situații decizionale în condiții de risc pentru alegerea unei variante de transport/aprovizionare de echipamente militare, în funcție de condițiile atmosferice viitoare, după cum urmează:

Alegerea variantei optime se face cu ajutorul formulei:

$$\text{astfel: } V_{\text{opt}} = \max_i \left\{ \sum_{k=1}^s U_{ik} \cdot p_k \right\} \quad (1)$$

$$\text{Pentru } V_1 \quad \sum_{k=1}^4 U_{1k} p_k = U_{11} p_1 + U_{12} p_2 + U_{13} p_3 + U_{14} p_4 = \\ 15 \times 0.35 + 6 \times 0.15 + 7 \times 0.30 + 2 \times 0.20 = 8,65$$

$$\text{Pentru } V_2 = 8,00$$

$$\text{Pentru } V_3 = 9,15$$

$$\text{Pentru } V_4 = 6,95$$

Aplicându-se, în final, formula (1) de mai sus, rezultă varianta optimă:

$$V_{\text{opt}} = \max_i \left\{ \sum_{k=1}^4 U_{1k} \cdot p_k; \sum_{k=1}^4 U_{2k} \cdot p_k; \sum_{k=1}^4 U_{3k} \cdot p_k; \sum_{k=1}^4 U_{4k} \cdot p_k \right\} \\ = \max(8,65; 8,00; 9,15; 6,95) = V_3$$

În urma analizei și evaluării celor patru variante, managerul logistician va adopta decizia optimă, respectiv varianta nr. 3.

Așadar, în opinia mea, procesul decizional logistic în timp de pace reprezintă o mulțime de supoziții logice, judecăți, raporturi între acestea și reguli adecvate cu ajutorul cărora logisticianul decident analizează, potrivit abilităților și competențelor sale profesionale, alternativele și o alege pe cea corespunzătoare scopurilor evidente de realizare a obiectivelor stabilite.

Sistematizarea deciziei logistice în funcție de anumite criterii prezintă o importanță deosebită, pentru că, în funcție de natura acestora, se stabilesc: volumul și structura informațiilor; metodele de tratare a informațiilor și a elaborării variantelor decizionale; sistemul de indicatori și parametrii pentru evaluarea consecințelor etc.

În prezent, la nivelul organizației militare, în activitatea decidenților din unități sau mari unități, se adoptă un număr relativ mare de decizii care se fundamentează pe interpretarea empirică sau neprelucrată a informațiilor care circulă în momentul elaborării variantelor decizionale.

Pentru optimizarea mișcării și transportului opinez că se impune utilizarea modelelor matematice ca instrumente de cunoaștere, folosite în elaborarea variantelor decizionale logistice, astfel

încât prin aplicarea variantei decizionale adoptate, rezultatele reale să nu difere de cele evaluate.

Modelarea deciziei logistice în domeniul mișcării și transportului poate fi privită ca o metodă de optimizare prin prisma faptului că oferă posibilitatea de îmbunătățire a actului decizional și inițiază premisele atingerii unui maxim de performanță prin :

- realizarea unei focalizări a activității decizionale;
- identificarea mijloacelor necesare implementării unei decizii adecvate;
- poate fi considerată ca bază pentru continuarea creșterii calitative a proceselor decizionale;
- facilitează controlul proceselor logistice.

Metodele de optimizare asigură mijloacele de adoptare a unor decizii logistice raționale, utilizând metode convenționale și neconvenționale de fundamentare decizională. Apreciez că metodele și tehnicile de fundamentare decizională sunt foarte utile, folosirea uneia dintre acestea depinde de decident, de calitățile și de expertiza acestuia.

Se poate considera că metodele științifice accentuează, în mod diferențiat, diferitele aspecte ale problemelor logistice, deci nu se pune problema comparabilității sau competitivității lor, alegerea uneia sau alteia dintre metode fiind lăsată la aprecierea decidentului logistician.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „**Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească**”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 *Concepția remodelării sistemului logistic al Armatei României*, București, 2007, p. 6.

2 I. Gădiuță, D. Sava, *Decizia militară – raționalitate și legitimitate*, Editura Militară, București, 1998, p. 78.

3 Gh. Minculete, A. Minculete, *Abordări moderne ale managementului logistic*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2009, p. 86.

4 Gheorghe Minculete, *Elemente de management al sprijinului logistic*, Editura UNAp, București, 2005, p. 83.

5 Mircea Vasilescu, Mircea Udrescu, Gheorghe Minculete, *Managementul logisticii pe timp de pace*, Editura Muzeum, București, 2002, p. 81.

BIBLIOGRAFIE

Gădiuță Ion și colectiv, *Decizia militară – raționalitate și legitimitate*, Editura Militară, București, 1998.

Minculete Gheorghe, *Elemente de management al sprijinului logistic*, Editura UNAp, București, 2005.

Minculete Gheorghe, Minculete Anca, *Abordări moderne ale managementului logistic*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2009.

Minculete Gheorghe, Vasilescu Mircea, *Managementul logisticii pe timp de pace*, Editura Muzeum, București, 2002.

Nicolescu Ovidiu, Verboncu Ion, *Management și eficiență*, Editura Nora, București, 1994.

Răduț Neculai, Bujor Eugen, *Bazele logisticii și asigurării tehnice a acțiunilor militare*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 1998.

Siteanu Eugen, Andronic Benone, *Managementul mentenanței*, Editura UNAp „Carol I”, București 2007.

Stoica Victor, *Dezvoltarea managementului organizațiilor militare*, Editura AISM, București, 2003.

Udrescu Mircea, *Logistica militară în contextul logisticii globale și a tipologiei viitoarelor conflicte militare*, Revista de științe militare, anul IV, nr. 2 (7), București, 2004.

CULTURA MANAGERIALĂ A EVALUATORULUI DIN INSTITUȚIILE SPECIFICE SISTEMULUI NAȚIONAL DE APĂRARE

EVALUATORS' MANAGEMENT CULTURE IN THE INSTITUTIONS SPECIFIC TO THE NATIONAL DEFENSE SYSTEM

Col.dr. Dorin-Marinel EPARU*

Strategia de formare a personalului cu atribuții de evaluare profesională din instituțiile specifice sistemului național de apărare vizează concepte relativ noi, în formare, dinamice, care cunosc diferite dimensiuni și interpretări și care trebuie să fie în concordanță cu nevoile și prioritățile naționale. Activitățile de management al resurselor umane în domeniile de evaluare trebuie planificate riguros, în concordanță cu interesele naționale stabilite în documentele de referință națională și trebuie să aibă ca finalitate asigurarea de resurse umane calificate potrivit unor exigențe definite într-un mod concis și clar.

Am identificat în cultura personalului cu atribuții de evaluare caracteristici numeroase dintre care amintesc: dinamismul, originalitatea, diversitatea, complexitatea, multidimensionalitatea.

The training strategy of the personnel responsible for professional evaluation in specific institutions of the national defense system focuses on relatively new, dynamic concepts which exhibit different dimensions and interpretations and which must conform to national requirements and priorities.

Human resource management activities in the areas of assessment must be rigorously planned in accordance with national interests established in national reference documents and their end goal must be the insurance of qualified human resources according to clearly and concisely defined requirements.

We have identified numerous characteristics in the culture of personnel responsible for evaluation such as: dynamism, originality, diversity, complexity and multidimensionality.

Cuvinte-cheie: formarea capacităților evaluatorului; competențele specifice evaluatorilor; cultură managerială.

Keywords: building evaluators' capacities; evaluators' specific skills; management culture.

Înțelegerea culturii evaluatorului ca „un mod de viață și acțiune socială”¹ trebuie să fie un punct de plecare pentru alegerea și formarea personalului cu atribuții de evaluare profesională din instituțiile specifice sistemului național de apărare.

În cadrul procesului de globalizare, acest tip de cultură devine una dintre dimensiunile cu influențe și arie de cuprindere tot mai accentuate ale interconștientărilor socio-umane, la scară mondială. Astfel, remarcăm și sesizăm specificitatea culturii de informații, ordine publică și militare, faptul că acestor organizații li se deschid posibilități de dezvoltare a propriilor modele culturale, ce au la bază elemente specifice, cum ar fi: sistemul de valori, simbolurile, componentele verbale, ceremoniile și ritualurile, elementele fizice.

Fiind o subcategorie a culturii societății, cultura evaluatorului de securitate națională reflectă atât valorile culturale ale organizațiilor din care provine, cât și propriile valori specifice.

Îndeplinirea misiunilor de către organizațiile din domeniul securității naționale este determinată și de potențialul pe care îl reprezintă cultura evaluatorilor din acest domeniu, care se reflectă în metodele și stilurile de lucru pe care le adoptă, astfel:

Educația de ordine publică, informații și militară are conținuturi specifice pentru fiecare dintre laturile ei. Toate urmăresc aderarea subiecților la setul de valori ce definesc motivarea, pregătirea profesională în domeniul securității naționale, respectarea legilor.

Standardele ocupaționale reprezintă o premiză pentru un sistem de instruire profesională tehnică, ajustată la cerințele pieței muncii. Acestea au un rol

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: dorineparu@gmail.com

fundamental în elaborarea curriculumului, testarea și certificarea competențelor profesionale, dotarea cu echipament a laboratoarelor și atelierelor de lucru și a materialelor didactice.

Principalul scop al activității de formare a personalului cu atribuții de evaluare profesională din instituțiile specifice sistemului național de apărare este de a pregăti și a verifica personalul care își desfășoară activitatea în structurile din acest domeniu. Evaluatorii trebuie să aibă competențe definite în termeni de: *să știe, să facă, să fie în măsură să ia decizii oportune* în situații limită. Elasticitatea și adaptabilitatea cerute de realitățile sistemului din domeniul securității naționale, aflat într-o dinamică permanentă, recomandă, ca o soluție viabilă atât în formarea, cât și în evaluarea personalului de specialitate, două abordări:

- *educația continuă*, prin realizarea unei pregătiri superioare în domeniul managementului organizațional;
- *trainingul*, prin specializarea pe elementele concrete și specifice funcțiilor de specialitate pe care le dețin.

Investigațiile cu privire la profilul psihosocio-profesional al evaluatorului sunt multiple și complexe. De personalitatea și capacitățile evaluatorului depind succesul organizației și realizarea intereselor și aspirațiilor membrilor ei.

Nivelul intelectual înalt nu este îndeajuns pentru o evaluare eficientă a organizației din domeniul securității și apărării. Pentru aceasta este nevoie de competențe profesionale manageriale și de capacitatea de evaluare ale evaluatorului.

Pregătirea profesională managerială vizează formarea unor capacități și competențe specifice (capacitatea de comunicare, negociere, lucrul în echipă etc.) care necesită o creștere a ponderii lor în activitatea managerială.

Managementul competențelor prevede o optică nouă asupra calității de evaluator al organizației. În această ordine de idei, nu se mai pornește de la post spre om, neglijându-se valoarea omului, ci, invers, de la om spre post, ținându-se cont, în primul rând, de valoarea sa umană și profesională. În context, se schimbă și metodologia evaluării.

Conceptul „competență” este utilizat mai mult în sens cumulativ pentru a desemna, după cum menționează G. Cole, „capacitatea generală a unui individ de a face o anumită activitate și nu numai abilitatea sa de a rezolva unele aspecte ale muncii lui la standarde acceptabile.”²

Astfel, „competența nu se reduce la tehnica efectuării unui lucru sau la informațiile necesare practicării activității, ci cuprinde și atitudinea față de activitate, ca expresie a unor trăsături personale și valori.”³ Printre caracteristicile esențiale ale competențelor se remarcă: mobilizarea unui ansamblu de resurse în vederea atingerii obiectivelor stabilite, caracterul finalizat al acestora, în calitate de funcție socială care utilizează resursele pentru crearea unui produs, efectuarea unei acțiuni, relația cu un ansamblu de situații, caracterul adeseori disciplinar și evaluabilitatea.

Orientarea spre un management antropocentric, care facilitează autorealizarea și autodeterminarea omului, valorizarea sa, implică *personalizarea competențelor*. *Subiectivizarea competențelor* conduce spre o sporire a ponderii și a rolului cunoștințelor și valorilor în construirea și practicarea competențelor. Personalizarea competențelor presupune un *management și o evaluare interactive* care să stimuleze *spiritualizarea și axiologizarea competențelor*.

Competențele se construiesc pe „dimensiunile omului real”, apelând la aspectele raționale și nonraționale, elementele de surpriză, incertitudine, intuiție, opinii, valori, curaj, înțelepciune, tradiție etc., care dau sens atât a activității managerului evaluator, cât și a membrilor organizației, competențele fiind judecate doar în structura modelului. Competențele managerului evaluator din sistemul de securitate națională se impun în funcție de rolurile pe care acesta va trebui să le exercite. Consider că managerii acestui sistem îndeplinesc următoarele roluri:

- decizional;
- de organizator al spațiului de desfășurare și al activității personalului;
- de evaluator al activității personalului și al procesului de instruire;
- de mediator al conflictelor.

Îndeplinind aceste roluri se constată că în pregătirea managerială a evaluatorului se impune formarea de competențe în funcție de nivelul la care ne raportăm, astfel:

- *Nivelul personal*: competențe ce permit a realiza echilibrul intern și interferarea în fiecare dintre cele cinci dimensiuni ale sinelui: corp, spirit, emoții, sisteme neurosenzoriale și conștiință.
- *Nivelul echipei*: competențe privind capacitatea de a motiva, de a comunica, de a

dezvolta atât structura, cât și procesele din cadrul echipei.

- *Nivelul cultural*: competențe ce conduc spre armonie în organizație, prin realizarea sarcinii, și bunele relații între oameni, care solicită cunoaștere, atitudini, conștiință/valori, creativitate.

Consider că un *leader - manager - evaluator* din sistemul de securitate și apărare națională trebuie să satisfacă cel puțin următoarele cerințe:

- să producă schimbarea, chiar și acolo unde nu este un consens în favoarea schimbării;

- să-și creeze propriul profil de leader, înțelegând și analizând sistematic propriile decizii, să facă ceea ce trebuie cu oamenii și pentru oameni apreciindu-le meritele, eforturile;

- să gestioneze eficient cele mai de preț resurse – timpul și cunoștințele;

- să dispună de un sistem informațional viabil, productiv pentru a conduce / coordona / evalua instituția într-un mod eficient;

- să dezvolte aptitudinile și abilitățile personalului, viitorii specialiști ai organizației.

„Într-o eră a schimbării se impun noi competențe – participarea, prevederea, riscul, capacitatea de a gândi, de a fi creativ, de a reacționa la situații noi, de a munci flexibil”²⁴. Inteligența, energia, inventivitatea, după cum s-a menționat, sunt caracteristici ale managerului de succes. Ele trebuie să fie incluse, în mod automat, și evaluatorului organizației de tip special, respectiv instituțiile din cadrul securității și apărării naționale.

Evidențiez efectele pregătirii și dezvoltării profesionale ale personalului implicat. Pregătirea și dezvoltarea profesională se pot realiza prin:

- evaluarea satisfacției participanților la studiile de formare profesională în management educațional;
- evaluarea competențelor în dezvoltare;
- evaluarea competențelor aplicate;
- evaluarea evoluției rezultatelor/performanțelor individuale;
- cursurile specifice și eficacitatea acestora.
- autoevaluarea.

Înțelegerea aspectelor care îi fac pe oameni să obțină performanțe acceptabile sau chiar excelente în muncă sunt mai importante decât să putem descrie cu precizie ce ar trebui să facă. Cele mai multe standarde în prezent se concentrează pe ceea ce se așteaptă să se facă, decât pe capacitățile generice pe care ar trebui să le aibă.

Consider că obiectivele de formare a personalului cu atribuții de evaluare profesională

din instituțiile specifice sistemului național de apărare trebuie să aibă în vedere:

a) *competențe manageriale propriu-zise*: să elaboreze și să fundamenteze strategii de evaluare realiste, strategii privind dezvoltarea organizațională și creșterea performanțelor instituției, eficacitatea procesului instructiv-educativ, prin crearea unui mediu favorabil de instruire, realizarea obiectivelor educaționale și evaluarea calității educației;

b) *competențe juridice, administrative și economice*: să aplice corect legile generale și specifice profilului instituției, diversele acte normative, să asigure alocarea și gestionarea rațională a resurselor financiare și materiale, să reprezinte cu eficiență instituția în relațiile cu mediul extern;

c) *competențe educative și pedagogice*: să asigure promovarea valențelor formative și educative în dezvoltarea personalității personalului, creșterea individuală și profesională a personalului de specialitate, formarea de abilități de a transmite cunoștințe în contextul noilor cerințe, de a evalua și a planifica pe bază de obiective.

În urma analizei literaturii de specialitate, precum și a activităților derulate de personalul destinat evaluărilor din instituțiile din domeniul securității naționale, am identificat trei tipuri de standarde de formare:

a) *evaluatorul strategic* care trebuie să facă referire la formarea viziunii și a strategiei de dezvoltare a organizației; marketingul educațional și analiza de nevoi; cunoștințe, deprinderi și calificative pentru identificarea contextelor educaționale; paradigma reformei manageriale în instituție; dezvoltarea organizațională și performanțele instituției; luarea deciziei și influențarea etică asupra comunității; managementul de informare și evaluare și la exercitarea proceselor manageriale pentru atingerea obiectivelor; criterii de eficiență a conducerii organizației din cadrul sistemului de apărare, ordine publică și siguranță națională;

b) *evaluatorul de curriculum* trebuie să aibă în vedere cunoștințele, deprinderile și calificativele pentru elaborarea, implementarea și dezvoltarea curriculumului instituției, monitorizarea și evaluarea rezultatelor personalului, tehnologii de instruire/învățare, strategia instruirii pe calculator, dezvoltarea individuală și profesională a resurselor umane;

c) *evaluatorul schimbării* se referă la cunoștințele, deprinderile și calificările pentru înțelegerea

și îmbunătățirea, organizarea și implementarea planurilor operaționale, precum și la blocajele schimbării, resurse materiale, financiare, informaționale, de timp pentru schimbare/dezvoltare. „Schimbările profunde din societate, noile obiective educaționale implică în mod imperios formarea evaluatorilor în educație, adecvat exigențelor timpului”⁵. În acest context, e necesară elaborarea unei scheme eficiente de formare a evaluatorilor educaționali. Acest suport al procesului de instruire trebuie fondat pe un set de principii, dintre care evidențiez:

- instruirea prin activitate;
- poziția activă a personalului, care îi permite acestuia să influențeze procesul de instruire;
- simularea situațiilor reale intervenite în procesul de instruire;
- folosirea efectului sinergetic obținut prin combinarea diferitelor elemente de instruire.

În concluzie, cultura managerială a evaluatorului, climatul deschis și colegial creat în instituția evaluată, activitatea integrală, corectă și etică sunt cerințe esențiale pentru dezvoltarea personalității managerului evaluator. Această idee de importanță majoră stă la baza strategiei formării personalului cu atribuții de evaluare din instituțiile specifice sistemului național de apărare.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 Mircea Cosma și Oana Brândușa Cosma, *Educația interculturală: de la teorie la practică*, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2006, p. 51.

2 G.A. Cole, *Management: teorie și practică*, Editura Știința, Chișinău, 2004, p. 87.

3 Marcus Stroe, *Competența didactică – perspectivă psihologică*, Editura ALL Educațional, București, 1999, p. 17.

4 Dorin-Marinel Eparu, *Strategii privind evaluarea procesului de instruire a personalului militar*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013, p. 69.

5 Constantin Popescu, *Concepte strategice specifice mediului de securitate contemporan*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014, p. 81.

BIBLIOGRAFIE

Cole G.A., *Management: teorie și practică*, Editura Știința, Chișinău, 2004.

Cosma Mircea, Cosma Oana Brândușa, *Educația interculturală: de la teorie la practică*, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2006.

Eparu Dorin-Marinel, *Strategii privind evaluarea procesului de instruire a personalului militar*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2013.

Noel Tichy, *Liderul sau arta de a conduce*, Editura Teora, București, 2000.

Popescu Constantin, *Concepte strategice specifice mediului de securitate contemporan*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014.

Stroe Marcus, *Competența didactică – perspectivă psihologică*, Editura ALL Educațional, București, 1999.

Strategia națională de apărare, București, 2010.

Carta Albă a Apărării, București, 2011.

Test and Evaluation Management Guide, SUA, Department of Defence, decembrie 2012.

How the Army Runs (chapter 15) Army Training, USA, 2007.

DETERMINAREA CENTRELOR DE GREUTATE – O PROVOCARE CONTINUĂ ÎN PLANIFICAREA OPERAȚIILOR

CENTERS OF GRAVITY DETERMINATION – A CONTINUOUS CHALLENGE IN OPERATIONS PLANNING

Cdor.instr.av.dr. Florin NISTOR*

Determinarea centrelor de greutate reprezintă un proces abstract fără să se impună încă o metodă general valabilă pentru aceasta. Definirea greșită a centrelor de greutate poate conduce la risipă de efort sau mai grav la nerealizarea obiectivelor operației. Articolul de față prezintă o culegere de metode folosite pentru determinarea centrului de greutate care să vină în ajutorul planificatorului.

Centers of Gravity determination is an abstract process, lacking a general accepted method suitable for it. If identification of centers of gravity goes wrong, this could lead to the waste of resources or worst, to failures of operation. This article presents a collection of methods for determining centers of gravity, which could be very helpful for planners.

Cuvinte-cheie: centre de greutate; designul operației; capacități-cerințe-vulnerabilități critice.

Keywords: centers of gravity; operational design; critical capabilities-requirements-vulnerabilities.

„Pentru Alexandru cel Mare, Gustavus Adolphus, Charles al XII-lea și Frederick cel Mare, centrul de greutate era armata acestora, dacă ar fi fost distrusă, ei ar fi intrat în istorie ca învinși”.

Von Clausewitz, Despre Război

Determinarea centrului de greutate și analiza acestuia naște mai mereu dispute și confuzii în statele majore. Multitudinea de definiții și interpretări face ca determinarea sau definirea sau identificarea (nici verbul nefiind clar stabilit) centrului de greutate să se facă foarte dificil și nu numai în exerciții, ci chiar în operațiile în desfășurare din teatrele de operații. Încep astfel acest articol cu observația făcută de către col.dr. Laurențiu Duțescu din UNAp „Carol I”: „Studentii militari care definesc centrul de greutate sunt ca niște orbi care încearcă să descrie un elefant”¹.

Articolul de față are drept scop de a trece în revistă câteva repere teoretice privind centrele de greutate și, în principal, de a prezenta metode practice de determinare a acestuia ca instrumente utile pentru planificatorii militari.

Centrul de Greutate (CoG), conform definiției din doctrina planificării, este „un ansamblu de caracteristici, capacități sau elemente specifice unui mediu, prin care o națiune, alianță, forță militară, actor sau grup de actori își asigură libertatea de acțiune, puterea fizică sau voința de a lupta”².

Acest pas, de determinare a CoG, reprezintă esența designului unei operații, determinarea greșită a CoG poate face inutil designul și operația se poate desfășura ineficace pe termen scurt și mediu până la reluarea planificării după evaluare. De altfel, arta operativă modernă în sine reprezentând determinarea designului operației. Designul operației reprezintă un cadru operativ care susține planul operației și sprijină execuția, sau o concepție și o construcție a unui cadru care să stea la baza planului operației și a execuției ulterioare a acestuia. Scopul designului este de a oferi o imagine a operației având posibilitatea de vizualizare și de adaptare, ca și cea de sincronizare și de etapizare a acțiunilor militare tactice. Designul operației, de asemenea, oferă modul general de execuție a operației și cum se realizează finalitatea dorită. De altfel se poate vizualiza și analiza continuu centrul de greutate și obiectivele stabilite și de ce nu chiar

* *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*
e-mail: ronavy.florin@yahoo.com

a stării finale dorite, care pot fi schimbate pe timpul desfășurării operației. În continuare voi analiza esența, după cum am spus, designului și anume CoG.

Rădăcina acestui concept o găsim pentru prima dată la Clausewitz, în lucrarea sa „Despre război”. Acesta scria: „...trebuie ținut cont de caracteristicile dominante ale beligeranților. În afară de aceste caracteristici dominante există un centru de greutate – care reprezintă *punctul central* al întregii puteri și libertăți de acțiune de care totul depinde. Acesta este punctul împotriva căruia trebuie să se îndrepte toate eforturile”³.

De-a lungul timpului, centrul de greutate a avut diferite percepții, de exemplu: *punct central al puterii și libertății de acțiune, punct decisiv strategic, centru vital, țintă vitală, centru nervos, punctul cel mai vulnerabil al inamicului*⁴.

Centrele de greutate au fost definite, relativ, diferit de doctrinele categoriilor de forțe sau de către gânditorii militari. O definiție este identificată în vechile regulamente românești de luptă: „Centrul de greutate al forței este acea caracteristică, posibilitate, obiectiv/ zonă/ localitate din care o forță militară, o națiune sau o alianță/coaliție își obține/ menține libertatea de acțiune, forța sau voința de a lupta”. Același document face precizarea că centrul de greutate poate fi *abstract – voința națională* a unei forțe sau structura unei alianțe/coaliții – sau *concret – gruparea de forțe, rezervele, structura de comandă, sprijinul logistic*. Se observă că, de fapt, se păstrează, într-o bună măsură, concepția lui Clausewitz despre natura – materială și spirituală – și conținutul centrului de greutate – forța armată a unui stat sau alianțe.

US Joint Publication 3-0 definește centrele de greutate drept caracteristici, capacități ori locații din care forța militară își extrage libertatea de acțiune, forța fizică ori voința de a lupta⁵.

Joe Strange, profesor la colegiul infanteriei marine americane, redefiște centrele de greutate ca „agenți dinamici ai acțiunii sau ai influenței” pe scurt „un punct de concentrare – focal point”, cu specific etic, politic și fizic al entităților ce posedă anumite însușiri și capacități sau avantaje date de locație/teren”⁶. În continuare, definește centrele de greutate în relație cu capacitățile, necesitățile și vulnerabilitățile specifice.

În glosarul de termeni ai Universității Naționale de Apărare, centrul de greutate „reprezintă capacități sau o situație geografică în care o țară, o alianță, o

forță militară își trage libertatea de acțiune, puterea și voința de a lupta”⁷.

O altă definiție o avem astfel: „... centrul de greutate sunt caracteristici, posibilități sau sectoare din care o unitate de forță militară își primește libertatea de acțiune, forța fizică sau voință de a lupta”⁸.

Mai găsim și altă definiție în publicațiile românești cum ar fi: „... centrele de greutate nu sunt caracteristici, capacități sau locuri, ci entități morale, politice și fizice care posedă anumite caracteristici și capacități sau beneficiază de avantajele unei poziții sau ale unui detaliu de planimetrie și relief”⁹.

De altfel, Clausewitz scria: „Forțele armate ale fiecărui beligerant, fie un stat izolat, fie o alianță de state, au o anumită unitate și, prin aceasta, o coeziune; unde există coeziune, acolo apar analogiile cu centrul de greutate. Există, deci, în aceste forțe, anumite centre de greutate, iar aceste centre de greutate se află acolo unde sunt cele mai multe forțe”¹⁰.

Analiza acestor definiții conduce la următoarele constatări: toate pleacă de la ceea ce a scris Clausewitz despre centrele de greutate și rolul lor în ducerea luptei armate; cele mai multe afirmă că centrele de greutate sunt caracteristici, capacități sau locații/terenuri din care o națiune sau o armată își extrage forța, libertatea și voința de a lupta; centrele de greutate exprimă o anumită concentrare a forțelor de care dispune un stat sau o alianță; coeziunea este un element definitoriu al oricărui centru de greutate; din toate definițiile reiese unitatea dintre fizic, psihologic și moral în caracterizarea unui centru de greutate. Atât centrele de greutate fizice, cât și cele morale funcționează ca agenți activi. Primele caută să distrugă capacitățile inamicului și voința de a rezista, celelalte sunt factori de influență sau de control a centrelor fizice; centrul de greutate reprezintă entități morale, politice și fizice care posedă anumite caracteristici. Diversitatea definițiilor, pe de o parte, și elementele lor comune, pe de altă parte, dovedesc complexitatea acestei probleme, dar și înțelegerea diferită a conceptului „centru de greutate” de către autorii care s-au dedicat studierii lui. Deosebiri se pot datora atât modului lor diferit de formare, ca militari, dar și experienței dobândite în diferite teatre de operații. De asemenea, categoria de forțe armate căreia autorul aparține îi influențează concepția și modul

de abordare a statutului și a rolului centrelor de greutate pe timpul conflictelor armate¹¹.

De exemplu, în US Navy, CoG-ul era văzut puțin diferit față de celelalte categorii de forțe, doctrina din anul 1994 a acesteia descriind CoG o vulnerabilitate critică, „ca fiind ceva ce inamicul trebuie să aibă pentru a putea continua operația – o sursă a puterii acesteia, dar nu neapărat puternică prin ea însăși”¹² și în doctrina amintită se susține că există doar un singur CoG.

De-a lungul timpului, concepția și viziunea asupra CoG s-a cristalizat mai ales în doctrinele întrunite ajungând la accepțiunea larg acceptată din doctrinele NATO. Totuși sunt de menționat doi gânditori care au influențat hotărâtor modul de determinare și de analiză a CoG.

Unul este dr. Joe Strange, pe care l-am citat deja, și care a oferit o metodă analitică pentru a putea operaționaliza acest concept. Acceptând CoG ca o sursă de putere morală sau fizică, Strange a propus o metodă care să facă distincția dintre CoG și factorii critici asociați cu acesta¹³. Această metodologie oferă planificatorilor un instrument de a examina CoG, identificând capacitățile critice (CC) sau esențiale, le-aș mai numi eu, și cerințele critice/esențiale (CR) asociate acestor capacități. Planificatorii studiază aceste CC și CR pentru a identifica deficiențele acestora sau posibilitățile de a le ataca de aici derivând vulnerabilitățile critice¹⁴. Acest instrument de analiză a fost larg acceptat în cercurile planificatorilor militari, iar matricea de analiză se află în manualul de planificare național

și în COPD (Comprehensive Operations Planning Directive).

Cel de-al doilea gânditor militar, care și-a pus amprenta pe gândirea militară modernă privind CoG, este Antulio Echevarria¹⁵, istoric al lui Clausewitz și cercetător la Centrul de Studii Strategice Americane. Acesta susține că ideile și conceptele lui Clausewitz nu mai sunt interpretate corect pentru că nu au fost traduse corect. După părerea istoricului, CoG poate reprezenta o forță centripetă care integrează întreg sistemul și care asigură coeziunea adversarului. Acest tip de analiză s-a dovedit utilă în determinarea CoG în lupta împotriva terorismului¹⁶.

În doctrina planificării operațiilor din Armata României se folosește termenul „identificarea CoG”¹⁷, termen care nu ar fi cel mai potrivit, pentru că induce părerea că CoG *se alege* dintr-o serie de capacități sau elemente care par a fi sursa de putere adversă. Termenul din manualul de planificare, *determinarea CoG*, este mult mai potrivit pentru că obligă planificatorul să folosească metode de determinare și criterii de selecție. În doctrinele de specialitate nu se găsesc asemenea metode fiind sarcina nescrisă și implicată a instituțiilor de învățământ militar să elaboreze astfel de instrumente.

Metode de determinare a centrului de greutate

În figura 1¹⁸ este prezentată metoda folosită de către armata britanică și forțele terestre americane pentru determinarea CoG atât propriu, cât și inamic.

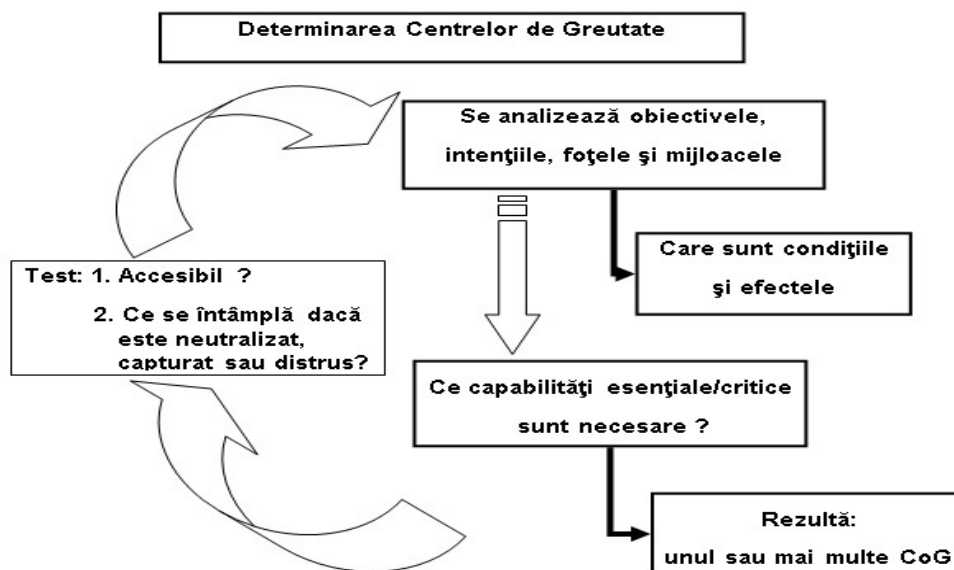

Fig. 1 Metodă de determinare a centrelor de greutate

Pentru început se analizează obiectivele, intențiile și mijloacele proprii și inamice în paralel cu condițiile și efectele ce trebuie realizate. Se extrag de aici capabilitățile critice/esențiale și rezultă unul sau mai mulți candidați. Acestora li se face testul de două întrebări:

1. Este accesibil?
2. Ce se întâmplă dacă este neutralizat, capturat sau distrus?

Elementul din listă care corespunde cerințelor este CoG.

O altă metodă în trei pași este cea oferită de către Antulio Echevarria în conformitate cu concepția sa despre CoG¹⁹:

- Pasul 1: Se determină dacă identificarea și atacul CoG este adecvat pentru tipul de operație care urmează să se execute.
- Pasul 2: Se determină dacă structura adversarului este coagulată suficient pentru a fi analizată ca un sistem integrat.
- Pasul 3: Se determină care element al sistemului are forța centripetă necesară care să țină sistemul unit, coagulat.

O metodă mai complexă care se predă la Colegiul Naval de Război American (Naval War College)²⁰ este interesant de cunoscut de către ofițerii planificatori. Aceasta este metoda în opt pași:

Pasul 3: Analizarea perspectivei situației militare din perspectiva factorilor spațiu și forță.

Pasul 4: Se întocmește o listă a factorilor esențiali/critici.

Pas 5: Se determină punctele tari esențiale și vulnerabilitățile critice.

Pasul 6: Se elimină punctele tari care nu au atribute în: putere de foc, mobilitate sau sursă de autoritate, voința de a lupta, pârghie de influență.

Pasul 7: Se întocmește o listă cu elementele de putere esențiale care se pot opune îndeplinirii obiectivelor și se aleg cele mai importante.

Pasul 8: Se alege din listă cel mai important element de putere care se poate opune îndeplinirii obiectivelor și rezultă CoG (propriu de protejat, inamic de atacat).

Totuși, la această metodă, la final, există verbul *a alege*, fără a testa candidații la CoG. Astfel, cu întrebările finale din metoda britanică: „Este accesibil? Ce se întâmplă dacă este neutralizat, capturat sau distrus?” ar putea completa și această metodă.

O metodă specifică infanteriei marine americane (USMC), care se poate folosi foarte bine la nivel tactic, este cea de cinci pași:

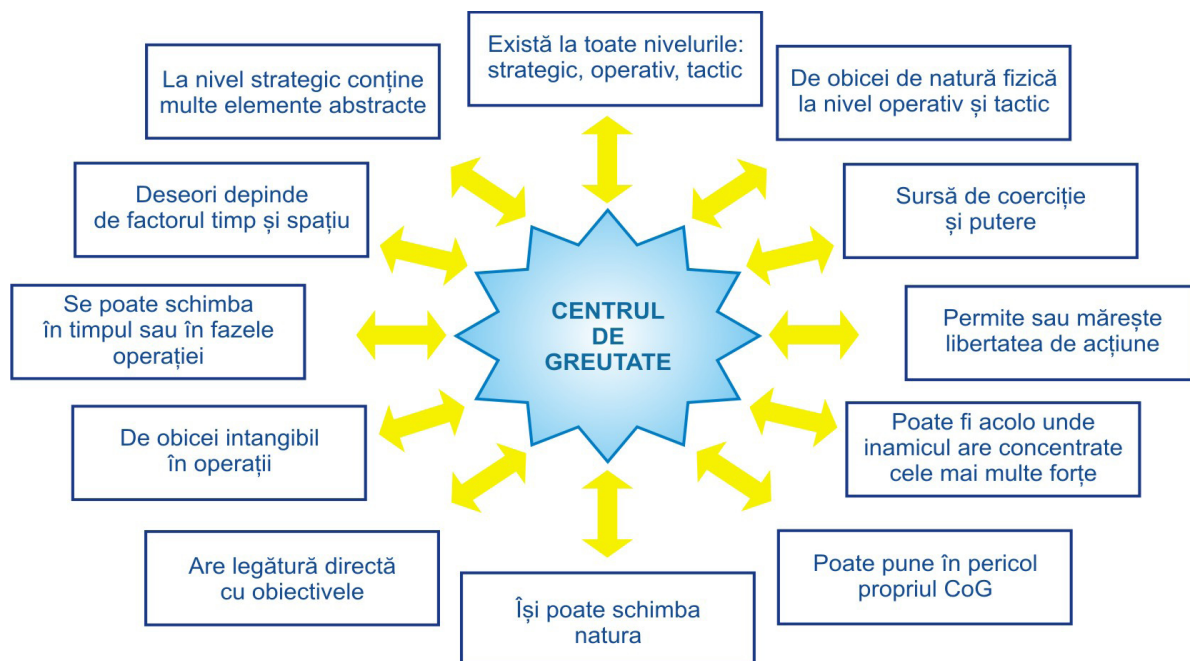

Fig. 2 Caracteristicile centrului de greutate

Pasul 1: Determinarea obiectivelor: Tactice, Operative, Strategice.

Pasul 2: Determinarea situației militare: Tactice, Operative, Strategice.

„Pasul 1: Ce mă sperie cel mai mult la inamic în teatrul meu de operații?

Pasul 2: Ce mă poate împiedica să-mi îndeplinesc obiectivele?

Pasul 3: Ce trebuie să-mi protejez?

Pasul 3: Ce trebuie să fac pentru a lua decizia?

Pasul 4: Folosește G-2 (Intell) pentru identificarea CoG²¹ [trad.aut].

Aceste instrumente pot fi folosite de către statul major, în funcție de eșalon, de specificul situației, nivelului de înțelegere și timpul avut la dispoziție. Se pot folosi de altfel și o combinație între ele sau chiar toate pentru a fi sigur de decizia făcută. Fiind un proces foarte important, este bine de cunoscut

greutate în activități aplicative și evident, uneori greșit). Modelul de testare este prezentat în tabelul de mai jos²².

Analiza din tabel ne arată cât de ușor putem determina un CoG greșit, pentru că doar Corpul de Armată corespunde tuturor descriptorilor, pe când toți ceilalți sunt factori critici care caracterizează CoG. Voința de a lupta și sistemul C2/C3/C4 sunt cerințe critice – CR și, în anumite situații, chiar și portul/aeroportul devine CR. De altfel și

Tabelul nr. 1

Descriptori	Port/ Aeroport	Sistemul C2/C3/C4	Voința de a lupta	Corpul de Armată nr...
Este esențial	x	x	x	x
Reprezintă o caracteristică dominantă	x	x	x	x
Totul depinde de acesta	x	x	x	x
Punct central al puterii și manevrei	x	x	x	x
O țintă efectivă de lovit	x	x	x	x
Opune rezistență și...				x
Atacă efectiv sau poate bombarda				x

și caracteristicile unui centru de greutate, care sunt prezentate în figura nr. 2, pentru a realiza o evaluare suplimentară a CoG. În concluzie, CoG se va determina întotdeauna dintre capabilitățile cele mai puternice și nu dintre cele vulnerabile.

CoG determinat poate fi bipolar, adică fiecare parte beligerantă deține un CoG protejându-l și încercând să-l atace pe al adversarului, CoG multipu – format din mai multe elemente, hibrid (sau insidios l-aș mai numi) – în care actorii implicați nu au o atitudine beligerantă evidentă și ale căror interese, acțiuni și componente constituie un compus acțional, material, ideatic, ideologic etc., cu efect sinergic, CoG-ul fiind mai mult abstract și CoG-ul pur abstract precum moral, voință, religie etc.

Pentru a evita confuziile, Joe Strange, propune șapte descriptori care ar putea fi folosiți în definirea și în descrierea centrului de greutate pentru a putea determina corect centrele de greutate din lista de *candidați* (de obicei identificați ca centre de

din descriptori, ultimii doi: opune rezistență și capacitatea de a ataca/bombarda reprezintă (cap) abilități critice – CC pentru CoG, care după cum se observă este corpul de armată.

Analiza centrului de greutate

Odată determinat centrul de greutate, trebuie stabilit care este cel mai bun mod de abordare pentru atacarea CoG al adversarului și protejarea celui propriu. Distrugerea sau neutralizarea CoG-ului inamic reprezintă cea mai sigură cale spre succes, dar în vremurile moderne acest lucru este rareori posibil. Există două metode de abordare diferite, și anume: directă și indirectă²³.

Abordarea directă (*direct approach*) implică o metodă de apropiere liniară, neîntreruptă spre CoG într-o singură operație sau acțiuni tactice concentrate. Această abordare este potrivită când se dispune de superioritate, inamicul este vulnerabil și riscurile sunt minime sau acceptabile.

Abordarea indirectă (*indirect/manouvrise approach*) presupune concentrarea pe exploatarea vulnerabilităților critice ale adversarului, printr-o serie de acțiuni care să conducă în final la neutralizarea acestuia. Această abordare este mai potrivită atunci când capacitățile la dispoziție sunt insuficiente, tehnologia este inferioară sau riscurile atacului direct sunt mult prea mari fiind limitări drastice privind victimele.

Modelul de analiză propus de către Joe Strange a fost adoptat în manualele și în doctrinele moderne de planificare și cu acest model se poate determina factorii critici care caracterizează CoG: CC, CR și CV. În manualul de planificare a operațiilor sunt prezentate, după cum urmează²⁴:

Capabilități critice – CC. Capabilitățile de importanță critică sunt reprezentate de mijloacele principale care permit unui centru de greutate să câștige și să mențină o influență dominantă asupra unui adversar sau asupra unei situații apărute. Capabilitățile de importanță critică asigură capacitățile primare necesare îndeplinirii obiectivelor specifice. Aceste capabilități, componente ale unui centru de greutate sunt, în mod normal, interdependente și funcționează sinergic, pentru asigurarea libertății de acțiune, echilibrului și puterii aceluia CoG și depind în principal de condițiile și de resursele esențiale avute la dispoziție. Aceste capabilități sau mai bine spus *abilități*, pentru a nu le confunda cu termenul capacitate militară, răspund la întrebarea „a face” anumite sarcini, doar centrele de greutate au capacitatea organică de a îndeplini anumite sarcini/ misiuni constituind sursa de putere.

Cerințe critice – CR. Cerințele de importanță critică sunt reprezentate de acele elemente, condiții, caracteristici, capacități, relații și influențe esențiale ale unui sistem necesare pentru generarea și susținerea capabilităților de importanță critică ale centrelor de greutate. Pentru aceste elemente – cerințele critice sau esențiale, testul se face prin folosirea întrebării „a folosi”, adică ce are nevoie sistemul coagulat al CoG pentru a îndeplini anumit obiectiv.

Vulnerabilități critice – CV. Vulnerabilitățile de importanță critică sunt reprezentate de punctele slabe, lipsurile sau deficiențele elementelor sistemelor principale, precum și condițiile esențiale, caracteristicile, capabilitățile, relațiile și influențele prin care centrele de greutate pot fi influențate sau

neutralizate. O vulnerabilitate de importanță critică apare atunci când o cerință de importanță critică nu este îndeplinită sau este parțial îndeplinită și expune capacitatea de importanță critică asociată riscului deteriorării sau pierderii. Capacitatea de a exploata vulnerabilitățile de importanță critică determină posibilitatea obținerii unor rezultate semnificative sau chiar decisive, disproporționate în raport cu resursele militare întrebunțate.

Dr. Joe Strange analizează cu atenție vulnerabilitățile critice și le clasifică în trei categorii²⁵: intrinseci (care există în interiorul CoG), externe (care sunt în afara CoG) și vulnerabilitățile altor forțe pe care CoG se bazează. Pornind de la această rațiune, acesta propune trei metode de a aborda CoG, cum ar fi:

Metoda 1. Metoda de acțiune prin care CoG este adus în situația de a nu fi în măsură să acționeze. De exemplu prin acțiuni de înșelare, în anul 1944, armata a XV-a germană a fost ținută pe loc la Calais și nu a fost în măsură să întărească armata a VII-a decât prea târziu pe timpul debarcării din Normandia. Armata a XV-a germană reprezenta CoG-ul.

Metoda 2. Anihilarea suportului de care are nevoie CoG. De exemplu, armata germană era pregătită, în anul 1940, să invadeze Anglia, dar flota aeriană germană a fost înfrântă. Fără superioritate aeriană invazia nu a mai avut loc. Armata germană reprezenta CoG-ul de nivel strategic.

Metoda 3. Exploatarea sistematică a vulnerabilităților CoG. Pe timpul bătăliei din Atlantic, submarinele germane erau vulnerabile la noile tehnologii antisubmarin care se îmbunătățeau continuu. Realizarea avioanelor antisubmarin cu rază lungă de acțiune și capabile să acționeze noaptea au dus la pierderea bătăliei de către germani. Flota de submarine germane reprezenta CoG.

Dintre metodele propuse reiese că vulnerabilitățile pot fi tehnice, geografice, sau abstracte (în mintea adversarului), pot fi interschimbabile, ceea ce într-un caz poate deveni punct tare, iar în alte cazuri pot rămâne o vulnerabilitate.

Analizând aceste metode prin perspectiva doctrinară aliată, se poate constata că metodele lui Strange se încadrează în abordarea indirectă a CoG și pot fi luate în considerare de către ofițerii planificatori. Pentru analiza integrată a CoG, în figura 3²⁶ prezintă o schemă logică de analiză, care

ilustrează cel mai bine modul de determinare a CoG și a modului în care poate fi analizat.

În concluzie există mai multe propuneri de determinare și de analiză a CoG, metoda aleasă de fiecare depinde de eșalonul la care se află, metoda

determinarea CC (cu testul întrebării *a face*), CR (cu testul întrebării *a folosi*) și CV (vulnerabilităților din sistem). Trebuie menționat faptul că NATO folosește deja un program soft dedicat pentru elaborarea designului operației și evaluării acesteia

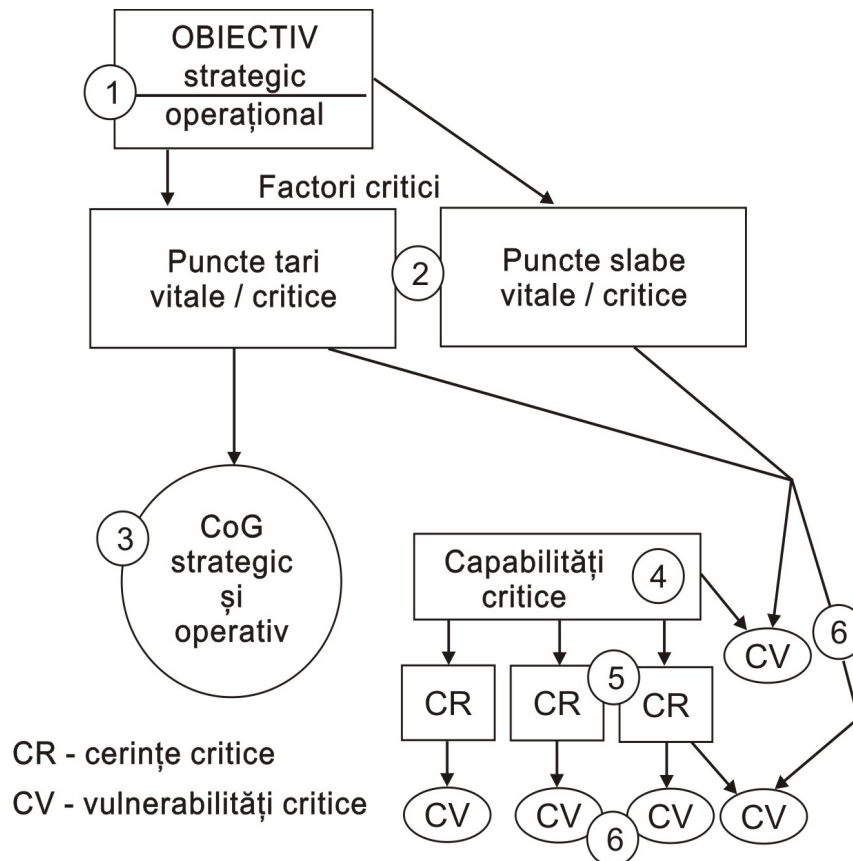

Fig. 3 Diagrama analizei centrului de greutate

care pare mai potrivită sau la îndemână, nivelul de înțelegere și de analiză a statului major, experiența și cutumele existente, timpul avut la dispoziție. Oricum aceste metode interpretate și adunate în materialul de față poate fi un reper pentru SOP-urile grupurilor de planificare. O propunere coerentă pe care o fac în acest material ar fi folosirea metodei în opt pași de la Naval War College, de unde rezultă o listă de propuneri de CoG, acestea s-ar putea testa cu cele două întrebări de final al metodei UK și, la final, folosirea tabelului cu descriptori al lui Joe Strange ar facilita alegerea CoG optim mai ales pentru nivelul operativ/întrunit. Metoda USMC în patru pași poate fi folosită la nivel tactic (Batalion, Divizion). În continuare, logica analizei CoG se poate face prin prisma celor trei metode de abordare ale lui Strange și în continuare se poate parcurge un proces conform diagramei din figura 3 pentru

– TOPFAS, iar partenerii americani folosesc în teatrele de operații un program soft dedicat pentru determinarea CoG prin metoda sistemelor de sisteme SoSA (sistem of systems approach), foarte potrivită pentru determinarea CoG, care țin de liderii locali ai triburilor și ai facțiunilor din regiunile respective.

NOTE:

1 Laurențiu Duțescu, *Centrele de greutate*, în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I” nr. 3/2009, p. 29.

2 *Doctrina Planificării Operațiilor în Armata României*, București, 2013, p. 58.

3 Carl von Clausewitz, *Despre Război*, Editura Militară, București, 1982, p. 483.

4 Rudolf M. Janiczeck, *A concept at the crossroads: Rethinking the Center of Gravity*, october 2007, pp. 6-8, [www.StrategicStudiesInstitute.army.mi./](http://www.StrategicStudiesInstitute.army.mi/), accesat la 04.03.2013.

BIBLIOGRAFIE

5 Echevarria O.J. Antulio, *Centre Of Gravity*, în Revista Joint Force Quartely, nr. 35, National Defense University, Washington, p. 11.

6 *Ibidem*, p. 12.

7 *Glosar de termeni*, București, Editura AISM, 2002.

8 http://quintet.actrus.ro/biblioteca/cărți/psihologie/dictionar_cosma/o2.htm, accesat la 01.10.2013.

9 Vasile Tofan, Gheorghe Mateescu, Mihai Brumă, *Conceptul de centru de greutate - vulnerabilități majore, instrument de lucru pentru stabilirea obiectivelor și planificarea operației*, în Revista Forțelor Terestre nr. 2/2003, p. 22.

10 Carl von Clausewitz, *op. cit.*, p. 485.

11 Petre Dușu, *Metode și procedee de identificare a centrelor de greutate pe timpul conflictelor armate*, Editura UNAp, București, 2005, p. 12.

12 US Dept. Of the Navy, *Naval Warfare*, Naval Doctrine Publication 1, Washington D.C., March 1994, p. 35.

13 Joseph Strange, *Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities: Building on the Clausewitzian Foundation So We Can All Speak the Same Language*, Perspectives on Warfighting Number Four, 2d. Ed. Quantico, VA: Marine Corps Association, 1996, p. 7.

14 Rudolf M. Janiczeck, *op.cit.*, p. 6.

15 Echevarria O.J. Antulio II, *Clausewitz's Center of Gravity: It's Not What We Thought*, Naval War College Review, Winter 2003, pe www.nwc.navy.mil/press/Review/2003/Winter/art4-w03.htm, accesat la 05.05.2013.

16 Rudolf M. Janiczeck, *op.cit.*, p. 7.

17 *Doctrina Planificării Operațiilor în Armata României*, București, 2013, p. 58.

18 Metoda a fost oferită de către profesorii DMCOM din UNAp, conform manualelor britanice de planificare.

19 Antulio J. Echevarria II, *op.cit.*, Anex IV.

20 Milan N. Vego., *op. cit.*, p. IX - 91.

21 *Marine Corp Planning Process – Centers of Gravity*, 2001, www.powershow.com/23909a-YmEwY/CENTERS_OF_RGAVITY_powerpoint_ppt

22 Dr. Joe Strange, Richard Iron, *Understanding Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities*, Perspectives on Warfighting Number Four, Ed. Quantico, VA: Marine Corps Association, 2001, p. 22.

23 *Doctrina Planificării Operațiilor în Armata României*, București, 2013, neclasificat, p. 60.

24 *Manualul de Planificare a Operațiilor*, București, 2011, p. 194.

25 Dr. Joe Strange, Richard Iron, *Understanding Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities*, Perspectives on Warfighting Number Four, Ed. Quantico, VA: Marine Corps Association, 2001, p. 6.

26 Joint Operation Planning Process Workbook, Naval War College, 2008, p. C - 2.

Clausewitz Carl von, *Despre Război*, Editura Militară, București, 1982.

Dușescu Laurențiu, *Centrele de greutate*, în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I” nr. 3/2009.

Dușu Petre, *Metode și procedee de identificare a centrelor de greutate pe timpul conflictelor armate*, Editura UNAp, București, 2005.

Echevarria O.J. Antulio II, *Clausewitz's Center of Gravity: It's Not What We Thought*, Naval War.

Echevarria O.J. Antulio, *Centre Of Gravity*, în revista Joint Force Quartely, nr. 35, National Defense University, Washington.

Janiczeck M. Rudolf, *A concept at the crossroads: Rethinking the Center of Gravity*, October 2007, www.StrategicStudiesInstitute.army.mi/ accesat la 04.03.2013.

Strange Joseph, *Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities: Building on the Clausewitzian Foundation So We Can All Speak the Same Language*, Perspectives on Warfighting Number Four, 2d. Ed. Quantico, VA: Marine Corps Association, 1996.

Tofan Vasile, Mateescu Gheorghe, Brumă Mihai, *Conceptul de centru de greutate – vulnerabilități majore, instrument de lucru pentru stabilirea obiectivelor și planificarea operației*, în Revista Forțelor Terestre nr. 2/2003.

Vego N. Milan, *Joint Operational Warfare – Theory and Practice*, US Naval War College, Second printing 2009.

Doctrina Planificării Operațiilor în Armata României, București, 2013.

Glosar de termeni, București, Editura AISM, 2002.

Joint Operation Planning Process Workbook, Naval War College, 2008.

Manualul de Planificare al Operațiilor, București 2011.

Marine Corp Planning Process – Centers of Gravity, 2001, www.powershow.com/23909a-YmEwY/CENTERS_OF_RGAVITY_powerpoint_ppt

US Dept. Of the Navy, *Naval Warfare*, Naval Doctrine Publication 1, Washington D.C., March 1994.

College Review, Winter 2003, pe www.nwc.navy.mil/press/Review/2003/Winter/art4-w03.htm, accesat la 05.05.2013.

ABORDĂRI CURENTE ȘI DE PERSPECTIVĂ PRIVIND TRANSFORMAREA ORGANIZAȚIONAL- STRUCTURALĂ A FORȚELOR AERIENE ALE STATELOR MEMBRE NATO

CURRENT AND FUTURE APPROACHES TO ORGANIZATIONAL AND STRUCTURAL TRANSFORMATION OF THE NATO MEMBER STATES' AIR FORCES

Cpt.cdor.drd. Cosmin-Liviu COSMA*

Viitoarea implicare a forțelor aeriene aparținând țărilor membre ale NATO trebuie să considere potențialele amenințări la adresa securității Alianței, ceea ce implică derularea unor procese privind crearea unor structuri care să dezvolte capacitățile operaționale necesare furnizării unor răspunsuri potrivite și eficiente la fiecare nivel al conflictului. Este posibil ca, în viitor, forțele aeriene aliate să întâlnească adversari impredecibili, cu care să se confrunte în conflicte de lungă durată și intensitate redusă, dar și să fie nevoite să execute o gamă variată de roluri pentru menținerea și impunerea păcii, soluționarea unor crize umanitare etc.

Scopul acestei lucrări este acela de a identifica și de a stabili setul de atribute și parametri de natură organizațional-structurală pe care forțele aeriene ale statelor membre NATO trebuie să îl dețină, pentru a putea răspunde provocărilor mediului actual și al celui prefigurat de securitate, urmărindu-se în final prezentarea unor concluzii și propuneri care să faciliteze integrarea și aplicarea unor concepte în procesele de proiectare și dezvoltare destinate obținerii unor structuri concepute astfel încât să corespundă scopului (îndeplinirea funcțiilor, rolurilor și misiunilor).

Pentru aceasta, transformarea organizațional-structurală a forțelor aeriene este analizată în contextul mai larg al transformării Alianței Nord-Atlantice, accentul fiind pus pe procesele de constituire a unor construcții viitoare ajustate corespunzător, astfel încât să permită executarea unor operații aeriene într-o manieră întrunită și multinațională în cadrul Alianței.

The future involvement of the NATO member states' air forces should consider the potential threats to Alliance security, which involves carrying out processes for designing those organizational structures necessary to develop operational capabilities able to provide appropriate and effective responses at every level of conflict. It is possible that in the future allied air forces meet unpredictable adversaries with which to confront in long-standing and low intensity conflicts, but also having to perform a variety of roles for peace keeping and peace enforcement, dealing with humanitarian crises, etc.

The purpose of this paper is to identify and establish the organizational-structural parameters and attributes set that air forces of NATO member states should hold, in order to meet the challenges of the current and foreshadowed security environment, finally aiming to present some conclusions and recommendations to facilitate the integration and application of concepts in design and development processes for obtaining structures configured to meet the overall objectives (performance of the functions, roles and missions).

Therefore, the air force organizational and structural transformation is analyzed in the broader context of the NATO transformation, with a focus on the future constructions processes, adjusted accordingly to allow the execution of air operations in a joint and combined manner within the Alliance.

Cuvinte-cheie: forțele aeriene; NATO; transformare; transformare structurală; organizația militară.

Keywords: air forces; NATO; transformation; organizational and structural transformation; military organization.

*Baza 71 Aeriană, Câmpia Turzii
e-mail: airspider@yahoo.com

Noul mediu de securitate creat după sfârșitul Războiului Rece – în care are loc o schimbare continuă a paradigmei privind securitatea națională, respectiv a rapoartelor de cauzalitate aflate la baza unor conflicte de tip nou – impune o analiză atentă și comprehensivă a aspectelor relevante la nivelul organizației militare (doctrina, pregătirea, instrucția și antrenamentul, respectiv aspectul organizațional-structural) privind capacitatea acesteia de a oferi răspunsuri provocărilor acestui mediu de securitate aflat într-o continuă metamorfozare.

Identificarea și înțelegerea aspectelor relevante transformării forțelor aeriene aparținând țărilor membre NATO în domeniul organizațional-structural sunt facilitate prin utilizarea teoriilor din sfera managementului convențional, respectiv a teoriilor organizaționale. Această abordare este justificată de similitudinea dintre procesele și mecanismele derulate în cadrul organizației militare și a celei civile, chiar dacă în primul caz ne situăm în zona unei organizații cu o specificitate ridicată, care operează în circumstanțe speciale.

Dintr-o altă perspectivă, forțele aeriene – ca parte integrantă, serviciu, categorie de forțe etc. a organizației militare –, chiar dacă sunt deținătoarele ale unor atribute și capacități unice, se impune a fi analizate atât în contextul general al organizației militare, cât și din perspectiva unor criterii de calitate structurale proprii (exprimare, funcții, procese și mecanisme, acțiunea mediului extern, viabilitate, factorul uman, structura, cultura organizațională etc.). Dincolo de atributele și funcțiunile specifice, o parte importantă a caracteristicilor generale ale organismului militar sunt transferabile instrumentului aerian, oferind relevanța necesară obiectivelor propuse.

Organizația militară este caracterizată, pe de o parte, de repetitivitate și cutume interne proprii, considerată inertială prin raportare la acțiunea proceselor de transformare, dar și de particularități unice, pe de altă parte, precum specializarea ridicată, stabilitatea, autoritatea și ierarhia bine definite, orientate către atingerea obiectivelor, îndeplinirea misiunii etc. Unele teorii consideră organismul militar „o mare birocrație, construită astfel încât să producă rutină și acțiune ordonată, preferând continuitatea și nu schimbarea”¹. Pentru a-și menține relevanța, acesta este obligat să-și reevalueze și să-și reconfigureze structurile organice pe baza unor analize a factorilor și a

surselor care impun schimbarea organizațional-structurală (politica și strategia, normele cultural-organizaționale, noile tehnologii etc.). O astfel de analiză centrată în jurul obiectivelor și strategiei ar trebui să ofere informații despre performanța organizației militare prin identificarea răspunsurilor la următorul set de întrebări privind principiile de bază ale structurii organizaționale:

(1) Reușesc structura și arhitectura organizației să îndeplinească solicitările atingerii scopurilor și strategiei acesteia?

(2) Reprezintă structura și arhitectura organizației un vehicul care să sprijine sau să permită schimbarea culturii interne?

(3) Este structura astfel proiectată încât să creeze flexibilitatea necesară proceselor prin care resursele pot fi transferate și utilizate în conformitate cu noile priorități?

(4) Este structura astfel gândită încât să poată fi susținută financiar?

Alte principii de bază care ar trebui integrate în proiectarea viitoarelor structuri se referă la aspecte ca: (1) eficiență și eficacitate; (2) standardizarea proceselor interne în cadrul organizației; (3) cooperare/interoperabilitate; (4) partajarea informației și asigurarea feedbackului; (5) oportunitățile privind promovarea în carieră; (6) componența structurilor de conducere; (7) aspectul legislativ-normativ; (8) satisfacția și motivația profesională; (9) evaluarea și reevaluarea continuă a relevanței organizației.

Devine astfel crucială înțelegerea factorilor care afectează proiectarea unor structuri în cadrul organizației militare care să îndeplinească roluri și funcțiuni precise, ajustate să ofere efectele urmărite în teatru. În aceste procese de construcție structurală, la nivelul organizațional se impune de asemenea considerarea raporturilor dintre structură și strategie, structură și dimensiune, structură și tehnologie, dar și a celor ce stau la baza interacțiunii aflate între structură și un mediu de securitate deosebit de complex și dinamic. Alte aspecte care trebuie considerate sunt referitoare la partea relațional-funcțională care trebuie satisfăcută (funcțiuni, sarcini, forme de organizare a personalului și de manifestare/ transferare a autorității – linii de comandă, comunicații și proceduri etc.).

Chiar dacă aceste principii își au originea în sfera managementului tradițional și al teoriei organizaționale clasice, se regăsesc într-o formă

clar conturată și în unele dintre conceptele asociate transformării militare (*Revoluția în problemele militare*). În urma aplicării acestora în procesele de modelare organizațional-structurală ar trebui să rezulte „forțe pentru secolul XXI, de dimensiuni reduse, mult mai specializate funcțional, destinate atât apărării teritoriale, cât și împotriva amenințărilor specifice *conflictelor de intensitate redusă*”², definite de caracteristici distincte: (1) *flexibilitate în domeniul doctrinar*; (2) *mobilitate strategică*; (3) *configurabilitate și modularitate*; (4) *posibilitatea de a acționa întrunit și în mod conectat într-un mediu internațional și (5) versatilitatea de a funcționa într-un conflict și în Operații militare altele decât războiul (MOOTW)*.³

Pentru obținerea acelor capacități operaționale care să permită generarea efectelor urmărite necesare combaterii adversarilor de mâine, se impun transformări semnificative la nivelul organizațional, al structurii de forțe, platformelor, echipamentului și misiunii, „care trebuie să evolueze continuu pentru a răspunde pozitiv cerințelor și pentru a fi în măsură să exploateze toate oportunitățile ivite; în ce privește schimbarea, se impune luarea unor decizii privind care dintre actualele capacități operaționale trebuie menținute sau reținute și modificate, care trebuie dezvoltate și care dintre cele vechi trebuie îndepărtate”⁴.

Transformarea structural-organizațională a NATO

Schimbarea mediului de securitate determinată de sfârșitul Războiului Rece a determinat declanșarea proceselor de transformare militară, punctul de plecare fiind constituit în jurul formelor de exprimare tradiționale de ducere a războiului de anvergură mare și intensitate ridicată, în conformitate cu care erau aliniată doctrina, structura de forțe combatante și de comandă, nivelul de înzestrare al Alianței etc.

În acest context, în care schimbarea mediului de securitate a determinat catalogarea NATO „ca fiind depășită, dar în care cooperarea transatlantică în domeniul securității rămâne încă viabilă, impunându-se stringent ca NATO să se transforme într-o organizație aptă să promoveze securitatea, interesele și valorile membrilor săi împotriva amenințărilor și provocărilor secolului XXI”⁵. Evenimentele perioadei imediat următoare au susținut această necesitate, fiind demonstrată

irelevanța, dacă nu totală, cel puțin parțială a strategiilor, nivelului de înzestrare și pregătire, dar și structurilor Alianței, concepute în și pentru Războiul Rece.

Lețiile învățate și experiența acumulată din conflictele care au urmat au demonstrat necesitatea proiectării unei organizații militare a cărei arhitectură să conțină structuri apte să desfășoare (alături de cele clasice) o nouă gamă de misiuni specifice conflictelor de joasă intensitate precum: (1) menținerea și impunerea păcii; (2) asistență umanitară; (3) impunerea de sancțiuni și (4) misiuni împotriva terorismului și de interdicție a activităților caracterizate de criminalitate, trafic de droguri și ființe vii etc.

Pentru a răspunde acestei noi direcții de implicare, la nivelurile de decizie și de planificare a apărării s-au trasat atributele organizației militare apte să răspundă actualelor și viitoarelor amenințări, aceasta urmând să fie posesoarea unor structuri moderne, integrate și adapabile, apte să genereze și furnizeze forțe pregătite să acționeze în operațiile desfășurate în întregul spectru al conflictului.

Aceleași schimbări, amintite anterior, au determinat Alianța transatlantică să inițieze un proces major de transformare al structurilor sale prin inițierea unor reforme și dezvoltarea unor concepte menite să păstreze relevanța NATO în acest cadru nou creat.

Repere evolutive ale transformării organizațional-structurale a NATO

Inițiativele lansate imediat după sfârșitul Războiului Rece au reflectat o abordare mai largă a aspectelor privind securitatea spațiului nord atlantic, conținutul acestora fiind cuprins în cadrul unui *Studiu pe Termen Lung*, cu referire la *Structura Militară Integrată (IMS)*. Acesta conținea recomandări privind structurile de forțe, structurile de comandă, respectiv infrastructura comună. Miniștrii de Externe au furnizat un pachet suplimentar de îndrumări, în cadrul întâlnirii de la Berlin din 1996, prin definirea obiectivelor misiunilor pe care noile structuri de forțe și de comandă vor trebui să le execute.⁶

Structurile de comandă ale NATO au cunoscut o evoluție continuă atât în timpul Războiului Rece, dar mai ales după încheierea acestuia. Până în 1990, 16 națiuni membre NATO mențineau „aproximativ 5.252.800 de militari activi, din care 435.000

reprezentând forțe dislocate înaintate ale SUA”⁷, aflate sub comanda a 78 de centre de comandă (comandamente), organizate în patru eșaloane. În 2009, 28 de state membre ale NATO mențin o putere constând în 3.793.778 de militari activi, incluzând 137.836 de militari dislocați ai SUA, aparținând tuturor serviciilor⁸.

În principiu, structurile de comandă cu care NATO a ieșit din Războiul Rece au fost reduse de la 78 de comandamente la 20, cu două Comandamente Strategice, unul pentru Atlantic și unul pentru Europa, cu trei Comandamente Regionale sub autoritatea *Comandamentului Aliat Suprem din Atlantic (SACLANT)*, respectiv alte două sub autoritatea *Comandamentului Aliat Suprem din Europa (SACEUR)*.

Asumarea unor misiuni noi a contribuit la redefinirea structurilor pentru a satisface noile roluri și funcții ce trebuie îndeplinite. Este și cazul deciziei din 1992 de asumare de către forțele militare NATO a misiunilor în sprijinul păcii, situație în care Alianța, cu efective reduse aproape la jumătate în urma restructurării, s-a găsit în situația de a genera forțe atât pentru a executa misiuni în conformitate cu Articolul 5, cât și de a contribui la misiuni care erau înafara acestuia.

Sfârșitul Războiului Rece și reorganizarea unor structuri de forțe NATO reduse, respectiv asumarea unor noi misiuni, au afectat în mod profund comanda și controlul forțelor aliate în Europa. Astfel, structurile de comandă ale Alianței au fost schimbate în mod fundamental în trei sectoare diferite, însă interdependente⁹:

Deși structura integrată de comandă NATO a fost redusă și reorganizată în 1991, evenimentele ce vor urma indică faptul că aceste inițiatives sunt incomplete și nu pot să ofere organizației acele atribute care să-i permită să răspundă viitoarelor provocări. Un studiu aflat în dezbateră în acel moment (*NATO Long Term Study*) a recomandat ca fiind necesare o nouă și mai de substanță reorganizare a structurilor, respectiv admiterea de noi membri. Aceste prevederi vor fi transpuse în practică începând cu decembrie 1997, când structura de comandă a NATO va cunoaște o nouă modificare și redenumire, implicând apariția *Comandamentelor Strategice (SC)*. Marile *Comandamente de Sprijin (MSC)* vor fi reduse și redenumite *Comandamente Regionale (RC)*, iar *Comandamentele Principale Subordonate (PSC)* vor fi consolidate și redenumite

Comandamente Subregionale (SRC). Referitor la a doua recomandare, primul val de admitere a unor noi membri va fi în 1999, urmat de altele în anii care vor urma.

Creșterea încrederii în formațiunile multinaționale de dimensiuni mai mici decât corpul de armată au determinat membrii Alianței să se confrunte cu aspecte de natură politică privind transferarea unei autorități mai mari comandanților acestor formațiuni.

O parte dintre membrii importanți ai statelor NATO din Europa au făcut schimbări importante la nivelul structurii naționale de comandă, cu scopul îmbunătățirii capacității lor de a disloca forțe înafara Europei.

În urma acestei restructurări – considerată cea mai extinsă din istoria Alianței până la acea dată (decembrie 1997) – a rezultat o structură de comandă cu un număr redus de comandamente (20 în loc de 65), „având o construcție strategică, regională și subregională, a cărui scop principal era acela de a asigura comanda și controlul operațiilor întrunit ale Alianței”¹⁰.

Alături de cele două Comandamente Strategice și cele cinci Regionale au rezultat și numeroase *Comandamente tip Componentă (CC)*, respectiv *Subregionale (SRC)*. Obiectivul declarat al inițiativei era acela de a promova eficacitatea și flexibilitatea în interiorul Alianței în contextul noilor roluri și misiuni.

În paralel cu procesele de transformare la nivelul structurilor de comandă, în cadrul Summitului de la Washington din 1999, este prezentată de către oficialii organizației noua *Structură a Forței NATO (NFS)*, pentru ca în iulie 2001 să se aprobe principiile și parametrii NFS. Conform acestora, „NFS va oferi Alianței un pachet de forțe multinaționale, cu capacitate mare de dislocare, mobile, sustenabile și flexibile, respectiv structurile de comandă și control necesare”¹¹. NFS a fost concepută astfel încât să răspundă în special unui scop preponderent tactic și să ofere capacități suplimentare de comandă și control la nivelul unui singur serviciu (marină, forțe terestre, forțe aeriene).¹²

În cadrul Summitului de la Praga, din noiembrie 2002, sunt dezbătute viitoarele capacități operaționale ale Alianței, într-un context de factori care impuneau inițierea unor reforme majore suplimentare. Acest context se referea la faptul că în acel moment nu existau amenințări

imediate de natură teritorială la adresa spațiului NATO, respectiv la necesitatea implicării Alianței în operații de gestionare a crizelor și în sprijinul păcii în afara zonei de responsabilitate.

Evenimentele din 11 septembrie 2001, care au determinat o regândire majoră a conceptelor privind securitatea internațională, alături de atenția acordată noilor misiuni de către Alianță, au determinat și o urgentare a proceselor de transformare la nivelul structurilor de comandă și la cel al forțelor, urmărindu-se oferirea capacităților necesare operațiilor militare specifice erei informaționale, cât și a celor care să corespundă noilor misiuni asumate.

Aceste realități au determinat o analiză privind utilitatea unei structuri de comandă preponderent fixă, mulți propunând o structură cu capacitate de dislocare mărită, flexibilă și cu capacitate de reacție rapidă. Aceste propuneri au rămas la nivel noțional, de intenție, deoarece „nici astăzi aceste structuri de comandă nu pot funcționa într-o formă care să permită dislocarea în teatru, majoritatea funcțiilor administrative și logistice fiind mai bine executate din baze fixe”¹³.

Ca răspuns la deciziile Summitului de la Praga, structura de comandă a NATO a cunoscut schimbări importante. Cele două comandamente cu funcțiuni și responsabilități stabilite geografic (care în 1997 au înlocuit trei comandamente), s-au contopit într-un singur comandament strategic, responsabil de totalitatea operațiilor Alianței, sub denumirea de *Comandamentul Aliat pentru Operații (ACO)*. Un alt comandament, în întregime nou, este *Comandamentul Aliat pentru Transformare (ACT)*. Acesta a fost creat pentru a răspunde de domeniul de transformare al NATO, pentru a îmbunătăți capacitatea de dislocare în teatru și interoperabilitatea, respectiv pentru a promova doctrina multinațională. Noul comandament strategic pentru operații a fost consolidat la nivel operațional prin trei subcomandamente responsabile de operațiile Alianței în teatru. Al treilea nivel a fost dedicat întăririi capacităților multinaționale ale celor trei categorii principale de forțe ale țărilor membre NATO – terestră, maritimă și cea reprezentată de forțele aeriene.

În final, structura de comandă astfel rezultată reține raporturile de subordonare ale lanțului de comandă, care de la *ACO* și *ACT* duce către *NAC*, în timp ce *Comitetul Militar al NATO (NMC)* are

rolul de a asigura consiliere către *NAC* și orientare strategică către *SACEUR* și *SACT*.

Compus din înalți reprezentanți ai națiunilor membre, Comitetul Militar NATO este structura militară a NATO cu autoritatea cea mai mare, oferind analiză, consiliere și recomandări asupra aspectelor militare către autoritățile politice ale NATO. Transmite în același timp decizii politice orientative pentru comandamentele strategice și activează ca interfață multinațională politico-militară de supraveghere a operațiilor militare.

Summitul de la Praga a creat și *Forța de Răspuns NATO (NRF)*, o forță multinațională, expediționară, de dimensiuni relativ reduse, destinată operațiilor desfășurate în teatrele de operații din afara zonei de responsabilitate transatlantice. Dincolo de promovarea interoperabilității între forțele Alianței, prin crearea acestei structuri acționale noi s-a urmărit și dezvoltarea unor capacități operaționale care să permită NATO intervenția rapidă prin proiecția forței în cazul situațiilor de criză.

Înființarea *NRF*, o nouă și importantă capacitate operațională militară în cadrul *NFS*, a fost astfel din perspectiva îndeplinirii unor roluri precise. Mai întâi, furnizează Alianței o structură de forțe cu capacitate de dislocare rapidă pentru situațiile de răspuns la crize care impun operații militare de luptă armată, incluzând aici și misiunile desfășurate în conformitate cu Articolul 5, iar apoi, este responsabilă de gestionarea capacităților destinate situațiilor de criză care nu implică lupta.

Un alt rol constă în asigurarea și verificarea pregătirii, a stării de operaționalizare și certificare, respectiv în asistarea eforturilor membrilor NATO în procesele de transformare a structurilor de forțe. Datorită implicării în reforme militare repetate, cu rol în creșterea capacității de dislocare și a capacității de răspuns, „*NRF* a constituit punctul central al atenției, înglobând capacitățile operaționale pe care noile structuri de forțe ale NATO trebuiau să le dețină”¹⁴.

În urma reformelor introduse de Summitul de la Praga, structura nou creată este cu 40% mai redusă decât de cea anterioară, iar comandamentele numărau 11 în loc de 20. Deși schimbările survenite în urma Summitului de la Praga din 2002, la nivelul structurii comenzii și forțelor au fost semnificative, în iunie 2004, în urma unei analize a NATO, *NAC* solicită *NMC* o nouă revizuire a structurii de comandă. Această solicitare urmărește obținerea

unor structuri de forțe militare cu capacitate de dislocare în teatru mult mărită, eficiente și mult mai flexibile, dar și mai puțin costisitoare și de dimensiuni reduse.

NATO a trasat câteva linii directoare în vederea viitoarelor revizuirii: (1) forțele NATO trebuie să fie apte să desfășoare operații militare simultane, în conformitate cu nivelul actual de ambiție al NATO; (2) structura de comandă a NATO nu trebuie să conțină mai mult de 13.000 de posturi; și (3) distribuția geografică actuală ar trebui păstrată.

De asemenea, cel puțin în mod implicit, structura de comandă ar trebui astfel modelată încât să dezvolte capacitățile expediționare și pe cele privind dislocarea în teatru. Punctul central al acestei revizuirii se axa pe identificarea acelor zone din cadrul celor zece comandamente din structura ACO și ACT, unde se pot realiza economii prin reducerea numărului de personal, dar fără a diminua sau reduce nivelul capacităților de operare.

După o îndelungată și mult dezbătută analiză, NMC prezintă, în 2009, un raport asupra acestor considerente. Cele 15.500 de poziții ocupate în cadrul structurii de comandă sunt reduse la 13.000. Această formă este acceptată sub denumirea de *Organizare la Pace*, ca urmare a recomandării factorilor militari de decizie. Alt aspect important a fost ridicarea statutului JFC Lisabona la un nivel care să-i permită să asigure comanda operațională pentru orice misiune NATO, la fel ca JFC Brunssum și JFC Napoli. La nivelul comandamentelor componentelor terestre are loc o reproiectare a acestora, noile structuri rezultate – denumite *Comandamente ale forței (FORCOMs)* – vor deține *elemente întrunite cu capacități de dislocare (DJSEs)* mult îmbunătățite prin includerea unei participări mult crescute a unor echipe specializate provenind din rândul forțelor aeriene și navale.

Astfel vor fi șase DJSE, patru în cadrul structurii de comandă, iar două disponibile din partea structurii de forțe NATO. Oricare dintre aceste DJSE poate fi atașat oricărui dintre cele trei JFC în vederea dislocării ca un centru înaintat de comandă și control (C2) la nivel operațional. Această posibilitate este prevăzută chiar dacă DJSE nu sunt comandamente separate, ci doar elemente C2 înaintate ale JFC. Conceptul referitor la DJSE este în curs de dezvoltare și testare și păstrează inițial aceste elemente C2 înaintate de dimensiuni reduse, bazându-se pe capacitățile organizației mamă (în

cazul de față JFC). Astfel, dacă o operație ajunge să se transforme într-o dislocare de durată, DJSE poate fi augmentat sau înlocuit de către JFC.

La sfârșitul anului 2009, NAC a aprobat recomandările Comitetului Militar NATO rezultate din analiza desfășurată între 2004 și 2008. Neînțelegerile asupra unor aspecte specifice au întârziat implementarea până în 2010.

Cerințe impuse viitoarelor structuri de forțe militare ale NATO

În septembrie 2002, la Summitul de la Praga, Consiliul Atlanticului emite un document de referință intitulat *Noi Capacități: Transformarea Forțelor NATO*, privind proiectarea unor structuri militare care să asigure generarea acelor capacități operaționale care să permită: „(1) adaptarea organizației transatlantice la provocările și amenințările unui mediu de securitate în continuă schimbare; (2) obținerea avantajului oferit de progresul tehnologic și cel informațional; și (3) creșterea eficienței și a eficacității privind gestionarea unor operații care implică dislocarea și susținerea în teatru a forțelor Alianței în întreg spectrul conflictului”¹⁵.

Odată cu conștientizarea necesității de asumare a unei game noi de roluri și misiuni, factorii de decizie ai Alianței s-au implicat activ în această direcție. Astfel, noile concepte dezvoltate și integrate la nivelul de exprimare al forțelor, precum și revizuirile nenumărate în zona organizațional-structurală au susținut această preocupare. Primele încercări de definire a caracterului amenințărilor cu care NATO se confruntă și cu care probabil se va confrunta și în viitor au avut loc în urmă cu mai mult de două decenii. Pe baza acestora urmau să fie stabilite formele de răspuns (misiuni și roluri), din care să decurgă forma, mărimea și caracteristicile noilor structuri care să se ofere aceste răspunsuri.

Din perspectiva schimbărilor de ordin organizațional și structural, în perioada care a urmat au fost dezvoltate o serie de concepte și teorii, o bună parte regăsindu-se oglindite în formele rezultate în urma proceselor de revizuire, înnoire sau proiectare a unor structuri în totalitate noi. În cadrul acestor procese, necesitatea transformării era argumentată prin trimitere la realitatea mediului de securitate, evidențiind ineficiența și insuficiența actualelor și vechilor construcții. Astfel, noile structuri „vor fi obligate să gestioneze și integreze activitățile

impuse de transformare pe parcursul planificării și executării operațiilor în întreg spectrul operațiilor, dintr-o perspectivă evoluționară”¹⁶.

Noile misiuni asumate de Alianță, aflate într-o permanentă redefinire și adaptare datorită factorilor externi, au determinat apariția unui set de parametri asociați structurilor operaționale, din perspectiva satisfacerii scopurile urmărite. Marea majoritate solicită urgență, specifică situațiilor de dezvoltare a crizelor, implicând capacitatea de generare și configurare (modularitate) în cel mai scurt timp, dar și capacitatea de proiecție rapidă în teatru (dislocarea rapidă a forțelor și mijloacelor).

Considerată o funcție de bază a misiunilor NATO, capacitatea de dislocare se impune a fi analizată din perspectiva abilității elementelor de decizie și a structurilor de forțe de a se pregăti și deplasa rapid din locațiile garnizoanelor în teatru sau în bazele de operare înaintate. Odată ajunse în teatru, efortul va fi orientat către disponibilitatea și eficiența operațională a echipamentului și personalului de a executa misiunea pe o perioadă extinsă de timp.

Un alt parametru este determinat de necesitatea proiectării forțelor în teatre aflate în afara ariei tradiționale de responsabilitate a Alianței. Acest aspect a fost supus dezbaterii încă din mai 2002, în cadrul unei întâlniri a miniștrilor de externe ai statelor membre NATO, la Reykjavik, în contextul luptei împotriva terorismului. Astfel, „pentru a îndeplini întregul spectru de misiuni, NATO trebuie să fie aptă să genereze forțe care pot fi rapid dislocate oriunde este necesară prezența acestora, să susțină operații la distanță și pe perioade mari de timp, pentru a-și atinge obiectivele”¹⁷.

Misiunile în afara zonei de responsabilitate, pe lângă capacitatea de dislocare, mai implică și alte aspecte care sunt asociate flexibilității, echipamentului din înzestrare, dar și unui înalt nivel de pregătire. Aceste atribute sunt exprimate de către generalul american Joseph Raltston într-o analiză privind menținerea relevanței Organizației transatlantice și în secolul XXI: „NATO se impune a fi aptă să execute întreaga gamă de misiuni oriunde este necesar, să fie aptă să susțină o structură de forțe flexibilă, bine echipată și antrenată, în sprijinul misiunii Alianței de a apăra pacea și libertatea membrilor săi”¹⁸.

Alături de criteriile considerate mai sus, costurile și simplitatea sunt și acestea asociate structurilor

de forțe care ar trebui să rezultate în urma procesului de transformare. Costurile, „de cele mai multe ori reprezintă singurul și cel mai mare inconvenient în transformarea oricărei organizații”¹⁹. Gestionate însă într-o manieră eficientă, susținută de potențialul pe care îl reprezintă actuala revoluție informațională, acestea pot fi reduse, abordare care ar trebui considerată oriunde este posibil. Prin satisfacerea cerințelor minime necesare de infrastructură, eficiența personalului încadrat în structurile de comandă poate fi maximizată prin utilizarea eficientă a tehnologiei moderne, respectiv a selecției și întrebuințării unui personal adecvat.²⁰

Simplitatea, considerată unul dintre principiile fundamentale ale teoriei organizaționale, servește ca un multiplicator al tuturor parametrilor anterior menționați, având aplicabilitate și în cazul structurilor de forțe și comandă supuse transformării în cadrul Alianței.

Concluzionând, cele mai importante caracteristici pe care viitoarele structuri de forțe, respectiv de comandă ale NATO ar trebui să le dețină sunt: (1) *Modularitate și flexibilitate*; (2) *Capacitatea de a fi rapid proiectate în teatru (capacitatea de dislocare)*; (3) *Sustenabilitate*; (4) *Capacitatea de a acționa întrunit și într-un mediu multinațional (compatibilitate și interoperabilitate)*; (5) *Un nivel înalt al pregătirii și instruirii personalului*; (6) *Echipament și logistică ajustate misiunii*.

Aspecte privind procesele de transformare structurală a NATO

Alianța Nord-Atlantică s-a angajat într-o continuă transformare pentru a se asigura că deține politicile, capacitățile operaționale și structurile necesare pentru a răspunde provocărilor curente și viitoare, apărarea colectivă a membrilor săi plasându-se în continuare în centrul atenției. Avându-și forțele militare angajate în operațiuni desfășurate în afara zonei tradiționale de responsabilitate, „Alianța trebuie să se asigure că structurile sale de forțe rămân moderne, cu capacitate de dislocare și sustenabile”²¹. Din perspectiva structurilor de comandă, se impune ca acestea să fie ajustate astfel încât să asigure controlul și comanda necesare sprijinirii modului de acțiune al structurilor de forțe în vederea îndeplinirii misiunii.

Cea mai simplă și eficace direcție de urmat în conceperea, restructurarea sau înnoirea structurilor organizației militare o reprezintă mai întâi

identificarea misiunii, pentru ca apoi să se intre în logica proceselor de construcție prin stabilirea formei, mărimii, tipului de personal necesar etc. În final, se impune stabilirea costurilor.

Misiunile actuale pe care structurile de comandă ale NATO trebuie să le îndeplinească în timp de pace, situație de criză sau conflict, într-un sens mai larg constau în:

(1) Asigurarea stării de operativitate pentru a fi în măsură să îndeplinească cu succes orice misiune a NATO care impune întrebuintarea forțelor militare, în parametrii nivelului de ambiție actual al NATO (nivelul de ambiție se referă la tipul și numărul de misiuni pentru care forțele militare ale Alianței ar trebui să fie pregătite să le desfășoare – simultan, dacă este necesar – așa cum sunt mandatate de liderii politici ai NATO).

(2) Menținerea unei suficiente capacități militare, astfel încât potențialii adversari ai NATO să fie descurajați în încercarea lor de a lansa un eventual atac împotriva vreunui stat membru al Alianței.

(3) Asistența, încurajarea și facilitarea transformării forțelor militare naționale ale NATO în forțe apte să lupte efectiv și cu succes în conflictele secolului XXI.

(4) Îmbunătățirea capacităților militare ale națiunilor care nu sunt membri NATO, dar care își doresc să fie parteneri sau să coopereze cu NATO.

(5) Identificarea capacităților, tehnologiilor și practicilor care pot fi utilizate de către forțele militare ale membrilor NATO sau de către partenerii acesteia în actualele și în viitoarele conflicte.

(6) Analiza potențialelor provocări și amenințări și identificarea capacităților, tehnologiilor și practicilor care vor trebui adoptate pentru a asigura eficacitatea NATO în viitor.

Aceste misiuni și roluri trebuie analizate cu discernământ în vederea stabilirii aplicabilității în viitor. Elementele de conducere ale NATO vor trebui să decidă care dintre misiuni se impune a fi executată, care va trebui eliminată, executată doar în mod selectiv, sau ajustată din perspectiva obiectivelor. De asemenea, trebuie executată o prioritizare a misiunilor acceptate pentru a fi executate.

Pe baza misiunilor stabilite și a priorităților acestora, vor fi stabiliți parametrii noii entități de comandă: structura organizațională, personalul și respectiv cerințele referitoare la resurse. Etapa următoare o reprezintă stabilirea unui plan de tranziție de la structura curentă la cea nouă, care urmează să fie dezvoltată și aprobată. În această

fază a procesului de concepție, o atenție specială trebuie acordată următoarelor aspecte:

(1). Asigurarea că din modificările structurii de comandă nu rezultă o structură de forțe lipsită de conținut.

(2). Înțelegerea importanței de a încadra complet noua structură de comandă cu personal pe deplin calificat de către națiunile membre.

(3). Obținerea din partea membrilor Alianței a angajamentelor de a pune la dispoziție locațiile comandamentelor naționale sau multinaționale ale structurilor de forțe pentru misiunile asumate.

(4). Asigurarea că sunt alocate adecvat resursele impuse de cerințele esențiale ale componentei de comandă și control.

(5). Identificarea resurselor care pot fi puse la dispoziție de partenerii Alianței pentru a sprijini NATO în asigurarea cerințelor necesare misiunii asumate.

(6). Analizarea posibilității conform căreia organizații partenere pot să ofere capacități complementare în vederea sprijinirii structurii de comandă NATO revizuite.

(7). Analizarea riscurilor care pot fi asociate cu modificările propuse pentru fiecare structură de comandă.

(8). Asigurarea unor noi funcțiuni, unde se impune acest aspect, în noua structură creată.

(9). Susținerea funcțiunilor esențiale ale ACT și deplina coordonare între ACO și ACT.

(10). Menținerea unui sprijin robust pentru activitățile partenerilor, în mod special pentru cele care presupun construirea și dezvoltarea unor capacități noi.

(11). Menținerea unei legături transatlantice puternice²².

Transformarea organizațional-structurală a forțelor aeriene ale țărilor membre NATO

Concepte organizaționale actuale privind structurile forțelor aeriene

Experiența și lecțiile desprinse din participarea în conflictele ce au urmat după 1990, dezvoltarea unor noi concepte, precum și integrarea unor sisteme noi de arme au impus la nivelul forțelor aeriene dezvoltarea unor structuri care să răspundă presiunilor de ordin intern și extern, în vederea furnizării JFC efectele urmărite în teatru, la nivel strategic, operațional sau tactic.

Baza de plecare în aceste procese de construcție structurală o constituie înțelegerea și integrarea unor concepții de tipul structură potrivită cu scopul

sau misiunea determină structura, pentru ca noile forțe aeriene rezultate să fie apte să-și execute cu succes misiunile prin îndeplinirea funcțiilor de bază: „(1) operații de descurajare nucleară; (2) superioritate aeriană; (3) superioritatea spațială; (3) superioritatea spațiului cibernetic; (4) comanda și controlul; (5) mijloace de informații (ISR) integrate global; (6) atacul de precizie la nivel global; (7) operații speciale; (8) mobilitate rapidă globală; (9) recuperarea personalului; (10) sprijin agil prin luptă; (11) realizarea parteneriatelor”²³.

Aceste funcții sunt menite să-și găsească exprimare în câmpul doctrinei, organizării, instrucției, înzestrării, managementului organizațional și educației, personalului și infrastructurii, fiind o exprimare a modului în care forțele aeriene sunt ajustate pentru a contribui la îndeplinirea strategiei de apărare și securitate.

Pe baza analizei funcțiilor prezentate mai sus, se poate subînțelege necesitatea unor structuri tipice, specializate, care să genereze, dezvolte și faciliteze acele mecanisme interne care să permită îndeplinirea funcțiilor.

Forțele aeriene ale statelor membre NATO necesită o structură organizațională care să asigure desfășurarea operațiilor de luptă la nivel întrunit și multinațional în întreg spectrul conflictului. În orice operație întrunită, *Comandantul forțelor aeriene (COMAFFOR)*, în cazul SUA, respectiv *Comandantul Componentei Aeriene a Forțelor Întrunite (JFACC)*, în cazul NATO va reprezenta autoritatea cea mai mare, deținând comanda tuturor forțelor desemnate și atașate componentei aeriene. Pentru fiecare operațiune întrunită, responsabilitățile și autoritatea *COMAFFOR/ JFACC* vor fi stabilite printr-un lanț de comandă operațional și administrativ. Lanțul operațional de comandă se exercită de sus în jos, de la nivelul *NCA* (posibil să fie reprezentat de către un comandant militar), către fiecare *JFC*, și apoi către *COMAFFOR/ JFACC*.

Responsabilitățile, autoritatea și relațiile de comandă ale *COMAFFOR/ JFACC* cu privire la structurile de forțe alocate unuia dintre comandanții din teatru vor fi conduse de autoritatea componentă printr-un lanț operațional sau administrativ de comandă. În mod normal, forțele aeriene dislocate în aria de responsabilitate (*AOR/JOA*), pe durata desfășurării operațiilor, vor fi desemnate sau atașate prin *control administrativ (ADCON)* *COMAFFOR/ JFACC*.

De fiecare dată când un *ordin de misiune aeriană (ATO)* este produs, trebuie desemnat un *JFACC*. În situația în care USAF furnizează forței întrunite partea preponderentă a platformelor și mijloacelor aeriene, *COMAFFOR* va fi desemnat ca fiind *JFACC*, iar un alt *JFACC* separat va trebui constituit. În funcție de situație, unele poziții ale *JFACC* pot fi împărțite și de elementele de comandă din *COMAFFOR*.

Când *JFACC* este desemnat, în mod obișnuit, *JFC* îi va delega *JFACC* responsabilitățile de *Comandant al Ariei de Apărare Aeriană (AADC)*, cea de *Autoritate de Control a Spațiului Aerian (ACA)*, respectiv autoritatea necesară conducerii proceselor de planificare și execuție a *ISR*, în coordonare cu *JTF J2*.

Forme de exprimare organizațional-structurală ale forțelor aeriene în contextul amenințărilor secolului XXI

Perspectivile actuale privind procesele de transformare la nivel organizațional-structural al forțelor aeriene ale statelor membre ale NATO sunt centrate în jurul unor concepte care să permită, pe de o parte, îndeplinirea funcțiilor/ competențelor tradiționale ale forțelor aeriene (*Superioritate aeriană și spațială; Atacul global; Mobilitate rapidă la nivel global; Angajarea precisă; Superioritatea Informațională; și Sprijinul agil prin luptă*, din perspectiva forțelor aeriene ale SUA²⁴, respectiv *Controlul spațiului aerian; Capacitatea de proiecție a puterii; Operațiile care exploatează flexibilitatea; Operațiile care exploatează inițiativa; Operațiile paralele; și Operațiile simetrice și asimetrice*, din perspectiva NATO²⁵), iar pe de altă parte să genereze procesele și mecanismele interne care să faciliteze adaptarea noilor structuri la cerințele mediului de securitate.

Noile misiuni asumate la nivelul politic NATO, precum și constrângerile de natură bugetară tot mai accentuate manifestate la nivelul de înzestrare al Alianței impun o reevaluare a parametrilor structurilor cu referire la formă, mărime, relaționare, autoritate și coordonare etc. din perspectiva eficienței și eficacității, urmărindu-se determinarea unui set de attribute care odată satisfăcute, să furnizeze capacitățile acționale necesare gestionării unor provocări complexe.

Această direcție a fost trasată, încă din 1991, în *Noul Concept Strategic al NATO*, care prevedea

„structuri și proceduri adecvate, care să ofere capacitatea de a genera și proiecta rapid forțele, în vederea furnizării unor răspunsuri măsurabile, flexibile și imediate pentru dezamorsarea situațiilor de criză”²⁶.

În 2004, *Strategia Națională Militară a SUA* completează caracteristicile necesare combaterii unor adversari adaptabili, fiind introduse concepte noi, precum modularitatea și configurabilitatea, care alăturate celor deja în curs de implementare – flexibilitatea și capacitatea de dislocare –, sunt menite să genereze capacități operaționale noi. Aceste atribute prefigurate pentru viitoarele structuri militare ale NATO se regăsesc și în cerințele impuse dezvoltării unor forțe aeriene relevante în contextul actual și viitor de securitate, înțelese din perspectiva unor exprimări acționale întrunite, acestea urmând să devină „flexibile, modulare și deținătoare a unor capacități de dislocare, apte să acționeze întrunit și să combine puterea fiecărei categorii de forțe cu cea a structurilor de comandă și control luptătoare, respectiv cu cea a agențiilor și partenerilor multinaționali”²⁷.

Același document prevede necesitatea dezvoltării unor structuri de forțe care să dețină un set adecvat de capacități care să determine câștigarea victoriei în lupta cu terorismul și să faciliteze transformarea organizației militare într-una nouă, modernă, pregătită pentru viitor. Aceste atribute constau în: „(1) Integrarea completă; (2) Caracterul expediționar; (3) Conectivitatea și functionarea în rețea; (4) Descentralizarea; (5) Adaptabilitatea; (6) Superioritatea decizională, și (7) Grad ridicat de letalitate”²⁸.

Odată cu asumarea noilor misiuni de către NATO – majoritatea urmând să fie desfășurate în afara zonei de responsabilitate tradițională a Alianței – necesitatea unor capacități expediționare specific a determinat dezvoltarea unor concepte care să permită proiectarea forței la scară globală, oriunde interesele NATO solicită această intervenție.

Privite din perspectiva adaptabilității, la nivel organizational-structural, forțele aeriene trebuie să dețină acea arhitectură care să le permită o reconfigurare a capacităților deținute, într-un număr suficient de alternative, pentru a executa misiuni specifice într-un mediu întrunit și multinațional. Modularitatea noilor structuri de forțe este considerată un atribut indispensabil în noul context de securitate, facilitând „mixarea și

ajustarea unităților în structuri integrate în grupări expediționare de forțe”²⁹.

În această direcție, crearea, în urma Summitului NATO din 1994, a *Forței Întrunite Multinaționale (CJTF)* și a *Forței de Răspuns NATO (NRF)* în urma Summitului de la Praga din 2002 – a avut ca scop încercarea de validare a viitoarelor structuri de forțe expediționare, modulare și ajustabile, cu capacitate mărită de reacție, apte să desfășoare toată gama de misiuni ale Alianței, într-un mediu întrunit și multinațional.

În ultimele două decenii, forțele aeriene ale statelor membre NATO au fost dislocate în variate construcții, configurate în pachete de forțe alături de unități ale forțelor terestre sau navale, sau de alte categorii similare multinaționale, pentru a executa misiuni în diferite teatre de operații, precum Bosnia, Irak, Afganistan, Libia etc.

Noile misiuni și roluri prefigurate pentru viitor vor necesita în continuare deținerea de către forțele aeriene ale NATO a unor capacități care – din perspectivă spațială – să permită mai întâi proiectarea forței, iar apoi accesul în regiuni greu accesibile, cu infrastructură limitată sau fără existența acesteia, dispuse la distanțe mari și foarte mari de locațiile de bază, iar – din perspectivă temporală – capacitate mare de reacție și de intervenție (în cazul opririi unor genocide, similar celui actual, din Siria și nordul Irakului, unde grupul terorist Statul Islamic comite atrocități de nedescris), respectiv capacitatea de susținere a unor operații pe perioade lungi de timp.

Implicațiile întrebuirii forțelor aeriene în MOOTW, respectiv în viitoarele operații desfășurate în sprijinul Națiunilor Unite (UN), sunt mai puțin de natură structurală, impunându-se transformări mai ales de natură organizațională. Astfel chiar dacă implicarea în misiunile specifice desfășurate în sprijinul UN – de la furnizarea unor structuri specializate de comandă și control, comunicații și computere (C4), ISR, până la executarea unor misiuni de căutare și salvare – „nu impun schimbări radicale la nivelul structurii de forțe, se impun schimbări la nivelul: (1) Atitudinii și raportării față de acest tip de misiuni; (2) Antrenamentului și instrucției și (3) Doctrinei și procedurilor de planificare”³⁰.

Pentru gestionarea acestor provocări prin oferirea de soluții la nivelul de implicare al forțelor, concepte de nivel înalt, referitoare la noile misiuni

(non-Articol 5), precum păstrarea și impunerea păcii, respectiv construirea și menținerea păcii, au fost translatate și aliniată cu conceptele strategice și operaționale.

Această abordare permite organizației militare să gestioneze un număr mare de roluri și misiuni într-un spectru violent foarte complex, „oferind în același timp – prin transferarea în zona conceptuală practică la nivelul organizației – o direcție clară privind modul în care organizația consideră, reconsideră și integrează capacitățile la nivelul structurii de forțe pentru a genera valoare eterogenă”³¹.

Conceptul exprimat anterior – referitor la *valoarea eterogenă*, ca o extensie a conflictelor tradiționale între două sau mai multe națiuni – se adresează noului context în care organizațiile militare operează. Acesta este caracterizat de probleme multidimensionale, paradoxale. Crearea valorii se referă din perspectiva unor teorii organizaționale, nu atât de mult la confruntările violente, cât mai ales la procesele care influențează organizația militară să evolueze într-o anumită direcție. Din această perspectivă, „organizațiilor militare le sunt transferate caracteristicile unor organizații multi-capacitate, prin: (1) includerea unor unități specializate; (2) crearea unităților multi-capacitate; și (3) constituirea forțelor multi-unitate, bazate pe structuri modulare, sau mixarea și ajustarea unor tipuri diferite de expertiză”³².

Principiile enumerate anterior își găsesc aplicabilitate, și în cazul forțelor aeriene, în procesele de proiectare a unor pachete care să funcționeze integrat în cadrul unor grupări expediționare de forțe. Această abordare face obiectul mai multor studii (M.Cole, 1995; M.A.Schilling, 2000; Melissa A.Schilling, 2000; Erik J.de Waard și Eric-Hans Kramer, 2008).

În studiul din 2008, ai căror autori sunt Erik J. de Waard și Eric-Hans Kramer, sunt analizate aspecte privind întrebuințarea de către organizații a unor forme temporare de organizare pentru îndeplinirea scopurilor, respectiv relația acestora cu organizațiile-mamă din care provin.

Utilizând teoria modularității și a capacității de dislocare a organizațiilor militare, sunt analizate și procesele de constituire/asamblare ale componentei aeriene în vederea integrării acestora în cadrul unor grupări operaționale de forțe expediționare (considerate forme temporare de organizare). Sunt identificate ca formă de

organizare a componentei aeriene tactice un număr de *Baze de operare principale (MOBs)*, fiecare dintre acestea deținând un sistem specific de arme sau un anumit tip de avion, conform principiului specializării, „structurile (unitățile) fiind grupate pe baza serviciilor/ funcțiilor pe care le oferă/ îndeplinesc”³³.

În interiorul MOB pot fi identificate structuri funcționale, escadrilele de sprijin constând în elemente funcționale, precum controlul traficului aerian, mentenanța, reparații, logistica etc., destinate deservirii escadrilelor de luptă pentru îndeplinirea rolului operațional. Escadrila este considerată, în mod tradițional, ca fiind unitatea structurală de bază întrebuințată în operațiile aeriene, fiind o formație tactică, compusă din doisprezece la douăzeci și patru avioane. Ca subdiviziuni, conține, în general, trei patrulă, fiecare condusă de către un comandant de patrulă.

Procesele de configurare ale acestor structuri în vederea integrării în grupări de forțe de tipul CJTF sau NRF, utilizând logica prezentată anterior, decurg relativ ușor, fără probleme deosebite. Pe de o parte, modul de operare din teatru (executarea misiunilor de zbor) nu diferă semnificativ de cel executat în locația de bază, iar pe de o altă parte, „nu se impun modificări majore la nivelul organizațional-structural al componentei aeriene pe timpul procesului de configurare, datorită similitudinii arhitecturii structurale și funcționale existente între organizația-mamă și modulul organizațional ce urmează să fie dislocat în teatru”³⁴. Dificultățile prefigurate, chiar dacă nu se manifestă la nivelul asamblării în structuri operaționale temporare (*CJTF, NRF* etc.), pot să apară în situația *deviațiilor organizaționale*, când componenta aeriană este obligată să acționeze înafara contextului tradițional de exprimare din perspectiva funcțiilor și competențelor.

Esența unor structuri modulare rezidă tocmai din arhitectura organizației din care acestea provin. Pentru a fi considerate la propriu, module organizaționale, aceste structuri trebuie să fie apte să opereze relativ autonom. Această logică, odată extinsă la nivelul întregii organizații, va determina ca aceasta să fie considerată modulară, în situația când va fi constituită din elemente care funcționează autonom. Avantajul organizațiilor modulare constă în posibilitatea configurării și reconfigurării relativ ușoare, în elemente grupate pe baza unor funcțiuni specifice.

Conform aceleași teorii privind modularitatea organizațiilor, respectiv a sistemelor militare, din moment ce majoritatea structurilor de forțe sunt caracterizate într-o oarecare măsură de capacitatea de grupare, conectare prin intermediul capacităților (mecanismelor interne) deținute de categoriile de forțe, aproape toate elementele existente ale forțelor sunt într-o anumită măsură modulare. Unele dintre sistemele organizaționale militare sunt deosebit de modulare, „putând fi descompuse într-un număr de elemente care pot fi mixate și potrivite/ recombinate într-o varietate de grupări operaționale (temporare), fără a pierde din funcționalitate”³⁵.

Este și cazul forțelor aeriene, care, beneficiare ale unor atribute native în această direcție, dețin o arhitectură compusă din unități care pot fi despărțite, conectate și mixate în configurații diverse, cu păstrarea funcțiilor de bază, continuând să interacționeze, „să permită schimbul de resurse (materiale sau sub forma informațiilor), prin aderarea la proceduri comune de operare (SOPs), sau prin alte tehnologii comune de coordonare”³⁶.

Forțele aeriene vor deveni mult mai modulare prin creșterea compatibilității și standardizarea elementelor din organică, crescând astfel numărul configurațiilor posibile.

În viitor, modularitatea – alături de alte concepte, precum scalabilitatea, procedurile comune, interoperabilitatea etc. – va oferi forțelor aeriene flexibilitatea de a fi configurate și recombinate în variate construcții operaționale expediționare, rapid proiectabile în teatru pentru a executa misiuni în întreg spectrul de operații. Forțele aeriene, la fel ca multe alte sisteme complexe, vor continua să se adapteze sau să evolueze în încercările de a atinge un stadiu organizațional-structural, funcțional și acțional care să le permită furnizarea unor răspunsuri provocărilor și amenințărilor actuale și viitoare.

Concluzii

Modificările survenite în noul mediu de securitate, creat de evenimentele survenite după sfârșitul Războiului Rece, au determinat schimbarea strategiilor la nivelul organizațiilor militare, prin identificarea unor noi provocări și amenințări, diferite de cele anterioare, fapt ce a implicat conturarea unor obiective noi. Această schimbare a strategiei a impus realinierea structurilor, rolurilor și funcțiilor la noile obiective.

Orice organizație militară, indiferent de acțiunea factorilor (preponderent externi, de genul politicilor și strategiilor de apărare ale statului din care provine, mediul în care este obligată să se manifeste etc.), în vederea păstrării relevanței, trebuie să fie aptă: (1) să genereze capacități militare și (2) să întrebuințeze aceste capacități pentru îndeplinirea obiectivelor guvernamentale.

Satisfacerea acestor competențe fundamentale ale organizației militare impun – din perspectiva teoriei organizaționale, conform căreia structura organizației facilitează diferitele procese, respectiv oferă mecanismele interne de coordonare între structuri și cu alte structuri externe – o evaluare pertinentă a contextului, rolurilor, pentru ca pe baza acestora să fie stabiliți parametrii noilor entități de comandă și cei ai noilor forțe militare: structura organizațională, personalul și respectiv cerințele referitoare la resurse.

Structurile de comandă sunt formate, modificate și dezvoltate pentru a permite comandanților de la anumite eşaloane, de la nivelele din vârf către cele aflate la baza ierarhiei, să orchestreze proiectarea forței în întreg spectrul conflictului. Existența unor structuri de comandă ierarhice este astfel gândită încât să permită comandanților implicați participarea la luarea deciziilor în conformitate cu nivelul de competență și specializare. De asemenea, construcția unor astfel de structuri este astfel concepută încât să faciliteze exercitarea comenzii în mod întrunit la anumite niveluri, în timp ce la altele să dețină roluri pur funcționale. Numărul de niveluri necesare ale comenzii sunt impuse de factori dictați de operațiile militare, cum ar fi timpul, spațiul sau structura de forțe.

Din perspectivă istorică, la nivelul organizațional-structural, NATO a fost implicată într-un proces continuu și consistent de transformare atât în timpul Războiului Rece, dar mai ales după sfârșitul acestuia. Au fost implementate o serie de inițiative, revizuite și înnoite structurile de comandă și de forțe, respectiv create structuri funcționale operaționale (CJTF, NRF) care să mențină NATO relevantă în contextul amenințărilor secolului XXI, implicațiile fiind majore la nivelul forțelor aeriene. Summitul de la Praga din 2002 face notă distinctă din această perspectivă, prin anvergura inițiativelor aprobate și lansate în vederea conceperii acelor construcții acționale care să faciliteze operațiile expediționare în afara

ariei de responsabilitate tradițională a NATO, dar și creșterea interoperabilității în vederea obținerii acelor capacități operaționale care să permită intervenția rapidă și proiecția forței în cazul situațiilor de criză, sau oriunde interesele Alianței impun acest lucru.

Fiecare dintre aceste inițiative, indiferent de forma sub care au fost adoptate, dincolo de importanța conceptuală, au urmărit crearea și dezvoltarea unui set de capacități operaționale necesare contracarării amenințărilor existente și a celor prefigurate, ceea ce a impus transformări substanțiale de ordin organizațional-structural. Noul cadru creat a impus, pe de o parte, păstrarea și dezvoltarea unor structuri adecvate de forțe nucleare și strategice, dar și crearea și dezvoltarea unor structuri de forțe robuste, mobile și cu capacitate de dislocare, apte să susțină operații întrunite majore și operații de scală redusă, destinate atât apărării colective, cât și oferirii răspunsului la crize.

Contextul următoarelor procese de transformare a structurilor forțelor aeriene presupune „o combinație a experienței anterioare, a reformelor implementate, respectiv a implicațiilor operațiilor actuale și viitoare”³⁷. Configurarea viitoarelor structuri de forțe aparținând statelor membre ale NATO impune o examinare atentă a unor aspecte privind alinierea arhitecturii structurale și funcționale a organizației la misiune, conform unor concepte de tipul potrivit cu scopul, respectiv misiunea determină structura.

Perspectivile actuale, privind transformările de natură organizațional-structurală ale forțelor aeriene ale statelor membre NATO, sunt centrate în jurul unor concepte care implementate în procesele de proiectare, restructurare sau înnoire, să furnizeze structuri de forțe și de comandă flexibile, modulare și cu capacitate de dislocare, apte să opereze întrunit și multinațional, având capacitatea de a combina și de a integra forțe aparținând celor trei categorii de arme, respectiv pe cele ale altor agenții și parteneri internaționali.

Atributele deținute de viitoarele structuri de forțe aeriene vor oferi acestora flexibilitate la nivelul configurării, putând fi dislocate prin integrarea în diferite pachete și grupări operaționale expediționare (*CJTF*, *NRF* la nivelul de exprimare al NATO, sau *Forțele Aeriene Expediționare (AEF)*, *Forțele Aeriene și Spațiale Expediționare (ASETF)* etc., în cazul USAF), în vederea executării unei

game largi de misiuni ale Alianței, de la operații în sprijinul păcii, asigurarea asistenței umanitare, la tradiționalele operații aeriene de combatere a amenințărilor de orice natură.

Gestionarea amenințărilor actuale și viitoare impun la nivelul structurilor de comandă ale NATO elemente cu flexibilitate organizațională ridicată, care să fie deservite de personal multinațional competent și înalt specializat, precum și sisteme informatice integrate și elemente cu capacitate de dislocare care să însoțească în teatru structurile de forțe combatante pentru perioade îndelungate de timp.

Considerentele conform cărora structurile de comandă sunt formate, modificate și dezvoltate, pentru ca în final să permită comandanților de la anumite eșaloane să orchestreze proiectarea forței pe mare, în aer și terestru, sunt de ordin funcțional. Existența unor structuri de comandă ierarhice este astfel gândită încât să permită factorilor de decizie implicați participarea la luarea deciziilor în conformitate cu nivelul de competență și specializare.

Construcția unor structuri de acest tip este astfel concepută încât să faciliteze exercitarea comenzii în mod întrunit la anumite niveluri, în timp ce la altele să dețină roluri pur funcționale. Factorii dictați de operațiile militare (din perspectiva temporală, spațială sau a structurii de forțe) impun numărul de niveluri necesare ale comenzii.

Tot din perspectiva structurilor de comandă, în viitor, acestea vor trebui să dețină structuri sau elemente care să poată fi dislocate, „aspect ce presupune investiții suplimentare în echipament, personal și desfășurarea unor exerciții care să îmbunătățească capacitatea de reacție”³⁸. Această capacitate privind o dislocabilitate rapidă constituie o cerință care trebuie, de asemenea, îndeplinită și de *Structura de Forțe NATO (NFS)*, prin intermediul *Elementelor Întrunite Dislocabile (DJSE)*.

Se impune de asemenea confirmarea și revizuirea aspectelor (conform *Nivelului de Ambiție-LOA*) privitoare la dimensiunea structurii de comandă, pentru a fi aptă să asigure și exercite funcțiunile C2 pentru două operații majore simultane, menținerea unei suficiente capacități militare de descurajare a potențialilor adversari etc.

Forțele aeriene viitoare, posesoare ale ultimelor descoperiri tehnologice și informaționale, proiectate astfel încât să poată fi configurate și

ajustate în combinații expediționare multiple, prin integrarea în grupări operaționale de forțe (CJTF, DJSE, NRF sau AEF, ASETF etc.) vor oferi Alianței flexibilitatea operațională și strategică în întreg spectrul operațiilor, acționând întrunit și multinațional, furnizând răspunsuri adecvate provocărilor și amenințărilor actuale și viitoare.

NOTE:

1 Stephen Peter Posen, *Winning the Next War: Innovation*, Ithaca: Cornell University Press, US, 1991, p. 2.

2 Kevin D. Stringer, *Military Organizations for Homeland Defense and Smaller-scale Contingencies: A Comparative Approach*, Library of Congress, Praeger Security International, US, 2006, p. 3.

3 Thomas Barnett, *Blueprint for Action: A Future Worth Creating*, 2005 în Ivan Dinev Ivanov, *Transforming NATO – New Allies, Missions and Capabilities*, Ed. Lexington Books, Plymouth, UK, 2011, p. 4.

4 *Ibidem*, p. 4.

5 Daniel S. Hamilton, *Transatlantic Transformations: Equipping NATO for the 21st Century*, Center of Transatlantic Relation, Washington, 2004, p. 30.

6 NATO, *NATO's Command Structure: The Old and the New*, January 2010, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69718.htm?selectedLocale=en, accesat la 10.04.2014.

7 IISS, *The Military Balance*, London, IISS1998, p. 31.

8 IISS, *The Military Balance*, London, 2008, p. 47.

9 Thomas-Durell Young, *Command in NATO after the Cold War*, p. 3.

10 The Atlantic Council of the US, *Transforming the NATO Military Command Structure: A New Framework for Managing the Alliance's Future*, Senior Fellows Publication, August 2003, p. 3.

11 NATO International Military Staff, *The New NATO Force Structure*, September 2002, <http://www.nato.int/ims/docu/force-structure.htm>, accesat la 12.04.2014.

12 NATO, *The New NATO Force Structure*, 24.10.2006, <http://www.nato.int/ims/docu/force-structure.htm>.

13 W. Bruce Weinrod, Charles L. Barry, *NATO Command Structure – Considerations for the Future*, Center for Technology and National Security Policy, NDU, September 2010, p. 10.

14 W. Bruce Weinrod, Charles L. Barry, *NATO Command Structure*, p. 10.

15 The Atlantic Council of the US, *Transforming the NATO Military Command Structure*, p. 1.

16 *Ibidem*.

17 NATO, *Collective Defense*, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm?selectedLocale=en, accesat la 15.07.2014.

18 General Joseph Ralston, *Keeping NATO's Military Edge Intact in the 21st Century*, 3 October 2002, <http://www.nato.int/docu/speech/2002/s021003d.htm>, accesat la 14.08.2014.

19 The Atlantic Council of the US, *Transforming the NATO Military Command Structure*, p. 2.

20 *Ibidem*.

21 NATO, *Improving NATO's Capabilities*, 25 August 2014, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49137.htm?selectedLocale=en, accesat la 11.08.2014.

22 W. Bruce Weinrod și Charles L. Barry, *NATO Command Structure – Considerations for the Future*, Center for Technology and National Security Policy, NDU, 2010, p. 4.

23 Air Force Basic Doctrine Organization, *Air Force Doctrine Document 1*, 14 October 2011, p. 43.

24 *Ibidem*.

25 North Atlantic Treaty Organization, *Joint Air & Space Operations Doctrine*, AJP-3.3, p. 2-4.

26 North Atlantic Treaty Organization, *The Alliance's Strategic Concept*, 08.11.1991, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_23847.htm, accesat la 17.08.2014.

27 US Joint Chief of Staff, *The National Military Strategy of the United States of America*, Washington, US, 2004.

28 *Ibidem*.

29 Erik J. de Waard, Eric-Hans Kramer, *Tailored task forces: Temporary organizations and modularity*, Netherlands Defense Academy, Depart. of Management, 20 May 2008, p. 1.

30 Steven Metz, *The Air Force Role in United Nations Peacekeeping*, <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/apj93/win93/metzzz.htm>, accesat la 07.05.2014.

31 Joseph Soeters Paul C. van Fenema, *Military Organizations's Capabilities for Heterogeneous Value Creation în Managing Military Organizations. Theory and Practice*, Routledge, US, 2010, p. 494.

32 *Ibidem*, p. 495.

33 H. Mintzberg, *Structure in fives: Designing Effective Organizations*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1983, p. 21.

34 Erik J. de Waard, Eric-Hans Kramer, *Tailored task forces: Temporary organizations and modularity*, p. 5.

35 Melissa A. Schilling și Christopher Papparone, *Modularity: An Application of General Systems Theory to Military force Development*, în *Defense Acquisition Review Journal*, US, 2005, p. 284.

36 *Ibidem*.

37 W. Bruce Weinrod și Charles L. Barry, *NATO Command Structure – Considerations for the Future*, p. 1.

38 *Ibidem*, p. 2.

BIBLIOGRAFIE

Air Force Basic Doctrine, AFDD-1 (2011).

Joint Air & Space Operations Doctrine, AJP-3.3, NATO (2000).

Barnett Thomas, *Blueprint for Action: A Future Worth Creating*, Berkley Trade (2006).

Hamilton Daniel S., *Transatlantic Transformations: Equipping NATO for the 21st Century*, Center of Transatlantic Relation, Washington, 2004.

Ivanov Ivan Dinev, *Transforming NATO – New Allies, Missions and Capabilities*, Ed. Lexington Books, Plymouth, UK, 2011.

- Metz Steven, *The Air Force Role in United Nations Peacekeeping*, <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/apj93/win93/metzzz.htm>
- Mintzberg H., *Structure in fives: Designing Effective Organizations*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1983.
- NATO, *Collective Defense*, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm?selectedLocale=en, 2002.
- NATO, *Improving NATO's Capabilities*, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49137.htm?selectedLocale=en (2014).
- NATO, *The Alliance's Strategic Concept*, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_23847.htm
- Posen Stephen Peter, *Winning the Next War: Innovation*, Ithaca: Cornell University Press, US, 1991.
- Ralston Joseph, *Keeping NATO's Military Edge Intact in the 21st Century*, <http://www.nato.int/docu/speech/2002/s021003d.htm>, 2002.
- Schilling, Melissa A. și Paparone, Christopher, *Modularity: An Application of General Systems Theory to Military force Development*, în *Defense Acquisition Review Journal*, US, 2005.
- Soeters Joseph și Fenema, Paul C. Van, *Military Organizations's Capabilities for Heterogeneous Value Creation în Managing Military Organizations. Theory and Practice*, Routledge, US, 2010.
- Stringer Kevin D., *Military Organizations for Homeland Defense and Smaller-scale Contingencies: A Comparative Approach*, Library of Congress, Praeger Security International, US, 2006.
- US, The Atlantic Council of the US, *Transforming NATO Military Command Structure*, 2002.
- US Joint Chief of Staff, *The National Military Strategy of the United States of America*, Washington, US, 2004.
- Waard Erik J. de and Eric-Hans Kramer, *Tailored task forces: Temporary Organizations and Modularity*, Netherlands Defense Academy, Depart. of Management, 2008.
- Weinrod W. Bruce and Barry, L. Charles, *NATO Command Structure – Considerations for the Future*, Center for Technology and National Security Policy, 2008.

EȘECURILE ÎN INTELLIGENCE ȘI COMBATEREA LOR ÎN CONTEXTUL DE SECURITATE ACTUAL

FAILURES IN INTELLIGENCE AND THEIR COMBAT IN THE CONTEXT OF THE EXISTING NETWORK SECURITY

Lt.drd. Corina-Gabriela SINDIE*

Informația stă la baza oricărei decizii, cu atât mai mult cu cât fundamentează decizia în domeniul securității, pe toate palierele sale și în tot spectrul de acțiuni care compun domeniul securității naționale. Astfel, serviciile de informații au obligația de a se perfecționa continuu atât sistemic, cât și din punct de vedere al metodelor și instrumentelor de lucru utilizate, astfel încât să furnizeze informația necesară, completă și în mod oportun.

Articolul tratează modul în care serviciile de intelligence se raportează la provocările transformării societății prin reformă și la principiile care guvernează acest proces.

Information stays at the base of any decision, so it also bases the decision in the field of security, on all the spectrum of actions in the national security field. Thus, the Intelligence Services have an obligation to continuously improve themselves, systemically, as well as in terms of methods and instruments used, in order to provide the information required, in a complete and appropriate status.

The article deals with the manner in which Intelligence Services relates to the challenges of the transforming society by reform and to the principles governing this process.

Cuvinte-cheie: spațiu cibernetic; riscuri; amenințări; vulnerabilități; confruntare.

Keywords: cyberspace; risks; threats; vulnerabilities; confrontation.

„Spune-mi ce știi... spune-mi ce nu știi ...
spune-mi ce crezi - distinge întotdeauna între ele.”

General Colin Powell

Intelligence-ul contemporan în contextul valorilor de securitate națională

Schimbările survenite la în planul sistemului internațional s-au succedat, în ultimele patru sute de ani, cu o viteză de neimaginat anterior, atingând profunzimi inedite și foarte greu de prognozat.

Pe bună dreptate, se apreciază că „De la sfârșitul Războiului Rece, serviciile tot încearcă să se reformeze, dar evenimentele se pare că au luat-o, din păcate în mod tragic, înaintea acestor încercări marcate, impregnate de timiditate, clișee și o gândire strategică sterilă.”¹

Dacă comparăm domeniul informațiilor din perioada Războiului Rece și intelligence-ul din ultimele două decenii, observăm că activitatea a rămas constantă (intelligence păstrând o arie de activitate „conservatoare”), în timp ce scena internațională a suferit transformări spectaculoase. Noua paradigmă în intelligence este de fapt efectul acestor evoluții și transformări, reprezentând capacitatea de adaptare și de augmentare a puterii

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: corina.sindie@yahoo.com

statale într-un mediu exterior caracterizat plin de incertitudine. Terorismul internațional beneficiază acum de noi metode și mijloace sofisticate de culegere a informațiilor, de agresiune pe piețele de profil, teroriștii, traficanții de droguri și alte categorii de actori nontradiționali realizând necesitatea măririi eficacității și a profiturilor (de imagine, financiare, de piață etc.) propriilor operațiuni².

Profilului strategic al României, aflat în continuă schimbare, alături de mediul de securitate volatil, influențează în mod decisiv activitatea de intelligence, fapt ce implică adaptarea serviciilor de informații la contextul geostrategic actual.³ Având în vedere apartenența la comunitatea europeană și euroatlantică, precum și extinderea tipologiei riscurilor și accentuarea incertitudinii în era informațională, România reprezintă un contributor activ la securitatea internațională și regională.⁴

În noul context al dezvoltării tehnologice și al unor comunități virtuale greu controlabile în cadrul spațiului cibernetic, cunoașterea reprezintă premisa îndeplinirii misiunilor strategice ale serviciilor de informații. Aceasta are la bază principiul „need to share”, utilizarea eficientă a informației realizându-se optim într-un mediu colaborativ, care contribuie la o viteză de reacție sporită, o adecvare a răspunsului la riscuri și amenințări complexe, în vederea susținerii decizionale. Avantajul înțelegerii lumii contemporane provine dintr-o raționalizare optimă a riscurilor, a amenințărilor și a hazardului, prin aplicarea principiilor relevanței, alocării resurselor în funcție de relevanța stabilită și evitarea surprizelor. Este deosebit de importantă reevaluarea modelelor de raportare la noile amenințări și la noile tipuri de conflicte, ținând cont de prioritățile stabilite în raport cu relevanța amenințării și noile tipuri de conflicte. Această nouă abordare este extrem de dificilă, dacă luăm în calcul existența unor tipare mentale, de percepție, de cogniție, alături de atitudini și sentimente, precum și de tiparele de natură organizațională. Modelele trecutului nu ne mai sunt de folos în înțelegerea prezentului și cu atât mai puțin nu vor mai fi valabile în viitor. Este necesară o transformare atât în ceea ce privește tiparele intelectuale și informaționale, cât a atitudinilor, comportamentelor, mentalităților, atât la nivel individual, cât și organizațional sau statal, fără a uita că evenimentele trecute reprezintă lecții de învățat, pentru combaterea eșecului în intelligence.

Astfel, serviciile de informații tind să devină „furnizoare de cunoaștere”. Complementaritatea și schimbul reciproc interinstituțional, precum și cele dintre furnizor și beneficiar contribuie la „transformarea culturii secretului”, aspect necesar în actualul context de securitate, deoarece „informația este putere, dacă este obținută la timp și dacă este folosită în mod corect”⁵. Serviciile de informații reprezintă doar instrumente de implementare a politicilor, și nu factori de decizie sau de construcție de politici. Pentru a fi eficiente, serviciile de informații trebuie să apeleze la rețele colaborative, astfel fiind capabile să ofere produse informaționale bazate pe analiză interdisciplinară. Aceste rețele conțin atât experți din mediul privat, cât și din structurile de intelligence. Un aspect de bază în acest sens îl reprezintă „cultura de securitate”, care se referă la „promovarea și consolidarea valorilor democratice, prin dezvoltarea unei înțelegeri comune a provocărilor și oportunităților în domeniul securității naționale, la nivelul statului și al societății”⁶.

Aprofundarea acestui concept a generat o redimensionare a *joint intelligence-ului*, care presupune cooperare, comandă și direcție integrată, precum și folosirea resurselor și a informațiilor din toate sursele disponibile pentru realizarea analizei și informarea decidenților. Colaborarea, pe verticală și orizontală, specifică *joint intelligence-ului*, deține un rol covârșitor în formarea acelei gândiri strategice necesare pentru a rezista prezentului imprevizibil și surprizelor viitorului

Noua paradigmă în intelligence

Reconsiderarea laturii defensive a activității de intelligence și conectivitatea dintre structurile de informații interne și cele externe oferă un răspuns real în fața amenințărilor actuale. Sfera tradițională opacă a serviciilor de intelligence se pliază acum sintagmei „unity of effort in sharing information”. De la conceptul „need to know”, specific compartimentării activității, de la o politică veche, caracterizată de principii fixe și rigide asistăm acum la o restructurare, prin promovarea conceptului „need to share”, o viziune flexibilă, serviciile de informații aflându-se într-un continuu proces de adaptare la realitățile curente, deschidere, cooperare, transparență.

În urma evenimentelor din septembrie 2001, Comisia 9/11 făcea referire la necesitatea unui

„schimb informațional orizontal real și eficient între structurile de intelligence ale SUA, dar și între acestea și serviciile partenere din afară și crearea unei rețele informaționale sigure, de încredere”⁷.

Transformarea în activitatea intelligence se fundamentează pe următoarele principii:

creșterea percepției pozitive a stării de securitate, dar și în vederea conștientizării riscurilor și amenințărilor de insecuritate.

În spiritul acestui articol, consider important să evidențiez două componente mai puțin abordate, cooperarea și cultura de securitate.

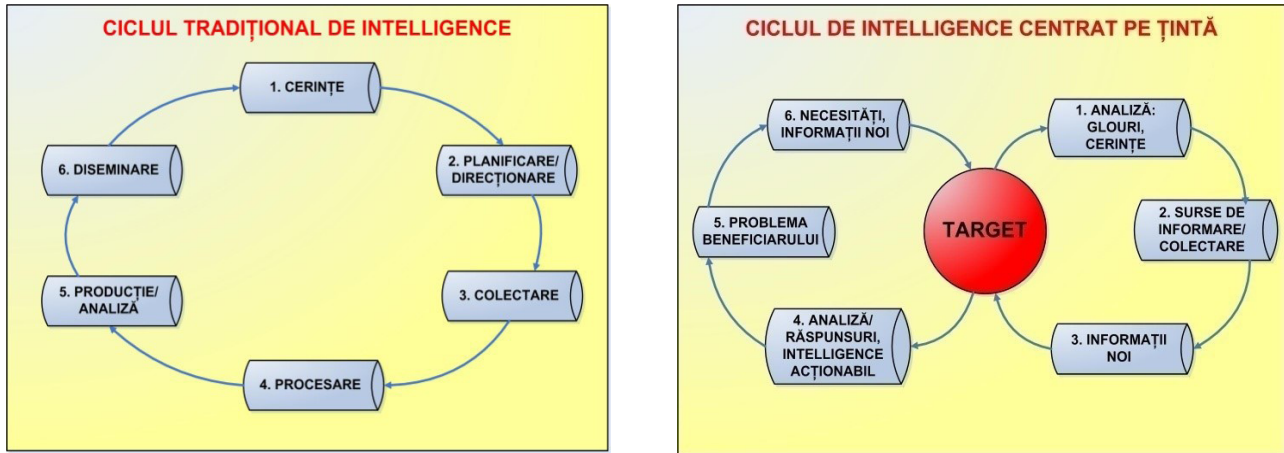

Fig. 1 Comparatie cicluri de intelligence ^{8,9}

1. *Professionalism* – presupune un management eficient al resurselor umane, un personal bine instruit, inclusiv prin atragerea de expertiză din afara serviciului.

2. *Capabilitate* – vizează o multitudine de procese interne de transformare pe diferite paliere, de la culegerea de informații, la utilizarea lor în scopul promovării intereselor naționale ale țării noastre, vizează dezvoltarea de capacități adecvate pentru îndeplinirea misiunilor specifice.

3. *Flexibilitate* – vizează reforma organizațională, care urmărește un grad ridicat de flexibilitate și o capacitate sporită de reacție la cerințele mediului de securitate, care să permită abordarea unei palete largi de operațiuni.

4. *Cooperare* – se referă la dezvoltarea relațiilor bi/multilaterale, schimburilor de informații și operațiunilor în comun cu partenerii naționali și internaționali.

5. *Cultură de securitate* – se referă la consolidarea percepției asupra serviciilor de informații, la nivelul autorităților publice, la promovarea și consolidarea valorilor democratice. Cultura de securitate a devenit o temă de actualitate atât pentru instituțiile internaționale și cele românești, cât și pentru organizațiile nonguvernamentale. De asemenea, cultura de securitate vizează transferul de încredere către cetățeni și comunități pentru

Cooperarea

Plecând de la afirmația că „securitatea este indivizibilă, iar garantarea ei se face în comun”¹⁰ se poate afirma că aceasta implică o punere în comun a datelor, informațiilor, cunoștințelor și percepțiilor referitoare la anumite fapte și situații, presupunând lucrul împreună al tuturor actorilor ce urmăresc îndeplinirea unui scop comun.

Granița volatilă și difuză a riscurilor și amenințărilor face ca acestea să nu poată fi analizate în mod individual, astfel fiind necesară o conexare a dimensiunii interne și a celei externe, „determinând un potențial ridicat de relaționare, interconectare și de interdependență”.

În plan național, în cadrul comunității de informații, un important factor de intensificare a activităților în domeniul anticipativ și în cel operațional îl constituie colaborarea națională dintre serviciile de informații și consolidarea profilului fiecărui Serviciu în parte, în timp ce, diversificarea conectării externe se poate realiza prin intermediul acordurilor în format bilateral și multilateral cu serviciile externe. Dezvoltarea cooperării cu partenerii SRI, de exemplu, se realizează prin: a) acțiuni de intervenție, în cooperare cu SIE și cu alți parteneri naționali și externi; b) colaborarea pragmatică între structurile care intră în componența comunității de informații.

Extinderea cooperării între serviciile de informații externe ale diferitelor țări reprezintă cea mai importantă schimbare din domeniul activității recente de intelligence. Totodată, cooperarea regională în domeniul securității, realizată prin intermediul unui număr mare de organizații de profil, specializate pe diferite arii de competență, oferă o viziune comună asupra identificării mecanismelor de evaluare a mediului strategic și în vederea utilizării instrumentelor adecvate gestionării crizelor, potrivit unei agende comune de lucru.

În plan intern, actuala Strategie de Securitate Națională a României (SSNR) dezvoltă de asemenea problematica asigurării securității naționale prin „eforturi proprii și prin cooperare cu aliații și partenerii, în conformitate cu prevederile programelor naționale, ale strategiei de securitate a Uniunii Europene și ale conceptelor strategice ale Alianței. Ea (SSNR) vizează armonizarea eforturilor naționale cu angajamentele internaționale și identificarea modalităților de lucru apte să prevină și să contracareze oportunitățile amenințării... Strategia are ca scop atât prevenirea și contracararea pericolelor generate de mediul internațional, cât și garantarea stării de securitate internă, în ansamblul său, a siguranței personale și securității comunităților... Ca urmare, strategia de securitate națională integrează atât activitatea de politică externă, diplomatică și de colaborare internațională, cât și pe cea a instituției militare și a forțelor de ordine publică, activitatea structurilor de informații, precum și pe cea a altor agenții guvernamentale cu responsabilități în domeniu. Integrarea și armonizarea eforturilor vizează atât cadrul național, cât și dinamica relațiilor în spațiul comun de securitate și apărare european, precum și în spațiul euroatlantic”¹¹.

În cadrul eforturilor vizând protejarea, apărarea și promovarea intereselor sale legitime, România respectă principiile și normele dreptului internațional, participând activ la dezvoltarea dialogului și cooperării cu organizațiile și cu statele interesate în realizarea securității internaționale. Totodată, România este direct interesată să joace un rol activ și constructiv în plan european și regional, să fie o punte de legătură între civilizații, interese economice și culturale diferite, *având ca interes final stabilitatea și prosperitatea întregii Europe.*¹²

Cultura de securitate

Globalizarea a transformat întreaga lume, conectând statele nu numai din punct de vedere economic sau cultural, ci și prin prisma riscurilor și amenințărilor de securitate ce se pot dezvolta ca urmare a disfuncțiilor de ordin intern al fiecărei țări. Rolul serviciilor de informații în angrenajul decizional statal și a modului de raportare a factorului politic la lumea informațiilor secrete devin vitale. Serviciile de *intelligence* tind să devină furnizoare de cunoaștere, în cadrul unei rețele interdisciplinare, în care rolurile de beneficiar și furnizor sunt complementare, perpetuu intersanjabile.

Astfel, mass-media reprezintă un vector important în ceea ce privește formarea culturii de securitate. În acest sens, structurile de informații sunt constant preocupate de îmbunătățirea și diversificarea comunicării cu publicul și mass-media.

Este necesar să se stabilească un echilibru bine definit între transparență și secretizare, pornind de la ideea că mass-media are o funcție extrem de importantă. De aici rezultă necesitatea unei filtrări a informației transmise. Colaborarea public-privat, consilierea și influența exercitate de organizații neguvernamentale au un impact important în combaterea criminalității informatice în România.

Think tank-urile, universitățile și institutele de cercetare contribuie la procesul de intelligence, prioritară fiind dezvoltarea schimbului de informații și a transferului de expertiză între autoritățile cu responsabilități în domeniu.

Educarea cetățenilor într-un spirit participativ, ca principal beneficiar al politicii de securitate, mai ales în societățile care s-au confruntat cu regimuri autoritare, reprezintă cea mai mare provocare. Se urmărește formarea unui comportament participativ și responsabil, plecând de la ideea de securitate națională. Potrivit Constituției, cetățeanul are drepturi inalienabile, dar și obligații, conștient asumate. Se urmărește astfel obținerea de bunăstare socială, în condiții de siguranță.

„Lebăda Neagră” – sau cum nu poți evita necunoscutul și imprevizibilul

Daniel Kahneman, în lucrarea sa „Thinking fast and slow” afirmă că „una dintre cele mai importante limitări ale minții umane constă în încrederea excesivă în ceea ce credem că știm și în

incapacitatea de a recunoaște adevărata măsură a incertitudinii specifice lumii în care trăim¹³.

George Maior, citându-l pe Daniel Khaneman, amintește de capacitatea noastră nelimitată de a ne ignora propria ignoranță, aspect ce contribuie la potențiale derapaje în activitatea de informații și în procesul de luare a deciziilor.

Ca urmare a numărului mare de variabile și de jucători, precum și a caracterului dinamic al evenimentelor, scenariile anumitor evenimente anticipate se pot dovedi a fi, în multe dintre situații, eronate. Imprevizibilul poate contribui la răsturnări de situație, chiar și atunci când predicțiile viitorului par să fie mai bine fundamentate ca niciodată.

Nicholas Taleb definește această doză de imprevizibil prin conceptul de *lebdă neagră* fiind de părere că surprizele strategice, acele evenimente rare, dar cu un impact covârșitor trebuie luate întotdeauna în calcul¹⁴. Astfel, pentru

Eșecurile în intelligence

În accepțiunea lui Abram N. Shulsky, un eșec de intelligence este în mod esențial „o interpretare greșită a unei situații pe baza căreia factorii guvernamentali iau decizii nepotrivite sau contraproductive propriilor interese (care coincid de fapt cu interesele naționale)”¹⁶.

Mark Lowenthal consideră că eșecul de intelligence, „este inabilitatea unei părți sau mai multor părți din procesul de intelligence (colectarea, evaluarea, analiza, producția, diseminarea) de a produce la timp, un produs de intelligence exact despre o problemă sau un eveniment important de interes național”¹⁷.

Lipsa unui mecanism integrat de informații, care să înglobeze ceea ce numim „lecții învățate” poate genera insucces în intelligence, ca urmare a surplusului de informații, ce contribuie la o creștere a nivelului de eroare și de eșec. Firme din mediul

	Nivel suficient de informații în sistem		Insuficient
	Interpretare greșită	Informația nu a ajuns la destinația corectă	—
Cauza eșecului	Psihologică	Procedurală	Organizațională
Remediu	Pluralism și conștientizare psihologică	Schimbare organizațională	Centralizare

Fig. 2 Tipologia eșecurilor serviciilor de informații în literatura actuală¹⁹

a preîntâmpina eșecurile în intelligence și pentru a evita apariția unor posibile „lebede negre”, statele trebuie să fie bine informate și proactive cu privire la iminența riscurilor și amenințărilor care planează permanent asupra securității lor; totodată, prin intermediul serviciilor de informații, acestea trebuie să acționeze într-un mod oportun în vederea atingerii propriilor interese, fiind conștiente de eventualele consecințe ale acțiunilor sau inacțiunilor lor.

Utilizând metode aplicate în vederea obținerii unei analize oportune, analiștii de informații au ca obiectiv final evitarea celor trei cauze ale nereușitei: eșecul în schimbul de informații, eșecul în analiza obiectivă a produsului obținut și eșecul beneficiarului cu privire la utilizarea informației primite¹⁵.

privat, precum și organizații guvernamentale, printre care Departamentele Apărării și Energiei și NASA dețin asemenea centre pentru „lessons learned” (lecții învățate), precum și centre de informații pentru angajații săi. Prin intermediul acestora, o acțiune poate fi urmată de un raport ulterior, conținând informațiile analitice rezultate, ca urmare a urmăririi și analizei diferitelor tipologii de riscuri și amenințări. De asemenea, aceste centre facilitează legăturile dintre comunitățile de practică în și între organizații. Consider ca fiind necesară și prioritară exploatarea memoriei instituționale, denumită de unii analiști „intelligence XXI”¹⁸.

Cauzele eșecurilor sunt diverse și pot fi concentrate în:

- erori analitice, precum ignorarea sau interpretarea greșită a datelor;

- standardizarea activității analitice ca urmare a desfășurării ei într-un cadru instituțional;
- relația dintre intelligence și politic.

Subordonarea activității de informații factorului politic depinde maniera de raportare a serviciilor de informații la factorii de decizie. Astfel, există riscul ca prognozele să deservească interesele politice și să nu fie în concordanță cu datele deținute:

- indisponibilitatea informațiilor privită din perspectiva cerințelor de timp și loc. Acest aspect are drept posibile cauze: limitarea accesului la informațiile clasificate, „orgolii” interinstituționale, interzicerea accesului la toate informațiile relevante cu privire la o anumită problemă, fapt ce poate conduce la ignorarea anumitor date, în lipsa posibilității contextualizării lor, comunicarea deficitară între diferite paliere și între instituții;

- ideile convenționale implică și ele riscuri, limitând creativitatea și conducând adeseori la interpretări eronate sau omiterea anumitor detalii, pe baza ideilor preexistente, considerate veridice, fără analizarea sau reactualizarea lor. În acest sens, avem drept exemplu opinia americanilor cu privire la neinvadarea Irakului de către Kuwait, pornind de la premisa că nu a mai existat în trecut o situație în care un stat arab să invadeze un alt stat arab; astfel, „există riscul ca o viziune învechită asupra unei situații să supraviețuiască mult mai mult decât ar trebui”²⁰.

- proiectarea unei imagini simetrice – se referă la interpretarea evenimentelor nefamiliare în aceeași manieră în care sunt tratate cele familiare și implementarea de idei/proiecte externe fără adaptarea lor la cultura și „culoarea locală”. De asemenea, simetria proiectării pornește și de la sindromul „aici nu s-a inventat”²¹, mai ales în cazul subestimării potențialului tehnologic al unui adversar. Pentru evitarea acestei erori, este necesar a trata cu atenție și a valorifica opinia persoanelor cu expertiză în domeniul aferent problemă evaluată.

Eșecul în activitatea de informații poate fi privit în analogie cu jocul de șah²². Jucătorul de șah, pentru a-și dezvolta abilitățile, analizează continuu și în cele mai mici detalii stilurile de joc și mutările adversarilor. Prin perfecționarea tehnicii de joc și prin transferul de cunoștințe către ceilalți nu se evidențiază un număr mai mare de jocuri câștigate, ci o se dezvoltă calitatea jocului individual. La fel

se întâmplă și în cazul serviciilor de informații. Performanța constă în consolidarea capacității pe linie de informații a statului, în vederea minimizării acțiunilor adversarilor.

Vorbind despre eșecuri, consider că este interesant de prezentat câteva situații în istorie, considerate ca insuccese ale unor decizii politice, indirect astfel ale intelligence-ului, cum ar fi:

- exemple de atacuri prin surprindere reușite: Pearl Harbor (7 decembrie 1941), atacarea Uniunii Sovietice de către Germania (22 iunie 1941), atacul egipteano-sirian asupra Israelului (1973);

- situații în care țara se așteaptă la un atac, dar reacționează inadecvat, ca urmare a unor prognoze false: reacția Germaniei la debarcarea Aliaților în Normandia (6 iunie 1944).

În timp ce efectele dezastruoase ale unor atacuri prin surprindere, pe câmpul de luptă, sunt cunoscute, apariția unor evenimente politice sau economice neprevăzute generează prejudicii greu de estimat, ca urmare a lipsei măsurilor guvernamentale, de exemplu:

- evenimente politice neașteptate: o lovitură de stat în vederea înlăturării unui conducător;
- o schimbare economică dinamică și amplă, neanunțată, de exemplu: criza petrolului (1973).

Alte tipuri de eșecuri, cum ar fi:

- înțelegerea eronată a unei situații, care conduce la întreprinderea de acțiuni inadecvate ori contraproductive (debarcarea din Normandia este din nou un bun exemplu, având în vedere estimările germanilor cu privire la atacul asupra regiunii Pas de Calais și nu a Normandiei);

- estimarea incorectă a unei situații pe termen lung, atât în ceea ce privește supraestimarea, cât și subestimarea acesteia (supraestimarea Statelor Unite referitoare la arsenalul strategic al Uniunii Sovietice, în intervalul 1950 -1965 ori subestimarea din anii '70 privind dinamica sovieticilor în plan strategic).

Soluționarea eșecurilor din activitatea de informații

Într-un univers dual, *online - offline*, caracterizat de conectivitate și, totodată, atomizare, de circulație largă, rapidă, în rețele extrem de eterogene, s-au amplificat incertitudinile atât în ceea ce privește procesele actuale, dar mai ales predictibilitatea celor viitoare²³. Pentru ca această concepție să-și găsească un corespondent în realitate, este necesară

transformarea culturii secretului, cea mai bună cale de exersare a deschiderii și a beneficiilor pe care le aduce cooperarea fiind oferită de sursele deschise, alături de „informațiile de încredere”.

Astfel, este necesară aprofundarea cunoașterii altor culturi și societăți, precum și a liderilor acestora și a declarațiilor lor, pentru găsirea celor mai bune metode de soluționare a eșecurilor, dintre care amintesc:

Soluții instituționale:

- *Analiza competitivă* oferă posibilitatea estimării, în cadrul unor centre analitice concurente, pe baza mai multor opinii ale factorilor de decizie. Astfel, sunt evitate erorile aferente proiecțiilor convenționale și cele cu privire la generalizarea opiniilor. Acest tip de soluție promovează cunoașterea, stimulează creativitatea, generând idei noi/neconvenționale.

- *Metoda avocatul diavolului* este utilă mai ales în cazul demontării punctelor de vedere unanim acceptate, pornind de la premisa că ipotezele anterioare au fost eronate.

De menționat însă că cele două metode soluționare a eșecului sunt utile, însă nu asigură prevenirea eșecurilor înregistrate în activitatea serviciilor de informații.

Soluții intelectuale:

- identificarea deficiențelor sau a erorilor intelectuale ce pot afecta procesul analitic;

- evitarea interpretării realității „ca o reflexie a propriei imagini”, considerând caracteristicile unui eveniment sau ale unei culturi transferabile altora.

Proliferarea formelor asimetrice, neconvenționale de conflict și caracterul transnațional al amenințărilor s-au suprapus apariției de noi medii de comunicare, în care transmiterea și schimbul de informații pot avea loc neîngrădit, la adăpost de intervenția forțelor de securitate, prin eliminarea treptată a barierelor „tehnice”, dar în care intențiile și identitatea emitentului sunt dificil de stabilit.

Statele sunt mai vulnerabile (în cel mai bun caz, mai nepregătite) ca oricând la aceste provocări. Accesul la tehnologie, la mijloace de comunicare și propagandă, la diferite alte resurse de putere, care s-au aflat în mod tradițional în monopolul statului, este acum la îndemâna a ceea ce generic s-a numit

„nonstat”, care a profitat de propagarea inovațiilor, și-a modificat metodele de acțiune și le-a folosit în detrimentul intereselor globale de securitate.

Concluzii

Noile riscuri și amenințări ce vizează securitatea internă și internațională impun reconceptualizarea activității de intelligence, printr-o mai bună conexiune între serviciile de informații și beneficiarul produselor lor, totodată fiind necesară revizuirea permanentă a raporturilor bilaterale.

Înființarea Comunității de informații a constituit o măsură deosebit de utilă. Ea permite planificarea și coordonarea unitară a activității serviciilor de informații, optimizarea procesului de diseminare a produsului informativ și eliminarea redundanțelor și suprapunerilor de competențe. Comunitatea de informații a înțeles că trebuie să asigure nu numai informații, ci și analiza, evaluarea și valorificarea informațiilor de interes strategic. În aceste condiții, accentul se deplasează de la „încredere în date” la „încredere în furnizorul de servicii”.

Intelligence-ul devine interlocutor axat pe implicarea în dialoguri cu beneficiarul, centrate pe scop, decât producător de informații, ceea ce permite gestionarea performantă, unitară și coerentă a tuturor domeniilor și structurilor de informații, devenind o componentă a conducerii strategice și specializate a securității naționale.

O relație strânsă între actorii mai sus-menționați conduce la următoarele tipuri de situații:

- când factorul de decizie cunoaște capacitatea/ posibilitățile/ aptitudinile furnizorului de informații, poate schimba dimensiunea cerințelor/ solicitărilor sale;

- când furnizorul cunoaște cerințele, își poate desfășura resursele astfel încât să își optimizeze capacitatea de reacție.

Într-o relație furnizor - client, acesta din urmă nu își concentrează încrederea în produsele analitice sau platforme de colectare, ci în abilitatea primului de a plasa datele în context, de a înțelege modul în care acțiunile, evenimentele și actorii ar putea interacționa și influența rezultate²⁴.

Astfel, serviciile de *intelligence* se transformă, devenind furnizoare de cunoaștere, aceasta fiind furnizată în interiorul unei rețele interdisciplinare, cu beneficiari și furnizori având roluri complementare, intersanjabile perpetuu.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 George Maior, Studiu introductiv la lucrarea *Serviciile de Informații și Drepturile Omului în era terorismului global*, coord. Steve Tsang, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008, p. 10.

2 Karin Maria Megheșan, *Intelligence, diplomatie și decizia de politică externă. Rolul intelligence în negocierile internaionale*, Teză de doctorat, Universitatea din București, 2011.

3 SRI. *Viziunea Strategică 2007-2010*, <https://www.sri.ro/fisiere/docp/viziunea.pdf>, accesat la 09.04.2013.

4 *Strategia de Securitate Națională a României*, <http://www.sri.ro/fisiere/studii/TendinteInIntelligence.pdf>, accesat la 09.04.2013.

5 Ionel Nițu, *Bursa*, 13/03/2014.

6 <http://www.sri.ro/fisiere/studii/TendinteInIntelligence.pdf>, accesat la 01.06.2013.

7 Aurora-Elena Barău, *Cooperarea în intelligence. Mutații generate de noul context de securitate*, Revista Română de Studii de Intelligence nr. 6/decembrie 2011, p. 94.

8 <http://www.fbi.gov/about-us/intelligence/intelligence-cycle>, accesat la 04.05.2015.

9 <http://www.journal.forces.gc.ca/vol15/no1/page44-eng.asp>, accesat la 04.05.2015.

10 *Viziunea strategică a SRI 2007-2010*, p. 2.

11 *Strategia de Securitate Națională a României*, 2007, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>, accesat la 09.04.2013.

12 *Ibidem*.

13 George Cristian Maior, Ionel Nițu (coord.), *Ars Analytica*, Editura Rao, București, 2013, p. 12.

14 <http://www.animv.ro/files/RRSI--4-.pdf>, accesat la 01.06.2013.

15 Robert M. Clark, *Intelligence Analysis: A Target-Centric Approach*, Ed. CQ Press – A Division of Congressional Quarterly Inc., Washington DC, SUA, 2007, p. 6.

16 Abram N. Shulsky, Gary J. Schmitt, *Războiul tăcut. Introducere în universul informațiilor secrete*, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 110.

17 Mark Lowenthal, *The Burdensome Concept of Failure*, în Alfred C. Maurer, Marion D. Tunstall, James M. Keagle, (eds.), *Intelligence: Policy and Process*, Boulder, Westview Press, 1985, p. 51.

18 Cristian Niță, *Despre eșecurile în intelligence și necesitatea unui proces „After Action Review” (AAR) în domeniul analitic*, în Revista Română de Studii de Intelligence, nr. 3, octombrie 2010, p. 45.

19 *Ibidem*, p. 52.

20 Abraham Shulsky, Gary J. Schmitt, *Războiul tăcut*, ediția a 3-a, Editura Polirom, București, 2008, p. 82.

21 *Ibidem*, p. 85.

22 *Ibidem*, p. 86.

23 <http://www.sri.ro/fisiere/studii/TendinteInIntelligence.pdf>, accesat la 04.04.2015.

24 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

SRI, *Viziunea Strategică 2007-2010*.

Strategia de Securitate Națională a României, 2007.

Abraham Shulsky, Gary J. Schmitt, *Războiul tăcut*, Ediția a 3-a.

Abram N. Shulsky, Gary J. Schmitt, *Războiul tăcut. Introducere în universul informațiilor secrete*, Editura Polirom, Iași, 2008.

Maurer C. Alfred, Marion D. Tunstall, Keagle M. James (eds.), *Intelligence: Policy and Process*. Boulder, Westview Press, 1985.

Clark M. Robert, *Intelligence Analysis: A Target-Centric Approach*, Ed. CQ Press – A Division of Congressional Quarterly Inc., Washington DC, SUA, 2007.

Tsang Steve, *Serviciile de Informații și Drepturile Omului în era terorismului global*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008.

Maior George Cristian, Nițu Ionel (coord.), *Ars Analytica*, Editura Rao, București, 2013.

Megheșan Karin Maria, *Intelligence, diplomatie și decizia de politică externă. Rolul intelligence în negocierile internaionale*, Teză de doctorat, Universitatea din București, 2011.

Revista Română de Studii de Intelligence, nr. 3, octombrie 2010, nr. 6/decembrie 2011.

<http://www.animv.ro/files/RRSI--4-.pdf>

<http://www.sri.ro/fisiere/studii/TendinteInIntelligence.pdf>

Bursa, 13/03/2013

<http://www.fbi.gov/about-us/intelligence/intelligence-cycle>

<http://www.journal.forces.gc.ca/vol15/no1/page44-eng.asp>

<http://www.sri.ro/fisiere/studii/TendinteInIntelligence.pdf>

GLOBALIZAREA – O NOUĂ PROVOCARE A SECURITĂȚII NAȚIONALE

GLOBALIZATION – NEW ENDEAVOURS IN NATIONAL SECURITY

Drd. Răzvan Nicolae MANOLIU*

Globalizarea, ca proces, începe în jurul începutului anilor '90 și, din punctul de vedere al lui Zbigniew Brzezinski așa numita ecuație a securității mondiale nu poate fi susținută în afara supremației americane, iar „...creșterea securității globale este o componentă esențială a securității naționale...”. Securitatea națională, având la bază lupta împotriva terorismului global este o alternativă care poate fi schimbată cu procesul de securitate națională bazat pe criza globală și, revenind la noțiunea de ecuație – ecuația securității viitorului constă în parteneriate puternice.

Globalization as a process starts around the beginning of 90's and in Zbigniew Brzezinski's views the so called world security equation cannot be upheld without and outside the American supremacy and "...the growth of the global security is an essential component of the national security...". National security having as a baseline the war against global terrorism is an alternative that could be changed with a national security process based on global crisis. Coming back to the equation part – the security equation of the future lies in strong partnerships.

Cuvinte-cheie: globalizare; proces; securitate națională; ecuație; criză globală; parteneriate.

Keywords: globalization; process; national security; equation; global crisis; partnerships.

Pentru societățile care își doresc dezvoltarea, foarte important este să se stabilească principiile prosperității și bunăstării viitoare astfel putând face față provocărilor la adresa securității naționale, a stabilității politice și totodată a celei economice. Asigurarea pe principii riguroase a securității naționale și în acest fel crearea condițiilor dezvoltării economice sustenabile reprezintă pilonii progresului social, instituțional, în construcția politicii într-o țară democratică ca România.

Lipsa unui mediu de securitate duce la o lipsă a progresului, iar fără progresul necesar nu poate exista bunăstare, fără toate aceste elemente primordiale este imposibilă funcționarea democrației și a economiei de piață în societățile din zilele noastre¹. Studiile de securitate au apărut destul de recent în spațiul învățământului academic din România, aceste studii având o pondere foarte însemnată, iar, după cum

afirma Zbigniew Brzezinski, deși nu există formule magice, studiile de securitate națională necesită, „dezbatere minuțioasă și inteligentă”². Richard Haass afirma: „Principala caracteristică a relațiilor internaționale în secolul XXI este nonpolaritatea: o lume dominată nu de unul, două sau mai multe state, ci de zeci de actori cu putere diferită”³. Tendința aceasta reprezintă o falie adâncă vizavi de epocile trecute. Odată cu sfârșitul Războiului Rece și disoluția Uniunii Sovietice a apărut unipolaritatea, un sistem internațional global dominat de o singură hiperputere – Statele Unite ale Americii, care a devenit rapid o emblemă a unei lumi noi unde statele-națiuni nu mai au monopolul asupra puterii și capacității de a influența ele însele dinamicile la nivel global⁴. Autoritatea, precum și puterea statelor este împărțită cu principalii actori ai globalizării mondiale, organizațiile globale regionale, ONG-uri și corporații multinationale. În acest moment este destul de dificil să putem vorbi cu certitudine despre efectele pe termen mediu și lung ale procesului de globalizare asupra comunității mondiale, dar, este destul de clar că acest proces are impact pozitiv, cât

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: razvanmanoliu@yahoo.com

și negativ. Partea pozitivă o reprezintă faptul că va mări interdependența și interacțiunea dintre state, care la rândul lor vor deschide noi oportunități în dezvoltarea civilizației umane, în toate sferile, îndeosebi în sfera economică.

La acest început de mileniu, țările și relațiile internaționale dintre acestea sunt mult mai complexe, dar și mai fragile decât erau în trecut. Paradoxul zilelor noastre, când perioada Războiului Rece este încheiată și continentul european are șanse reale să fie omogenă având la bază valorile democrației, ale economiei de piață, a respectului drepturilor fundamentale ale omului, securitatea, o chestiune veche și nouă totodată a început să fie o chestiune foarte controversată din toate punctele de vedere⁵.

Contextul politic, economic, militar-strategic atestă, încă o dată, că la acest început de secol și de mileniu, are loc un proces de redefinire, de reconfigurare a raporturilor internaționale, la nivel global, continental și regional, având implicații directe asupra securității pe continentul european, dar și pe mapamond. Mediul de securitate actual, de după sfârșitul Războiului Rece, este caracterizat prin frontiere deschise, fluxurile de bunuri, de investiții, dezvoltarea tehnologică, precum și progresul democrației au adus libertate și prosperitate globală.⁶ Acest mediu de securitate, din care și România face parte, cunoaște schimbări fundamentale, unde procesele de globalizare contribuie fără echivoc la mărirea dimensiunii gradului de dependență a fiecărui stat în parte. Are loc o creștere a complexității problemelor provocate de procesul de globalizare fapt care generează o reevaluare a studiilor de securitate cu un impact major la nivel teoretic, precum și la nivel aplicativ.

Din punct de vedere tradițional, securitatea națională a unui stat era concepută ca supraviețuirea fizică a statului, apărarea și păstrarea suveranității, a integrității teritoriale, precum și capacitatea de reacție la orice pericol extern, potențial sau real⁷. Va trebui să avem o înțelegere comună vizavi de faptul că trebuie să înțelegem că globalizarea este un proces care duce la amenințări și oportunități: aceste amenințări trebuie evitate, iar oportunitățile trebuie fructificate. Referindu-ne la orice subiect cu potențial de impact asupra României avem nevoie să înțelegem foarte clar care sunt punctele noastre tari și slabe, pentru a fi capabili în viitor să ne confruntăm cu ele și să avem succes. Astfel, „este

de fapt o chestiune de înțelegere că în politică sunt două tipuri de oameni: aceia care joacă în arena politică și aceia care doar privesc pasivi”⁸.

Globalizarea, ca un val imens, își pune umbra asupra tuturor domeniilor societății zilelor noastre, această influență fiind foarte prezentă și intensă la acest început de secol și de mileniu.⁹ Astfel, vorbim despre natura puterii procesului de globalizare, de factorii, de procesele care acționează în direcția accelerării tendințelor, a modalităților de manifestare a globalizării. În acest sens, vom putea pune în discuție raportul dintre globalizare și natura puterii militare globale la acest început de mileniu. Abordarea acestei probleme a interconexiunii procesului de globalizare cu referire la securitatea națională a României este determinată de faptul că securitatea națională a țării noastre depinde de factori interni și externi, iar echilibrul dinamic al celor doi factori formează conținutul esențial al politicii noastre de securitate. Politicile de securitate naționale sunt determinate de diferiți factori ca: puterea națională, predispozițiile naționale și procesele politice. Contextul extern pentru România reprezintă o forță motrică care condiționează politicile noastre de securitate. Astfel, o importanță deosebită o capătă găsirea de noi soluții de asigurare a securității naționale în condițiile globalizării mondiale. Procesul de globalizare crește foarte mult rolul acestor factori externi, iar acest fapt determină statele-națiuni să adere la organizații regionale sau internaționale, acestea având ca obiectiv apărarea securității globale, deci, implicit, și a securității naționale. „Globalizarea este o sursă de noi provocări pentru umanitate. Numai o organizare mondială este capabilă să facă față provocărilor la nivel planetar. Când acționăm împreună, suntem mai puțin vulnerabili față de catastrofele ce ne lovesc pe fiecare dintre noi”¹⁰. (Kofi Annan)

Realizarea securității internaționale globale se face nu numai față de provocări, de sfidări, ci și mai ales în spiritul concepției de globalizare ca proces. Elementele securității internaționale (stabilitatea, pacea, increderea, colaborarea etc.) preced aplicarea modelului, a procesului de globalizare, astfel securitatea internațională devenind o premisă a globalizării. Un element cu rolul de liant în această relație analizată îl reprezintă integrarea succesivă, un proces pe care securitatea internațională o pregătește, dar globalizarea o formalizează.

Datorită acestor condiții va fi nevoie de un mediu de securitate comun, care să fie bazat pe o dezvoltare durabilă, pe o cooperare interstatală și pe realizarea unității în diversitate, în care entitatea respectivă să participe la progresul umanității. Aceste prerogative definesc însăși securitatea colectivă, care este privită ca o solidaritate internațională unde globalizarea nu este percepută ca o hegemonie a unui stat, a unui grup de state, ci ca o conjugare, ca o concentrare a energiilor, a resurselor comune pentru extinderea securității. Având în vedere că amenințările globale provin de la entități, state, cu potențialitate conflictuală, iar aici un exemplu ar fi: foști parteneri sau foști aliați, adversari, concurenți, renegați, securitatea colectivă nu mai este de ajuns. Securitatea colectivă trebuie extinsă, deoarece procesul de globalizare presupune pentru statele națiune pierderea unei părți din atribuțiile fundamentale, cum ar fi suveranitatea, dezvoltarea, planificarea, iar amenințările vor veni frecvent de la actori nonstatali, dar supranaționali sau suprastatali. O finalitate a extinderii securității colective ar fi securitatea prin cooperare, apreciată ca fiind o consecință, dar și o posibilă soluție împotriva amenințărilor tot mai globale. Un rezultat final al procesului de securitate prin cooperare îl va constitui schimbarea globală, acest lucru însemnând, realizarea unei stabilități pe planetă a structurilor lumii care sunt componente fundamentale, bazate pe echilibrul de putere, cât și pe legitimitate.¹¹

Datorită marilor schimbări geopolitice, sociale și economice cu care se confruntă comunitatea internațională, crima organizată și-a extins aria de cuprindere și sfera de activitate la cote deosebit de alarmante acest lucru fiind un motiv de îngrijorare major pentru statele lumii și, în mod deosebit, pentru statele ale căror economii se află într-un proces de tranziție din cauza vulnerabilității sistemelor legislative, a fragilității instituțiilor democratice din aceste țări. Structurile de crimă organizată sunt mult mai mobile decât cele ale economiei statelor, exemplul țărilor din Europa Centrală și cea de Est fiind concludente.

Organizațiile criminale amenință suveranitatea națională și autoritatea statelor-națiuni, valorile democratice, instituțiile publice, economiile naționale și procesele de democratizare. Organizațiile criminale au un atu imbatibil, și anume sunt flexibile, adaptative, adaptabile și sofisticate acționând după strategii asemanatoare

companiilor multinaționale, extinzându-și permanent acordurile, alianțele pentru obținerea unui acces la „know-how”, la tehnologii, la mijloacele tehnice noi și performante în vederea asigurării a unei cât mai bune protecții față de autoritățile statelor. Spații mai mari, teritorii mai mari pentru aceste organizații criminale înseamnă în mod automat și realizarea de profituri mai mari deci, implicit, posibilități mult mai mari pentru „cumpărarea bunăvoinței” funcționarilor statului, și astfel ascunderea produsului ilicit și, bineînțeles, spălarea banilor.

Din ce în ce mai multe strategii și planuri privind prevenirea și contracararea acestor organizații criminale au în vedere măsuri de cooperare care depășesc granițele naționale ale statelor, iar statele naționale și democratice au ajuns la o singură concluzie, și anume: securitatea fiecărui stat național depinde de securitatea națională a celorlalte state naționale, toți trăind într-o lume interdependentă, lume în care trebuie protejate și apărate valorile, principiile și interesele fundamentale comune.

Riscurile și amenințările privesc nu numai ecuația echilibrului puterii care se aplică sistemului internațional, la rândul lui dinamic și flexibil și în plină transformare, ci și statele înseși. Cercetătorii își intensifică eforturile în direcția identificării, a cunoașterii acestor riscuri și amenințări, făcând o diferențiere a tipurilor de interacțiuni la nivelul sectoarelor politic, militar, economic, societal și de mediu, iar la aceste paliere referențiale clasice se adaugă sau se propune să fie adăugate și alte direcții de investigație și de delimitare metodologică. Demersurile acestea urmăresc atât securizarea vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor, printr-un proces multidimensional al construcției sociale unde implicarea publică (aici facem referire la contribuția societății civile) este amplificată progresiv, dar și rezolvarea problemelor de securitate regionale, subregionale, prin maximizarea conștientizării necesităților de acțiune, precum și de intervenție colectivă.¹²

Astfel, putem spune că, pe măsură ce riscurile, amenințările, vulnerabilitățile tind să devină globale, pe măsură ce vectorii propagatori ai amenințărilor (crima organizată, rețelele teroriste) se structurează, își uniformizează tehnicile și procedeele de acțiuni ilegale, devine tot mai stringentă existența unui efect de conștientizare, a necesității existenței unor forme de identificare,

de analiză, de prevenire și acțiune comună de contracarare, într-un mediu de securitate adaptabil, flexibil, ce este caracterizat de cooperare, de schimb de informații și interoperabilitate la toate nivelurile instituționale, acesta fiind atât un efect direct, cât și o necesitate a procesului de globalizare.

În epoca noastră modernă, *factorul etnic și cel religios* nu au fost considerați ca fiind factori problema în raport cu securitatea națională, dar la momentul în care s-a constatat că acești factori au potențial de inducere a unor stări de tensiune, de conflict între state, modul privind abordarea acestora a fost reconsiderat drastic, acest lucru întâmplându-se încă de la sfârșitul anilor '70, datorită faptului că apariția religiei, ca o trăsătură majoră a unui conflict, a fost total neașteptată atât în mediul academic, cât și în mediul factorilor de decizie.

Factorii *etnic și religios* au o importanță majoră în analiza de securitate, ei aparținând dimensiunii culturale a securității, spațiul de manifestare al securității culturale aflându-se la un nivel de interrelaționare ridicat cu factorul securității individuale, cu securitatea națională, în sensul în care indivizii sau grupurile substatale – grupurile etnice sau religioase pot fi o problemă de securitate națională, comportamentul acestor grupuri putând degenera în acțiuni teroriste, revoluționare, separatiste etc.

Astăzi, securitatea, ca proces, este abordată din mai multe perspective, iar aici am putea menționa: riscurile economice, riscurile de sănătate, de mediu etc., iar relația dintre securitatea individuală și cea comunitară a avut un larg ecou aprinzând dezbaterea asupra conceptului mult uzitat de „securitate”. Susținătorii acestor abordări noi argumentând menționează faptul că statul nu mai poate fi un furnizor de securitate al cetățenilor săi și, mai mult, chiar își poate pune în pericol cetățenii. Relațiile de putere create în cadrul statului, dar și cele create în exteriorul statului pot conduce în considerarea unui caracter extins al conceptului de securitate, putând chiar duce către noi căi de abordare, conturând ideea că securitatea poate fi considerată „construcție socială”.

După cum sublinia teoreticianul Thomas Eriksen, datorită evoluțiilor globale la scară internațională, în special dezvoltarea proceselor globalizării, s-a observat că etnia și naționalismul par incompatibile cu timpurile actuale și vor

dispărea treptat-treptat, pe măsură ce construcția așa-zisului „sat global” devine din ce în ce mai concret.¹³

O caracteristică a mediului internațional de securitate este și creșterea numărului de conflicte de natură etnico-religioasă ceea ce a dus la o abordare mult mai atentă a domeniului. Aceste tipuri de conflicte a dus la însușirea de *lecții învățate* de către comunitatea internațională permițând astfel dezvoltarea strategiilor având ca obiect rezolvarea conflictelor existente totodată cu îndepărtarea cauzelor care duc la apariția stărilor de instabilitate de origine etnică și culturală. În mediul internațional se derulează inițiative vizavi de identitatea culturală a grupurilor etnice, religioase, la nivel regional, internațional, prin împărtășirea valorilor comune, pentru a avea o bază solidă care va ajuta la construirea unor culturi ale toleranței, necesare promovării unui climat de stabil.

Dimensiunea politică a securității naționale este influențată și de procesul de migrație, pentru ca nu numai conflictele politice determină apariția fluxurilor de refugiați, dar și refugiații însăși creând conflicte politice. Prin recunoașterea sa, a statutului de refugiat către unele persoane, țara de destinație admite public că țara de origine are un regim politic care practică persecuția, opresiunea, acest lucru ducând la tensiuni între cele două țări. Un alt aspect ar fi faptul că în țările de destinație, refugiații pot crea reale probleme de securitate prin angajarea lor în mișcări de opoziție la adresa guvernelor țărilor lor sau chiar grupându-se în rețele teroriste transnaționale.¹⁴

Implicațiile migrațiilor refugiaților asupra dimensiunii politice pot deveni efecte asupra dimensiunii militare a securității unde tensiunile dintre țara de origine și cea de destinație, dar și acțiunile rețelelor teroriste existente căpătând caracteristici militare.

O altă cauză majoră pentru conflictele armate ar fi apariția fluxurilor de refugiați și de azilanți, concomitent cu apariția migrației forțate care are scopul de a slăbi resursele umane ale țărilor implicate în conflictul armat, astfel rezultând faptul că dimensiunile fenomenului de securitate sunt interrelaționate între ele și, tocmai de aceea, impactul migrației internaționale asupra dimensiunilor securității, dar și influența acestora din urma asupra fenomenului securității, trebuie să fie analizate corelat.

Conceperea și edificarea unei noi arhitecturi de securitate, având la bază încrederea, cooperarea internațională, economia și democrația, asigurarea și respectarea drepturilor omului, în același timp cu promovarea, afirmarea valorilor naționale, nu este un proces utopic, un proces care nu poate fi implementat, un proces aflat în sfera virtualului, ci de fapt se dovedește a fi un proces viabil, care solicită aranjamente, demersuri politice, angajarea de resurse economice, financiare, într-o perioadă de timp foarte lungă, mai lungă decât era preconizat. Rezultanta este faptul că este nevoie de foarte mult timp, pentru a se consolida o arhitectură de securitate viabilă.

Trecerea în secolul al XXI a dus la constatarea unor efecte primejdioase ale terorismului, alimentat în principal de fundamentalismul islamic și de conflictul menținut între palestinieni și țările arabe.

Problema este destul de delicată, în sensul în care vor trebui create premisele realizării unei platforme pentru depistarea rețelelor planetare de cuiburi teroriste (centre de informare, depozite de arme, depozite bancare, locuri de antrenament etc.), care formează o vastă, dar și complexă totodată, structură multinațională. Interesele, dar și obiectivele de securitate ale tuturor statelor europene nu sunt, în principiu, generatoare de stări conflictuale, mediul internațional de securitate fiind influențat, în mod pozitiv, de procesele de integrare europeană și euroatlantică, de extinderea comunitii de state care împărtășesc și promovează valorile democrației ale economiei de piață și ale colaborării regionale. În tot acest context de cooperare există și fenomene de instabilitate și de criză la nivele subregionale, tendințe de fragmentare, de marginalizare și izolare a unor state, astfel, Țările din Europa Centrală, de Est și de Sud-Est sunt confruntate cu dificultăți economice, sociale și politice, destul de mari care sunt asociate procesului de tranziție spre o societate bazată pe principii democratice și de economie de piață, dar care, la rândul lor, pot genera amenințări la adresa securității altor state regionale.¹⁵

Concluzie

Alianțele politice și strategiile politico-militare construite în zilele noastre, organismele internaționale de securitate, sistemul politic al relațiilor internaționale vor trebui să suporte modificări pentru a avea un mediu internațional de securitate stabil, iar printre aceste modificări

amintim: adaptarea la noile perspective geopolitice, reformarea instituțiilor politice internaționale și regionale, relansarea credibilității și a autorității politice internaționale, unde ONU are o sarcină deosebită în a promova un nou sistem pentru relațiile internaționale. Valorile fondatoare sunt: toleranța, democrația, recunoașterea diversității și coexistenței civilizațiilor și culturilor, încurajarea, susținerea statelor care promovează democrația și pacea și redefinirea noilor valori, a ținutelor politicii internaționale, în condițiile în care bipolarismul a dispărut și unde noile provocări geostrategice aduse de procesul de globalizare, cum ar fi: afirmarea filozofiilor noi privind politica relațiilor internaționale care se va dori fundamentată, pe principiul multipolarismului acceptat. Această perspectivă este o perspectivă doar referitoare la viitor, din moment ce între SUA și celelalte puteri mondiale există politică durabilă a diferendelor din Orientul Mijlociu, cum ar fi, de exemplu, conflictul israeliano-palestinian.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 Gheorghe Arădăvoaice, Gabriel Naghi, Dan Niță, *Sfârșitul terorismului?*, Editura Antet, București, 2002, p. 23.

2 Zbigniew Brzezinski, *Marea tablă de șah. Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000. R. Boyer, *Cuvintele și realitățile*, în Cordellier S. (coord.) *Mondializarea dincolo de mituri*, colecția Ideea Europeană, Editura Trei, București, 2001, p. 112.

3 R.E. Baldwin, Ph. Martin, *Two Waves of Globalization: Superficial Similarities, Fundamental Differences*, NBER Working Paper, Series 6904, January 1999, p. 36.

4 Centrul de Studii Strategice de Securitate, *Terorismul, dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist, războiul împotriva terorismului*, Editura AISM, București, 2002, p. 85.

5 Cornel Codiță, *Analiză de politică externă, Note de curs*, Școala Națională de Științe Politice și Administrative, SNSPA, Departamentul de Relații Internaționale și Integrare Euro-Atlantică, București, 1999, p. 21.

- 6 Corneliu Bogdan, Eugen Preda, *Sferele de influență*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 181.
- 7 P. Dewitte, *Noile frontiere ale imigrării*, în S. Cordellier (coord.), *Mondializarea dincolo de mituri*, colecția „Ideea Europeană”, Editura Trei, București, 2001, pp. 58-64.
- 8 Teodor Frunzeti, *Securitatea națională și războiul modern*, Editura Militară, București, 1999, pp. 104-108.
- 9 Francis Fukuyama, *Construcția statelor. Ordinea mondială în secolul XXI*, Editura Antet, București, 2004, p. 76.
- 10 P.N. Giraud, *Mondializare, locuri de muncă și inegalități*, în Cordellier S. (coord.), *Mondializarea dincolo de mituri*, Editura Trei, București, colecția „Ideea Europeană”, 2001, pp.39-45.
- 11 Adrian Guelke, *Terrorism and Global Disorder. Political Violence in the Contemporary World*, I.B.Tauris, London, 2006.
- Hensen Dan, Ranstorp Magnus, *Cooperating against the Terrorism*, SNDC CRISMART, Stockholm, 2007, pp. 65-67.
- 12 Sara Larsson, Karin Olsson Eva, Ramberg Britta, *Crisis Decision Making in the EU*, SNDC CRISMART, Stockholm, 2005, pp. 26-31.
- 13 Horia C. Matei, Silviu Neguț, Ion Nicolae, Caterina Radu, Ioana Vintilă-Rădulescu, *Enciclopedia Americilor*, Editura Meronia, București, 2003, p. 44.
- 14 Teodor Frunzeti, *Securitatea națională și războiul modern*, Editura Militară, București, 1999, pp.126-142.
- 15 José Nivaldo Junior, *Machiavelli, Puterea. Istorie și Marketing*, Editura Economică, București, 2001, pp. 104-108.
- Boyer R., *Cuvintele și realitățile*, în Cordellier S. (coord.), *Mondializarea dincolo de mituri*, colecția „Ideea Europeană”, Editura Trei, București, 2001.
- Baldwin R.E., Martin Ph., *Two Waves of Globalization: Superficial Similarities, Fundamental Differences*, NBER Working Paper, Series 6904, January 1999.
- Codiță Cornel, *Analiză de politică externă, Note de curs*, Școala Națională de Științe Politice și Administrative, SNSPA, Departamentul de Relații Internaționale și Integrare Euro-Atlantică, București, 1999.
- Corneliu Bogdan, Eugen Preda, *Sferele de influență*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
- Dewitte P., *Noile frontiere ale imigrării*, în Cordellier S. (coord.), *Mondializarea dincolo de mituri*, Editura Trei, colecția „Ideea Europeană”, București, 2001.
- Frunzeti Teodor, *Securitatea națională și războiul modern*, Editura Militară, București, 1999.
- Fukuyama Francis, *Construcția statelor. Ordinea mondială în secolul XXI*, Editura Antet, București, 2004.
- Centrul de Studii Strategice de Securitate, *Terorismul, dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist, războiul împotriva terorismului*, Editura AISM, București, 2002.

BIBLIOGRAFIE

Arădăvoaice Gheorghe, Naghi Gabriel, Niță Dan, *Sfârșitul terorismului?*, Editura Antet, București, 2002.

Brzezinski Zbigniew, *Marea tablă de șah. Supremația americană și imperatiivele sale geostrategice*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.

COMUNICAREA ÎN EDUCAȚIA FIZICĂ MILITARĂ

COMMUNICATION IN MILITARY PHYSICAL EDUCATION

Mr. Gabriel Constantin CIAPA*

Existența omului este condiționată de factori diverși cu implicații majore în evoluția sa, comunicarea fiind unul dintre ei. Procesul comunicațional permite ființei umane să se dezvolte, să se educe, să se adapteze la mediul în care supraviețuiește. Lucrarea de față dezvoltă, în partea de început, conceptul de comunicare, creând cadrul informațional necesar înțelegerii acestuia. Apoi se concentrează pe formele principale ale comunicării, necesare conducerii și înțelegerii educației fizice militare de către toți participanții la această activitate. Spre finalul materialului am sintetizat barierele comunicaționale cu scopul conștientizării și informării celor care conduc activitățile de educație fizică militară, despre existența lor, ca elemente negative în procesul de comunicare.

The existence of man is conditioned by various factors with major implications in its evolution, communication being one of those factors. The communicational process allows a human being to develop, to educate and to adapt himself to the environment in which he survives. The present paper develops, in its primary part, the communication concept, creating the informational framework necessary for understanding it. Subsequently, it focuses on the main forms of communication, necessary for conducting and understanding military physical education by all participants in this activity. Towards the final part of the paper, I have synthesized the communicational barriers for creating awareness and informing those who lead military physical education activities, regarding their existence as negative elements in the communication process.

Cuvinte-cheie: comunicare; educație fizică militară; comunicare nonverbală; comunicare verbală.

Keywords: communication; military physical education; non-verbal communication; verbal communication.

Comunicarea – scurt cadru conceptual și importanța în educația fizică militară

Specia umană, prin apariția ei, a dus la crearea unuia dintre cele mai vechi procese fundamentale care determină însuși supraviețuirea omului: comunicarea.

Acest fundament al existenței umane a fost definit de către mulți autori ai literaturii de specialitate, elaborând definiții numeroase, complexe și totuși destul de asemănătoare ca finalitate și înțeles. Din inventarul definițiilor necesar înțelegerii comunicării prezentat în lucrarea *Comunicare eficientă*¹, în care autorul lucrării îl citează pe Ross, una dintre ele ne atrage atenția în mod deosebit:

„Comunicarea reprezintă un proces de viață esențial, prin care animalele și oamenii generează sisteme, obțin, transformă și folosesc informația pentru a-și duce la bun sfârșit activitățile sau viața”.

Conform acestei definiții, comunicarea reprezintă, în ceea ce privește componenta umană, un schimb permanent de informații cu scopul creării de atitudini și dezvoltarea de comportamente necesare societății, un schimb permanent de idei, sentimente, puncte de vedere, prin care omul se exteriorizează și evoluează.

Acest schimb capătă cu adevărat sens atunci când valorile care definesc omul interacționează între ele, când au o finalitate. Comunicarea este un proces evolutiv, care a avut o istorie, are un prezent și cu siguranță va avea un viitor, în care sunt implicate simboluri, permițându-i ascultătorului (receptorului) să perceapă și să recreeze sensul ideii transmise de comunicator (emițător). Comunicarea permite ființei umane să se dezvolte, să se educe, să conștientizeze valoarea eului său în raport cu semenii săi și să se adapteze la mediul în care supraviețuiește.

În educația fizică militară, comunicarea cu ajutorul cuvântului, puterii lui și a simbolurilor

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: ciapagabriel@yahoo.com

atribuite ca urmare a exteriorizării specialistului în educație fizică este factor determinant în *instruirea* și *educarea militarilor* în această specialitate, în formarea de deprinderi motrice, pentru creșterea capacităților fizice și prin înțelegerea și aprofundarea sensului informațiilor primite și transmise.

În ziua de azi „să comunicăm” este aproape la fel de important, precum „să respirăm”. Omul vrea să coexiste cu semenul însă pentru aceasta trebuie să existe înțelegere. Existența înțelegerii reciproce dintre ființelor umane nu poate să apară fără comunicare, ea fiind nucleul relațiilor umane.

Procesul comunicativ înseamnă satisfacerea nevoii de spiritualitate umană prin scoaterea în evidență a principiilor de viață (loialitate, egalitate, dragoste, toleranță), dar și a celor morale (a nu minți, a nu fura, a nu înșela), prin exprimarea liberă a convingerilor față de tot ceea ce ne înconjoară. Completăm această afirmație cu exemple din educația fizică militară plecând de la exercițiile de pregătire cu grupa sau cu plutonul, unde echipa, ca termen, domină componenta individuală și ajungând la antrenamentul fizic individual unde noțiunea de fair play sintetizează cel mai bine principiile morale ale celui care se pregătește. Mințind, furând și înșelând, se păcălește singur, în primul rând, apoi din cauza slabei calități morale, treptat este exclus din grupul de care aparține.

Datorită comunicării, fiecare individ se poate descoperi ca identitate prin raportarea sa la ceilalți. Suntem tentați să punem întrebarea *cum?* Un răspuns foarte simplu se poate trage din cele ce urmează: dacă un sportiv crede că este expresiv sau mai puțin expresiv, într-un domeniu sportiv în care expresivitatea este criteriu de departajare a performanței sportive, el va crede că este cel mai expresiv sau cel mai puțin expresiv din grupul din care face parte. Dacă și ceilalți consideră unul dintre cele două aspect, enunțate mai sus ca fiind adevărate, este foarte posibil ca acel sportiv să ajungă să creadă acea caracteristică.

Prin orele de educație fizică militară, fiecare militar va ajunge să se descopere, va ajunge, ce-i drept, prin comparație cu ceilalți camarazi să se plaseze valoric în cadrul grupei din care face parte, acest lucru fiindu-i și stimul în dorința sa de autodepășire.

Comunicarea poate să ajute la realizarea unor sarcini practice din viața de zi cu zi. Specialiștii

din domeniu le numesc necesități instrumentale. În educația fizică, acestea pot fi pe termen scurt, precum deprinderile motrice de bază și aplicativ-utilitare (mers, alergare, săritură, târâre, cățărare, transport de greutate etc.), dar și pe termen lung, precum încadrarea militarului într-o grupă de operații militare speciale, unde acesta poate să-și exprime valoarea.

Componenta fizică umană reprezintă un punct important în care comunicarea se regăsește, de asemenea. Mulți specialiști au afirmat și au demonstrat de-a lungul timpului că oamenii sunt ființe sociale atunci când găsesc un mediu propice pentru exteriorizare. Privarea ființelor umane de socializare, implicit de comunicare, se manifestă în rândul acestora prin modificări negative, de natură psihică (să nu spunem tulburări psihice), afectându-le capacitatea de a interacționa cu ceilalți. Izolarea pentru o perioadă mare de timp poate să ducă la o deteriorare alarmantă a stării de sănătate (obezitate, boli mintale). Marginalizarea și nestabilirea de canale de comunicare cu fiecare element al unui pluton poate reduce efectele benefice și de antrenament ale exercițiilor fizice asupra acestuia, iar în situații reale, de luptă corp la corp, de exemplu, militarul poate ajunge să-și pună în pericol propria viață și poate și a camarazilor săi.

Formele comunicării, rolul și implicațiile lor în educația fizică militară

Teoretizarea unor aspecte fundamentale ale comunicării nu este prioritatea noastră însă trebuie scoase în evidență unele elemente esențiale necesare educației fizice militare, celor ce gestionează și conduc această activitate. Dorim acest lucru pentru că subdomeniul educație fizică militară nu este în prim-planul teoriei comunicării și mulți specialiști consideră bine venită o abordare și din acest punct de vedere.

Comunicarea se exprimă printr-o multitudine de forme, clasificate după câteva criterii foarte cuprinzătoare. Voi aborda aceste criterii și voi trata formele comunicării, considerate esențiale de către noi, cele care reușesc să completeze fondul pregătirii specialiștilor în educația fizică militară.

Poate cea mai răspândită dintre aceste forme este *comunicarea interpersonală*. Acest tip face referire la interacțiunea individului cu alt individ, a unui grup cu alt grup, fără a le fi condiționată, de regulă, legătura comunicațională de vreun mijloc

mecanic. Ea se petrece când cele două componente importante ale comunicării (emițătorul și receptorul) se află una în prezența celeilalte. Evoluția militarilor în programele de instruire în educația fizică militară este condiționată vital de existența acestui tip de comunicare, deoarece practica domeniului cere prezența unui specialist care să conducă activitatea, care să transmită cunoștințele necesare formării, consolidării și perfecționării deprinderilor motrice specifice. Pentru ca instruirea în educația fizică militară să aibă o finalitate pozitivă este necesară interacțiunea dintre specialistul în domeniu și militar, să existe o influențare reciprocă în cadrul procesului instructiv-educativ. În cadrul lecțiilor de educație fizică militară, principalul mijloc de influențare al militarilor și a atingerii obiectivelor operaționale este exercițiul fizic. Acesta este condiție pentru formarea unor reprezentări clare a acțiunilor motrice – însumare de gesturi simple motrice, realizate prin demonstrație practică de cele mai multe ori a specialistului în educație fizică.

O formă a comunicării interpersonale pe care trebuie să o amintesc este *comunicarea interpersonală la distanță*, condiționată de diferite mecanisme tehnice care permit comunicarea la distanță, nefiind necesară prezența celor care comunică în același loc. De ce menționez această formă? Cu toate că nu este relevantă la o prima trecere în revistă, discuțiile de specialitate și consilierea pe linia educației fizice militare au loc și în mediile de comunicare virtuale și telefonice.

Literatura de specialitate, în clasificările pe care le oferă, face referire și la alte două tipuri: *comunicarea pe orizontală* (constă în interacțiunea dintre persoane aflate pe aceeași treaptă valorică, cu alte cuvinte de la egal la egal) și *comunicarea pe verticală* (constă în interacțiunea dintre două valori ierarhizate diferit, în transmiterea de informații de la eșaloane inferioare către cele superioare și reciproc). Menționez aceste forme pentru că într-un sistem foarte clar ierarhizat, militarii aflați în aceeași fază a însușirii unor acte motrice (aceeași valoare sportivă), prin conversațiile pe care le pot dezvolta, fără existența unor bariere comunicaționale, pot evolua pe linie sportivă mult mai ușor, pot înțelege fenomenul și din alt punct de vedere, altul decât cel al instructorului sau al profesorului.

Progresul în însușirea elementelor fundamentale (principiile, mijloacele, metodele educației fizice, noțiuni generale de anatomie, de igienă, biomecanică

etc.) care definesc educația fizică militară poate fi ușurat de o altă formă a comunicării: *comunicarea intrapersonală*. Acest tip de comunicare face referire la ceea ce gândește individul despre sine, îl face să conștientizeze valoarea acțiunilor pe care dorește să le întreprindă și îl determină să se întrebe: „Este bine ceea ce fac?” „Sunt mulțumit de realizările de până acum?” „Am executat corect mișcarea?”. De fapt, comunicarea intrapersonală vizează gândurile proprii, percepția de sine în raport cu tot ceea ce ne înconjoară. În educația fizică militară, comunicarea intrapersonală permite o mai bună integrare în mediul înconjurător, o autoanaliză a actelor și a acțiunilor motrice necesară corectării greșelilor de execuție și permite totodată fundamentarea și consolidarea principalelor noțiuni teoretice cu care operează. În cazul acesteia, după cum se poate concluziona, emitentul mesajului este și receptorul lui, cu observația că mediul extern poate constitui un puternic factor de reglare al comportamentului său ori de deteriorare comportamentală.

O formă a comunicării, extrem de importantă în relaționare este *comunicarea verbală*. Conform acesteia, interacțiunea dintre participanții la comunicare este posibilă datorită mijlocului său principal de exprimare: limbajul. Pe Pământ există foarte multe specii care comunică între ele, însă omul este singura ființă terestră care se poate exprima prin cuvinte. De altfel, diferența dintre animal și om este dată de limbajul articulat și gândirea logică, diferențe care i-au permis să evolueze atât de mult. „Putem înțelege limbajul drept un sistem structurat de simboluri folosit pentru a comunica semnificații”²². Semnificațiile atribuite oamenilor, fenomenelor, stărilor etc. de către limbaj sunt posibile datorită simbolisticii acestuia (când pronunțăm minge de baschet, aproape toată lumea își imaginează acel obiect, deși nu este obligatoriu ca mingea să fie în raza vizuală), datorită liberului arbitru, în care un cuvânt poate să aibă înțelesuri diferite pentru oameni. În cadrul unei lecții de educație fizică militară dacă pronunțăm cuvântul „grenadă de exercițiu”, fiecare dintre ei își poate imagina un alt tip de grenadă decât cea la care ne-am gândit noi, dacă folosim cuvântul „minge”, fiecare își va imagina, posibil o altă minge (rugby, medicinală, tenis de câmp, fotbal etc.).

Un element cheie al comunicării verbale este vocea. Sunt multe situații în care vocea specialistului în educația fizică trebuie să se adapteze, să facă

față multor solicitări. Prin variațiile vocii sale instructorul poate să determine apariția unor efecte neașteptate în rândul militarilor executanți de acțiuni motrice. Spre exemplu, „când încurajăm pe cineva vom vorbi cu voce tare, mai alert, iar o voce joasă, cu un ritm mai lent are un efect liniștitor. Ritmul rapid al vorbirii induce energie și entuziasm, determinând elevii să adopte și ei un ritm rapid de execuție. Un ritm mai lent poate induce siguranță și grijă”³.

Nu trebuie să ometem faptul că aceste simboluri pentru a primi semnificație trebuie să fie guvernate de reguli, iar limba română prin fonetică, sintactică, semantică oferă cadrul înțelegerii lor. Și în practica educației fizice militare, chiar dacă apare o tendință de ușoară nerespectare a regulilor enumerate mai sus (și datorită terminologiei de specialitate), trebuie avute în vedere, pentru a nu duce la apariția confuziilor, evitând astfel greșelile în executarea exercițiilor fizice.

Un alt aspect important al limbajului necesar educației fizice militare este dat de claritatea și credibilitatea lui. Precizia exprimării nu va lăsa loc de interpretări și va putea crea o imagine corectă a actelor și acțiunilor motrice. În ceea ce privește claritatea lui, în terminologia educației fizice și sportului sunt precizate fără dubii termenii esențiali cu care această disciplină operează, de aceea documentarea este esențială pentru a putea oferi informațiile necesare executării corecte a exercițiilor fizice. Din punct de vedere al credibilității, pe cine credeți dumneavoastră mai mult, dacă vă aflați la o oră de educație fizică militară și aveți de executat niște exerciții: un specialist în domeniul menționat sau un specialist în matematică? Probabil vă gândiți la studiile celor doi și realizați că ar fi potrivit să ascultați de cel care studiază educația fizică. De altfel, în sistemul militar, conform regulamentelor și dispozițiilor, educația fizică militară este condusă numai de specialiști sau de instructori care au absolvit cursuri de pregătire în acest domeniu.

Educația fizică este un domeniu foarte vast în care legătura dintre oameni reprezintă o condiție sine-qua-non pentru existență. Nu de puține ori aceste legături au creat posibilități de evoluție domeniului. Fiind vorba de ființe umane, inevitabil apare emoția. Limbajul este cel care o poate accentua sau o diminua. Experiențele emoționale în urma practicării exercițiilor fizice pot fi dintre cele mai diferite. Prin limbaj ele se pot exterioriza,

pot transmite afecțiune, dar și pot consolida relații existente deja. Limbajul în educația fizică militară se perfecționează datorită experiențelor anterioare, precum și lucrului în mod curent cu termenii propuși de acest domeniu extrem de vast.

Comunicarea nonverbală este forma comunicării cu, poate, cel mai puternic impact asupra învățării actelor și acțiunilor motrice în educația fizică militară. Este o formă de comunicare ce nu necesită transmiterea informațiilor cu ajutorul limbajului. Ce reprezintă *nonverbalul*? Tot ceea ce nu implică folosirea cuvintelor în difuzarea informațiilor. Sunt foarte simplu de observat, într-o conversație, gesturile făcute de interlocutori (mimica feței, poziția corpului, mișcarea segmentelor corpului etc.) pentru a ne da seama cu adevărat ce vrea să transmită cel care vorbește. Semnalele pe care emitentul le transmite nu pot să facă decât să susțină, să întărească ceea ce comunică sau să-l contrazică. Fie că suntem într-un birou, cu colegii, fie că suntem implicați activ în desfășurarea lecțiilor de educație fizică militară, cuvintele spuse sunt însoțite întotdeauna de alte gesturi care pot da valoare reală comunicării. În timpul desfășurării unei lecții de educație fizică putem realiza foarte ușor cine este implicat în lecție, cine este plictisit și abia așteaptă să se termine activitatea. Cum? Chipurile oamenilor și gesturile lor sunt extrem de sugestive pentru activitățile în care sunt implicați, concluziile trase, pozitive sau negative, țin de intelectul, pregătirea, educația și capacitatea de analiză a celui care conduce activitatea.

O importanță deosebită trebuie acordată comunicării nonverbale din perspectiva implicării în transmiterea cunoștințelor, a informațiilor necesare formării, consolidării și perfecționării deprinderilor și priceperilor motrice din educația fizică militară. Această comunicare reușește în multe momente să înlocuiască alte tipuri, reușește să transmită mult mai multe informații decât celelalte forme. Cu toate acestea nu este recomandat să se facă apel doar la ea, știind că fixarea cunoștințelor transmise se face mai ușor dacă sunt și alte surse de aflare a lor, implicit de comunicare. Este suficient să venim cu un exemplu pentru a ne argumenta cele afirmate anterior. De aceea, vă propun un exercițiu de imaginație: ne aflăm la o oră de educație fizică militară, în care dumneavoastră sunteți în postura de conducător de lecție. Vreți să-i învățați pe „elevi” un procedeu tehnic de coborâre din schi (o cristianie,

de exemplu). Apelând la procedeele metodice de predare din educație fizică, trebuie să le demonstrați acest procedeu în scopul creării imaginii a ceea ce au de executat. Trebuie să le arătați! Covârșitor, pe timpul demonstrațiilor principale, în educația fizică, nu se vorbește. Chiar și profesorul are momente când trebuie să se concentreze la mișcarea în sine. „Elevii” doar văd! Ce văd ei? Ceea ce le este arătat, ceea ce profesorul încearcă să le comunice, să le transmită. Cum le comunică profesorul? Inițial fără cuvinte, nonverbal. Este suficient să privim exemplul de mai sus pentru a ne da seama că, de fapt, comunicarea nonverbală poate să transmită informații, să suplinească și să interacționeze cu celelalte forme ale comunicării.

Aici trebuie amintit că mulți autori încearcă să ne convingă de prim-planul demonstrației ca metodă din educație fizică în detrimentul explicației, iar alții plasează explicația pe primul loc. Personal, credem că cele două metode de transmitere a cunoștințelor trebuie plasate pe aceeași treaptă valorică. Pentru a susține această afirmație exemplific cu o serie de discipline sportive unde instructorul este într-o permanentă interacțiune vocală cu „elevii”, și anume: fitness, tae-bo, kangoo-jump etc.

Un alt aspect pe care l-am abordat ține de latura emoțională a comunicării nonverbale. Plecând de la exemplul de mai sus, sunt profesori care au stiluri diferite și de predare, dar și de a demonstra procedeele tehnice. Sunt profesori care în execuțiile lor imprimă calitate, eleganță, precizie, liniște, iar alții forță, viteză, măiestrie. Prin exteriorizarea profesorilor, în procedeele tehnice demonstrate se poate influența percepția „observatorilor”, aceștia fiind duși într-un stare emoțională pozitivă („cât de frumos alunecă pe schiuri!”) sau, de ce nu, într-una negativă („ce demonstrație slabă!”). Concluzionând, comunicarea nonverbală transmite emoție.

În încercarea mea de a atinge forme importante ale comunicării, cu implicații complexe în educația fizică militară, mai trebuie amintit un element al comunicării, ce-i drept, mai puțin abordat, dar din punctul meu de vedere, nelipsit acestei activități: *paralimbajul*. Paralimbajul este o formă de comunicare nonverbală. Paralimbajul reprezintă ceea ce se înțelege dincolo de cuvinte, felul în care un mesaj este trimis. „El include viteza cu care vorbim, ridicarea sau scăderea tonului, volumul, folosirea pauzelor, calitatea vorbirii”²⁴. Stările emoționale pot fi cauză pentru multe greșeli în

exprimare, lucru foarte ușor observabil pentru cei cu care interacționăm. Un bravo plin de entuziasm și exprimat în moment oportun, însoțit de un zâmbet ușor și un gest al mâinilor care să susțină acest lucru este un semn categoric pozitiv pentru cel instruit determinându-l să se concentreze mai departe la sarcinile lecției și să participe activ la desfășurarea ei, pe când un bravo lipsit de tonalitate, de viață, însoțit de un gest al mâinilor a plictiseală, poate influența negativ comportamentul participantului la lecție (neatenție, lipsă de concentrare).

Bariere comunicaționale, obstacole în educația fizică militară

Sunt momente în cadrul lecțiilor de educație fizică când informațiile transmise spre cursanți se lovesc de un ceva anume, nu au finalitatea dorită. Cauzele acestei lipse de finalitate sunt multiple, însă în contextul analizei prezente, ele trebuie amintite. Aceste obstacole care împiedică atingerea obiectivelor lecțiilor sunt barierele comunicaționale. Aș defini barierele comunicaționale ca fiind piedici care pot obstrucționa transmiterea, recepționarea, înțelegerea mesajului și apariția feedbackului corect, în concordanță cu sensul cerut de comunicare. Literatura de specialitate oferă numeroase clasificări, numeroase bariere comunicaționale.

Nu voi analiza barierele comunicaționale, însă le voi aminti pe cele mai des întâlnite: nivelul de educație al participanților la activitatea de instruire, capacitatea intelectuală a cursanților, lipsa de respect, diferența de sex și vârstă, capacitatea comunicațională defectuoasă (lipsa unui limbaj adecvat) a „elevilor”, precum și a celor care conduc lecțiile de educație fizică, prejudecățile, omisiunile (recepționarea și transmiterea unui mesaj incomplet, intenționat sau neintenționat), supraîncărcarea (cantitatea de informație mult prea multă în raport cu intelectul și situația cerută, pe care receptorul trebuie să o filtreze și să o folosească), ierarhia militară, diferența de clasă socială.

Concluzii

Am abordat aceste elemente ale comunicării în scopul conștientizării existenței lor și de către specialiștii din domeniu, al tratării lor în mod corespunzător în raport cu procesul instructiv-educativ al educației fizice militare, din dorința de a găsi soluții pentru evitarea apariției barierelor de

comunicare și, de ce nu, pentru a crea o imagine importantă comunicării din perspectiva introducerii acesteia ca disciplină distinctă în majoritatea cursurilor de formare, perfecționare și specializare care au la bază ca domeniu principal de activitate educația fizică militară.

Comunicarea este un concept cu o dezvoltare foarte rapidă în toate domeniile, o necesitate și totodată un mijloc de eficientizare a acțiunilor umane, plecând de la manager până la simplu angajat, de la elev la profesor, de la comandantul unității militare la soldat gradat voluntar și ajungând până la omul obișnuit în viața cotidiană.

NOTE:

1 R. Ross, *Speech communication*, Prentice-Hall, New Jersey, 1986, apud O. Pânișoara, *Comunicare eficientă*, Editura Polirom, Iași, 2013, p. 16.

2 K. Floyd, *Comunicare interpersonal*, trad. de Miruna Andriescu, Editura Polirom, Iași, 2013, p. 167.

3 C. Pop, *Comunicarea în educația fizică și sport*, Pro Universitaria, București, 2014, p. 63.

4 O. Pânișoara, *Comunicare eficientă*, Editura Polirom, Iași, 2013, p. 88.

BIBLIOGRAFIE

Floyd K., *Comunicare interpersonală*, trad. de Miruna Andriescu, Editura Polirom, Iași, 2013.

Pânișoara O., *Comunicare eficientă*, Editura Polirom, Iași, 2013.

Pop C., *Comunicarea în educația fizică și sport*, Editura Pro Universitaria, București, 2014.

Tran V., Stănciugelu I., *Teoria comunicării*, Comunicare.ro, București, 2003.

STATELE ȘI NAȚIUNILE ÎN POLITICA GLOBALĂ LA ÎNCEPUTUL MILENIULUI TREI

STATES AND NATIONS IN GLOBAL POLITICS, A FEATURE OF THE BEGINNING OF THE THIRD MILLENNIUM

Col. prof. univ. dr. Daniel DUMITRU*
Mr.drd. Ștefan Francisc BARA**

Problematica statului, în general, și a statului național, în particular, se află în centrul confruntărilor ideologice contemporane. Conținutul, natura, funcțiile, destinul statului național în epoca globală, raportul dintre național și internațional în definirea statului, structurile și atributele acestora constituie tot atâtea subiecte de dispută cărora trebuie să li se găsească o rezolvare globală.

The issue of state, in general, and of national state, in particular, is the center of contemporary ideological debates. The content, nature, functions, national state destiny in the global era, the relationship between national and international definition of state, structures and their attributes are all matters of dispute to which a global solution should be found.

Cuvinte-cheie: stat; națiune; politică; interes; securitate.
Keywords: state; nation; politics; interest; security.

Din Antichitate și până în timpurile noastre, statul (cu forma particulară statul-națiune, mai ales în ultimele două secole) – ca instituție suprastructurală, instrument principal de organizare politică și administrativă și de reglare a relațiilor politice dintre oameni – a reprezentat elementul esențial în viața internă și internațională.

În contextul în care Războiul Rece s-a încheiat, iar globalizarea se manifestă tot mai pregnant, se observă schimbările treptate a identității popoarelor, iar distincțiile dintre ele nu sunt ideologice, politice sau economice, ci culturale.

Plecând de la definiția națiunii ca formă istorică de comunitate umană, caracterizată prin comunitate de limbă, de teritoriu, de origine, de viață economică, politică (statală) și de cultură și ajungând la tendințele, care se manifestă acum în lumea internațională, putem să tragem concluzia că atât națiunea, cât și statul suferă transformări radicale, necesare pentru înscrierea pe traiectoria devenirii moderne chiar dacă își vor pierde din competențe și puteri.

Dacă statele care au culturi și instituții similare nu constituie o problemă, întrucât acestea își văd interesul lor comun, definindu-și din ce în ce mai mult interesele în termeni civilizaționali, nu același lucru se întâmplă și în zonele în care diferențele dintre state sunt radicale din aproape toate punctele de vedere, în special în domeniul politic, economic și social.

Considerate până nu demult drept retrograde, tezele nihilismului național și ale desuveranizării statului încep să prindă contur din ce în ce mai accentuat, chiar dacă nu în totalitatea lor, în cea mai mare parte. Acestea se manifestă atât în plan politic și economic, cât și spiritual și susțin o perimare a rolului și a destinului națiunilor, necesitatea renunțării la această formă de comunitate etnică umană, în numele progresului și dezvoltării multidimensionale a lumii contemporane, ca urmare a creșterii fără precedent a interdependențelor în relațiile dintre state.

Formula integrării complexe, susținută de către unii și hulită de către alții încă din anii '70, se prezintă ca o condiție sine qua non a promovării progresului tehnico-științific cel mai înalt, al eficientizării activităților economice, a creșterii productivității muncii, a asigurării rentabilității și prosperității în societatea contemporană.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: daniel_dumitru64@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: stefybsf@yahoo.com

Ca urmare, integrarea și globalizarea înlocuiesc echilibrurile naționale stabilite în cadrul fiecărei națiuni, între fiecare națiune și celelalte, printr-un nou echilibru al unui ansamblu format de către națiunile în cauză, considerat cât mai favorabil pentru acest ansamblu și socotit ca stabil în profitul său. Globalizarea și integrarea nu exclud și nici nu pot exclude premisa desuveranizării parțiale sau integrale a statului național, a transferării atributelor „slabe” către organisme economice suprastatale, supranaționale.

O arie importantă de manifestare a fenomenului globalizării o constituie zona sau sfera politicului care consideră depășit caracterul națiunii și statului național și aduce argumentele solide în favoarea transferului de competență către supranațiuni care însă să respecte identitatea națională și granițele statului.

Pierderea unei părți din suveranitate, diminuarea acesteia este unul dintre obstacolele peste care națiunile cel puțin în acest moment trec destul de greu. La nivel global au câștigat teren cel puțin două teorii: teoria suveranității limitate și teoria suveranității relative.

Teoria suveranității limitate o considerăm a fi o teorie pesimistă a autorilor acesteia care susțin că națiunile mici și mijlocii în relația cu marile centre de putere nu-și vor putea niciodată manifesta plener suveranitatea nici pe plan intern și nici pe plan internațional. Se mai adaugă argumentul că ele nu ar putea niciodată dispune de potențialul necesar pentru a face față cerințelor moderne de asigurare a securității, de apărare a suveranității naționale și ca atare, în mod fortuit, ar trebui să cedeze sau să-și limiteze unele prerogative în favoarea organismelor politice suprastatale, supranaționale. Conform acestei teorii, un stat ar putea abandona în favoarea altui stat anumite atribute ale sale, ar putea ceda, transfera, încredința parțial sau total din prerogativele politicii sale interne și internaționale.

Totodată, suveranitatea națională ar fi îngrădită de actuala dezvoltare a dreptului internațional ca și de dreptul național în sine. În acest context se afirmă că statul nu este liber să acționeze după bunul său plac nici în interior și nici în exterior.

Teoria suveranității relative s-ar justifica prin caracterul, natura relațiilor dintre state, specifice epocii contemporane, relații bazate pe o largă interdependență, ceea ce practic le privează de

posibilitatea de a acționa absolut libere, de sine stătătoare în viața internă și cea internațională.

Statul pentru a putea lua parte activă la procesul globalizării suferă anumite transformări care se înscriu și pe linia renunțării acestuia la conceptul de „balance of threat”, care le face să acționeze în două direcții diferite: să se alăture unei alianțe (band wagoning) complementar echilibrului de puteri în speranța că interesele lor vor fi protejate, sau să opteze pentru a fi împotriva acestei „balance of power”.

Deși unii analiști consideră că aceste poziții nu mai sunt de actualitate în etapa globalizării, afirmând că problema echilibrului de forțe se pune în cu totul alți termeni, care exclud crearea de centre de putere rivale, noi considerăm conceptul de „balance of threat” de actualitate mai ales în contextul evenimentelor din Ucraina.

Statelor considerate principali actori li se aplică o altă teorie, această teorie susține că asigurarea propriei suveranități și securități se realizează prin maximizarea puterii, aceasta realizându-se prin consolidarea propriei puteri prin diferite metode inclusiv cea militară sau prin realizarea unor alianțe cu alte state.

Acest tablou realist al lumii este un punct de pornire extrem de folositor pentru a analiza afacerile internaționale și a explica unele dintre comportamentele statelor. În cadrul acestui tablou, statele se prezintă astfel:

- sunt și vor rămâne entitățile dominante în afacerile mondiale;
- ele mențin armate, conduc diplomația, negociază tratate, sunt angajate în războaie, controlează organizațiile internaționale, influențează și, într-o măsură considerabilă, configurează producția și comerțul;
- guvernele statelor acordă prioritate asigurării securității interne și externe.

Nu este mai puțin adevărat că toate aceste atribute ale statului, precum și interesele acestora sunt, pe de-o parte, modelate de valorile, cultura și instituțiile naționale, iar pe de altă parte de normele și instituțiile internaționale.

În timp ce statele rămân principalii actori în lumea economică internațională, în afaceri, ele suferă pierderi de suveranitate, funcții și putere. Instituțiile internaționale își revendică dreptul de a judeca și de a constrânge în ceea ce acestea fac pe propriul teritoriu. În unele cazuri, cele mai notabile

fiind în Europa, instituțiile internaționale și-au asumat importante funcții exercitate anterior de către stat și puternicele birocratii internaționale au fost create pentru a opera direct asupra cetățenilor.

Preocupările analiștilor și strategilor pentru a găsi soluții multiplelor probleme contemporane în speranța grăbirii procesului de globalizare se lovesc de cel puțin patru paradigme, fiecare dintre ele cu deficiențe și limitări proprii, cu realismul lor:

- „O lume: euforie și armonie” bazată pe presupunerea că sfârșitul Războiului Rece înseamnă sfârșitul conflictului semnificativ în politica globală și apariția unei lumi armonioase. Potrivit acesteia, viitorul nu va fi dedicat bătăliilor de idei, ci mai degrabă, rezolvării problemelor economice și tehnice moderne;

- „Două lumi: noi și ei” bazată pe imagini care reflectă unele aspecte ale realității care în ziua de astăzi admit asemenea delimitări. Potrivit acestei paradigme, lumea a parcurs și parcurge mai multe etape de diferențiere, în funcție de elementele luate în calcul, concretizate în: noi și ei; civilizația noastră și acei barbari; locuința păcii și locuința războiului; zone de pace și zone de turbulență; țări bogate (moderne, dezvoltate) și țări sărace (nedevelopate, tradiționale sau în curs de dezvoltare); diviziunea culturală Est și Vest este elocventă în acest sens și este corelată, din punct de vedere istoric, cu diviziunea economică, iar accentul se pune mai puțin pe diferențele de bunăstare economică și mai mult pe filozofia pe care o susține, valori și mod de viață;

- „184 de state, mai mult sau mai puțin” care leagă politica globală a lumii de politica celor aproximativ 184 de state ale lumii care sunt principalii actori în viața politică și economică internațională, dominante și determinante pentru viitor;

- „Haos veritabil”, care susține că slăbirea statelor și apariția statelor greșite contribuie la imaginea lumii în anarhie și prevede un tablou precis și grafic a ceea ce se întâmplă în lume și scoate în evidență semnificativele schimbări din politica mondială care s-au produs odată cu sfârșitul Războiului Rece.

Limitele acestor paradigme, precum și incompatibilitatea dintre ele dovedesc că niciuna nu este pe deplin realistă, dar toate la un loc constituie o bază de analiză politică globală, care să conducă în final la stabilirea unor repere ale unei abordări civilizaționale, care să țină cont în principiu de următoarele:

- forțele de integrare în lume sunt reale și sunt exact ce generează contraforțele revendicărilor culturale și cunoștințelor civilizaționale;

- lumea este într-un sens bipolară, însă principala distincție este între Occident, ca civilizație dominantă până în prezent, și toți ceilalți care, totuși, au în comun mai mult decât nimic; pe scurt lumea este divizată între o lume occidentală și mai multe lumi nonoccidentale;

- statele-națiuni sunt și vor rămâne cei mai importanți actori în afacerile internaționale, însă interesele lor, asocierile și conflictele dintre ele sunt din ce în ce mai mult limitate de factorii culturali și civilizaționali;

- lumea este într-adevăr anarhică, presărată de conflicte tribale, însă conflictele care pun cele mai mari pericole pentru stabilitate sunt cele dintre state sau grupuri provenind din diferite civilizații.

Azi, când lumea contemporană este frământată de o serie de tendințe ale căror rădăcini se regăsesc în istoria zbuciumată a tuturor continentelor, printre care reamintim: transferul de civilizație dinspre Occident spre Orient în care Europa Occidentală și SUA joacă roluri de primă mărime, evidente fiind eforturile de integrare în structurile europene și euroatlantice ale țărilor desprinse din blocul comunist; revigorarea spiritului ofensiv al Rusiei pe arena internațională; afirmarea tot mai puternică a țărilor asiatice în viața politică mondială și poziția acestora față de interesele altor puteri în zonă; reconsiderarea rolului țărilor arabe în menținerea păcii în Orientul Mijlociu; efectele proceselor naturale la nivel global (încălzirea climei, lipsa apei potabile, deșertificarea, epuizarea resurselor naturale etc.); proliferarea crimei organizate și adâncirea stării de sărăcie ale căror consecințe sunt tot mai prezente și vizibile în determinarea mediului de securitate, este tot mai necesar o analiză și o armonizare a eforturilor tuturor statelor și națiunilor pentru modelarea unei noi arhitecturi de securitate și stabilitate.

În aceste condiții, crearea unui sistem de securitate care să mulțumească atât centrele de putere, cât și actorii mai puțin influenți ai lumii contemporane este greu de acceptat și de clarificat. Totuși există o viziune care a dobândit consacrare și definește sistemul de securitate globală ca fiind „un complex de obligații, precum și măsuri de punere în aplicare a angajamentelor asumate de către statele membre ale sistemului care are drept scop ca fiecare

membru să fie asigurat că nu va fi obiectul vreunui atac sau cel puțin că un atac îndreptat împotriva lui nu va avea nici o șansă de succes”¹.

Azi, când problema securității nu mai este o problemă națională și nici una regională sau zonală, ea fiind problema întregii omeniri, și ca urmare nu poate fi rezolvată decât cu participarea într-un efort unitar, riguros gestionat, a tuturor statelor lumii, cele mai multe dintre acestea fiind membre ale ONU, baza sistemului de securitate o constituie alianțele și coalițiile politico-militare, care, cel puțin în ultimii 15-20 de ani și-au făcut simțită prezența pe întreg mapamondul.

Deși în esență nu există deosebiri de anvergură între alianță politico-militară și coaliție politico-militară, acestea nu se identifică una cu cealaltă, fiecare având particularități care le definesc.

Alianța politico-militară se definește ca „o înțelegere între state, consemnată în tratative sau convenții prin care statele semnatare se obligă să acționeze în comun sau să-și acorde ajutor reciproc, cu toate forțele sau numai cu o parte dintre acestea în situația declanșării unui atac asupra unuia dintre aceste state sau în caz de război”².

În esență alianțele politico-militare se identifică prin:

- se constituie, de regulă, pe timp de pace;
- își stabilesc obiectivele generale delimitate, pe orizonturi de timp, care se referă în special la întărirea securității și apărării comune;
- instrumentele juridice ce autentifică alianțele conțin clauze bine fundamentate prin tratate (garanții de natură politică, economică, militară, culturală etc.);
- criteriul de bază în realizarea acesteia îl constituie valorile politice, economice, culturale, spirituale (Alianța Nord-Atlantică);
- membrii alianțelor militare își sporesc permanent exigențele, primirea de noi membrii devenind din ce în ce mai dificilă pentru statele doritoare, acestea fiind constant supuse unei monitorizări severe și trebuind să probeze că pot contribui la îndeplinirea obiectivelor alianței;
- au la bază tratate care cuprind clauze militare dar și politice, care se reevaluează periodic;
- își stabilesc comandamente unificate din timp de pace care își pot extinde responsabilitățile în afara teritoriului statelor semnatare cu arii de responsabilitate bine determinate atât în timp de pace, cât și în situații de criză sau război;
- declarativ au caracter defensiv;

- își armonizează acțiunile participanților cu multă grijă.

Coaliția politico-militară reprezintă, în fapt, tot o alianță politică sau politico-militară, „temporară a unui grup de state fie pentru a face față unei agresiuni, fie pentru pregătirea și desfășurarea unui război de agresiune, în general, pentru realizarea unui scop comun sau îndeplinirea unei acțiuni comune”³.

Coaliția politico-militară se identifică prin:

- se constituie în condiții de criză sau război;
- obiectivul vizat este foarte concret, de regulă, nimicirea unui inamic sau realizarea unor obiective în zonele de interes când celelalte modalități de îndeplinire a acestora au eșuat;
- aranjamentele internaționale ce însoțesc coalițiile oferă în principiu, doar recunoașteri;
- nu țin cont de sistemul de valori împărtășit de statele participante;
- aderarea se face din mișcare;
- statele angajate în coaliție fac presiuni asupra celorlalte state pentru a le fi partener;
- natura relațiilor în cadrul acesteia este mai puțin formală, bazată pe înțelegeri ad-hoc și interese comune;
- forțele militare întrunite, combinate, au un grad redus de integritate, planurile de operații și procedurile sunt puse la punct din mers, comandamentele multinaționale sunt realizate după începerea acțiunilor militare comune;
- declarativ au caracter ofensiv;
- nu exclud divergențele dintre statele care constituie coaliția.

În contextul marilor schimbări care se anticipează că vor avea loc în secolul XXI, amplul proces de redefinire a raporturilor internaționale, în condițiile evoluției către multipolaritate și afirmarea noilor poli de putere, are drept corolar competiția pentru controlul și gestionarea resurselor strategice și a căilor de acces către acestea concomitent cu creșterea gradului de interdependență și interacțiune dintre statele lumii.

Concluzii

Deși actorii de pe scena puterii mondiale sunt oarecum clar conturați, iar influența acestora asupra evoluției fenomenului este covârșitoare, apreciem că statele și națiunile nu își vor pierde identitatea și rolul lor, ba mai mult, acestea vor putea să emită pretenții majore pentru gestionarea

procesului, integrate fiind într-o multitudine de instituții și organisme ale căror roluri trebuie să fie convergente.

La acest început de secol și mileniu, cu toate presiunile care se exercită asupra sa, datorate în principal procesului de globalizare, statul continuă să rămână principalul actor pe scena internațională. El rămâne astfel purtătorul intereselor naționale.

Statul nu se mai prezintă astăzi ca în vremea absolutismului, dar nici nu se poate spune că și-a pierdut principalele caracteristici și atribuții. Ca orice fenomen social s-a adaptat la noile condiții, a suferit modificări, unele importante, dar fără a-și pierde nici pe departe principalele sale prerogative.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 *Dicționar de drept internațional public*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 273.

2 <http://dexonline.ro>, accesat la 20.04.2015, ora 10.00.

3 <http://dexonline.ro>, accesat la 20.04.2015, ora 11.00

BIBLIOGRAFIE

Bușe Dorel, *Geopolitică și geostrategie*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.

Buzan B., Ole W., Jaap de Wilde, *Un nou cadru de analiză – securitatea*, Editura Publishing, Cluj-Napoca, 2011.

Dumitru Daniel, *Organizații și instituții politice și de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Frunzeti Teodor, Zodian Vladimir, *Lumea 2013, Enciclopedie Politică și Militară, Studii strategice și de securitate*, Editura RAO, București, 2013.

Nicolaescu Gheorghe, *Geopolitica securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.

Râpan F., Stan G., Stan V., *Transformări geopolitice și geostrategice în Europa după încheierea Războiului Rece*, Editura Militară, București, 2011.

Stăncilă Lucian, *Apărarea teritoriului național în actualul mediu de securitate*, Editura Moroșan, București.

CONSIDERAȚII PRIVIND ACȚIUNILE MILITARE DESFĂȘURATE ÎN NORDUL MĂRII NEGRE

CONSIDERATIONS ON THE MILITARY ACTIONS CONDUCTED IN THE NORTH OF THE BLACK SEA

Cpt.cdor.instr.sup.ing.drd. Lucian Valeriu SCIPANOV*
Cdor.instr.av.dr. Florin NISTOR**

Războiul hibrid înglobează strategii militare aparținând războiului convențional și nonconvențional, care în opinia noastră integrează caracteristici ale războiului fulger războiului asimetric, războiului disimetric, războiului noncontact, propaganda, măsuri economico-sociale, invocarea voinței comunității, acțiuni cibernetice, în care confruntarea armată este ultimă fază a acțiunilor sinergice.

Prezentul articol realizează o scurtă analiză a tipologiei acțiunilor militare desfășurate în nordul Mării Negre plecând de la aspectele generale ale acțiunilor militare, ca un întreg, pentru identificarea caracteristicilor particulare prin formele de manifestare ale acestora, expediționar, fulger, noncontact sau alte combinații.

Hybrid war includes military strategies belonging to conventional and unconventional warfare, which in our opinion, integrates features of “blitzkrieg”, asymmetric warfare, disymmetric warfare, noncontact war, propaganda, economic and social measures, invoking the will of the community, cyber actions, in which the armed confrontation is the last phase of synergistic actions.

This article provides a brief analysis of the typology of military actions in the Northern Black Sea based on general aspects of military actions as a whole, to identify the particular characteristics in their manifestations i.e.,expeditionary, “blitzkrieg”, noncontact or other combinations.

Cuvinte-cheie: război hibrid; război fulger; asimetric; disimetric; acțiuni insidioase; abordare cuprinzătoare.

Keywords: hybrid war; “blitzkrieg”; asymmetric; disymmetric; insidious actions; comprehensive approach.

„Noi trebuie să ne gândim și ne gândim, indiscutabil, la asigurarea securității noastre externe și toate replicile noastre vor fi asimetrice, dar cu un înalt grad de eficacitate.”

*Vladimir Putin, Conferința anuală de presă,
1 februarie 2012*

În ecuația geostrategică din estul continentului european au apărut noi parametri, care au schimbat echilibrul politico-economic și care au determinat apariția unor noi factori de risc. Alături de clasicele forme ale amenințărilor la adresa securității globale și regionale, identificăm acțiunile unor actori statali, ca răspuns la pierderea influenței asupra zonelor riverane, prin sprijinul sau desfășurarea unor acțiuni militare combinate.

NATO (Alianța Nord-Atlantică) ia în considerare o nouă arhitectură europeană, în care SUA joacă un rol important, bazată pe participarea unor state din vechiul bloc sovietic alături de marii piloni ai democrației occidentale. Efectul a reprezentat crearea unui sistem colectiv de apărare a securității europene prin integrare euroatlantică, la care actualmente participă 28 de state.

În contrapartidă cu extinderea spre est a granițelor Alianței (NATO), Federația Rusă (FR), care nu acceptă situația geostrategică potrivnică, a adoptat măsuri de intimidare a opiniei internaționale. Acțiunile întreprinse la nivel regional, prin intervențiile armate din Ucraina, au ca scop consolidarea influenței FR la nivel global.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: shcipio@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: ronavy.florin@yahoo.com

Prin prezentul articol ne propunem să realizăm o analiză științifică adecvată a tipologiei acțiunilor militare desfășurate de FR în nordul Mării Negre, pentru a identifica fundamentele doctrinare care le-a determinat, plecând de la aspectele generale ale acțiunilor militare, ca un întreg, pentru identificarea părților componente prin formele de manifestare a acestora.

Fenomenul militar a căpătat noi valențe, datorate trecerii de la exercitarea bipolară a puterii la multinaționalitate, astfel expediționar, fulger, noncontact sau hibrid sunt termeni des întâlniți în diverse situații a abordării securității globale sau regionale.

Exploatarea intuitivă, eficientă și oportună a condițiilor geostrategice, specifice teoriilor doctrinare tradiționale ale URSS, teorizate de cneazul general Mihail Kutuzov (1745-1813), guvernator al Crimeii, și-au avut obiectul și în cazul recentelor acțiuni din Crimeea și, mai nou, din estul Ucrainei, regiunile Donetsk și Lugansk.

FR și-a asigurat succesul acțiunilor din Ucraina prin aplicarea principiilor clasice ale luptei armate (flexibilitatea, surprinderea, simplitatea) îmbrăcate într-o formă cu care a surprins opinia internațională, care de altfel nu vedea posibilitatea desfășurării unei confruntări armate regulate în regiunea europeană.

Viziunea asupra recentelor acțiuni militare s-a bazat pe fenomenul militar contemporan, privind folosirea forței printr-o gamă largă de acțiuni, conducând la o redefinire a rolului sistemului militar. Planificatorii au avut în vedere diverse acțiuni cu un pronunțat caracter inventiv, previzionar încă de la nivelul tactic, cu efecte la nivel strategic, acțiuni simple ce au avut la bază conceptul de *război fulger*.

Acțiunile militare pe care FR le-a utilizat în Crimeea au fost de tip fulger sau rapid, teoretizate de către analiștii occidentali, care diferă de războiul de masă specific doctrinelor URSS, și care, alături de celelalte măsuri adoptate la nivel strategic, în concepția unanim acceptată pot fi considerate de tip hibrid¹. În această concepție, hibrid înglobează caracteristici ale mai multor tipuri de manifestări ale violenței, care implică utilizarea unor măsuri militare și paramilitare completate de intervenția civililor, care acționează la vedere sau prin acțiuni mascate sub diferite forme, prin acțiuni tactice ce sunt integrate prin decizii strategice.

NATO folosește acest termen consacându-l pentru acțiunile FR din Ucraina, *războiul hibrid*². Acest concept încă nu este introdus în nici o doctrină al unei țări NATO, războiul hibrid fiind în stadiul de analiză și de coagulare, termenul folosit în documentele oficiale fiind cel de asimetric. Pe site-ul NATO găsim un scurt film documentar de analiză al acțiunilor Rusiei³ unde oficialități și analiști politico-militari încearcă să descrie și să găsească măsuri împotriva unor astfel de amenințări. Se comentează în acest film că în acțiunile Rusiei nu sunt folosite forțe convenționale ci mai degrabă unele „neortodoxe” și o varietate de tehnici care au fost botezate război hibrid (Kurt Volker, fostul ambasador al SUA la NATO). Marcin Zaborowski, directorul Institutului Polonez de Afaceri Internaționale, remarcă faptul că rușii au devenit foarte inteligenți chiar superiori nouă, aliaților, folosesc trupe de comando și pretind că nu sunt ale lor, în războiul informațional sunt extrem de buni, au un singur comandant, V. Putin, de care ascultă toată Rusia, în timp ce aliații încă dezbate problema, deciziile luându-se greu.

Încă din 2010, în cercurile de analiză strategică americană se discuta despre conceptul de război hibrid, care ar reprezenta o combinație de abordări convenționale și asimetrice. Un raport înaintat subcomitetului american pentru terorism și amenințări neconvenționale descria conceptul de război hibrid că ar putea fi folosit informal pentru a descrie complexitatea și dinamismul câmpului modern de luptă. În esență, analiza se concentra pe faptul că războiul cibernetic lipsea din doctrina privind amenințările asimetrice și nu era introdus efectiv nici în conceptul războiului hibrid, astfel că doctrina Departamentului de Stat american are lipsuri în a defini și a combate amenințările cibernetice și în general amenințările hibride⁴.

O altă analiză elaborată privind războiul hibrid o au forțele de apărare israeliene, care consideră organizațiile teroriste Hezbollah și Hamas ca oponenți care folosesc eficient tehnici sofisticate de *război hibrid*⁵.

După cum am menționat, NATO folosește deja oficial termenul de *război hibrid*, de exemplu, secretarul general al NATO, Anders Fogh Rasmussen, spunea la Summitul NATO de la Cardiff: „Referitor la recentul război hibrid purtat de Rusia, am sesizat o combinație de diferite elemente ofensive dislocate înainte de anexarea

Crimeei și acum în estul Ucrainei – activități subversive, mișcări politico-sociale și de agitație, tactici cibernetice și vechi strategii de coerciție prin masarea tancurilor la graniță sub amenințarea tranziției la războiul convențional”⁶.

La fel și generalul Phil Breedlove, comandantul suprem aliat pentru forțele din Europa – SACEUR, remarca: „Ceea ce vedem la Rusia acum, în această abordare hibridă a războiului, este folosirea de către aceasta a tuturor instrumentelor avute la dispoziție .. pentru a provoca probleme care ulterior să le permită exploatarea acestora cu instrumentele militare”. Acesta mai adaugă: „Utilizarea trupelor fără a purta uniforme naționale așa-numiții micii oameni verzi- și probabil cel mai uimitor război informațional blitzkrieg văzut în istorie, sunt părți ale primei lovituri ale Rusiei în Ucraina, de asemenea continuarea Rusiei de a nega că are forțe în Ucraina este deja absurdă”⁷.

Tipurile de intervenții, care sunt caracterizate ca acțiuni hibride, înglobează puțin din tipurile de război menționate pentru prima dată de către sociologul francez Gaston Bouthoul (1896-1980), fondatorul polemologiei, în teoria sa privind *tipurile confruntărilor și dimensiunile lor complementare*⁸.

În opinia noastră, războiul hibrid integrează strategii militare caracteristice războiului convențional și nonconvențional, suplimentate cu intervenții cibernetice, coordonate de la nivel strategic, desfășurate simultan pentru atingerea obiectivelor specificate. Ce este interesant la acest aspect îl putem sublinia prin faptul că forțele armate nu desfășoară acțiuni militare la vedere, intervenția acestora fiind minimizată, considerată alternativă.

Deci putem afirma faptul că războiul hibrid integrează caracteristici ale războiului asimetric, războiului disimetric, războiul noncontact, propaganda, măsuri economico-sociale, invocarea voinței comunității, războiul fulger, acțiuni cibernetice, confruntarea continuă fiind ultimă fază.

Asimetric presupune obținerea de avantaje tactice și operative cu efecte strategice, exploatănd slăbiciunile și vulnerabilitățile adversarului și urmărirea centrului de greutate – COG.

În comparație cu vechile strategii istorice care se bazau pe utilizarea maselor în acțiunile militare sau evitarea luptelor directe prin folosirea unor tactici defensive, acțiunile din Crimeea au urmărit atingerea unor obiective prin aplicarea unor principii

ce s-au impus prin caracterul asimetric al acestora, urmărind realizarea deciziei politice prin metoda faptului împlinit într-o manieră surprinzătoare, a pașilor mărunți.

Dacă acțiunile de tip rapid deveniseră specifice doctrinei americane, pe care le-a testat în acțiunile istorice deja din Irak, 1991, acestea au avut la bază principiul *disimetriei*⁹. Intențiile erau cunoscute însă adversarul nu cunoștea data și ora începerii operației. Istoria s-a repetat în 2003, demonstrând eficiența principiului.

În acțiunile din estul Ucrainei, FR a utilizat de asemenea acest principiu, prin acțiuni *disimetrice*, dar le-au îmbinat cu cele mai eficiente strategii, doar teorizate până atunci, cu acțiuni clasice, dar și subversive, economice, psihologice, elementul de noutate fiind maniera oportunistă pe fondul unor neînțelegeri sociale regionale, dar și de preocupările diferite ale Alianței care nu a crezut în ambiția FR de a deschide noi conflicte față de cele înghețate din Regiunea Extinsă a Mării Negre.

Forțele care atacă folosesc strategia acțiunilor rapide, cele care se apără folosesc temporizarea și lungirea războiului, metode deloc benefice în cazul Ucrainei.

Acțiunile *asimetrice*¹⁰ ale FR din Crimeea au avut la bază, prin ideologie, dimensiune etnică și culturală, principiul faptului împlinit, ce aparține teoriei determinismului mecanicist¹¹ al lui Laplace, spre deosebire de cele alimentate din estul Ucrainei în regiunile Donetsk și Lugansk, ce au avut la bază principiul războiului ce nu poate fi câștigat, prin utilizarea uneia dintre teorii ale războiului cele mai la îndemână, teoria invocării voinței comunității, teorie alimentată prin susținerea grupărilor de gherilă, mascate sub intenții de eliberare națională a separatiștilor pro-ruși.

Răspunsul Ucrainei s-a încadrat în domeniul aceleiași teorii, a determinismului, însă spre deosebire de determinismul mecanicist, reacția aleasă aparține teoriei determinismului dinamic, și anume s-a bazat pe principiul prevenției, fapt ce a dus la răspunsul cunoscut al FR. Dacă analizăm cele două reacții, conform principiilor artei militare, suntem tentați să înclinăm balanța nereușitei acțiunilor ce au la bază fundamente învechite, însă experiența planificatorilor ruși a demonstrat că aplicate corect, acolo unde este nevoie, la timpul oportun, principiile artei militare sunt universal valabile, însă trebuie să știți să le aplicați.

Spre deosebire de războiul în văzul lumii, după unii analiști, de asemenea o teorie a războiului, invocarea voinței comunității pare a fi cea mai la îndemână teorie care pune sub o umbrelă de protecție în fața comunității internaționale principalul actor al acțiunilor militare desfășurate în spațiul ucrainean.

Dacă războiul îl putem denumi hibrid, caracteristica operației din Crimeea noi am numi-o *insidioasă*¹² sau cum numesc americanii mai nou *mischievious*¹³ (meschin, răutăcios).

De menționat este modul de acțiune al comandanților ruși care denotă respectarea unor prevederi doctrinare ce presupun că acțiunile militare trebuie să fie puternice, foarte rapide și neașteptate, fără avertizare, care să implice atât toate categoriile de forțe, cât și celelalte pârghii de putere (diplomatică, mass-media, cibernetică, informațională, economică) și, de asemenea, acțiunile trebuie să se desfășoare în adâncimea teritoriului inamic.

În termeni militari, modul principal în care Rusia își aplică doctrina este cea a *explorării prin luptă* (разведка в бою – citit: razvedka v boyu), în cazul în care acțiunea reprezintă un succes, *rețeta* se îmbunătățește și se repetă acolo unde este nevoie.

De exemplu, după analistul Burce Jones, corespondent pentru *Jane's Defence Weekly*, operația din Crimeea are multe similarități cu capturarea Kabulului în decembrie 1979, ce a implicat mai puțin de 700 de militari din forțele speciale, care purtau o mare varietate de uniforme și s-a desfășurat cvasi-simultan cu invazia propriu-zisă¹⁴. Această acțiune rapidă a forțelor speciale sovietice, în care a fost ucis președintele afgan anticomunist Hafizullah Amin (presupus colaboraționist CIA) și aproximativ 150 de militari din garda sa personală, s-a numit *Operation Storm 333* (Storm-333). La această operație au participat: 24 de militari din trupele Grom-Thunder din GRU (Main Intelligence Directorate), 30 de militari din KGB (Committee for State Security) și 520 de militari din detașamentul 154 Spetsnaz (Special Purpose Forces), denumit și Batalionul Musulman¹⁵. Trupele speciale sovietice au înfruntat o forță numeroasă formată din aproximativ 2200 de militari care apărau președintele în palatul Tajbeg din Kabul. În afară de a înlătura președintele, acest detașament a cucerit și Ministerul de Interne, cel al securității statutului și Statul Major General al

Armatei afgane. Această operație este considerată una dintre cele mai de succes operații din istoria forțelor speciale ruse¹⁶.

Acțiunile rusești în Crimeea, fiind surprinzătoare, au reușit să blocheze militarii în propriile baze. Ulterior au folosit acțiuni psihologice, propaganda media și pe Internet, iar acolo unde ucrainenii erau mai puternici, intimidarea și mituirea, reușind astfel să submineze voința de luptă a militarilor ucraineni fără a folosi cu adevărat puterea de foc. Având în vedere succesul operației, pare destul de clar că aceasta a fost planificată din timp, pe mai multe cursuri de acțiune, repetate în exerciții, astfel că decizia s-a putut lua foarte rapid, iar punerea în practică a fost la fel de rapidă. După cum am văzut, cursul de acțiune adoptat a fost cel al folosirii cu preponderență a trupelor speciale (SOF). S-au folosit trupele de infanterie marină bazate deja în Crimeea, aproximativ două batalioane aeropurtate și trupe speciale de comando *spetsnaz* infiltrate în teritoriul advers. Trupele rusești au arătat o disciplină considerabilă în acțiune, la fel răbdare și stăruință. În plus, s-a observat că erau foarte bine echipate, instruite, cu echipamente și mașini de luptă noi. Se spune că au și salarii foarte mari. Toți acești factori au condus evident la un moral foarte bun.

Prin acțiunile enumerate anterior, în opinia noastră, nespecifică doctrinei FR, comandanții ruși ai acțiunilor din Ucraina au surprins întreaga comunitate internațională. Efectul s-a observat în modul de interpretare a acestor acțiuni, cu urmări care au dus inițial la imposibilitatea forțelor ucrainene de a reacționa.

România, prin poziția geostrategică în proximitatea Rusiei, are o experiență militară bogată privind modul cum Rusia desfășoară operații militare de-a lungul istoriei. Putem să exemplificăm câteva evenimente recente privind același mod de desfășurare a operațiilor, denumite de către noi *insidioase*. Unul dintre exemple, încă de pe vremea Războiului Rece, poate fi invadarea Cehoslovaciei din 1968, în special ocuparea principalelor ținte strategice din Praga. Aeroportul Ruzyne din Praga a fost ocupat de trupe speciale, formate din aproximativ 240 de oameni, echipați în civili și veniți în scop turistic cu trei avioane. În câteva ore, aeroportul a fost ocupat și acesta a devenit poartă de intrare pentru trupe și echipamente sovietice¹⁷. Deși situația politică a momentului diferă, acțiunea militară o putem denumi, de asemenea, *insidioasă*.

La nivelul politicii externe, FR oferă serioase motive de îngrijorare comunității internaționale cu efecte asupra echilibrului global. Politica promovată urmărește o accentuare a divergențelor diplomatice dintre liderii europeni pe de o parte, dar și dintre principalii aliați euroatlantici, pe de altă parte. Efectele se materializează în nemulțumiri în rândul populației, care este afectată de creșterea prețului la gaze, situație care generează o stare de disconfort social. Însă nemulțumirile cele mai importante se regăsesc în rândul populației ucrainene, adânc afectată de luptele din estul Ucrainei.

De asemenea, populația din Crimeea este nemulțumită de noul statut al peninsulei, pentru că se răsfrânge asupra nivelului de trai. Dacă la început aceasta era oarecum mulțumită, beneficiind de creșteri ale pensiilor și ale salariilor, realitatea arată că, nivelul de trai a scăzut simțitor. Cauza o reprezintă retragerea de pe piață a marilor investitori, retragerea unor bănci, scăderea producției, dependența de sprijinul extern, toate au generat o scădere a puterii de cumpărare, lipsa locurilor de muncă, lipsa alimentelor pe piață etc.

Această situație este valorificată de administrația FR, împotriva intereselor alianței euroatlantice prin combinații ale unor efecte prin promisiuni privind retragerea trupelor din regiunile învecinate, garantarea neamestecului în treburile interne ale statelor învecinate sau presiuni economice.

Observăm o revenire a vechilor precepte specifice perioadei Războiului Rece, intimidarea fiind o acțiune strategică de efect.

Până nu demult, pericolul unei agresiuni de tip militar convențional, de mare amploare, în regiunea Mării Negre era puțin probabil, însă posibilitatea apariției unei asemenea amenințări pe termen lung nu trebuia neglijată.

Zonele conflictuale din nordul Mării Negre, Ucraina, Abhazia, Osetia de Sud și chiar Transnistria, creează insecuritate în această mare și Rusia vede rezolvarea acestei probleme prin ridicarea acestor enclave la statutul de state independente. Până atunci, Forțele Navale ruse au misiunea de a apăra și a susține logistic conflictele înghețate din zona Mării Negre.

După intrarea în NATO a României și a Bulgariei, corelată cu procesul de democratizare a Ucrainei, Rusia a ajuns în contact direct cu Alianța în acest spațiu maritim, fapt ce a determinat-o să treacă la contraofensivă prin aducerea în această

mare a cât mai multe nave de luptă moderne.

Rusia a fost și și-a propus să redevină o mare putere maritimă cu prezență activă pe întreg Oceanul Planetar și în acest scop urmărește adaptarea forțelor sale navale la noul context internațional, total diferit de cel al Războiului Rece, care cere forțe rapide și flexibile, dar și mai ușor de întreținut.

Existența conflictelor înghețate în Zona Extinsă a Mării Negre, precum și interesul manifestat de actorii regionali pentru această zonă din perspectiva securității resurselor energetice, a determinat statele riverane Mării Negre să demareze, în ultimii ani, procese de revitalizare și de creștere a capacității operaționale a forțelor navale și amfibii proprii pentru a contracara intențiile ofensive de proiecție a forței dinspre mare pe uscat.

FR a demonstrat că din punct de vedere politic a menținut direcția strategică consacrată, prin acțiuni rapide bazate pe principii ofensive specifice doctrinei istorice, dar și noilor evoluții doctrinare. Aceste măsuri au presupus: coordonarea precisă a acțiunilor militare cu deciziile politice; supremație informațională; dezinformare mediatică; monitorizare satelitară, utilizând superioritatea tehnologică în combinație cu capabilități militare speciale pentru acțiuni rapide, diversioniste (SOF). Toate au contribuit la obținerea unor efecte militare care au fost corelate cu o atitudine politică ce au condus către atingerea efectelor strategice și care au influențat comunitatea europeană și internațională.

În concluzie, evenimentele ce sunt încă în desfășurare, relativ aproape de granițele noastre, nu sunt liniștitoare. Analiza atentă a modului de desfășurare a acestor acțiuni militare trebuie să ne preocupe, pentru că amenințarea este considerată de NATO reală și nu poate fi neglijată. Reîntoarcerea la tradiționalul Articol 5 al NATO este salutar pentru România și trebuie să profităm pentru a ne crește capacitatea de reacție și forța combativă.

Inventivitatea, principiu de bază al artei militare, trebuie materializată de comandanții contingentelor militare în acțiuni în care explorarea prin luptă devine o rețetă. Putem opina conturarea unei noi paradigme a artei militare, care de altfel nu suportă rețete, dar care urmează una prin care succesul este dezvoltat pe parcursul evoluției acțiunii militare prin integrarea unor strategii caracteristice războiului clasic suplimentate cu diverse intervenții alternative, adaptative.

În opinia noastră, susținută pe parcursul acestui articol, războiul hibrid integrează caracteristici ale războiului fulger, războiului asimetric, războiului disimetric, războiul noncontact, acțiuni cibernetice, propagandă, măsuri politico-economice, invocarea voinței comunității etc.

Observăm o evoluție a tipologiei acțiunilor militare, cea mai la îndemână pentru acțiunile FR în nordul Mării Negre fiind acțiunea militară insidioasă. Aceasta solicită măsuri preemtive din partea statelor riverane, dar și a aliaților acestora pentru a identifica din timp tipul de răspuns adecvat la amenințările mai sus enumerate.

O soluție la îndemâna statelor est-europene este un aranjament de securitate în Zona Extinsă a Mării Negre, prin alianțe locale. Ideea este susținută de către generalul Constantin Degeratu (fost consilier prezidențial și ex-șef al Statului Major General), dar și de către analistul G. Friedman, angrenând în aceste acorduri Turcia, Bulgaria, Croația etc., cu privire la realizarea unui consorțiu *intermarium*¹⁸.

De altfel, România este angrenată în astfel de acțiuni (inițiative, coaliții, alianțe locale), în desfășurare în zona est europeană, care pot

reprezenta nucleul unui consorțiu, precum: *Procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei* (SEDM), *Cooperarea națiunilor central-europene în sprijinul păcii* (CENCOOP), *Creșterea încrederii și securității în domeniul naval la Marea Neagră* (CSBMs), inițiativa privind apărarea frontierelor *Black Sea Border Security Initiative* (BSBSI), *Grupul de cooperare navală la Marea Neagră-BLACKSEAFOR* sau *Operația BLACK SEA HARMONY*.

Dacă analiști de renume români și străini prezintă atât situația, cât și soluțiile generale, la nivelul cercetării științifice trebuie să analizăm în amănunt și să creionăm soluții concrete. Deși considerăm că nu denumirea contează, insidios ar fi doar o caracteristică a acțiunii militare, cel mai important este reprezentat de faptul că trebuie concepute doctrine care să asigure un cadru conceptual împotriva unor astfel de amenințări care să ia în considerare conceptul *comprehensive approach-CA*¹⁹ (*abordare cuprinzătoare*). Punerea în practică a acestui concept la nivel național ar trebui să devină deziderat, la fel și creșterea puterii maritime și aeriene a României.

ABREVIERI ȘI ACRONIME

AJP	Publicații întrunite ale aliaților	Allied Joint Publications
Alianța	Alianța Nord-Atlantică	North Atlantic Treaty Organization
BSBSI	Inițiativa de securitate la Marea Neagră	Black Sea Border Security Initiative
BLACK SEAFOR	Grupul de cooperare navală la Marea Neagră	Black Sea Naval Cooperation TG
CA	Abordare Cuprinzătoare	Comprehensive Approach
CENCOOP	Cooperarea națiunilor central-europene în sprijinul păcii	Central European Nations Cooperation in Peace Support
CIA	Agencia centrală de informații a US	Central Intelligence Agency
COG	Centru de greutate	Center of Gravity
FA	Forțe Armate	The Armed Forces
FAR	Forțe Armate Române	Romanian Armed Forces
FNR	Forțe Navale Române	The Romanian Navy
FR	Federația Rusă	Russian Federation
IM	Infanterie marină	The Marines
KGB	Serviciul de securitate al URSS	Committee for State Security
NATO	Tratatul Organizației Atlanticului de Nord	North Atlantic Treaty Organization
PfP	Parteneriatul Pentru Pace	Partnership for Peace
SOF	Forțe pentru operații speciale	Special Operation Forces
SACEUR	Comandamentul Suprem al Forțelor Aliate din Europa	Supreme Allied Commander Europe
SEDM	Procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei	Sud-eastern Europe Defence Ministerial
SUA	Statele Unite ale Americii	United States of America
UE	Uniunea Europeană	European Union
URSS	Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste	The Union of Soviet Socialist Republics
UNAp	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”	„Carol I” National Defence University

NOTE:

1 *Hybrid warfare in the near abroad* publicat in *IHS Jane's defence weekly*, 11 march 2015, issue 10, p. 24, <http://www.janes.com/article/49469/update-russia-s-hybrid-war-in-ukraine-is-working>, accesat la 18 martie 2015.

2 <http://www.nato.int/docu/review/2014/Russia-Ukraine-Nato-crisis/Russia-Ukraine-crisisar/RO/index.htm>

3 *Războiul hibrid – un răspuns hibrid?*, www.nato.int/Russia-Ukraine-Nato-crisis/ accesat la 25 septembrie 2014.

4 Jill R. Aitoro, *Defense lacks doctrine to guide it through cyberwarfare*, September 13, 2010, <http://www.nextgov.com/2010/09/defense-lacks-doctrine-to-guide-it-through-cyber-warfare/47575/> accesat la 29 septembrie 2014.

5 David E. Johnson, *Military Capabilities for Hybrid War – Insights from the Israel Defense Forces in Lebanon and Gaza*, RAND Corporation, OP-285-A, 2010, www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP285.html accesat la 1 octombrie 2014.

6 Tigner Brooks, *Celtic Major Report, NATO works to flesh out Readiness Action Plan*, *IHS Jane's Defence Weekly* 17 september 2014, p. 5.

7 David E. Johnson, *op.cit.*, p. 1.

8 Mircea Mureșan, Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, UNAp, București, 2004, p. 18.

9 *Ibidem*, p. 49.

10 *Ibidem*, p. 50.

11 *Idem*, p. 68.

12 Florin Nistor, *Strategiile NATO și Forțele Maritime Aliate*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2014, p. 121.

13 David Larter, *The new cold war: Putin's Forces target US Navy and allies*, www.navytimes.com/story/military/2014/12/02/russian-bully-europe-putin-navy-nato-breedlove-hudson/70131746/

14 Jones Bruce, *Analysis: Russia holding whip hand in Crimea*, în *IHS Jane's Defence Weekly*, 12 march 2014, p. 4.

15 *How Soviet troops stormed Kabul palace*, BBC, 27 dec. 2009.

16 Peter Tomsen, *Wars of Afganistan*, June 2011, Public Affairs, p. 174.

17 Larry Watts, *Ferește-mă, Doamne de prieteni...*, Editura RAO, București, 2011, p. 372.

18 Teritoriul dintre Marea Baltică și Marea Neagră (the land between the Baltic and Black Seas în Eastern Europe), www.stratfor.com/weekly/20101108_geopolitical_journey_part_2_borderlands, accesat la 4 martie 2015.

19 *Allied Joint Doctrine*, cap. I, scț. II, art. 0103, 2010.

AAP-06-NATO Glossary of Terms and Definitions (Glosar de termeni și abrevieri NATO), 2003.

AJP 01(D), Allied Joint Doctrine (Doctrina aliată întrunită), 2010.

Lumea 2013, Enciclopedie politică și militară, Editura RAO, București.

Revista Gândirea Militară Românească, colecția din anii 2003-2014.

Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, colecția 2006-2014.

Revista IHS Jane's Defence Weekly, colecția 2014-2015.

Mureșan Mircea, Văduva Gheorghe, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura UNAp, București, 2004.

Nistor Florin, *Strategiile NATO și Forțele Maritime Aliate*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2014.

Watts Larry, *Ferește-mă, Doamne de prieteni...*, Editura RAO, București, 2011.

Nistor Florin, articolul *Insidious Operations – a new concept of waging war for Russia?*, The 10th International Conference „Strategies XXI” *Technologies-military applications, simulations and resources*, nov. 13-14, 2014.

Nistor Florin, Scipanov Lucian Valeriu, *Aspects of maritime power projection on land*, The 10th International Conference „Strategies XXI” *Technologies-military applications, simulations and resources*, nov. 13-14.2014.

<http://www.janes.com>
<http://karadeniz-press.ro>

<http://www.mapn.ro>

<http://www.mid.ru>

<http://www.nato.int>

<http://www.nextgov.com>

<http://romanian.ruvr.ru>

<http://www.scribd.com>

<https://stratfor.com>

<http://www.stripes.com>

<https://ro.stiri.yahoo.com>

<http://warbits.wordpress.com>

BIBLIOGRAFIE

Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive, Supreme Headquarters Allied Power Europe, Belgium, octomber 2013.

EVOLUȚII ISTORICE ALE SISTEMULUI JURIDIC DE PROTECȚIE A MEDIULUI NATURAL

HISTORICAL EVOLUTIONS OF THE JURIDICAL SYSTEM RELATING TO ENVIRONMENT PROTECTION

Magistrat drd. Diana SIMA*

Amenințările la adresa mediului înconjurător au înrădăcinat în conștiința statelor necesitatea unor sisteme juridice eficiente care să reglementeze această componentă vitală a securității naționale. Demersurile statelor pentru protecția mediului înconjurător se concretizează în numeroase documente naționale și internaționale, însă, din cauza diversității și multitudinii problemelor de mediu există un vid legislativ deosebit de dificil de acoperit.

The threats against the environment is rooted in the states' conscience about the necessity of an efficient juridical system that has to regulate this vital ingredient of national security. The states' undertakings for protecting the environment is materialized in many national and international legal documents, but, because of the diversity and the great number of environment issues, there is a legal void which is very difficult to cover.

Cuvinte-cheie: mediu înconjurător; securitate națională; legislație protecția mediului; tratate protecția mediului; cooperare internațională.

Keywords: environment; national security; environment protection legislation; environment protection treaties; international cooperation.

Protejarea mediului natural și sănătatea populației sunt priorități în politicile și în strategiile organizațiilor internaționale de securitate.

Omul rămâne extrem de vulnerabil în fața naturii, în fața crizelor umanitare și a dezastrelor naturale. Sistemul social-politic are instrumente și mijloace pentru a proteja viața și sănătatea cetățenilor în cazul unor crize armate violente, la producerea unor calamități naturale.

Intervenția umanitară, în special ajutorul de urgență acordat persoanelor-victime ale catastrofelor naturale sau ale conflictelor armate, ocupă un loc important în politica internațională, regională, națională și a devenit o componentă a diplomației și a strategiei statelor de drept. Resursele pe care Uniunea Europeană și statele membre le alocă ajutoarelor umanitare sunt considerabile, iar asistența publică pentru dezvoltarea durabilă a mediului natural este o preocupare majoră. Patrimoniul comun al umanității, consacrat și dezvoltat în epoca modernă reprezintă un obiectiv de interes major al umanității pentru protejarea bunurilor cu valoare culturală și a spațiilor cu resurse naturale.

Situația este complexă în cazul spațiilor naturale vitale pentru existența speciei umane, pentru biodiversitate, pentru conservarea și păstrarea speciilor vegetale, a căror varietate și perpetuare sunt amenințate grav de poluare. În acest caz, este evident faptul că analogia cu noțiunea clasică de patrimoniu se estompează, păstrând valoarea unei imagini, de natură să sugereze un interes a cărui protecție se impune ca un imperativ la începutul mileniului III.

Dezvoltarea cooperării internaționale se desfășoară într-un cadru universal, de anvergura unor conferințe internaționale, instrumente juridice organizate pentru înțelegerea deplină a crizelor ecologice și aprofundarea importanței problemelor aduse în discuție. Aceste conferințe adoptă, uneori, declarații de principiu, fără valoare obligatorie, care relevă statelor participante calea ecologică de urmat, iar în numeroase cazuri facilitează perfectarea unor convenții multilaterale.

Se impune, cu necesitate, realizarea unui cadru juridic eficient de acțiune în apărarea patrimoniului comun al umanității în fața instanțelor internaționale. Dacă dreptul la acțiune ar reveni oricărei persoane private, s-ar pune problema instanței competente, care nu ar putea fi Curtea Internațională de Justiție,

***Tribunalul Alba, Secția Penală**
e-mail: diana_sima_73@yahoo.com

din cauză că organul judiciar principal al ONU nu are un statut de natură a-i permite judecarea unor astfel de cauze.

Dezvoltarea armamentelor și a sistemelor de arme a atins un nivel care poate fi periculos pentru mediul geofizic și biofizic. Efectele produse de acțiunile de luptă, de armamente și muniții asupra mediului geofizic sunt foarte grave, cu pierderi dramatice asupra ecosistemelor și a populației din teatrul operațiilor militare.

Primul instrument de drept internațional destinat interzicerii unei categorii de arme de distrugere în masă, armele chimice, a fost adoptat în cadrul primei Conferințe Internaționale de Pace de la Haga, din anul 1899. În Declarația privind interzicerea de a folosi proiectile care au ca unic scop răspândirea de gaze asfixiante sau vătămătoare, cele 25 de state semnatare s-au angajat ca în caz de război să nu folosească proiectile care au drept unic scop răspândirea de gaze asfixiante.

Conferința Internațională de Pace de la Haga, din 1907¹ a reiterat interdicția „de a întrebuința otrăvuri sau arme otrăvite” în Regulamentul privitor la legile și obiceiurile războiului terestru, anexat la Convenția privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru, adoptată cu această ocazie.

Instrumentele internaționale adoptate la Conferințele de Pace de la Haga din 1899 și 1907 erau obligatorii dacă beligeranții erau părți contractante și nu au avut incidență juridică amplă în Primul Război Mondial. Armele chimice au fost folosite pe durata Primului Război Mondial și au făcut mii de victime. S-a manifestat pregnant opinia că aceste arme sunt inumane, ceea ce a determinat unele acțiuni concrete, elaborarea de instrumente politico-juridice vizând interzicerea folosirii lor. În acest sens pot fi prezentate următoarele documente: Apelul contra gazelor otrăvitoare, lansat la 6 februarie 1918, de către Comitetul Internațional al Crucii Roșii (CICR) și adresat „guvernelor și în primul rând generalilor, ca și popoarelor” pentru a renunța „la acest mod atroce de ducere a războiului”; Scrisoarea CICR adresată, la 22 noiembrie 1922, Adunării Generale a Societății Națiunilor „de a interzice gazele toxice”; Tratatul referitor la nefolosirea submarinelor și a gazelor toxice în război, semnat la Washington, la 6 februarie 1922, dar care nu a mai intrat în vigoare².

Demersurile politico-juridice întreprinse pentru elaborarea unui instrument internațional în vederea

interzicerii folosirii în război a armelor chimice, a celor biologice, s-au materializat prin semnarea, la 17 iunie 1925, la Geneva, a Protocolului privind interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice de luptă³.

Armele de distrugere în masă reprezintă un mare pericol pentru mediul natural și sănătatea populației, cursa înarmărilor antrenând și dezvoltarea armelor chimice, biologice și nucleare (a sistemelor tehnice purtătoare de astfel de arme).

Armele de distrugere pot fi utilizate de către grupurile teroriste, interesate să provoace atentate cu efecte grave, cu un număr mare de morți și cu distrugerii pe termen îndelungat pentru ecosistemul natural.

Consider că amenințarea armelor de distrugere în masă reprezintă o amenințare gravă din următoarele considerente: nu există instrumente juridice internaționale care să oblige statele la eliminarea stocurilor și interzicerea folosirii armelor nucleare; la acele categorii de arme de distrugere în masă pentru care există instrumente juridice de interzicere a dezvoltării, producerii, stocării și folosirii lor nu toate statele au semnat și ratificat aceste convenții, menținându-se pericolul deținerii, proliferării și folosirii armelor respective în anumite areale de pe mapamond.

Catalogarea armelor de distrugere în masă a fost adoptată de către Comisia de armament a ONU, la 12 august 1948, și consacrată juridic prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 32/84B din 12 decembrie 1977. Au fost luate în considerare armele explozive atomice, armele cu material radioactiv, armele letale chimice și biologice și alte arme ce vor fi dezvoltate în viitor, care vor avea caracteristici comparabile, ca efect de distrugere, cu cele ale bombei atomice.

Armele radiologice care au la bază procese nucleare – emisia de radiații nucleare, alfa, beta sau gamma – sunt incluse în categoria armelor nucleare.

Acestea se înscriu în categoria mijloacelor cu efecte nediscriminante, care se manifestă cu efecte grave asupra obiectivelor militare, a mediului natural și asupra populației civile. Efectele lor nu se limitează la cadrul strict al conflictului armat, ci afectează, în mod catastrofal, zone extinse, prin afectarea stării de sănătate a persoanelor.

Armele de distrugere în masă sunt considerate mijloace și metode de război care produc efecte extinse, grave și durabile asupra mediului natural.

Convenția cu privire la interzicerea perfecționării, producției și stocării armelor bacteriologice (biologice) a fost elaborată în cadrul Conferinței Comitetului pentru dezarmare de la Geneva, la începutul anului 1972. Aceasta a fost prezentată pentru semnare la 10 aprilie 1972, la Londra, Moscova și Washington și a intrat în vigoare la 26 martie 1975. Convenția a fost semnată de 169 de state și ratificată de 153 de state⁴.

Obligațiile prevăzute de Convenție interzic utilizarea armelor biologice de către grupările teroriste. Interdicțiile exprese, privind producerea sau obținerea prin alte mijloace, se referă explicit la nefolosirea acestor arme în conflictele armate sau în actele grupărilor teroriste.

Mecanismele clasice, pentru controlul armamentelor, folosite în domeniul interzicerii armelor chimice, sunt preluate în proiectul de Protocol, dar nu pot fi eficiente în domeniul biologiei. Componentele pentru armele biologice se găsesc în mediul înconjurător, având și utilizări științifice: crearea de vaccinuri, dezvoltarea mijloacelor și metodelor de bioprotecție etc.

Amenințarea folosirii armelor biologice este extrem de periculoasă, grupările teroriste activează pentru dobândirea de tehnologie, echipamente și materiale necesare producerii de atentate cu arme biologice.

Negocierile în cadrul Conferinței pentru dezarmare de la Geneva, începute în 1972, s-au încheiat după 20 de ani. Textul Convenției privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora a fost finalizat la 3 septembrie 1992 și adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie, în același an. Convenția a fost deschisă spre semnare, la Paris, la 13 ianuarie 1993⁵. A intrat în vigoare la 29 aprilie 1997.

Convenția interzice dezvoltarea, producerea, stocarea armelor chimice, interzice transferul acestor arme și obligă statele deținătoare să distrugă, într-un interval de cel mult 10 ani, cu posibilitatea prelungirii, în condiții deosebite, cu cel mult încă cinci ani, toate stocurile de arme chimice și instalațiile de producere.

Spre deosebire de Convenția asupra armelor biologice – 1972, Convenția asupra armelor chimice – 1993 prevede explicit și interzicerea folosirii. De asemenea, aceasta introduce un riguros sistem de verificare a implementării prevederilor sale, ceea

ce-i asigură eficiența în îndeplinirea obiectivului său, eliminarea definitivă a pericolului folosirii armelor chimice.

Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice (O.I.A.C.), organismul constituit în baza prevederilor Convenției asupra armelor chimice – 1993, activează pentru asigurarea aplicării acestui instrument juridic internațional, distrugerea stocurilor și a capacităților existente din domeniul armelor chimice și asigură verificarea neproducerii acestor arme pe teritoriul oricărui stat parte la convenție.

Convenția obligă statele părți care dețin stocuri de arme chimice să le distrugă într-un anumit interval de timp.

Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora și-a confirmat, până în prezent, eficiența în vederea atingerii obiectivului său de bază – excluderea armelor chimice din categoria mijloacelor de luptă armată.

În domeniul nuclear, în fața gravei amenințări pentru mediul natural, dreptul internațional nu are un instrument internațional care să interzică dezvoltarea, producerea, stocarea sau transferul armelor nucleare.

Există instrumente juridice cu sferă de aplicare limitată, Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare, numit și Tratatul de neproliferare, deschis spre semnare la 1 iulie 1968, intrat în vigoare la 9 martie 1970⁶. Acest instrument juridic interzice doar transferul armelor nucleare de la statele posesoare către statele neposesoare de astfel de arme. În plus, statelor posesoare li se interzice să ajute, să încurajeze sau să incite vreun stat neposesor să fabrice sau să obțină arme nucleare, iar statelor neposesoare li se interzice să fabrice și să dobândească arme nucleare, să caute obținerea de sprijin pentru fabricarea acestora. De asemenea, tuturor statelor părți, posesoare și neposesoare de arme nucleare, li se interzice să furnizeze materii prime sau fisionabile speciale, echipamente sau materiale special destinate producerii de materiale fisionabile speciale, dacă acestea nu sunt supuse garanțiilor Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (AIEA). Prin tratat, toate statele părți sunt încurajate să faciliteze și să participe la schimbul de echipamente, materiale, informații științifice și tehnologice pentru folosirea în scopuri pașnice a energiei nucleare.

În Declarația cu privire la interzicerea folosirii armelor nucleare și termonucleare, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 24 noiembrie 1961 prin Rezoluția nr. 1.653/XVI, se relevă faptul că folosirea armelor de distrugere în masă este contrară legilor umanității și principiilor dreptului internațional umanitar. Declarația prevedea următoarele aspecte juridice: folosirea armelor nucleare și termonucleare reprezintă o violare directă a Cartei; folosirea armelor nucleare și termonucleare pot cauza umanității și civilizației suferințe și distrugerii mari, și utilizarea lor este, în consecință, contrară regulilor dreptului internațional și legilor umanității; folosirea armelor nucleare și termonucleare este îndreptată nu numai împotriva unui inamic sau unor inamici, ci este contra omenirii, în general, dat fiind că popoarele lumii neimplicate în război vor avea de suferit toate efectele nefaste cauzate de folosirea acestor arme; orice stat care folosește arme nucleare și termonucleare trebuie să fie considerat unul care violează Carta Națiunilor Unite, acționând cu dispreț față de legile umanității și comițând o crimă împotriva umanității și civilizației, o amenințare la adresa securității mediului natural.

Problematica interzicerii armelor nucleare se regăsește în numeroase declarații și rezoluții adoptate de Adunarea Generală a ONU.

Documentul final al celei de a X-a sesiuni speciale a Adunării Generale a ONU, consacrată dezarmării, adoptat la 30 iunie 1978, preciza că omenirea este amenințată cu autodistrugerea, datorită acumulării masive a celor mai distructive arme fabricate vreodată de om, arsenalele de arme nucleare existente fiind mai mult decât suficiente pentru a distruge întreaga viață pe Pământ. În acest sens, documentul considera că cea mai înaltă prioritate o au măsurile eficiente de dezarmare nucleară și de prevenire a războiului nuclear.

Excluderea totală a armelor nucleare trebuie să se bazeze pe un instrument juridic internațional care să prevadă interzicerea dezvoltării, producerii și stocării armelor nucleare, distrugerea stocurilor de arme nucleare, utilizarea energiei nucleare în scopuri pașnice.

Statele deținătoare de arme nucleare mențin arsenale deosebit de mari, sunt promovate unele doctrine de folosire a armelor nucleare, precum cea a loviturilor preventive, sunt continuate programele de dezvoltare a unor variante de lovituri nucleare,

iar alte state sunt interesate pentru achiziționarea de arme nucleare.

Proliferarea armelor de distrugere în masă reprezintă o gravă amenințare pentru securitatea internațională și mediul natural, fapt ce preocupă comunitatea internațională.

Acțiunile ofensive și defensive în situațiile de conflict armat sunt limitate de dreptul internațional umanitar prin normele prevăzute în art.57 și 58 ale Protocolului Adițional 1, Geneva, din anul 1977, pentru protecția populației civile, a persoanelor civile și a bunurilor cu caracter civil. Obligațiile atacatorului și ale apărătorului sunt diferite, în timp ce atacatorul trebuie să adopte măsurile de precauție prevăzute în textele P.A.-I -1977 – Geneva (art. 57 – precauții în atac), apărătorul va lua măsuri în situația în care este posibil (art. 58 – precauții împotriva efectelor atacurilor); această modalitate operativă este legală, deoarece atacatorul are inițiativa luptei, apărătorul este determinat în ceea ce face de ceea ce întreprinde cel care atacă. Organizarea operațiilor militare în apărare are ca obiectiv major evitarea plasării de sisteme tehnice militare în zone populate sau în apropierea zonelor dens populate, mutarea populației și transportul bunurilor civile, aflate în responsabilitatea apărătorului, din proximitatea obiectivelor militare⁷. În conducerea operațiilor ofensive trebuie avute permanent în vedere următoarele măsuri de precauție: în pregătirea atacului armat trebuie respectat principiul discriminării, urmarindu-se ca obiectivele atacate să nu fie persoane/bunuri protejate, ci numai obiective militare, alegându-se mijloacele și metodele de atac pentru reducerea pierderilor și a pagubelor civile care ar putea fi produse incidental și evitându-se lansarea unui atac de la care s-ar putea aștepta că va produce victime și pagube civile excesive în raport cu avantajul militar urmărit; încetarea atacului atunci când se constată că obiectivul nu este militar sau se pot produce incidental pierderi și pagube excesive; emiterea unui avertisment, în condiții de celeritate, când circumstanțele permit, în situația când atacurile militare pot afecta populația civilă și mediul natural; alegerea obiectivului care să prezinte un pericol mic pentru persoanele/bunurile civile, arealul natural din zona teatrului operativ, dacă se poate realiza selectarea între mai multe obiective militare.

Este interzisă folosirea metodelor și mijloacelor de război care au efecte nediscriminate (arme

chimice, bacteriologice, nucleare și termonucleare) și nu se poate face discriminare între obiectivele militare și cele civile; se produc daune întinse, grave și durabile mediului natural.

Armele nucleare provoacă distrugeri masive și pagube considerabile mediului natural, efectele unde de șoc și radioactivitatea penetrantă fiind catastrofale.

Sunt interzise represaliile împotriva populației civile, asupra prizonierilor de război și asupra mediului natural.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 Gabriel Oprea, Ion Suceavă, Ionel Cloșcă, *Dreptul Internațional Umanitar*, Editura Monitorul Oficial, București, 2003, pp. 21-23.

2 *Ibidem*, p. 608.

3 *Ibidem*, p. 58.

4 *Ibidem*, pp. 69-72.

5 *Ibidem*, pp. 105-131.

6 *Idem*, pp. 66-68.

7 Îndepărtarea populației/bunurilor civile din vecinătatea obiectivelor militare se realizează sub rezerva art. 49 din Convenția a IV-a din 1949 care interzice Puterii ocupante transferările forțate sau deportările civililor (în masă sau individual), dar permite evacuarea totală sau parțială dacă securitatea populației sau motive imperioase militare o cer, fără a se ieși din frontierele teritoriului ocupat.

BIBLIOGRAFIE

Convențiile de la Geneva din 1949.

Protocolul Adițional I din 1977 al Convențiilor de la Geneva din 1949.

Protocolul Adițional II din 1977 al Convențiilor de la Geneva din 1949.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 1950.

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice din 1966.

Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene din 2007.

Florea Dan, *Managementul sistemului de protecție civilă pentru prevenirea și înlăturarea efectelor dezastrelor pe timp de pace, criză și război*, Editura Spirit Romanesc, Craiova, 2003.

Nemeș Liviu Viorel, *Protecția civilă, componentă a sistemului de securitate națională – prezent și viitor*, Teză de doctorat, București, 2006.

Oprea Gabriel, Suceavă Ion, Cloșcă Ionel, *Dreptul Internațional Umanitar*, Editura Monitorul Oficial, București, 2003.

LIMITELE DEMOCRAȚIEI ÎN STATUL POSTCONFLICT

THE LIMITS OF DEMOCRACY IN POST-CONFLICT STATES

Drd. Teodora FUIOR*

Scepticismul cu privire la democratizarea țărilor în perioada postconflict a devenit foarte popular în lumea academică în ultimele două decenii, contrastând flagrant cu numărul mare al intervențiilor militare și al programelor de asistență postconflict justificate prin logica păcii democratice. Manifestările inițiale ale democrației – liberalizarea vieții publice și competiția electorală într-un context social lipsit de maturitate civică pot accentua clivajele și conflictele existente în perioada postconflict, ducând din nou la violență. O reformă holistică a sectorului de securitate și o secvență bine planificată a schimbărilor economice și politice în societatea postconflict sunt răspunsul corect la vulnerabilitățile procesului de democratizare în statele postconflict.

This article reviews rampant skepticism about democratization in post-conflict countries, contrasting sharply with the number of military interventions and post-conflict assistance programs justified by the logic of democratic peace. Initial manifestations of democracy - the liberalization of public and electoral competition in a social context devoid of civic maturity and conflicts may intensify existing cleavages in post-conflict states, leading to renewed violence. A holistic security sector reform and a well planned sequence of economic and political changes are the correct answer to the limits of democratization in post-conflict states.

Cuvinte-cheie: democratizare; postconflict; reforma sectorului de securitate.

Keywords: *democratisation; post-conflict; security sector reform.*

Ultimii 25 de ani au adus schimbări politice importante pentru un număr semnificativ de țări din Europa de Est, America Latină, Asia și Africa, unde regimuri autoritare au fost înlocuite cu regimuri de natură democratică. Numărul statelor democratice a crescut de la 69 în 1989, la 125 în 2015¹. Democrația a devenit, pentru majoritatea statelor lumii, unica sursă admisă de legitimitate politică².

Democrația este considerată o sursă importantă a securității. În teoria și în practica relațiilor internaționale, *pacea democratică* a devenit o axiomă: sistemele democratice posedă instituții și mecanisme care regularizează conflictele astfel încât acestea sunt soluționate înainte de a deveni violente, și prin extensie, înainte de a intra în conflict cu alte democrații. Pacea și stabilitatea depind de capacitatea sistemului politic de a

soluționa conflictele, prin designul unor instituții statale (inclusiv de securitate) a căror legitimitate este recunoscută de către populație în ansamblul său și de către grupurile minoritare. În revers, fără alegeri libere și conducători, care pot fi trași la răspundere de cetățeni, statele tind să fie dezbinat și conflictuale atât în politica internă, cât și în relațiile cu vecinii³. Din aceste motive, promovarea democratizării a devenit un argument central în intervențiile militare din ultimele două decenii.

Discursul politic al actorilor implicați în stabilizarea statelor postconflict (organizații, donatori și coaliții internaționale pe de o parte, autorități naționale pe de alta), recunoaște această legătură între democrație și securitate, și pledează pentru sprijinirea instituțiilor și proceselor democratice, încă din primele etape ale procesului de reconstrucție postconflict. Sume și eforturi substanțiale sunt investite pentru organizarea de alegeri și pentru sprijinirea instituțiilor democratice și a societății civile. Aceste eforturi sunt inspirate de credința că democrația aduce pace și stabilitate,

**Centrul de la Geneva pentru Control
Democratic al Forțelor Armate
e-mail: t.fuior@dcaf.ch*

iar buna guvernare este sinonimă cu guvernarea democratică.

Cu toate acestea, multe dintre noile democrații postconflict sunt societăți fragile, al căror succes și sustenabilitate sunt încă incerte. Această fragilitate rezidă adesea în însăși natura procesului de democratizare, pe care vom încerca să o explicăm în continuare.

Democratizarea înseamnă procesul de tranziție a unui stat de la un sistem nedemocratic către democrație. Majoritatea politologilor susțin că democratizarea este determinată de cauze interne, cum ar fi dezvoltarea economică, educația, lipsa diferențelor majore între clase sociale, dezvoltarea clasei de mijloc, tradițiile legale, încrederea interpersonală și, nu în ultimul rând, acceptarea de către elita politică a unei noi ordini constituționale. Cercetări mai recente⁴ subliniază importanța factorilor internaționali în procesul de democratizare, identificând mecanisme externe care stimulează acest proces prin *contagiune* (atunci când proximitatea geografică cu democrații funcționale sau procese de democratizare la nivel regional influențează evoluțiile politice dintr-o țară), *control* (prin politicile explicite ale forțelor de impunere a păcii care impun o reformă constituțională democratică), *consimțământ sau condiționare* (când în schimbul recunoașterii internaționale și obținerii de asistență tehnică și financiară elitele politice adoptă un comportament democratic). Globalizarea, definită ca și creșterea unor forme tot mai profunde de interconectare între societăți, indivizi și organizații, este identificată de unii autori⁵ ca și principală cauză a proceselor contemporane de democratizare. Globalizarea modelează valorile și influențează politicile la nivel global, în direcția încurajării unor sisteme politice liberale care sunt favorabile comerțului internațional și forțelor capitaliste globale.

În statele postconflict, procesul de democratizare este mai puțin declanșat și susținut de cauze interne, factorii externi jucând însă un rol hotărâtor – prin forțele de ocupație, de intervenție sau prin donatorii de asistență și cooperarea lor cu actorii interni relevanți. Însă, procesele democratice impuse din afară, în absența unor condiții interne favorabile, pot slăbi instituțiile statului și capacitatea lor de a asigura serviciile de bază, ducând la tensiuni sociale și haos. Numeroase exemple din Africa Subsahariană (vezi cazul Republicii Centrafricane)

pot fi folosite ca argumente empirice ce ilustrează această tendință, scoțând totodată în evidență discrepanța majoră între intențiile cu care sunt demarate procesele de construire a păcii și efectele pe care acestea le au în realitate.

O serie considerabilă de autori au analizat procesul de democratizare în statele fragile și post-conflict, similitudinea concluziilor lor fiind surprinzătoare: *democratizarea crește violența politică*. Atunci când sunt făcuți pași rapizi către organizarea de alegeri într-o societate postconflict – prin crearea de mecanisme ce fac posibilă competiția politică și o largă participare a populației la dezbaterile publice, este pusă în pericol stabilitatea păcii. Date empirice despre eforturile de democratizare în statele postconflict demonstrează că acestea sunt deosebit de vulnerabile, prezintă un risc ridicat pentru conflict violent și generează insecuritate atât pentru propria populație, cât și pentru alte state. *Tranziția* către democrație este considerată de unii cercetători⁶ a fi chiar una dintre cauzele izbucnirii conflictelor, primele stagii ale democratizării dând mai degrabă naștere războiului decât păcii. Fostele regimuri autoritare în care se înregistrează progrese în participarea democratică, sunt mai predispușe să intre în război decât sunt regimurile democratice sau cele autoritare.

Una dintre principalele explicații ale eșecului democrației în statele postconflict este dată de faptul că procesul de democratizare presupune configurarea și implementarea unor mecanisme de distribuire a puterii dinspre un grup limitat de lideri politici către colectivități, grupuri de interese și cetățeni. Este inevitabilă apariția unui grad de rezistență a elitelor politice la acest proces de redistribuire a puterii pe verticală, precum și interacțiunea dificilă dintre elite și cetățeni, cei din urmă încercând să influențeze aceste mecanisme în direcția unei participări cât mai active și inclusive în viața politică. Alegerile par a soluționa aceste tensiuni, dar, deși necesare, nu sunt și suficiente pentru aplanarea conflictelor interne și avansarea către o democrație consolidată.

Oricât de mult pot alegerile democratice contribui la progresul democratic, ele sunt de multe ori un declanșator al conflictului în statele fragile. Conflictelor recent încheiate sunt adesea redeschise și exacerbate de natura pluralistă a societăților și de manifestarea competitivă a diverselor identități politice. Eforturile incipiente de democratizare

pot reprezenta chiar o sursă de insecuritate, atunci când competiția electorală dintre recenții semnatori ai unor acorduri de pace devine prilej pentru recurgerea la violență. Statul postconflict se află într-o stare de pace fragilă – în care, deși o rezoluție temporară a violenței a fost agreată de către părțile combatante, cadrul instituțional și economic, precum și mentalul social rămân profund afectate de structurile de violență recentă. Opțiunea înfruntării violente este înrădăcinată în memoria colectivă și determină gândirea și acțiunea prezentă atât la nivelul conducerii politice, cât și la nivelul cetățenilor obișnuiți. Din cauza lipsei de perspective socio-economice, potențialul pentru violență rămâne foarte ridicat. Legitimitatea instituțiilor statale, inclusiv a forțelor de securitate, precum și monopolul statului asupra violenței sunt contestate.

Încurajarea unui sistem multipartinic în statele fragile lipsite de o cultură politică minimală atât la nivelul liderilor, cât și al maselor, duce întotdeauna la formarea partidelor pe criterii tribale, religioase sau etnice, încurajând de fapt instituționalizarea acestor diviziuni. Liderii politici încearcă să mobilizeze suportul maselor prin invocarea amenințărilor externe și prin folosirea unei retorici naționaliste beligerante. Alegerile nu pot fi câștigate decât prin discursul exclusiv și cultivarea conștiinței alterității. „Democrația adesea slăbește statele pentru că necesită compromisuri ineficiente și coaliții fragile în societăți în care instituțiile birocratice nu au funcționat niciodată. Pentru că democrația nici nu formează și nici nu întărește statele, într-o fază inițială, sistemele multipartinice sunt potrivite pentru națiuni care au deja birocratii eficiente și o clasă de mijloc care plătește taxe, și unde chestiuni esențiale cum ar fi granițele și împărțirea puterii sunt deja rezolvate, lăsând politicienii să dispute bugetul și alte chestiuni secundare”⁷. Cu alte cuvinte, în majoritatea statelor postconflict nu există una dintre condițiile esențiale pentru declanșarea procesului de democratizare: unitatea națională. În absența dorinței populației de a face parte din același stat și de a construi un viitor comun, democratizarea nu își poate îndeplini funcția de prevenire a conflictelor, ci, dimpotrivă, poate stimula potențialul de conflict intern. Minoritățile, care se tem de posibile manifestări tiranice ale majorității, se simt îndreptățite să ceară ele însele autoderminare națională, ca soluție de supraviețuire pe termen lung.

Atunci când votul este acordat nu unui program politic, ci ca expresie a apartenenței la un grup etnic sau religios, alegerile democratice nu fac decât să reconfirme blocuri de identități rivale. Problema este că pe termen mediu și lung, loialitatea politică bazată pe identitate nu încurajează nici formularea unor proiecte de dezvoltare economică și socială, nici performanța liderilor aleși. Chiar dacă nu se ajunge la conflict imediat, repetarea procesului electoral în contextul unor loialități identitare nealterate de performanță, descurajează dezvoltarea unei clase politice competente și responsabile, ducând în schimb la corupție, proastă guvernare, politici discriminatorii – adică la proliferarea unor factori de insecuritate care pot provoca reizbucnirea conflictului.

Samuel Huntington scria în 1968: „Instituțiile politice au și dimensiuni morale pe lângă cele sociale... Morala înseamnă încredere, încrederea atrage predictibilitate, iar predictibilitatea implică modele de comportament regularizate și instituționalizate. Fără instituții politice solide, societate este lipsită de mijloacele necesare pentru a își defini și realiza interesele”⁸. În consecință, pentru ca alegerile democratice să fie benefice pentru societate, ele trebuie să fie organizate abia după ce societatea respectivă atinge un anumit nivel de organizare politică. Tot Huntington formulează sugestiv esența fenomenului: „Problema nu este a organiza alegeri, ci a crea organizații”⁹. O societate cu instituții politice slabe nu are capacitatea de a modera excesele intereselor personale și parohiale. În sprijinul argumentelor sale, Huntington îl citează, la rândul lui, pe James Madison, care, în 1788, scria în faimosul său eseu, „Federalistul nr. 51”, pledând pentru necesitatea separației puterilor în stat, că „marea dificultate este a face guvernul capabil să îi controleze pe cei guvernați; abia pasul următor este să îl obligi să se autocontroleze”¹⁰. Adică, asigurarea serviciilor publice elementare, cum ar fi securitatea, ordinea publică, accesul generalizat la justiție și la instituții administrative funcționale, premerge exigența de a avea o guvernare caracterizată de separația puterilor, transparență și răspundere democratică. Pentru a pune problema limitării democratice a autorității statului, este nevoie înainte de toate de un stat cu autoritate.

La rândul său, Robert B. Kaplan afirma, în 1997, că democrația liberală a eșuat și va eșua în statele sărace, iar eforturile internaționale pentru

promovarea democrației nu fac altceva decât să transforme guvernele din țările respective în regimuri autoritare de un tip nou¹¹. Economistul Paul Collier, cunoscut pentru pertinentele sale analize ale cauzelor sărăciei, susține că insecuritatea este prezentă în mod structural în societățile nedezvoltate¹². Organizarea de alegeri în țările foarte sărace, obligă facțiunile rivale să își exprime antagonismul prin mijloace politice pe durata campaniei electorale, dar în lipsa unor instituții politice care să asigure corectitudinea și transparența mecanismelor electorale, alegerile sunt câștigate prin amenințări, discurs agresiv, furt, mită electorală și vărsare de sânge, lipsind câștigătorii de legitimitate. Alegerile nu încurajează reformele și stabilitatea, ci dimpotrivă, sunt un risc de securitate, compromițând de multe ori în ochii populației democrația ca regim politic. Aceste concluzii sunt susținute de o serie de cercetări¹³ recente care arată că inegalitățile orizontale – între grupuri diferite politic, economic, etnic și ca identitate culturală, sunt o cauză frecventă a izbucnirii, sau re-izbucnirii, conflictelor violente. Acest tip de inegalități caracterizează aproape întotdeauna o societate postconflict, chiar după mulți ani de la pacificare. Concluzia nu este aceea că un regim dictatorial este mai bun decât unul democratic, ci faptul că o democrație cu șanse de succes apare numai ca o încununare a altor realizări sociale și economice.

Democrația a apărut în lumea occidentală ca un imperativ moral rezultat dintr-un proces organic de dezvoltare a societății¹⁴. Acest imperativ moral nu poate fi impus din exterior, ci necesită întotdeauna un proces intern, lung și tensionat. Alexis de Tocqueville descrie în clasică sa „Democrația în America” cum, pentru a evita tirania și anarhia, elevata aristocrație europeană a fost obligată să confere cetățenilor drepturi și responsabilități, ducând astfel la organizarea unor societăți complexe și neomogene în grupuri de interese competitive. Occidentul încearcă, astăzi, să impună acest imperativ moral în întreaga lume, forțând societăți imature să ardă etape care au consumat în democrațiile consolidate sute de ani. Kaplan spune că „însuși faptul că recurgem la argumente morale – și adesea numai la argumente morale – pentru a justifica democrația indică faptul că, pentru multe părți ale globului, argumentele istorice și sociale care să sprijine democrația sunt pur și simplu inexistente”¹⁵.

Un alt autor pesimist față de convingerile convenționale din anii ‘90 privind oportunitatea încurajării proceselor de democratizare în statele post-conflict este Fareed Zakaria¹⁶, care susține că este greu de găsit dovezi care să demonstreze că democratizarea consolidează pacea. Factorii care contribuie la stabilitatea unei democrații și la comportamentul ei pacific nu sunt aceiași cu cei care determină inițierea unui proces de democratizare. Democrațiile consolidate sunt mai puțin susceptibile de a declanșa un război cu vecinii, în schimb însă, democrațiile tinere par a avea șanse mari de a se angaja în violențe regionale, evoluția proceselor de democratizare fiind dependentă de calitatea liderilor politici și de dezvoltarea economică.

Într-o serie de articole și studii, care au culminat cu volumul „Alegând pentru a lupta. De ce democrațiile emergente merg la război”, politologii Edward D. Mansfield și Jack Snyder¹⁷ argumentează și ei că noile democrații sunt adesea instabile și beligerante¹⁸. Mansfield și Snyder au cules un volum impresionant de informații statistice despre țările care au trecut printr-un proces de democratizare în ultimii 200 de ani și au arătat cum democrațiile imature, aflate în perioada de tranziție, în care instituțiile statului nu sunt pe deplin formate și stabile, sunt mai agresive și mai predispuse la război; exemplele lor merg de la dezastruosul atac francez asupra Prusiei, în 1870, la invazia Ciprului de către Turcia, în 1974, sau la politica brutală a lui Putin în Cecenia. Statele care fac schimbări rapide și semnificative de la o autocrație pură la o democrație de largă participare populară – un exemplu analizat în detaliu este Rusia – sunt de două ori mai predispuse decât statele autocrate, să intre într-un război în prima decadă care urmează schimbărilor democratice. Tranzițiile incomplete (blocate înainte de a se ajunge la o democrație consolidată) cresc probabilitatea implicării în conflicte internaționale de la patru până la 15 ori¹⁹. Riscul ca statele în tranziție să se implice în conflicte violente rămâne crescut până când democrația este pe deplin consolidată.

Explicația dată de către Mansfield și Snyder este aceea că, adesea, țările aflate în proces de democratizare nu pot asigura statul de drept, nu au partide politice bine organizate și o media profesionistă. Autoritatea instituțiilor statului este în general slabă și instabilă. Dispariția puterii autoritare, de obicei foarte concentrată, duce la

apariția unor grupuri cu interese diferite, adesea conflictuale, între care nu se poate stabili rapid un echilibru de putere. Elitele, preocupate de acapararea puterii, sau de evitarea pierderii ei, sunt tentate să mobilizeze masele în jurul unei agende naționaliste sau populiste, situație care se dovedește extrem de periculoasă într-o democrație neconsolidată. Fără instituții stabile și puternice, care să prevină excesele de discurs și comportament, a da putere populației înseamnă a alimenta tendințele belicoase naționaliste. Unul dintre cele mai ilustrative exemple, și cel mai ușor de analizat de noi datorită proximității geografice și culturale, este modul în care a izbucnit războiul din fosta Iugoslavie după prăbușirea comunismului. Atât Slobodan Milosevic în Serbia, cât și Franjo Tudjman în Croația, au folosit discursul naționalist populist pentru a ajunge și a se menține la putere, cu prețul începerii unui conflict sângeros. Tot inspirat de evenimentele din Iugoslavia de la începutul anilor '90, diplomatul american Richard Holbrooke spunea „să presupunem că au loc alegeri libere și corecte, iar cei aleși sunt rasiști, fasciști și separatiști. Asta e dilema.”²⁰ Afirmatia sa are valențe premonitorii, dacă ne uităm la evenimentele din ultimii ani din Egipt²¹, de exemplu, unde președintele Mohamad Morsi, ales democratic în 2012 ca reprezentant al Frăției Musulmane, a fost preocupat în cele 12 luni în care a deținut președinția de concentrarea puterii prin măsuri autoritare care au dus la proteste masive și au determinat răsturnarea sa printr-o lovitură de stat militară, precum și condamnarea sa pentru instigare la crimă împotriva manifestațiilor.

Interesul sporit pentru democratizarea statelor postconflict este justificat de două trenduri importante din politica internațională de după al doilea război mondial: forma dominantă de conflict a devenit războiul civil; odată declanșate, conflictele civile se dovedesc a fi extrem de persistente²², statele care s-au confruntat cu un război civil fiind predispușe să o facă din nou. Recurența conflictelor interne apare acolo unde procesele de reconstrucție postconflict nu reușesc să producă o democrație substanțială, sprijinul comunității internaționale oprindu-se la crearea unei democrații minimale (caracterizată de organizarea unor alegeri libere).

Toți autorii și lucrările pe care i-am trecut în revistă în paginile anterioare reflectă un foarte clar scepticism academic față de democratizarea statelor postconflict, care surprinde prin contrastul

față de politicile intervenționiste ale democrațiilor consolidate și față de programele de asistență lansate de organizațiile internaționale în statele postconflict, în care adesea organizarea alegerilor este prezentată ca un panaceu care va rezolva toate problemelor societăților dezbinat de război²³. Acest aparent conflict demonstrează o nevoie din ce în ce mai mare pentru planificarea proceselor de construire a păcii cu responsabilitate și realism, neignorând însă necesitatea de introduce în strategia de reconstrucție postconflict premisele consolidării ulterioare a unei democrații substanțiale.

Anarhia internă care emerge după conflict trebuie înlocuită de procese de reconciliere, negociere și acceptare reciprocă între diferite grupări etnice și sociale, procese dificile și care necesită o perioadă semnificativă de implementare. Alegerile democratice organizate foarte repede în perioada postconflict nu rezolvă aceste probleme, dimpotrivă, potențază tensiunile și readuc în prim plan rivalitățile care au dus la conflict violent. Organizarea de alegeri nu este un scop în sine și nici o strategie de retragere pentru comunitatea internațională.

Democratizarea este un proces dificil și nelinear, în care progresele se cumulează lent și sunt adesea reversibile – fără garanția că la sfârșitul lui se ajunge inevitabil la o democrație consolidată. De multe ori conflictele interne sunt alimentate de greșelile făcute în designul democratic în perioada postconflict. Din păcate, reformele implementate în majoritatea proceselor de democratizare contemporane se opresc la introducerea unei democrații minimale (organizarea de alegeri), neproducând state pe deplin democratice.

Nu există tipare pentru reconstrucția societăților distruse de război. Actorii implicați, locali și internaționali, sunt într-un continuu efort de definire a rolului pe care îl joacă. Fiecare situație de stabilizare și reconstrucție este unică, iar intervențiile internaționale pentru construirea păcii sunt cel mai adesea conduse ad-hoc, într-o manieră insuficient coordonată și sub ghidarea unor strategii și tactici imperfecte. Există însă un numitor comun: toate misiunile de construire a păcii și reconstrucție postconflict sunt articulate în jurul conceptelor de reformă a sectorului de securitate și democratizare. *Reforma sectorului de securitate* poate fi un răspuns la problemele identificate în democratizarea statelor postconflict. Asistența acordată reformei sectorului

de securitate înlocuiește tradiționala asistență pentru securitate, care era bazată pe programe de tipul „echipează și antrenează”. Reforma sectorului de securitate își propune atât creșterea eficienței și profesionalismului forțelor de securitate, cât și controlul lor democratic, creând condițiile de securitate și stabilitate necesare unei democrații minimale (elective) și favorizând dezvoltarea instituțiilor și mentalităților care fac posibilă o democrație consolidată (statul de drept, controlul democratic, participarea și incluziunea unei diversități de actori naționali inclusiv a societății civile).

Literatura despre democratizare nu ia în discuție reforma sectorului de securitate, ca o posibilă cauză a declanșării, sau consolidării procesului de democratizare. Motivul pare a fi faptul că statutul teoretic al reformei sectorului de securitate este încă imatur, situându-se în zona dintre argumentul academic și intervenția politică, și neatingând stadiul unei teorii normative consistente. În același timp, datorită ambiției de exhaustivitate și aplicabilitate în cât mai multe situații, reforma sectorului de securitate a riscat o „întindere conceptuală”²⁴ în afara limitelor funcționale ale unei teorii normative. Reforma sectorului de securitate a urmat din acest punct de vedere parcursul clasic al multor concepte din științele politice²⁵; conceptul apare ca o sintagmă (sau „etichetă”) defnitoare a unei problematice preexistente, întotdeauna complexă și cu moduri variate de manifestare; datorită ambiției de a acoperi toate manifestările și aspectele problematicei respective, „eticheta” începe să fie întinsă și lărgită până când utilitatea ei analitică devine discutabilă atât din punct de vedere descriptiv, cât și normativ. Din dorința de a aplica modelul la cât mai multe cazuri de asistență pentru securitate, eforturile de conceptualizare au împins treptat reforma sectorului de securitate către generalizare, pierzându-se în schimb claritatea și substanța conținutului.

Concluzia mea este că reforma holistică a sectorului de securitate este un vehicul prin care principiile și mecanismele guvernării democratice asupra sectorului de securitate sunt introduse în procesul de reconstrucție postconflict, sprijinind procesul de democratizare și sustenabilitatea acestuia.

Reforma sectorului de securitate și democratizarea sunt, în statul postconflict, parte a eforturilor de reconstrucție națională sprijinite de actorii internaționali. Cele două procese

funcționează ca și strategii eficiente de prevenire a reînțoarcerii la conflict, stabilizare și consolidare a păcii doar în anumite condiții. Reforma sectorului de securitate trebuie să fie holistică – adică să sprijine nu numai transformarea forțelor armate prin instrucție și echipare, dar să propună reforme instituționale coerente, în toate instituțiile de securitate, și să susțină reformele din justiție, și dezvoltarea controlului democratic prin parlament și societate civilă. Pe de altă parte, sprijinul internațional acordat pentru democratizare trebuie să continue pe termen lung, și după adoptarea instituțiilor unei democrații formale și organizarea de alegeri.

Concentrarea suportului extern către organizarea de alegeri libere prezintă riscul pierderii timpului și risipirii resurselor ce ar trebui dedicate rapid transformărilor sociale și reformelor profunde care să asigure un fundament solid pentru viitor. Implementarea unei reforme holistice a sectorului de securitate oferă oportunitatea unui cadru coerent în care să fie adresate atât reconstrucția instituțională, cât și dezvoltarea unei viziuni democratice a societății care a ieșit din conflict. În absența acestui cadru cuprinzător, eforturile naționale și internaționale pentru stabilizare rămân nearticulate, creând efecte de redundanță și risipă în loc de sinergie.

Statele postconflict sau aflate în primele faze ale tranziției de la o dictatură la un sistem democratic sunt vulnerabile și instabile, reprezentând un teren favorabil pentru conflict, intern și internațional. Numai statele cu instituții puternice, cum ar fi o birocrație funcțională și un sistem judiciar incipient, au trecut cu succes prin procese de democratizare, reușind să rămână pacifice. De aceea, eforturile de democratizare trebuie să urmeze o secvență temporală determinată, în care construirea instituțiilor să preceadă organizarea de alegeri populare competitive. Nerespectarea acestei succesiuni riscă să producă conflict violent, pe termen scurt, dar și să permită articularea unor forțe politice neliberale, cu capacitatea de a bloca consolidarea democrației pe termen lung.

Cercetarea în domeniul democratizării post-conflict va trebui să răspundă în viitor la câteva întrebări de natură normativă pe care acest articol le-a ridicat:

- care sunt condițiile care trebuie să fie îndeplinite înainte ca procesele democratice

formale (în primul rând, alegerile electorale) să devină utile și nu periculoase pentru o societate postconflict?

- cum pot procesele și instituțiile democratice instaurate într-o societate postconflict să prevină reinstaurarea unor sisteme disfuncționale de distribuție a puterii?
- cum poate asistența internațională sprijini procese și instituții democratice care să prevină reîntoarcerea la conflict?

Singurele răspunsuri de care dispunem sunt contextualizate, bazate pe o analiză multi-dimensională a situațiilor individuale specifice. Cercetarea academică dedică însă din ce în ce mai multă atenție analizei procesului de transformare democratică și problemelor sale în astfel de cazuri, în diferite regiuni ale globului. Nu au fost încă formulate teorii despre democratizare care să poată fi aplicate în mod universal. Mai mult, nu este examinat suficient rolul specific jucat în procesul de democratizare de diferite instituții naționale, cum ar fi: armata, poliția, sistemul judiciar, mediul de afaceri sau partidele politice; sau de diferite politici guvernamentale – economică, de integrare etnică, de politică externă, de reformă a sectorului de securitate.

NOTE:

- 1 Vezi lista numărului și a procentajului democrațiilor la <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world#VVRkfmfmqHw>, accesat la 14 mai 2015.
- 2 Mai precis pentru 63% din statele lumii. Vezi și Fareed Zakaria, *Viitorul libertății. Democrația neoliberală în Statele Unite ale Americii și în lume*, Editura Polirom, București, 2009, p. 13.
- 3 Andrew Reynolds, *Designing Democracy in a Dangerous World*, Oxford University Press, 2011, p. 1.
- 4 Laurence Whitehead, Philippe Shmitter, *The International Dimensions of Democratization*, Oxford University Press, 2001.
- 5 Samuel Huntington, *The Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century*, University of Oklahoma Press: NORMAN, 1991.
- 6 Edward D. Mansfield, Jack Snyder, *Electing to Fight. Why Emerging Democracies Go to War*, MIT Press Cambridge, 2005, pp. 39-68.
- 7 Robert M. Kaplan, *The Ends of the Earth*, Random House, 1997, p. 61.
- 8 Samuel Huntington, *Political Order in Changing Societies*, Yale University Press, 2006, p. 24.
- 9 Samuel Huntington, *op.cit.*, p. 7.
- 10 *Ibidem*.
- 11 Robert M. Kaplan, *Was Democracy Just a Moment?*, The Atlantic, decembrie 1997, <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1997/12/was-democracy-just-a-moment/306022/>, accesat la 14.04.2015.

com/magazine/archive/1997/12/was-democracy-just-a-moment/306022/, accesat la 14.04.2015.

- 12 Paul Collier, *Wars, Guns and Votes. Democracy in Dangerous Places*, Harper Collins, New York, 2009.
- 13 Gudrun Østby, 2008, *Polarization, Horizontal Inequalities and Violent Civil Conflict*, în *Journal of Peace Research* vol. 45, no. 2, 2008, pp. 143-162; Stewart, Frances (ed.), 2008, *Horizontal Inequalities and Conflict: Understanding Group Violence in Multiethnic Societies*, Palgrave Macmillan; Stewart, Francis, 2002, *Horizontal Inequalities: A Neglected Dimension of Development*, Working Paper 1, Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity (CRISE), <http://www.crise.ox.ac.uk/pubs/workingpaper1.pdf>, accesat la 10.05.2015.
- 14 Alexis de Tocqueville, *Democrația în America*, Humanitas, București, 2005, p. 5.
- 15 Robert M. Kaplan, *op.cit.*, p. 4.
- 16 Fareed Zakaria, *Viitorul Libertății. Democrația neoliberală în Statele Unite ale Americii și în lume*, Editura Polirom, București, 2009.
- 17 Edward D. Mansfield, Jack Snyder, *Democratization and the Danger of War*, *International Security*, 20:1, 1995, pp. 5-38; Edward D. Mansfield și Jack Snyder, *Democratization and War*, *Foreign Affairs*, 74:2, 1995, pp. 79-97; Jack L. Snyder, *From Voting to Violence: Democratization and Nationalist Conflict*, W. W. Norton, New York, 2000; Edward D. Mansfield și Jack Snyder, *Electing to Fight. Why Emerging Democracies Go to War*, MIT Press Cambridge, 2007.
- 18 Zeev Maoz, Nasrin Abdolali, *Regime Types and International Conflict, 1816-1976*, *Journal of Conflict Resolution*, 33:1, 1989, pp. 3-35; Michael D. Ward și Kristian S. Gleditsch, *Democratizing for Peace*, *American Political Science Review*, 92:1, 1998, pp. 51-61.
- 19 Edward D. Mansfield și Jack Snyder, *Electing to Fight. Why Emerging Democracies Go to War*, MIT Press Cambridge, 2007, pp. 117-118.
- 20 Fareed Zakaria, *Viitorul libertății*, Editura Polirom, București, 2009, p. 16.
- 21 Schimbările de regim produse după 2011 de mișcările populare din Nordul Africii și Orientul Apropiat, cunoscute sub numele *primăvara arabă* sunt considerate de către unii autori a fi începutul unui al patrulea val de democratizare.
- 22 Larry Diamond, *A Fourth Wave or a False Start? Democracy after the Arab Spring*, în *Foreign Affairs*, mai 2011.
- 22 Conflictele civile durează, în medie, de zece ori mai mult decât un conflict internațional. Paul Collier, *Wars, Guns and Votes: Democracy in Dangerous Places*, Harper Collins Publishers, New York, 2009, p. 3.
- 23 Această concluzie indică o ruptură inexplicabilă între lumea academică și cea politică.
- 24 Sartori Giovanni, *Concept Misformation in Comparative Politics*, în *American Political Science Review* 64, no. 4, p. 1033.
- 25 David G. Haglund, *op.cit.*, pp. 7-105.

BIBLIOGRAFIE

- Berdal Mats, *Building Peace after War*, International Institute for Strategic Studies, Routledge, 2009.
- Collier Paul. *Wars, Guns and Votes. Democracy in Dangerous Places*, Harper Collins Publishers, 2009.
- Debiel Tobias, Klein Axel, *Fragile Peace. State Failure. Violence and Development in Crisis Regions*, Zed Books, Londra, 2002
- De Zeeuw Jeroen, Kumar, Krishna, *Promoting Democracy in Postconflict Societies*, Lynne Rienner Publishers, Londra, 2006.
- Diamond Larry, *Consolidating Democracy: Toward Consolidation*, The Johns Hopkins University Press, 1999.
- Diamond Larry, Plattner, Marc F., Chu, Yun-han, Tien, Hung-mao, *Consolidating the Third-Wave Democracies: Themes and Perspectives*, The Johns Hopkins University Press, 1997.
- Diamond Larry, *Consolidating Democracy: Toward Consolidation*, The Johns Hopkins University Press, 1999.
- Grugel Jean, *Democratizarea – O introducere critică*, Editura Polirom, București, 2008.
- Huntington Samuel, *Political Order in Changing Societies*, Yale University Press, 2006.
- Mansfield Eduard D., Snyder Jack, *Electing to Fight. Why Emerging Democracies go to War*, MIT Press, Cambridge, 2007.
- Munoz Heraldo, *Democracy Rising, Assessing the Global Challenges*, Lynne Rienner Londra, 2006.
- Ottaway Marina, *Democracy Challenged. The Rise of Semi-Authoritarianism*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington DC, 2003.
- Reynolds Andrew. *Designing Democracy in a Dangerous World*, Oxford University Press, 2011.
- Roeder Philip G., Rothchild, Donald. *Sustainable Peace. Power and Democracy after Civil Wars*, Cornell University Press, Ithaca, 2005.
- Somit Albert, Peterson, Steven A., *The Failure of Democratic Nation Building*, Palgrave Macmillan, New York, 2005.
- Zakaria Fareed, *Viitorul libertății. Democrația neliberală în Statele Unite ale Americii și în lume*, Editura Polirom, București, 2009.

IMPLEMENTAREA REZOLUȚIILOR ONU PRIVIND FEMEILE, PACEA ȘI SECURITATEA ÎN MEDIUL MILITAR

THE IMPLEMENTATION OF THE UN RESOLUTIONS CONCERNING WOMEN, PEACE, AND SECURITY WITHIN MILITARY ENVIRONMENT

Lt col.just.mil.dr. Adela VÎLCU*

Implementarea la nivel de organizație și la nivel național a Rezoluției ONU nr. 1.325 reprezintă o preocupare permanentă la nivel NATO, a devenit o prioritate pe agenda de lucru privind cooperarea între ONU și NATO și face obiectul preocupărilor și la nivelul OSCE și UE. În acest context, forțele armate române trebuie să continue să contribuie la implementarea uniformă și permanentă a dimensiunii de acest gen în toate operațiile și misiunile, în concordanță cu legislația națională și internațională, precum și cu politicile și obiectivele NATO/UE/ONU privind asigurarea securității și stabilității la scară largă.

The implementation both at the organizational and national level of the UNSCR 1325 Resolution represents a permanent concern at NATO level. It has become a priority on the cooperation agenda between UN and NATO and it is also a major issue of interest at the level of EU and OSCE. Within such a context, the Romanian Armed Forces must continue to contribute to the unique and permanent implementation of the gender dimension for all operations and missions in accordance with the national and international legislation, and together with the NATO/EU/UN policies and objectives concerning the security and stability assurance on a wide scale.

Cuvinte-cheie: Rezoluția ONU nr. 1.325; femeile, pacea și securitatea; dimensiunea de gen; tendințe; mediu militar.

Keywords: UNSCR 1325; women, peace and security; gender dimension; trends; military environment.

Repere legislative naționale¹ privind egalitatea de acest gen și apartenența țării la cele mai importante organizații internaționale, ONU, NATO și UE, pentru care implementarea Rezoluției ONU nr. 1.325 a devenit o prioritate pe agenda de lucru, au impus ca România să-și propună să integreze considerațiile de gen atât în toate aspectele de securitate, cât și în cele politice, sociale, economice, culturale. Totodată se urmărește ca femeile să fie reprezentate într-un procent în creștere pentru toate eşaloanele decizionale, la nivelul instituțiilor internaționale, regionale sau naționale. De asemenea, se urmărește ca toate consultările cu grupurile de femei la nivel local sau internațional să urmeze un trend ascendent².

Astfel, în acest context internațional, în care problema articulării politicilor naționale pe

aspectele de gen, în cadrul mai larg al abordărilor privind drepturile omului, a constituit un subiect deosebit de important și de actual, în cadrul Ministerului Apărării Naționale și a categoriilor de forțe, pe parcursul anilor 2013 și 2014, s-au întreprins inițiative pe linia implicării proactive a cadrelor militare femei în toate operațiile de sprijin a păcii și a creșterii vizibilității acțiunilor întreprinse de acestea în teatrele de operații sau în țară.

Aceasta preocupare nu a reprezentat o noutate și nici o inițiativă singulară, Ministerul Apărării Naționale exprimându-și voința organizatorică de a aplica legislația antidiscriminare pe bază de sex, dar și Rezoluția UNSCR nr. 1.325 și celelalte rezoluții conexe, în cadrul acțiunilor militare, și în alte măsuri anterioare.

Exemplific prin aceea că ministrul apărării naționale a aprobat, încă din anul 2003, prin ordin, *Măsuri în vederea aplicării Planului național de acțiune pentru egalitatea de șanse între femei*

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: avilcu74@gmail.com

și bărbați în activitatea Ministerului Apărării Naționale³. Pentru a se asigura, în relațiile de muncă și profesionale, egalitatea de șanse și de tratament între bărbați și femei, au fost aprobate prin Ordinul respectiv, măsuri specifice, în scopul susținerii și promovării participării femeilor, echitabilă și echilibrată, împreună cu bărbații, pentru toate funcțiile fie de execuție, fie de conducere, și la toate nivelurile ierarhice, cu respectarea criteriilor de competență. În consecință, sunt încadrate femei, personal civil sau cadre militare, în funcții de execuție, dar și de conducere, în toată Armata României.

Este de menționat și faptul că, în concordanță cu acest *Ordin*, fiecare unitate/structură militară are obligația de a include în planurile proprii de pregătire a personalului un subiect privind egalitatea de șanse dintre bărbați și femei. În același timp, cursuri/informări privind subiectul respectiv trebuie să fie incluse în cadrul curriculumului educațional, de către instituțiile militare de învățământ. Pe timpul acestora trebuie să fie prezentate și dezbătute prevederi legale și aspecte practice privind nu doar egalitatea de șanse dintre bărbați și femei, ci și prevenirea și sancționarea oricăror forme de discriminare.

Totodată, înainte de a fi dislocați în orice teatru de operații, ofițerii, maiștrii militari, subofițerii, soldații și gradații profesioniști, salariații civili care urmează să participe la astfel de misiuni în afara teritoriului național, pe timpul instruirii pentru îmbunătățirea cunoștințelor și pregătirii, dobândesc și o pregătire specifică privind egalitatea de gen și modul de abordare a domeniului respectiv.

De asemenea, cele trei *Manuale de drept internațional umanitar* sunt utilizate în instruirea militarilor și ca sursă de documentare în pregătirea lor fie pentru cursurile de carieră ori pentru dezvoltarea cunoștințelor participanților la misiuni internaționale, fie pentru pregătirea individuală a fiecărui militar.

Ca atare, există un cadru organizatoric adecvat pentru integrarea dreptului conflictelor armate, în principal, a *Convențiilor de la Geneva din 1949* și *Protocoalelor adiționale din 1977*, în procesul de instruire a personalului forțelor armate și în operațiile militare internaționale și interne. Valorificarea „lecțiilor învățate”, a experienței dobândite în urma participării României la astfel de misiuni primește, așadar, atenția deosebită, cuvenită.

Unele dintre „lecțiile învățate” sunt reprezentate de existența și activitatea entității specializate FET (Female Engagement Team), care funcționează în cadrul structurii CIMIC cu care sunt augmentate batalioanele române de manevră dislocate în teatrul de operații din Afganistan, formată exclusiv din cadre militare femei. FET are ca principală sarcină executarea misiunilor de angajare a populației feminine locale cu scopul împuternicirii acestei categorii sociale, în contextul respectării normelor culturale specifice zonei de acțiune. Relaționarea în domeniul de acest gen cu parteneri regionali este de asemenea un atribut al acestei echipe, care desfășoară operații nu numai în concordanță cu misiunile batalionului, dar și cu misiunile arondate echipelor similare de care dispun toți actorii de referință dintr-o anumită zonă de operații.

În consecință, misiunile echipei sunt focusate pe menținerea efortului de sporire a încrederii populației feminine afgane în forțele de coaliție și în autoritățile locale, prin intermediul cărora ar putea accesa asistență pe linie de securitate, sănătate, educație și ar putea beneficia de oportunități economice, în scopul îmbunătățirii nivelului de trai al întregii familii.

În perioada premergătoare dislocării, personalul echipelor parcurge o serie de module de pregătire în țară, care vizează, pe lângă pregătirea militară generală și de specialitate, și o pregătire specifică în domeniul abordării problematicei de acest gen în context operațional.

Printr-o asemenea activitate se ating și unele din obiectivele propuse de Rezoluția UNSCR nr. 1.325, raportate la cei patru piloni ai acesteia:

- pilonul de participare – reprezintă creșterea participării femeilor în procesul decizional în cadrul instituțiilor internaționale, pe plan regional și național, dar și în cadrul operațiunilor de menținere a păcii, în special în rândul observatorilor militari și civili, și în cadrul mecanismelor pentru prevenirea, conducerea și rezolvarea conflictelor;

- pilonul de protecție – pentru protejarea fetelor și femeilor de violența bazată pe diferența de sex și pentru respectarea caracterului umanitar și civil al taberelor și așezărilor de refugiați, părțile unui conflict armat ar trebui să ia măsuri speciale;

- pilonul de prevenție – presupune măsuri speciale de urmărire în justiție a celor care încalcă legile internaționale pentru prevenirea violenței împotriva femeilor și *sprijinirea inițiativelor*

femeilor în procesul de pace și rezolvare a conflictelor;

- pilonul de reabilitare – părțile unui conflict armat ar trebui să respecte caracterul umanitar și civil al taberelor și așezărilor de refugiați și să ia în considerare nevoile particulare ale femeilor și fetelor⁴.

Reglementările interne susmenționate sunt în consonanță și cu *Bi-SC Directive 40-1 „Integrating UNSCR 1325 and gender perspectives in the NATO Command Structure including measures for protection during armed conflict”*⁵.

În Directiva Bi-SC 40-1 sunt următoarele concepte cheie:

- rolul femeii în misiuni și în operații trebuie să crească la toate nivelurile;

- pe timpul planificării operaționale trebuie să fie luate în considerare nevoile specifice femeilor, cum ar fi cele de cazare, medicale sau de aprovizionare;

- pe timpul pregătirii și desfășurării acțiunilor militare trebuie să se asigure materiale de instruire în unități, cum ar fi: instrucțiuni, ghiduri, manuale, proceduri de operare etc., pentru tot personalul. Acestea trebuie să se refere la: 1. nevoile femeilor, drepturile lor și protecția acestora; 2. însemnătatea implicării în misiuni și operații a femeilor; 3. includerea în planurile de instruire naționale și de predislocare a elementelor de atragere a atenției pe aspectele culturale, care să garanteze înțelegerea adecvată a contextului de acest gen din teatrele de operații;

- reprezentarea femeilor în comandamentele de criză și în noua structură de comandă NATO trebuie să crească;

- standardele NATO de comportament, precum și măsurile de respectare a dreptului internațional în domeniul drepturilor femeilor și copiilor și cu precădere a civililor, pe timpul conflictelor armate, trebuie incluse în programele de pregătire predislocare a personalului.

De asemenea, pentru a sublinia importanța acordată perspectivei de gen, respectiv continuarea includerii treptate a acesteia în procesul de planificare operațională, instruire și evaluare, chiar la propunerea noastră, s-a constituit un grup de lucru format din experți militari și civili de la mai multe niveluri ierarhice, a cărui activitate a fost coordonată de către Direcția management resurse umane, în vederea redactării unui *Plan*

de implementare la nivelul Ministerului Apărării Naționale a Rezoluției Consiliului de Securitate ONU 1325 (UNSCR 1325) „Femeile, pacea și securitatea” și a rezoluțiilor conexe, precum și a documentelor complementare aprobate la nivelul diferitelor organizații internaționale la care România este membră –2014-2024⁶.

Scopul declarat al *Planului* este acela de a se exprima voința Ministerului Apărării Naționale pentru eficientizarea implementării cerințelor Rezoluției ONU nr. 1.325 și a rezoluțiilor conexe, laolaltă cu promovarea ulterioară adecvată, a acțiunilor desfășurate în sfera militară pe această problematică atât la nivel național, cât și la nivel internațional.

Planul de acțiune va contribui la dezvoltarea competențelor de acest gen necesar a fi atribuite militarilor aparținând Forțelor Armate Române atât pentru asigurarea unei abordări comprehensive a mediului operațional, cât și pentru garantarea pe termen lung, a unui factor important în realizarea dimensiunii democratice, și anume, respectarea nediscriminatorie a drepturilor omului.

Prin aprobarea de către ministrul apărării naționale a *Planului* în anul 2014, s-au stabilit modalitățile concrete de atingere a obiectivelor cheie identificate și formulate.

Astfel, în ceea ce privește „obiectivul de creștere a numărului de femei în operații militare în afara teritoriului național”⁷, sarcinile stabilite, cu responsabilități concrete, indicatori de evaluare și perioada de aplicare, se referă la:

- implicarea și participarea în activități specifice ale ministerului să urmeze un trend ascendent în cazul femeilor, indiferent de nivelul ierarhic sau domeniul de specialitate, în cadrul misiunilor de menținere a păcii ori în cadrul oricărui proces decizional;

- calitatea vieții personalului feminin să fie evaluată, odată la trei ani;

- în cadrul oricărei investigații sociologice să fie inclusă și dimensiunea de gen.

Referitor la „obiectivul privind promovarea importanței aplicării Rezoluției UNSCR nr. 1.325 în cadrul Ministerului Apărării Naționale”⁸, sarcinile constau în:

- cursurile de drept internațional umanitar să cuprindă cel puțin o temă privind toleranța și discriminarea, promovarea egalității de șanse, egalitatea de gen, interzicerea hărțurii sexuale și

a violenței bazate pe diferențele de sex, care să fie introdusă în aria curriculară a tuturor instituțiilor militare de învățământ;

- un consilier pe probleme de gen să fie desemnat la nivelul Ministerului Apărării Naționale⁹;

- de la nivel batalion inclusiv, toate eşaloanele să desemneze, de preferință din comandamentul unității, câte un consilier al comandantului pe probleme de gen. Acest consilier trebuie să aibă atribuții specifice, stabilite prin fișa postului, în măsură să contribuie la implementarea rezoluțiilor ONU în planificarea operațiilor;

- în scopul dezvoltării nivelului de conștientizare a însemnătății participării femeilor în acțiunile forțelor armate române, trebuie să se desfășoare pregătiri de comandament, convocări și seminarii, pe subiectul promovării egalității de șanse între bărbați și femei;

- pe agenda instruirii predislocare a militarilor români să se includă tematica de gen;

- importanța implementării rezoluțiilor ONU în forțele armate române să fie accentuată prin facilitarea cooperării cu specialiști din alte armate străine, membre sau nonmembre NATO și încurajarea schimbului de experiență referitoare la abordarea acestora privind problematica de gen, exprimate în studii de caz și lecții învățate.

Cel de-al treilea obiectiv, „promovarea importanței aplicării Rezoluției UNSCR nr. 1.325 în Ministerul Apărării Naționale, în mass-media românească”¹⁰, se va putea realiza prin:

- continuarea promovării femeilor cadre militare, ce încadrează funcții de conducere sau posturi/specialități ocupate cu predilecție de bărbați, precum și a rolului asumat de acestea în ariile de operații, care să se realizeze în mass-media militară, dar și civilă, inclusiv în mediul online;

- în vederea corelării măsurilor de întrajutorare a populației feminine cu nevoile acestora specifice, cooperarea între organizația militară și societatea civilă românească trebuie inițiată, menținută sau dezvoltată, după caz.

Pentru obiectivul nr. 4, „promovarea importanței aplicării Rezoluției UNSCR nr. 1.325 în Ministerul Apărării Naționale, în teatrele de operații și în mass-media aliată și/sau a țării gazdă”¹¹, sarcinile constau în:

- continuarea promovării femeilor-lider din cadrul unităților Armatei Române dislocate în

teatrele de operații. Implicarea și profesionalismul acestora în cadrul activităților sociale executate de către militarii români în zona de responsabilitate, trebuie evidențiate în mass-media atât românească, cât și în cea de limbă engleză. Nu trebuie neglijate nici publicațiile print și online ori paginile Facebook ale organizației care conduce misiunea, dacă există, ale națiunii gazdă, și nu în ultimul rând, ale Ministerului Apărării Naționale;

- organizația militară va iniția, va menține și va dezvolta cooperarea cu organizații internaționale, guvernamentale, nonguvernamentale și private de voluntari, care sunt prezente în teatru de operații, în scopul adaptării la nevoile specifice populației feminine, a mijloacelor de întrajutorare;

- prin intermediul structurilor specializate ale forțelor armate române participante la operații de menținere a păcii, se vor implementa programe de sănătate, educaționale și de asistență psiho-socială, create și îmbunătățite pentru a avea impact direct asupra victimelor conflictelor armate, în special femeile și copii, și în scopul reducerii influenței acțiunilor militare asupra mediului civil.

În ceea ce privește cel de-al cincilea obiectiv, „evaluarea și raportarea modalităților de implementare a Rezoluției UNSCR nr. 1.325 în Ministerul Apărării Naționale”¹², sarcinile preconizate se referă la:

- la nivelul Ministerului Apărării Naționale, se vor centraliza, evalua, analiza și raporta date privind implementarea Rezoluției ONU nr. 1.325;

- eventuale nedorite situații de discriminare de gen ori alte evenimente deosebite pe problematica de gen vor fi identificate și raportate.

Se poate remarca ușor că o parte dintre sarcinile stabilite pentru atingerea obiectivelor *Planului* sunt de fapt reeditări și accentuări ale unor măsuri ce se aplicau deja în Ministerul Apărării Naționale, în baza documentelor și experiențelor de care am menționat anterior.

Totodată, s-a stabilit ca data la care a fost adoptată Rezoluția, respectiv 31 octombrie, să fie marcată la nivelul Ministerului Apărării Naționale ca „Ziua protecției femeilor și copiilor din zonele de conflict armat”, în scopul conștientizării importanței implementării Rezoluției ONU nr. 1.325 și a celor conexe și complementare.

În contextul istoric actual s-ar impune relansarea, de această dată pe plan național, a politicilor și a planurilor de acțiune în implementarea Rezoluției

UNSCR nr. 1.325 și cele conexe și a tuturor documentelor internaționale în domeniul egalității de gen. În opinia mea, asemenea demersuri ar trebui să depășească „granițele” Ministerului Apărării Naționale și să fie ridicate la nivel mai înalt pentru a constitui expresia angajamentului României la valorile fundamentale promovate de UE și ONU și o asumare concretă a Declarațiilor politice ale Consiliului European din 11 decembrie 2014¹³.

În acest sens, se consideră că anul 2015 reprezintă un an important pentru egalitatea de gen, în condițiile în care comunitatea internațională va aniversa 20 de ani de la adoptarea Platformei de acțiune de la Beijing privind „Femeile și conflictele armate”, 15 ani de la adoptarea Rezoluției ONU nr. 1.325, și jumătatea de drum în implementarea unuia dintre cele opt obiective de dezvoltare ale mileniului, egalitatea de gen, 2010-2020.

Apreciez, astfel, ca necesară și oportună relansarea acestui proiect la nivel național și nu doar în interiorul Ministerului Apărării Naționale, iar Ministerul Afacerilor Externe ar fi îndreptățit să-și asume leadership-ul, eventual împreună cu Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (în subordinea căruia funcționează Departamentul pentru egalitate de șanse între femei și bărbați¹⁴), odată cu o campanie mediatică corespunzătoare, prin capitalizarea inițiativelor existente în domeniu, inclusiv prin parteneriatul nu doar cu alte ministere, ci și cu alte instituții și agenții guvernamentale, cu mediile academice și ONG-uri cu preocupări în domeniu.

Formulez în acest sens o serie de recomandări privind elaborarea și implementarea unui eventual *Plan național de implementare a Rezoluției UNSCR nr. 1.325*:

- elaborarea și implementarea unui *Plan* ar trebui să fie un proces complex, de angajare la nivel înalt a agențiilor guvernamentale, de consultare largă a ONG-urilor și Thing Tanks, cu selectarea unor priorități de acțiune;

- implementarea Rezoluției UNSCR nr. 1.325 privește întreaga societate în ansamblul ei, persoanele de ambele sexe, și ca atare trebuie să fie susținută și sustenabilă și să includă un mecanism de monitorizare și de raportare la nivel Guvern și/sau Parlament, cu stabilirea unor indicatori de măsurare;

- în sprijinul procesului pe plan național ar putea fi luată în calcul posibilitatea solicitării unui parteneriat extern de tip „twinning” (de înfrățire)

sau „cross-learning”, cu state din regiune sau din alte zone, având în vedere modelele și experiența deja câștigată de Europa occidentală. Exemplific cu Olanda, care a desfășurat un proiect de „twinning” cu Burundi și RD Congo, Spania cu Chile, Austria cu Kenia, în timp ce Irlanda a aplicat un parteneriat de tip „cross-learning” cu Timor Lest și Liberia;

- s-ar putea pune și problema articulării politicilor naționale pe aspectele de gen în cadrul mai larg al abordărilor privind drepturile omului.

Un argument suplimentar pentru o asemenea abordare corespunzătoare a problematicii de gen, în special, dar nu numai, în context operațional, este dat de faptul că operațiile militare actuale se desfășoară într-un mediu complex, care implică o diversitate de resurse și calificări necesar a fi utilizate în procesul de garantare a păcii și a securității.

Misiunile externe desfășurate în ultimii ani au scos în evidență importanța complementarității dintre capacitățile și expertiza deținute atât de către femei, cât și de către bărbați, în vederea asigurării eficienței operaționale, în contextul în care conflictele armate au afectat, în mod disproporționat, populația feminină și cea masculină aparținând unei anumite societăți.

Astfel, adaptabilitatea femeilor militar a marcat ultimii ani, acestea încercând să depășească noi limite și să devină din ce în ce mai active, demonstrând că un mijloc important de îmbunătățire a modului de desfășurare a misiunilor îl constituie abordarea comprehensivă a mediului operațional, respectiv o abordare care include dimensiunea de gen. Cu toate acestea atât la pace, cât și în conflictele armate, perspectivele privind problematica femeii nu pot fi schimbate fără participarea proactivă a bărbaților. Un exemplu remarcabil în acest sens îl consider pe cel al președintelui SUA, Barack Obama, care a susținut acordarea oportunităților egale pentru militarii femei și bărbați, indiferent de orientarea lor sexuală, determinând anunțul secretarului pentru apărare Ash Carter, din dimineața de 8 iunie 2015, că vor fi mari schimbări în sistemul militar, tocmai în sensul respectiv¹⁵ și, probabil, urmează și altele.

În concluzie, indiferent de adoptarea sau nu a unui asemenea *Plan* la nivel național, forțele armate române trebuie să continue să contribuie la implementarea uniformă și permanentă a dimensiunii de gen în toate operațiile și misiunile, în concordanță cu legislația națională și internațională,

precum și cu politicile și obiectivele NATO/UE/ONU privind asigurarea securității și stabilității la scară largă.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „**Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească**”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 Printre cele mai elocvente se numără *Constituția, Ordonanța Guvernului nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, Legea nr.202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați* etc.

2 Detalii despre preocupările organizațiilor internaționale în domeniul nediscriminării femeilor în comunicarea științifică în cadrul ediției a IV-a a Conferinței Impactul transformărilor socio-economice și tehnologice la nivel național, european și mondial, *Aplicarea Rezoluțiilor ONU privind femeile, pacea și securitatea la nivel internațional*, UNAp, Dresmara, Brașov.

3 Lt col.just.mil.dr. Adela Vălcu, *Ordinul ministrului apărării naționale nr. M.57/2003*.

4 <http://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/#resolution>

5 http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2009_09/20090924_Bi-SC_DIRECTIVE_40-1.pdf

6 *Planul de implementare la nivelul Ministerului Apărării Naționale a Rezoluției Consiliului de Securitate ONU 1325 (UNSCR 1325) „Femeile, pacea și securitatea” și a rezoluțiilor conexe, precum și a documentelor complementare aprobate la nivelul diferitelor organizații internaționale la care România este membră – 2014-2024*, <http://dmru.mapn.ro/>

7 *Planul de implementare la nivelul Ministerului Apărării Naționale a Rezoluției Consiliului de Securitate ONU 1325 (UNSCR 1325) „Femeile, pacea și securitatea” și a rezoluțiilor conexe, precum și a documentelor complementare aprobate la nivelul diferitelor organizații internaționale la care România este membră – 2014-2024*, p. 5.

8 *Ibidem*.

9 Ceea ce s-a și întâmplat, imediat după aprobarea *Planului de implementare la nivelul Ministerului Apărării Naționale a Rezoluției Consiliului de Securitate ONU 1325 (UNSCR 1325) „Femeile, pacea și securitatea” și a rezoluțiilor conexe, precum și a documentelor complementare aprobate la nivelul diferitelor organizații internaționale la care România este membră – 2014-2024*.

10 *Planul de implementare la nivelul Ministerului Apărării Naționale a Rezoluției Consiliului de Securitate ONU 1325 (UNSCR 1325) „Femeile, pacea și securitatea” și a rezoluțiilor conexe, precum și a documentelor complementare aprobate la nivelul diferitelor organizații internaționale la care România este membră – 2014-2024*, p. 6.

11 *Planul de implementare la nivelul Ministerului Apărării Naționale a Rezoluției Consiliului de Securitate ONU 1325 (UNSCR 1325) „Femeile, pacea și securitatea” și a rezoluțiilor conexe, precum și a documentelor complementare aprobate la nivelul diferitelor organizații internaționale la care România este membră – 2014-2024*, p. 7.

12 *Planul de implementare la nivelul Ministerului Apărării Naționale a Rezoluției Consiliului de Securitate ONU 1325 (UNSCR 1325) „Femeile, pacea și securitatea” și a rezoluțiilor conexe, precum și a documentelor complementare aprobate la nivelul diferitelor organizații internaționale la care România este membră – 2014-2024*, p. 8.

13 http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/146171.pdf

14 <http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/organizare>.

15 <http://edition.cnn.com/2015/06/09/politics/carter-sexual-orientation-policy/index.html>.

BIBLIOGRAFIE

Pasti Vladimir, *Ultima inegalitate – Relațiile de gen în România*, Editura Polirom, Iași, 2003.

Carreiras Helena, *Gender and the Military Women in the Armed Forces of Western Democracies*, London: Routledge, 2007 - <http://pipss.revues.org/843>

Vîlcu Adela, *Comunicare științifică în cadrul ediției a IV-a a Conferinței Impactul transformărilor socio-economice și tehnologice la nivel național, european și mondial, Aplicarea Rezoluțiilor ONU privind femeile, pacea și securitatea la nivel internațional*, UNAp, Dresmara, Brașov.

Woodward E. Alison, *Ghid de practici corecte pentru realizarea unei reprezentări echilibrate a femeilor și bărbaților în procesul decizional politic și social*, Editura Punct, București, 2001.

Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice – Convenția de la Istanbul www.coe.int/conventionviolence.

<http://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/#resolution>

http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2009_09/20090924_Bi-SC_DIRECTIVE_40-1.pdf

<http://dmru.mapn.ro/>

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/146171.pdf

<http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/organizare>

<http://edition.cnn.com/2015/06/09/politics/carter-sexual-orientation-policy/index.html>

Perspectiva de gen în planificarea operațională, instruirea și evaluarea în armatele țărilor membre NATO http://www.nato.int/issues/women_nato/index.html

UTILIZAREA PROCESULUI DE TARGETING ÎN CADRUL PLANIFICĂRII ȘI DESFĂȘURĂRII OPERAȚIILOR

USE OF TARGETING IN THE PROCESS OF OPERATIONS PLANING AND CONDUCT

Mr.drd. Lucian MOLDOVAN*
Gl.mr. (r) prof.univ.dr. Visarion NEAGOE**

Realizând o analiză a amenințărilor actuale, se poate spune că principalele amenințări sunt rezultatul accentuării caracterului asimetric al conflictelor militare și al dezvoltării sistemelor de lovire bazate pe tehnologii moderne, reprezentative în acest domeniu fiind rachetele balistice și de croazieră. În acest context, apare justificată tendința manifestată de armatele membre NATO de a dezvolta metodologii de planificare a anihilării obiectivelor de mare valoare pentru inamic, în special a conceptului de targeting, ca parte integrantă a procesului de luare a deciziei și, implicit, a procesului de planificare operațională. Abordarea articolului se vrea a fi centrată pe un segment clar delimitat al amenințării, mai precis, pe analiza procesului de targeting în cadrul procesului de planificare a operațiilor militare care să sprijine comandantul în modul de selecție a țintei, de alocare a mijlocului de luptă potrivit pentru angajarea acesteia, la momentul oportun, pe timpul desfășurării operației militare. De asemenea, în cadrul articolului am subliniat faptul că procesul de targeting nu este o activitate adițională a statului major, fiind parte a procesului de luare a deciziei militare, prin care se urmărește obținerea unor efecte punctuale, măsurabile și ușor de identificat în timp și spațiu, care să sprijine atingerea stării finale și a obiectivelor stabilite de către comandant. Procesul de targeting este un proces complementar procesului de planificare operațională, proces care include elementele esențiale ale planificării, pregătirii, conducerii, desfășurării și evaluării operației la nivel strategic, operativ și tactic.

By developing and analyzing current threats, we can say that the main threats are the result of concentration of asymmetric character of military conflicts and modern technologies – representative being cruise and ballistic rockets. In this context, the NATO member's tendency to develop new planning methodologies to destroy enemy's high value objectives is more than justified – especially planning, which is considered a vital part of decision – making process and operational planning. The article approaches a clear segment of threats: the analysis of targeting process during military operations planning in order to support the commander with the knowledge of target selection, proper ways of engagement in the proper time during the conduct of operation. Likewise, we highlighted the fact that the targeting process is not an additional activity of the military staff. It is a significant part of the decision-making process the aim being to obtain effects that are specific, measurable and easy to identify. These effects support the desirable end of state and objectives established by the commander. The targeting process is a complementary process to operational planning which includes essential elements such as: planning, preparation, leading, conducting and assessment of the operation on strategic, operative and tactical level.

Cuvinte-cheie: țintă; proces de planificare; proces de targeting; operație militară.

Keywords: targets; planing process; targeting process; military operation.

Procesul de targeting este un proces esențiale ale planificării, pregătirii, conducerii, complementar procesului de planificare desfășurării și evaluării operației la nivel strategic, operațională, proces care include elementele operativ și tactic. În acest sens, în cadrul fiecărei structuri există specialiști care gestionează aspectele specifice planificării țintelor în conformitate cu doctrina, manualele, tehnicile, tacticile și procedurile aplicabile acestui domeniu.

***Batalionul 3 Apărare Antiaeriană „Potaișa”,
Turda**

e-mail: luci_moldo@yahoo.com

****Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: visarionneagoe@yahoo.com

Procesul de targeting, ca și componentă de bază a strategiei, este orientat pe modul de generare

a efectului dorit pentru atingerea obiectivului final, scopul său fiind „identificarea, într-o primă fază, a țintelor pe care inamicul și le permite cel mai puțin să le piardă sau care îi oferă un avantaj semnificativ, pentru ca ulterior să identifice și componentele asociate respectivelor ținte, făcând astfel posibilă angajarea acestora și implicit obținerea succesului”¹. Prin faptul că interzice inamicului să utilizeze anumite resurse critice, comandantul poate să creeze sau să exploateze vulnerabilități, respectiv să își sincronizeze acțiunile mijloacelor de culegere de informații, de manevră sau de sprijin de foc pentru angajarea țintei potrivite, cu mijlocul de lovire adecvat și la momentul oportun.

Scopul procesului de targeting este de a corela efectele cu obiectivele prin folosirea instrumentului militar. Astfel, în timp ce executarea unei acțiuni de angajare a unei ținte rămâne, de regulă, un eveniment tactic, efectul trebuie să fie relevant pentru obiectivele de nivel operativ. Esența procesului de targeting o reprezintă îndeplinirea obiectivelor, prin selectarea sistematică a țintelor și folosirea mijloacelor militare corespunzătoare, care conduc la realizarea efectelor dorite.

Prin urmare, în cadrul articolului vom realiza o analiză a specificului și a rolului procesului de targeting, subliniind faptul, că acesta este un proces care constă în aplicarea unei metodologii simple, bazată pe logică, ușor de etapizat în timp, pe faze și etape, având ca scop acordarea unui sprijin real comandantului, pe timpul planificării și execuției operațiilor militare, pentru obținerea obiectivelor dorite.

Având ca repere delimitările conceptuale din sfera procesului de planificare și a procesului de targeting, vom realiza o prezentare a modului de utilizare a procesului de targeting în cadrul planificării și desfășurării operațiilor. Astfel, pe timpul desfășurării operațiilor militare, procesul de targeting este concentrat asupra creării efectelor specifice pentru obiectivele forței sau ale comandanților subordonați. În acest fel, pornind de la definirea problemei până la evaluarea rezultatelor atinse, prin executarea acțiunilor planificate, procesul de targeting permite testarea multiplelor căi de soluționare prin înțelegerea problemei și detalierea soluțiilor propuse. Procesul de targeting combină obiectivele, ghidul și intenția comandantului cu datele provenite de la fiecare compartiment al statului major și de la fiecare subordonat, precum și cu forțele și efectele necesare atingerii obiectivelor stabilite.

Delimitări conceptuale privind procesul de targeting

Procesul de targeting este un proces complementar procesului de planificare operațională, care include elementele esențiale ale planificării, pregătirii, conducerii, desfășurării și evaluării operației la nivel strategic, operativ și tactic. „Acesta este de două tipuri: planificat, care presupune angajarea țintelor planificate, adică a acelor ținte din zona de operații, despre care există informații și împotriva cărora se planifică acțiuni și dinamic, care presupune acțiunea asupra țintelor care au fost descoperite ulterior desfășurării procesului de planificare și care sunt importante pentru structurile implicate în operație, precum și asupra țintelor deja planificate pentru care au apărut informații noi ce impun reevaluări și schimbări de planificare”². Elementele specifice procesului de targeting sunt reprezentate de ciclul și de metodologia procesului de targeting. Ciclul procesului de targeting este structurat pe șase etape, concepute conform unui proces eficient care asigură selectarea acelor opțiuni privind combaterea țintelor care conduc la îndeplinirea obiectivelor comandantului și diminuează, în același timp, probabilitatea consencințelor nedorite. Etapele ciclului procesului de targeting sunt analiza intenției, orientărilor și obiectivelor comandantului, stabilirea, validarea, nominalizarea și prioritizarea țintelor, analiza capabilităților, planificarea misiunii și execuția, planificarea forței și repartitia misiunilor și evaluarea. Metodologia procesului de targeting este un proces continuu, dinamic și repetitiv, care se desfășoară la toate nivelurile, fiind bazat pe evaluarea operațională și înțelegerea situației. Metodologia procesului de targeting pentru țintele planificate este compusă din funcțiile decide, descoperă, angajează și evaluează, asigurând atacul țintei stabilite, evaluarea corectă și la momentul oportun a situației. Pentru țintele apărute în dinamica acțiunilor, metodologia procesului de targeting este compusă din funcțiile: descoperă, identifică și localizează, urmărește, elaborează ordin de angajare, angajează, evaluează și permite angajarea țintelor care au fost identificate sau descoperite prea târziu, nu au fost alocate pentru acțiune din timp, nefiind planificate, precum și a țintelor care trebuie angajate imediat ce au fost descoperite.

Procesul de planificare a operațiilor presupune stabilirea obiectivelor, identificarea căilor de

îndeplinire a acestora, alocarea resurselor necesare, respectiv evaluarea riscurilor și toate aceste aspect ale planificării implică acțiuni care au ca finalitate realizarea, integrarea, coordonarea și sincronizarea activităților de conducere a operațiilor.

Procesul de targeting este un complex de activități, care presupune un efort multidisciplinar și necesită o interacțiune coordonată în scopul obținerii efectelor, folosind o metodologie specifică de influențare a țintelor din punct de vedere funcțional, sistematic, psihologic și fizic. Acesta începe odată cu elaborarea dispoziției de planificare strategică, în care sunt prezentate orientările strategice privind seturile de ținte, țintele restricționate și interzise și a ordinului preliminar emis de către comandant în baza orientărilor strategice pentru planificare, care asigură propunerile și recomandările de la nivel operativ referitoare la opțiunile militare de răspuns, precizând comandanților autoritatea care le-a fost delegată, pentru angajarea țintelor în cadrul zonei de operații întrunite. Pe baza propunerilor comandanților, în ședințele de analiză a efectelor, în cadrul comitetului de coordonare se stabilesc prioritățile, se transmit precizări referitoare la stabilirea țintelor și se determină efortul ce trebuie planificat pentru realizarea obiectivelor operației. Este esențial ca aceste acțiuni să fie realizabile și, ideal, măsurabile, astfel încât să permită o evaluare obiectivă a succesului, având în vedere obiectivele operației. Putem afirma faptul că targetingul este un proces de determinare a efectelor necesar a fi obținute în scopul îndeplinirii obiectivelor comandantului, de identificare a acțiunilor care conduc la realizarea efectelor dorite, folosind forțele și mijloacele disponibile, de definire și ordonare după prioritate a țintelor, de sincronizare a acțiunilor de angajare a țintei, de evaluare a efectului cumulativ obținut și, la nevoie, de replanificare a acțiunilor de angajare. Un proces de targeting coerent minimizează probabilitatea de apariție a unor situații conflictuale sau de suprapunere nedorită a eforturilor în desfășurarea acțiunilor militare, limitând posibilele consecințe nedorite ale respectivelor acțiuni.

Procesul de targeting se axează pe stabilirea și planificarea acțiunilor specifice, prin acțiuni cinetice și noncinetice, pentru a crea efectele letale sau nonletale dorite și a îndeplinirii obiectivele comandanților, folosind tactici, tehnici și proceduri diferite, în funcție de setul și categoria țintelor,

precum și de tipul armelor, respectiv a structurilor de forțe stabilite pentru acțiune.

Pe timpul desfășurării procesului de planificare sunt utilizați termeni cum ar fi obiectiv politic, strategic, operativ și tactic, starea finală dorită pentru fiecare nivel, centrul de greutate, linia de angajare, punct decisiv și condiție decisivă. În cadrul procesului de targeting se folosesc termeni specifici ca, ținte și liste de ținte, seturi și categorii de ținte, efectele specifice fiecărui nivel și planificarea acestora, ținte care trebuie angajate imediat ce au fost descoperite, ținte de mare valoare și ținte prioritare. Astfel, interconectarea dintre etapele procesului de targeting și etapele planificării operaționale reprezintă principalele elemente ale pregătirii și desfășurării operației.

Datorită continuității, valoarea procesului de targeting este dată de faptul că asigură numărul de decizii maxime care se adoptă în timp util, astfel încât țintele să poată fi descoperite eficient, angajate cu mijloacele optime în locul și la momentul potrivit, cu un consum redus de muniții și cu pierderi colaterale nule sau reduse.

Corelația dintre procesul de planificare și procesul de targeting

Procesul de targeting este partea componentă din cadrul procesului de planificare a operațiilor prin intermediul căreia se oferă o orientare logică a succesiunii soluțiilor pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite de comandant. Deși, procesul de targeting constă practic în „selectarea, prioritizarea și asocierea țintelor unor mijloace de lovire, în conformitate cu cerințele operaționale, capacitățile și limitările existente”³, acesta nu se substituie procesului de luare a deciziei, ci constituie o parte componentă a acestuia, fiind de fapt o activitate desfășurată de statul major, ce oferă un instrument logic de conectare a obiectivelor și a stării finale stabilită de comandant cu activitățile de planificare, execuție și evaluare a efectelor.

Pe timpul desfășurării procesului, pornind de la evaluarea efectelor politice, militare, economice, informaționale și psihologice asupra inamicului se emit o serie de recomandări pentru întrebunțarea forțelor specializate împotriva unor anumite ținte, în sprijinul planului comandantului forței sprijinite. Astfel, procesul de targeting este parte integrată a proceselor ce au loc pentru planificarea, pregătirea, conducerea, ducerea și evaluarea operațiilor și

împreună cu procesul de luare a deciziei constituie componentele de bază pentru comandant și statul major, în vederea obținerii optimului. Cu alte cuvinte, „procesul de targeting reprezintă componenta vitală a desfășurării operațiilor, în complementaritate cu procesul de luare a deciziilor, având scopul de a asigura un sprijin pentru luarea deciziilor și de a dezvolta soluții pentru îndeplinirea obiectivelor operaționale, fiind folosit de către comandat și statul major în planificarea și angajarea țintelor prin utilizarea tuturor forțelor, mijloacelor și capabilităților aflate la dispoziție pentru atingerea stării finale și implicit pentru îndeplinirea misiunii”⁴.

Procesul de planificare al operațiilor presupune stabilirea obiectivelor, identificarea căilor de îndeplinire a acestora, alocarea resurselor necesare, respectiv evaluarea riscurilor. Toate aspectele planificării operațiilor implică acțiuni care au ca finalitate realizarea, integrarea, coordonarea și sincronizarea activităților de conducere a operațiilor.

Cu toate acestea, deși procesul de targeting constă practic în „selectarea și prioritizarea țintelor și asocierea acestora unor mijloace de lovire, în conformitate cu cerințele operaționale, capabilitățile și limitările existente”⁵, el nu se substituie procesului de luare a deciziei, ci constituie o parte componentă a acestuia, fiind de fapt o activitate desfășurată la nivelul statelor majore în orice tip de operații, ce oferă un instrument logic de conectare a obiectivelor și a stării finale urmărite de către comandant cu activitățile de planificare, execuție și evaluare a efectelor.

Pentru realizarea unui proces de targeting eficient și perfect integrat în procesul de planificare al unei operații se impune coordonarea și sincronizarea tuturor acțiunilor desfășurate de forțele și mijloacele participante. Astfel, conform doctrinei pentru managementul întrunit al țintelor, sincronizarea operației reprezintă un proces de coordonare și de prioritizare a tuturor acțiunilor forței întrunite pentru maximizarea eficienței și obținerea sinergiei dorite, în timp și spațiu, conform planului de operație⁶, proces desfășurat în cadrul statului major, între diferite structuri, specialități și arme.

Sincronizarea acțiunilor din cadrul procesului de planificare cu cele din cadrul procesului de targeting, pe timpul planificării, pregătirii și desfășurării operațiilor presupune asigurarea simultaneității și

derulării unui complex de activități complementare, care să ducă la îndeplinirea misiunii și la realizarea finalității planificate, pe baza unui plan de operații. Coordonarea acestor activități pe timpul pregătirii și desfășurării operațiilor asigură realizarea viziunii unitare a conducerii și presupune îndrumarea tuturor acțiunilor planificate pentru îndeplinirea misiunii și obținerea stadiului final planificat.

În cadrul procesului de planificare, pe timpul fazei *decide* a procesului de targeting se realizează interconectarea optimă între comandant și modulele informații, planificare operații, celulele de sprijin de luptă și sprijin de foc. Pentru realizarea optimă a activităților în cadrul acestei faze, sunt analizate și se înțeleg foarte clar misiunile eșalonului superior, intenția comandantului și concepția operației, schema de manevră și schema de sprijin prin foc, precum și orientările comandantului în domeniul planificării. Realizarea în paralel a elementelor constitutive ale etapei *decide* din cadrul procesului de targeting cu estimările statului major și cu procesul de culegere al informațiilor, din cadrul procesului de planificare permite stabilirea priorităților privind culegerea informațiilor și planificarea efectului dorit la obiective.

Obiectivele stabilite în cadrul procesului de targeting urmăresc realizarea situației finale prevăzută pentru acțiunile militare, în timp ce ghidul comandantului oferă o legătură între obiective și executarea operațiilor. Luate împreună, obiectivele și ghidul alcătuiesc intenția și scopul comandantului pentru desfășurarea operației, care pot include de la îndeplinirea unor misiuni imediate la nivel tactic până la starea finală preconizată pentru întreaga operație. Înțelegerea obiectivelor, ghidului și intenției comandantului este cea mai importantă parte a procesului de targeting, deoarece încorporează intențiile eșalonului superior într-un set de cerințe relevante pentru situația concretă și stabilește cursul etapelor care urmează. Concentrarea atenției comandantului se realizează întotdeauna asupra creării unei schimbări în comportamentul inamicului, care să aibă ca rezultat atât obținerea unor avantaje din punct de vedere tactic, cât și realizarea obiectivului general al operației.

Identificarea centrelor de greutate și a punctelor decisive este esențială pentru realizarea obiectivelor stabilite de comandant. Prin identificarea și controlul în mod adecvat al acestora, comandantul poate să obțină un avantaj net asupra inamicului și

să influențeze decisiv acțiunile ulterioare. Punctele decisive sunt cheia atacării centrelor de greutate protejate, și de obicei, în zona de operații se găsesc mai multe puncte decisive decât poate controla, distruge sau neutraliza comandantul folosind resursele disponibile. Ca atare, planificatorii trebuie să analizeze punctele decisive potențiale și să determine care dintre ele fac posibilă atacarea centrelor de greutate ale inamicului. Pe baza acestei evaluări, comandantul desemnează cele mai importante puncte decisive ca obiective și alocă resursele necesare pentru a le controla, a le distruge sau a le neutraliza.

În mod normal, obiectivele stabilite de comandantul forței sunt orientate împotriva posibilităților inamicului. Un element important pentru succesul întregului proces de targeting este stabilirea cerințelor de informații, sprijinul cu informații fiind important pentru analiza țintelor, precum și pentru evaluarea eficienței atacului. Evaluarea țintei este făcută mult mai eficient dacă se urmăresc toate aspectele legate de aceasta. Scopul final al evaluării este de a localiza vulnerabilitățile inamicului care pot fi exploatate prin direcționarea posibilităților de atac împotriva lor.

Simultan cu determinarea țintelor și a cerințelor rezultatelor cerute pentru acestea este necesară selecționarea celor mai eficiente forțe și mijloace pentru a fi întrebuințate împotriva acestor ținte, având ca scop punerea în balanță a eficacității forțelor disponibile ca mijloc de atingere a obiectivelor stabilite.

Lista de desemnare a țintelor și forțele asociate sunt verificate printr-o coordonare adecvată între componentele forței, pentru a asigura compatibilitatea cu obiectivele, ghidul și intenția comandantului, precum și pentru aplicarea efortului cu pierderi minime în personal și materiale. Odată ce comandantul a aprobat lista sau elementele din listă, sunt pregătite și emise ordinele către executanți, iar prin intermediul procesului de targeting se furnizează documentația care menține legătura logică dintre obiective și operația care urmează să se desfășoare.

Ca o concluzie, la ceea ce am prezentat anterior, putem spune că procesul de targeting integrează activitatea elementelor de manevră și a celor de sprijin de foc cu sistemul de informații militare prin exploatarea capacităților de analiză, predicție

și de culegere a informațiilor, permițând angajarea țintelor conform scenariului optim stabilit pe timpul jocurilor de război, într-un mod care și-a demonstrat pe deplin eficiența în cadrul operațiilor militare recente. Întrucât viitoarele acțiuni militare, se vor baza probabil, în special pe efecte, prin operațiile bazate pe informații, situație în care trebuie acționat decisiv, în mod rapid și flexibil, se creează premisa ca toate forțele, să fie în măsură să utilizeze procesul de targeting ca element asociat multiplicatorilor forței.

Utilizarea procesului de targeting pe timpul planificării și execuției operațiilor constituie o condiție imperativă a succesului participării forțelor la operații militare în cadrul unor structuri de forțe multinaționale sau întrunite.

NOTE:

- 1 *FM 3-60, The Targeting Process*, november 2010, Headquarters, Department of the Army, p. 1-1.
- 2 *Ibidem*, p. 1-6.
- 3 *Ibidem*, p. 1-1.
- 4 *FT-3, Manualul de tactică generală din forțele terestre*, București 2014, p. 83.
- 5 *FM 3-60, The Targeting Process*, november 2010, Headquarters, Department of the Army, p. 1-1.
- 6 *S.M.G./C.O.9.0., Doctrina pentru managementul întrunit al țintelor*, București 2011, p. I-1.

BIBLIOGRAFIE

- FT-3, Manualul de tactică generală din forțele terestre*, București, 2014.
- F.T.-6, Manualul sprijinului prin foc în operațiile grupării de forțe*, București, 2012.
- S.M.G./C.O.9.0., Doctrina pentru managementul întrunit al țintelor*, București, 2011.
- Lt.col.conf.univ.dr. Pantazi Stelian, Lt.col.conf.univ.dr. Stancu Marian, Lt.col.conf.univ.dr. Martin Iulian, *Planificarea acțiunilor militare*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2009.
- FM 3-60, The Targeting Process*, november 2010, Headquarters, Department of the Army.
- JP 3-60, Joint Targeting*, april 2007.
- AJP – 3.9, Allied joint doctrine for joint targeting*, may 2008.
- http://en.citizendium.org/wiki/Integrated_air_defense_system
- <http://www.wikipedia.com>
- <http://www.airdefenseartillery.com>

IDENTIFICAREA PERICOLELOR, AMENINȚĂRILOR ȘI RISCURILOR LA ADRESA ECONOMIEI CE ADUC ATINGERE SECURITĂȚII LA NIVEL REGIONAL

IDENTIFYING THE HAZARDS, THREATS AND RISKS TO THE ECONOMY WHICH AFFECT SECURITY AT REGIONAL LEVEL

Col. prof. univ. dr. Daniel DUMITRU*
Drd. Corneliu BOGDAN**

Mediul de securitate contemporan este într-o permanentă efervescentă suferind transformări substanțiale în perioade scurte de timp, acest fapt obligă la o permanentă adaptare a criteriilor de analiză. Actualele provocări la adresa securității sunt generate, nu întâmplător, de suprapunerea unor fenomene majore, precum globalizarea și fragmentarea, la care se adaugă fenomene clasice de riscuri și vulnerabilități.

În continuare se mențin tradiționale focarele de tensiune, iar într-o economie de piață, participanții se află într-un permanent risc, generat de competiție și progres, elemente care conduc la prosperitate sau faliment. Piața liberă este terenul propice amenințărilor și riscurilor economice. Ele pot îmbrăca diferite forme, devenind amenințări la adresa securității naționale și regionale.

The contemporary security environment is in a constant dynamic state, undergoing significant changes during short periods of time, this aspect requiring a permanent adjustment of the analysis criteria. The current security challenges are generated, not accidentally, by the overlapping of phenomena such as globalization and fragmentation, to which the classical phenomena of risks and vulnerabilities could be added.

Further on, the traditional outbreaks of tension are maintained, and, in a market economy, the participants are at constant risk, generated by competition and progress, elements that lead to prosperity or bankruptcy. The free market is the fertile ground for threats and economic risks. They can take different forms, becoming threats to national and regional security.

Cuvinte-cheie: securitate; risc, amenințare; vulnerabilitate; economie.

Keywords: security; risk; threat; vulnerability; economy.

Securitatea este determinată de amenințările, care de-a lungul timpului au fost permanent prezente în relațiile dintre oameni și state și care și-au perfecționat formele și metodele specifice stând la baza cauzelor nenumăratelor stări conflictuale și războaie.

Amenințările, pericolele, riscurile și vulnerabilitățile sunt percepute în mod diferit de statele lumii. Aspectele generate de probleme

istorice, puterea economică, puterea militară, ambițiile hegemonice, interesele naționale fundamentale, calitatea de membru sau nu la o alianță militară dau percepției nuanțe și particularități naționale.

Literatura de specialitate din diferite țări și studiile psihologice prezintă amenințarea ca o atitudine negativă, îndreptată, în primul rând, asupra unui individ sau de grup de indivizi și care dispune de tehnici și procedee numeroase de la persuasiune la manipulare.

Amenințarea reprezintă atitudinea politică a unui stat, a unui grup de state sau a unei alianțe care, sprijinite de puterea militară, afectează suveranitatea și integralitatea altor state¹.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: daniel_dumitru64@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: corneliu.gima@gmail.com

Din cele prezentate rezultă că „amenințarea este un pericol potențial, exprimat prin cuvinte sau gesturi, care are autor, scop, obiectiv și o țintă. Vulnerabilitatea ilustrează punctul slab, sensibil al cuiva sau a ceva”².

Securitatea națională poate fi asigurată prin diminuarea vulnerabilităților sau prin prevenirea (micșorarea) amenințărilor, ceea ce determină orientarea strategiei de securitate națională, care se poate concentra spre interior, încercând să reducă vulnerabilitățile statului sau spre exterior, alocând forțe și mijloace pentru a acționa asupra surselor de amenințare³.

Cu cât vulnerabilitățile sistemelor de securitate naționale sau zonale și regionale sunt concrete, cu atât amenințările la adresa acestora sunt mult mai greu de identificat și definit, ca o consecință a raportului subiectiv/obiectiv dintre indivizi. Așa, de exemplu, în concepția unui grup de oameni, poate chiar a unor factori de decizie, amenințările pot să nu aibă un suport real.

Diferența dintre provocările minore și amenințările la adresa securității naționale se întinde de la obișnuit și rutinar, până la drastic și fără precedent. Momentul și locul în care intră un tip de amenințare, zona în care e lezată securitatea națională depinde, în cele mai multe cazuri, de decizia politică și mai puțin de obiectivitatea elementelor constitutive ale amenințării respective.

Amenințările de natură politică nu rămân neschimbate și se constată că apar mereu noi forme și tehnici de manifestare a acestora. Activitatea neîntreruptă desfășurată pentru contracararea acestor amenințări presupune metode adecvate și acțiuni tip *joint*. În aceste condiții, starea de stabilitate politică trebuie să fie caracterizată de o participare politică competitivă și legiferată, să existe sisteme deschise de recrutare a aparatului executiv și independență a puterilor din stat, este necesar să se reducă substanțial punctele vulnerabile asupra cărora se pot direcționa amenințările. În aceste condiții, statul devine credibil, fapt ce atrage interesul și investițiile străine, ca sursă de dezvoltare economică.

Nu trebuie diminuat rolul globalizării în această ecuație a dezvoltării economice. Globalizarea a creat o nouă economie mondială ce influențează decisiv securitatea.

Globalizarea readuce în actualitate teoriile *spațiilor mari*⁴ potrivit cărora, pentru evitarea

contradicțiilor dintre globalism și interesele naționale, este necesară renunțarea la *naționalismul economic* și crearea unei ordini economice deschise, bazate pe ansambluri geografice mari organizate ca regimuri economice.

În prezent, *spațiile mari* au căpătat forma *comunităților economice* în cadrul cărora granițele geografice trec pe plan secund.

Începutul acestui mileniu anunță, deja, dominația mondială a unor mari blocuri geo-economice: Europa, America de Nord și Japonia, China, America de Sud.

Apariția regiunilor economice și a noilor actori mondiali pune în termeni noi problema evoluției comerțului internațional, precum și a raporturilor dintre puterea economică a regiunilor respective și cea a structurilor de securitate. Securitatea economică impune asigurarea unui venit de bază, rezultat în mod obișnuit dintr-o muncă productivă corespunzător remunerată, ori, ca situație extremă, dintr-o rețea de securitate socială finanțată public. Doar un sfert din populația lumii poate fi considerată în siguranță din acest punct de vedere.

În țările în curs de dezvoltare, rata șomajului nu scade sub 10% din populația activă, șomajul real fiind cu mult mai mare. Problema este și mai gravă în ceea ce îi privește pe tineri. El conduce, în multe țări, la tensiuni politice și sociale care, în frecvente cazuri, degenerază în violență, în special cu conotații etnice sau religioase.

O succintă retrospectivă asupra conflictelor armate din zonele fierbinți ale Africii, Asiei sau Americii Latine pune în evidență legătura acestora cu bătălia pentru resurse. Exploatarea ilegală a resurselor a contribuit la declanșarea sau la exacerbarea unor conflicte violente, sau a finanțat continuarea lor⁵. Jefuirea petrolului, mineralelor, pietrelor prețioase sau a lemnului permite și continuarea unor războaie care inițial au izbucnit din alte cauze.

Societățile al căror principal venit provine din arendarea resurselor sunt predispuse să dezvolte o cultură a corupției, în care instituțiile statului nu funcționează adecvat și nu în serviciul publicului. Industriile de exploatare a resurselor tind să creeze enclave, frecvent separate fizic, adevărate *state în state*.

Alte conflicte locale sunt generate de lipsa surselor de apă sau de îngrijirea accesului la acestea.

Consumul de apă a crescut în secolul al XX-lea de peste șase ori. Ratele cele mai mari de creștere a

consumului sunt prognozate pentru Africa, America de Sud și Asia. În multe țări, consumul de apă depășește disponibilul existent pe termen lung.

Diminuarea cantității de apă, în special potabilă, s-a accentuat în diferite zone ale lumii din cauza manipulării inadecvate a deșeurilor, a cultivării disproporționate a pădurilor și deșertificării, tăierii arborilor, creșterii demografice și dezvoltării urbanismului. Diminuarea acestei importante resurse a dus la apariția problemelor de sănătate, a marilor secete, care afectează producția agricolă și determină apariția foametei, iar în unele regiuni a conflictelor între indivizi și grupuri. Lipsa rezervelor de apă provoacă anual circa patru milioane de decese, majoritatea nou-născuți și copii.

Securitatea alimentară înseamnă că întreaga populație ar trebui să dispună în orice moment de acces la produsele alimentare de bază. Aceasta nu presupune doar a exista destulă hrană; este necesar ca orice persoană să aibă liber acces la aceasta. Existența produselor alimentare este, astfel, condiția necesară a securității, dar nu și suficientă.

Guvernele și agențiile internaționale au încercat multe metode de creștere a securității alimentare, la nivel național și la scară globală, dar impactul a fost limitat.

Securitatea stării de sănătate este o problemă de interes major atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare, se confruntă cu serioase probleme de sănătate publică, de o natură radical diferită.

Cauza majoră a mortalității, în țările în curs de dezvoltare, o constituie bolile infecțioase, în special cele ale căilor respiratorii, bolile diareice și tuberculoza. Majoritatea deceselor se datorează unei nutriții proaste și mediului nesigur, în mod special, apa poluată.

În schimb, în țările bogate, cauzele majore de deces sunt bolile sistemului circulator, derivate din modul de viață și tipul de dietă. Urmează cancerul, în frecvente cazuri, provocat de un mediu nesănătos.

Securitatea comunității reprezintă o problemă de actualitate, mai ales ca urmare a faptului că mulți oameni își asociază securitatea proprie de apartenența la un grup – familie, comunitate, organizație, grup etnic sau rasial – care le asigură identitatea culturală și sistemul de valori la care se raportează⁶.

Famiile din sistemele de sorginte patriarhală asigură protecția tuturor membrilor săi, iar în

unele societăți tribale se aplică regula investiției șefului clanului cu dreptul de a dispune distribuirea pământului astfel încât să se asigure subzistența fiecărei familii.

Securitatea individuală constituie o problemă majoră a multor societăți. Pentru prea mulți oameni, teama de a fi victimele unor atacuri violente este principalul motiv de insecuritate. Rata criminalității a ajuns la cote alarmate în numeroase țări, cu costuri mari pentru societățile respective, mai ales când este asociată cu fenomene extrem de grave, precum terorismul, traficul de droguri, crima organizată etc.

Populația lumii sporește, iar durata medie de viață este în creștere, în timp ce resursele naturale ale planetei sunt limitate. Acolo unde tendințele evidențiază accentuarea discrepanței dintre populație și consum, societatea se confruntă cu necesitatea revizuirii valorilor și priorităților de până acum.

Problematika epidemiilor. Bolile noi, cele recurente și microorganismele imune, s-au înmulțit din cauza emigrării masive și a turismului internațional, care au facilitat o mai mare și o mai rapidă răspândire a acestora. Folosirea exagerată a antibioticelor a determinat apariția unor microorganisme rezistente. Problematika epidemiilor ar putea fi considerată drept o chestiune de domeniul siguranței naționale, deoarece amenințarea terorismului biologic este prezentă în permanență ca urmare a facilităților de a călători rapid dintr-un loc în altul.

Degradarea mediului, ca urmare a activităților industriale, a războaielor sau a experimentării diverselor arme, este cea mai gravă primejdie a noului mileniu⁷.

Operațiile militare din ultimul deceniu au demonstrat că numeroase obiective civile (centrale nucleare, combinate chimice, depozite de pesticide, rafinării etc.), lovite de muniție convențională, produc aceleași efecte ca și armele de distrugere în masă. Mediul nu are frontiere și, în acest fel, războaiele regionale devin globale, deoarece consecințele ecologice ale acestora afectează, deopotrivă, ecosistemul planetar.

Între factorii de degradare alarmantă a mediului trebuie menționați nu doar cei rezultați în urma activităților umane, dar și inundațiile și cutremurele, deșertificările, alunecările de teren etc.

În 1996, Strategia de securitate a SUA a menționat, între riscurile nonmilitare, existența

„unei probleme stringente a resurselor naturale și aspectelor de mediu transnaționale”, declarând necesitatea de a ataca serios problemele ambientale interne și internaționale.

Administrația Clinton a creat birouri în cadrul Departamentului de Stat și al Consiliului de Securitate Națională, al căror obiectiv este analiza problematicii ecologice și protecția mediului.

În mod similar au procedat și alte guverne, care și-au manifestat preocuparea pentru acest aspect prin semnarea unor acorduri și tratate. Conform registrului de acorduri internaționale din Programul Mediului înconjurător al Națiunilor Unite (UNEP), s-au semnat peste 170 de acorduri pe profil, majoritatea după 1980.

Potrivit statisticilor, la începutul secolului al XXI-lea, conducerea economiei mondiale aparține țărilor care se află pe această poziție de mai mult de un secol. SUA cu un PIB de 9 trilioane de dolari este, de departe, liderul economiei mondiale. China cu un PIB de 4,4 trilioane de dolari este a doua mare economie mondială. Iar Japonia, al cărui PIB este de 3 trilioane de dolari, se plasează pe locul trei. În momentul de față există nouă țări al căror PIB depășește un trilion de dolari. După Statele Unite, China și Japonia urmează India, cu un PIB de 2,2 trilioane de dolari și cu un venit pe cap de locuitor, de peste două mii de dolari. Este urmată de patru țări din Europa – Germania, Franța, Marea Britanie și Italia. Brazilia cu un PIB care depășește un trilion de dolari, completează această listă.

Din primele nouă state ale clasamentului puterii economice, cinci state sunt membre ale Alianței Nord-Atlantice, iar din celelalte patru, două sunt puteri nucleare (China și India), având rolul de lideri regionali în Asia, împreună cu Japonia și doar una singură (Brazilia) nu pretinde și nici nu își manifestă atitudinea de putere militară.

Odată cu intrarea economiei într-o nouă etapă de refacere, se estimează că sunt posibile schimbări structurale dramatice generate, în principal de două cauze: creșterea demografică și rata diferențiată a creșterii economice. Acestea vor avea ca efect mărirea decalajului dintre țările bogate și cele sărace și, totodată, o dezvoltare accentuată a unor centre de putere care își vor exercita o influență sporită în mediul de securitate. Conexă cu securitatea și determinările economice, schimbările demografice vor influența potențialul de securitate al statelor ori

grupurilor de state în sensul diminuării ori creșterii populației.

Care vor fi implicațiile acestei schimbări asupra securității? În mod esențial, dezvoltarea economică va influența: alocațiile bugetare destinate organizării și funcționării componentelor sistemului securității naționale și internaționale; investițiile făcute în domeniul tehnologiilor și infrastructurilor; finanțarea internațională a securității (de la organizații până la finanțarea operațiunilor).

Un alt aspect al relației dintre economie și securitate îl reprezintă determinarea biunivocă dintre petrol și război. Este o certitudine în perspectiva supraviețuirii economice a lumii – lupta pentru energie, ca resursă vitală a dezvoltării va continua pe toate planurile și va influența în mare măsură starea de securitate a lumii. Cei mai mulți analiști dezvăluie că adevăratul motiv al intervenției americane în Irak este petrolul. De altfel, în Strategia de securitate națională a SUA, accesul la resurse constituie o prioritate a SUA.

În ceea ce privește Europa, harta energetică se înclină net în favoarea Rusiei și constituie o serioasă monedă de schimb în negocierea multor poziții în materie de securitate.

Un alt fenomen conex cu globalizarea, ca urmare a întrepătrunderii și a liberalizării piețelor de capital și revoluției tehnologice în domeniile comunicațiilor îl reprezintă asocierile și fuziunile unor mari firme din industria de armament europeană care se restructurează pe nucleul germano-francez. Această tendință va influența competiția de pe piața armamentelor și va avea consecințe în planul strategiilor de dezvoltare a industriei europene de armament.

Există însă un „complement” al puterii economice care poate „crește ori descrește” această putere – piața financiară. Este confirmat de realitate faptul că piețele financiare internaționale influențează evoluțiile politice mondiale și, implicit, securitatea atât a statelor, cât și cea internațională. Ce înseamnă aceasta pentru securitatea unui stat ori grup de state, este lesne de înțeles. Prăbușirea unui indice bursier într-un colț a lumii ar putea avea un impact negativ de proporții pentru securitatea internă a oricărui stat.

Contestatarii mondializării aduc critici serioase modelelor economice ce susțin liberul-schimb și evidențiază caracterul profund inegal al repartizării bogățiilor la nivel planetar și, implicit, contribuția la

destabilizarea societăților. Toate aceste fenomene economico-financiare sunt produse de efectele globalizării și „ne pun tuturor noi probleme de securitate pentru noul secol și ar trebui să găsim căile necesare abordării și dezbaterii tuturor problemelor întrucât nu putem pretinde că globalizarea se ocupă numai de problemele economiei.”⁸

Concluzie

Estimările privind perspectivele evoluției economiei mondiale așa cum este prefigurată de mediile de analiză economică scot în evidență în principal următoarele: aproximativ 40% din statele lumii se află permanent în criză; crizele financiare internaționale devin principalul destabilizator pentru statele în curs de dezvoltare; în următorii ani aceste țări vor fi cel mai mult afectate de recesiune; riscurile și crizele financiare sunt amplificate de fragilitatea sistemelor financiare interne, politicile macroeconomice nesănătoase, insuficienta liberalizare a fluxurilor de capital și tendința piețelor internaționale de capital de a fluctua între euforie și panică; pentru prevenirea crizelor și creșterea eficienței comerțului, arhitectura financiară internațională trebuie modificată, astfel încât să permită ca un număr mai mare de state să-și reducă expunerea la anumite riscuri și să beneficieze mai mult de avantajele reale ale noii economii globale.

Toate aceste fenomene la o scară redusă se găsesc și în România cu toate consecințele lor, care impun măsuri urgente.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 *1000 Stichworte zur Bundeswehr*, Editura Verlag, E.S. Mittler & Sohn, Bonn, 1997, p. 34.

2 Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*, Editura Saeculum I.O, București, 2000, p. 230.

3 *Ibidem*, p. 158.

4 Teoriile „spațiilor mari” sau a „spațiilor vitale” au avut drept promotori pe geopoliticienii germani Karl Hanshofer, Gerbert Jentsch, Adolf Grobowski, Erich Obst, Ferdinand Fried etc.

5 Afganistan (smaralde, lapis-lazuli, opiu, heroină); Angola (petrol și diamante); Columbia (petrol); Sudan (petrol), Ciad și Camerun (petrol); Cambodgia (safire, rubine, chereștea); RD Congo (diamante și chereștea); Sierra Leone (diamante); Indonezia (chereștea).

6 Prof.univ.dr. Nicolae Uscoi, *Dimensiunea umană a conceptului de securitate*, în „Studii de securitate”, nr. 3, București, 2004.

7 Fapt demonstrat de mărirea găurii din stratul de ozon, dispariția unor specii și a habitatuluiilor, încălzirea planetei, comerțul cu substanțe periculoase, supraexploatarea piscicolă, defrișările, poluarea, accidentele industriale, scurgerile de petrol, deșeurile nucleare etc.

8 Wiliam Clinton, *Alocuțiunea rostită la Forumul Economic Mondial de la D ovos*, 29 ianuarie 2000.

BIBLIOGRAFIE

Dumitru Daniel, *Mediul internațional de securitate și influența acestuia asupra artei militare*, Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2007.

Dumitru Daniel, *Organizații și instituții politice și de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Frunzeti Teodor, *Globalizarea securității*, Editura Militară, București, 2006.

Primakov Evgheni, *Lumea după 11 septembrie*, Editura Institutul Cultural Român, București, 2003.

Văduva Gheorghe, *Războiul asimetric și noua fizionomie a conflictualității armate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Văduva Gheorghe, *Război și cunoaștere*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.

REFORMA ADMINISTRATIV TERITORIALĂ A ROMÂNIEI DIN ANUL 1952, PREFAȚA UNUI NOU DICTAT

THE ADMINISTRATIVE TERRITORIAL REFORM OF ROMANIA FROM THE YEAR 1952: FORWARD TO A NEW DICTATE

Mr.lect.univ.dr. Andi Mihai BĂNCILĂ*

Instalarea regimului comunist în România a necesitat un lung șir de compromisuri din partea autorităților instalate de sovietici la conducerea țării. Acestea s-au transpus în efectuarea unei multitudini de abuzuri de ordin fizic sau moral asupra locuitorilor, precum și prin legitimizarea acestor practici. Directivele venite de la Moscova impuneau liderilor comuniști de la București înlocuirea tuturor oponenților regimului, care încă mai dețineau funcții de răspundere în stat, chiar și din cele mai neînsemnate structuri și rezolvarea pe cale amiabilă a problemei naționalităților conlocuitoare. Singura soluție viabilă pentru realizarea într-un timp record a acestor solicitări a fost efectuarea unei noi reforme administrativ-teritoriale și, implicit, a Constituției țării.

The instauration of the communist regime in Romania required a long line of compromises on behalf of the Soviet authorities that had taken the power. These were transposed into a series of physical and moral abuses onto the inhabitants as well as into the legitimization of such practice. The orders from Moscow imposed that communist leaders in Bucharest should replace all their opponents that still held positions of responsibility in the state, even at the lowest levels, and that they should solve the issue of cohabitating nationalities in a friendly manner. The only feasible solution for accomplishing these requirements in dul time was to complete a new administrative, territorial, and implicitly constitutional reform.

Cuvinte-cheie: comunism; reformă administrativ-teritorială; minorități naționale; regiune; raion.

Keywords: communism; administrative and territorial reform; national minorities; region; district.

Instalarea în teritoriu a unei administrații care să corespundă din punct de vedere ideologic cu necesitățile regimului comunist aflat la guvernarea României, a devenit o prioritate de nivel zero pentru liderii de la București. Mai mult decât atât, seria reformelor administrative începute în anul 1950 trebuia continuată în vederea transformării țării într-o entitate teritorială care să corespundă „nevoilor clasei muncitoare”. Reforma inițiată în anul 1952 a reprezentat și o necesitate a politicii externe ce urmărea satisfacerea doleanțelor sovietice cu privire la clarificarea problemei minorităților naționale. URSS rezolvase într-o manieră caracteristică această problemă în majoritatea statelor din Europa de Est ordonând

amplu mișcări de populație în special în teritoriile anexate în vara anului 1940, cât și în fostele regiuni populate cu etnici germani care fuseseră integrate Poloniei și Cehoslovaciei. Problema minorității maghiare din Transilvania rămăsese o problemă deschisă, Stalin condiționând astfel autoritățile ambelor state în vederea obținerii unui sprijin total și necondiționat. În cadrul Tratatului de pace de la Paris, din 10 februarie 1947, sovieticii susținuseră revenirea Transilvaniei de Nord-Vest la România, însă condiționaseră acest gest de acordarea unei largi autonomii pentru minoritatea maghiară. Acest lucru fusese recomandat a fi făcut prin modificarea Constituției românești însoțită de o reformă administrativ-teritorială de inspirație sovietică. Gheorghe Gheorghiu-Dej reușise în anul 1950 să înșele vigilența sovieticilor ratificând o constituție din care lipseau prevederi cu privire la regiunea autonomă promisă de ruși comunității maghiare. În

*Academia Tehnică Militară

e-mail: bancila_mihail@yahoo.com

aceste condiții, Stalin a trimis, la București, o serie de consilieri care să supravegheze îndeaproape noul proces de reformare al țării.

Reformarea țării și transformarea ei în entitate teritorială care să corespundă „nevoilor clasei muncitoare” continuă și după anul 1950. Procesul ștergerii identității culturale a regiunilor istorice ale României este sinonim cu noua etapă de reformă administrativ-teritorială inițiată pe parcursul anului 1952. Membrii din conducerea Partidului Comunist au insistat, în mod expres, ca noilor regiuni să li se atribuie denumirea orașelor capitală. Singurele două excepții au fost regiunea Hunedoara a cărei capitală era orașul Deva și regiunea cu statut special Regiunea Autonomă Maghiară, creată la ordinul lui Stalin în vederea satisfacerii orgoliilor minorității maghiare.

Pentru realizarea acestui deziderat s-a ajuns la concluzia că este necesară o nouă modificare a Constituției. La solicitarea consilierilor sovietici, acest lucru este realizat într-un regim de extremă urgență și, la 27 septembrie 1952, Marea Adunare Națională aprobă cu unanimitate de voturi, cel mai controversat act fundamental din istoria statului român. Încă din partea introductivă a noii constituții se menționa sprijinul necondiționat pe care URSS îl acorda țării noastre în vederea realizării unei mai bune organizări a societății: „Alianța cu marea Uniune Sovietică, sprijinul și ajutorul său dezinteresat și frățesc asigură independența, suveranitatea de stat, dezvoltarea și înflorirea Republicii Populare Române”¹.

În articolul 31 al Constituției era reiterat faptul că organele de conducere la nivelul comunităților locale erau Sfaturile Populare: „Organele puterii de stat în regiuni, raioane, orașe și comune sunt Sfaturile Populare ale oamenilor muncii de la orașe și sate”². Acest lucru a devenit un imperativ în vederea consolidării puterii partidului în teritoriu, creând cadrul juridic necesar operării unor modificări importante asupra aparatului administrativ.

Etapa de reformă administrativ-teritorială inițiată în anul 1952 pleca, în general, de la același set de principii ca și cea desfășurată pe parcursul anului 1950: „Raionarea trebuie să corespundă noii structuri sociale a țării noastre, noii politici economice a regimului de democrație populară, să corespundă marilor sarcini de consolidare regimului nostru de democrație populară, de dezvoltare a industriei socialiste, de transformare socialistă a

agriculturii, de neîntreruptă dezvoltare a nivelului de trai al oamenilor muncii”³.

Într-o intervenție ulterioară a fost readusă în atenție și noțiunea de regiune căreia i s-au stabilit elementele constitutive fundamentale conform viziunii regimului comunist: „Regiunea este unitatea administrativ-economică delimitată teritorial pe care se sprijină direct organele centrale de stat în îndeplinirea politicii partidului și a guvernului”⁴. În urma unei atente analize efectuate de către membrii comisiilor de specialitate însărcinate cu implementarea reformei în teritoriu s-a constatat că anumite regiuni nu înregistraseră parametrii de performanță stabiliți inițial. În urma acestor constatări și la insistențele consilierilor sovietici s-a luat în considerare necesitatea reorganizării prin absorbție a unora dintre aceste regiuni.

În cadrul ședinței Biroului Politic al Comitetului Central al PMR, din 12 iunie 1952, Gheorghe Gheorghiu-Dej sesiza probleme în organizarea muncii Sfaturilor Populare de la nivelul comunelor. În componența acestor structuri activau membrii de partid care prin votul „liber exprimat de oamenii muncii” din acele circumscripții puteau fi aleși pentru un mandat de doi ani⁵. Funcționarea acestor structuri era vitală pentru liderii de la centru, care prin intermediul ei își proiectaseră subordonarea activităților economice și culturale din teritoriu. Ca urmare a importanței ce li se conferea, atribuțiile acestora fuseseră notate în articolul 56 al Constituției: „Organele executive și de dispoziție ale Sfaturilor Populare regionale, raionale, orașenești și comunale sunt Comitetele Executive alese de deputații Sfaturilor Populare și sunt alcătuite din Președinte, Vice-președinți, Secretar și membri”⁶. Drept urmare, liderul partidului comunist, Gheorghiu-Dej, avea toate motivele de îngrijorare cu privire la încadrarea cu personal pregătit și fidel față de regim.

Sfaturile populare create în urmă cu doar doi ani avuseseră serioase dificultăți în funcționare. Gheorghe Gheorghiu Dej identifica ca principală cauză a nefuncționalității acestora abordarea greșită a problemelor apărute în cadrul acelor comunități. O mare parte a cadrelor de conducere manifestaseră o atitudine fătisostilă schimbării, lucru care demonstra, în concepția liderului comunist, faptul că urmăreau protejarea unor interese particulare. Această categorie fusese identificată drept „elemente mici burgheze, anarhice”. În vederea remedierii acestei situații, Gheorghe Gheorghiu-Dej propunea Biroului

Politic formarea a aproximativ 10.000 de noi cadre de conducere provenite din rândul muncitorimii și trimiterea lor în teritoriu pentru a îi înlocui pe cei cu rețineri în aplicarea planurilor partidului. Această sarcină ingrată a fost încredințată lui Alexandru Moghioroș⁷. Tot lui i-a fost încredințată și misiunea de a conduce lucrările nou înființatei comisii de partid și de stat care urma să aplice principiile reorganizării teritoriale a RPR⁸.

Exceptând problema menționată mai sus, Gheorghiu-Dej fusese informat că foarte mulți dintre reprezentanții partidului din teritoriu nu erau în măsură să îndeplinească în bune condiții sarcinile ce le fuseseră atribuite ca urmare a unei slabe pregătiri economice. Existau sesizări că activitatea acestora se reducea la organizarea de ședințe lipsite de importanță cu un rol redus atât pentru bunul mers al instituțiilor unde își desfășurau activitatea, cât și pentru viața socială a acelor comunități: „Tovarășii spun papagalicește directivele și arată lipsurile și la urma urmei din referatele de pe teren reiese că rezumă pregătirile în jurul frecvenței la adunare și cotizării. Acestea sunt cele două probleme centrale. Numai în foarte puține locuri este discutat în cursul pregătirilor alegerilor, în organizațiile de bază, cum stăm cu educația, cu frecvența la cercurile de studiu, cu producția, cum conducem Sfatul, cum lucrăm noi, care este atribuția noastră”⁹.

Membrii Comitetului Central luaseră în considerare cel puțin două variante ale modului în care ar fi urmat să se desfășoare reforma administrativă. O primă variantă urmărea reducerea numărului de regiuni de la 28, cât fuseseră stabilite în anul 1950 la 20, care ar fi cuprins pe teritoriul lor 180 de raioane. Cea de-a doua variantă prevedea formarea a doar 18 regiuni cu 183 de raioane, printre acestea urmând să se regăsească și regiunea destinată comunității maghiare¹⁰.

Conform ambelor variante regiunile identificate cu probleme atât de natură economică, cât și ca urmare a faptului că nu erau în măsură să asigure propriilor cetățeni în volum complet necesitățile de natură administrativă erau propuse spre desființare. Teritoriul acestora urma să fie încorporat în cadrul unor regiuni vecine mai puternice din punct de vedere economic. În prima variantă propusă se solicita desființarea următoarelor regiuni: Botoșani, Buzău, Ialomița, Putna, Vâlcea, Gorj, Severin și Teleorman. Motivele care stăteau

la baza acestui raționament erau diverse, plecând de la lipsa de populație și de teren arabil a unora dintre ele și mergând până la incapacitatea de a susține progresul economic a unora dintre centrele regionale. Din cauza populației reduse, cinci dintre capitalele de județ având sub 25.000 de locuitori (Caransebeș, Târgu Jiu, Râmnicu Vâlcea, Roșiorii de Vede și Călărași) erau incapabile să susțină o dezvoltare economică și industrială pe termen lung. Mai mult decât atât, infrastructura existentă în aceste localități nu permitea găzduirea sediilor instituțiilor regionale, a organizațiilor de partid sau a celor cu caracter social. Cheltuielile întreținerii în aceste localități a structurilor menționate sau construirea de sedii care să asigure necesitățile presupuneau cheltuieli cu mult peste nivelul fondurilor disponibile pentru acest capitol¹¹.

Legea privind reorganizarea administrativ teritorială din 1952 aducea și unele modificări cu privire la resubordonarea unora dintre centrele urbane. Se propunea ca toate orașelor cu subordonare republicană, mai puțin Bucureștiul, să revină în coordonarea regiunilor de care aparțin, iar majoritatea orașelor cu subordonare regională să treacă în coordonarea raioanelor. De la această regulă făceau excepție orașele Brăila, Reșița, Turnu Severin și Mediaș care rămâneau mai departe în subordonarea regiunilor de care aparțineau. În conformitate cu punctul de vedere exprimat de către membrii comisiei de reorganizare administrativă a țării, această modificare survenea în urma aplicării eronate a planului de către comisia anterior împuternicită cu această sarcină. Aceștia scăpaseră din atenție legătura directă existentă între centrele industriale și marile regiuni agricole¹².

Ca urmare a solicitărilor venite din teritoriu, limitele unor raioane fuseseră modificate pentru a poziționa mult mai avantajos numeroase comune care gravitau, din punct de vedere economic, în jurul unor alte centre urbane diferite de cele la care fuseseră arondate inițial. Astfel, un număr de 35 de comune au fost transferate de la alte raioane și s-a considerat necesar să fie înființate alte 23 de comune. În urma acestui proces, au fost desființate doar patru comune deja formate.

Această primă variantă de reformare a țării propunea împărțirea teritoriului RPR în 20 de regiuni, 180 de raioane, un oraș cu subordonare republicană, 23 de orașe cu subordonare regională, 126 cu subordonare raională și 4.073 de comune¹³.

Cea de-a doua variantă propusă prevedea împărțirea țării în doar 18 regiuni, una dintre ele urmând să aibă un statut distinct conferit de prevederile privind administrarea bilingvă a

din România. În acest sens, reprezentanții împuterniciți de Comitetul Central al PMR au propus spre adoptare Marii Adunări Naționale, decretul cu numărul 331 din 19 septembrie 1952,

Nr. crt.	Denumire regiune	Capitală regiune
1.	Regiunea Arad	Arad
2.	Regiunea Bacău	Bacău
3.	Regiunea Baia Mare	Baia Mare
4.	Regiunea Bârlad	Bârlad
5.	Regiunea Bistrița	Bistrița
6.	Regiunea București	București
7.	Regiunea Câmpulung	Câmpulung Moldovenesc
8.	Regiunea Cluj	Cluj
9.	Regiunea Constanța	Constanța
10.	Regiunea Craiova	Craiova
11.	Regiunea Galați	Galați
12.	Regiunea Hunedoara	Deva
13.	Regiunea Iași	Iași
14.	Regiunea Oradea	Oradea
15.	Regiunea Ploiești	Ploiești
16.	Regiunea Pitești	Pitești
17.	Regiunea Sibiu	Sibiu
18.	Regiunea Stalin	Stalin
19.	Regiunea Târgu Mureș	Târgu Mureș
20.	Regiunea Timișoara	Timișoara

Fig. 1 Tabel cu regiunile propuse conform primei variante
Sursa: ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, Dosar 49/1952, f. 71

acesteia, maghiara fiind recunoscută drept limbă cu statut special în cadrul acestui teritoriu. Erau prevăzute modificări importante de teritoriu între regiuni, zece dintre acestea urmând să dispară.

Conform solicitărilor venite de la Moscova, autoritățile române trebuiau să continue procesul de reformare administrativ-teritorială a țării, început în anul 1950, printr-o comasare a regiunilor înființate în acel moment. Recomandările prevedeau ca și criteriu principal de selecție performanța economică înregistrată de acestea. Ca și etapă preliminară se dorea efectuarea unei evaluări a capacităților economice de care dispuneau regiunile deja funcționale, precum și a posibilităților de dezvoltare ulterioară pe care le aveau acestea. O altă solicitare a fost întocmirea unui studiu cu privire la crearea unei regiuni autonome pentru minoritatea maghiară

care aducea modificări importante articolelor 9 și 10 ale Legii 5/1950. Această modificare crează cadrul legal necesar înființării Regiunii Autonome Maghiare și practic anulează principiul statului național unitar¹⁴.

În partea de sud a țării se propuneau următoarele modificări administrativ-teritoriale: teritoriul regiunii Buzău să fie absorbit de regiunea Prahova, care urma să preia denumirea centrului regional Ploiești. Regiunea Ialomița era propusă să fie împărțită între regiunile învecinate. Raioanele Călărași, Slobozia și Lehliu treceau la regiunea București în timp ce raionul Fetești era relocat la regiunea Constanța. Regiunea Vâlcea era absorbită de regiunea Argeș, redenumită Pitești, mai puțin raionul Bălcești și nordul raionului Lădești, care erau atribuite regiunii Dolj, care se transforma în

regiunea Craiova. Dispărea și regiunea Teleorman al cărei teritoriu era preluat în întregime de regiunea București¹⁵.

În urma desființării regiunii Severin al căru teritoriu era preluat de către regiunea Timișoara, care ceda regiunii Arad raionul Sânicolaul Mare, Banatul rămânea cu doar o regiune.

În zona Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului apăreau o sumedenie de modificări a granițelor dintre regiunile formate în 1950. Regiunea Baia Mare primea raionul Vișeu de la regiunea Rodna care fusese propusă spre desființare. O parte importantă a teritoriului fostei regiuni Rodna era preluată de regiunea Cluj, care primea raioanele Beclean, Bistrița și Năsăud. Clujul mai primea de la fosta regiune Mureș raioanele Luduș și parte vestică a raionului Reghin, precum și orașul Târgul Mureș. Regiunii Hunedoara i se adăuga raionul

era sacrificată o importantă regiune a Transilvaniei, care nu se încadra în profilul regiunilor propuse pentru desființare Sibiul. Teritoriul acestei regiuni, mai puțin raionul Sebeș, era astfel integrat în regiunea Stalin.

Cea mai controversată creație a reformei administrative din anul 1952 a fost înființarea Regiunii Autonome Maghiare, care s-a constituit pe teritoriul fostei regiuni Mureș de care fuseseră detașate raioanele menționate la regiunea Cluj, precum și prin preluarea raioanelor de la regiunea Stalin.

În Moldova, regiunea Galați transferase câteva comune către regiunea Constanța, însă primise în compensație raionul Măicănești de la fosta regiune Putna. Regiunea Bârlad, mai puțin raioanele Huși și Vaslui care fuseseră transferate către regiunea Iași, preia aproape în întregime teritoriul fostei regiuni Putna. Regiunea Iași creștea ca teritoriu

Fig. 2 Regiunile României după implementarea proiectului propus de consilierii sovietici în anul 1952

Sebeș care aparținuse fostei regiuni Sibiu. Inclusiv regiunea Stalin fusese serios afectată de pierderea raioanelor locuite preponderent de maghiari (Ciuc, Târgu Secuiesc, Sfântul Gheorghe și Odorhei) care fuseseră transferate nou înființatei regiuni Autonome Maghiare. Pentru a suplini teritoriul cedat

prin înglobarea raioanelor mai sus menționate de la regiunea Bârlad și preia și raionul Roman de la regiunea Bacău. Regiunea Suceava reprezenta o altă regiune favorizată de noua reformă administrativă, teritoriul său crescând sințitor prin adăugarea regiunilor Câmpulung și Botoșani¹⁶.

Modificările granițelor dintre regiuni au scos la iveală foarte multe dintre disputele pentru putere de la vârful ierarhiei Partidului Comunist. Cele două importante facțiuni, grupul lui Dej și cel al Anei Pauker, au căutat să-și consolideze puterea în teritoriu întărind sau slăbind regiunile unde aveau instalați oamenii de încredere. Disputa dintre cele două grupuri finalizată cu victoria lui Gheorghiu Dej a dus ulterior la consolidarea fără precedent a puterii în mâinile unei singure persoane, lucru care l-a determinat pe Fischer Galați să-l denumească

Galați) care să permită un acces facil locuitorilor raionului Tulcea la centrul regional de la Galați. Acest lucru venea în contradicție cu principiile enunțate în 1950, când fuseseră invocate bunele comunicații existente în special pe cale fluvială, care trebuia să asigure în volum complet necesitățile populației. Doi ani mai târziu, Pârvulescu ajunsese la concluzia că din cauza fluctuațiilor de debit ale fluviului acest lucru este foarte greu de realizat. Intervenția acestuia este considerată nerealistă și bazată pe un volum redus de date.

Nr. crt.	Denumire regiune	Capitală regiune
1.	Regiunea Arad	Arad
2.	Regiunea Bacău	Bacău
3.	Regiunea Baia Mare	Baia Mare
4.	Regiunea Bârlad	Bârlad
5.	Regiunea București	București
6.	Regiunea Cluj	Cluj
7.	Regiunea Constanța	Constanța
8.	Regiunea Craiova	Craiova
9.	Regiunea Galați	Galați
10.	Regiunea Hunedoara	Deva
11.	Regiunea Iași	Iași
12.	Regiunea Oradea	Oradea
13.	Regiunea Ploiești	Ploiești
14.	Regiunea Pitești	Pitești
15.	Regiunea Suceava	Suceava
16.	Regiunea Stalin	Stalin
17.	Regiunea Timișoara	Timișoara
18.	Regiunea Autonomă Maghiară	Târgu Mureș

Fig. 3 Tabel cu regiunile propuse conform celei de-a doua variante
Sursa: ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, Dosar 49/1952, f. 85-86

pe acesta „Stalin român”¹⁷⁷. Acest fapt a determinat noi runde de negocieri între diverși membri cu greutate din rândurile cadrelor de conducere ale partidului. Unul dintre cele mai disputate transferuri de teritoriu a fost cel care privea regiunile Galați și Constanța. Constantin Pârvulescu, unul dintre membrii fondatori ai PCR, a susținut re poziționarea raionului Tulcea în cadrul regiunii Constanța. El a argumentat că acest lucru reprezintă o necesitate în special din cauza lipsei infrastructurii necesare (un pod peste Dunăre, amplasat în dreptul localității

Miron Constantinescu contrargumentează menționând că cele două orașe dobrogene au foarte slabe conexiuni economice și inclusiv la capitolul comunicații stau foarte slab. El aduce în discuție câteva aspecte economice importante care trebuiau să justifice punctul său de vedere. Pescuitul, una dintre activitățile economice cu un impact deosebit în economia raionului Tulcea și a populației din Delta Dunării, depindea într-o măsură suficient de mare de capacitățile de prelucrare ale unor unități economice din regiunea Galați. Alte sectoare

cu un grad crescut de interdependență erau cel al transporturilor navale și cel al construcției de nave. Argumentul hotărâtor invocat de către Miron Constantinescu în susținerea punctului său de vedere era imposibilitatea asigurării necesarului de hrană și alte materiale de strictă necesitate pentru populația Deltei direct din Constanța. Mai mult decât atât, conform principiilor de dezvoltare a unor noi capacități de producție care să funcționeze cu materii prime procurate din Deltă, păstrarea raionului Tulcea în cadrul regiunii Galați era strict necesară. Cel puțin pentru moment, factorul principal de decizie Gheorghiu-Dej se raliează punctului de vedere susținut de către Miron Constantinescu, agreând varianta primatului economic în fața celui economic¹⁸.

Concluzii

Publicarea în nr. 1 din 27 septembrie 1952 al Buletinului Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române a noii Constituții a României consfințează pentru moment faptul că Uniunea Sovietică dispunea de capacitatea de a coordona direct politica internă a tuturor statelor aflate în sfera sa de influență. Autoritățile de la București au desfășurat în anii care au urmat o serie susținută de activități în scopul rectificării acelor norme de conduită impuse de către ocupații sovietici, care a cuprins alte trei acțiuni de reformare administrativ-teritorială a țării. Acest periplu s-a finalizat în anul 1968 cu revenirea la formula administrativă consacrată a țării cea care prevedea organizarea României pe județe.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 Eleodor Focșăneanu, *Istoria constituțională a României 1859-1991*, Editura Humanitas, București, 1992, p. 113.

2 <http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/constitutie/constitutia-republicii-populare-romane-1952.php>, accesat la 14.01.2015, ora 20.30.

3 *Ibidem*, Dosar 49/1952, Referat cu privire la modificările propuse în raionarea administrativă a Republicii Populare România, f. 84.

4 *Ibidem*.

5 Țincă Ovidiu, *Constituții și alte texte de drept public*, Editura Imprimerie de Vest, Oradea, 1997, p. 77.

6 <http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/constitutie/constitutia-republicii-populare-romane-1952.php>, accesat la 14.01.2015, ora 20.40.

7 Numele său adevărat era Mogyorós Sándor și activa în rândurile PCR din anul 1929. După ce a servit în cadrul Cominternului el este trimis în România, unde, între 1936 și 1944, este închis pentru acțiuni de propagandă comunistă. După venirea la putere a PCR-ului el a îndeplinit funcții importante în cadrul statului roman, poziții din care a putut să sprijine comunitatea etnică din rândurile cărora provenea. Primește ca sarcină organizarea, în iunie 1946, a alegerilor din județele cu o importantă comunitate maghiară. Ulterior a făcut parte din CC al PMR unde va participa la adoptarea unei serii de decizii foarte controversate. Legea care l-a lăsat în amintirea posterității ca pe un om lipsit de scrupule este edictul de arestare a chiaburilor din România.

8 ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, *Dosar 49/1952*, Stenograma Biroului Politic al CC al PMR, din ziua de 12 iunie 1952, f. 3

9 *Ibidem*, *Dosar 26/1951*, Stenograma ședinței din 4 iunie 1951 ținută de către delegații Comitetului Central care răspund pentru alegerea organizațiilor conducătoare de partid pe regiuni, f. 15.

10 *Ibidem*, Stenograma Biroului Politic al CC al PMR din ziua de 12 iunie 1952, f. 70.

11 *Ibidem*, f. 68.

12 *Ibidem*, f. 69.

13 *Ibidem*, f. 70.

14 Eleodor Focșăneanu, *op. cit.*, p. 114.

15 *Ibidem*, f. 68.

16 *Ibidem*, f. 86.

17 Stephen Fischer-Galați, *România în secolul al XX-lea*, Editura Institutului European, Iași, 1998, p. 149.

18 ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, *Dosar 49/1952*, f. 6-7.

BIBLIOGRAFIE

Fischer-Galați Stephen, *România în secolul al XX-lea*, Editura Institutului European, Iași, 1998.

Focșăneanu Eleodor, *Istoria constituțională a României 1859-1991*, Editura Humanitas, București, 1992.

Țincă Ovidiu, *Constituții și alte texte de drept public*, Editura Imprimerie de Vest, Oradea, 1997.

ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, *Dosar 49/1952*, Stenograma Biroului Politic al CC al PMR din ziua de 12 iunie 1952.

ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, *Dosar 26/1951*, Stenograma ședinței din 4 iunie 1951 ținută de către delegații Comitetului Central care răspund pentru alegerea organizațiilor conducătoare de partid pe regiuni.

<http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/constitutie/constitutia-republicii-populare-romane-1952.php>

INTERVENȚIA MILITARĂ A NATO ÎN IUGOSLAVIA DIN ANUL 1999

THE 1999 NATO MILITARY INTERVENTION IN YUGOSLAVIA

Mr.drd. Adrian Mihai DIACONU*

Problematica intervenției militare generează dezbateri intense în rândul analiștilor militari privind modalitățile de utilizare a forței externe pentru asigurarea securității mondiale mai ales în condițiile actuale în care statele se confruntă cu o diversitate crescândă de riscuri și amenințări la adresa mediului de securitate intern și internațional.

Analiza intervenției militare din Iugoslavia, desfășurată în anul 1999, poate reprezenta un model pentru alianțele politico-militare și organismele internaționale responsabile cu asigurarea securității colective, în a identifica cele mai eficiente măsuri de soluționare a conflictelor armate.

Pe plan mondial, intervenția militară a devenit, cu precădere în ultima perioadă, o modalitate de rezolvare rapidă a diferendelor internaționale.

În ultimul timp se manifestă tendința de a se face apel la lecțiile învățate în intervențiile militare desfășurate la sfârșitul secolului XX. Responsabilii deciziilor politico-militare de nivel strategic trebuie să evalueze diferitele tipuri de amenințări și să găsească cea mai adecvată formă de exprimare a puterii armate.

The military intervention issue brings about heated debates among military analysts regarding employment of foreign forces to ensure global security especially in the current context in which states cope with various risks and threats to both national and international security systems.

The analysis of the military intervention in Yugoslavia, from the year 1999, might set a standard for military political alliances as well as for the designated international bodies in charge of ensuring collective security with a view to identifying the most effective ways that would prevent military conflict.

At a global level, military intervention especially has turned into a rapid way of solving international differences, in the last few years.

Lately, one has resorted to the lessons learned in the military interventions conducted at the end of the twentieth century. The designated staff for military political decisions at a strategic level must assess various types of threats and eventually find the most appropriate stance for the armed forces.

Cuvinte-cheie: criză internațională; intervenție militară; conflict armat; lecții învățate; organizații supranationale.

Keywords: international crisis; military intervention; armed conflict; lessons learned; supranational organizations.

Intervenția militară a NATO în Iugoslavia din anul 1999

Slavii și albanezii sunt atestați în Kosovo încă din secolul al VIII-lea. Regiunea a reprezentat centrul statului sârb până la mijlocul secolului al XIV-lea, iar sârbii consideră Kosovo locul de naștere al civilizației lor. În bătălia de la Câmpia Mierlei (Kosovo Polje), din 1389, sârbii au fost învinși de către turci, această regiune intrând sub dominația Imperiului Otoman. Sârbii au recâștigat

provincia Kosovo în anul 1913 prin Tratatul de la București încheiat în urma celui de-al Doilea Război Balcanic.

Provincia Kosovo, cu o suprafață de 8.680 km² face parte din fâșia de teritoriu dinspre Marea Adriatică și Macedonia și a reprezentat obiectul disputelor dintre Serbia (cu care are cea mai lungă linie de frontieră – 351,6 km – din totalul de 700,7 km), Muntenegru (78,6 km frontieră) și Albania (111,8 km frontieră)¹, încă din Primul Război Balcanic 1912 - 1913, când Kosovo a ajuns sub controlul Serbiei în timp ce Turcia a pierdut cea mai mare parte din posesiunile sale europene în urma unui atac combinat ai majorității statelor balcanice².

*Academia Tehnică Militară
e-mail: adriandiaconu76@yahoo.com

Populația provinciei atinge cifra de două milioane de locuitori, dintre care 88% sunt albanezi, 7% sârbi, 5% alte naționalități (bosniaci, țigani și turci etc.).³ După 1999, sârbii au rămas concentrați la nord de râul Ibar, însă numărul lor nu este cunoscut clar.

Problemele sociale și economice sunt majore, Kosovo se confruntă, în principal, cu problema analfabetismului (10,2% dintre femei și 2,3% dintre bărbați), a șomajului (din grupa de vârstă 20-59 de ani care trebuie să susțină 48% din populația totală, 53% dintre femei și 48% dintre bărbați sunt șomeri) și a sărăciei (50,3% din populație se află sub limita de subzistență, iar 12% trăiesc în sărăcie extremă).⁴

Apariția și dezvoltarea crizei din Kosovo

Între cele două comunități majoritare din Kosovo s-au produs violențe grave de la începutul secolului trecut. În timpul Primului Război Balcanic, Primului Război Mondial, și în cel de-al Doilea Război Mondial au avut loc o serie de conflicte etnice, care au lăsat urme adânci în memoria recentă a locuitorilor acestei provincii.

După cel de-al Doilea Război Mondial, autoritățile iugoslave conduse de Josip Broz Tito au reprimat continuu manifestările naționaliste din Iugoslavia. Pentru a micșora puterea Serbiei – cea mai mare republică din federație – în provinciile Kosovo și Voivodina au fost create guverne autonome. În afara provinciei Kosovo, unde albanezi erau majoritari, existau zone populate de aceștia în Republica Iugoslavă a Macedoniei, Muntenegru și Serbia⁵.

În urma revoltelor din Kosovo, în noiembrie 1968, populația albaneză a primit un număr mai mare de reprezentanți în organe de stat sârbe și iugoslave precum și o mai bună recunoaștere a limbii albaneze, iar Universitatea de Priștina a fost stabilită ca o instituție independentă în 1970.

Autonomia provinciei Kosovo, stabilită în Constituția Iugoslaviei din anul 1974⁶ a fost aplicată parțial. J.B.Tito a reprimat cu asprime naționaliștii albanezi, în timp numărul celor care doreau unirea cu Albania a crescut substanțial, astfel a luat naștere – Mișcarea de Revoluție pentru Unificarea cu Albania fondată de Adem Demaci, organizație pe bazele căreia avea să formeze Armata de Eliberare din Kosovo.

În 1974, statutul politic al provinciei Kosovo a fost îmbunătățit odată cu noua Constituție iugoslavă ce acorda drepturile politice extinse albanezilor, Kosovo a câștigat multe puteri de republică: un loc

pentru președinția federală și pentru propriile forțe de poliție și Banca Națională.

Moartea lui J.B. Tito, la 4 mai 1980, a dus la o lungă perioadă de instabilitate politică, accelerând criza economică și mișcărilor naționaliste⁷.

Primele revolte au loc în martie 1981, protestatarii cerând ca provincia Kosovo să devină cea de-a șaptea Republică a Iugoslaviei, fapt considerat inacceptabil pentru Serbia și Republica Macedonia, care vedeau în aceasta o încercare de a crea o Albanie Mare. În urma reprimării revoltelor de către autoritățile iugoslave, un număr necunoscut de demonstrații au fost ucise, peste 4.000 au fost condamnați, iar zeci de mii interogați de poliția secretă și amendați⁸.

Pentru albanezi se îngreunează accesul la sistemul de sănătate, învățământ și posturi administrative. Drepturile lor civice și sociale sunt sistematic încălcate în perioada anilor '80, doi adulți din trei, reprezentând 800.000 de kosovari au fost arestați de către poliție, populația din Kosovo era lipsită de locuri de muncă și un număr mare au emigrat. În paralel, autoritățile sârbe au dus o campanie de repopulare a provinciei prin atragerea de conaționali prin avantaje, în principal materiale⁹.

În anul 1991, în Kosovo a fost organizat un referendum în urma căruia s-a proclamat independența provinciei. În mai 1992, Ibrahim Rugova a fost ales președinte al provinciei Kosovo, dar guvernul sârb a declarat ambele referendumuri ilegale, iar rezultatele lor nule¹⁰.

La începutul anilor '90, I. Rugova a adoptat o rezistență pașnică și a negociat cu organismele internaționale pentru trimiterea unei forțe de menținere a păcii pentru Kosovo.

În 1992 a fost constituită Armata de Eliberare a Provinciei Kosovo (UCK), care a trecut la comiterea de atentate împotriva autorităților sârbești. Începând cu anul 1996, UCK instalează tabere de antrenament la granița provinciei Kosovo cu Albania și Macedonia, unde trăiește minoritatea albaneză, crește numărul atentatelor, iar diaspora albaneză organizează colecte pentru achiziția de arme necesare UCK.¹¹

Se presupune că UCK a primit suport material și financiar din partea albanezilor kosovari și din partea mafiei albaneze stabilită în Europa.¹²

La începutul anului 1997, Albania s-a prăbușit în haos după căderea președintelui Sali Berisha.

Rezervele de material militar ale armatei albaneze au fost luate de bande criminale, iar o mare parte dintre acestea au ajuns în provincia Kosovo, mărind foarte mult arsenalul UCK.

Conflictul intern și desfășurarea intervenției aeriene a NATO în Iugoslavia

Conflictul propriu-zis a început în februarie 1998, când Serbia a trimis trupe în zonele din care UCK alungase populația sârbă. Aceste trupe au distrus numeroase proprietăți și ucis peste 80 de persoane, dintre care cel puțin 30 de femei, copii și bătrâni. În capitala provinciei, Pristina, au început revolte puternice care s-au transformat într-un război de gherilă¹³.

La mijlocul lui februarie 1998, UCK a ieșit din anonim, a intrat în acțiune și a preluat controlul a cel puțin 30%¹⁴ din teritoriul provinciei. Această situație a reprezentat o mare greșeală făcută de UCK din punct de vedere militar, din acel moment armata sârbă putând să poarte justificat operații de anvergură, în cursul cărora insurgenții albanezi, prost înarmați și antrenați, erau în inferioritate. Ofensiva sârbă a continuat întreaga vară, acțiunile militare au avut ca rezultat 800 de morți în rândul albanezilor din Kosovo, iar aproximativ 150.000 dintre aceștia au părăsit provincia. În contextul evenimentelor din Kosovo, ca acțiuni de intimidare și descurajare, aviația NATO a efectuat manevre deasupra Macedoniei și a Albaniei, dar ofensiva declanșată de sârbi a continuat.¹⁵

În luna mai 1998, se inițiază negocieri între reprezentanții celor două părți, Miloșevici și Ibrahim Rugova, dar partea albaneză boicotează întâlnirea prin neparticipare. Sârbii au continuat eforturile diplomatice, încercând să organizeze discuții cu personalul lui Ibrahim Rugova discuții la care Rugova și personalul său a refuzat să participe. După mai multe întâlniri ce nu au dat rezultat, delegația sârbă a invitat reprezentanții grupurilor minoritare din Kosovo pentru a asista invitația albaneză, dar Ibrahim Rugova a insistat să discute cu oficialitățile iugoslave și nu cele sârbe, numai despre modalitățile de a realiza independența provinciei Kosovo¹⁶.

În a doua parte a anului 1998, UCK controla 40% din provincia Kosovo, dar ofensiva sârbă din septembrie a determinat retragerea forțelor albaneze cu pierderi majore. Consiliul de Securitate al ONU face apel la părțile implicate, prin Rezoluția

nr. 1.199 din 23 septembrie, în conformitate cu prevederile Capitolului 7 al Cartei, să înceteze focul și să înceapă discuțiile pentru restabilirea păcii.¹⁷

Consiliul de Securitate, la rândul său, anunță cele două două părți că va recurge la măsuri adiționale, interpretate drept o recurgere posibilă și autorizată la forța armată, în caz că nu se va ajunge la o soluție negociată între părțile aflate în conflict.

Comunitatea internațională a cerut sârbilor să oprească ofensiva, fără a menționa un sfârșit al atacurilor din partea UCK, și a încercat prin negocieri să scadă interesul pentru independența albanezilor din provincie.

Masacrele au continuat, iar la începutul luni octombrie, amenințările Consiliul de Securitate s-au transformat în ultimatum. La 13 octombrie, sub presiune internațională, președintele sârb Slobodan Miloșevici a ordonat retragerea unei părți din forțele sârbe din Kosovo și a acceptat prezența observatorilor europeni.¹⁸

Încetarea focului a fost stabilită începând cu 25 octombrie 1998, când în provincie a fost adusă Misiunea de Verificare Kosovo (KVM), compusă dintr-un mare contingent de observatori neînarmați, cu misiunea de a monitoriza implementarea acordului de încetare a ostilităților.

Ineficiența acestei misiuni a fost sesizată de la debutul ei, încetarea focului a durat până în luna decembrie, când UCK a reluat operațiile militare.

Observatorii internaționali au raportat, la 15 ianuarie 1999, incidentul de la Račak, unde au fost descoperite 45 de cadavre ale etnicilor albanezi executați cu câte un glonte în cap și aruncați într-o groapă comună. Incidentul a fost considerat de către țările occidentale ca un masacru și a devenit una din principalele acuzații pentru crime de război împotriva lui S. Miloșevici la încheierea ostilităților¹⁹.

Acest incident a reprezentat punctul de cotitură al războiului. Comunitatea internațională a hotărât soluționarea conflictului prin introducerea unei forțe militare de menținere a păcii sub egida NATO, pentru a determina cele două comunități să înceteze luptele. Pe 28 ianuarie 1999, NATO a emis o declarație în care anunță că este pregătită să lanseze lovituri aeriene împotriva Iugoslaviei dacă nu sunt acceptate cerințele comunității internaționale privind politica de colonizare. În timp ce comunități albaneze au transmis codificat să stabilească pacea altfel nu vor mai putea fi protejați în fața sârbilor²⁰.

La 29 ianuarie, Grupul de contact format din: Germania, Statele Unite, Franța, Marea Britanie, Italia, Rusia, reunit la Londra, a hotărât ca cele două părți să se întâlnească la Rambouillet cu începere de la 6 februarie.²¹

Grupul de Contact²² a emis un set de principii, constituit într-un pachet cunoscut sub numele de „Status Quo Plus”, prin care se cerea introducerea democrației și supravegherea de către organizațiile internaționale a acestui proces și restabilirea autonomiei Kosovo.

Prima rundă de discuții s-a desfășurat la Rambouillet, în Franța, între 6 și 17 februarie 1999. Aceste negocieri au coincis cu o fază de destindere, fapt ce a dus la amânarea, pentru moment, a unei intervenții militare. Discuțiile purtate au avut ca subiect principal autonomia provinciei și menținerea acesteia în cadrul Iugoslaviei.²³

Sârbii nu au fost de acord cu intrarea în Kosovo a trupelor NATO de menținere a păcii, care trebuiau să ajungă la un efectiv de 28.000 de militari și să supravegheze respectarea autonomiei, dar albanezii au acceptat semnarea Declarației la 18 martie 1999. În cele din urmă, delegațiile britanicilor, americanilor și albanezilor au semnat Acordul de la Rambouillet în timp ce delegațiile sârbilor și rușilor au refuzat. În timp ce acordurile au fost acceptabile pentru albanezi, acestea au fost considerate prea radicale pentru sârbi și aliații lor tradiționali rușii²⁴.

A doua parte a negocierilor a degenerat, sârbii au contestat partea militară a planului. În paralel, în Kosovo, armata sârbă a desfășurat cel de-al treilea corp de armată, alcătuit din 30.000 de oameni, împreună cu alte unități ale forțelor speciale și poliției.²⁵

La 23 martie, Parlamentul sârb a respins cererea emisă de NATO pentru aducerea de trupe de menținerea păcii în provincie, precum și planul de autonomie a Kosovo. Serbia a accentuează represiunea, fără a ține cont de avertismentele privind atacul aerian al NATO. În săptămâna dinaintea începerii campaniei de bombardare NATO, jurnaliștii occidentali au fost anunțați să plece din Serbia, iar monitoarele internaționale ale OSCE au fost retrase de pe 22 martie.²⁶

La 24 martie s-a încheiat ultima misiune diplomatică americană în capitala Serbiei, începând cu ora 20, forțele aeriene ale NATO execută primele bombardamente asupra Serbiei. Criza din Kosovo se încheia, ultimul război european al secolului al

XX-lea începea. Serbia se opunea țărilor membre ale NATO.

Intervenția aeriană a NATO a durat de la 24 martie la 11 iunie 1999 și a implicat folosirea unui număr de aproximativ 1.000 de aeronave care au acționat de la bazele NATO din Italia.²⁷

Europenii i-au convins pe americani să participe substanțial la intervenție, cea mai mare parte a forțelor militare au fost puse la dispoziție de Statele Unite: 500 de avioane, dintre care 80 îmbarcate pe portavioane, și 24 de elicoptere *Apache*; Franța a participat cu 60 de aparate, dintre care 18 pe portavioane; Marea Britanie – 34; Italia – 30; celelalte state ale Uniunii Europene – 60; Canada – 8; Turcia – 11; Norvegia – 7. Datorită acestui raport de participare cu tehnică, strategia intervenției a fost elaborată de către generalul american Wesley Clark, care a fost numit comandant-șef al operațiilor²⁸.

Aeronavele NATO au executat peste 36.000 de misiuni de luptă cu scopul declarat de a face ca trupele iugoslave să fie retrase și înlocuite de forțele internaționale de menținere a păcii²⁹.

În prima fază, campania s-a concentrat pe anihilarea apărării antiaeriane iugoslave și pe distrugerea obiectivelor militare principale prin folosirea la scară mare a rachetelor de croazieră Tomahawk și a muniției de aviație cu uraniu sărcit. Rezultatele intervenției aeriene au fost diminuate de situația meteorologică nefavorabilă, multe misiuni fiind anulate din această cauză.

NATO a calculat eronat hotărârea sârbilor de a rezista, o parte dintre analiștii militari au previzionat o campanie de cel mult câteva zile. În Kosovo, campania sârbilor a fost intensificată, iar între 31 martie și 6 aprilie s-a desfășurat un amplu exod al refugiaților. NATO și-a intensificat bombardamentele, lovind atât clădiri guvernamentale din centrul Belgradului, cât și ținte-cheie, precum podurile din regiune. Pe măsură ce loviturile au continuat, fluxul de refugiați din Kosovo a crescut.

Într-o săptămână de la începerea războiului, peste 300.000 de albanezi kosovari s-au refugiat în Albania și în Macedonia, iar la sfârșitul lunii aprilie, Organizația Națiunilor Unite a raportat că 850.000 de oameni și-au părăsit casele³⁰. Operațiile militare ale NATO au crescut treptat în amploare și intensitate, de la obiective mici, precum tancurile și piesele de artilerie, la bombardamente asupra obiectivelor strategice și unităților militare iugoslave. În timpul intervenției au fost bombardate o serie de obiective cu utilitate militară, dar și civilă

(podul de peste Dunăre, fabrici, centrale electrice, instalații de telecomunicații), unii au văzut aceste acțiuni ca încălcări ale legilor internaționale. Intervenția aeriană nu a fost ferită de erori regretabile, în luna mai, un avion NATO a atacat din greșeală un convoi de refugiați albanezi, pe 7 mai, NATO a bombardat ambasada chineză de la Belgrad și a omorât trei jurnaliști chinezi, fapt ce a dus la încordarea relațiilor dintre China și țările occidentale.³¹

NATO a luat în calcul o operație terestră în Kosovo, înaintea venirii iernii, și s-au identificat rutele de invazie prin Macedonia și nord-estul Albaniei, rute ce urmau a fi îmbunătățite. SUA au fost principalul oponent al unei intervenții terestre, dar au autorizat mai multe operații ale serviciilor secrete pe teren pentru a antrena UCK. Forțele albaneze au fost sprijinite intens de forțele speciale norvegiene, destabilizând armata sârbă. Negocierile au continuat pe durata intervenției aeriene, iar S. Miloșevici a conștientizat faptul că Rusia nu are capacitatea de a sprijini militar Serbia³², în ciuda puternicelor semnale anti-NATO și, în cele din urmă, a acceptat oprirea acțiunilor militare fiind consiliat în acest sens de echipa de mediere finlandezo-rusă.

În momentul în care rezistența Belgradului părea insuportabilă, iar aliații se pregăteau pentru o ofensivă terestră, la 10 iunie, trupele sârbești au început retragerea din Kosovo, loviturile aeriene au fost suspendate, iar Consiliul de Securitate al ONU a ratificat propunerea de pace negociată anterior, prin Rezoluția nr. 1.244. Această rezoluție stabilea o administrație civilă interimară a provinciei sub conducerea ONU. Astfel, a fost creată Misiunea Națiunilor Unite de Administrare Interimară în Kosovo (UNMIK), căreia i-au fost stabilite următoarele atribuții³³:

- realizarea unor funcții administrative civile de bază;
- promovarea autonomiei și a autoguvernării în Kosovo;
- facilitarea unui proces politic prin care să fie stabilit viitorul statut al Kosovo;
- coordonarea ajutorului umanitar;
- sprijinirea reconstrucției infrastructurii critice;
- menținerea legii și ordinii;
- promovarea drepturilor omului;
- asigurarea întoarcerii în siguranță a refugiaților și a persoanelor dislocate la casele lor.

După o serie de discuții, la 12 iunie, NATO a început desfășurarea trupelor de pace în Kosovo – KFOR, aceasta reprezentând o forță NATO pregătită pentru a efectua operații de luptă, dar, în cele din urmă, misiunea sa a fost doar de menținere a păcii³⁴.

Din compunerea KFOR făceau parte forțe ale Corpului de Reacție Rapidă Aliat, comandat de către generalul britanic Mike Jackson, compus din forțele britanice, o brigadă a armatei franceze, o brigadă a armatei germane, care au pătruns în provincie prin vest și unei brigăzi a armatei italiene și uneia aparținând armatei SUA ce înaintau dinspre sud³⁵.

Soldații SUA au fost primiți de albanezi ca niște adevărați eliberatori, în timp ce implicarea celor 3.000 de soldați din Rusia s-a dovedit a fi dificilă și tensionată.

În conformitate cu Rezoluția nr. 1.244, misiunile KFOR constau în stabilirea și menținerea unui mediu sigur în Kosovo, inclusiv a ordinii și siguranței publice; în monitorizarea, verificarea și, dacă era necesar, impunerea implementării condițiilor stabilite prin Acordul Tehnic Militar și Preluarea UCK și în furnizarea de asistență misiunii ONU în Kosovo³⁶.

Argumente și consecințe ale intervenției în plan politic și militar

Acțiunile Alianței au fost motivate de principiile democratice, de interesele sale strategice prin necesitatea de stabilitate în zona europeană, de aplicarea unei noi doctrine a intervenției umanitare și de afirmare a rolului NATO în Balcani.

În condițiile în care negocierile diplomatice au eșuat, NATO a reprezentat un instrument coercitiv al acestei diplomații, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord a acționat din proprie inițiativă, fără a primi această misiune din partea ONU. În Kosovo, pentru prima dată, NATO a purtat un război contra unui stat suveran.

Legitimitatea campaniei NATO în Kosovo a fost subiectul unor lungi analize, o parte din membrii permanenți (China și Rusia) s-au opus războiului, dar NATO a susținut că neluarea lor în seamă de către Consiliul de Securitate este justificată umanitar. NATO este o organizație creată pentru a-și apăra membrii, dar în acest caz a fost folosită pentru a ataca o țară care nu a pus în pericol un membru NATO.

NATO a susținut că instabilitatea din Balcani a reprezentat o amenințare directă la interesele de securitate ale membrilor NATO cum ar fi Grecia.

Rusia și-a asumat rolul de protectoare a Serbiei datorită alianței istorice dintre ele. Moscova s-a opus puternic acestei intervenții, motiv pentru care Consiliul de Securitate nu a putut să adopte o rezoluție favorabilă intervenției. SUA nu a acordat o mare importanță poziției Rusiei în ceea ce privește rezolvarea problemei sârbe, în anul 1999 Rusia nu putea emite argumente militare credibile pentru a fi luată în serios.

Rusia nu a recunoscut independența Kosovo atât pentru faptul că susține nemijlocit guvernul de la Belgrad, dar și din cauza faptului că are numeroase minorități care îi crează probleme.

Bilanțul crizei trebuie evaluat pe mai multe nivele umanitar, politic, militar și economic luând principalii participanți, populația din Kosovo, Uniunea Europeană și armatele NATO.

Populația din Kosovo a suferit enorm, operațiile care vizau oprirea atrocităților umanitare au fost un adevărat eșec.

Pe plan politic, criza a reprezentat ocazia Uniunii Europene de a pune bazele unui sistem comun de securitate, independent de Statele Unite, care să permită gestionarea crizelor care o privesc prin mijloace proprii. Din punct de vedere militar, coaliția atlantică a rămas unită până la capăt, dar în anumite momente s-a dovedit o organizație greoaie. NATO a fost considerată o forță de intervenție globală, Statelor Unite revenindu-le rolul dominant, Franța a considerat că este necesară o mai puternică implicare militară în NATO și a contribuit cu cel mai important contingent de soldați în timpul intervenției militare împotriva Iugoslaviei, dintre toate națiunile europene, atitudinea Franței s-a datorat stilului de conducere american.

Războiul împotriva Iugoslaviei a readus la suprafață tensiunile dintre Lumea Veche și Lumea Nouă, iar hegemonia americană a reînceput să fie pusă în discuție în plan european. Cât privește eficiența reală, în plan strict militar, a celor 78 de zile de intense bombardamente, astăzi există destule cifre și date care ne permit să afirmăm că armata Iugoslavă, cu un buget anual mai mic de un miliard de dolari, a făcut față cu destul succes unui adversar ca Armata SUA, cu un buget anual (în anul 1999) de 280 de miliarde de dolari și forțelor militare coalizate ale țărilor europene cu un buget ce totalizează 180 de miliarde de dolari. Aparatul militar NATO consuma pe zi mai mult decât Armata Iugoslaviei într-un an. Armata sârbă a pierdut mai

puțin de 2% din tehnica și forța vie și a câștigat prestigiu intern³⁷.

Intervenția militară a NATO în Kosovo, din martie 1999, sub pretextul unei acțiuni umanitare în sprijinul comunității albaneze, a fost o încălcare a dreptului internațional. Chiar dacă situația din Kosovo a fost catalogată în cadrul Consiliului de Securitate ONU ca fiind o amenințare la adresa păcii și securității în regiune, folosirea forței în Iugoslavia nu a fost aprobată de o rezoluție. Cu toate că a pus capăt confruntărilor violente dintre forțele sârbe și albanezi, intervenția NATO din Kosovo nu a rezolvat și criza umanitară provocată de război.

Actualele evenimente din criza ucraineană au culminat cu anexarea Crimeei la Federația Rusă în urma referendumului organizat de către rușii din Crimeea la 16 martie 2014. Legitimitatea acțiunilor Moscovei nu este recunoscută de țările occidentale fiind considerată drept agresiune, Rusia invocă dreptul la autodeterminare al fiecărui popor. În consecință, poziția Occidentului de a recunoaște independența Kosovo și a nega în același timp alegerea Crimeii, exprimată în referendum, este catalogat de Kremlin ca dublu standard în relațiile internaționale.

România nu a recunoscut independența Kosovo și consideră alături de alte state europene că dreptul internațional trebuie respectat strict și complet ca fundament esențial al relațiilor internaționale și al politicii externe.

Independența provinciei Kosovo va oferi un argument în plus mișcărilor naționaliste în ascensiune din UE, din Belgia până în Scoția, care speră să se emancipeze de sub tutela autorităților centrale.

Stabilitatea în Kosovo constituie, și în prezent, o piesă esențială a sistemului de securitate din Balcani, în care sunt implicate atât comunitățile albaneze și sârbe, cât și organismele internaționale.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „**Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească**”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 Gl.dr. Mircea Mureșan, gl.(r) dr. Gheorghe Văduva, *Criza, conflictul, războiul*, vol. 1, *Definirea crizelor și conflictelor armate în noua configurație a filosofiei și fizionomiei naționale și internaționale de rețea*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 230.

2 Tom Gallagher, *Balcanii în noul mileniu*, Editura Humanitas, București, 2006, p. 48.

3 Gl.dr. Mircea Mureșan, gl.(r) dr. Gheorghe Văduva, *op.cit.*, p. 230.

4 *Ibidem*, p. 231.

5 Tom Gallagher, *op.cit.*, p. 49.

6 Alexandru Danilov, *Poate fi Kosovo un precedent periculos în dreptul internațional?* <http://www.historia.ro/>

7 Dusco Doder, Louise Branson, *Miloșevici. Portretul unui tiran*, Editura Bic All, București, 2004, p. 79.

8 Alexandru Danilov, *op.cit.* <http://www.historia.ro>.

9 Jean-Luis Dufour, *Crizele internaționale. De la Beijing la Kosovo*, Editura Corint, București, 2001, p. 221.

10 Tom Gallagher, *op.cit.*, p. 54.

11 Jean-Luis Dufour, *op.cit.*, p. 222.

12 *Idem*

13 Gl.dr. Mircea Mureșan, gl.(r) dr. Gheorghe Văduva, *op.cit.*, p. 231.

14 Mihai Goia, *Fenomenul Kosovo și influențele acestuia asupra mediului de securitate din Balcani*, în sesiunea anuală de comunicări științifice cu participare internațională *Strategii XXI*, vol. 2, Studii de apărare geopolitică și geostrategie, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008, p. 155.

15 Dan Marcel Bărbuț, *Conflictul din Kosovo*, în sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională, *Securitate și apărare europeană în contextul crizei economico-financiare*, secțiunea 13, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010, p. 38.

16 Gl.dr. Mircea Mureșan, gl.(r) dr. Gheorghe Văduva, *op.cit.*, p. 232.

17 *Manualul NATO*, Office of Information and Press NATO-1110, Brussels-Beigium, 2001, p. 129.

18 Jean-Luis Dufour, *op.cit.*, p. 222.

19 *Ibidem*, p. 223.

20 Mihai Chiriță, Ion Panait, *Consecințele operațiilor N.A.T.O. în „Războiul Kosovo”* în sesiunea de comunicări științifice *Aderarea la N.A.T.O. și U.E. – șansa modernizării României*, vol. I, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p. 463.

21 <http://www.nato.int> – site oficial al NATO.

22 Grupul de Contact, compus din SUA, UK, Franța, Rusia, Germania și Italia a fost creat în 1994 ca urmare a conflictului din Bosnia.

23 Gl.dr. Mircea Mureșan, gl.(r) dr. Gheorghe Văduva, *op.cit.*, p. 232.

24 Camelia Enache, Ion Tudor Coman, *Negocieri în Kosovo. Acordul de la Rambouillet (1998-1999)*, Editura Lumen, București, 2008.

25 Jean-Luis Dufour, *op.cit.*, p. 224.

26 Gl.dr. Mircea Mureșan, gl.(r) dr. Gheorghe Văduva, *op.cit.*, p. 232.

27 Mihai Chiriță, Ion Panait, *op.cit.*, p. 466.

28 Jean-Baptiste Duroselle, Andre Kaspi, *Istoria relațiilor internaționale: 1948-până în zilele noastre*, Editura Științelor Sociale și Politice, București, 2006, p. 346.

29 Tim Youngs, Mick Hillyard, Paul Bowers, *Kosovo: KAFOR and Reconstruction*, Library House of Commons, <http://www.Parliament.uk>, p. 8.

30 www.un.org/en/index.html

31 [www.istoricul.ro/subiect Războiul din Kosovo](http://www.istoricul.ro/subiect/Razboiul_din_Kosovo).

32 Dan Marcel Bărbuț, *op.cit.*, p. 41.

33 Gl.dr. Mircea Mureșan, gl.(r) dr. Gheorghe Văduva, *op.cit.*, p. 233.

34 Mihai Chiriță, Ion Panait, *op.cit.*, p. 462.

35 Tim Youngs, Mick Hillyard, Paul Bowers, *op.cit.*, p. 10.

36 Mihai Goia, *op.cit.*, p. 156.

37 *Războiul pentru Kosovo așa cum a fost*, <http://www.civimedia.ro/>

BIBLIOGRAFIE

Bianchini Stefano, *Problema Iugoslavă*, Editura All, București, 2013.

Calvocoressi Peter, *Politica mondială după 1945*, Editura Alfa, București, 2000.

Chiriță Mihai, Panait Ion, *Consecințele operațiilor NATO în „Războiul Kosovo”* în sesiunea de comunicări științifice *Aderarea la NATO și UE – șansa modernizării României*, vol I, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.

Christopher Bennett, *Sfârșitul sângeros al Iugoslaviei*, Editura Trei, București, 2002.

Doder Dusco, Branson Louise, *Miloșevici. Portretul unui tiran*, Editura Bic All, București, 2004.

Dufour Jean-Luis, *Crizele internaționale. De la Beijing la Kosovo*, Editura Corint, București, 2001.

Duroselle Jean-Baptiste, Andre Kaspi, *Istoria relațiilor internaționale: 1948-până în zilele noastre*, Editura Științelor Sociale și Politice, București, 2006.

Enache Camelia, Coman Ion Tudor, *Negocieri în Kosovo. Acordul de la Rambouillet (1998-1999)*, Editura Lumen, București, 2008.

Gallagher Tom, *Balcanii în noul mileniu*, Editura Humanitas, București, 2006.

Goia Mihai, *Fenomenul Kosovo și influențele acestuia asupra mediului de securitate din Balcani*, în sesiunea anuală de comunicări științifice cu participare internațională Strategii XXI, vol. 2 Studii de apărare geopolitică și geostrategie, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.

Gl.dr. Mureșan Mircea, gl.(r) dr. Văduva Gheorghe, *Criza, conflictul, războiul*, vol. 1, *Definirea crizelor și conflictelor armate în noua configurație a filosofiei și fizionomiei naționale și internaționale*

de rețea, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

<http://www.civicmedia.ro/>, *Războiul pentru Kosovo așa cum a fost.*

<http://www.history.ro/>, *Poate fi Kosovo un precedent periculos în dreptul internațional?*

<http://www.parliament.uk/>, *Kosovo: KAFOR and Reconstruction.*

<http://www.nato.int/> - site oficial al NATO.

www.un.org/en/index.html

REPERE CONCEPTUALE PRIVIND AMENINȚAREA ȘI AGRESIUNEA AERIANĂ ASUPRA TRUPELOR ȘI A OBIECTIVELOR TERESTRE

CONCEPTUAL REFERENCES CONCERNING AERIAL THREATS AND AGGRESSIONS UPON GROUND TROOPS AND TARGETS

Col.drd. Ioan MUNTEANU*

La începutul secolului XXI, forțele aeriene/aerospaciale au fost recunoscute ca fiind cele mai importante structuri ale puterii militare statale sau aliate, deoarece acestea au posibilitatea să distrugă potențialul militar al adversarilor înainte ca forțele navale/terestre proprii să intre în dispozitivul strategic. Acest mod de abordare a dinamicii operației întrunită va facilita obținerea victoriei cu pierderi minime pentru trupele proprii aliate/de coaliție. În acest articol voi prezenta câteva repere conceptuale privind amenințarea și agresiunea aeriană asupra trupelor și a obiectivelor din zona de responsabilitate a forțelor terestre.

At the beginning of the 21st century, cosmic/air forces were admitted as being the most significant structures of state or allied military power, as they can destroy the military potential of the opponent before their own Navy /land forces entered the strategic disposal. This kind of approach in the dynamics of joint operations will facilitate achieving victory with minimal losses of own allied troops / coalition troops. This article will present some conceptual guidelines over the aerial threats and aggressions for troops and targets from ground forces area of responsibility.

Cuvinte-cheie: tehnologii de vârf; putere militară; amenințare aeriană; agresiune aeriană; forță armată; forțe cosmice; forță aerospacială; lovituri chirurgicale; pierderi colaterale.

Keywords: high-tech; military power; aerial threat; aerial assault; armed forces; cosmic forces; surgical strikes; collateral damage.

Din analiza fenomenului militar contemporan se poate constata o amplificare continuă a importanței dimensiunii aero-spațiale a acțiunilor militare. Astfel, rolul mijloacelor aeriene și al celor de apărare antirachetă a devenit unul esențial în războiul modern contemporan. Acest rol rezultă, în special, din capacitatea și posibilitățile de luptă ale forțelor aeriene de a ataca rapid și prin surprindere obiectivele vitale ale inamicului. Eficiența acestor operații se vor reflecta în diminuarea capacității de reacție a adversarului, precum și în slaba coerența a acțiunilor de răspuns a acestuia, pentru o perioadă destul de lungă.

Capacitatea și puterea de luptă a oricărei armate este rezultatul firesc al dezvoltării științei

și tehnologiei, precum și al nivelului atins de revoluția tehnologică militară contemporană. Astfel, tehnologiile de vârf au amplificat performanțele sistemelor aeriene de cercetare și lovire din aer, care au depășit în mod real stadiul de elemente de sprijin ale celorlalte categorii și structuri de forțe ale armatei, devenind elemente decisive ale dispozitivului operativ¹ și o prezență indispensabilă, obligatorie în orice confruntare militară de amploare.

Nivelul realizărilor tehnologice militare ultraperformante au facilitat dezvoltarea teoriei „loviturilor chirurgicale”², care a consacrat executarea atacurilor din aer numai asupra obiectivelor specifice sistemului puterii militare a adversarului, în scopul evitării „pierderilor colaterale”³ în rândul necombatantilor. Această restricție a devenit posibilă numai datorită aplicării, în ritm susținut, a unor tehnologii militare de vârf

*Regimentul 50 Rachete Antiaeriene
„Andrei Mureșianu”, Cluj-Napoca
e-mail: mioan2005@yahoo.com

în dezvoltarea unor sisteme de arme compatibile câmpului de luptă modern care au permis executarea din aer a unor lovituri tot mai precise.

Cu privire la studiul conflictelor de interes pentru opinia publică mondială, la începutul anului 1991, Institutul Național de Studii Strategice din Londra a publicat un raport destul de amplu și instructiv. S-a insistat pe necesitatea recurgerii masive la aviația de vânătoare și la loviturile precise ale acesteia. Ca armă preferată a marilor puteri, aviația trebuie să reducă la maximum pierderile umane, iar „riscul zero” trebuie să devină noul credo al tuturor statelor majore implicate în pregătirea și desfășurarea operațiilor aeriene ofensive. Chiar dacă uneori limitele tehnologice își spun cuvântul, per total această strategie trebuie să fie inovatoare și eficientă, urmărind îndeplinirea scopurilor politice determinante.

Această platformă colaborativă de planificare și desfășurare a operațiilor în mediul operațional contemporan a determinat conducerile politico-militare ale majorității statelor lumii (mai ales cele dezvoltate tehnologic) să acorde o importanță mai mare potențialului de luptă al forțelor aeriene și aerospaciale. Eforturile acestora s-au concentrat pe înzestrarea cu mijloace aeriene moderne și pregătirea structurilor aer-sol, concomitent cu modernizarea și dezvoltarea sistemelor de foc antiaerian destinate apărării împotriva atacurilor executate din spațiul aerospacial. Pe baza acestor concepte (platformă de planificare colaborativă, tehnologii aero-spațiale și sisteme de arme-contra arme) s-au dezvoltat noțiunile de potențial aerian, amenințare aeriană și agresiune aeriană.

Detalii conceptuale privind amenințarea și agresiunea aeriană

Amenințarea militară este un concept care se analizează pornind de la sintagma care implică acțiunea/operația de *amenințare cu forța* specifică mediului operațional militar. Această acțiune se realizează de către forțe specializate, pregătite în acest sens și presupune „săvârșirea de către un stat sau mai multe state a unor acte politice, economice, militare sau de altă natură, cu scopul de-a impune unui stat sau grup de state să renunțe la deplina exercitare a drepturilor și atributelor suverane, fiind o acțiune contrară principiilor specifice raporturilor între state.”²⁴ Acest concept are ramificații în diverse medii generând o serie de alte tipuri de amenințări,

cum ar fi: amenințarea economică, amenințarea informațională, amenințarea politică, amenințarea teroristă, amenințarea militară etc.

Dacă analizăm amenințarea militară putem constata că aceasta include atât intențiile ofensive/agresive, cât și măsurile sau acțiunile militare specifice care se pot executa de către un stat agresor sau un grup de state aliate (în coaliție), în scopul determinării sau impunerii altui stat sau a altor grupuri de state să cedeze o parte dintre atribuțiile suverane sau să renunțe la unele libertăți și drepturi democratice.

Amenințarea militară se poate manifesta printr-o stare latentă, fiind determinată de nivelul potențialului de război sau a resurselor disponibile care pot fi utilizate pentru impunerea unor scopuri politice determinante. Această atitudine se poate manifesta printr-o stare activă de intimidare a adversarului, determinată de posibilitatea întrebuițării vectorilor puterii militare (potențialului militar), demonstrând astfel că, întrebuițând forțele armate, scopurile politico-militare legate de problemele aflate în litigiu pot fi atinse. Mai mult, prin intensificarea mediatizării amenințării militare (prin operații specifice „războiului mediativ”), intențiile agresive pot fi extinse cu toate categoriile de forțe ale armatei (terestre, aeriene/aerospaciale, maritime/ fluviale) și în toate mediile.

Componenta principală a amenințării militare este dată de amenințarea aeriană/aerospacială (componenta verticală a războiului modern). Aceasta reprezintă un vector de care potențează sursele de pericol sau riscurile la adresa suveranității și siguranței statelor, în spațiul aerian al zonei de responsabilitate, precum și a unele constrângeri ce se pot manifesta din spațiul aerospacial, la adresa securității și stabilității lor (avem în vedere formele de conștientizare ale unui stat a intenției de întrebuițare a vectorilor potențialului de război de către un alt stat).

De regulă, prin *potențial aerospacial*, se poate defini capacitatea unui stat sau a unei coaliții de a-și impune și exercita voința agresivă în spațiul aerian și cosmic, iar puterea aeriană sau *potențialul aerian* se referă la capacitățile unei țări sau ale unei coaliții, neînzestrate cu mijloace cosmice, de a-și impune voința numai în zona spațiului aerian. Aceste concepte au extinderi firești asupra unor domenii vaste din mediul informațional și cel social-economic și pot crea o imagine reală a

posibilităților unor state de generare, regenerare și menținere, la o capacitate optimă de luptă, a unei forțe aeriene sau aerospațiale credibile.

În concepția unor teoreticieni militari străini, amenințarea aerospațială/aeriană reprezintă „totalitatea mijloacelor de lovire din aer (aerospațiale) a obiectivelor terestre ale adversarului, în scopul distrugerii sau neutralizării lor.”²⁵ După unii autori români, conceptul de amenințare aeriană reprezintă „totalitatea mijloacelor și acțiunilor structurilor de forțe aeriene pentru cercetarea și lovirea din aer a obiectivelor terestre sau maritime ale adversarului în scopul descoperirii, distrugerii sau neutralizării lor.”²⁶ Din ambele definiții rezultă că termenul „acțiune” este legat de comportamentul unor structuri de forțe într-un conflict militar, în derulare într-o anumită zonă de operații. Mai mult, dacă analizăm semantica conceptului „amenințare aeriană”²⁷ și plecând de la faptul că, în mediul operațional contemporan, se dorește tranșarea situației conflictuale numai prin întrebuințarea forțelor aerospațiale/aeriene (vezi conflictul din Serbia, 1999), trebuie să fim de acord și cu următoarea definiție: „Amenințarea aeriană/aerospațială reprezintă existența (dobândirea) potențialului de acțiune aeriană/aerospațială, care, prin intenție și fără a fi întrebuințată efectiv, poate determina atingerea scopurilor politice, precum și funcția potențialului aerian/aerospațial, care, prin acțiuni demonstrative, de intimidare sau de constrângere, poate duce la impunerea scopurilor politico-militare.”²⁸ Astfel, se poate înțelege că voința politico-militară a unui stat sau a unei coaliții se poate impune prin posibilele acțiuni aerospațiale/aeriene de prezentare a potențialului agresiv, de manifestare a puterii și a intențiile sale (în special, prin acțiuni de cercetare, de desant aerian și sprijin nemijlocit al forțelor terestre și navale, în cadrul unor aplicații complexe, la limita granițelor naționale). Inevitabil, eșecul amenințării militare poate să ducă chiar la agresiunea armată⁹.

Agresiunea armată, similar cu amenințarea, are mai multe manifestări sau implicații. Din cele mai vechi timpuri, agresiunea armată a determinat începutul războiului, fiind o formă violentă de manifestare a oricărui conflict militar. Prevederile normelor specifice de drept internațional stabilesc faptul că agresiunea armată poate fi săvârșită prin surprindere (fără o declarație de război) sau în urma unei declarații de război. În mod obligatoriu, orice agresiune presupune, existența unui agresor

- „stat care exercită cel dintâi forța armată sau ostilitățile efective armate, ceea ce constituie fapte materiale directe și manifeste îndreptate împotriva unui alt stat.”¹⁰ În funcție de acestea se pot deosebi următoarele tipuri de agresiuni: agresiunea aeriană, agresiunea terestră, agresiunea fluvială sau maritimă. Se constată că acești termeni pot fi determinați în funcție de mediile specifice unde se desfășoară agresiunea și de structura de forțe sau de categoriile de forțe armate (terestre, aeriene, navale) care o desfășoară.

Agresiunea armată se manifestă prin „folosirea forței armate de către un stat sau grup de state împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice a altui stat sau în orice alt mod incompatibil cu Carta Națiunilor Unite.”¹¹ În ultimul timp, agresiunea a dobândit moduri de manifestare diferite care depind, în general, de domeniile capabilităților ce asigură sau determină puterea statului respectiv. Astfel, întâlnim termeni precum: agresiune psihologică, agresiune politico-diplomatică, agresiune informațională, agresiune economică, agresiune armată etc.

Dacă avem în vedere definiția amenințării aerospațiale/aeriene acceptată mai sus, putem fi de acord și cu definiția agresiunii aerospațiale/aeriană care „reprezintă punerea în practică a amenințării aeriene/aerospațiale prin întrebuințarea efectivă a potențialului aerian/aerospațial de către un stat sau grup de state în spațiul aerian al altui stat sau grup de state, pentru atingerea scopurilor politico-militare propuse, împotriva suveranității, integrității teritoriale și independenței politice.”¹² În concluzie, agresiunea aerospațială presupune materializarea amenințării aeriene prin utilizarea puterii aeriene.

Defășurarea agresiunii aeriene/aerospațiale se realizează prin planificarea mai multor acțiuni, astfel: acțiuni de cercetare aeriană, acțiuni de lovire, acțiuni de război electronic, acțiuni de transport aerian etc. Pentru executarea acestor acțiuni sunt necesare structuri de forțe aerospațiale sau aeriene, care pot fi structurate astfel¹³:

- *forțe cosmice*: complexe orbitale, sateliții de navigație și comunicații, sateliții de cercetare radioelectronică și foto, platformele și navele spațiale etc.;
- *forțe aerospațiale*: sisteme de cercetare și conducere strategică de tipul „AWACS”, punctele de comandă aeriene, aviația de cercetare strategică, aviația de război

electronic, aviația de bombardament strategic, rachete balistice intercontinentale pe submarine sau cu baza la sol, aviația de transport și realimentare în aer etc.;

- *forțe aeriene tactice* din compunerea categoriilor de forțe:
 - aviația tactică din compunerea forțelor aeriene: sisteme de cercetare și lovire de înaltă precizie, aviația de cercetare tactică, aviația de vânătoare-bombardament, aviația de vânătoare, aviația de transport, aviația de război electronic);
 - aviația tactică din compunerea forțelor terestre: elicopterele de atac și aviația de sprijin, elicopterele și aviația de cercetare (de legătură), avioanele fără pilot, sistemele de cercetare și lovire de înaltă precizie, elicopterele și aviația de transport, rachetele tactice și operative-tactice);
 - aviația tactică a forțelor navale (aviația cu baza la sol, aviația de cercetare, aviația purtată, elicopterele și aviația antisubmarin, aviația de război electronic, elicoptere de cercetare, transport și salvare).

Concluzii

Impactul revoluției tehnologice militare contemporane asupra domeniului mijloacelor aerospațiale, în contextul erei informaționale și a mediului informațional cibernetizat, vor deschide perspectivele integrării sistemelor aerospațiale cu sistemele de apărare antirachetă, în scopul dezvoltării unei platforme colaborative de control aero-spațial a mediului operațional specific zonei de interes strategic.

În consens cu ideile novatoare promovate în acest articol, apreciez că în viitorul apropiat noțiunea de forțe aeriene trebuie treptat înlocuită cu cea de forțe aerospațiale, iar noțiunile de amenințare aeriană și potențial aerian cu cele de amenințare aerospațială și potențial aerospațial, noile concepte fiind deja agreate de către majoritatea statelor puternic industrializate cu armate moderne super tehnologizate.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „*Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.*”

NOTE:

1 Iulian Agafiței, *Sistemul apărării aeriene extinse. Considerații și contribuții teoretice la modelul de organizare și planificare operațională al sistemului apărării aeriene extinse*, teză de doctorat, 2008.

2 Jamie Shea – purtător de cuvânt al NATO și alți oficiali ai Pentagonului (canalul CNN), pe timpul conflictului din Iugoslavia, în ziarul „Cronica Română”, nr. 2089 din 15.12.1999.

3 *Ibidem*.

4 *Glosarul la „Doctrina Operațională a Trupelor de Uscaț”*, Revista Trupelor de Uscaț nr. 3-4/1999, p. 54.

5 *Studiul privind perspectiva dezvoltării și perfecționării sistemelor și mijloacelor de apărare aeriană în unele armate moderne, până în anul 2000*, Biblioteca AISM, 1988, p. 3; parantezele aparțin autorului.

6 Col. Nicolae Năbârjoiu, *Amenințarea aeriană și riposta antiaeriană*, Editura AISM, 1996, p. 9. Mihai Iliescu, *Strategia apărării antiaeriene*, Revista Observatorul Militar nr. 34 din 1995.

7 *Dicționar al limbii române contemporane, Intenția de a-i face cuiva rău*, București, 1980, p. 24.

8 Gl.bg. Marin Stafie, *Amenințarea, agresiunea și riposta aeriană – componente importante ale războiului modern în perspectiva primelor decenii ale mileniului III*, teză de doctorat, p. 83.

9 Col.dr. Ion Bălăceanu, *Revoluția tehnologică contemporană și impactul ei asupra potențialului militar*, Editura AISM, București, 2001, p. 32.

10 *Glosarul la „Doctrina Operațională a Forțelor Terestre”*, proiect, 2009.

11 *Ibidem*, p. 53; în *Lexiconul militar*, ediția II, Editura Saka, 1994, p. 17 se arată: „Cazurile tipice de agresiuni armate sunt: invadarea sau atacarea teritoriului unui stat, bombardarea porturilor sau coastelor sale de către forțele armate ale altui stat”.

12 Gl.bg. Marin Stafie, *Amenințarea, agresiunea și riposta aeriană – componente importante ale războiului modern în perspectiva primelor decenii ale mileniului III*, teză de doctorat, p. 84.

13 *Ibidem*, p. 85.

BIBLIOGRAFIE

Dicționar al limbii române contemporane, București, 1980.

Glosarul la „Doctrina Operațională a Forțelor Terestre”, proiect, 2009.

Lexiconul militar, Ediția a II-a, Editura Saka, 1994.

Agafiței Iulian, *Sistemul apărării aeriene extinse. Considerații și contribuții teoretice la modelul de organizare și planificare operațională al sistemului apărării aeriene extinse*, Editura AISM, București, 2008.

Bălăceanu Ion, *Revoluția tehnologică contemporană și impactul ei asupra potențialului militar*, Editura AÎSM, București, 2001.

Bălăceanu Ion, Martin Iulian, *Câmpul de luptă modern sub impactul tehnologiilor contemporane*, Editura Ars Docendi, București, 2003.

Bălăceanu Ion, Martin Iulian, Dragomirescu Valentin, *Interacțiunea strategiilor în conflictele armate moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.

Grumaz Alexandru, *Al treilea război mondial*, Editura RAO, București, 2013.

Iliescu Mihai, *Strategia apărării antiaeriene*, Revista „Observatorul Militar” nr. 34 din 1995.

Martin Iulian, *Tendențe privind modernizarea și întrebuințarea sistemelor de artilerie și rachete antiaeriene în concepția unor armate moderne*, Sesiunea de comunicări științifice, Editura Etnograph, Cluj-Napoca, 2004.

Năbârjoiu Nicolae, *Amenințarea aeriană și riposta antiaeriană*, Editura AISM, București 1996.

Shea Jamie – purtător de cuvânt al NATO și alți oficiali ai Pentagonului (canalul CNN), pe timpul conflictului din Iugoslavia, în ziarul „Cronica Română”, nr. 2.089 din 15.12.1999.

Stafie Marin, *Amenințarea, agresiunea și riposta aeriană – componente importante ale războiului modern în perspectiva primelor decenii ale mileniului III*, Editura AÎSM, București, 2002.

SPAȚIUL CIBERNETIC – UN NOU MEDIU DE CONFRUNTARE

CYBERSPACE – A NEW ENVIRONMENT OF CONFRONTATION

Expert securitate națională Cătălin-Iulian BALOG*

Pe parcursul ultimilor 20 de ani, tehnologia informației s-a dezvoltat rapid. De la un instrument administrativ pentru optimizarea proceselor de birou, aceasta reprezintă acum un instrument strategic în industrie, administrație și armată. Înainte de 11 septembrie 2001, subiectele referitoare la riscurile și amenințările din spațiul cibernetic, precum și cele despre confruntarea cibernetică, erau discutate doar în grupuri reduse de experți. Însă, începând cu 11 septembrie, a devenit evident faptul că spațiul cibernetic presupune nu doar existența unor vulnerabilități serioase, dar și posibilitatea unor confruntări la nivelul întregii societăți.

Over the past 20 years, information technology has developed greatly. From an administrative tool to optimize office processes, it is now a strategic instrument of industry, government or military. Before September 11, topics related to risks and threats in cyberspace, and those about cyber confrontation were discussed only by small groups of experts. But since September 11, it is obvious that cyberspace is not only about the serious vulnerabilities, but also about the possibility of confrontation at all levels of society.

Cuvinte-cheie: cyberspace; risks; threats; vulnerabilities; confrontation.

Keywords: spațiu cibernetic; riscuri; amenințări; vulnerabilități; confruntare.

De peste două decenii, oamenii încearcă să înțeleagă amenințarea cibernetică, să evalueze riscurile specifice la adresa indivizilor și a organizațiilor (inclusiv a statelor-națiune), precum și răspunsurile adecvate. Deși s-a investit semnificativ în asigurarea securității informațiilor, majoritatea experților în securitate cibernetică apreciază că un adversar persistent, bine pregătit și care dispune de resurse suficiente, va avea adesea succes în atacurile asupra sistemelor informatice, mai ales în situația în care sporirea capacității de apărare este singura formă de răspuns la un atac cibernetic. Din acest motiv, o atenție sporită este acordată descurajării unor astfel de atacuri, în primă instanță, în special la nivel guvernamental, acolo unde există atribuțiuni și competențe, precum și o gamă largă de instrumente specifice pentru investigarea activităților care pot afecta siguranța publică și securitatea națională.

Înțelegerea amenințărilor în spațiul cibernetic

Înțelegerea amenințărilor cibernetică este o sarcină dificilă, atât în ceea ce privește evaluarea, cât și diminuarea având în vedere următoarele argumente:

- Există mulți actori care manifestă intenții rele. Costurile reduse ale tehnologiei informației și comunicațiilor, conectivitatea pe scară largă la Internet, precum și ușurința de a crea sau de a obține produse *software* de tip *malware* înseamnă că aproape oricine poate desfășura activități de tip *malware*¹. Într-adevăr, Internetul este un mediu ideal pentru a comite o infracțiune cibernetică, deoarece acesta oferă o serie de caracteristici specifice: conectivitate, anonim, lipsa de trasabilitate, precum și o mare diversitate de obiective. Actorii care manifestă intenții rele includ persoane, grupuri de crimă organizată, grupuri teroriste și chiar state-națiune, iar acțiunile care ar putea descuraja un grup pot fi mai puțin eficiente împotriva altuia.

- Există la fel de multe motive ca și actori. Aceste motive pot avea legătură cu zonele tradiționale de activitate infracțională (de exemplu,

***Ministerul Apărării Naționale**
e-mail: catalin.balog@gmail.com

fraude cibernetice sau pornografie infantilă), spionaj economic, spionaj militar sau chiar război cibernetic.

- Există o diversitate de vectori, mulți utilizați în mod obișnuit ca vectori de atac. Lăsând la o parte lanțul de aprovizionare și amenințările din interior, care prezintă provocări proprii, agresorii din exterior ar putea profita de vulnerabilități ale unor produse, erori de configurare ale sistemelor informatice și tehnici de inginerie socială. Deoarece actori diferiți pot utiliza tehnici similare, este posibil ca natura atacului să nu ofere indicii suficiente referitoare la identitatea agresorului sau la motivele acestuia. Acest fapt, combinat cu anonimatul și lipsa de trasabilitate, înseamnă că atribuirea atacurilor este foarte dificilă, iar încadrarea în gama activităților de tip *malware* este, de asemenea, foarte dificilă.

- Internetul este un domeniu comun și integrat. Totodată, acesta este un mediu comun pentru cetățeni, întreprinderi și guverne, într-un mod în care este dificilă separarea unui grup de altul. Mai mult decât atât, libertatea de exprimare, tranzacțiile comerciale, activitățile de spionaj și războiul cibernetic pot coexista în acest domeniu comun și integrat, toate în același timp și în același mediu. Cu o capacitate limitată de a analiza a actorilor și a activităților este extrem de greu de găsit răspunsuri adecvate unor amenințări specifice.

- Posibilele consecințe ale unui atac sunt foarte greu de prezis. Anumite activități de tip *malware*, cum ar fi scanarea rețelei sau accesul neautorizat, pot fi un prelude la furtul de informații, o încălcare a integrității datelor sau o întrerupere a unui serviciu. Mai mult decât atât, interdependențele complexe dintre sistemele informatice sugerează că ar putea exista efecte în cascadă, neprevăzute, unele chiar mai severe decât cele anticipate. În cele din urmă, în timp ce unele atacuri pot fi evidente (de exemplu, un atac de tip *Denial of Service*² împotriva unei infrastructuri critice) și generează un răspuns rapid, alte atacuri pot fi extrem de greu de detectat. În context, putem avea în vedere extragerea unor date din sisteme sensibile, iar un scenariu mai grav ar putea fi modificarea unor date critice într-un astfel de sistem. Nu numai că aceste atacuri sunt dificil de detectat, dar poate exista dificultatea de a discerne dacă datele au fost schimbate fără drept, făcând astfel dificilă revenirea într-o stare anterioară, bună.

- Cele mai rele scenarii sunt alarmante. În mass-media, în spațiul politic și în cel al experților în domeniu, aceste scenarii includ perturbarea serviciilor de infrastructură critică, împiedicând funcții economice cheie sau chiar primejduirea siguranței publice și a securității naționale (explicând astfel, trimerile des repetate la un „Pearl Harbor electronic”). Complexitatea acestor scenarii, care rezultă în parte din interconectivitatea masivă și dependențele dintre sistemele care nu sunt întotdeauna bine înțelese, a făcut dificilă posibilitatea dezvoltării unui consens în ceea ce privește consecințele probabile ale unui atac. O societate dependentă de sistemele informatice și de datele pe care acestea le conțin poate fi deosebit de grav afectată în lipsa capacității de recuperare rapidă în urma unui astfel de atac.

Așadar, într-un mediu în care există atât de mulți actori cu atât de multe motive – și acești actori și activitățile lor sunt combinate cu activități inofensive și chiar protejate constituțional – este de înțeles de ce persoanele și instituțiile însărcinate cu elaborarea unor soluții tactice și strategice sunt în dificultate. Astfel, este ușor de înțeles de ce există o atât de mare îngrijorare pentru un mediu în care actorii și motivele pot fi necunoscute și în care consecințele unor asemenea activități pot fi catastrofale.

În consecință, se poate afirma că, în funcție de categoria de amenințare, fiecare stat implementează diferite resurse și fiecare resursă are propriul set de reguli. Acest model tradițional funcționează bine atunci când se poate identifica natura atacului; în mod special, „cine” și „de ce” atacă. Însă, în era informațională, acest model tradițional eșuează pentru că atunci când sistemele informatice sunt supuse unui atac, „cine” și „de ce” atacă sunt cel mai adesea necunoscute. În context, se poate aminti un lucru deja cunoscut: faptul că doar statele au acces la arme de război nu mai este o afirmație corectă, cel puțin nu în cazul unui război informațional.

Regândirea amenințărilor în spațiul cibernetic

Într-o lume în care amenințările și acuzațiile vizând activități de criminalitate cibernetică, spionaj economic, militar și război cibernetic sunt în continuă creștere, este deosebit de important ca guvernele și experții în securitate cibernetică să analizeze cu toată seriozitatea activitățile de tip *malware* și cele mai adecvate forme de

răspuns. Punctul de plecare este descurajarea și oprirea acestui gen de activități, pe baza stabilirii identității agresorului (atribuirea) și a motivației atacului (categoria). În privința atribuirii, „cine” și, prin deducție, probabil, „de ce”, se poate stabili o atribuire puternică, o anumită probabilitate de atribuire (ridicat la scăzut) sau nicio atribuire. În privința categoriilor, se poate stabili o încadrare într-una dintre cele patru activități: criminalitate cibernetică, spionaj economic, spionaj militar și război cibernetic. Fiecare nivel de atribuire și fiecare categorie de atac ridică probleme unice în ceea ce privește răspunsul cel mai adecvat. Deși măsurile defensive sunt întotdeauna adecvate și nimic nu împiedică pe cineva să adopte măsuri puternice de securitate, precum adoptarea autentificării multi-factor, măsurile puternice de apărare nu sunt suficiente, chiar dacă ar putea descuraja agresorii care caută ținte ușoare. Agresorii motivați, bine pregătiți și care dispun de resurse suficiente sunt, mai degrabă, stimulați de o apărare puternică.

Problema atribuirii

Punctul de plecare pentru orice nouă strategie de securitate cibernetică trebuie să se concentreze asupra problemei atribuirii pentru că, chiar dacă caracterul deschis și anonimul specific Internetului determină dificultatea atribuirii, existența unei idei referitoare la „cine” și „ce” ar putea face – referitor la un eventual atac – este cu siguranță de ajutor. Astăzi, atribuirea este extrem de dificilă atât din motive tehnice, cât și nontehnice. Informațiile privind sursa pot lipsi total sau parțial, sau pot fi inexacte, iar posesorii unor informații relevante pot manifesta reticență în publicarea acestora; chiar și guvernele care doresc să colaboreze întâmpină uneori anumite dificultăți de natură juridică. Mai mult decât atât, de fiecare dată când se vorbește despre partajarea unor date, este aproape imposibil să se ajungă la un consens asupra a ceea ce înseamnă acestea. Pe de altă parte, problema atribuirii evidențiază numeroasele provocări în acest domeniu. Cum se apreciază „gradul de probabilitate” și care este gradul de toleranță pentru „ceva rău”, cum se apreciază „asistența semnificativă” și „asistența în timp util” și care va fi modul de „răspuns proporțional”? Toate aceste întrebări dificile au fost abordate și în alte domenii, de exemplu, în domeniul proliferării nucleare, în domeniul dezvoltării armelor de distrugere în masă și în domeniul sprijinului acordat teroriștilor.

Categorii de atacuri

Desigur, în unele cazuri, atribuirea – sau cel puțin o probabilitate mare de atribuire exactă – este posibilă, indiferent de categoria³ în care se poate încadra un atac cibernetic. Odată ce acest lucru este fundamentat, devine clar cazul în care mecanismele actuale de intervenție ale societății ar putea fi îmbunătățite și cazul în care trebuie să fie adoptate noi strategii.

Prima categorie se referă la infracțiuni cibernetică convenționale⁴. Aceste infracțiuni includ cazurile în care calculatoarele sunt utilizate în scopuri criminale tradiționale, cum ar fi fraudă, sau folosite ca instrumente pentru a comite infracțiuni tradiționale (de exemplu, distribuția de pornografie infantilă). În această categorie, mecanismele existente de aplicare a legii oferă cadrul general pentru un răspuns adecvat, dar mai este mult de lucru pentru a actualiza și armoniza regimurile juridice naționale și pentru a crește semnificativ viteza de execuție în aplicarea legii. Statele-națiune ar trebui să fie încurajate să adopte o legislație a criminalității cibernetică acolo unde este nevoie, pentru a se putea dezvolta capacitatea și capabilitatea de luptă împotriva criminalității cibernetică, precum și de a se alătura eforturilor internaționale în acest sens⁵. Eforturile de combatere a spălării banilor și a altor infracțiuni transnaționale pot constitui lecții valoroase în acest domeniu.

A doua categorie se referă la cazurile de spionaj militar; mai precis, la afirmațiile conform cărora unele state-națiuni pătrund în sistemele unor agenții guvernamentale și/sau baze industriale militare și extrag cantități mari de date sensibile, cu caracter militar. Fără a diminua gravitatea acestor afirmații, este important să se recunoască faptul că spionajul militar este o activitate care se desfășoară din timpuri imemorabile și că unele victime ale spionajului militar pot fi angajate în astfel de activități de spionaj, ele însele. Știind că este puțin probabil ca un astfel de comportament să fie eradicat, statele ar trebui să adopte un nivel de apărare cibernetică agresivă, grație capacităților lor ofensive, și să folosească acele elemente tradiționale ale puterii naționale care sunt de obicei utilizate pentru a răspunde preocupărilor de spionaj.

A treia categorie se referă la cazurile de spionaj economic și alte evenimente cibernetică în care guvernele au clar diferențe filozofice asupra a ceea ce constituie un comportament acceptabil.

De exemplu, multe state cred că întreprinderile ar trebui să concureze pe un teren de egalitate și că sistemele juridice ar trebui să protejeze dreptul celor care dezvoltă idei noi pentru a le valorifica. Prin contrast, alte state cred că securitatea națională este dependentă de securitatea economică și, pentru a obține un avantaj economic, guvernului îi revine rolul de a sprijini industriile autohtone împotriva furtului de proprietate intelectuală creată în alte state (sau cel puțin de a închide ochii atunci când o firmă autohtonă sustrage informații de la concurenții străini). Aceste state nu sunt descurajate de faptul că o astfel de abordare este în același timp imorală și fără perspectivă. Este imorală, deoarece furtul de proprietate intelectuală este, pur și simplu, furt, iar lipsa de perspective decurge din faptul că o țară nu poate stabili o cultură a inovării și nu poate obține un avantaj economic adevărat în condițiile în care drepturile de proprietate intelectuală nu sunt respectate. În cazul în care între state nu se manifestă astfel de diferențe filozofice, diplomația internațională ar trebui să se concentreze pe stabilirea normelor internaționale adecvate și pe reglementarea acestor norme în cadrul acordurilor internaționale, așa cum s-a procedat în alte domenii, amintite anterior.

Un alt domeniu de dispută filozofică, și unul chiar mai dificil decât spionajul economic, se referă la libertatea de exprimare. În ceea ce privește spionajul economic, dezbateră este una destul de simplă: este sau nu adecvat furtul de proprietate pentru obținerea unor beneficii economice naționale? În schimb, dreptul de liberă exprimare se bazează pe un *continuum*: unele state sunt mai restrictive decât altele. În astfel de cazuri pot apărea probleme în ceea ce privește măsura în care exprimarea este limitată (de exemplu, există o mare diferență între incriminarea unui discurs caracterizat de ură și incriminarea unui discurs religios sau politic), precum și dacă guvernul care restricționează exprimarea a fost ales în mod democratic (astfel, indicând faptul că orice restricții sunt sancționate de către populație). Pentru a complica și mai mult lucrurile, putem spune că atunci când statele negociază acorduri internaționale și stabilesc comportamentul normativ, este ceva obișnuit să existe anumite prevederi ale tratatului – în esență, limitate – care asigură guvernelor autoritatea de a lua măsurile necesare pentru protejarea siguranței publice și asigurarea securității naționale, fără

a aduce atingere altor dispoziții ale tratatului. Deoarece statele nu vor renunța la dreptul suveran de protejare a siguranței publice și de asigurare a securității naționale – și pentru că limitări ale exprimării sunt adesea justificate ca fiind necesare pentru menținerea ordinii publice – este puțin probabil că astfel de negocieri vor produce cu ușurință noi comportamente normative. Totuși, acordurile privind marjele pot fi încă realizabile. De exemplu, într-o epocă în care conținutul creat de utilizatori este transmis prin intermediul sistemelor informatice la nivel mondial și stocat în *cloud*⁶, asigurarea unei protecții pentru cei care oferă canale de transport sau servicii de *cloud computing* ar fi justificată, în special dacă aceștia sunt receptivi atunci când sunt invocate probleme de legalitate.

A patra categorie se referă la războiul cibernetic, un domeniu deosebit de dificil pentru că, așa cum am menționat anterior, Internetul este un domeniu comun și integrat. În lumea fizică este mai ușor să faci distincția dintre trupe și spitale și există chiar norme / reguli de război care stipulează răspunsurile permise atunci când trupele lansează atacuri de pe acoperișurile spitalelor. Internetul nu permite existența unor astfel de delimitări clare. Însă, astăzi există și o altă problemă: societatea redefiniește războiul cibernetic. Să luăm, ca exemplu, cazul unui individ care a încercat să bombardeze, recent, un avion care se deplasa către Detroit, Michigan, și în care, pe baza informațiilor cunoscute, s-a sugerat faptul că acest individ a avut conexiuni cu un cunoscut grup terorist. În urma acestei încercări, a existat o dezbateră intensă referitoare la încadrarea juridică a autorului: această persoană reprezintă un criminal, căruia trebuie să-i fie citite drepturile constituționale, sau un combatant inamic, căruia trebuie să i se asigure o custodie militară. Desigur, în viitor, într-un caz similar, un simpatizant al unei cauze extremiste s-ar putea să se angajeze să arunce în aer un avion, fără a avea nicio legătură oficială cu vreun grup terorist organizat; autorul ar putea fi, pur și simplu, un simpatizant care acționează singur. În cazul în care acest lucru se va întâmpla, un stat-națiune s-ar putea găsi în stare de război cu un singur individ. Războiul asimetric are implicații semnificative pentru atacurile cibernetice, pentru că Internetul permite unui potențial individ, anonim și nedetectabil, care dispune de resurse reduse, să se angajeze într-un război cibernetic cu un stat-națiune. Ca atare, este necesar să fie luate în considerare regulile unui astfel de război cibernetic, asimetric.

Chiar dacă războiul cibernetic a fost limitat la activitatea statului-națiune, riscul producerii unor accidente în domeniul infrastructurilor critice și a bunurilor aparținând unor persoane cu statut *non-combatant* este unul semnificativ, mai ales atunci când se consideră că este greu de prezis care ar fi consecințele nedorite ale unui atac cibernetic. La ora actuală, ținând seama de apariția serviciilor de *cloud computing* și de dezvoltarea accentuată a Internetului, se manifestă o părere unanimă referitoare la creșterea importanței militare și la perfecționarea capacităților cibernetică militare, avându-se în vedere tot ceea ce poate constitui o activitate militară adecvată în acest domeniu comun și integrat. Dacă, într-adevăr, temerile actuale se îndreaptă către un „Pearl Harbor electronic”, atunci, poate că o parte a unui răspuns adecvat ar putea fi reprezentat de o „Convenție de la Geneva electronică”⁷, pentru a proteja drepturile celor necombatant.

Cele patru categorii prezentate anterior sunt importante nu pentru că elimină cele mai dificile întrebări, ci pentru că pot ușura, în anumite situații, dezvoltarea unor strategii preventive și reactive în cazurile în care există o atribuire. De asemenea, ele pot ajuta la reducerea paraliziei care poate să apară atunci când se încearcă proiectarea unei strategii unice pentru nenumărate alte amenințări, similare doar prin înglobarea lor tehnologică.

Concluzii

Nu există îndoială că Internetul, caracterizat de conectivitatea sa la nivel global, anonimul și lipsa de trasabilitate, reprezintă cele mai serioase provocări pentru sectoarele public și privat care au sarcina de a-l proteja. Amploarea activității infracționale, numărul de actori și motive, precum și incertitudinea de atribuire au determinat improvizarea unor răspunsuri adecvate la atacuri dificile și imposibilitatea standardizării acestor răspunsuri de natură cibernetică. Deși nu există răspunsuri ușoare, o probabilitate sporită în atribuire și reguli mai clare pentru a răspunde atât atacurilor atribuite și nonatribuite ar permite dezvoltarea și punerea în aplicare a unor strategii și tactici mai bune pentru a răspunde amenințărilor cibernetică.

Dacă această analiză este corectă, cursul de acțiune viitor devine mai clar:

- trebuie să existe o inovație referitoare la atribuire. Aceasta include atât inovația tehnologică

(pentru a permite surselor găsirea unui punct de vedere tehnic) și inovații juridice / diplomatice (pentru a permite datelor partajarea rapidă, chiar și la nivel transfrontalier).

- pentru a face față criminalității cibernetică, este important ca statele să adopte legi naționale care să protejeze spațiul cibernetic, să construiască capacitatea de aplicare a legii și să sprijine eforturile internaționale de combatere a criminalității informatice.

- pentru a aborda spionajul economic și alte domenii în care există un dezacord filozofic, trebuie să existe, în prealabil, discuții la nivel internațional care să urmărească stabilirea unor norme care apoi să fie puse în aplicare prin intermediul politicilor naționale și a organizațiilor internaționale.

- pentru a aborda spionajul militar, statele-națiune trebuie să-și îmbunătățească propria stare de securitate informatică, să-și construiască cele mai adecvate capacități ofensive, după caz, și să recurgă doar la mecanismele diplomatice și politice existente pentru a aborda eventualele litigii.

- pentru a aborda problemele referitoare la războiul cibernetic, statele trebuie să-și dezvolte, în primul rând, pozițiile interne care vor sta la baza normelor care vor stipula în ce va consta acest nou domeniu, având grijă să recunoască caracterul comun și integrat al acestuia. Apoi, trebuie să existe un dialog internațional, conceput pentru a crea normele internaționale de comportament în spațiul cibernetic. Crearea acestor norme va fi o sarcină extrem de dificilă, dar necesară și, în cele din urmă, inevitabilă. Absența unui astfel de acord și, în mod implicit, existența unor acțiuni unilaterale și potențial neprincipiale va determina apariția unor consecințe care vor fi inacceptabile și ulterior, regretabile.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 *Software* rău intenționat (numit adesea *malware*, construit din sintagma *malicious software*, „software răuvoitor”) – este un tip de *software* proiectat intenționat pentru deteriorarea unui calculator sau infiltrarea în el, sau/ și deteriorarea ori infiltrarea în întregi rețele de calculatoare, fără consimțământul proprietarului respectiv. Noțiunea se utilizează generalizat de către specialiștii IT pentru a desemna orice formă ostilă, intruzivă sau supărătoare de *software* sau cod de program.

2 Un atac cibernetic de tip *DoS* (de la expresia engleză „Denial of Service”, în traducere: refuzul, blocarea serviciului) sau *DDoS* („Distributed Denial of Service”, blocarea distribuită a serviciului) este o încercare frauduloasă de a indisponibiliza sau bloca resursele unui calculator. Deși mijloacele și obiectivele de a efectua acest atac sunt foarte diverse, acest atac este, în general, efectul eforturilor intense ale unei (sau a mai multor) persoane de a împiedica un *website* sau și servicii Internet de a funcționa eficient, temporar sau nelimitat.

3 Aceste atacuri se încadrează în patru categorii diferite, prezentate în continuare.

4 Categoria criminalității cibernetice este de departe cea mai largă și cea care surprinde cel mai mare număr de actori (de la minori la recidiviști) și cel mai mare număr de motive / acțiuni (de la falsificarea notelor în catalogul electronic, la școală, la comiterea unor fraude complexe, cu provocarea unor pagube semnificative într-un sistem IT, într-un context non-război). În mod evident, răspunsurile guvernamentale internaționale vor trebui să fie flexibile și proporționale.

5 De exemplu, Convenția Consiliului Europei din 23/11/2001 privind Criminalitatea Informatică, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 343 din 20/04/2004, Seria Tratatelor Europene nr. 185, Budapesta, 23 noiembrie 2001.

6 *Cloud* sau *cloud computing* este un concept modern în domeniul IT, reprezentând un ansamblu distribuit de servicii de calcul, aplicații, acces la informații și stocare de date, fără ca utilizatorul să aibă nevoie să cunoască amplasarea și configurația fizică a sistemelor care furnizează aceste servicii.

7 *Convențiile de la Geneva* reprezintă ansamblul a patru tratate formulate la Geneva, Elveția, tratate care stabilesc standardele dreptului internațional în ceea ce privește problemele umanitare. Aceste tratate se referă în principal la tratamentul necombatanților și prizonierilor de război. Ele nu au nicio legătură cu problema folosirii armamentului în timp de război, care este acoperită de Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 și de Protocolul de la Geneva din 1925 (*care*

privește folosirea armelor chimice și biologice). O Convenție de la Geneva electronică ar putea fi un document care se referă la strategia de securitate cibernetică a UE, clarificând roluri și responsabilități și stabilind acțiunile necesare, pe baza unei protecții și promovări solide și eficiente a drepturilor cetățenilor, astfel încât mediul *online* să devină cel mai sigur din lume.

BIBLIOGRAFIE

Strategia de Securitate Cibernetică a României și Planul de acțiune la nivel național privind implementarea Sistemului Național de Securitate Cibernetică, în M.O. nr. 296 din 23 mai 2013, H.G. nr. 271/2013)

Dunnigan James F., *Noua amenințare mondială: cyberterrorismul*, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2010.

McLuhan Marshall, *Mass-media sau mediul invizibil*, Editura Nemira, București, 1997.

Lawrence A. Gordon, *Cybersecurity risk management: an economics perspective*, <http://www.rhsmith.umd.edu/faculty/lgordon>

FFIEC Handbook Definition of Reputation Risk, <http://ithandbook.ffiec.gov/it-booklets/retail-payment-systems/retail-payment-systems-riskmanagement/reputation-risk.aspx>

Governing for Enterprise Security, <http://www.cert.org/governance/>

Socializing Securely: Using Social Networking Services, http://www.us-cert.gov/reading_room/safe_social_networking.pdf

US-CERT's Protect Your Workplace Posters & Brochure, http://www.us-cert.gov/reading_room/distributable.html

What Businesses can do to help with cyber security, http://www.staysafeonline.org/sites/default/files/resource_documents/What%20Businesses%20Can%20Do%202011%20Final_0.pdf

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/6653119.stm>

<http://www.securitatea-informatiilor.ro>

<http://www.sri.ro>

RISURI ȘI AMENINȚĂRI CU IMPACT ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE EUROATLANTIC, GENERATE DE CLIMATUL DE INSTABILITATE DIN SPAȚIUL EST EUROPEAN ȘI ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

THE RISKS AND THREATS THAT COVER THE EURO ATLANTIC SECURITY FIELD, DRIVEN BY THE EASTERN EUROPEAN AND EXTENDED BLACK SEA AREA INSTABILITY

Col.dr. Ovidiu MOȘOIU*
Col.conf.univ.dr. Iulian MARTIN**

Instabilitatea din Zona Extinsă a Mării Negre și mai ales criza din Ucraina pot afecta securitatea și stabilitatea statelor vecine și chiar a continentului în ansamblu. Cauzele sunt multiple, dar alianța NATO și UE sunt obligate să intervină pentru menținerea securității și păcii, pentru apărarea populațiilor și teritoriilor statelor membre. Situația tensionată din Europa de Sud-Est poate afecta alimentarea cu energie a statelor europene lucru ce ar determina o reacție negativă a opiniei publice în ansamblu care ar afecta și mai mult interesele statelor din acest areal.

The instability that surrounds the extended area of the Black Sea and specially the Ukrainian crisis, could affect the security and stability of the neighbors and even the whole continent. The causes are multiple, but NATO and EU are forced to interfere in order to maintain the security and peace, to protect the people and the territories of the member states. The tense situation in the Eastern Europe could affect the energetic supply of the European states which would generate a negative reaction of the public opinion and would affect even more the states interests in this area.

Cuvinte-cheie amenințări; criză; interes; pericol; politică; riscuri; securitate; spațiu.

Keywords: threats; crisis; interests; danger; policy; risks; security; area.

Astăzi, mai mult ca oricând vorbim despre influențele fenomenului de globalizare și regionalizare asupra situației și relațiilor internaționale, asupra dezvoltării și extinderii crizelor. Cauzele acestor fenomene sunt multiple, dar, în prezent, schimbul de informații efectuat prin intermediul multitudinii de canale, condiționarea și dependența fenomenelor ce se produc în comunitățile umane reprezintă în accepțiunea multor specialiști motivul amplificării efectelor unei crize care se manifestă la un moment dat într-o anumită locație. În aceste condiții, riscul extinderii unei crize militare, financiar-bancare sau politico-militare într-o zonă care ar putea afecta milioane de oameni este mult mai mare. Cauzele crizelor actuale sunt amplificate de nivelul resurselor la dispoziția actorilor statali, securitatea energetică și cibernetică, rivalitățile istorice dintre state în special din cauza disputelor teritoriale, diferențele culturale și religioase, interdependențele manifestate pe piața de capital, datoriile publice ale statelor, scăderea producției economice și a exporturilor etc. Toate aceste chestiuni modifică comportamentul actorilor statali sau nonstatali afectați, pe plan zonal și internațional.

Pe fondul schimbărilor ce se petrec în zona de sud-est a Europei, în statele limitrofe crizelor pot apărea probleme economice și sociale stimulate de măsurile impuse de organizațiile internaționale subiecților aflați în disputele teritoriale, lucruri ce

*Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă
e-mail: ovidiu_mosoiu@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: imartinlfd@yahoo.com

pot afecta schimburile comerciale în derulare și termenele contractelor de furnizare a resurselor energetice necesare bunului trai al populațiilor și funcționării normale a economiilor și așa afectate de criza financiară. Evenimentele amplifică îngrijorările privind siguranța energetică sau securitatea națională și pot evolua rapid extinzându-se la nivel european sau chiar mondial.

Europa de Sud-Est și Zona Extinsă a Mării Negre, spațiu geopolitic de interes pentru marii actori de securitate contemporană

Pentru început, la acest subiect, ne-am îndreptat atenția cercetării științifice asupra delimitării fizice a zonei Europei de Sud-Est și a Zonei Extinse a Mării Negre despre care vom dezvolta problematica propusă. Studiind mai multe surse de informare din domeniul geopoliticii, securității și strategiei am ajuns la concluzia că această arie este una foarte importantă din perspectiva domeniilor enumerate și totodată se află în atenția tuturor actorilor statali și nonstatali ce aparțin acestei zone, dar și celor din afara ei. Actorii statali principali din această zonă sunt cei care din punct de vedere geografic se regăsesc în Peninsula Balcanică, statele riverane la Marea Neagră și statele din Caucaz. De la vest spre est, spațiul este delimitat de Balcani și Marea Caspică, iar de la sud la nord zona se întinde între Cipru până în nordul Ucrainei. Prin urmare, în acest areal sunt state foarte importante în balanța de putere zonală gen Rusia și Turcia, state cu putere medie România, Ucraina, Bulgaria, Grecia și state care tind să-și dezvolte statutul și relațiile internaționale cum sunt Georgia, Moldova, Armenia, Azerbaidjan, Albania și statele din Balcani.

În acest areal destul de întins au fost și sunt în derulare o serie de crize (unele conflicte înghețate) dintre care amintim conflictele din Abhazia și Osetia, regiunile din Georgia; conflictul ruso-georgian; conflictele dintre Azerbaidjan și Armenia pentru regiunea Nagorno-Karabah; Moldova și Transnistria; conflictul ruso-cecen și criza Ucrainiană demarată la sfârșitul anului 2013 și începutul anului 2014. Totodată, trebuie amintite relațiile reci dintre Grecia și Turcia, state membre NATO. Se pare că această regiune este marcată și încărcată de o permanentă stare conflictuală care își are originile din istoria tumultuoasă a statelor amintite. Să nu uităm faptul că și Primul Război Mondial a avut scânteia în Balcani, arie în care astăzi

asistăm la criza din Kosovo și în care după 1990 s-a înregistrat cel mai sângeros război ce a avut loc în Europa, după 1945, și în urma căruia s-a destrămat Iugoslavia. Prin urmare, vorbim despre două focare de instabilitate, Caucazul și Balcanii, care induc o stare de insecuritate economică și energetică în toată zona Mării Negre (inclusiv în zona extinsă a acesteia), cu tendințe de sporire a conflictualității. Prin toate aceste exemple de insecuritate s-a atras atenția marilor puteri occidentale și principalelor organizații de securitate și politico-militare din care amintim OSCE, ONU, NATO, UE.

Organizațiile de securitate și marile puteri au fost nevoite să intervină în aceste crize mai noi sau mai vechi în scopul limitării lor și stabilizării zonei. Efectele unor asemenea divergențe au depășit granițele fizice ale statelor implicate nemijlocit creind sentimente de insecuritate pentru întreaga Europă. Mai mult, după 1990, organizațiile cu vocație de securitate zonală și mondială NATO și UE au pus în aplicare politica ușilor deschise extinzându-se către est, asigurând prin aceasta o soluție viabilă pentru stabilitate și securitate. România, membră NATO din 2004 și UE din 2007, a ajuns să fie granița de est a celor două sisteme politico-militare și prin urmare expusă unor riscuri și pericole zonale prin simpla vecinătate cu statele aflate în conflicte și crize. De altfel, după 1990, riscurile, pericolele și amenințările la adresa României au fost într-o permanentă creștere ceea ce a influențat politica internă și externă a statului. Prin măsurile luate de clasa politică până în prezent s-au realizat obiective impotante pe linia securității statale, dar mai sunt multe de făcut în ceea ce privește politica internă care trebuie să țintească revigorarea economică, creșterea locurilor de muncă, îmbunătățirea sectorului de sănătate, învățământul etc.

Securitatea în zonă depinde, în acest moment, de implicarea consecventă a NATO, UE, OSCE și chiar a unor mari puteri statale: SUA, Marea Britanie, Germania, Franța, deoarece nu există o percepție unanimă privind viitorul acesteia și asupra statutului fiecărui stat din regiune în parte. Orientarea politică a statelor mai mici către integrarea în NATO și UE garantează implementarea principiilor sociale democratice și ale economiei de piață cu o perspectivă clară asupra soluționării conflictelor înghețate care sunt înăbușite în multe locuri și de prea mult timp.

Rusia nu poate renunța la politica sa expansionistă în zona Mării Negre fixată cu mult timp în urmă având probleme teritoriale și dispute pe baza graniței cu Ucraina. În același timp încurajează și sprijină direct acțiunile separatiste (de proclamare, recunoaștere și menținere a independenței) ale populației rusofone din regiunile de est și sud ale Ucrainei, Transnistriei, Abhaziei și Osetiei de Nord care pot crea acea zonă tampon denumită Nova-Russia¹. În același timp, Rusia dorește să fie tratată ca o mare putere continentală cu drepturi egale în ceea ce se dorește (în viziunea ei) a fi securitatea europeană unică de la țărmul Oceanului Atlantic până limita estică europeană. Totodată, Rusia este interesată de înființarea organizației Eurasiatice, o organizație tip UE în zona ei de influență care să cuprindă fostele state din CSI și statele asiatice printre care și China.

SUA poate folosi influența din acest areal ca punct de plecare pentru acțiunile de control și de influență în Orientul Mijlociu și în zona Mării Caspice bogată în resurse energetice. Marile puteri europene dependente de gazul rusesc folosesc Marea Neagră ca punte de legătură pentru diversificarea surselor de energie și a traseelor acestora cu punct de plecare din zona Mării Caspice. Un rol important în această ecuație îl poartă Turcia, stat membru NATO cu ieșire la Marea Neagră, care prin poziția sa strategică ce leagă zona Mării Negre cu Orientul Mijlociu garantează securitatea traseelor energetice care pot alimenta statele din centrul și vestul Europei cu petrol și gaze din zona Mării Caspice.

Turcia, din punct de vedere energetic, este de fapt un stat care asigură tranzitul hidrocarburilor din zona Mării Caspice care prin contractele semnate² este implicat atât în politica UE de asigurare energetică, dar și în politica Rusiei de livrare a acestor resurse de care dispune. Concomitent, acest stat asigură legătura politico-diplomatică între estul Europei și vestul acesteia, fiind interesat de aderarea la UE. Cu toate acestea, Turcia nu este întodeauna pe aceeași lungime de undă cu ideile vecinilor sau ale aliaților (a se vedea problema siriană în care îi susține pe insurgenți/rebeli, contrar poziției Rusiei; poziția diferită în problema israeliană și iraniană față de SUA).

Pe fondul acestor dispute dintre statele din regiune, se remarcă încă o problemă care influențează traseele maritime comerciale sau militare cu ieșire la Marea Mediterană. Toate acestea se unesc

în strâmtoarele Bosfor, Dardanele și Marea Marmara controlate de Turcia și, ulterior, în Marea Egee controlată de Grecia și Turcia. Disputele dintre aceste două state membre NATO pot crea blocaje și situații foarte dificile pentru toate celelalte state care au ieșire la Marea Neagră, mai ales provocatoare pentru Rusia a cărei Flotă Maritimă Militară este staționată în portul din Crimeea, peninsulă recent anexată de marea putere de la răsărit.

Impactul riscurilor și amenințărilor care se manifestă în zona de sud-est a Europei și Zona Extinsă a Mării Negre asupra mediului de securitate euroatlantic

Amenințările emergente, asimetrice și de tip hibrid sunt la rândul lor tot atâtea probleme de rezolvat pentru statele din sud-estul Europei. Dintre aceste tipuri de amenințări putem enumera: terorismul; migrația ilegală; traficul de droguri, arme și carne vie; proliferarea ANM și șantajul cu acestea; mișcările de insurgență. Dar cum nimic nu este de ajuns în epoca pe care o traversăm, iată că a apărut o nouă amenințare la securitatea zonală reprezentată de acțiunile criminale și cu un nivel de violență greu de anticipat ale autointitulatului stat Islamic din Iraq și Levant (ISIL). Justificarea acțiunilor în numele jihadului duce la înrăutățirea traiului pentru populația din Siria și Iraq, precum și pentru statele limitrofe. Extinderea acțiunilor acestora este îngrijorătoare, deoarece au fost semnalate persoane și celule ale acestei grupări teroriste inclusiv pe teritoriul statelor membre NATO și UE. Deși SUA și aliații săi arabi împreună cu o coaliție de state au început o campanie aeriană de bombardare și de nimicire a pozițiilor ocupate de această grupare continuatoare a Al-Qaeda, rezultatele nu sunt cele scontate, deoarece reprezentanții ISIL și-au schimbat tacticile nemaifiind grupați în locuri separate, ei acționând dispersați printre populația civilă, îngreunând sarcinile acțiunilor executate din aer. Acest lucru duce, indirect, la necesitatea unei campanii terestre, lucru mai greu de acceptat de către opinia publică din statele coaliției recent formată în acest scop. Acțiunile sunt justificate invocând articolul 51 din Carta ONU.

Instabilitatea din Siria și nordul Iracului afectează țările vecine inclusiv statele membre NATO, fapt pentru care aliații monitorizează situația și sprijină popoarele din zonă în vederea prezervării păcii și securității. În acest sens, Alianța condamnă

cu tărie acțiunile autointitulatului *stat Islamic*, care prin faptele iresponsabile și de cruzime³ ale reprezentanților săi atrag ura și indignarea întregii lumi. Curios este că faptele lor de „bravură” și violente sunt îndreptate împotriva civililor nevinovați și fără apărare, au un scop religios și caracter etnic. Membrii ISIL, autodeclarați urmași ai Califatului Islamic, nu reprezintă o noutate în Iraq, deoarece și-au făcut apariția cu câțiva ani înainte de retragerea forțelor SUA din Iraq unde a acționat în opoziție față de conducerea statală la acea vreme, fiind de fapt „înrușiți” cu organizația Al-Qaida. Acțiunile lor antiumane au provocat multe crime în rândul populației civile care nu se supun regulilor impuse de ei, devenind o amenințare transnațională.

Criza umanitară și haosul din Siria sunt cauzate de politica internă a regimului președintelui Assad fiind dublată de acțiunile iresponsabile ale ISIL. Starea de insecuritate este resimțită în întreaga regiune⁴ și datorită milioanele de refugiați care au părăsit Siria. Ca urmare la această stare, Alianța a întărit prezența în Turcia inclusiv prin instalarea sistemelor de rachete Patriot. Pericolul întrebuițării armelor chimice de către armata siriană împotriva populației civile încă mai există, în ciuda măsurilor de distrugere a lor luate de Consiliul ONU prin rezoluția UNSCR nr. 2.118 și a misiunii Organizației pentru Interzicerea Armelor Chimice (OPCW⁵).

În contradicție cu situația statelor și regiunilor din fosta URSS, țărilor din flancul estic al NATO: România, Bulgaria, Grecia și Turcia, toate cu ieșire la Marea Neagră, le revine o sarcină deosebit de importantă în stoparea și în descurajarea acțiunilor destabilizatoare ce se manifestă în zona în care trăim. Dezvoltarea bazelor militare SUA instalate în aceste țări, intensificarea exercițiilor comune NATO în zonă și sporirea prezenței militare NATO pe apă, aer sau uscat în zona europeană de est, sud-est și în Marea Neagră, au un efect descurajator garantat pentru orice act nesăbuit de acțiune împotriva populațiilor și teritoriilor statelor membre NATO și UE. Totodată, aceste acțiuni comune ale forțelor aliate în zona de est și sud-est a Europei sporesc încrederea populației și totodată arată unitatea Alianței.

România deși are o deschidere la mare de 245 km, reprezentând 6% din totalul litoralului Mării Negre are o importanță deosebită din punct de vedere geostrategic și geopolitic, deoarece pe

teritoriul ei se regăsesc principalele brațe de vărsare ale Dunării în mare pe care le și controlează, precum și canalul Dunăre-Marea Neagră, elemente prin care se poate asigura navigația dinspre mare spre continent și invers. Mergând pe fluviu către nord se asigură legătura dintre Marea Neagră și Marea Nordului prin canalul Main-Rin. Importanța geostrategică este asigurată și de poziția geografică a țării, fiind situată la intersecția spațiilor europene (balcanice), asiatice și ale Orientului Mijlociu, totul în legătură cu deschiderile pe care le asigură Marea Neagră spre Marea Caspică și Marea Mediterană. Forțele Marinei Militare sunt garantul libertății de navigație pe traseele maritime și fluviale în zona noastră de responsabilitate, asigurând totodată apărarea și promovarea intereselor naționale (inclusiv ale UE) în zona amintită.

România este importantă și din punct de vedere energetic datorită resurselor de petrol, gaze, numărului suficient de mare de rafinării pe care le deține și facilităților portuare. Libertatea de acțiune a țării în zona economică exclusivă la mare se asigură prin misiunile îndeplinite de forțele navale române. Luând în considerare aceste aspecte putem trage speranța ca într-un viitor apropiat țara noastră să devină independentă din punct de vedere energetic, rezolvându-se problema interesului național fundamental în acest sens. Promovarea interesului național la Marea Neagră presupune inclusiv dezvoltarea interesului maritim (naval) național, în competiție cu interesele similare ale celorlalte state din arealul zonei sud-est europene.

Instabilitatea din zona extinsă a Mării Negre și mai ales criza din Ucraina pot afecta alimentarea cu energie a statelor europene. Acest lucru trebuie să fie luat în serios de NATO și UE în ideea rezolvării situațiilor tensionate prin cooptarea Rusiei la discuții și tratative politice serioase. Marea Neagră, la rândul ei, trebuie să devină o mare sigură, ce poate asigura schimburi comerciale echilibrate și în care fiecare stat riveran să aibe drepturi egale permise de dreptul internațional. Nu trebuie omisă situația încă nerezolvată din Balcani, respectiv din Kosovo și fostele state membre ale Iugoslaviei.

În vederea creșterii încrederii dintre statele din zonă este necesar să se dezvolte mecanismele de cooperare existente gen BLACKSEAFOR⁶. Rusia nu trebuie să lipsească din cadrele de cooperare posibile în zona de sud-est europeană.

UE este implicată mai mult în rezolvarea problemelor din Peninsula Balcanică și implicit în zona Mării Negre prin politica de vecinătate inclusiv prin acțiunile României, Bulgariei și Greciei având în vedere și posibila aderare a Turciei la UE. Totodată este implicată în monitorizarea situației la granița ruso-georgiană în urma conflictului dintre cele două state din 2008 și la frontiera moldo-ucrainiană⁷.

Printre problemele UE se numără securitatea energetică, securitatea cibernetică, creșterea șomajului, creșterea imigrației clandestine, riscurile atacurilor teroriste⁸ sau cu rachete balistice, criza financiară etc. Din punct de vedere energetic, problemele sunt cauzate de creșterea consumului, securitatea aprovizionării și diversificarea surselor, dependența de importurile de gaz și petrol, resursele limitate la dispoziție din subsolurile statelor membre, consumul ineficient de resurse energetice, rețeaua de transport insuficient dezvoltată, investiții mici în domeniu. Sinergia pentru Marea Neagră, Politica de vecinătate sau Parteneriatul estic cu state din fostul spațiu sovietic, dar aflate în regiunea Mării Caspice, sunt câteva inițiative ale UE în zona de sud-est europeană menite să asigure siguranța energetică pe continentul european.

Situația din Balcanii de vest este în atenția UE și NATO. Misiunile întreprinse de cele două organizații au drept scop pacea și stabilitatea în zonă. Dialogul dintre Kosovo și Serbia este încurajat pentru a detensiona relațiile bilaterale în baza acordului încheiat în aprilie 2013. NATO încurajează progresele din Serbia și Kosovo și dezvoltă un parteneriat bilateral cu Serbia. Totodată, Alianța va continua misiunea KFOR în cooperare cu UE și autoritățile locale. Dacă situația se va îmbunătăți este luată în considerare și o reducere treptată a mărimii forței care staționează în zonă.

Situația politico-militară din estul și sud-estul Europei în urma amplificării crizei din Ucraina

În perioada actuală, mediul de securitate și mediul operațional sunt în continuă schimbare, volatile, iar amenințările și provocările la adresa securității statelor și stabilității regionale și mondiale sunt în creștere și foarte diversificate.

Anexarea Peninsulei Crimeea de către Rusia, teritoriu ce a aparținut Ucrainei din 1954 până în luna martie 2014, reprezintă acțiunea concretă

a marii puteri de la răsărit care nu respectă convențiile internaționale semnate. Ultimul dintre aceste documente este Memorandumul/Tratatul de la Budapesta din decembrie 1994 prin care Rusia alături de SUA și Marea Britanie se angajau să garanteze independența, integritatea teritorială și suveranitatea Ucrainei în schimbul transferului armelor nucleare ce au aparținut URSS de pe teritoriul său către Rusia, *deținătoare de drept a armelor nucleare*⁹, pentru a fi distruse. Ulterior, secvenței anexării Crimeei a apărut un nou focar de instabilitate în estul Ucrainei, mai precis în regiunile Luhansk și Donetsk unde se manifestă și în prezent tendințe separatiste de către naționaliștii ruși pe fondul sprijinirii lor de către Rusia cu logistica necesară acțiunilor militare.

Acțiunile politico-militare ale Rusiei desfășurate contra intereselor de securitate și integrității Ucrainei, în anul 2014, țară vecină cu unele state membre NATO printre care și România, aduce grave atingeri viziunii de pace pentru Europa pe care o are Alianța și UE în raport cu spațiul euroatlantic. Aceste acțiuni contrare tratatelor și convențiilor internaționale semnate, pot avea consecințe pe termen lung pentru pacea și securitatea pe continent și chiar pe plan mondial.

NATO și UE condamnă în termenii cei mai vehemenți acțiunile Rusiei de anexare a Peninsulei Crimeea (act pe care nu îl recunoaște pe plan internațional) și demonstrația de forță executată la granița de est a Ucrainei. Solicită în același timp Rusiei să oprească sprijinul separatiștilor rusofoni și acțiunile acestora din partea de est a statului independent și suveran Ucraina. Rusia trebuie să respecte prevederile tratatelor internaționale, obligațiile și dreptul internațional, să stopeze acțiunile agresive împotriva Ucrainei. Totodată, Alianții recomandă Rusiei să oprească acțiunile provocatoare și sfidătoare la adresa vecinului său din vest în vederea instalării păcii și securității în zonă, făcând loc soluționării politice a diferendului existent. Mai mult, Europa, prin reprezentanții de bază ai ei, respectiv președintele Franței Francois Hollande și cancelarul Germaniei Angela Merkel, au făcut pași importanți în direcția evitării amplificării conflictului deschis din estul Ucrainei prin medierea condițiilor de armistițiu între forțele ucrainiene și separatiștii ruși, desfășurat la Minsk¹⁰ (în prezența președinților Ucrainei și Rusiei, Petro Porosenko și Vladimir Putin) și de retragere a

armamentului greu din zonă în vederea aplicării acordului de pace și a bunei vecinătăți.

Alianța este nevoită să sprijine statele membre NATO din zona Mării Negre care se simt amenințate de acțiunile posibile. În vederea determinării Rusiei ca să pună capăt acțiunilor destabilizatoare în estul Europei și aplicării unor măsuri politice de rezolvare a diferendelor, UE, SUA și alte state membre G7 au aplicat sancțiuni economice și comerciale, au redus accesul la tehnologia de vârf pentru produse necesare în sectorul de apărare și energetic precum și restricții la exportul bunurilor cu dublă întrebuințare, interzicând unele drepturi persoanelor ruse responsabile de criza creată. Nerespectarea înțelegerilor internaționale la care este parte, violarea dreptului internațional prin acțiunile regretabile recente ale ei din estul Ucrainei, Rusia, pune în pericol și relațiile de încredere bilaterală construite, în timp, cu NATO. Valorile strategice pe care a fost întemeiat parteneriatul și Consiliul NATO-Rusia sunt afectate drept urmare Alianța își rezervă dreptul de a suspenda relațiile și acțiunile practice în acest cadru, dar continuă să aibă relații politice în vederea remedierii situațiilor create. NATO nu amenință și nu are nici un interes să se confrunte cu Rusia. În Europa, fiecare stat trebuie să-și aleagă singur calea de urmat pe linia securității economice, sociale și statale, respectându-se arhitectura generală de securitate.

Pe fondul climatului de instabilitate din zonă, Alianța, la cererea statelor limitrofe Ucrainei, a luat și unele măsuri de sporire a prezenței militare în aceste state NATO din estul Europei, planificând, în anul 2015, numeroase exerciții joint concomitent cu luarea deciziei de înființare a unor comandamente necesare coordonării reacției rapide în această parte a Europei, din care două comandamente multinaționale (unul tip divizie) se vor înființa la București și vor fi funcționale începând cu anii 2016, respectiv 2018.

Concluzii

Reinstaurarea stabilității și democrației veritabile în Ucraina sunt obiective de bază pentru menținerea securității în vecinătatea UE și NATO. Pentru aceste lucruri, ambele organizații sprijină reformele în Ucraina, respectă integritatea și dreptul ei la autodeterminare în cadrul frontierelor recunoscute pe plan internațional. Incusiv ONU este interesat de menținerea securității zonale în

Europa de est, fapt pentru care sprijină la rândul ei suveranitatea statului ucrainian prin Rezoluția nr. 68/262, respingând actul ilegal al anexării Crimeei de către Rusia. Pe lângă ONU, UE și NATO, și OSCE a luat atitudine vizavi de criza ucrainiană prin organizarea unei misiunii de monitorizare în zona de conflict, pentru care trebuie să aibe acces neîngrădit în toate regiunile afectate. Sprijinul reformelor va fi asigurat și de UE prin decizia de lansarea a unei misiuni sub egida PCSA, de asistență pentru reforma sectorului de securitate civil ce va include acțiuni în sprijinul statului de drept și activitatea poliției. În acest context trebuie ca acțiunile armatei ucrainiene să se desfășoare fără a provoca mai mult separatiștii și fără a afecta populația civilă nevinovată prin producerea de victime colaterale și pagube materiale greu de recuperat.

Unele fapte foarte importante de remarcat în drumul democratic și european al Ucrainei le reprezintă alegerile prezidențiale libere care au avut loc în luna mai 2014 în condițiile de securitate precare parcurse de întreaga țară și semnarea Acordului de asociere cu UE în luna iunie. Atenția a fost în continuare îndreptată către demersurile democratice ale acestei țări odată cu planificarea și desfășurarea alegerilor pentru parlamentul Ucrainei în 26 octombrie 2014. În urma acestuia, forțele politice cu orientare europeană au câștigat alegerile, iar Rusia sub presiunea occidentală a recunoscut rezultatele. În același timp este de remarcat Planul de pace propus de către președintele Poroshenko cu aplicare din luna septembrie 2014 în vederea soluționării politice a situației din estul țării, plan susținut de UE și NATO. Planul nu a putut fi aplicat în întregime, deoarece luptele s-au reluat în estul țării, iar în prezent se aplică prevederile acordului de pace semnat la Minsk, la 12.02.2015. În reușita acestor demersuri, un aport considerabil îl are Rusia prin atitudinea de care va da dovadă.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „**Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească**”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 Nova-Russia ajunge prin delimitarea teritorială până la gurile Dunării, incuzând Crimeea și sudul Ucrainei inclusiv alipirea Transnistriei.

2 Proiectul NABUCCO cu UE, în 2009; oleoductul SAMSUN-CEYHAN cu Rusia în 2010; conducta Trans-Anatoliană cu Azerbaidjanul, în 2011; conducta SOUTH-STREAM cu Rusia, în 2011.

3 Faptele de cruzime sunt reprezentate de mai multe decapitări televizate a unor cetățeni americani și britanici răpiți.

4 Țările afectate de criza siriană și ISIL sunt Turcia, Iordania și Libanul.

5 Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons.

6 Forță navală cu misiuni de salvare-evacuare, misiuni contra minelor maritime sau operațiuni umanitare, fiind formată din nave maritime ale principalelor țări cu ieșire la Marea Neagră, inclusiv Rusia. Alte inițiative cu impact în zona de sud-est a Europei sunt: Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei (SECI); Comisia Mării Negre; procesul de Cooperare Sud-Est Europeană (SEEP); Centrul Energetic Regional la Marea Neagră; Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (SPSEE); Banca pentru Comerț și Dezvoltare la Marea Neagră (BSTDB); Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN); Brigada Sud-Est Europeană (Seebbrig); Forța Regională de Intervenție Dunăre-Marea Neagră; Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est.

7 Problemele de graniță, comerț și vamă între Ucraina Moldova și Transnistria.

8 Vezi atacurile teroriste de la Burgas, Bulgaria, 2012.

9 Lucru stabilit după cel de-al Doilea Război Mondial. Statele care pot avea arme nucleare conform deciziei ONU după război sunt puterile declarate învingătoare: Federația Rusă (moștenitoarea URSS), SUA, Marea Britanie, China și Franța. Ucraina, după destrămarea URSS devenise a treia putere nucleară a lumii, datorită focoarelor nucleare depozitate pe teritoriul său.

10 Armistițiul a intrat în vigoare la 15.02.2015. Printre altele, s-a atabilit retragerea armamentului greu și implementarea unei zone demilitarizate de-a lungul frontului ce se crease anterior.

BIBLIOGRAFIE

Baltă Corneliu, Marin Gheorghe, *Marea Neagră între necesitate și întâmplare*, Editura CTEA, București, 2005.

Bușe Dorel, *Geopolitică și geostrategie*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2012.

Bideleux Robert, Jefferies Ian, *The Balkans. A post-communist history*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2007.

Buzan Barry, *Waever Ole, Regions and Powers – The structure of International Security*, Cambridge University Press, 2003.

Brzezinski Zbigniew, *Marea Tablă de șah. Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.

Grosaru Florin-Eduard, *Europa de sud-est, complexul regional de securitate european în care se perpetuează conflicte înghețate*, Editura CTEA, București, 2013.

Hanganu Marius, Marinescu Cornel, Chiorcea Ion, *Interesele României la Dunăre și Marea Neagră*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2007.

Huntington Samuel P, *Ciocnirea civilizațiilor*, Editura Antet, București, 1997.

Marin Gheorghe, Baibarac Ionel, Barbu Victor, *Securitatea energetică și dimensiuni euroatlantice*, Editura CTEA, București, 2010.

Morgenthau Hans J., *Politica între națiuni, lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2007.

Joint declaration of the Prague Eastern Partnership Summit, Praga, 2009.

Revista „Impact strategic”, nr. 3/2013, *Geopolitici și geostrategii: tendințe și perspective, Securitate și strategie militară*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2013.

Sadowska Maria, Swieboda Pavel, *Eastern Partnership-Good Start, Hard Labour to come, Centre for european strategy*, Varșovia, 2009.

Strategia Europa 2020, Bruxelles, 2010.

Strategia Uniunii Europene de dezvoltare durabilă, Bruxelles, 2006.

Wales Summit Declaration issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales, 05.09.2014.

PARADIGMA GRUPULUI MINIMAL ÎN ORGANIZAȚII – ABORDARE TEORETICĂ

THEORETICAL APPROACH OF THE MINIMAL GROUP – PARADIGM OF AN ORGANIZATION

Lt.col.psih.drd. Iuliana GUIȚA-ALEXANDRU*

Analiza dezvoltării și a funcționării optime a organizațiilor include și observarea dinamicii relațiilor intergrupale și a mecanismelor psihosociale menite să încurajeze armonia și egalitatea dintre grupurile sociale. Paradigma grupului minimal este o metodologie utilizată în psihologia socială, cunoscută ca o metodă de apreciere a cerințelor minime necesare pentru apariția discriminării între două grupuri distincte.

Pentru a asigura dreptatea și echitatea, eforturile pentru reducerea discriminării trebuie concentrate spre adoptarea de către membrii grupului a strategiei de paritate în distribuirea resurselor de valoare între membrii din interiorul și cei din exteriorul grupului.

Organisational analysis on optimal development and functioning includes the observation of intergroup relations dynamics and the psychosocial mechanisms designed to encourage harmony and equality among social groups. Minimal group paradigm is a methodology used in social psychology known as a method which assesses the minimum requirements necessary for the appearance of discrimination between two distinct groups.

To ensure justice and fairness, the efforts to reduce discrimination should be focused on adopting by the group members the parity strategy in the distribution of valuable resources between members within the group and those outside the group.

Cuvinte-cheie: paradigma grupului minimal; discriminare; distribuirea resurselor; echitate; relații intergrupale; satisfacție în muncă.

Keywords: *minimal group paradigm; discrimination; resources distribution; equity; intergroup relations; work satisfaction.*

„În timp ce prejudiciul reprezintă o atitudine, discriminarea reprezintă un comportament negativ, nejustificat, diseminat selectiv în rândul membrilor grupurilor țintă.”

Dovidio & Gaertner, 1986, p. 3

Discriminarea este acțiunea prin care unele persoane sunt tratate diferit sau lipsite de anumite drepturi în mod nejustificat, pe baza unor considerente neîntemeiate.

În majoritatea țărilor democratice există legi împotriva discriminării, iar egalitatea de tratament este, în general, garantată de Constituție. Cu toate acestea fenomenele de discriminare există chiar și în absența unor legi prodiscriminare, și împotriva eforturilor legislative de combatere a fenomenului.

Printre cele mai frecvente fenomene de discriminare se află: discriminarea pe bază de vârstă, de statut (avere), de convingeri politice, de naționalitate, de rasă, de sex, de religie, de orientare sexuală etc.

Comportamentul discriminatoriu poate varia de la evitarea membrilor din exteriorul grupului, la alocarea diferențială a resurselor, agresiune fizică, purificare etnică și genocid¹.

În cele ce urmează, vom compara rezultatele analizelor cercetărilor ce au pus accentul pe fenomenul grupului minimal ce poate fi prezent în orice organizație fie ea civilă, fie cu specific militar. Multe dintre explicațiile psihologice sociale timpurii ale discriminării s-au concentrat asupra proceselor interpersonale, precum *autoritarismul, frustrarea*

**Spitalul Militar de Urgență „Dr. Ion Jianu”,
Pitești*
e-mail: *glliana@yahoo.com*

și agresiunea ca și factori individuali² cheie, care justifică astfel de comportamente disociative³. (Adorno, Frenkel-Brunswick, Levinso & Sanford, 1950; Billig, 1976; Taylor & Moghaddam, 1994). Totuși abordarea situațională a lui Sherif, Harvey, White, Hood și Sherif (1961) a fost aceea care a accentuat natura funcțională a relațiilor intergrupale, ceea ce a oferit un cadru mai societal în studiul prejudiciului și discriminării. Sherif et al. (1961) au arătat cum competiția cauzată de lipsa resurselor a putut duce la discriminare, în timp ce interdependența cooperativă a fost relaționată cu atitudini și comportamente mai favorabile asupra membrilor din afara grupului.

Teoria conflictuală realistă a lui Sherif⁴ (RCT) a primit un sprijin empiric considerabil în literatura de specialitate, rezultatele obținute de către Tajfel, prin paradigma grupului minimal (MGP) au demonstrat ca interesele grupurilor conflictuale nu au reprezentat o condiție necesară pentru discriminarea intergrupală. În studiile clasice curente asupra grupului minimal, Tajfel și colegii săi au încercat să dezvăluie condițiile suficiente și necesare pentru discriminarea intergrupală⁵. În paradigma grupului minimal (MGP), participanții au fost distribuiți la întâmplare, fie ca membrii ai unui grup, fie a două grupuri arbitrare (de exemplu, Grupul K, grupul W), create în mod special în scopul acestui experiment⁶. Au fost eliminați, în mod sistematic, din paradigma grupului minimal factorii care se știa că determină un comportament discriminatoriu, și anume conflictul de interese obiectiv, contactul intergrupala, prietenia intragrupală, propriul interes, concurența intergrupală și orice alt context ideologic care legitimau compromiterea membrilor din afara grupului, în raport cu membrii grupului. În pofida acestor circumstanțe intergrupale minimale, rezultatele au demonstrat că simpla clasificare a subiecților în „noi și ei” a fost suficientă să determine discriminarea intergrupală. Teoria identității sociale (SIT) a înaintat ideea conform căreia efectul discriminării acestui grup minimal reflectă competiția pentru o identitate socială pozitivă⁷. Clasificarea impusă în mod arbitrar „noi - ei” oferă subiecților structura cognitivă pe baza căreia să își construiască identitățile sociale. Dorința indivizilor de a atinge o identitate socială pozitivă se realizează prin căutarea unor comparații favorabile între membrii grupului și cei din afara grupului, în singura dimensiune disponibilă a

comparației din cadrul experimentului paradigmei grupului minimal, și anume în cazul distribuției mai multor resurse membrilor grupului, în comparație cu membrii din afara grupului (de exemplu, bani). Discriminarea, în cazul unor astfel de măsuri, permite indivizilor să își asigure „diferențierea” de care au nevoie pentru a-și construi o identitate socială pozitivă, în raport cu cei din afara grupului.

Multiple studii au venit în sprijinul teoriei identității sociale. Deși câteva studii anterioare au arătat o slabă corelație dintre gradul de identificare din interiorul grupului și comportamentul discriminatoriu⁸, studii mai recente au susținut ideea conform căreia există o legătură între identificarea din interiorul grupului, discriminare și tendința evaluativă în favoarea membrilor grupului⁹. De exemplu, în studiul asupra paradigmei grupului minimal, Gagnon și Bourhis (1996) au arătat că indivizii care se identificau puternic cu membrii grupului ad hoc au făcut discriminări, în timp ce aceia care se identificau foarte puțin, nu au făcut nicio discriminare, ci au folosit în schimb doar paritatea în distribuția resurselor către membrii din grup și cei din afara grupului. În alte studii asupra paradigmei grupului minimal, Perreault și Bourhis¹⁰ au demonstrat că, cu câți erau mai mulți participanți identificați cu propriul grup, înainte de a se angaja în sarcina distribuției de resurse (bani), cu atât făceau mai multe discriminări. De asemenea, în comparație cu identificarea din cadrul grupului, calculată înainte de discriminare, participanții s-au identificat mai mult după ce au făcut discriminări, ceea ce a dus la concluzia că actul discriminării poate să contribuie, de asemenea, la o identificare mai puternică cu membrii grupului, ceea ce poate cauza chiar și mai multe discriminări.

Rezultatele au arătat, de asemenea, că membrii grupului s-au simțit mai fericiți, mai satisfăcuți, mai încrezători și că le-a plăcut să facă parte din grupul respectiv mai mult, după ce au făcut discriminări, decât înainte de aceasta. Pe aceeași direcție cu teoria identității sociale, aceste măsuri înainte-după ale „calității identității sociale” oferă dovezi cauzale conform cărora oamenii pot discrimina pentru a obține o identitate socială mai favorabilă¹¹.

Prin utilizarea teoriei identității sociale ca și context conceptual, studiul oferă o analiză critică asupra proceselor sociostructurale și socio-psihologice propuse recent în scopul justificării comportamentelor intergrupale, precum paritatea

și discriminarea. O analiză comparativă coerentă se realizează cu ajutorul *Matricelor lui Tajfel*. Aceste matrice sunt utilizate pentru a evalua cât de mult sunt „tentați” membrii grupului prin orientări contrastante, precum: paritatea (P), favoritismul din interiorul grupului (FAV), diferențierea maximă (MD) și profitul comun maxim (MJP).

Avantajul utilizării matricelor lui Tajfel constă în faptul că se poate măsura puterea diferitelor tipuri de strategii de discriminare (MD, FAV vs. P, FAV vs. MJP), în mod independent față de alte strategii sociale mai dezirabile, precum paritatea (P) și profitul comun maxim (MJP). Problemele metodologice și de statistică legate de utilizarea matricelor lui Tajfel au fost analizate de Brown, Tajfel și Turner (1980), în timp ce Bourhis, Sachdev și Gagnon (1994) au oferit explicații punctuale pentru a calcula „scorurile” din matricele lui Tajfel.

Orientări fundamentale în alocarea resurselor

Un număr total de 13 orientări de alocare „pure” poate fi măsurat folosind matricele lui Tajfel. Luând în considerare modelul rezultatelor obținute prin cele șase „scoruri”, putem depista care dintre cele 13 orientări distinctive sunt adoptate de către membrii grupului, în alocarea de către aceștia a resurselor între membrii grupului și cei din afara grupului¹². Așa cum s-a menționat mai sus, rezultatele reale obținute cu matricele lui Tajfel arată de obicei că membrii grupului aleg alocări ale resurselor care reprezintă compromisuri între aceste strategii „pure”, în funcție de tipul de situație din interiorul grupului în care se întâmplă să se aple. De exemplu, membrii grupului pot prezenta o tendință generală de a discrimina membrii din afara grupului, dar, în anumite ocazii, vor demonstra o oarecare paritate față de aceiași membrii din afara grupului, în funcție de situația imediată dintre grupuri, importanța dimensiunii comparației, identificarea cu membrii grupului și starea de spirit personală (Forgas & Fiedler, 1996).

Corelații psihologice

Un obiectiv important al studiului relațiilor intergrupale a fost descoperirea mecanismelor socio-psihologice cele mai în măsură să încurajeze *relațiile armonioase și egalitariste* dintre grupurile sociale, obiectivul urmărit fiind creșterea eficienței în muncă a fiecărui angajat. Ce condiții structurale

și socio-psihologice sunt cele mai în măsură să încurajeze membrii grupului să aleagă strategii de alocare a resurselor, care să fie orientate spre paritate mai degrabă decât discriminatorii? În numele dreptății și echității, scopul implicat al majorității eforturilor de a reduce discriminarea este adoptarea de către *membrii grupului a strategiei de paritate* în distribuirea resurselor de valoare membrilor grupului și membrilor din exteriorul grupului. Pentru a exemplifica cele spuse anterior, voi prezenta în continuare două variabile importante în stabilirea cât mai corectă a corelațiilor psihologice, și anume: reducerea incertitudinii și asimetria pozitiv-negativă.

Reducerea incertitudinii

Folosind o teorie a autoclasificării, ca fundal conceptual, Hogg și Mullin (1999) au propus că nevoia de „reducere a incertitudinii” poate fi mai fundamentală decât motivația unei identități sociale pozitive (SIT), ca explicație a discriminării din cadrul MGP. Rolul de „reducere subiectivă a incertitudinii”¹³ în procesele de identitate socială se bazează pe premisa că oamenii au o nevoie fundamentală să fie siguri în privința mediului lor social și a locului lor în cadrul acestuia. Deși este subiectivă, certitudinea contribuie în mod pozitiv, dând un sens existenței și ghidând comportamentul, în timp ce incertitudinea este aversivă, deoarece ea reduce cunoașterea mediului unei persoane.

Se sugerează că persoanele sunt mai puternic motivate să reducă incertitudinea în situații care sunt ambigue, decât în situații care sunt clare, stabile și predictibile.

Conform lui Grieve și Hogg (1999), situația paradigmei clasice a grupului minimal (MGP) are o incertitudine subiectivă ridicată, din cauza noutății clasificării ad hoc, din cauza naturii nedefinite a relațiilor dintre participanți și „ciudățeniei” matricelor lui Tajfel, ca sarcină de alocare a resurselor. Ei sugerează că participanții din cadrul paradigmei clasice a grupului minimal se împart în membrii ai grupului lor ad hoc, mai ales pentru a reduce „incertitudinea subiectivă”, care, la rândul ei, ghidează comportamentul discriminatoriu și încurajează identificarea cu membrii grupului. Totuși, efectul MGP a fost eliminat în cazul cu „incertitudine scăzută”, deoarece subiecții nu au discriminat deloc și au avut tendința de a se identifica mai puțin cu propriul lor grup decât cei din condiția cu „incertitudine ridicată clasică”¹⁴.

După clarificarea situației MGP, în cazul cu „incertitudine scăzută”, indivizii nu au avut nevoie să discrimineze sau să se identifice puternic cu grupul lor ad hoc, ca metodă de reducere a incertitudinii lor subiective. Totuși, sprijinul pentru ipoteza incertitudinii a fost subminat de rezultate care au indicat că autoclasificarea și discriminarea nu au redus sistematic incertitudinea pre-post resimțită de către participanții în experimente.

Deși Hogg și Mullin (1999) au folosit măsuri pre-post de reducere a incertitudinii, ei au evaluat identificarea în interiorul grupului numai după ce subiecții au finalizat sarcina de alocare a resurselor. Dat fiind că discriminarea poate spori atât identificarea în interiorul grupului, cât și identitatea socială pozitivă¹⁵, scorurile diferențiale de identificare în interiorul grupului, folosite ca dovadă a reducerii incertitudinii în studiile lui Hogg și Mullin (1999) pot fi atât rezultatul efectelor incertitudinii, cât și al rolului discriminării în creșterea identificării în interiorul grupului. În plus, scala de identificare cu 10 puncte, folosită în cele trei studii, a combinat elementele de identificare cu calitatea elementelor de identitate socială, având astfel în vedere efectele distinctive ale discriminării în cazul autoclasificării (SCT) și în cazul identității sociale pozitive-negative (SIT). Așa cum au concluzionat Rubin și Hewstone (1998), scalele de identificare din interiorul grupului au contribuit la complexitatea rezultatelor, care au explorat legătura dintre respectul de sine colectiv (calitatea identității sociale) și discriminare. Frustrarea generată de această complexitate este cea care a motivat anumiți cercetători să redirecționeze explicațiile privind discriminarea de la nevoile de identitate socială (SIT) la nevoile de reducere a incertitudinii.

Efectul asimetriei pozitive-negative

Una este să favorizezi membrii grupului prin distribuirea de alocări pozitive, cum ar fi banii, dar este cu totul altceva să discriminezi, impunând rezultate negative, cum ar fi pedepsele asupra membrilor din exteriorul grupului. Într-o serie de studii ale MGP, Mummendey și Otten (1998) au arătat că, clasificarea *per se* nu a fost suficientă pentru a declanșa un comportament discriminatoriu în distribuirea rezultatelor negative, cum ar fi sarcinile obositoare sau sunetele deranjante. Faptul că nu s-a putut obține „efectul de discriminare a grupului minimal” prin alocări de rezultate negative

generează o dificultate privind generalitatea teoriei identității sociale (SIT) ca „explicație” a discriminării în cadrul MGP¹⁶.

Explicația cognitivă se bazează pe constatări care arată că alocările de rezultate negative necesită o prelucrare a informațiilor mult mai riguroasă decât cele ale rezultatelor pozitive. Mummendey și Otten (1998) sugerează că o prelucrare mai precisă și mai aprofundată a informațiilor pentru alocările de rezultate negative poate face respondenții mai conștienți de faptul că nu există motive evidente pentru a trata membrii grupului altfel decât pe cei din afara grupului în cadrul MGP¹⁷. Din perspectiva teoriei auto-clasificării (SCT)¹⁸ (Turner, Hogg, Oakes, Reicher, & Wetherell, 1987), această conștientizare poate schimba autoclasificarea de la clasificarea la nivelul grupului (noi vs. ei) la un nivel superior: „noi toți studenții”, implicată în sarcina neplăcută de distribuire de pedepse studenților „colegi”. Deși în prezent se efectuează cercetări pentru replicarea efectului de asimetrie pozitivă-negativă în alte laboratoare celebre din USA și Germania, o idee fundamentală, care rămâne, este că se poate demonstra, prin numeroase cazuri actuale sau mai îndepărtate în timp, faptul că membrii grupului dominant aplică, în mod sistematic, pedepse extreme altor indivizi din exteriorul grupului pentru o „cauză bună din punct de vedere ideologic a grupului”, deși sunt conștienți de natura inacceptabilă, din punct de vedere social, a acțiunilor lor distructive (de exemplu, apartheid, purificare etnică, genocid).

Concluzii

Recent, o serie de socio-psihologi au adus argumente în favoarea unei „aproprieri” între tradiția individualistă și cea intergrupală în studiile privind stereotipia, prejudiciul și discriminarea¹⁹. Tradiția individualistă se bazează mai ales pe cunoașterea socială a stereotipiei, în timp ce tradiția intergrupală este orientată mai ales către prejudiciu, discriminare și conflictul intergrupal. Deși se remarcă o lipsă de trimiteri încrucișate între aceste două tradiții ale cercetării, se poate observa, de asemenea, că, cunoașterea socială a stereotipiei este cea care a generat cel mai mare volum de activitate de cercetare în cadrul psihologiei din ultimul deceniu. De asemenea, că acest studiu al cercetătorilor amintiți mai sus a demonstrat faptul că paradigma grupului minimal (MGP), împreună

cu matricele lui Tajfel, rămân instrumente cheie metodologice și conceptuale, nu numai pentru cercetătorii interesați de discriminare, ci și pentru cei care investighează psihologia socială a prejudeicii, stereotipiei și a promovării armoniei intergrupale în orice organizație sau instituție, indiferent de tipul ei.

NOTE:

- 1 G.W. Allport, *The nature of prejudice*, Reading, MA: Addison-Wesley, 1954.
- 2 T.W. Adorno, E. Frenkel-Brunswik, D. Lewinsohn & R.N. Sanford, *The authoritarian personality*. New York: Harper, 1950.
- 3 D. Taylor & F.M. Moghaddam, *Theories of intergroup relations*. New York: Praeger, *Aversive Discrimination* 131, 1994.
- 4 M. Sherif, *Group conflict and cooperation*. London: Routledge & Kegan Paul, 1966.
- 5 H. Tajfel, M.G. Billig, R.P. Bundy & C. Flament, *Social categorization and intergroup behaviour*, „European Journal of Social Psychology”, 1, 1971.
- 6 J.M. Rabbie & M. Horwitz, *Arousal of ingroup-outgroup bias by a chance win or loss*, 1969.
- 7 H. Tajfel & J.C. Turner, *The social identity theory of intergroup behavior*, în S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations*, Chicago, IL: Nelson-Hall Publishers, 1986, pp. 7-24.
- 8 S. Hinkle & R.J. Brown, *Intergroup comparisons and social identity: Some links and lacunae*, în D. Abrams & M. Hogg (Eds.), *Social identity theory: Constructive and critical advances*. Hemel Hempstead, UK: Wheatsheaf, 1990.
- 9 S. Perreault & R.Y. Bourhis, *Ethnocentrism, social identification, and discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 25, 1999, pp. 92-103.
- 10 S. Perreault & R.Y. Bourhis, *Ethnocentrism, social identification, and discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 25, 1999, pp.92-103.
- 11 H. Tajfel & J.C. Turner, *The social identity theory of intergroup behavior*, în S. Worchel & W.G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations*, Chicago, IL: Nelson-Hall Publishers, pp. 7-24, 1986.
- 12 S. Perreault & R.Y., *Bourhis Ethnocentrism, social identification, and discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin” 25, pp. 92-103, 1999.
- 13 D. Abrams & M. Hogg (Eds.), *Social identity theory: Constructive and critical advances*. Hemel Hempstead, UK: Wheatsheaf.
- 14 D. Abrams & M. Hogg (Eds.), *Social identity theory: Constructive and critical advances*. Hemel Hempstead, UK: Wheatsheaf.
- 15 S. Perreault & R.Y. Bourhis, *Ethnocentrism, social identification, and discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 25, pp. 92-103, 1999.
- 16 A. Mummendey & S. Otten, *Aggression: Interaction between individuals and social groups*, în R. B. Felson & J. T. Tedeschi (Eds.), *Aggression and violence. Social interactionist perspectives*, Washington DC: American Psychological Association, 1993, pp. 145-167.

17 A. Mummendey & S. Otten, *Aggression: Interaction between individuals and social groups*, în R. B. Felson & J. T. Tedeschi (Eds.), *Aggression and violence. Social interactionist perspectives* Washington, DC: American Psychological Association, 1993.

18 J.C. Turner, M.A. Hogg, P.J. Oakes, S.D. Reicher & M.S. Wetherell, *Rediscovering the social group. A self-categorization theory*, Oxford, UK: Blackwell, pp. 145-167, 1987.

19 M.B. Brewer, *In-group bias in the minimal intergroup situation: A cognitive-motivational analysis*, „Psychological Bulletin”, 86(2), pp. 307-324, 1979.

BIBLIOGRAFIE

- Adorno T.W., Frenkel-Brunswik E., Lewinsohn D. & Sanford R.N., *The authoritarian personality*. New York: Harper, 1950.
- Allport G.W., *The nature of prejudice*, Reading, MA: Addison-Wesley, 1954.
- Altemeyer B., *Enemies of freedom: Understanding right-wing authoritarianism*, San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1988.
- Altemeyer B., *Reducing prejudice in right-wing authoritarians* în M.P. Zanna & J.M. Olson (Eds.), *The psychology of prejudice: The Ontario symposium*, vol. 7, 1994.
- Hillsdale NJ: Erlbaum, Appelgryen A.E., & Nieuwoudt J.M., *Relative deprivation and the ethnic attitudes of Blacks and Afrikaans-speaking Whites in South Africa*, „Journal of Social Psychology”, 1988.
- Averill J.R., *Anger and aggression. An essay on emotion*, New York: Springer, 1982.
- Bar-Tal D., *Delegitimization: The extreme case of stereotyping and prejudice*, în D. Bar-Tal, C.F. Graumann, A.W. Kruglanski & W. Stroebe (Eds.), *Stereotyping and prejudice*, Berlin: Springer, 1989.
- Batson C.D. & Burris C.T., *Personal religion: Depressant or stimulant of prejudice and discrimination?*, în M.P. Zanna & J.M. Olson (Eds.), *The psychology of prejudice: The Ontario symposium* (Vol. 7), Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1994.
- Blanz M., Mummendey A. & Otten S., *Positive-negative asymmetry in social discrimination*, „British Journal of Social Psychology”, 34(4), 1995.
- Blanz M., Mummendey A. & Otten S., *Normative evaluations and frequency expectations regarding positive versus negative outcome allocations between groups*, „European Journal of Social Psychology”, 27, 1997.

- Branscombe N.R. & Wann D.L., *Collective self-esteem consequences of outgroup derogation when a valued social identity is on trial*, „European Journal of Social Psychology”, 24, 1994.
- Brewer M.B., *In-group bias in the minimal intergroup situation: A cognitive-motivational analysis*, „Psychological Bulletin”, 86(2), 1979.
- Brown R.J., *Group processes: Dynamics within and between groups*, Oxford, UK: Blackwell, 1999.
- Crandall C.S. & Cohen C., *The personality of the stigmatizer: Cultural world view, conventionalism, and self-esteem*, „Journal of Research in Personality”, 28, 1994.
- Crocker J. & Major B., *Reactions to stigma: The moderating role of justifications*, în M.P. Zanna & J.M. Olson (Eds.), *The psychology of prejudice: The Ontario symposium*, Vol. 7, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1994.
- Crosby F., *Relative deprivation and working women*, New York: Oxford University Press, 1982.
- Crosby F., *The denial of personal discrimination*, „American Behavioral Scientist”, 27, 1984.
- Diehl M., *Justice and discrimination between minimal groups: The limits of equity*, „British Journal of Social Psychology”, 28, 1989.
- Dion K.L., *Responses to perceived discrimination and relative deprivation*, în J.M. Olson, C.P. Herman & M.P. Zanna (Eds.), *Relative deprivation and social comparison: The Ontario symposium*, Vol. 5, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1986.
- Dobbs M. & Crano W.D. (in prep.), *Accountability in the Minimal Group Paradigm: Implications for aversive discrimination and social identity theory*.
- Dovidio J.F., Brigham J.C., Johnson B.T. & Gaertner S.L., *Stereotyping, prejudice, and discrimination: Another look*, în C.N. Macrae, C. Stangor & M. Hewstone (Eds.), *Stereotypes and stereotyping*, New York: Guilford Press, 1996.
- Dovidio J.F., Mann J., & Gaertner S.L., *Resistance to affirmative action: The implications of aversive racism*, în F.A. Blanchard & F.J. Crosby (Eds.), *Affirmative action in perspective*, New York: Springer, 1989.
- Ellemers N., Van Rijswijk, W. Roefs, M. & Simons C., *Bias in intergroup perceptions: Balancing group identity with social reality*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 23, 1997.
- Folger R., *A referent cognition theory of relative deprivation*, în J.M. Olson, C.P. Herman & M.P. Zanna (Eds.), *Relative deprivation and social comparison: The Ontario symposium*, Vol. 4, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1986.
- Gaertner S.L. & Dovidio J.F., *The aversive form of racism*, în J.F. Dovidio & S.L., 1986.
- Gaertner (Eds.), *Prejudice, discrimination, and racism*, San Diego, CA: Academic Press.
- Gardham K. & Brown R.J. (in press), *Two forms of intergroup discrimination with positive and negative outcomes: Explaining the positive-negative asymmetry effect*, „British Journal of Social Psychology”, Graumann C.F. & Wintermantel M., *Discriminatory speech acts. A functional approach*, 1989.
- Guimond S. & Dubé-Simard L., *Relative deprivation theory and the Québec nationalist movement: The cognition-emotion distinction and the personal-group deprivation issue*, „Journal of Personality and Social Psychology”, 44, 1983.
- Kessler T., Mummendey A. & Leïße U.K. (in press), *The personal/group discrepancy: Is there a common information basis?*
- Hinkle S. & Brown R.J., *Intergroup comparisons and social identity: Some links and lacunae*, în D. Abrams & M. Hogg (Eds.), *Social identity theory: Constructive and critical advances*. Hemel Hempstead, UK: Wheatsheaf, 1990.
- Kinder D.R., *Opinion and action in the realm of politics*, în D.T. Gilbert, S.T. Fiske & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology*, Vol. 2, Boston, MA, 1998.
- McGraw-Hill, Koomen W. & Fränkel E.G., *Effects of experienced discrimination and different forms of relative deprivation among Surinamese, a Dutch ethnic minority group*, „Journal of Community and Applied Social Psychology”, 2, 1992.
- Major B., *From social inequality to personal entitlement: The role of social comparisons, legitimacy appraisals, and group membership*, în M.P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, Vol. 26, San Diego, CA: Academic Press, 1994.
- Messick D.M. & Mackie D.M., *Intergroup relations*, „Annual Review of Psychology”, 40, 1989.
- Mikula G., *Perspective-related differences in interpretations of injustice by victims and victimizers*, 1994.
- Mummendey A., Kessler T., Klink A. & Mielke R., *Strategies to cope with negative social identity: Predictions by Social Identity Theory and Relative Deprivation Theory*, „Journal of Personality and Social Psychology”, 76, 1999.

- Mummendey A., Klink A., Mielke R., Wenzel, M. & Blanz M., *Socio-structural relations and identity management strategies: Results from a field study in East Germany*, 1999.
- Mummendey A. & Otten S., *Aggression: Interaction between individuals and social groups*, în R.B. Felson & J.T. Tedeschi (Eds.), *Aggression and violence. Social interactionist perspectives*, Washington DC: American Psychological Association, 1993.
- Mummendey A. & Simon B., *Diskriminierung von Fremdgruppen: Zur Asymmetrie im Umgang mit positiven und negativen Bewertungen und Ressourcen*, în D. Frey (Ed.), *Berichte, über den 37. Kongreß der Deutschen Gesellschaft für Psychologie in Kiel 1990*, vol. 2, 1991.
- Oakes P.J., *The salience of social categories*, în J.C. Turner, M.A. Hogg, P.J. Oakes, S. Reicher & M. Wetherell (Eds.), *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*, Oxford, UK: Blackwell, 1987.
- Oakes P.J., *The categorization process: Cognition and the group in the social psychology of stereotyping*. în W.P. Robinson (Ed.), *Social groups and identities*, Oxford, UK: Butterworth, 1996.
- Opatow S., *Moral exclusion and injustice: An introduction*, „Journal of Social Issues”, 46, 1990.
- Opatow S., *Drawing the line. Social categorization, moral exclusion, and the scope of justice*, în B.B. Bunker & J.Z. Rubin (Eds.), *Conflict, cooperation, and justice: Essays inspired by the work of Morton Deutsch*, San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1995.
- Otten S. & Moskowitz G.B., *Evidence for implicit evaluative ingroup bias: Affect-biased spontaneous trait inference in a minimal group paradigm*, „Journal of Experimental Social Psychology”, 36, 2000.
- Otten S. & Mummendey, *Aggressive Interaktionen und soziale Diskriminierung: Zur Rolle perspektiven – und kontextspezifischer Legitimationsprozesse*, „Zeitschrift für Sozialpsychologie”, 30, 1999.
- Otten S. & Mummendey A., *To our benefit or at your expense? Justice considerations in intergroup allocations of positive and negative resources*, „Social Justice Research”, 12, 1999.
- Otten S. & Mummendey A., *Valence-dependent probability of ingroup-favoritism between minimal groups: An integrative view on the positive-negative asymmetry in social discrimination*, 2000.
- Otten S., Mummendey A. & Buhl T., *Accuracy in information processing and the positive-negative asymmetry in social discrimination*, „Revue Internationale de Psychologie Sociale”, 11, *Amélie Mummendey and Sabine Otten*, 1998.
- Otten S., Mummendey A. & Wenzel M., *Evaluation of aggressive interactions in interpersonal and intergroup contexts*, „Aggressive Behavior”, 21, 1995.
- Otten S. & Wentura D., *About the impact of automaticity in the Minimal Group Paradigm: Evidence from affective priming tasks*, „European Journal of Social Psychology”, 29, 1999.
- Perdue C.W., Dovidio J.F., Gurtman M.B. & Tyler R.B., *Us and them: Social categorization and the process of intergroup bias*, „Journal of Personality and Social Psychology”, 59, 1990.
- Perreault S. & Bourhis R.Y., *Ethnocentrism, social identification, and discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 25, 1999.
- Pettigrew T.F., *Normative theory in intergroup relations: Explaining both harmony and conflict*, „Psychology and developing societies”, 3, 1991.
- Pettigrew T.F., *Reactions toward the new minorities of Western Europe*, „Annual Review of Sociology”, 24, 1998.
- Pettigrew T.F. & Meertens R.W., *Subtle and blatant prejudice in Western Europe*, „European Journal of Social Psychology”, 25, 1995.
- Postmes T., & Spears R., *Deindividuation and anti-normative behavior: A meta-analysis*, „Psychological Bulletin”, 123, 1998.
- Quillian L., *Prejudice as a response to perceived group threat: Population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe*, „American Sociology Review”, 60, 1995.
- Rabbie J.M. & Horwitz M., *Arousal of ingroup-outgroup bias by a chance win or loss*, 1969.
- Sani F. & Reicher S., *Identity, argument, and schism: Two longitudinal studies of the split in the Church of England over the ordination of women to the priesthood*, „Group Processes and Intergroup Relations”, 2, 1999.
- Sidanius J., *The psychology of group conflict and the dynamics of oppression: A social dominance perspective* în S. Iyengar & W. McGuire (Eds.), *Current approaches to political psychology*. Durham, NC: Duke University Press, 1993.
- Sherif M., *Group conflict and cooperation*. London: Routledge & Kegan Paul, 1966.
- Smith E.R., *Social identity and social emotions:*

- Toward new conceptualizations of prejudice*, 1993.
- Staub E., *The roots of evil. The origins of genocide and other group violence*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1989.
- Tajfel H., *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1981.
- Tajfel H., Billig, M.G., Bundy, R.P., & Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1, 149–178.
- Tajfel H. & Turner J.C., *The social identity theory of intergroup behavior* în S. Worchel & W.G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations*, Chicago, IL: Nelson-Hall Publishers, 1986.
- Taylor D. & Moghaddam F.M., *Theories of intergroup relations*. New York: Praeger. *Aversive Discrimination* 131, 1994.
- Taylor D.M., Wright S.C., Moghaddam F.M. & Lalonde R.N., *The personal/group discrimination discrepancy: Perceiving my group, but not myself, to be a target for discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 16, 1990.
- Taylor D.M., Wright S.C. & Porter L.E., *Dimensions of perceived discrimination: The personal/group discrimination discrepancy* în M.P. Zanna & J.M. Olson (Eds.), *The psychology of prejudice: The Ontario symposium*, vol. 7, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1994.
- Tedeschi J.T. & Felson R.B., *Aggression and coercive actions: A social interactionist perspective*, 1994.
- Turner J.C., Hogg M.A., Oakes P.J., Reicher S.D. & Wetherell M.S., *Rediscovering the social group. A self-categorization theory*. Oxford, UK: Blackwell, 1987.
- Van Knippenberg A., *Strategies of identity management* în J.P. Oudenhoven & T.M., 1989.
- Willemsen (Eds.), *Ethnic minorities: Social-psychological perspectives*, Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- Vanneman R.D., & Pettigrew T.F., *Race and relative deprivation in the urban United States*, „Race”, 13(4), 1972.
- Wagner U. & Zick A., *Formal education and ethnic prejudice*, „European Journal of Social Psychology”, 25, 1995.
- Wenzel M., *Soziale Kategorisierungen im Bereich distributiver Gerechtigkeit*, Münster, Germany: Waxmann, 1997.
- Wenzel M., *Justice and identity: The significance of inclusion for perceptions of entitlement and the justice motive*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 26, 2000.

PLANIFICAREA ACȚIUNILOR COMPONENTEI PENTRU OPERAȚII PSIHOLOGICE ÎN CADRUL PROCESULUI DE TARGETING

ACTIONS PLANNING OF PSYCHOLOGICAL COMPONENTS THROUGH TARGETING PROCESS

Lt.col.drd. Daniel POP*

Unul dintre elementele critice de care a depins, de-a lungul istoriei, succesul bătăliilor a fost tocmai targetingul. Astăzi, într-un mediu operațional așa de complex, identificarea, prioritizarea angajarea/atacarea țintelor are un rol și mai important în obținerea succesului unei campanii. Acesta are la bază tocmai abilitatea de a valorifica efectele obținute în cadrul unei acțiuni în scopul creșterii puterii de lovire pe întreg cuprinsul unei campanii, împotriva unui inamic dinamic și foarte adaptabil. Avantajele date de descoperirile tehnologice și armamentele de mare precizie ale armatelor moderne sunt contrabalansate de modul nealinier, asimetric, de acțiune a inamicului.

Parte indezirabilă a activității de stat major, „targetingul” a fost dezvoltat ca un întreg proces utilizat în planificarea, pregătirea, ducerea luptei și evaluarea acesteia iar statele majore l-au asimilat genului de activități continue în cadrul statului major și, în același timp, colaborative. Acest proces se bazează și urmărește mai degrabă crearea de efecte decât „cucerirea” unor obiective militare.

One of the most important facts, which influenced the success of fights through history, was actually the targeting. Nowadays, in such intricate operational environment both target development and prioritization have a more important function for the success of the military campaign. This fact is based on the ability to exploit the acquired effects during a military action in order to enhance the fight power within a certain military campaign, against a very flexible and dynamic enemy. The advantages, which have been given by the development of science and the accuracy of the modern weapons, are in balance with both asymmetric and non linear approaches for actions of the enemy.

As an undesirable activity of the military staff, the targeting was developed as an entire process used for planning, carry out and assessing the fight. The staff assimilated this process merely permanent but for common effort of staff activities. This process is based on acquired effects and tries to realise approaches more than to destroy military objectives.

Cuvinte-cheie: PSYOPS; targeting.

Keywords: PSYOPS; targeting.

Societatea modernă, oglindă a dezvoltării tehnologice și a exploziei domeniului informatic, vine cu provocări noi și în domeniul strategiilor și politicilor militare ale statelor. Ideea de demasificare a cerut implicit înlocuirea tuturor conceptelor legate de masivitatea forțelor, cu cea a mobilității și rapidității execuției. Automat, sistemul militar a reclamat mai multă precizie mergând până la renumitele concepte de „lovituri chirurgicale”. Acest lucru a fost posibil doar printr-o perfecționare

substanțială a procesului de luare a deciziei de către statele majore, a selectării și prioritizării țintelor, a repartiției judicioase a mijloacelor de lovire și a evidenței efectelor obținute. Totalitatea ideilor și concepțiilor care constituie partea teoretică a unui curent, a unui sistem generat de necesitatea planificării, pregătirii, executării și monitorizării într-o concepție unitară a aspectelor prezentate anterior a primit denumirea de „targeting”.

Unul dintre elementele critice de care a depins, de-a lungul istoriei, succesul bătăliilor a fost tocmai targetingul. Iar acum, într-un mediu operațional așa de complex ca cel al zilelor noastre, identificarea, prioritizarea angajarea/atacarea țintelor are un rol și mai important în obținerea succesului unei campanii.

*Brigada 81 Mecanizată „General Grigore Bălan”, Bistrița
e-mail: dan2003cj@yahoo.com

Acesta are la bază tocmai abilitatea de a valorifica efectele obținute în cadrul unei acțiuni în scopul creșterii puterii de lovire pe întreg cuprinsul unei campanii, împotriva unui inamic dinamic și foarte adaptabil. Aceste două aspecte legate de inamic măresc importanța targetingului pentru armatele zilelor noastre. Avantajele date de descoperirile tehnologice și armamentele de mare precizie ale armatelor moderne sunt contrabalansate de modul nealinier, asimetric de acțiune a inamicului.

În acest articol nu propun o reinventare a procesului de targeting prevăzut în doctrinele și manuale naționale și ale alinației, în același timp deja verificat, aprofundat, corectat și ajustat de către acțiunile din teatrele de operații la care armata română și alianța au luat parte în ultima decadă.

Considerații legale referitoare la targeting

Consider că înainte de a „vorbi” despre targeting ar fi indicat să înțelegem fundamentele principiilor doctrinare, motivul pentru care-l aplicăm, cum îl aplicăm și asta nu o putem realiza fără o abordare prin prisma relației dintre partea doctrinară și lege. Prin abordarea pe care mi-am propus-o în acest articol sunt obligat, practic, să mă refer la Doctrina Operațiilor Întrunite, deoarece este cea care prezintă principiile fundamentale care statuează angajarea forțelor armate și pe baza căreia comandantii de la toate nivelurile trebuie să asigure încadrarea acțiunilor forțelor din subordine pentru atingerea obiectivelor stabilite, în limitele legilor luptei armate.

La ora actuală, Doctrina operațiilor întrunite cuprinde practic ceea ce România a agreat să respecte din legislația internațională și binențeles din ceea ce a fost mai bun referitor la practicile operaționale. Fundamentele legilor moderne ale războiului sunt împărțite între regulile de ducere a războiului și regulile referitoare la tratamentul aplicat părților în conflict inclusiv al noncombatanților: Convențiile de la Haga și Geneva. În plus, Carta Națiunilor Unite statuează obligațiile statelor membre referitoare la modul de folosire a forței împotriva altor state. Legislația civilă, politica guvernului României, doctrinele de elaborare, regulile de angajare, toate acestea respectă aceste obligații internaționale la care am făcut referire anterior.

Am putea foarte ușor rezuma acest vast corp de legi și convenții la cinci principii aplicabile oricărui gen de operații. Primul, folosirea forței presupune existența unei necesități militare – un motiv temeinic de folosire a forței în vederea îndeplinirii misiunii. Al doilea, forța planificată nu trebuie să cauzeze populației civile și forțelor inamicului suferințe inutile. Al treilea, aplicarea forței trebuie să fie realizată făcându-se clar distincție între combatanți și necombatanți ținându-se seama de prevederile internaționale care specifică faptul că atacul direct al populației civile a unui stat este interzis. Ca urmare trebuie utilizate arme sau sisteme de armament de înaltă precizie care să poată permite ochirea cu acuratețe a țintelor militare nu și a celor civile ceea ce duce la ideea unei analize temeinice în cadrul procesului de targeting așa cum voi dezvolta, ulterior, în cadrul acestui articol. Al patrulea, operația militară propusă trebuie să fie proporțională, ceea ce presupune evitarea distrugerilor colaterale excesive pentru obținerea unui avantaj militar cu orice preț. Cel de-al cincilea, părțile implicate în conflict trebuie să dea dovadă de cavalerism, manifestând respect față de adversar și prizonierii rezultați din confruntare. Aplicând aceste principii se direcționează efectiv modul de folosire a forței în general și în particular deciziile individuale din cadrul procesului de targeting.

Targetarea unei entități și angajarea acesteia, prin mijloace noncinetice, generează multe deosebiri și restricții față de ceea ce militarul obișnuit cunoaște în cadrul targetării și angajării prin mijloace cinetice. Tocmai din aceste motive există restricții în executarea acțiunilor psihologice împotriva propriei populații, limitări în privința populației statelor aliate, în folosirea anumitor teme, imagini sau programe pentru campaniile psihologice etc.

În descrierile diverselor cicluri militare, termenul „targeting” adesea face referire la acțiunea militară de angajare sau de pregătire a angajării unui adversar. În mod oficial, Doctrina operațiilor întrunite ale SUA definește targetingul ca „procesul de selectare și prioritizare a țintelor și stabilirea angajării corespunzătoare, pe baza cerințelor operaționale și capacităților la dispoziție”¹. Această definiție surprinde clar că avem un proces *de selectare a țintei* și angajarea acesteia cu un mijloc de răspuns – *corespunzător*, ceea ce face trimitere subliminală la legile și la principiile războiului.

PSYOPS și targetingul

Targetingul operațiilor psihologice reprezintă practic o problemă complexă.

Ce este interesant este tocmai faptul că multe caracteristici specifice discrepanțelor dintre fazele doi și șase ale ciclului de targeting întrunit generate de elementele specifice PSYOPS fac parte, de asemenea, din sfera problemelor complexe, ele însele. Aceste probleme „extreme”, deoarece sunt ieșite un pic din tiparele planificatorului militar obișnuit cu targetarea specifică letalului, sunt dileme de complexitate ridicată care atunci când apar, referința față de succesul acțiunii are un grad de relativitate. Aceste probleme complexe sunt dinamice, instabile și impredictibile tocmai din cauza faptului amintit mai devreme că ele sunt datorate elementului social și naturii umane. Tocmai din acest motiv complexitatea internă a acestor probleme nu poate fi cu adevărat apreciată, iar o soluție iterată la început poate fi perimată într-un timp foarte scurt. Dacă urmărim răspunsuri, nu putem avea răspunsuri bune și răspunsuri rele, tocmai din motivele amintite, pentru că totul este impredictibil. În cele din urmă, menționez că în abordarea unui set de probleme complexe trebuie ținut seama că una le afectează pe toate generând reacții în lanț. De ce este greu? Din cauza variabilelor date de complexitatea socială, care nu este altceva decât o funcție a unui număr, poziții, context, organizații distincte, dinamicii de grup și, nu în ultimul rând, personalitatea individuală a echipei care trebuie să găsească soluția unei anume probleme complexe². Desigur, militarii profesioniști sunt familiarizați cu problemele complexe, deoarece ele izvorăsc tocmai din complexitatea războiului și confruntărilor. Ideea lui Clausewitz, de ceață a războiului, fricțiune și incertitudine, a evidențiat clar fenomenul „problemei complexe”. Care este legătura dintre complexitatea unei probleme și targetingul PSYOPS? Prima ar veni din complexitatea socială, organizarea și însemnătatea, rolul fiecărui tip de celulă care trebuie să genereze efecte, practic crează multiple poziții interesate de problemă. Persoanele care ocupă aceste poziții sau care sunt încadrate pe aceste poziții generează puncte de vedere diferite și soluții diferite. A doua vine din dezvoltarea tehnică și din faptul că deși tehnica sprijină acțiunea PSYOPS, un sistem numeric linear de ierarhizare a țintelor reprezintă o singură scară a valorilor care în cazul umanului și

impredictibilității acesteia crează o falsă impresie de cunoaștere a modului de abordare a problemei.

În cele din urmă pentru împrejurări complexe, cum sunt domeniul informațional și cognitiv, e bine să ținem în minte aspectul problemei complexe pentru a evita predicțiile greșite. Deoarece problematica complexă nu este element de noutate pentru militari, cunoașterea fenomenului generează totuși o bună apreciere și înțelegere a complexității targetingului PSYOPS.

Ca să sintetizez această abordare, menționez că targetingul, sprijinul întrunit de foc, amândouă și în plus și sprijinul mijloacelor noncinetice derivă din ghidul comandantului și din concepția campaniei sau a operației. Pentru a putea angaja în mod eficient toate aceste forțe întrinite, participante la o operație împotriva unui adversar, comandantul acestor forțe trebuie să prioritizeze, deconflictizeze și sincronizeze toate acțiunile acestor forțe.

Din punctul de vedere al structurii de PSYOPS, cei ce utilizează prima dată matricea ca un instrument sunt cei de la J-3 al JOPTF pentru jocul de război al efectelor posibile, ale PSYOPS, acțiunilor psihologice (de impact) sau alte activități în relație cu acestea sau cooperare și sprijin. Aceasta în scopul secvenționării și etapizării acțiunilor psihologice, realizării unității de efort și prioritizării produselor psihologice. Matricea trebuie să aibă un format recunoscut de către toți ceilalți planificatori ai forțelor convenționale din diferite domenii de activitate ale statului major și în același timp trebuie să furnizeze un proces de integrare lină a acțiunilor nonletale specifice PSYOPS în standardul arhitectural al sprijinului de foc.

Procesul de targeting al PSYOPS este unul dintre cele mai importante elemente ale procesului de planificare ale PSYOPS. Tocmai acest lucru realizează acest proces, sincronizarea planului PSYOPS cu OPLAN-ul comandantului sprijinit. Matricea și formatul produselor rezultate trebuie să fie același ca cele utilizate de ceilalți planificatori din statul major pentru a le furniza mai ușor acestora indicii de conexiune și linkurile ce ar putea fi folosite.

Pentru a menține același cadru de referință, planificatorii PSYOPS trebuie să folosească aceeași terminologie ca și ceilalți planificatori cu care ei interacționează, cum ar fi:

- *Legături*: conexiuni umane sau mecanice/ electronice între noduri;
- *Noduri*: centre cheie de putere și influență, umane, mecanice și electronice;
- *Factori umani*: informații, atitudini, emoții, credințe, valori, moral, personalitate etc.;
- *Sisteme de armament*: sisteme mecanice sau umane (sinucigași);
- *Baze de date*: date computerizate, softuri, hard-uri, media electronică.

Un nod important este un element, poziție, entitate de comunicație a cărui distrugere sau întrerupere are un impact imediat asupra abilităților adversarului degradându-le.

Un nod vulnerabil este acela propozabil pentru atacurile PSYOPS, o țintă realistă, accesibilă mijloacelor de care dispune structura respectivă sau ale altei structuri, însă date în întărire sau sprijin unui anume comandant.

angajarea. Coloana șase este evenimentul care va indica JPOTF să execute acțiunea psihologică împotriva țintei targetate. Coloana a șaptea descrie acțiunea psihologică în sine. În coloana opt găsim precizări referitoare la angajarea țintei oferite pe baza analizei audienței țintă și a analizei misiunii. Coloana a noua este sursa pentru feedbackul acțiunii psihologice. În coloana a zecea se descrie efectul dorit al acțiunii psihologice.

Garantarea sincronizării acțiunilor letale cu cele nonletale se poate realiza doar prin includerea procesului de targeting al PSYOPS în cel al structurii în sprijinul căreia se execută misiunile.

Concluzie

Consider că, din punct de vedere doctrinar și funcțional, acțiunile psihologice își regăsesc un ecou în toate cele șase faze ale ciclului de targeting întrunit. Dintre toate cele șase faze, din punctul

Matricea de targeting PSYOPS ³ (o variantă)

Ținta#	Prioritatea	HVT/HPT	Tipul țintei	Cerințe prioritare de informații PSYOPS	Declanșator	Acțiunea psihologică	Instrucțiuni de atac	Feed back	Efect planificat
1									
2									
3									
4									

Prima coloană desemnează numărul de ținte. Se poate executa orice număr de acțiuni psihologice împotriva aceleiași ținte. A doua coloană desemnează prioritatea țintei stabilită pe baza analizei audienței țintă și ghidului comandantului unității în folosul căruia se execută acțiunea psihologică. J3 și cu centrul de desfășurare al operațiilor psihologice stabilesc prioritatea. A treia coloană este simplă și cuprinde un răspuns sub forma unui „da” sau „nu” pentru criteriile HVT sau HPT. A patra coloană identifică tipul de țintă de angajat (nod, factor uman etc.). A cincea coloană conține, pe scurt, nevoile de informații necesare să ghideze atacul/

meu de vedere, fazele unu și trei nu ridică probleme funcționale și doctrinare, fiind cele mai eficiente.

Fazele patru și cinci, de asemenea, nu ridică probleme doctrinare, deoarece sunt făcute specificații în literatura de specialitate, însă din punct de vedere funcțional prezintă unele limitări care pot fi rezolvate prin activitatea de stat major, prin tot ceea ce presupune integrarea pe verticală și orizontală și binențeles mai depinde și de modul de realizare a managementului informației și procedurile referitoare la autoritatea care aprobă produsele și acțiunea psihologică.

În timp ce targetingul întrunit sprijină integrarea PSYOPS, în fazele doi și șase, problemele funcționale s-ar putea să îngreuneze sau să înfrâneze procesul. Acest lucru este ușor totuși de îndepărtat sau de soluționat prin încadrarea ofițerilor pe posturi în funcție de antrenamentul și deprinderile pe care le au. Astfel, pozițiile în cadrul celulelor de target vor fi ocupate cu personal care nu doar ocupă funcția, ci și este în măsură să soluționeze problemele de gen.

Ca o recomandare, susțin ideea că înainte de a fi încadrați pe o funcție specifică domeniului PSYOPS sau altor capacități ale INFO OPS, ofițerii trebuie să urmeze o formă de pregătire care să le furnizeze deprinderile necesare în acest domeniu.

Deficiențele de evaluare din cadrul fazei a șasea, a efectelor generate de mijloacele nonletale, implicit au origini în existența unor deficiențe legate de aceste ținte identificate și prioritizate în faza a doua. Acest lucru sugerează că faza a doua, de stabilire a țintelor, necesită abilități, bineînțelese limitate (de natura umană a țintei), de precizie, prestabilire a efectelor dorite, pentru a putea stabili țintele și ulterior a le prioritiza pe cele validate. Ca urmare, menționez că din perspectiva PSYOPS există discrepanță nu doar în cadrul fazei a doua și fazei a șasea, ci chiar între cele două faze ale ciclului de targeting întrunit, în ciuda numărului și a ordinii lor în cadrul ciclului, ele fiind în conexiune directă practic.

Discrepanțele fazelor a doua și a șasea prezintă, deopotrivă, o mare provocare pentru planificatorul militar, dar și un mare spațiu de manevră pentru îmbunătățire.

NOTE:

1 JP 1-02, Department of defence Dictionary of Military and Associated Terms, 8 November 2010 (accesat 16 martie 2015) 362, http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jpl_02.pdf

2 E. Jeffrey Conklin, *Harta dialogului: făurirea unei înțelegeri comune a problemelor complexe*, Chester, Anglia, Wiley, 2006.

3 FM 3-05.301 (FM 33-1-1) MCRP 3-40.6A *Tactici, Tehnici și Proceduri ale Operațiilor Psihologice*, Decembrie 2013.

BIBLIOGRAFIE

JP 1-02, Department of defence, Dictionary of Military and Associated Terms, 8 november 2010 (accesat la 16 martie 2015) 362, http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jpl_02.pdf

FM 3-05.301 (FM 33-1-1) MCRP 3-40.6A *Tactici, Tehnici și Proceduri ale Operațiilor Psihologice*, decembrie 2013.

Dr. Archetti Cristina, *Comunicația și contraterorismul în era digitală*, Sesiunea de Comunicări Strategice NATO: Analiza audienței țintă, măsurarea efectelor și „contra-propaganda”, 04-05 iunie 2014.

Conklin E. Jeffrey, *Harta dialogului: făurirea unei înțelegeri comune a problemelor complexe*, Chester, Anglia, Wiley, 2006.

MANAGEMENTUL ȚINTELOR ÎN CONFLICTELE MODERNE

THE MANAGEMENT OF TARGETS IN MODERN CONFLICTS

Col.drd. Constantin-Valentin BORDEI*

În orice colectivitate există mulțumiți și nemulțumiți, favorizați și defavorizați, ură și dragoste, dispute și împăcări, dar prin educație ar trebui să învățăm cu toții că trebuie să ne conformăm unor reguli, să ne respectăm semenii și, mai ales, să înțelegem că oricine poate greși, dar există niște limite admisibile care nu trebuie să afecteze integritatea fizică sau psihomorală a celorlalți oameni alături de care conviețuim, iar cei care depășesc aceste bariere nu merită să-și ducă existența alături de noi.

Angoasa războiului hibrid și lupta cu terorismul impun o nouă configurație a metodelor de pregătire/planificare a confruntărilor și a modelelor acționale, o nouă dimensionare a spațiului de luptă, precum și o nouă filozofie de abordare a acestor provocări destabilizatoare. Capacitatea de dispersare și de disimulare a elementelor teroriste, ineditul și imprevizibilul acțiunilor desfășurate de către acestea, posibilitățile tot mai crescute de a folosi mijloace tehnologice de ultimă generație, arme de distrugere în masă, atacuri cibernetice, concomitent cu creșterea posibilităților de maximizare a efectelor, au ca urmare un efort complicat și în acțiunea de identificare și de distrugere a acestora.

Fără a înțelege în profunzime originile, mediul propice de supraviețuire, modul de manifestare și scopurile fenomenului terorist, este evident că nu putem întreprinde acțiuni eficiente de combatere a acestuia prin tehnici/tactici/proceduri specifice fiecărui caz în parte, structuri specializate și echipamente sau mijloace adecvate.

In any community there are happy and unhappy people, privileged and underprivileged people, hate and love, disputes and reconciliation, but thanks to education all of us should learn that we have to obey some rules, respect people around us and, especially, understand that anyone may be wrong, but there are some reasonable limits which should not affect the physical integrity or the psycho-moral integrity of other people with whom we live together. Those who overcome those barriers do not deserve to live beside us.

Anxiety of the hybrid war and the fight against terrorism require a new configuration of the methods of preparation / planning of confrontations and actionable patterns, a new battle space sizing and a new philosophy to approach to these destabilizing challenges. The ability of dispersal and the ability of dissimulation of the terrorist elements, the novelty and unpredictability of the actions carried out by them, the increased possibilities of using the latest technological means, weapons of mass destruction, cyber attacks, while increasing the opportunities of maximizing of the effects, have as a result a complicated effort in the action to identify and destroy them.

Without thoroughly understanding the origins, the propitious environment to survival, the mode of expression and the purposes of terrorism, it is clear that we cannot take effective action to combat it by techniques / tactics / procedures specific to each case, by specialized structures and equipment or by appropriate means.

Cuvinte-cheie: targeting; terorism; stabilitate.

Keywords: targeting; terrorism; stability.

Argument

Tendința de uniformizare, prin globalizare, a valorilor universale contemporane din domeniul cultural, economic, politic, social, legislativ etc., oferă oportunitatea apariției unor tensiuni între nou și vechi sau modern și conservator, care, de cele mai

multe ori, nu se limitează la un conflict ideologic, ci se amplifică voit prin contraexemple, cazuri particulare, accidente inerente, uneori minciuni sau exagerări și poate prea multă înverșunare ori patimă, degenerând mai întâi în situații confuze care se transformă în stări conflictuale.

Regimurile dictatoriale impun cu forța politici publice care servesc în cele mai multe cazuri intereselor celor aflați la putere fără să permită „puncte de vedere” în contradicție cu poziția

**Regimentul 52 Artilerie Mixtă „General Alexandru Tell”, Bârlad
e-mail: bordei_anca@yahoo.com*

oficială a statului, aspect care dus la extrem naște nemulțumiri care în timp se amplifică și conduc la adevărate explozii sociale generatoare de instabilitate, de care pot profita elemente teroriste, fie de partea insurgenților, fie de partea autorităților, ajungând în cele din urmă să-și impună voința sau să încline balanța în direcția care-i avantajează.

În societățile democratice, din dorința respectării drepturilor omului, și în special dreptul la opinie sau egalitatea în șanse, se poate foarte ușor pica într-o extremă nesănătoasă care exagerată, denaturată și incitată de mass-media ostilă poate duce la divergențe sociale care, la fel de bine, pot fi întreținute, susținute sau exploatate de rețelele teroriste.

Odată cu încheierea Războiului Rece, când în mentalul colectiv se fixase o senzație relativă de echilibru bipolar, ne așteptam cu toții ca mediul de securitate să fie oarecum incert și, în așteptarea unor provocări generate mai degrabă de crize economico-financiare, de boli/maladii incurabile cu viteză mare de propagare, dezastre naturale sau accesul din ce în ce mai limitat la resurse, ne-am pomenit în fața unui fenomen mult mai complex și imprevizibil, terorismul, care declanșează teamă, nesiguranță și incertitudine la nivel planetar.

S-a pus adeseori problema suplimentării controlului de către autoritățile statale și suplimentarea instrumentelor de putere, în special al așa-numitor „instituții din umbră”, care culeg și analizează informații în încercarea de identificare, prevenire și eliminare a întregii game de amenințări la adresa siguranței publice, însă s-a ajuns întotdeauna la concluzia că excesele de orice natură trebuie evitate și este de preferat existența unui echilibru între drepturile individuale, securitatea națională și consensul internațional asupra noțiunilor de putere, valoare și interese comune (bunăstare; climat de siguranță și dreptate; drepturi și obligații unanim recunoscute; protecția mediului și a infrastructurilor esențiale ale comunităților etc.).

Tipologia provocărilor contemporane

Posibilitățile actuale de confecționare, depozitare, transport/răspândire și utilizare a armamentelor și sistemelor distructive inteligente, clasice, improvizate sau de distrugere în masă, reprezintă o vulnerabilitate majoră la adresa securității mondiale care, exploatată de către teroriști, poate produce consecințe distructive

majore și un impact psihologic profund ce se propagă rapid la nivel planetar, cu efecte destabilizatoare.

Având în vedere posibilitățile lesne de procurare și răspândire a substanțelor biologice, precum și amploarea efectelor (creștere exponențială; boli, afecțiuni diverse, decese etc.), apreciez că se impune luarea următoarelor măsuri preventive:

- menținerea sub control a fabricării și distribuirii substanțelor biologice, microorganismelor, toxinelor etc., precum și respectarea tratatului internațional (din 1972) privind interzicerea producerii, dezvoltării și stocării armelor biologice;

- preocuparea organelor abilitate pentru sănătatea populației (obligativitatea controalelor medicale, vaccinările etc.) și a celorlalți factori din mediul ambiant ce o pot influența;

- finanțarea programelor de instruire și de educație a populației pe linia dezvoltării spiritului civic privind informarea autorităților responsabile în cazul îmbolnăvirii oamenilor, animalelor etc. sau la constatarea unor activități suspecte ce vizează fabricarea, transportul, depozitarea sau răspândirea de agenți biochimici sau componente ale acestora (apă, aer, culturi agricole, animale etc.).

Explozia demografică și cerințele tehnologice ale lumii moderne au făcut ca resursele să scadă pe zi ce trece, ecosistemul să se degradeze continuu, schimbările climatice și fenomenele extreme asociate să se intensifice, calitatea vieții să urmeze o curbă descendentă în cel mai îngrijorător mod cu putință, iar transmiterea bolilor, virușilor și maladiilor să se propage alarmant de repede la scară internațională.

Demersurile internaționale referitoare la protecția populației în fața crizelor pandemice generate de terorism, tind să fie în centrul atenției, în condițiile multiplicării amenințărilor la adresa sănătății și creșterii temerilor populației privind procurarea și utilizarea substanțelor/agenților biologici de către organizațiile teroriste.

O abordare eficientă de combatere a terorismului contemporan, în condițiile în care se poate asimila ca fiind unul de falie, nu este posibilă decât printr-o serie de programe și strategii complexe, pe termen lung, care ar putea viza:

- reducerea decalajelor economice, socio-culturale și civilizaționale;

- armonizarea intereselor principalilor actori statali/nonstatali și renunțarea la politica

de dominare și presiune a centrelor de putere și influență;

- crearea unui sistem de securitate bazat pe creșteri economice, sisteme și proceduri standard de gestionare a crizelor și conflictelor, precum și realizarea și promovarea unei strategii a descurajării cumulate.

Migrația clandestină, uneori în masă, pe fondul sărăciei și al încălcării drepturilor omului, urmată de acordarea azilului politic unor cetățeni cercetați pentru infracțiuni, chiar de acte teroriste în țările de origine, reprezintă o „breșă” în sistemul de valori al țărilor democratice ce poate avea repercursiuni viitoare asupra ordinii și a securității statelor respective.

Principalele religii ale lumii se deosebesc semnificativ din punct de vedere al doctrinelor teologice, al credințelor propovăduite, al numărului de adepți, al gradului de angajare în eforturi politice și al răspândirii geografice. Mișcările religioase militante extremiste încearcă în multe situații, și de cele mai multe ori reușesc, să se substituie autorităților statului, promovând opinii politice, propunând decizii cu impact național, implicându-se de asemenea în educație sau diferite programe sociale, făcând în nenumărate cazuri mai mult rău decât bine societăților în care se manifestă. Cei mai extremiști dintre aceștia, liderii islamici, interpretează Coranul într-un mod abuziv în scopul legitimării unor acte sângeroase cu tentă teroristă, manipulând credincioșii și îndemnându-i la violență, destabilizare și ură împotriva Occidentului, pe fondul unor neîmpliniri, neajunsuri și greutăți materiale cotidiene.

Analizând aspectele prezentate anterior am identificat o serie de *soluții* în prevenirea conflictelor cu minorități etnice și religioase, după cum urmează:

- integrarea acestora în colectivități, fără restricții sau limitări;
- protejarea, garantarea și respectul valorilor minorităților;
- facilități privind manifestări și exprimări culturale, istorice, lingvistice sau spirituale;
- armonizarea legislației pe linia educației în zone cu populații de etnie/religie majoritară (istorie, limbă, religie etc.).

Resursele acțiunilor teroriste provin, în cea mai mare parte, din activități ilicite specifice crimei organizate sau alte tipuri de manifestări

care eludează legislația (munca la negru, trafic de armament și substanțe interzise, spălare de bani, jocuri ilegale, prostituție, șantaj, amenințări, luare de ostatici etc.), dar și din sponsorizări/colecte ale simpatizanților sau susținătorilor.

Finanțarea terorismului poate fi directă sau indirectă (prin intermediari sau destinați structurilor susținătoare/colaboratoare) și reprezintă forma primară de susținere și întreținere a acestuia, iar alocarea fondurilor poate avea ca destinatar atât grupările teroriste, cât și structurile care se implică activ sau pasiv în acțiuni teroriste.

În scopul îngrădirii activităților de finanțare a terorismului se recomandă:

- verificarea cu strictețe a respectării legislației internaționale, îndeosebi pe linia aplicării măsurilor standard de cunoaștere a clientelei și natura activității prestate, și pedepsirea fără rezerve a celor care o încalcă;
- ținerea sub control a transferurilor bancare (eliminând principiul „secretului bancar”) și eradicarea activităților ce vizează economia subterană.

Caracteristica esențială a zilelor noastre o reprezintă evoluția galopantă în domeniul calculatoarelor și comunicațiilor pe fondul „setei de cunoaștere”, nevoii de comunicare și posibilităților facile de accesare a informațiilor, aspect care nu a făcut să crească atât importanța informației, cât și creșterea spectaculoasă a numărului beneficiarilor (fără restricții) și consecințele exploatarei informațiilor (bune sau rele).

În ultimii ani, lumea virtuală a devenit un mediu preferat de exprimare al rețelelor teroriste (mesaje mobilizatoare, de „intoxicare”, de instigare, de terorizare; imagini/poze; filme reprezentative etc.), atât datorită faptului că mesajele acestora au devenit în cel mai avantajos caz marginale pentru mass-media, dar și pentru că este un mijloc ieftin, ușor accesibil, interactiv, care anulează granițele terestre și care nu filtrează nicio formă de exprimare.

Spațiul virtual oferă accesul la o bază de date și informații inestimabilă și, mai mult ca niciodată, organizații teroriste din spații cultural-geografice complet diferite au posibilitatea, și o și fac, de a se interconecta, de a efectua schimb de modele acționale și idei, și chiar de a stabili strategii comune.

Între apărarea intereselor și securității colective și respectarea dreptului individual la

libera exprimare există, în multe situații, o graniță interpretabilă, dar această delimitare nu este mai sensibilă decât în cazul utilizării platformelor de comunicare online de către teroriști și, de aceea, gestionarea spectrului informațional (autorizarea cenzurii; monitorizarea forumurilor/rețelelor de socializare/discuții etc.) ar trebui dezbătută în spațiul public și stabilite legislativ niște limitări și constrângeri, drepturi și obligații atât pentru cei care controlează, cât și pentru utilizatori.

Valorile culturale și spirituale ale oricărui grup reprezintă fundamentul ce definește identitatea comunității respective. Analiza acestui sistem de valori, izvoarele, evoluția, interferența cu alte culturi și civilizații, probleme socio-economice, precum și confruntările cu alte colectivități umane, reprezintă un prim pas în înțelegerea elementelor ce pot genera stări conflictuale și manifestări violente ale membrilor entității respective. Cauzele stărilor conflictuale sunt, de regulă, generate de interese asociate cu confruntări din zona culturală, istorică, teritorială, politică etc.

Elemente reprezentative ale procesului de targeting

În opinia mea există trei tipuri de ținte împotriva cărora trebuie să graveze procesul de targeting. Prima gamă de ținte vizate constă în celulele/organizațiile teroriste cu liderii și membrii lor, infrastructura și resursele tehnologice/materiale/financiare ale acestora în care se utilizează întreg spectrul de acțiuni (directe/indirecte; letale/neletale etc.). Al doilea set de ținte include statele/organizațiile/instituțiile/indivizii care oferă sprijin de orice fel teroriștilor, aprobă și susțin actele violente ale acestora, asupra cărora se impun preponderent măsuri coercitive non-combat (restricții, embargo, amenzi sau pedepse legislative). Dacă în primele două categorii sunt ținte apreciate ca fiind ostile, în al treilea tip de ținte se regăsesc statele/organizațiile/instituțiile/indivizii ce fac parte din forțele neutre/pasive care pot fi educate/influențate/constrânse de una dintre părți, de regulă, prin acțiuni specifice operațiilor informaționale.

Angajarea țintelor trebuie să fie acceptabilă și autorizată de către factorii decidenți, avându-se în vedere faptul că spațiul de angajare reprezintă un sistem complex cu multe interdependențe de natură politică, socială, culturală, etnică sau

religioasă, iar exploatarea oportunităților și integrarea capabilităților sunt esențiale în obținerea și menținerea succesului pe timpul contracarării amenințărilor teroriste.

Condițiile fundamentale pentru realizarea succesului în procesul de targeting sunt următoarele:

- claritatea aranjamentelor de comandă și a responsabilităților/sarcinilor;
- oportunitatea și veridicitatea informațiilor;
- legitimitatea acțiunilor;
- moralul și încrederea forțelor proprii;
- flexibilitatea planurilor acționale;
- asigurarea suportului logistic și informațional necesar susținerii efortului operațional;
- planificarea centralizată și execuția descentralizată, dar sincronizată în ansamblul acțiunii;
- stabilirea din timp a criteriilor/indicatorilor de evaluare a efectelor;
- cunoașterea constrângerilor și restricțiilor;
- identificarea riscurilor și acceptarea/asumarea acestora;
- conducerea continuă a acțiunilor;
- protecția forțelor proprii, a nonteroriștilor, a infrastructurii și mediului;
- obținerea efectelor prognozate/îndeplinirea scopului final;
- capacitate ridicată de reacție la evenimente neprevăzute.

În situația în care baza de date este insuficientă, în procesul de planificare se utilizează ipoteze de lucru care, pe măsura obținerii de informații suplimentare cu un grad acceptabil de certitudine, se îmbunătățesc, se adaptează și se validează.

Analiza capabilităților este o etapă în care se estimează forțele și mijloacele necesare, precum și acțiunile de atac, ținându-se cont de:

- caracteristicile operaționale ale țintelor (importanță/rol, dimensiuni/disponere, forță/consistență/energie/rezistență, vulnerabilități/slăbiciuni etc.);
- modalitatea de abordare a țintelor (direct/indirect, prin utilizarea mijloacelor letale/neletale, acțiuni simultane/sucesive etc.);
- riscurile asumate (pentru forțele angajate/neangajate în confruntare, mediul înconjurător, posibilitatea „dezghețării”/alimentării/amplificării altor stări conflictuale);
- efectele prognozate (urmările pe termen scurt/mediu/lung, tipologia/natura efectelor,

impactul mediatic/psihologic/social, costuri, lecții învățate etc.).

Planificarea constă în repartizarea sarcinilor în timp și spațiu pentru a sincroniza acțiunile și a maximiza efectele prin:

- gestionarea cu profesionalism a informațiilor;
- prioritizarea ținutelor;
- integrarea sincronizată a acțiunilor cinetice sau noncinetice;
- corelarea obiectivelor cu efectele prin utilizarea instrumentelor, mijloacelor și acțiunilor adecvate;
- exercitarea fără disfuncții a actului de comandă-control.

Eficacitatea acțiunilor întreprinse se determină în baza criteriilor stabilite din timp și a indicatori de impact cuantificabili, pe timpul procesului de analiză și evaluare a efectelor (descurajare; constrângere; influențare; afectare; limitare; eliminare) în domenii variate (conceptual; psihologic; fizic; funcțional; sistemic).

Fenomenul terorist prezintă forme de manifestare diverse, în circumstanțe politice, economice, sociale și de securitate variate, au cauze multiple, sunt generate de entități mai mari sau mai mici, au repercursiuni directe într-o zonă limitată sau extinsă, dar toate au un numitor comun, și anume, *dificultatea gestionării* prin reacția la eveniment, menținerea situației sub control și acțiuni post-intervenție.

Pentru a realiza condițiile necesare obținerii succesului împotriva unei amenințări teroriste trebuie să se treacă de bariera tradițională a aplicării exclusive a forței letale, integrând întreaga gamă de acțiuni/capacități care să genereze o putere de luptă adecvată amenințării și situației specifice de desfășurare a confruntării, cum ar fi:

- operațiile informaționale;
- atacul electronic;
- operațiile psihologice;
- activitățile de relații civile și publice.

Faptul că mulți cetățeni ai planetei trăiesc în zone cu potențial de risc conflictual ridicat, în sărăcie, în dispute politice, etnice, religioase, teritoriale, în state care nu dețin monopolul puterii sau cu regimuri totalitare nu ar trebui să justifice sprijinul teroriștilor. Teroriștii speculează realități dramatice, percepții deformate și frustrări pentru a-și pune în aplicare scopurile perfide și nocive.

Comunitatea internațională ar trebui să ia atitudine, ajutând acele state aflate în dificultăți economico-financiare ce afectează bunăstarea populației din zonele afectate și să le acorde sprijin în exercitarea actului de guvernare, de control a frontierelor și de relansare economică pentru a elimina surse de instabilitate ori stări conflictuale și a reduce riscul apariției unor focare de terorism, aspecte care cu siguranță afectează, într-o formă sau alta, ordinea firească.

Concluzii și propuneri

Suspansul acțiunilor teroriste, alimentat de motivația și necunoașterea protagoniștilor sporește audiența atrocităților comise și animă mari mase de oameni atât din cauza dramei generate de acțiunea distructivă, cât și de teama provocată de iraționalitatea faptelor care nu respectă nicio normă etică sau legală.

Bilanțul morților și răniților sunt cifre statistice care relevă amploarea consecințelor directe și imediate ale acțiunilor teroriste care, în schimb, nu pot măsura cu exactitate numărul victimelor adiacente (rude, prietene, martori etc.) care au trăit teroarea și îi vor mai simți gustul durerii și al neputinței multă vreme, poate toată viața, și toate efectele implicite.

Pentru a se asigura protecția împotriva terorismului, un stat trebuie să dispună, pe cât posibil, de următoarele *elemente de contracarare*:

- legislație eficientă, adecvată și oportună care să nu interfereze cu sisteme de valori ale altor entități regionale, naționale sau internaționale;
- structuri de Intelligence performante, în măsură să ofere informații oportune asupra pericolului terorist;
- forțe specializate în combaterea acțiunilor teroriste, cu o capacitate rapidă de reacție;
- instituții de ordine publică pregătite în managementul crizelor și perfect integrate în sistemul general de gestionare a atentatelor teroriste;
- platforme de comunicare rapide și sigure;
- sisteme complexe de monitorizare a provocărilor de tip terorist (atât mijloace specializate constituite la nivel național, cât și un angrenaj structural de interconectări cu mediul civil și internațional care să asigure un grad înalt de omogenitate și de integritate a informațiilor).

Să fi spectator, să privești și să constăți pur și simplu o stare de fapt, să-ți dai cu părerea, să comentezi poate fi o atitudine, dar nu este suficient, în condițiile în care dimensiunea acestui fenomen a căpătat amploare globală, iar țintele atacurilor sângeroase sunt diversificate începând de la decidenți/persoane influente sau clădiri „simbol” la oameni nevinovați și obiective de infrastructură comune.

Ar fi păcat, ca după ce am evoluat atât de mult tehnologic în folosul omului, să nu găsim o cale de eradicare a acestui flagel morbid sau cel puțin de ținere sub control și îndepărtare a lui de lumea civilizată.

Suntem datori atât față de sacrificiile înaintașilor, cât și pentru viitorul urmașilor noștri să găsim soluții fezabile care să ne permită „să arătăm cu degetul” pe cei care nu se conformează regulilor

de conviețuire umană, să impunem și să acceptăm limite și restricții, și să-i izolăm pe cei „bolnavi de terorism” pentru a reuși să ne promovăm nestingheriți ideile, interesele și valorile și să le respectăm pe ale celorlalți, să ne identificăm locul și rolul care ne reprezintă și să progresăm împreună într-un climat de siguranță.

BIBLIOGRAFIE

Andreescu Anghel, *11 septembrie – provocarea secolului XXI în materie de terorism*, Editura MAI, București, 2002.

Armstrong K.I., *How Did This Happen? Terrorism and the New War*, Aford, Public Affairs, 2001.

Chiș Ioan, Popa Constantin, *Terorismul contemporan*, Editura ANI, București, 2007.

Vlădescu Andrei, *Second Life Jihad*, Revista Intelligence, București, martie - aprilie 2009.

VIITORUL RĂZBOIULUI – RĂZBOIUL HIBRID

THE FUTURE OF WAR – THE HYBRID WAR

Col.prof.univ.dr. Laurențiu GRIGORE*

Fizionomia războiului viitor este una dintre principalele direcții de cercetare ale științelor militare. În acest articol sunt analizate concepțiile cu privire la modul de manifestare a conflictului armat în viitor. Ipoteza de lucru de la care se pleacă este că „războiul viitor este un război a cărui trăsătură esențială este dată de acțiunea indirectă susținută de una sau de ambele părți aflate în conflict”. Ipoteza este susținută de explicațiile cu privire la caracteristicile unui război hibrid local sau limitat. Astfel, atacurile cibernetice, acțiunile de control economic, cumpărarea puterii politice, corupția, transformarea populației statului advers într-o veritabilă coloană a cincea, acțiunile în sfera protecției mediului etc. sunt argumente temeinice în descrierea fizionomiei unui război hibrid.

The physiognomy of the future war is one of the main research directions of the military sciences. In this scientific work, we analyze the transformation of the armed conflict in the future. The working hypothesis from which we start is that “the future war is a war whose essential feature is given by indirect action supported by one or both parties to the conflict”. The hypothesis is supported by explanations of the characteristics of a hybrid local or limited war. Thus, cyber attacks, economic control measures, buying political power, corruption, actions in the field of environmental protection etc. are solid arguments in describing the physiognomy of a hybrid war.

Cuvinte-cheie: război; război hibrid; armată sub acoperire; operații cibernetice; populație ostilă; acțiuni de control economic; cumpărarea puterii politice; corupți; transformarea populației statului advers într-o veritabilă coloană a cincea; acțiuni în sfera protecției mediului.

Keywords: war; hybrid war; armed forces undercover, cyber operations; hostile population; economic control action; buying political power, corruption; actions in the field of environmental protection.

Războiul a fost, este și va fi o stare a societății umane prin care grupuri mari de oameni, organizate din punct de vedere social, își dispută întâietatea asupra unor resurse (naturale, economice, umane etc.) folosindu-se în principal de violență, de regulă, cea armată. Carl von Clausewitz definea războiul ca fiind „o continuare a politicii prin alte mijloace” legându-l astfel de nevoia socială de a exista, ca entitate, cu orice preț, chiar și cu sacrificii din partea membrilor.

Din această celebră definiție a războiului se poate deduce faptul că acesta este o stare a cărei formă evoluează concordant cu realizările societății, iar viitorul este previzibil dacă identificăm posibilele transformări sociale, economice și tehnologice.

Pornind de la această idee încerc să formulez ipoteza de lucru prin care să desprind fizionomia viitorului război. Astfel, această ipoteză ar putea

fi: războiul viitor este un război a cărui trăsătură esențială este dată de acțiunea indirectă susținută de una sau de ambele părți aflate în conflict.

În sprijinul acestei idei, pentru validarea ipotezei de lucru, stau următoarele argumente:

- existența armelor de nimicire în masă inhibă participarea directă a marilor puteri nucleare în soluționarea intereselor naționale sau de grup;
- costurile enorme ale unei zile de operații atât din perspectiva economico-financiară, cât și cea umană;
- opoziția populației împotriva războiului, în general, și a violenței armate, în special;
- tratatele internaționale condamnă folosirea războiului ca instrument de soluționare a problemelor litigioase dintre state;
- interesele naționale pot fi atinse mult mai ușor prin acțiuni indirecte;
- globalizarea și nevoia crescândă de resurse inhibă statele mari, puteri economice și militare, să poarte acțiuni militare directe împotriva unui stat de același nivel, deoarece consecințele prăbușirii

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: lgrigore1@yahoo.co.uk

economico-sociale ar avea efecte majore și asupra propriei populații prin restrângerea pieței de desfacere, a relațiilor economice și implicit prin falimentul unor companii transnaționale.

- cibernetizarea societății umane permite un nou și eficient mod de acțiune – atacul cibernetice.

Pornind de la aceste argumente consider că un viitor război mondial nu este posibil sub varianta pe care o cunoaștem, de tip Primul Război Mondial și al Doilea Război Mondial. Grupări mari de forțe care să acționeze pe spații continentale sau intercontinentale într-un război de uzură sunt realități depășite de evoluția socială și tehnologică a societății umane. În prezent, economia statelor lumii este puternic interconectată, prin acele societăți comerciale a căror capital este deținut de două sau mai multe grupuri financiare trans naționale. Producția de bunuri și servicii este distribuită pe întreg globul și are tendința de a migra către zonele în care costurile de producție, în general, și cele cu forța de muncă, în special, sunt mult mai mici.

De asemenea, la sfârșitul secolului XX a apărut un nou produs, extrem de valoros și deopotrivă de scump, care nu necesită energie și materii prime și se bazează doar pe inteligență – programele informatice (software). Această producție este caracterizată de:

- valoare de întrebuințare foarte mare;
- durată de folosință relativ mică, rezultă nevoia de actualizare continuă;
- resurse materiale infinit de mici;
- resursa umană participantă la această producție trebuie să fie una înalt calificată și creativă;
- nu necesită o infrastructură de lucru deosebită;
- constituie materia primă principală pentru producția și comerțul cu bunuri de larg consum precum și pentru cercetarea dezvoltarea de noi tehnologii sau pentru cunoaștere;
- este folosită în toate domeniile vieții sociale, inclusiv în cel militar;
- societatea umană este dependentă de această producție de programe (software), iar în momentul de față nu se mai poate concepe viața pe Pământ fără acest special produs.

Viața noastră de zi cu zi, existența societății umane actuale cu o populație de peste șase miliarde de locuitori este strâns legată de această nouă resursă-resursă cibernetice. De la banalul ceas de perete până la sofisticății sateliți de poziționare globală, de la banul electronic până la serele automatizate totul se face cu ajutorul inteligenței

artificiale. Rezultă că și acțiunea militară se înscrie în acest trend global cibernetice.

Nu putem face profit și există pe o piață globală cibernetizată dacă nu există software adecvate. Transpusă domeniului militar această cerință ar fi exprimată că „nu putem învinge dacă nu avem cele mai performante mijloace cibernetice”.

Războiul este o stare conflictuală între două entități mari de oameni care folosesc mijloacele armate pentru a-și impune voința politică în scopul obținerii unor avantaje de natură materială sau de altă natură. Războiul nu se duce de dragul violenței, ci pentru un câștig pentru entitatea implicată. Eficiența războiului se măsoară în prosperitatea ulterioară a învingătorilor. O lungă perioadă de timp, această stare materială bună a învingătorilor era dată de capturile și de prăzile de război. Să nu uităm că romanii au cucerit Dacia pentru aurul și bogățiile ei, iar Primul și al Doilea Război Mondial a avut drept cauză principală sfera de influență și dominație economică, deci tot o determinare de natură economică.

Ne întrebăm dacă în prezent și în viitor vom mai avea tot aceleași cauze. Răspunsul este afirmativ. Avem nevoie de hrană, energie, apă, iar cât timp acestea sunt limitate se vor isca războaie pentru controlul lor. Numai că modul de desfășurare este diferit de la o etapă de dezvoltare la alta, în funcție de progresul tehnologic și social al omenirii.

Războiul viitor va cuprinde, în esență, aceleași acțiuni ca și cel de până acum: acțiuni militare, economice, diplomatice, politice, imagologice, psihologice, informaționale etc. Doar că toate acestea se transformă în mod radical, iar această schimbare este cauzată de progresul tehnologiei informației.

Războiul viitorului este un RĂZBOI de tip HIBRID, deoarece nimic din ceea ce cunoaștem despre acesta nu mai este valabil.

Declanșarea războiului a fost multă vreme anunțată de o declarație de război, iar încheierea lui de un tratat de pace. De când carta ONU interzice războiul ca formă de rezolvare a conflictelor, ci doar ca formă de apărare împotriva unei agresiunii armate, nicio națiune nu a mai uzitat de această formă de anunțare a războiului. Declarația de război fiind înlocuită cu Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU sau pur și simplu de voința nedeclarată a unei părți, de regulă, cea care atacă.

Rezultă că, din punct de vedere politic, un război începe prin realizarea, pe plan internațional, a unei stări legitime de intervenție militară împotriva unui stat, națiuni sau entități naționale sau multinaționale.

Acest lucru nu este întotdeauna posibil, deoarece componența Consiliului de Securitate dă dreptul de veto unor state, care pot avea interese naționale sau de grup contrare inițiatorului sau inițiatorilor. Așa că, în ultimile decenii, se caută alte căi prin care se pot atinge scopurile politice. Un război actual poate fi declanșat, inițiat de către o parte din populația statului țintă, din motive obiective existente în stare latentă sau din motive subiective create la momentul oportun de către statul (statele) agresoare. Grupurile de populație inițiatoare de conflict vor fi sprijinite material, financiar și militar de către statul (statele) interesate, iar conflictul va fi amplificat, mediatizat și controlat prin mijloace convenționale și neconvenționale.

În acest sens, se poate afirma că în perioada inițială a războiului, statul agresor va concentra însemnate resurse politice, imagologice, financiare și cibernetice pentru sprijinul oportun al părții din populație favorabilă intereselor lor, precum și pentru legitimarea acțiunilor armate viitoare atât ale populației ostile regimului politic al statului advers, cât și pentru obținerea de sprijin politic internațional pentru o eventuală intervenție militară sau umanitară sub mandatul ONU sau OSCE.

De asemenea, statul agresor prin acțiuni economice, diplomatice și politice va încerca să-și impună voința asupra statelor care sprijină sau pot sprijini acțiunile guvernului din statul țintă.

Pe scurt, perioada inițială a unui război hibrid local sau limitat ar fi caracterizată de: atacuri cibernetice, acțiuni de control economic, cumpărarea puterii politice, corupție, transformarea populației statului advers într-o veritabilă coloană a cincea, acțiuni în sfera protecției mediului etc.

Atacurile cibernetice asupra sistemelor informaționale și informatice ale statului țintă se desfășoară pentru blocarea activităților economice, militare și de securitate, precum și pentru culegerea de informații despre capacitățile militare și economice, și sunt concretizate prin:

- blocarea fluxurilor de date în interiorul și dintre instituțiile statului sau organizațiile guvernamentale și nonguvernamentale pentru a produce dezordine socială și economică în scopul

creșterii nemulțumirii populației față de regimul politic al statului țintă;

- distrugerea fizică a echipamentelor destinate managementului sistemelor de comunicații, sistemelor energetice, sistemelor de aprovizionare cu apă, rețelelor de transport etc. pentru a le produce pagube materiale și financiare și pentru a facilita acțiunile de gherilă ale părții de populație favorabilă statului agresor;

- blocarea fluxurilor de capital prin paralizarea sistemului financiar bancar cu scopul generării unei dezordini sociale controlate;

- blocarea producției industriale și de distribuție a acesteia pentru a crea probleme în desfășurarea contractelor agenților economici;

- blocarea sistemelor informative strategice (spionaj și contra spionaj) ale statului advers;

- controlul comunicațiilor personale ale populației prin accesul ilegal în conturile de email și de altă natură ale acesteia pentru influențare majoră prin diverse forme și procedee.

Atacurile cibernetice preced orice altă formă de acțiune, iar atingerea obiectivelor propuse deschide atât trecerea la o nouă etapă, cât și continuarea acestora, la un alt nivel de intensitate.

Acțiunile de control economic sunt activități esențiale într-un război hibrid. Dacă în războiul clasic, acțiunea militară era esență acestuia, în războiul de tip hibrid acțiunea economică are rolul determinant în atingerea scopurilor politice ale războiului. Globalizarea, capitalul transnațional, tranzacțiile bursiere, mecanismele economice ale lumii actuale etc. permit controlul economiilor altor state.

Pe scurt, un stat care dispune de însemnate resurse financiare și care a înțeles că alocările în înarmare nu înseamnă neapărat un plus de securitate, prin diverse mecanisme financiar bancare poate cumpăra sectoare industriale (de regulă, industrii strategice) din statele țintă pe care le pot întrebuița atât în interes economic, cât și pentru controlul economiei statului advers dar și al aliaților acestuia. În felul acesta se neutralizează orice opoziție internă sau sprijin militar sau economic din partea statelor aliate cu statul advers. Ori un război se câștigă doar dacă economia statului este capabilă să susțină un astfel de efort.

Este binecunoscut faptul, după cum aminteam și anterior, că războiul este o continuare a politicii cu ajutorul mijloacelor militare. Teoreticienii

războiului hibrid consideră că esența acestui nou tip de război constă nu numai în înfrângerea voinței politice a conducerii statului advers, ci în controlul acesteia. Dar cum se poate face acest lucru. În țările nedemocratice, problema se rezolvă relativ simplu. Se finanțează și se sprijină informațional și militar, un grup de politicieni sau militari care acaparează puterea politică printr-o lovitură de stat. În țările democratice, lucrurile sunt mai complicate, dar nu imposibil de îndeplinit.

Astfel, de regulă se caută persoane corupte sau coruptibile care prin șantaj și mituire vor îndeplini interesele statului agresor. Acestea vor fi sprijinite material și financiar pentru atragerea de noi membri, mergându-se până la crearea unor formațiuni politice favorabile, care la momentul oportun vor servi intereselor puterii agresoare. Trebuie menționat faptul că nu sunt vizate doar partidele și politicienii din statul țintă, ci și cele din statele aliate sau posibile aliate cu statul țintă.

Corupția, de regulă, este în strânsă legătură cu clasa politică. Corupția vulnerabilizează statul și permite adversarului să intervină în problemele economice și politice pentru cumpărarea și controlul economiei acestuia. Este ușa de acces a adversarului în interiorul sistemului de comandă și control la nivel politic.

Scopul într-un război de tip hibrid nu este doar de a infiltra, prin corupție, persoane favorabile capabile să execute ordine în funcție de evoluția situației, ci generarea unor probleme grave de guvernare care să pună statul în imposibilitatea de a acționa eficient în caz de conflict armat. De aceea, se va urmări generalizarea corupției atât la nivelul instituțiilor statului, cât și în alte domenii conexe.

Populația statului advers este cel mai important obiectiv într-un război hibrid. Aceasta nu mai trebuie să fie cucerită și administrată, ci trebuie să fie favorabilă adversarului. În acest sens, prin mijloace și cu tehnici specifice de manipulare și control al maselor, populația va fi supusă unui intens și subtil proces de influențare prin care se va urmări:

- promovarea unor noi valori contrare identității și tradițiilor naționale și conforme cu cele ale statului agresor;
- promovarea unei noi culturi (fără a fi percepută ca o agresiune) prin care să se promoveze interesele statului agresor;
- noi interpretări ale perceptelor religioase care să intre în contradicție cu cele ale

majorității și care să ducă la divizarea populației, în așa fel încât aceasta să poată fi manipulată din ambele direcții;

- privarea controlată de unele trebuințe materiale și spirituale.

Odată atins acest obiectiv de control, total sau parțial, al populației adversarului se pot planifica și acțiuni militare specifice. În caz contrar, dacă populația, în mare majoritate, este ostilă agresorului nu putem vorbi despre un război de tip hibrid, ci de un război clasic.

Protecția mediului este o activitate relativ recentă a societății umane care are ca scop protejarea mediului de acțiunile distructive ale omului. Și totuși ce legătură are această activitate nobilă cu războiul de tip hibrid?

În lume, la nivel global, dar și național, există o multitudine de organizații de protecția mediului care se războiesc cu guvernele țărilor și care afectează prin decizii de natură economică sau militară natura. Între acțiunile omului și capacitatea de regenerare a planetei trebuie să existe un echilibru. Goana după resurse, în special pentru cele energetice, a dus la profunde mutații de mediu, unele ireversibile. În acest sens, există o practică prin care organizațiile de mediu se opun investițiilor în domeniul energetic.

Uneori, statul agresor, dacă este și producător de energie, poate finanța aceste organizații, ca să se opună cercetării și investițiilor în domeniu, sub pretextul protecției mediului, pentru a-și menține controlul energetic și dominația economică asupra statului advers și aliaților acestuia. De asemenea, poate finanța activități economice care să afecteze grav mediul pentru a genera tensiuni de natură socială și economică în statul advers.

Acțiunea militară în războiul hibrid este desfășurată de către o armată „sub acoperire”. Aceasta se declanșează când obiectivele celorlalte forme de acțiune au fost sau sunt pe punctul de a fi atinse, cu scopul neutralizării forțelor armate ale adversarului, precum și pentru consolidarea cuceririlor realizate până în acel moment.

Caracteristicile armatei sub acoperire sunt următoarele:

- militarii ce compun aceste forțe fac parte dintr-o structură militară nerecunoscută de către statul agresor sau de către un alt stat al lumii;
- idealurile pentru care luptă această armată sunt cele ale statului agresor, dar scopul declarat este unul de complezență;

- sprijinul financiar, material și logistic al acestor forțe este realizat de către statul agresor, dar nu direct, ci prin organizații nonguvernamentale naționale, transnaționale, internaționale sau societăți secrete;

- forțele armate deși sunt pregătite și organizate din punct de vedere militar nu poartă însemnele distinctive ale vreunui stat și, de regulă, nu respectă acordurile și tratatele ce reglementează dreptul războiului;

- acțiunile teroriste, deși nu sunt caracteristice acestei armate sub acoperire, pot fi folosite, la nevoie, sub forma sabotajelor asupra sistemului de comunicații terestre, aeriene sau navale sau pentru lovirea sistemului de comandă și control al armatei statului advers;

- formele de acțiune militară consacrate, apărarea și ofensiva, au forme de manifestare (procedee de acțiune) specifice (o combinație între acțiunile clasice și cele de gherilă).

- acțiunile militare ale armatei sub acoperire au un caracter pulsatoriu și discontinuu din punct de vedere spațio-temporal fiind împletite armonios cu acțiunile cibernetice, diplomatice și economice;

- forțele armate sub acoperire pot desfășura și acțiuni altele decât războiul, de stabilitate și sprijin, fără un mandat din partea unei organizații internaționale de pace, cu scopul de a obține simpatia și sprijinul populației din zona de conflict.

În concluzie, un viitor război între două mari puteri militare este posibil doar sub forma unui război hibrid în care responsabilitatea guvernamentală a beligeranților să fie minimă și să nu implice recurgerea la arsenalul nuclear. De asemenea, este puțin probabil să se desfășoare pe teritoriul unei mari puteri, ci pe spațiul geografic al unuia sau mai multor aliați ai unei părți.

BIBLIOGRAFIE

Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, București, 1982.

Sun Tzu, *Arta războiului*, Editura Nicol, București, 2012.

Războiul hibrid – un răspuns hibrid?, Revista NATO, <http://www.nato.int/docu/review/2014/Russia-Ukraine-Nato-crisis/Russia-Ukraine-crisis-war/RO/index.htm>

TRANSFORMAREA ACȚIONALĂ/OPERAȚIONALĂ GENISTICĂ SPECIFICĂ

MILITARY ENGINEERING SPECIFIC ACTIONAL AND OPERATIONAL TRANSFORMATION

Lt.col.drd. Laurențiu ARIN*

Asigurarea sprijinului de geniu pe timpul desfășurării acțiunilor militare este o activitate complexă și implică, în egală măsură, cunoașterea și înțelegerea capacităților genistice, dar și cunoașterea și înțelegerea modului în care acestea pot deservi diverse structuri. Fiecare comandant își dorește structuri cât mai bine organizate, dotate cu cele mai noi și mai eficiente mijloace. În egală măsură, însă, își dorește structuri eficiente. Repetarea intenționată a cuvântului „eficient” are ca scop scoaterea lui în evidență. Eficiența în domeniul structurilor de geniu poate însemna, structuri organizatorice moderne, flexibile, care să răspundă tuturor nevoilor comandanților, militari foarte bine instruiți, în măsură să-și desfășoare activitatea după proceduri clare sau să deservească în orice condiții tehnica și echipamentul din dotare sau poate însemna și „conștientizarea” de către comandanții de pe toate treptele ierarhice și de către toate armele a capacităților ce le au la dispoziție, pentru a le putea folosi cu rezultate maxime pentru îndeplinirea misiunilor primite.

În egală măsură, interoperabilitate (obiectiv important al Alianței) nu înseamnă numai dotare cu aceleași mijloace tehnice sau structuri identice în armate diferite, ci presupune o serie de mulți alți factori care trebuie analizați și valorificați pentru a putea îndeplini cerințele impuse la nivelul Alianței.

Providing military engineering support during the conduct of military operations is a complex activity and involves much knowledge and understanding of the military engineering capabilities and knowledge and understanding of how they can serve various structures. Each commander wants better organized structure, equipped with the latest and most effective means. Equally, however, he wants effective structures. Intentional repetition of the word „effective” aims at highlighting it. Efficiency for military engineering structures can mean modern organizational structures, flexible, responsive to the needs of commanders, well trained military, able to operate according to clear procedures or serve in any conditions and technical equipment supplied. It can also mean all commanders' being aware of the capabilities they have at their disposal, so that they will use them to achieve the best results in accomplishing the missions.

Equally, interoperability (important goal of the Alliance) doesn't mean only equipped with the same technical means or different structures, but it involves a series of other factors to be analyzed and used to meet the requirements of the Alliance.

Cuvinte-cheie: transformare; geniu; interoperabilitate; comandă; control.

Keywords: transformation; military engineering; interoperability; command; control.

De regulă, procesul de adaptare și de îmbunătățire a unei activități începe cu analiza elementelor existente pentru descoperirea acelor factori ce pot perturba (sau perturbă deja) desfășurarea normală a activității și continuă cu elaborarea unor propuneri concrete care au ca scop îmbunătățirea activității. În acest articol însă, voi încerca o altă abordare. Pentru adaptarea și îmbunătățirea cadrului acțional/ operațional voi face, în primul rând, analiza rezultatelor la care trebuie să ajungem (așa cum sunt deja stabilite la nivelul Alianței) și apoi voi face propuneri concrete pentru îndeplinirea acestora.

Optimizarea procesului de comandă și control al structurilor de geniu

Prima proces analizat va fi cel de comandă și control. În documentele Alianței, procesul este clar definit și, mai mult, România și-a luat angajamentul să-l implementeze. Este adevărat, implementarea acestuia ar presupune însă multiple schimbări.

Un proces eficient de comandă și control poate reprezenta un element cheie în acordarea unui sprijin de geniu optim, la toate nivelurile ierarhice. Principiile care ar trebui să guverneze actul de comandă și control ar trebui să fie: planificare și coordonare centralizată, execuție și control descentralizate; avertizarea structurilor despre misiunile viitoare, executarea recunoașterilor

*Brigada 10 Geniu „Dunărea de Jos”, Brăila
e-mail: arin.laurentiu@forter.ro

și dislocărilor necesare, din timp; utilizarea structurilor de geniu doar pentru lucrările de specialitate (lucrările mai simple pot fi executate de către alte structuri, sub consiliere genistică); acoperirea în egală măsură a eșalonului întâi, dar și a eșalonului doi.

Problematika comenzii și controlului la nivelul structurilor de geniu nu este una simplă și poate genera acțiuni complexe, cum ar fi: în situațiile în care două sau mai multe capacități de geniu sunt desemnate să deservească o structură de comandă (la orice nivel), acestea ar trebui să fie sub comanda și controlul unei structuri de geniu¹; sarcinile trebuie în mod obligatoriu prioritizate; exercitarea actului de comandă trebuie făcută în baza unor proceduri specifice (de geniu); pentru îndeplinirea anumitor sarcini (care nu necesită un grad mare de specializare) pot fi folosiți și militari de alte arme sau contractori civili, militarii geniști urmând să execute doar consilierea/coordonarea acestora; responsabilitățile trebuie stabilite în mod clar pentru fiecare nivel ierarhic; structurile de geniu să acționeze, de regulă, în întreaga arie de responsabilitate a unității pe care o deservesc; fluxul informațional trebuie asigurat și gestionat corespunzător; trebuie stabilită o legătură între comandantii structurilor de geniu și un specialist tehnic pe linie de geniu (trebuie creată o așa-numită „rețea tehnică”).

Un act de comandă și control desfășurat eficient poate fi considerat cheia succesului pentru asigurarea sprijinului de geniu pe timpul desfășurării operațiilor în spațiul de luptă modern.

Eficiențizarea activității de instruire

Orice armată (inclusiv cea a României), are misiunea de a apăra țara și de a promova interesele sale naționale. Îndeplinirea acestui obiectiv implică parcurgerea unui proces riguros și adecvat de pregătire a forțelor.

Instruirea forțelor reprezintă procesul prin care resursele disponibile (umane, financiare și/sau materiale) sunt transformate în capacitate operațională. Acest proces ocupă locul central în constituirea și în menținerea unei armate apte să satisfacă interesele militare ale statului. Dintre toți factorii, pregătirea personalului reprezintă factorul determinant.

Instrucția reprezintă o activitate cu caracter practic-aplicativ și are ca scop, în primul rând, formarea deprinderilor necesare pentru îndeplinirea

atribuțiilor funcției, dar și de menținere și de dezvoltare a acestora și se desfășoară atât la nivel individual, cât și colectiv. Instrucția structurilor este strâns legată de celelalte componente ale instruirii, și aici ne referim în primul rând la exerciții² și la instruire prin practicare³.

Nevoia de interoperabilitate a structurilor a impus standardizarea instrucției. Apreciez că procesul de standardizare (realizat prin implementarea PII⁴-urilor și PIM⁵-urilor) reprezintă în domeniul instrucției una dintre cele mai importante transformări din Armata României.

Un standard nu reprezintă altceva decât o normă sau un ansamblu de norme prin care se reglementează calitatea, caracteristicile, forma etc. unui produs⁶ (produsul, în domeniul instrucției este reprezentat de rezultatul ei), iar acțiunea de standardizare reprezintă procesul de a aplica un standard⁷. Practic, standardizarea instruirii înseamnă stabilirea și aplicarea aceluiași conținut, acelorași tipuri de documente etc. de instruire, aceleiași tehnologii, de către întregul personal și/sau de către toate structurile din cadrul armatei. Standardele (militare) se clasifică în standarde: administrative, operaționale și tehnice.

Doctrina instruirii Armatei României reglementează extrem de clar modul în care instruirea trebuie să se execute în Armata României. Fazele procesului de instruire sunt: „instruirea instituționalizată” (se realizează cu ajutorul învățământului militar și prin instruire individuală) și „instruirea operațională” (instruire care se realizează prin instrucție colectivă, exerciții și instruire prin practicare).

Instruirea operațională se desfășoară în unități, pe baza misiunilor pe care trebuie să le îndeplinească fiecare dintre acestea și are ca obiective principale „formarea și dezvoltarea deprinderilor necesare îndeplinirii misiunilor, realizarea unității de gândire și acțiune a personalului din structurile de comandă și a coeziunii acționale a personalului fiecărei structuri, antrenarea efectivelor pentru rezolvarea situațiilor specifice teatrului de operații, precum și acumularea de experiență operațională”⁸. Activitatea se desfășoară începând cu eșalonul cel mai mic și se continuă, într-o ordine firească, ascendentă, către cel al unității, apoi cu instrucția interarme și instrucția la nivel întrunit. Baza cunoștințelor pentru desfășurarea acestei activități se formează în cadrul

instruirii instituționalizate. Pentru desfășurarea în bune condiții a acestei activități, precum și de obținerea rezultatelor dorite, sunt responsabili comandanții/șefii de pe fiecare treaptă ierarhică a fiecărei structuri (de exemplu, comandantul de grupă, pluton, companie, batalion etc.).

Autoinstruirea reprezintă doar un segment al instruirii operaționalizate care este reglementat într-o măsură mai mică (reglementările vizează, în principal, doar desfășurarea autoinstruirii prin cursurile organizate în sistemul instituționalizat militar). Instruirea de bază se realizează, așa cum am amintit deja, în cadrul unității și ea are trei faze: *planificarea, executarea și evaluarea*. Fiecare dintre aceste faze are propria importanță, deoarece permit existența unui feedback permanent în scopul efectuării corecțiilor necesare îmbunătățirii permanente a procesului.

Prima fază, planificarea, are ca puncte de plecare cerințele postului sau misiunea pe care trebuie să o îndeplinească structura, nivelul de instruire al personalului/structurii (la începutul procesului de instruire), precum și resursele avute la dispoziție. Plecând de la acestea, se planifică procesul de instruire al structurii. Acest proces trebuie să fie în concordanță cu procesul stabilit de către eșalonul superior.

Pentru realizarea unei planificări eficiente, trebuie acordată libertate de acțiune comandanților (în sensul că fiecare comandant/șef stabilește cum să-și instruiască personalul și/sau structura din subordine. În egală măsură, aceștia sunt direct răspunzători pentru atingerea unui nivel de instruire necesar și suficient pentru îndeplinirea atribuțiilor postului și/sau al misiunilor stabilite.

Pentru asigurarea instruirii structurii militare, procesul de planificare este unul multieșalon în sensul că obiectivele se stabilesc de sus în jos și fiecare comandant are libertate de acțiune pentru îndeplinirea acestora. Planurile de instruire sunt întocmite de către fiecare stat major în parte, iar procesul se realizează prin conferințe de planificare și printr-un permanent dialog atât pe verticală (ierarhic), cât și pe orizontală (pentru a facilita executarea instrucției interarme sau a celei întrunite).

Fără a intra în detaliile procesului de planificare, precizez că rezultatul acesteia se materializează într-un „calendar” al activităților desfășurate din care rezultă ce se desfășoară, unde se desfășoară, cine conduce, ce costuri au activitățile etc.

Un capitol distinct al procesului de planificare îl constituie planificarea de execuție care se întocmește de către persoanele responsabile cu conducerea nemijlocită a instrucției și care cuprinde detaliile necesare desfășurării în bune condiții a activităților (de exemplu, modul de utilizare a timpului, asigurarea logistică necesară, metode și procedee de instruire etc.).

A doua fază a instruirii o reprezintă executarea propriu-zisă a acesteia. Este o activitate descentralizată ce se execută la nivelul cel mai mic posibil (de exemplu, în cazul instrucției grupei, activitatea este condusă de către comandanții de grupe, în cazul instrucției plutonului, de către comandanții de plutoane etc.).

Doctrina Instruirii Armatei României specifică o serie de cerințe prin care se consideră că se poate crește eficiența activității de instruire, cum ar fi: „asigurarea și consumarea resurselor așa cum au fost planificate”, „atingerea performanțelor stabilite” sau „realizarea unei siguranțe maxime a personalului echipamentelor și protejarea mediului”. Pentru creșterea eficienței instruirii trebuie adoptate o serie de măsuri, în condițiile respectării documentelor actuale care reglementează modul de desfășurare a acestei activități.

Determinări și finalități acționale operaționale specifice sprijinului de luptă

Conform documentelor Alianței în vigoare, forța de răspuns a NATO (NRF⁹) trebuie să fie în măsură să acționeze ca o forță expediționară, întrunită și multinațională. Pentru a putea deservi o astfel de forță, structurile de geniu puse la dispoziția NATO trebuie să fie capabile să îndeplinească o gamă largă de provocări simultane în domeniul sprijinului de luptă, dar și provocări tehnice atât în termeni de competențe, cât și în domeniul echipamentului. De aceea, pentru națiunile NATO, punerea la dispoziția Alianței a anumitor structuri pentru realizarea capacităților necesare și creșterea nivelului de interoperabilitate rămâne în continuare, obiectiv de importanță deosebită. Dacă provocările sunt uriașe pentru perioada actuală, ce se va întâmpla în viitor? Răspunsul ni-l oferă documentul intitulat „Viziunea NATO și obiectivele în domeniul genului pentru perioada 2016 - 2025”, iar acesta este unul extrem de simplu: „să asigure sprijin efectiv de geniu pentru forțele NATO, pentru întreaga gamă de operații curente și viitoare, dându-i comandantului NATO

cea mai mare libertate de acțiune, la cea mai bună valoare pentru națiuni”. Punerea în aplicare însă a acestui răspuns arată determinarea Alianței de a oferi, și în viitor, cele mai bune „servicii” pentru națiunile membre.

Creșterea capacității forțelor de geniu disponibile pentru misiunile NATO

Statutul României de membru al Alianței Nord-Atlantice impune asigurarea capacităților necesare participării la misiunile Alianței, de la cele privind apărarea colectivă, la misiunile în sprijinul păcii, exercitarea unui rol semnificativ în eforturile de modernizare a proceselor decizionale și a conceptelor strategice și operaționale ale Alianței, accelerarea procesului de transformare a sistemului militar românesc, construcția capacităților militare necesare asigurării îndeplinirii obiectivelor de politică externă în domeniul securității, deziderate posibil de atins numai în măsura în care se parcurge până la capăt procesul de transformare.

În egală măsură, trebuie avut în vedere că perspectiva misiunilor viitoare nu mai are o delimitare geografică strictă, fiind necesar ca statele membre NATO să dispună de forțe armate cu o capacitate ridicată de reacție, dislocabile în timp foarte scurt în spații geografice aflate la distanță strategică față de teritoriul aliat, capabile de intervenții tot mai specializate pentru a gestiona, deopotrivă, crize de joasă intensitate, conflicte etnice și religioase, precum și conflictele armate clasice, în cadrul cărora structurile de forțe pot îndeplini o diversitate de misiuni.

O asemenea diversitate de misiuni implică din partea armatelor statelor membre NATO, inclusiv din partea structurilor de forțe ale Armatei României, o abordare cuprinzătoare, sub toate aspectele, militare și civile, a problematicii stabilizării și reconstrucției în teatrele de operații, concept ce reflectă o abordare integrată a operațiilor militare și presupune relaționarea cu alți parteneri și actori internaționali, instrumente civile și militare de gestionare a crizelor, sprijin pentru operații de stabilizare și reconstrucție postconflict.

Satisfacerea responsabilităților care decurg din calitatea de membru NATO privind asigurarea capacităților necesare organizației, inclusiv prin angajarea în inițiativa „Smart Defence” a NATO reprezintă una dintre prioritățile strategice stabilite pe termen mediu¹⁰ la nivel guvernamental.

În cadrul Armatei României se va continua procesul de transformare structurală, cantitativă și calitativă, proces care implică eforturi deosebite de ordin bugetar, organizatoric și social.

Pentru a fi în măsură să răspundă provocărilor și dificultăților curente și viitoare ale mediului de securitate în continuă schimbare, capacitățile Armatei României sunt integrate în procesul de planificare a apărării atât pe dimensiunea apărării colective, cât și pe cea națională, în funcție de tipurile de misiuni, fie că este vorba de operații de mare intensitate (apărarea colectivă, operații de contraterorism și neproliferare, impunerea păcii, operații de extracție), de operații de mică intensitate (apărare CBRN și managementul consecințelor, menținerea păcii, prevenirea conflictelor, impunerea sancțiunilor și embargourilor) sau de operații de ajutor umanitar și sprijin în caz de dezastre.

În contextul politicii de apărare a Guvernului României, de asigurare a elementelor de continuitate strategică pe dimensiunea NATO și a procesului de transformare și adaptare implicită a Armatei României, în calitatea sa de participantă la crearea și asigurarea cadrului de securitate euroatlantică, una dintre direcțiile majore de acțiune stabilite în Programul de Guvernare 2013-2016 este constituită de „restabilirea capacității operaționale a Armatei României, având la bază principiile procesului de planificare a apărării în cadrul NATO, pentru dezvoltarea unei structuri de forțe și optimizarea actului decizional în baza unui Plan Multianual de refacere și consolidare a capacității operaționale a Armatei României”¹¹.

Transformarea are implicații asupra¹²: tehnologiilor și armamentelor (în sistemele informaționale și rețele, tehnologii și subcomponente, sistemele de arme moștenite/existente, platforme noi și muniție inteligentă); structurii de forțe armate (realizarea structurilor luptătoare, a sistemelor de comandă, control, comunicare, computere, informații, supraveghere și recunoaștere, a unui suport logistic adecvat și a unei infrastructuri corespunzătoare); operațiilor (elaborarea doctrinelor întrunite ale categoriilor de forțe, realizarea de comandamente cu responsabilități în elaborarea planurilor de campanie și operații, realizarea interoperabilității cu armatele statelor membre ale Alianței).

În procesul de transformare a capacităților forțelor armate naționale, înzestrarea reprezintă

elementul dinamic care antrenează resurse umane, tehnico-economice și financiare substanțiale.

Așadar, dată fiind această determinare între tipurile de resurse este evident că îndeplinirea cu succes a misiunilor și standardelor asumate în cadrul național și colectiv necesită înzestrarea forțelor armate conform cu acestea.

Modernizarea înzestrării forțelor armate reprezintă o etapă esențială a procesului de transformare fundamentată pe principiile și reglementările Legii nr. 473/2004 privind planificarea apărării, Directivei de Planificare a Apărării nr. 07/2007-2012 și Strategiei de Transformare a Armatei României.

Contribuția Armatei României la NRF (Forța de Răspuns a NATO) se înscrie în cadrul demersurilor aliate de constituire a unor capacități de reacție rapidă urmărind, în același timp, extinderea efectului catalizator al NRF la nivelul întregului proces de transformare al forțelor naționale.

O dimensiune importantă a planificării apărării României bazată pe capabilități este implementarea proiectului „Forța NATO - 2020”, care vizează, în primul rând, participarea la diminuarea deficitelor de capabilități identificate prin „Pachetul de capabilități critice de la Lisabona”, inclusiv prin dezvoltarea capabilităților în cadru multinațional prin inițiativa „Smart Defence”, exerciții și activități de instruire în comun, iar pe măsura dezangajării graduale din Afganistan, se va urmări, în paralel cu procesul de refacere a capacității de luptă a Armatei României, participarea activă la Inițiativa NATO „Forțele Interconectate”¹³.

În acest scop, statul român își propune¹⁴: optimizarea participării la inițiativele derulate de Agenția Europeană de Apărare în domeniul capabilităților; consolidarea contribuției naționale în cadrul Planului de Dezvoltare a Capabilităților; continuarea participării la angajamentele asumate în cadrul Forței de Răspuns NATO.

Concluzii

Un sistem de conducere eficient al structurilor de geniu nu înseamnă doar conducerea efectivă a acestor structuri de către comandanții lor, ci înseamnă înțelegerea capabilităților lor, înțelegerea efectului multiplicator pe care-l pot avea asupra acțiunilor desfășurate de forțele militare, la orice nivel, pentru folosirea lor în mod eficient.

Un sistem de conducere eficient al structurilor de geniu înseamnă o integrare a acestuia în sistemul complex de conducere al acțiunilor militare. Un rol decisiv în cadrul sistemului de conducere îl joacă fluxul informațional care poate constitui un element decisiv în eficientizarea acțiunilor și misiunilor desfășurate în teatrele de operații.

Totodată, un sistem modern de instruire a structurilor de geniu, care să răspundă multitudinii de sarcini ce trebuie să le îndeplinească în spațiul de luptă modern, care să valorifice experiența și competențele tuturor comandanților de la toate eşaloanele, constituie una dintre componentele transformării acționale/operaționale genistice.

NOTE:

1 AJP-3.12, *Allied Joint Doctrine for Military Engineering*, Capitolul II, Secțiunea a II-a, *Controlul centralizat, execuția descentralizată*, p. 2-1.

2 *Exercițiile* reprezintă, pentru NATO, o componentă distinctă a instruirii și au ca obiective dezvoltarea deprinderilor colective, evaluarea nivelului capacității operaționale, menținerea acesteia la nivelul dorit, dar și repetiția finală, înainte de introducerea în teatrul de operații.

3 *Instruirea prin practicare* reprezintă ultima fază (considerată ca fiind cea mai complexă) a procesului de instruire și se desfășoară pe timpul îndeplinirii atribuțiilor funcționale. Această fază are ca obiectiv acumularea de experiență.

4 *PII – Program de Instrucție Individuală*.

5 *PIM – Program de Instrucție pentru Misiuni*.

6 *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Univers Enciclopedic, București, Ediția 1998.

7 *Ibidem*.

8 *S.M.G./I.F. – 7, Doctrina Instruirii Armatei României*, București, 2006, p. 28.

9 *NRF – NATO Response Force*.

10 Camera Deputaților, *Document sinteză privind prioritățile strategice pe termen mediu pentru anul 2014 și perspectiva 2015-2017*, p. 2, <http://www.cdep.ro/proiecte/2013/500/10/4/318.pdf>, accesat la 24.01.2014.

11 Guvernul României, *Programul de Guvernare 2013-2016*, p. 16.

12 *Strategia de transformare a Armatei României*, București, 2007, p. 9.

13 Ministerul Apărării Naționale, *Carta Albă a Apărării*, București, 2013, p. 22.

14 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

Dobrițoiu Corneliu, *Sistemul de planificare a apărării. Evoluții și perspective*, în Conferința DRESMARA, Brașov, 2007, http://conference.dresmara.ro/conferences/2007/01_Corneliu_Dobrițoiu.pdf, accesat la 25.02.2014.

- Mavriș Eugen, *Transformarea Armatei României*, Direcția planificare strategică, 2013, <http://www.docstoc.com/docs/144922333/transformarea-armatei-romane>, accesat la 26.02.2014.
- AJP-3.12, *Allied Joint Doctrine for Military Engineering*, Capitolul II, Secțiunea a II-a, *Controlul centralizat, execuția descentralizată*.
- STANAG-2460, *Land Forces Combat Engineer Messages, Reports & Returns* – Mesaje, rapoarte și răspunsuri pentru structurile de geniu luptă din forțele terestre.
- Tratatul Nord-Atlantic*, Washington DC, 4 aprilie 1949.
- Protocolul la Tratatul Nord-Atlantic, odată cu aderarea Greciei și Turciei, semnat la data de 22 octombrie 1951.
- Camera Deputaților, *Document sinteză privind prioritățile strategice pe termen mediu pentru anul 2014 și perspectiva 2015-2017*, <http://www.cdep.ro/proiecte/2013/500/10/4/318.pdf>, accesat la 24.01.2014.
- Guvernul României, *Programul de Guvernare 2013-2016*, Ministerul Apărării Naționale, *Carta Albă a Apărării*, București, 2013.
- Strategia de transformare a Armatei României*, București, 2007.
- Hotărârea CSAȚ nr. S-147/30.10.2007 privind „Programele multianuale de înzestrare strategice cu transportorul blindat pentru trupe, vehicule de teren blindate și neblindate, avionul multirol al Forțelor Aeriene, sistemul de rachete sol-aer cu bătaie mare, vânătorul de mine și corveta multifuncțională”*, http://csat.presidency.ro/documente/Hotararile_CSAT_2007_8ro.pdf, p. 8, accesat la 26.02.2014.
- Legea nr. 473/2004 privind planificarea apărării*, publicată în Monitorul Oficial al României, nr. 1052, Partea I, din 12.11.2004.
- Legea planificării apărării (proiect 02.10.2013)*, <http://www.roarmy.ro/mapn-a-supus-dezbaterii-publice-proiectul-legii-privindplanificarea-apararii/>

MIJLOACE SPECIFICE SPORTURILOR DE LUPTĂ ÎN FORMAREA, DEZVOLTAREA ȘI MENȚINEREA CAPACITĂȚII MOTRICE A MILITARILOR

METHODS FROM COMBAT SPORTS USED TO FORM, DEVELOP AND MAINTAIN THE SOLDIERS' MOVEMENT CAPACITY

Mr.asist.univ.drd. George-Florin BĂIȚAN*

Profilul luptătorului modern solicită un luptător de elită în măsură să combine capacitățile intelectuale necesare utilizării tehnologiilor moderne cu calitățile psihice necesare adaptării rapide la diferite medii, precum și cu deprinderile și abilitățile fizice vitale pentru acțiunea în zone extrem de diverse.

Utilizarea într-o pondere crescută a mijloacelor specifice sporturilor de luptă în pregătirea militarilor va contribui la creșterea semnificativă a nivelului pregătirii fizice a acestora prin aplicarea, în acest sens, a unui program de instruire adecvat.

The modern soldier's profile requires the best possible fighter who can combine the intellectual skills necessary in using modern technologies with the psychological qualities one needs in order to rapidly adapt to different environments, as well as with the physical abilities and skills that are vital to any action in extremely diverse areas.

The increase in the use of specific methods from combat sports in the training of soldiers will contribute to a higher level of their physical training through applying an adequate schedule of training.

Cuvinte-cheie: sporturi de luptă; capacitate motrică; arte marțiale; calități motrice; pregătire fizică.

Keywords: combat sports; movement capacity; martial arts; driving qualities; physical training.

În decursul timpului, s-a stabilit să se dea numele de „arte marțiale” tuturor sporturilor de luptă care presupuneau desfășurarea de activități fizice și mentale, al căror scop era cândva antrenamentul în tehnicile războiului, cu sau fără arme. În ultimul secol, războiul a devenit o știință a distrugerii bazată pe dezvoltarea tehnicii de luptă, luptele corp la corp neavând loc decât foarte rar. Cu toate acestea, unele armate au păstrat tradiția acestor antrenamente de război, schimbând într-o oarecare măsură menirea lor primară și făcând din ele sporturi care să-i ofere fiecărui militar posibilitatea de a-și da seama de propriile lui disponibilități corporale, de a căli conștiința celor care le practică și de a promova o anumită filozofie.

Japonia a fost printre primele țări care a avut ideea și a reușit să transforme antrenamentele,

care odinioară erau făcute pentru trebuințele războiului, în exerciții fizice și spirituale. Tradiția luptei directe s-a păstrat vie până în prezent, tehnicile de autoapărare, specifice artelor marțiale orientale, trezind interesul multora. Arta luptei nu mai este demult o tehnică de ucidere, ci un sistem de îmbunătățire a capacităților fizice și spirituale ale militarilor. În China, aceste arte de război s-au transformat mai demult în tehnici de autoapărare și au fost folosite pentru dezvoltarea musculaturii, pentru menținerea sănătății și, în același timp, pentru a-i da un fel de normă „morală”.

Medicina s-a implicat și ea în aceste arte, cunoașterea ei a devenit indispensabilă pentru executarea corectă și cu eficiență maximă a anumitor exerciții, după cum odinioară era strâns legată de război, slujind la vindecarea rănilor. Artele marțiale au existat întotdeauna, peste tot în întreaga lume, oamenii neîncetând să se înfrunte unii cu alții.

Părintele artelor marțiale europene este considerat a fi germanul Johannes Lichtenauer,

*Academia Tehnică Militară

e-mail: baitan_george_florin@yahoo.com

care, pe la sfârșitul secolului al XIV-lea, a scris un manual în care sunt descrise tehnici de luptă cu sabia (cu armură și fără armură, pe cal sau pe jos), dar și tehnici de luptă cu mâinile goale. După anul 1400, a urmat o adevărată explozie de manuale de luptă scrise de ucenicii lui Lichtenauer, care cuprindeau tehnici de luptă cu sulita, cuțitul și ciomagul, inclusiv manuale dedicate luptei cu mâinile goale.

În ceea ce privește apariția artelor marțiale în Țările Române, probabil că, odată cu importarea armelor din Europa occidentală, au ajuns la curțile voievozilor și astfel de maeștri, care i-au învățat pe nobili să lupte cu diversele arme existente. În acest context, se poate afirma că nu au existat „arte marțiale românești” propriu-zise ci, mai degrabă, românii au fost încadrați în curentul general european.

Ele au fost, însă, în mare parte uitate în Europa, unde odată cu dezvoltarea armelor de foc, acestea au fost preferate în detrimentul armelor albe, deoarece prin folosirea lor se evita lupta corp la corp a celor aflați în război. Tendința europeană de generalizare a armelor de foc a dus la transformarea spadei mai întâi în arma cavaleriei și mai apoi în element decorativ. În secolul al XIX-lea, românii au început goana să ajungă din urmă Occidentul european și au adoptat sistemele și structurile armatelor europene moderne – cam în același timp cu Japonia și China.

După cel de-al Doilea Război Mondial, în Armata României, artele marțiale erau practicate sub forma unor procedee de autoapărare derivate din judo și jiu-jitsu, cu aplicabilitate în sistemul militar, precum și prin lupta corp la corp cu armamentul individual din dotare. Mănuirea fiecărei arme în parte (pistol, pistol mitralieră sau baionetă) constituind o formă de artă marțială.

După integrarea în structurile NATO, formele de practicare a acestora s-au trasformat treptat în sporturi de luptă (judo, karate sau taekwondo) practicate cu precădere în condițiile și după regulamentele federațiilor de specialitate. Cu toate acestea, în cazul unui conflict real, când este vorba despre viață și de moarte, militarii nu vor lupta în condiții egale, respectând faptul că loviturile sub centură sunt interzise. Fiecare va încerca ca, prin folosirea unui procedeu din sporturile de luptă învățate, să capete o poziție mai bună decât adversarul, să îl lichideze cu o armă mai bună ca a lui și să câștige confruntarea.

În prezent, în Armata României, formarea, dezvoltarea sau menținerea capacității motrice a militarilor se realizează în ședințele de educație fizică militară, în cadrul cărora se pot folosi și mijloace specifice ce aparțin unor discipline sportive alternative, cum ar fi sporturile de luptă.

Capacitatea motrică este definită de către Adrian Dragnea¹ ca fiind „un complex de manifestări preponderent motrice (priceperi și deprinderi), condiționat de nivelul de dezvoltare a calităților motrice, indicii morfo-funcționali, procesele psihice (cognitive, afective, motivaționale) și procesele biochimice metabolice, toate însumate, corelate și reciproc condiționate, având ca rezultat efectuarea eficientă a acțiunilor și actelor solicitate de condițiile specifice în care se practică activitățile motrice”.

Raportându-ne la sistemul militar, putem defini capacitatea motrică ca fiind un sistem de posibilități psihomotrice înnăscute sau dobândite ale militarului, cu ajutorul căruia acesta încearcă să rezolve diferite sarcini motrice, variate ca structură și dozare, având ca rezultat efectuarea eficientă a acțiunilor și actelor solicitate de condițiile specifice mediului militar.

Factorii care influențează capacitatea motrică sunt: procesele psihice, procesele biochimice metabolice, nivelul indicilor morfo-funcționali (de dezvoltare fizică) și nivelul de dezvoltare a calităților motrice, toate fiind însumate, corelate și reciproc condiționate.

Având în vedere faptul că motricitatea reprezintă o caracteristică comună tuturor militarilor, ceea ce îi deosebeste între ei este capacitatea motrică, adică nivelul la care motricitatea se realizează și măsura în care ea face militarul adaptat și adaptabil la situațiile complexe și variate ale mediului militar.

Există două tipuri de capacitate motrică:

- capacitate motrică generală, formată din calitățile motrice de bază (forță, viteză, rezistență, îndemânare, mobilitate și suplețe) și de deprinderile și priceperile motrice de bază și utilitar-aplicative;
- capacitatea motrică specifică, formată din calități motrice specifice unei ramuri sportive.

Capacitatea motrică cuprinde componente stabile (aptitudini, cunoștințe, experiență, calități motrice, deprinderi motrice, structuri operationale) și componente de stare (stări emoționale, motivație)

care pot reduce sau favoriza exprimarea capacității motrice.

În general, sporturile de luptă se caracterizează prin următoarele aspecte:

- angajament individual – rezultatele obținute de fiecare luptător reprezintă propria contribuție, acesta neputându-se sprijini în concurs decât pe propria sa pregătire;

- aciclitare tehnică și variabilitate tactică – conținutul tehnic al luptelor este reprezentat de un număr mare de procedee tehnice care pot apărea în timpul unei confruntări, și care nu se succed într-o anumită ordine, ci în funcție de situația concretă. În funcție de particularitățile adversarului, luptătorul selecționează și folosește pe moment anumite procedee;

- spectaculozitate și eficiență – spre deosebire de alte ramuri sportive, în sporturile de luptă procedeele tehnice spectaculoase sunt încurajate prin cotarea cu mai multe puncte tehnice, lupta spectaculoasă devenind și eficientă;

- creativitate și inventivitate – complexitatea procedeele tehnice însușite de către un luptător, îi asigură acestuia ample posibilități de a se manifesta creator în luptă. Pe măsura completării informațiilor primite de la adversar, după primele contacte avute cu acesta, luptătorul trebuie să-și restructureze, sau nu, planul tactic de ducere al luptei. În cadrul unui concurs, fiecare luptător se întâlnește cu mai mulți concurenți, el trebuind să-și alcătuiască câte un plan tactic de ducere a luptei pentru fiecare în parte, din care să nu lipsească și elementele surprinzătoare pentru adversar;

- universalitate tehnică și particularizare pe categorii – după însușirea completă a tehnicii, fiecare luptător își propune să se încadreze cu succes într-un profil tehnico-tactic de categorie. După cum bine se știe, fiecare categorie de greutate se distinge printr-un profil tehnico-tactic propriu;

- timp variabil de desfășurare a luptei – chiar dacă regulamentele artelor marțiale prevăd o durată fixă a unei întâlniri, nu se epuizează întodeauna acest timp. Posibilitatea încheierii luptei mai devreme este mare, avându-se în vedere posibilitatea apariției în orice moment a „knockdown”-ului sau a superiorității tehnice;

- accesibilitate largă – un concurs se desfășoară în limita a mai multor categorii de greutate, acest lucru permițând fixarea unor condiții egale pentru concurenți, înlăturându-se astfel handicapul

de greutate. Dezvoltarea pe parcurs a luptătorului și creșterea sa în greutate nu compromite în viitor accesul la practicarea sportului respectiv.

Un conținut corespunzător al mijloacelor specifice sporturilor de luptă permite militarilor să participe cu succes la activitățile fizice practicate cu scop recreativ în timpul liber, cât și în cadrul ședințelor de educație fizică militară. Cu ajutorul acestora se poate îmbunătăți pregătirea fizică și psihică la toate formele de organizare ale educației fizice militare, selecționarea și metodică predării acestor exerciții utile vieții cotidiene fiind legate de obiectivele și sarcinile procesului didactic, de condițiile materiale sau de particularitățile de vârstă și sex.

Folosirea mijloacelor specifice artelor marțiale permite dozarea efortului prin mărirea sau micșorarea intensității, volumului, sau a pauzelor de refacere, acest lucru realizându-se prin exersarea în perechi. Totodată, ele contribuie la eficientizarea procesului instructiv-educativ, prin interesul manifestat de militari față de temele interactive care facilitează dezvoltarea calităților motrice, formarea priceperilor și deprinderilor motrice, precum și a unor capacități moral-volitivă, necesare oricărui militar în vederea integrării în mediul cazon.

Competițiile sportive care includ sporturile de luptă reprezintă un mijloc specific pentru sporirea atenției și concentrării, ceea ce poate duce la eficientizarea conținutului ședințelor de educație fizică militară. Introducerea în fișele disciplinelor de educație fizică militară și sport a unor teme care să cuprindă elemente din sporturile de luptă, în vederea îmbunătățirii conținutului acestora, este o necesitate obiectivă. Capacitatea motrică a studenților militari reprezintă suportul direct al obținerii victoriei în sporturile de luptă, pentru realizarea unui rezultat favorabil fiind nevoie de o pregătire fizică generală și specifică de nivel superior.

Fiecare calitate motrică trebuie dezvoltată continuu și corespunzător, influențând mai mult sau mai puțin rezultatul final al unei întreceri, prin nivelul de pregătire tehnico-tactică acumulat. Mijloacele de acționare sunt diferite, în funcție de vârstă și experiență, acestea urmărind dezvoltarea calităților motrice specifice de care au nevoie militarii care practică acest gen de întreceri sportive. Dacă analizăm procedeele tehnice care trebuie exersate, observăm că segmentele corpului

militarului execută în cadrul aceluiași procedeu mișcări diferite, fiecare având la bază o viteză diferită de deplasare, pe fondul unui grad de mobilitate ridicat, un anumit grad de contracție musculară, cât și durata de manifestare diferită privind eficiența procedurii tehnice.

În ceea ce privește complexitatea pregătirii tehnico-tactice, ne putem da seama de importanța calităților motrice având în vedere diversitatea sporturilor și a stilurilor de luptă, a numărului mare de procedee tehnice existente, precum și a nivelului tehnic ce trebuie atins. Artele marțiale sunt caracterizate prin folosirea puterii ca mijloc de realizare a performanței, o îmbinare între forță și viteză. Raportând capacitatea motrică, respectiv a calităților motrice, la mijloacele specifice sporturilor de luptă, observăm că acestea se găsesc într-o strânsă legătură și condiționare reciprocă.

Pentru dezvoltarea calităților motrice, și în special a forței și rezistenței, militarii sunt obligați să efectueze exerciții grele, cu încărcături mari, uneori repetându-le chiar și în condiții de oboseală accentuată. De asemenea, pentru perfecționarea tehnicii procedurilor în regim de viteză-rezistență, efortul trebuie prelungit până aproape de limitele superioare ale posibilităților organismului, fapt care va duce la oboseală. Depunerea unor astfel de eforturi, ca și continuarea activității chiar și în condiții de oboseală, nu sunt posibile fără o pregătire psihologică corespunzătoare.

Pregătirea psihologică presupune educarea temeinică a calităților intelectuale, morale și de voință ale militarilor, acest lucru dând posibilitatea folosirii întregului potențial de luptă. Lipsa unei astfel de pregătiri duce, în cazul unui conflict real, la apariția unei stări emotive exagerate, la nervozitate, la neîncrederea în forțele proprii, uneori chiar și la frica de inamic.

Nivelul de dezvoltare și educare al calităților motrice determină nivelul capacității motrice a militarului, condiționând nivelul pregătirii tehnico-tactice (procedee și combinații). Învățarea, consolidarea și perfecționarea acestor procedee și combinații, reprezintă, de fapt, mijloacele specifice ale sporturilor de luptă folosite pentru dezvoltarea capacității motrice a militarilor. Folosirea lor în ședințele / lecțiile de educație fizică militară, fac ca acestea să devină mai atractive și să se realizeze obiectivele privind dezvoltarea calităților motrice ale militarilor.

Privind importanța folosirii metodelor și mijloacelor specifice sporturilor de luptă în ședințele de educație fizică militară, putem stabili și alte concluzii ce se propagă în diverse domenii și vizează următoarele scopuri:

- creșterea interesului în rândul majorității militarilor pentru practicarea sporturilor de luptă atât timp cât acestea reprezintă o noutate;
- dezvoltarea fizică armonioasă, datorită solicitării întregului sistem muscular în mod egal pentru fiecare grupă musculară;
- dezvoltarea conștiinței privind evitarea sau stoparea violenței prin organizarea unor competiții de lupte la nivelul unității;
- creșterea bazei de selecție pentru sportul de performanță;
- educarea încrederii în sine și în forțele proprii în vederea autoapărării și în situațiile unui conflict real;
- dezvoltarea capacității de a lucra în echipă prin consolidarea relațiilor de colaborare și ajutorare reciprocă dintre militari;
- dezvoltarea spiritului de disciplină, a respectului pentru sine și pentru camarazii săi;
- dezvoltarea sentimentului de responsabilitate, prin asumarea consecințelor ce decurg din deciziile luate, dar și prin protejarea partenerului de antrenament;
- dezvoltarea puterii de concentrare și a capacității de a lua decizii rapide, datorită numărului mare de situații în care trebuie luată o decizie, precum și de asimilare a informațiilor noi, fiecare antrenament având elementul său de noutate;
- dezvoltarea interesului pentru vizionarea sau arbitrarea competițiilor sportive ce includ sporturi de luptă prin cunoașterea regulamentului competițional și înscrierea la cursuri de arbitraj.

Artele marțiale sunt învățate în armată și ca o formă agresivă de luptă, ele incluzând și metode de atac sau rănire a oponentului, adesea fatale. Cu toate acestea, în armata modernă, uciderea inamicului nu este întotdeauna scopul final, ci mai degrabă capturarea și reținerea lui sunt misiuni care devin din ce în ce mai frecvente. Militarii trebuie să posede capacitatea de a imobiliza un inamic fără a-l ucide sau a-l răni, dar atunci când este necesar aceștia trebuie să posede și capacitatea de a executa procedee letale pentru inamic.

Cu toate acestea, în secolul XXI sunt folosite din ce în ce mai puțin luptele corp la corp în conflictele militare, accentul punându-se în viitor, mai degrabă,

pe războiul bazat pe rețea. Armata a îmbrățișat mai mult aspectul competitiv al practicării sporturilor de luptă, înființând competiții militare de judo, karate sau taekwondo, evenimente organizate la nivelul tuturor eșaloanelor. Chiar dacă și în acest fel militarii își pot perfecționa abilitățile de luptător, unele dintre ele neputând fi complet aplicate pe câmpul de luptă, aspectul sportiv dezvoltă mai degrabă spiritul de echipă și oferă soldaților un mod distractiv și util de a petrece timpul liber.

Experiența militară acumulată în luptă sau în centrele de instrucție din întreaga lume a arătat că omul de rând poate fi transformat rapid într-un periculos luptător ofensiv, prin concentrarea asupra principiilor corecte învățate în toate sporturile de luptă și prin utilizarea de lovituri executate cu mâinile, picioarele sau alte părți ale corpului. Toate tipurile de luptă pot fi împărțite în două mari categorii: ofensive și defensive, cunoașterea lor fiind necesară pentru orice militar. Cu toate acestea, în instruirea pentru război a forțelor speciale, accentul este pus, de obicei, pe ofensivă. După un antrenament adecvat, prin repetiție, tehnicile folosite de forțele speciale pot fi ușor învățate, astfel încât să fie aplicate rapid și instinctiv.

Niciun regulament, indiferent de cât de clar este formulat și explicat sau frumos ilustrat, nu poate învăța singur un militar să lupte. El poate servi doar ca un ghid de instruire. Antrenamentele intensive și îndeaproape supravegheate de specialiști în domeniu este singura cale de a acumula cunoștințe practice. Nu există metode simple sau scurtături. Practica trebuie să fie suficient de intensă pentru a face din fiecare tehnică învățată un mecanism automat, în timpul unei confruntări de cele mai multe ori nefiind timp pentru a lua pauze.

După părerea unor specialiști în domeniu²: „din punct de vedere al modalității de eliberare a energiei, procedeele și acțiunile tehnico-tactice specifice luptelor se desfășoară în condiții de înaltă anaerobioză, iar din punct de vedere al calităților motrice ponderea cea mai mare o are forța maximă, precum și combinația între forță și celelalte calități psiho-motrice”, întărește faptul că mijloacele specifice sporturilor de luptă influențează pozitiv dezvoltarea motrică a militarilor.

Sporturile de luptă sunt acele arte marțiale care încearcă să cerceteze și să pună în practică, la nevoie, la cel mai înalt nivel de competență, acea parte a științei militare care studiază „teoria și

practica pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă și a războiului” la nivelul fiecărui militar în parte.

Artele marțiale, pe lângă partea tehnică specifică, trebuie să conțină exerciții de îmbunătățire a calităților motrice, a calităților moral-volitice (stăpânirea de sine, punctualitatea, perseverența, curajul, dârzenia), a unor trăsături de caracter (cinstea, corectitudinea, modestia), care se pot dezvolta la un nivel foarte ridicat într-un mediu în care se practică sporturile de luptă și pot fi desăvârșite prin practică permanentă în sistemul militar.

Mijloacele specifice sporturilor de luptă conduc la ridicarea nivelului pregătirii fizice a militarilor, adaptând din punct de vedere fizic militarul-luptător la noile solicitări impuse de câmpul de luptă modern, caracteristic acțiunilor desfășurate de structurile militare NATO.

NOTE:

1 Adrian Dragnea, *Antrenamentul sportiv (teorie și metodică)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996, p. 96.

2 Mihai Chirilă, *Contribuții asupra definirii conceptului de performanță în lupte și importanța acestuia pentru pregătirea luptătorilor de mare performanță*, C.S.S.R. – I.N.C.S., București, 2003, p. 53.

BIBLIOGRAFIE

Cârstea Gheorghe, *Teoria și metodică educației fizice și sportului*, Editura An-Da, București, 2000.

Chirilă Mihai, *Contribuții asupra definirii conceptului de performanță în lupte și importanța acestuia pentru pregătirea luptătorilor de mare performanță*, C.S.S.R. – I.N.C.S., București, 2003.

Cișmaș Gheorghe, Mostoflei Florin, *Lupte – curs de bază*, Editura A.N.E.F.S., București, 2007.

Dragnea Adrian, *Antrenamentul sportiv (teorie și metodică)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.

Epuran Mihai, Horghidan Valentina, *Psihologia educației fizice*, Editura A.N.E.F.S., București, 1994.

Frederic Louis, *Dicționar de arte marțiale*, Editura Enciclopedică, București, 1993.

Stănculescu Robert, *Sporturi de luptă în educația fizică militară - studiu*, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2008.

http://en.wikipedia.org/wiki/Johannes_Liechtenauer

EVOLUȚII ÎN PLAN CONCEPTUAL ALE SECURITĂȚII COLECTIVE ÎN AREALUL EURO-ASIATIC ȘI AL ZONEI EXTINSE A MĂRII NEGRE

CONCEPTUAL EVOLUTIONS OF COLLECTIVE SECURITY WITHIN THE REGION OF EURO-ASIA AND EXTENDED BLACK SEA AREA

Drd. Dănuț MAFTEI*

Prezentul articol constituie o analiză a evoluțiilor în plan conceptual ale securității colective în arealul Euro-Asiatic și al Zonei Extinse a Mării Negre. Pentru UE, NATO și, implicit pentru România, instabilitățile și lipsa posibilităților de control care caracterizează Zona Extinsă a Mării Negre, precum și confruntarea cu fenomenul terorist, impun luarea de măsuri concrete și eficiente pentru asigurarea securității regionale. Acestei situații i se adaugă confruntările de interese transatlantice, ale UE și ale Rusiei, alături de cele regionale și de conflictele înghețate, fapt care complică integrarea zonei într-un cadru euroatlantic.

Conceptele de apărare și securitate colectivă și modelele oferite în acest plan de anumite organizații regionale ar putea prezenta importanță pentru identificarea unor noi variante de acțiune și forme de solidaritate, capabile să gestioneze un spectru larg de tensiuni, riscuri, precum și o gamă variată de manifestare a acestora, în scopul consolidării vectorului de securitate, în special a celui maritim și aerian, la frontiera răsăriteană a UE și a NATO.

The research analyzes the conceptual evolution of collective security within the region of Euro-Asia and extended Black Sea area. EU, NATO and Romania have to take effective measures against the sources of instability, terrorist threats and lack of control, specific to the extended Black Sea area, in order to ensure the necessary regional security. The security environment is more and more sensitive due to transatlantic, EU and Russian interests, along with the regional and frozen conflicts, and this complicated situation makes it difficult for the region to become a part of the Euro-Atlantic alliance.

The defense and collective security concepts and the models offered by several regional organizations could be important for identifying new ways of action and types of cooperation, needed to manage a broad spectrum of tensions and risks, in order to develop especially the naval and air security component at the EU and NATO's Eastern Frontier.

Cuvinte-cheie: securitate națională; apărare/securitate colectivă; leasing de securitate; surse de instabilitate; amenințări; Zona Extinsă a Mării Negre.

Keywords: national security; collective defense/security; security leasing; sources of instability; threats; extended Black Sea area.

Aspecte introductive

Conceptul de „securitate colectivă” își regăsește originile în trecut, fiind abordat încă din 1815, la Congresul de la Viena, apoi de ONU, NATO și Pactul de la Varșovia, în 1955. Acesta a urmărit organizarea sistemului internațional în așa manieră încât să se asigure echilibrul puterilor regionale sau mondiale, precum și starea de pace internațională.

Noțiunea securității colective a fost tratată, inclusiv de către Brejnev, în doctrina care îi poartă

numele. Doctrina Brejnev, a cărei finalitate își păstrează actualitatea și în zilele de azi, urmărea legitimarea politicilor de securitate unilaterale ale URSS și realizarea securității și libertății colective a statelor comuniste prin apărarea împotriva amenințărilor comune, externe sau interne.

Se observă că, în prezent, Federația Rusă are în mare parte aceleași obiective, pe care urmărește însă să le realizeze prin alte mijloace. Analizând cu atenție situația, se poate observa că ia naștere o „doctrină Putin”, a unei Rusii puternice în lume, fundamentată pe „Testamentul lui Petru cel Mare”. În ansamblu, Federația Rusă își reconstruiește

*Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”
e-mail: dn.maftei@gmail.com

structura militară și, inclusiv, prin dezvoltarea blocului militar regional, definit de Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, desfășoară acțiuni pentru a-și proiecta influența în Europa de Est, Caucaz, Asia Centrală, Pacificul de Nord, Orientul Mijlociu și Zona Arctică.

Atrage atenția *Strategia de Securitate Națională a Federației Ruse până în anul 2020*, aprobată de către Federației Ruse, Dimitri Medvedev, în 2009. Exceptând faptul că permite atacuri nucleare preventive, în lumina prevederilor noii doctrine militare, Rusia declară deschis că refuză cu hotărâre planurile de înaintare către frontierele sale a infrastructurii militare a Alianței, definind politica și prezența NATO ca fiind o amenințare la adresa propriei securități. De asemenea, transformarea Rusiei într-una dintre cele mai mari puteri până în 2020 este un obiectiv strategic. În acest context, apare o întrebare interesantă: Dacă termenul este realist, ce planuri secrete poate avea Rusia pentru aducerea la îndeplinire a acestui obiectiv atât de rapid, în doar 10 ani?

Pentru UE și NATO, instabilitățile și lipsa posibilităților de control care caracterizează majoritatea zonelor menționate mai sus, precum și confruntarea cu fenomenul terorist, impun luarea de măsuri concrete și eficiente pentru asigurarea securității membrilor săi. La această situație se adaugă confruntările de interese transatlantice, ale UE și ale Rusiei, alături de cele regionale și de conflictele înghețate, situație care complică integrarea zonei într-un cadru euroatlantic. Ele contribuie, substanțial, și la reducerea credibilității planurilor, programelor și strategiilor ce privesc instituirea unui control riguros și colectiv al zonei.

La puțin peste cinci ani de la intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona (decembrie 2009), Jean-Claude Juncker, președintele Comisiei Europene, pledează în martie 2015 pentru înființarea a unei forțe militare a UE, ocazie cu care Rusia a solicitat explicații.

Această declarație continuă un subiect inițiat de către mai mulți politicieni europeni, în ultimele zeci de ani, abordat inclusiv de către cancelarul german Angela Merkel și Nicolas Sarkozy, fostul președinte francez, care au pledat în favoarea unei asemenea armate, sub rezerva faptului că politica de apărare și problemele militare rămân țin de responsabilitatea individuală a fiecărui stat membru.¹

Oficialul UE a afirmat că o armată a UE ar fi una dintre cele mai bune modalități de apărare

a valorilor și a granițelor Uniunii, iar astfel ar fi realizată capacitatea necesară de reacție în cazul unei amenințări la adresa libertății unui stat membru sau într-o țară vecină.

Acțiunile desfășurate în prezent de Rusia în Ucraina, care urmăresc cel mai probabil ocuparea sudului acestui stat până la frontiera cu România și crearea unui climat de insecuritate, reprezintă o amenințare iminentă pentru statul român prin care sunt afectate domenii de interes strategic, printre care securitatea maritimă și aeriană.² De asemenea, siguranța națională a României poate fi afectată indirect și de alte surse de instabilitate existente în Zona Extinsă a Mării Negre.

În contextul prezentat, precum și al exemplelor oferite pe linia securității colective de mai multe organizații, unii experți afirmă că România, stat membru UE și NATO, aflat la extremitatea estică a Alianței Euro-Atlantice, ar putea acționa pentru luarea unor măsuri suplimentare pe linie de securitate prin extinderea cooperării pe probleme de apărare, inițiind unele proiecte comune pe tema securității colective prin contractarea de leasing de securitate de la partenerii săi pentru domeniile în care se impune acest lucru.

Securitatea națională, apărarea și securitatea colectivă. Leasingul de securitate și implicații asupra suveranității naționale

Securitatea națională

Originea etimologică a termenului de securitate este latinescul *securitas*. Arnold Wolfers definea securitatea, în sens obiectiv, ca fiind cea care „măsoară absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite”, iar din punct de vedere subiectiv, „absența temerii că asemenea valori vor fi atacate”.³

Securitatea reprezintă una dintre prioritățile fundamentale ale statului și este exprimată de capacitatea unui „actor” de a-și proteja valorile fundamentale și de a le sprijini în proiecția lor în arena internațională. Securitatea este echivalentă cu existența forței necesare pentru a face față acestor cerințe.

Securitatea națională este starea generalizată de liniște reprezintă ansamblul măsurilor politico-diplomatice, economice, militare, ecologice și de altă natură care asigură statului independența și suveranitatea națională, integritatea teritorială,

ordinea internă constituțională și propriul sistem de valori. Creată ca atribut al politicii, securitatea națională trebuie înțeleasă și elaborată în așa fel încât să definească prioritățile naționale. Ea reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii și statului, având drept componente strategice fundamentale apărarea națională, siguranța națională și ordinea publică.

În perioada de după Războiul Rece, tot mai mulți experți în domeniu au apreciat că securitatea națională nu poate fi asigurată decât prin securitate internațională, iar conceptul de securitate a individului se dezvoltă tot mai mult⁴.

De asemenea, se face referire la posibilitatea de a realiza managementul securității naționale prin securitatea colectivă.

În ceea ce privește Strategia de Securitate Națională a României, se impune a fi menționat că documentul a fost elaborat pornind de la axioma potrivit căreia atât securitatea colectivă, cât și cea națională sunt concepte aflate într-un raport de totală interdependență. Securitatea colectivă are efecte asupra securității și apărării naționale, iar securitatea națională este esențială pentru securitatea și apărarea colectivă. Astfel, cooperarea existentă în domeniul securității, trebuie să vizeze în special adoptarea și aplicarea unor măsuri proactive, anticipative, pentru contracararea amenințărilor apărute la adresa siguranței naționale.⁵

Apărarea și securitatea colectivă

Pentru a elimina unele ușoare confuzii care se fac în materia de specialitate cu privire la diversele tipuri de aranjamente de securitate, ori în care termenul de apărare este folosit ca sinonim al celui securitate și viceversa, ne simțim datori să prezentăm câteva detalii despre aceste concepte⁶.

Apărarea colectivă este asigurată printr-un tratat (bilateral, multilateral) în care două sau mai multe state se obligă să își asigure asistență reciprocă în cazul unui atac extern. Exemple cunoscute în acest sens sunt NATO și Organizația Statelor Americane.⁷ Aranjamentul de apărare colectivă este o formă avansată de cooperare.

Apărarea colectivă este una dintre cele trei sarcini fundamentale ale NATO (împreună cu *managementul crizelor* și *securitatea prin cooperare*), fundamentată în baza Articolului 5 al Tratatului de la Washington. Această prevedere permite luarea unor măsuri de apărare relevante

împotriva unui atac armat realizat de o putere rivală, cum a fost, de exemplu, crearea sistemului NATO antirachetă ce are rolul protejării statelor europene.

Pe de altă parte, *securitatea colectivă* poate fi definită ca o stare a relațiilor dintre state, stabilite prin tratate de securitate, regionale sau globale, ce obligă la luarea unor măsuri de apărare comună împotriva unei agresiuni⁸. Este un sistem prin care comunitatea internațională ripostează la orice încălcare a păcii și a securității internaționale. Spre deosebire de apărarea colectivă, securitatea colectivă este îndreptată împotriva unui atac din interiorul comunității.

ONU este un exemplu concret în domeniul securității colective. În baza articolelor 41 și 42 ale Cartei ONU, comunitatea internațională are dreptul de a exercita presiuni asupra statelor care încalcă pacea, începând cu cele nemilitare și până la folosirea forței armate.

Aderarea la o organizație de cooperare în materie de securitate, în special la una de apărare colectivă, va avea un impact puternic asupra securității unui stat membru, deoarece un astfel de parteneriat îmbunătățește nivelul securității naționale prin asigurarea unei reacții comune împotriva amenințărilor apărute.⁹

Referitor la organizațiile de apărare și securitate colectivă, pot fi observate evoluții interesante pe linia transformării acestora și migrației obiectivelor lor către poli opuși. De exemplu, referitor la responsabilitățile avute pe linia apărării colective de UE și NATO, au apărut evoluții paralele. În ceea ce privește alianța Nord-Atlantică, care a avut, încă de la început, rolul de apărare colectivă a membrilor săi, a evoluat treptat către misiuni de gestionare a crizelor, devenind, practic, o organizație pentru securitate¹⁰. Pe de altă parte, UE și-a început activitatea cu operații de gestionare a crizelor, iar în prezent se îndreaptă către misiunile de apărare colectivă și cooperare în situații critice, prin clauza de apărare mutuală și cea de solidaritate. În acest context, se constată că UE și NATO au început de la poli opuși, iar în prezent se îndreaptă către o zonă de mijloc, a operațiilor de răspuns la catastrofe naturale, ori provocate de om, respectiv în cazurile de asistență umanitară¹¹.

Alte opinii prezentate cu privire la NATO fac referire la posibilitatea ca prima dintre cele trei atribuții principale (*apărarea colectivă*) să

depășească prevederile Articolului 5 al Tratatului de la Washington referitor la apărarea colectivă împotriva oricărui atac, din acest motiv fiind oportun să fie redenumită ca „apărarea și securitatea colectivă”.¹²

Suveranitatea națională și evoluții pe linia transferului voluntar de competențe suverane

Termenul de suveranitate provine din termenul francez *souveraineté* și este unul plurisemantic. Suveranitatea este un concept fundamental și reprezintă capacitatea statului de autoguvernare. Este o caracteristică a puterii de stat și a statului în general, mai nou fiind considerat sinonim cu conceptul de „putere de stat”. Totodată, este dreptul exclusiv de a exercita autoritatea supremă politică (legislativă, judiciară sau/și executivă) asupra unei regiuni geografice, unui grup de oameni, ori asupra lor înșiși.

„Suveranitatea de stat” exprimă independența unui stat în inițierea acțiunilor sale în raport cu o forță externă, a altui stat, și reprezintă puterea pe care o exercită în interiorul frontierelor sale. Pe de altă parte, „suveranitatea națională”, sinonimă a suveranității de stat, reprezintă relația guvernare-cetățeni, referindu-se la regimurile democratice în cadrul cărora cetățenii săi sunt deținătorii de drept ai suveranității.

Un stat suveran își poate limita voit propria suveranitate prin aderarea la tratate/convenții internaționale și organizații, caz în care statul membru își transferă însăși suveranitatea și atributul de a governa către entitatea la care a aderat. Statul nu își mai exercită atribuțiile pe care le-a cedat, acest rol fiind preluat de organizație, care poate lua decizii fără intervenția guvernelor naționale.

Se observă, mai nou, că avem de a face cu transferuri de competențe în anumite domenii, realizate de statele membre în beneficiul organizației la care au aderat, în care o ordine juridică nouă (a organizației) se suprapune celei a statelor membre. În acest caz, principiului inalienabilității, a cărei nerespectare poate determina dispariția statului, i se opune teoria competenței, care ar permite totuși înstrăinarea de către stat a anumitor atribuții naționale.

Conform unor susținători al transferului de atribuții, obiectul transferului efectuat de statele membre în beneficiul unor organizații îl constituie de fapt nu suveranitatea, ci doar „unele competențe

funcționale”. Alte opinii tratează sintagma de „suveranitatea partajată”, ce face referire la posibilitatea ca statele să exercite în comun anumite competențe.¹³

Putem afirma că, în anumite cazuri, suveranitatea statală este limitată pe anumite segmente atât prin tratatele și convențiile internaționale, cât și de cutumele internaționale pe care statele le-au acceptat tacit.

După cum se poate observa, pe mapamond, în prezent au loc o serie de cedări voluntare de competențe suverane. De exemplu, tema beneficiilor și costurilor cedării suveranității în contextul proceselor de integrare europeană, prin care se poate asigura bunăstarea și securitatea națională, o este de actualitate pentru anumite state care doresc să adere la UE. Alte state, care au ca obiectiv principal asigurarea securității naționale și protejarea cetățenilor lor, au luat măsuri în acest plan prin aderarea la diverse organizații, caz care a fost posibil prin cedarea unor competențe suverane.

Se impune ca delegarea unei părți a suveranității naționale către un organism interstatal/suprastatal să fie pusă în balanță cu avantajele ce ar decurge din această decizie, mai ales în ceea ce privește securitatea statului, pe care unele națiuni nu o pot acoperi integral.

Aspectul leasingului de securitate/al transferului de suveranitate/competențe, ori al cedării de atribute suverane, este sensibil și trebuie tratat cu maximă atenție, deoarece însăși existența statului și calitatea sa juridică de subiect suveran, originar de drept internațional, ar fi puse sub semnul întrebării. Un acord liber consimțit dat de un stat în cadrul unui tratat/convenții poate afecta, în mod ireversibil, suveranitatea statală și mări rolul organizațiilor, care s-ar substitui statelor membre în majoritatea domeniilor lor de competențe.

Cooperări regionale în domeniul apărării sau securității colective

Evoluțiile în plan securitar determină națiunile la o redefinire a strategiilor de apărare națională prin valorificarea conceptului de securitate colectivă. Astfel, până în prezent, la nivel regional și internațional au fost încheiate mai multe aranjamente organizaționale care au ca scop asigurarea apărării sau securității colective. Acestea includ alianțe militare, coaliții interstatale sau rețele multinaționale de apărare și securitate, care asigură asistența mutuală și garanții de securitate.

Prima organizație de securitate colectivă din istoria omenirii a fost Liga Națiunilor, care a predat ștafeta către ONU la finalul celei de-a doua conflagrații mondiale. Ulterior, au apărut și alte organizații de apărare sau securitate colectivă: NATO, Pactul de la Varșovia, UE, Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est, Organizația Tratatului Central, OSCE, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, Organizația pentru Cooperare de la Shanghai, Organizația Statelor Americane, Parteneriatul Strategic în Domeniul Securității dintre Japonia și Australia etc.

În continuare, voi menționa câteva exemple cu relevanță pentru domeniul analizat.

Organizația Tratatului de Securitate Colectivă

La 15 mai 1992, în capitala Uzbekistanului, nouă țări ale Comunității Statelor Independente au semnat Tratatul de Securitate Colectivă (TSC), document care prevedea continuarea cooperării tehnico-militare a forțelor armate ale republicilor independente, foste membre ale URSS.¹⁴ În 2002, în baza TSC, a fost înființată Organizația Tratatului pentru Securitate Colectivă (OTSC), cu sediul la Moscova, din care în prezent fac parte șase state – Armenia, Belarus, Federația Rusă, Kazahstan, Republica Kârgâzstan și Tadjikistan¹⁵. OTSC are ca obiective consolidarea păcii, securității și stabilității regionale și internaționale, precum și apărarea colectivă a independenței, integrității și suveranității teritoriale a statelor membre.

Secretarul general al OTSC afirmă că organizația este capabilă să facă față tuturor amenințărilor și provocărilor contemporane cu care se confruntă omenirea.¹⁶ De asemenea, el precizează că OTSC este funcțională și că deține mecanisme puternice în asigurarea securității.¹⁷

În pofida afirmațiilor sale, se poate observa că OTSC a început să își piardă membrii, iar Rusia, aliații. Uzbekistan și-a anunțat retragerea din acest bloc militar, iar Tadjikistanul a comunicat mărirea chiriei anuale de circa zece ori pentru contractele de leasing ale bazei militare folosite pe teritoriul său de Moscova. La un interval de câteva zile, Kârgâzstan a anunțat că va modifica chiria pentru bazele militare ale Rusiei aflate acolo.¹⁸

Pe de altă parte, conform analizelor unor experți, actualii membri au o putere militară slabă, probleme interne, ori nu manifestă un interes veritabil pentru această cooperare.

Cooperarea militară a statelor baltice

La data de 5 octombrie 1991, Consiliul Statelor Baltice a adoptat la Vilnius o rezoluție referitoare la implementarea unui sistem de securitate colectivă a celor trei țări membre, ce avea ca obiectiv principal asigurarea păcii și stabilității în zona de est a Mării Baltice. În 1993 au fost făcuți pași suplimentari în direcția unei cooperări interbaltice.

Aderarea în martie 2004 a Estoniei, Letoniei și Lituaniei la NATO a marcat îndeplinirea unui deziderat strategic al acestor state, precum și deschiderea unei noi ere a securității naționale și regionale, asigurate prin securitatea colectivă occidentală și prin cadrul organizat de apărare.

Ca urmare a interdependenței existente în domeniul securității, aceste trei state baltice și-au dezvoltat forțele naționale armate, în paralel cu extinderea cooperării în domeniul apărării comune și îmbunătățirea interoperabilității ca parte a unui grup mai mare de națiuni membre NATO.¹⁹ Patru mari proiecte importante pe linia cooperării baltice sunt BALTBAT (Baltic Battalion – forță de menținere a păcii și securitate regională înființată în 1994), BALTRON (Baltic Naval Squadron – forță înființată în 1997 cu rolul măririi capacităților Forțelor Navale Baltice), BALNET (Baltic Air Surveillance Network – înființată în 1996 cu rolul de supraveghere aeriană comună, civilă și militară, a celor trei state baltice, sistemul fiind compatibil cu cel folosit de NATO și statele occidentale) și BALTDEFCOL (Baltic Defence College – format în 1998, are rolul de pregătire al ofițerilor superiori și al civililor cu funcții relevante).

După cum se poate observa, cele trei state au dezvoltat și alte proiecte comune cu relevanță în domeniul securității colective: BALTPERS (cu atribuții pe linie de mobilizare a personalului apt combatant), BALTMED (unitate medicală), BALTLOG (logistică), BALTCIS (sisteme informatice), BALTDISLEARN (centru de învățare la distanță), BALTSEA (Grupul de Asistență de Securitate Baltică).²⁰

Până în prezent, cooperarea militară baltică a demonstrat eficiența cooperării celor trei state în domeniul securității și apărării, precum și al îmbunătățirii capacităților naționale în aceste domenii, oferind un exemplu segmentului securității colective. Experții militari consideră că o politică de apărare coordonată în comun îmbunătățește atât capacitatea defensivă a celor trei state, cât și

capabilitățile NATO. Acestea au câștigat experiență în dezvoltarea interoperabilității militare, politice și a unor standarde comune necesare cooperării cu NATO.

Cooperarea Finlanda - Suedia

Suedia și Finlanda au fost alarmate din cauza creșterii activității armate a Rusiei și a manevrelor agresive desfășurate de acest stat în Marea Baltică, precum și a acțiunilor derulate în Ucraina pe linia sprijinirii separatiștilor ruși.

În condițiile în care cele două state nordice vecine se confruntă cu acutizarea tensiunilor în regiunea baltică, acestea au studiat posibilitatea intensificării cooperării în domeniul apărării și au decis înființarea unei forțe navale finlandezo-suedeze comune, care să devină operațională până în 2023. Alte planuri privesc creșterea accesului reciproc la bazele marinei de pe teritoriul celorlalte țări și efectuarea de manevre submarine comune.²¹

*Gruparea Navală pentru Cooperare în Marea Neagră – BLACKSEAFOR (Black Sea Naval Force)*²²

Acordul de Constituire al BLACKSEAFOR a fost creat, în 2001, la inițiativa Turciei. Acesta include toate statele riverane Mării Negre (Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, România, Turcia și Ucraina) și a avut ca obiective principale promovarea păcii, securității și stabilității în Marea Neagră, întărirea cooperării și a interoperabilității între forțele navale ale statelor membre. BLACKSEAFOR desfășoară activități de securitate soft, în paralel cu dialogul politic. Totodată, misiunile Forței Navale includ operații de căutare și salvare pe mare, umanitare, acțiuni împotriva minelor marine, protecția mediului, operații pentru sprijinul păcii și lupta împotriva terorismului.

Gradientul de securitate din Zona Extinsă a Mării Negre versus surse de instabilitate regională

Zona Extinsă a Mării Negre

Conform criteriului geografic, regiunea Mării Negre include cele șase state riverane (România, Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Turcia și Ucraina). Aceasta este o zonă strategică, într-o perpetuă evoluție, care a fost folosită de-a lungul timpului atât pentru comerț, cât și pentru

campanii militare, datorită conectării sale cu Marea Mediterană, legăturilor avute cu trei fluvii (Dunărea, Volga, Don) și coridoarelor terestre ce unesc Europa Centrală de Caucaz și Asia Centrală (est-vest), precum și zona baltică de Europa de Sud-Est și Marea Mediterană (nord-sud).

Spațiul Mării Negre se află la confluența a trei mari piloni de securitate: blocul Euro-Atlantic, Orientul Mijlociu și spațiul ex-sovietic, dintre acestea propagându-se mai mulți vectori de instabilitate (din Kosovo până în Ucraina și Uzbekistan, din Transnistria până în Osetia de Sud.)

Termenul de „Zona Extinsă a Mării Negre” face referire la o regiune politico-economică, motiv pentru care se impune ca în această ecuație să fie luate în calcul și alte state implicate în geopolitica subregională, ca urmare a importanței lor politice, economice și strategice, precum și a existenței în regiune a coridorului energetic ce face legătura între Asia Centrală și Comunitatea Euroatlantică (Moldova, Albania, Armenia, Azerbaidjan, Albania, Georgia, Grecia, Macedonia, Muntenegru, Serbia, Slovacia, Ungaria).

Campania globală de luptă împotriva terorismului a transformat rapid zona Balcanilor, a Caucazului și a Mării Caspice într-o regiune geopolitică unită. Argumente suplimentare care să susțină această afirmație sunt interesele comune ce privesc rutele de transport ale resurselor energetice către Occident, care tind să integreze aceste zone, precum și campania NATO din Iugoslavia, statutul de membru al alianței al Turciei și Greciei, lărgirea Alianței Nord-Atlantice către est, relațiile speciale și cooperarea avută cu Rusia, Ucraina, Țările Baltice, ori alte state din regiune.

În prezent, Zona Extinsă a Mării Negre capătă noi valențe geopolitice, geoeconomice și geostrategice, prezentând importanță pentru stabilitatea euroatlantică și pentru consolidarea păcii și stabilității în lume.

Situația de securitate din Zona Extinsă a Mării Negre și surse de instabilitate regională

Viziunea asupra securității în zonă împarte țărilor riverane Mării Negre în trei categorii: Țările euroatlantice, cu strategii de securitate specifice, determinate de apartenența la aceste organizații; Federația Rusă, cu o viziune diferită despre

securitate și țările aspirante la statutul de membru NATO și UE, care au început un proces de adaptare pentru aderare la aceste organizații.

Întinzându-se de la Balcani până la Marea Caspică și Caucaz (spații cu un potențial conflictual foarte ridicat), zona a devenit una dintre cele mai dinamice zone din perioada de după URSS și Războiul Rece. Întrucât Marea Neagră este frontiera Europei, securitatea acestui continent poate fi asigurată doar dacă zona Mării Negre rămâne stabilă.

În această zonă există o încărcătură ridicată din cauza tensiunilor politice, sociale, interetnice, ce a dezvoltat relații adverse, acumulate în timp și spațiu. Mediul de securitate zonal este în prezent imprevedibil, complex, caracterizat de schimbări ale centrelor de putere și instabilitate regională, cu conflicte înghețate, războaie hibride, lupte pentru controlul spațiului politic și noi amenințări la adresa securității.

Îmbunătățirea situației poate fi realizată doar în contextul modernizării și democratizării statelor riverane, respectării valorilor și principiilor democrației, drepturilor omului și internaționalizării Mării Negre, contribuția României la stabilitatea acestei regiuni fiind specială.

Anexarea și înarmarea ulterioară a Crimeei de către Rusia a readus în prim-plan analiza raporturilor dintre evoluția mediului de securitate regional și exercițiul relațiilor de putere. Această acțiune este o modificare serioasă de configurație regională în proximitatea României. Conflictul din Ucraina a generat o criză majoră pe termen lung în regiunea noastră, la frontiera terestră și maritimă a NATO. Rusia îi susține în prezent pe separatiștii locali prin furnizarea de armament și personal pentru a lupta împotriva armatei ucrainene, fapt ce a alimentat tensiunile în Europa.

Alte zone și focare de instabilitate în Zona Extinsă a Mării Negre sunt conflictele înghețate:

- spațiul Balcanilor (naționalismul albanez, naționalismul sârb, islamiști ce luptă în zonele de conflict din Siria și Irak, prezența bazei militare ruse la Nis/Serbia);
- Transnistria (sau conflictul moldo-transnistrean, unde prezența armatei ruse constituie un factor destabilizator);
- Nagorno-Karabakh (conflictul azero-armean – conflict interstatal, cel mai

complex și, probabil, cel mai greu de soluționat dintre toate conflictele din zonă, părțile implicate având poziții ireconciliabile);

- conflictele din Georgia (conflictul sud-osetin și conflictul abhaz, principalii actori fiind Rusia, Georgia și cele două entități);
- conflictul din Cecenia, cea mai gravă problemă de securitate din Zona Extinsă a Mării Negre, sursă a terorismului și potențial factor destabilizator pentru întregul Caucaz.²³

Conflictele înghețate din zona Caucazului de Sud, la a căror perpetuare Rusia are un „rol” special, au ca motiv principal contradicția dintre principiul autodeterminării și cel al integrității teritoriale, precum și prezența unor etnii mixte cu confesiuni religioase diferite, granițe neclar delimitate, ori zone cu populație majoritar rusă sau pro-rusă.

Lipsa îndelungată de progrese pentru identificarea unor rezultate pentru soluționarea pașnică a acestor conflicte reprezintă o amenințare gravă la adresa securității regionale și creează pericolul declanșării sau reizbucnirii unor conflicte violente în orice moment.

Conform strategiei aplicate de Moscova, alimentarea permanentă de „instabilități controlate” în Caucaz va descuraja UE și NATO să încheie parteneriate strategice cu statele aflate în zonă, indiferent dacă se are în vedere dimensiunea militară, ori cea economică. Prin tacticile aplicate, Rusia a acționat cu succes pentru a elimina noțiunea de „actor” atribuită Ucrainei, Georgiei și Republicii Moldova, reinstaurând-o pe cea de jucător.²⁴

Responsabilități și atribuții ale României pe linia implementării și menținerii păcii în zonele de conflict

Conflictele existente în apropierea României prezintă potențiale amenințări la adresa națională, regională și a comunității Euro-Atlantice.

Statutul României de membru al UE și NATO atrage noi răspunderi față de Alianța Euro-Atlantică. Frontierele estice ale UE, care coincid cu frontierele României, creează autorităților române obligații și răspunderi față de spațiul comun de securitate internă al UE, acest stat jucând un rol esențial în prevenirea, reducerea și combaterea amenințărilor transnaționale la adresa securității europene.

Unul dintre obiectivele strategice aflate în prezent în atenția României este consolidarea apărării colective în cadrul NATO, dorindu-se întărirea capacității de reacție a alianței, pe flancul estic.²⁵

De asemenea, România vizează transformarea Zonei Extinse a Mării Negre într-unul al securității și al cooperării euroatlantice, acționând pentru dezvoltarea modalităților prin care UE și NATO susțin eforturile statelor riverane de consolidare a vectorului de securitate, în special a celui maritim și aerian, la frontiera răsăriteană a UE și NATO, precum și evoluțiile democratice și aspirațiile europene ale statelor sud-caucaziene.

În cazul unei agresiuni militare de amploare desfășurate împotriva României, ori a unui stat partener sau unui grup de state partenere, armata română trebuie să fie în măsură să participe la operații comune, corespunzător principiilor apărării colective și prevederilor noului Concept Strategic al NATO. În acest sens, Armata României trebuie să dispună de forțe operaționale apte să desfășoare operațiuni de apărare a teritoriului și să asigure sprijinul național pentru proiectarea și desfășurarea forțelor partenere (aliate).

Concluzii

Evoluțiile regionale complexe ale situației de securitate de la granița de est a EU și NATO generează un cadru de abordare politico-militar dinamic pentru regiune, în scopul conservării conceptului de „Europă Extinsă”. Acest rol implică pentru România mai mult decât simpla cooperare cu UE și NATO, impunându-se implicarea în procesul de conservare a stabilității și a securității în zona extinsă a Mării Negre.

Integrarea în structurile de apărare sau securitate colectivă nu presupune încetarea eforturilor de dezvoltare a conceptului de apărare a țării prin efort singular. Amenințările la adresa securității trebuie să li se răspundă prin forme noi de solidaritate/parteneriate la nivelul UE sau NATO, capabile să gestioneze atât un spectru larg de tensiuni și riscuri, cât și o gamă variată de manifestare a acestor amenințări, inclusiv a celor asimetrice, ce pot genera situații interne de ordin securitar dificil de gestionat (tendințe secesionist/iredentiste; crize energetice regionale; terorism/anarhism; criminalitate financiar-bancară; atacuri cibernetice etc.).

Pentru România, devine prioritară consolidarea/dezvoltarea mijloacelor proprii de apărare,²⁶

existând posibilitatea ca acestea să fie realizate în special cu sprijinul organizațiilor de apărare și securitate comună, folosindu-se modelul celor care au experiență în acest plan.

Având în vedere ecuația complexă de securitate în plan regional, precum și atribuțiile strategice ale țării noastre în calitate de partener în cadrul UE și NATO, România are posibilitatea de a solicita sprijinul/contribuția Comunității Euro-Atlantice pentru consolidarea gradientului de apărare și securitate la granița de est a alianței.

Un prim set de decizii a fost luat la 18.03.2015 de Consiliul Nord-Atlantic, după evaluarea consecințelor crizei din Ucraina. Conducerea NATO a adoptat un pachet de măsuri operaționale care acoperă atât România, cât și toate celelalte țări ale alianței. Măsurile menționate, care au ca obiectiv întărirea securității României în domeniile de interes strategic (aerian, maritim și terestru),²⁷ dovedesc că se impune ca celor trei segmente să li se acorde o atenție deosebită în ecuația securității naționale și colective, mai ales că au fost trase și unele semnale de alarmă privind problemele existente.²⁸

Modificările pot fi avute în vedere pentru a fi integrate în documente strategice cu relevanță în planul apărării României și al Alianței Euro-Atlantice.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „**Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească**”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 <http://www.dw.de/juncker-calls-for-collective-eu-army/a-18302459>

2 *Comunicatul Administrației Prezidențiale*, dat publicității după ședința CSAT, 25.11.2014. http://www.romaniatv.net/csata-crisa-din-ucraina-afecteaza-securitatea-maritima-si-aeriana-a-romaniei-dar-si-relatiile-cu-rusia_186114.html.

3 Arnold Wolfers, „*National Security*” as an *Ambiguous Symbol*, *Political Science Quarterly*, 1952, p. 485.

4 Nicoleta Lașan, *Securitatea: Concepte în societatea contemporană*, *Revista de Administrație Publică și Politici Sociale*, 2010, p. 38.

5 *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p. 21.

6 Această neclaritate a făcut obiectul studiului efectuat și de către alte state, un material interesant fiind de exemplu cel realizat în 2014 de Japonia. <https://ishingen.wordpress.com/2007/08/30/collective-self-defence-vs-collective-security-and-what-it-means-for-japan/>, <http://thediplomat.com/2014/07/ten-myths-about-japans-collective-self-defense-change/>

7 Uniunea Interparlamentară Centrul pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate, Geneva, *Controlul parlamentar al sectorului de securitate. Principii, mecanisme și practice*, Geneva, 2003, p. 14.

8 <http://www.webdex.ro/online/dictionar/securitate>

9 *Ibidem*, p. 15.

10 Aspectul a fost declarant pe parcursul Summitului NATO din 2012, Alianța manifestându-și responsabilitatea atât pe linia securității, cât și pe cea a apărării colective.

11 Comunicat de presă: Ioan Mircea Pascu despre apărarea colectivă și relația UE, NATO: *Legătura transatlantică trebuie reîntărită*, 10.05.2012. <http://ioanmirceapascu.ro/articole/comunicat-de-presa-ioan-mircea-pascu-despre-apararea-colectiva-si-relatia-ue-nato-legatura-transatlantica-trebuie-reintarita/>

12 Eugen Bădălan, Eugen Siteanu, *Noul concept strategic pentru apărare și securitate al NATO, adoptat la Lisabona, în luna noiembrie 2010*, Revista de Științe Militare, nr. 1, 2011, p. 12.

13 Mădălina Virginia Antonescu, *Distincția juridică dintre organizațiile internaționale de cooperare și cele de integrare*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 2008, București, p. 386.

14 http://www.odkb.gov.ru/start/index_aengl.htm

15 Această situație apare din cauza unei serii de aderări și de retrageri din organizație: Azerbaidjan, Georgia și Uzbekistan.

16 Afirmații făcute de către secretarul general al OTSC, Nikolai Bordiujă: *Organizația Tratatului pentru Securitate Colectivă a împlinit 15 ani*. <http://romanian.ruvr.ru/2007/05/15/554614/>

17 Afirmații făcute de secretarul general al OTSC, Nikolai Bordiujă: *Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, una funcțională și cu mecanisme puternice*. http://www.publika.md/organizatia-tratatului-de-securitate-colectiva--una-functionala-si-cu-mecanisme-puternice_855481.html

18 *Asia Centrală: Rusia își pierde aliații*. <http://www.ionpetrescu.ro/2012/07/17/asia-centrala-rusia-isi-pierde-aliatii/>

19 *Baltic Defense Co-Operation*. <http://vm.ee/en/baltic-defence-co-operation#4>

20 *Baltic Defense Co-Operation*. <http://vm.ee/en/baltic-defence-co-operation#4>

21 Efectul manevrelor agresive ale Rusiei în Marea Baltică: Suedia și Finlanda vor o forță navală comună, 18.02.2015. <http://www.evz.ro/efectul-rusia.html>

22 <http://www.navy.ro/despre/misiuni/blackseafor/index.html>

23 Andreea Mitran, *Securitatea în regiunea extinsă a Mării Negre*, 2007, Cap. III. http://www.cpc-ew.ro/pdfs/securitatea_in_regiunea_mn.pdf

24 Isabela Ancuț, Liviu - Mihai Dănilă, *Evoluții Geopolitice și Geostrategice în Regiunea Extinsă a Mării Negre*, Infosfera, Anul I, nr. 4, 2009, p. 34.

25 Declarație făcută, la 20 februarie 2015, de către președintele Klaus Iohannis, cu ocazia vizitei făcute în România de omologul său bulgar, Rosen Plevneliev. <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-19435376-klaus-iohannis-romania-bulgaria-obiectiv-comun-consolidarea-apararii-colective-cadrul-nato.htm>

26 Comunicatul Administrației Prezidențiale, dat publicității după ședința CSAT, 25.11.2014. http://www.romaniatv.net/csat-criza-din-ucraina-afecteaza-securitatea-maritima-si-aeriana-a-romaniei-dar-si-relatiile-cu-rusia_186114.html

27 http://www.ghidularadean.ro/stire/3532/nato_intareste_securitatea_romaniei_in_domeniul_aerian_maritim_si_terestru.html

28 *Aviația militară e pe cale să nu mai poată asigura securitatea spațiului aerian al României*, 04.01.2013. <http://militar.infomondo.ro/actualitate/aviația-militară-e-pe-cale-sa-nu-mai-poata-asigura-securitatea-spațiului-aerian-al-romaniei.html>

BIBLIOGRAFIE

Ancuț Isabela, Dănilă Liviu-Mihai, *Evoluții Geopolitice și Geostrategice în Regiunea Extinsă a Mării Negre*, Revista Infosfera, Anul I, nr. 4, 2009.

Antonescu Mădălina Virginia, *Distincția juridică dintre organizațiile internaționale de cooperare și cele de integrare*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 2008, București.

Baltic Defense Co-Operation. <http://vm.ee/en/baltic-defence-co-operation#4>

Bădălan Eugen, Siteanu Eugen, *Noul concept strategic pentru apărare și securitate al NATO*, adoptat la Lisabona, în luna noiembrie 2010, Revista de Științe Militare, nr. 1, anul XI, 2011.

Lașan Nicoleta, *Securitatea: Concepte în societatea contemporană*, Revista de Administrație Publică și Politici Sociale, București, 2010.

Mitran Andreea *Securitatea în regiunea extinsă a Mării Negre*, 2007, Cap. III.

Wolfers Arnold, „National Security” as an Ambiguous Symbol, Political Science Quarterly, 1952.

Strategia de Securitate Națională a României, București, 2007.

Uniunea Interparlamentară Centrul pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate, Geneva, *Controlul parlamentar al sectorului de securitate Principii, mecanisme și practice*, Geneva, 2003.

Comunicat de presă: *Ioan Mircea Pascu despre apărarea colectivă și relația UE, NATO: Legătura transatlantică trebuie reîntărită*, 10.05.2012.

MANAGEMENTUL CRIZELOR ÎN VIZIUNEA NATO

NATO VISION ON CRISES MANAGEMENT

Mr.drd. Cristian ICHIMESCU*

Managementul crizelor în viziunea NATO mixează instrumentele civile și militare pentru a acționa asupra crizelor înainte de a escalada în conflicte, prin stoparea conflictelor în desfășurare care afectează securitatea NATO și prin consolidarea stabilității în situațiile postconflict care contribuie la securitatea euroatlantică. Managementul crizelor este astăzi un model funcțional și perfectibil în NATO și un exemplu pentru țările membre și partenerere. Sistemul NATO de răspuns la crize reprezintă instrumentul alianței care pune în practică managementul crizei.

NATO's vision on crises management mixes the civil and military instruments to act on crises before escalating into conflicts, by stopping the on-going conflicts affecting NATO security and by strengthening stability in post-conflict situations that contribute to Euro-Atlantic security. Crisis management is now a functional and perfectible model in NATO and an example for its member and partner countries. NATO Crisis Response System is the alliance's tool which implements crisis management.

Cuvinte-cheie: managementul crizelor; operații informaționale; sistemul NATO de răspuns la crize.

Keywords: crises management; information operations; NATO Crises Response System.

Scopul acestui articol este de a disemina în mediul universitar o parte a activității de cercetare doctorale prin prezentarea managementului crizelor în viziunea NATO. Acest demers se va axa pe: definirea crizei și managementului crizelor; descrierea managementului crizelor în prezent; prezentarea sistemului NATO de răspuns la crize și a componentelor acestuia.

Managementul crizelor este una dintre misiunile de bază ale NATO și are ca scop implicarea NATO în criză pentru ca aceasta să nu evolueze în conflict. În buna tradiție a NATO de a avea centre de excelență în diferite domenii, Bulgaria găzduiește Centrul de Excelență al NATO pentru managementul crizelor și răspunsul la dezastre.

Am realizat acest demers utilizând ca metode de cercetare analiza documentelor NATO și naționale și observația crizelor de securitate.

Definirea crizei și managementului crizelor

Crizele sunt politice, economice, militare, umanitare etc. și au reprezentat o constantă a vieții omului din cele mai vechi timpuri până azi. Crizele au apărut pe fondul unei situații problematice a societății umane și au generat în final evoluția acesteia. Crizele pot fi cauzate de incidente politice, armate, tehnologice, religioase, culturale, sociale, de dezastre naturale etc. Ultimele crize din Nepal, Ucraina, Yemen, Afganistan, Irak ne dovedesc că la originea unei crize pot fi multiple cauze care însumate produc mutații semnificative la nivelul unei organizații, stat sau chiar mai multe state.

În continuare voi prezenta câteva definiții ale crizei. De exemplu, conform DEX, criza este o „fază în evoluția unei societăți marcată de mari dificultăți (economice, politice, sociale etc.); perioadă de tensiune, de tulburare, de încercări (adesea decisive) care se manifestă în societate.”¹

Următoarea definiție reprezintă punctul de vedere al NATO, astfel criza este „o situație manifestată la nivel național sau internațional, ce este caracterizată de existența unei amenințări la adresa valorilor, intereselor sau scopurilor principale ale părților implicate.”²

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: cristian.ichimescu@yahoo.com

Această definiție pune accentul pe două idei: 1. Criza este o situație care apare fie la nivel național fie internațional; 2. Criza poate fi caracterizată prin prisma unei amenințări la adresa părților implicate. Cele două elemente, *criza - situație și criză - amenințare* răspund la întrebările *ce și cum*.

Dacă am convenit *ce* înseamnă criza și cum se manifestă, următorul pas este de a defini managementul crizelor. Acesta reprezintă „un set de măsuri și acțiuni destinate a stopa în ultimul moment evoluția conflictului către un curs violent sau a stopa extinderea violențelor către conflict.”³ Această definiție se referă la o anumită parte a conflictului „extinderea violențelor către conflict” și nu prezintă faptul că managementul crizei se poate extinde și pe perioada conflictului în sine și apoi în perioada postconflict.

Managementul crizelor a constituit o preocupare a NATO, chiar de la momentul nașterii acestei organizații, în baza Tratatului semnat la Washington în anul 1949. Astfel, articolul patru și articolul cinci ale acestui tratat surprindeau în textul lor conceptele de „consultări comune” și de „atac împotriva tuturor”.⁴

NATO a convenit asupra următoarei definiții a managementului crizei, în glosarul de termeni și definiții: „the coordinated actions taken to defuse crises, prevent their escalation into an armed conflict and contain hostilities if they should result.”⁵ (în traducere⁶: acțiunile coordonate întreprinse în scopul dezamorsării crizelor, prevenirii escaladării acestora în conflicte armate și oprirea ostilităților, dacă acestea vor rezulta).

Conceptul strategic publicat în 1999 prevedea pentru îndeplinirea primei misiuni fundamentale a NATO, respectiv cea de securitate, două instrumente: managementul crizelor și programul de parteneriate. Același document prezenta trei componente pe care se baza politica NATO de management al crizelor.

Prima componentă, respectiv dialogul, se referă la consultările dintre țările membre ale NATO în cazul apariției unei situații de criză. Această componentă este rezultatul evoluției conceptului NATO din 1949 de „consultări comune” prezentat mai sus. În urma acestui dialog trebuie convenite măsuri comune politice, militare și de urgență civilă, astfel încât răspunsul să fie unul comun și concertat. Criza din Ucraina ne-a arătat că lipsa dialogului eficient între Ucraina și Rusia, UE și Rusia poate

prelungi criza și crește numărul de victime. Criza din Nepal, după cutremurul devastator din această țară, prin dialogul între țara gazdă și țările lumii a permis accesul populației locale la numeroase surse internaționale de ajutor financiar, umanitar, sanitar etc.

A doua componentă, *cooperarea* cu alte țări este un alt element important, deoarece crizele prezentului și viitorului au un caracter internațional. Este evident că spiritul acestei cooperări dintre țări este soluția cea mai eficientă în scopul realizării unui management mai bun al situațiilor de criză pentru ca acestea să nu evolueze în conflicte. Țările care nu sunt membre NATO trebuie cooptate prin diferite metode la cooperare și dialog, deoarece, de cele mai multe ori, situațiile de criză implică state care nu fac parte din NATO. Instrumentul parteneriatelor pentru pace pe care le-a implementat NATO cu diferite țări este o metodă eficientă de cooperare care să faciliteze managementul crizelor. Aceste parteneriate în special cu țările de la granițele NATO trebuie încurajat și extins către țările din Asia, Africa și America de Sud, din zonele potențiale a fi expuse unor crize.

Întreținerea capacității de apărare colectivă a NATO este cea de-a treia componentă. Aceasta face referire la păstrarea permanentă a unor forțe și capacități ale NATO capabile să desfășoare misiuni pe tot teritoriul alianței și capabile să descurajeze orice atac al unui potențial inamic. Reducerile bugetare pe care toate țările membre ale NATO le-au făcut în ultimii ani au fost compensate prin implementarea politicilor „smart defense” și „pulling and sharing”. Aceste politici au ca scop principal proiecte comune de întreținere a capacității de apărare colectivă prin împărțirea cheltuielilor la toți membri și prin beneficiul tuturor statelor membre de rezultatele acestor proiecte. În acest mod, țările care nu își permit financiar singure să dezvolte o capacitate proprie pot participa și împărți greutatea cheltuielilor financiare, umane și tehnologice cu celelalte țări din NATO.

Conceptul NATO de management al crizelor din 1999 a subliniat rolul important pe care îl au practicile și procedurile ce trebuie aplicate corect și coerent. Structuri specifice din NATO asigură permanent actualizarea acestor proceduri funcție de evoluția mediului de securitate, asigură sisteme de comandă și control moderne și integrate și mijloacele materiale necesare managementului

crizelor. NATO organizează permanent exerciții (crisis management exercises CMX) pentru testarea și dezvoltarea procedurilor de management al crizelor. Anual se desfășoară un exercițiu general al NATO de management al crizelor. Acest exercițiu testează aranjamentele, procedurile și practicile specifice de management al crizelor având rolul de a îmbunătăți activitatea NATO și a țărilor membre în situații de criză.

Managementul crizelor în prezent

Experiența NATO în managementul crizelor a început din momentul creării ei ca alianță și continuă în prezent.

Obiectivul NATO privind managementul crizelor este „prevenirea conflictelor violente printr-o reacție controlată”⁷. Plecând de la acest obiectiv, am fost interesat în a studia evoluția managementului crizei, în urma apariției Conceptului Strategic din 2010.

Acest concept strategic a fost decis la Summitul NATO din Portugalia. El a apărut ca o necesitate, în condițiile schimbării mediului politico-militar, economic și a celui de securitate, concomitent cu procesul de transformare NATO, a structurii sale de comandă, a resurselor, a structurii de capacități și a agențiilor⁸. Acest concept a confirmat evoluția Alianței într-o lume dinamică și schimbătoare împotriva noilor amenințări, cu noi capacități și cu noi parteneri.

Conform conceptului strategic elaborat în urma Summitului de la Lisabona din 2010, „Active Engagement, Modern Defence”, și reconfirmat prin declarația după Summitul din Țara Galilor din 2014, una din cele trei sarcini de bază ale NATO este managementul crizelor, alături de apărarea colectivă și securitatea prin cooperare. Putem observa evoluția față de 1999 prin aceea că managementul crizelor a trecut de la statutul de instrument de punere în practică a sarcinii de securitate la aceea de sarcină de bază a NATO.

Această evoluție trebuie înțeleasă prin prisma amenințărilor la adresa NATO. Acestea sunt: proliferarea rachetelor balistice și a armelor nucleare, terorismul, atacurile cibernetice și problemele fundamentale de mediu. Pentru a răspunde la aceste amenințări definite de NATO, managementul crizelor utilizează instrumentele civile și militare asupra crizelor înainte de a escalada în conflicte, stopează conflictele în desfășurare

care afectează securitatea NATO și consolidează stabilitatea în situațiile postconflict care contribuie la securitatea euroatlantică. Complexitatea realizării acestor obiective este indispensabil legată de amplificarea rolului și importanței operațiilor informaționale în organizarea, planificarea și derularea managementului crizelor.

Operațiile informaționale, conform doctrinei NATO pentru operații informaționale, sunt o funcție întrunită. Ele răspund cel mai bine provocărilor actualului mediu de securitate care este preponderent informațional. Operațiile informaționale pot fi utilizate atât de mediul civil, cât și de cel militar pe timpul crizei, conflictului și postconflictului. Operațiile informaționale au capacitatea de a acționa pe timp îndelungat, cu costuri mici și cu eficiență crescută. Prin acțiunea simultană și integrată a operațiilor informaționale asupra voinței, înțelegerii și capacităților adversarului ciclul criză, conflict, postconflict poate fi soluționat eficient.

Conceptul strategic din 2010 are unul dintre capitole denumit „Securitate prin managementul crizelor”. Acest capitol prezintă angajarea continuă a Alianței în prevenirea crizelor, managementul conflictelor și stabilizarea postconflict, în cooperare cu partenerii din NATO, ONU și UE. În acest capitol se precizează că NATO, prin abordarea politică, militară și în cooperare cu structuri civile, se va angaja „acolo unde este posibil și atunci când va fi necesar.”⁹

De asemenea, s-a prezentat un raport de stare și studierea posibilităților de implementare a unor capacități civile în domeniul managementului crizelor.

NATO adoptă o „abordare holistică”¹⁰ de management a crizelor prin implicarea în toate stadiile unei crize: „pentru a preveni crizele, în managementul crizelor, pentru a stabili situațiile postconflict și sprijini reconstrucția.”¹¹ Această abordare permite folosirea unor instrumente specifice, de exemplu diplomatice într-un caz sau militare în alt caz, fie de cele mai multe ori o combinație de instrumente care creează premisele succesului.

NATO nu poate ignora sau implica ceilalți actori internaționali și îi încurajează pe toți să participe și să-și coordoneze eforturile în scopul creșterii eficienței managementului crizelor. Abordarea cuprinzătoare¹², conform *Allied Joint Doctrine*

for the Conduct of Operations cere coordonare și cooperare efectivă între departamentele, ministerele sau agențiile guvernamentale, organizațiile non-guvernamentale, organizațiile internaționale și firmele din sectorul privat.

Această abordare cuprinzătoare, împreună cu pregătirea și dezvoltarea forțelor locale confirmă eforturile de încurajare a planificării și interacțiunii între instituțiile civile și militare. Abordarea cuprinzătoare în managementul crizei este concentrată la cele trei niveluri¹³ ale artei militare, astfel: la nivel strategic NATO se concentrează pe îmbunătățirea încrederii și înțelegerii între actorii internaționali; la nivel operativ prioritatea este cooperarea cu actorii internaționali pe timpul planificării, luându-se în calcul un nivel crescut al interacțiunii între civili și militari; și la nivelul teatrului comandantii forței NATO trebuie să conducă cooperarea și coordonarea efectivă cu autoritățile locale și cu alți actori internaționali în executarea operațiilor. Din experiența recentă din teatrele de operații din Afganistan și Irak s-a observat că relația dintre forțele militare NATO și ceilalți actori internaționali prezenți în teatru este una care are nevoie de îmbunătățiri. Principalele motive sunt: lipsa unei educații similare, a unor antrenamente prin exerciții comune, a unui limbaj comun precum și procese de planificare separate și diferite.

Soluția Alianței pentru a îmbunătăți acest domeniu s-a făcut prin implementarea Planului de Acțiune în domeniul abordării cuprinzătoare, document rezultat în urma Summitului din Portugalia. În baza acestui plan, se recunoaște necesitatea abordării integrate a NATO privind participarea la operații prin relaționarea componentei militare cu parteneri și actori internaționali, cu instrumente civil-militare de gestionare a crizelor. Ulterior, NATO a implementat abordarea cuprinzătoare în *Comprehensive Operations Planning Directive*, document care a avut două variante intermediare și care, în final, în varianta a treia, a conceptualizat termenul de *planificare paralelă colaborativă*. Acest concept pune, astfel, alături militarii și civilii din toate instrumentele de putere într-un proces de planificare care să fie dus paralel în toate organizațiile implicate și pe bază de colaborare continuă.

O soluție la nivelul țărilor NATO care poate eficientiza managementul crizelor este acțiunea interagenției/instituții. Un management integrat coroborat cu o planificare comună a strategiei și

politicii acestor agenții/instituții pot crea răspunsuri pentru prevenirea crizelor, stoparea conflictelor, îmbunătățirea postconflictului, realizarea păcii și sprijinirea reconstrucției. Utilizarea instrumentelor politice, civile și militare prin abordarea cuprinzătoare a NATO produce efecte în multiple domenii de activitate¹⁴, astfel: planificarea și conducerea operațiilor; antrenamentul, educația și exercițiile; cooperarea cu actorii externi și comunicarea publică.

În Strategia Națională de Apărare a României, din anul 2010, managementul crizelor este prezentat prin prisma sistemului național integrat de gestionare a crizelor. Acest sistem evidențiază două componente: un „nivel optim de pregătire” și o „planificare operațională”¹⁵. Putem observa două elemente comune privind sistemul național integrat de gestionare a crizelor și domeniile de activitate în care abordarea cuprinzătoare a NATO produce efecte, respectiv „nivelul de pregătire” care este strâns legat de „antrenament, educație și exerciții” precum și „planificarea operațională” în contact cu „planificarea și conducerea operațiilor” NATO.

În prezent, în Armata României conceptul de management al crizelor este abordat în Doctrină Armatei României din 2012. Aici sunt prezentate cele șase faze ale procesului de management al crizelor¹⁶, corelate în cadrul Sistemului NATO de răspuns la crize (NATO Crises Response System NCRS): indicii și avertizarea despre o criză curentă sau potențială, evaluarea dezvoltărilor sau reevaluarea unei situații de criză în desfășurare, elaborarea opțiunilor militare de răspuns, planificarea, executarea deciziilor și directivelor, tranziția.

NATO poate fi considerat la acest moment un exemplu de urmat în cea ce privește eficiența în managementul crizelor. Acest lucru se datorează experienței acestei alianțe politico-militare în managementul crizelor în care a fost implicată, procedurilor de management al crizelor pe care le-a creat și aplicat și, nu în ultimul rând, datorită utilizării unei structuri integrate, întrunite și multinaționale ce folosește instrumente militare și civile.

Sistemul NATO de răspuns la crize (NATO Crisis Response System NCRS)

Prin C-M(2001)63, NATO Crisis Response System: Policy Guidelines din 2001, NATO a setat elementele definitorii pentru Sistemul NATO de răspuns la crize. Acesta a fost adaptat ulterior

prin MC 472, NATO Military Concept for Defence Against Terrorism și PO(2000)30-REV2, Role of Civil Emergency Planning in NATO. Manualul Sistemul NATO de răspuns la crize este în vigoare din anul 2009.

Scopul NCRS este „to provide for required preparedness and support for crisis and conflict prevention and crisis management across the range of Article 5 and non-Article 5 operations”¹⁷ (în traducere: de a asigura starea de pregătire și sprijinul cerut pentru prevenirea crizelor și conflictelor și pentru managementul crizelor în întreaga gamă de operații Articol 5 și non-Articol 5).

Sistemul NATO de răspuns la crize este în relație apropiată cu: Procesul NATO de management al crizelor (NATO Crisis Management Process NCMP), Sistemul NATO de avertizare și informații (NATO Intelligence and Warning System (NIWS)), Procesul NATO de planificare operațională (NATO's Operational Planning Process) și Aranjamentele NATO de management al crizelor și de planificare a situațiilor de urgență (NATO Civil Emergency Planning Crisis Management Arrangements). NCRS folosește elementele de mai sus într-o manieră complementară ceea ce îi permite să fie mai eficient și să ajute alianța în managementul crizelor.

Sistemul NATO de răspuns la crize conține cinci componente complementare¹⁸: opțiuni preventive, măsuri de răspuns la crize, contrasurprinderea, stări de alertă de securitate NATO, contraagresiunea. Aceste componente sunt integrate, evoluând una din altă pe măsura dezvoltării crizei către conflict.

Opțiunile preventive (Preventive Options) fac obiectul atribuțiilor următoarelor comitete NATO: Comitetul Politic (Political Committee PC), Comitetul Politic al Operațiilor (Operations Policy Committee), Comitetul Militar (Military Committee MC), Comitetul de Planificare a Urgențelor Civile (Civil Emergency Planning Committee CEPC). Opțiunile preventive asigură un cadru general și cursuri de acțiune generale aflate la îndemâna comitetelor de mai sus pentru a oferi consultanța de specialitate Consiliului Nord-Atlantic (North Atlantic Council NAC). Aceste opțiuni pot folosi instrumente diplomatice, informaționale, militare și economice pentru a minimaliza o posibilă situație ce poate avansa către criză.

Măsurile de răspuns la crize (Crisis Response Measures CRMs) sunt „acțiuni detaliate

preplanificate, disponibile pentru implementarea imediată la nivelurile corespunzătoare”¹⁹. Deoarece aceste acțiuni sunt deja detaliate, ele permit o reducere considerabilă a factorului timp, un factor extrem de sensibil în cazul crizelor. În funcție de tipologia crizei, a mediului de acțiune și a experienței planificatorilor aceste măsuri de răspuns la crize vor fi adaptate fiecărei situații în parte.

Contrasurprinderea (Counter Surprise) cuprinde „acțiuni de apărare, militare și civile, care trebuie luate rapid în vederea asigurării siguranței forțelor, populației și/sau infrastructurii cheie, militare și civile, în caz de atac sau pericol de atac iminent, cu timp limitat de avertizare”²⁰. Contrasurprinderea este o componentă foarte importantă a NCRS și care face trecerea de la „vorbe la fapte”, fiind prima componentă care produce efecte vizibile în teren. Aceste acțiuni deși sunt preponderent defensive trebuie privite ca având un caracter de protejare a elementelor cheie naționale: populația, forțele militare și obiectivele civile și militare, elemente care odată protejate vor face apoi posibilă victoria.

Stările de alertă de securitate NATO (NATO Security Alert States) sunt „măsuri antiteroriste și antisabotaj care pot fi adoptate de comandamentele NATO și statele membre pentru a contracara amenințările specifice la adresa securității”²¹. Managementul acestei componente a NCRS este atributul Biroului pentru securitate al NATO (NATO Office of Security NOS). NOS este parte a structurii civile a NATO și se ocupă cu dezvoltarea și implementarea politicilor de securitate pentru țările membre NATO și parteneri.

Contraagresiunea (Counter Aggression) reprezintă „acțiuni specifice, dar nu exclusive operațiilor tip articol 5”²². Această componentă face trecerea către utilizarea forței militare a NATO.

Cele cinci componente ale NCRS se completează reciproc, evoluează și formează un tot unitar capabil să răspundă crizei.

Concluzii

Managementul crizelor a fost o preocupare a NATO din momentul creării și până în prezent. Conceptul de management al crizelor din 1999 a evoluat de la a fi instrumentul primei misiuni fundamentale a NATO, respectiv cea de securitate, la nominalizarea ca misiune fundamentală a NATO,

conform conceptului strategic din 2010, alături de apărarea colectivă și securitatea prin cooperare. Recunoașterea importanței managementului crizei ca misiune fundamentală a NATO se datorează evoluției actualului mediu de securitate. Această evoluție are legătură cu caracterul asimetric și hibrid al crizelor actuale. Criza din Ucraina și Crimeea, pe flancul estic al Alianței cu siguranță va produce modificări și adaptări ale managementului crizelor la nivelul NATO.

Abordarea holistică a NATO privind managementul crizelor permite folosirea unei combinații de instrumente de putere care creează premisele succesului. Abordarea cuprinzătoare a NATO implică coordonare și cooperare efectivă între departamentele, ministerele sau agențiile guvernamentale, organizațiile nonguvernamentale, organizațiile internaționale și firmele din sectorul privat conducând la creșterea eficienței și eficacității NATO în managementul crizelor. NATO este astfel, prin intermediul managementului crizelor, alianța care transpune decizia politică în fapte folosind paralel și colaborativ instrumentul militar și pe cel civil.

Astăzi, managementul crizelor a evoluat prin: utilizarea instrumentelor civile și militare asupra crizelor înainte de a escalada în conflicte; prin stoparea conflictelor în desfășurare care afectează securitatea NATO; și prin consolidarea stabilității în situațiile postconflict care contribuie la securitatea euroatlantică.

Lețiile învățate din crizele anterioare în care a fost implicată Alianța constituie, de asemenea, un punct important în evoluția managementului crizelor conducând la creșterea eficienței și a eficacității în folosirea resurselor și atingerea stării finale dorite.

Managementul crizelor este astăzi un model funcțional și perfectibil în NATO și un exemplu pentru țările membre și partenere. Sistemul NATO de răspuns la crize reprezintă instrumentul alianței care pune în practică managementul crizei. Acest instrument funcțional și eficient beneficiază de experiența alianței în managementul crizelor în care a fost implicată, de proceduri viabile de management al crizelor și de o structură integrată, întrunită și multinațională.

Sistemul NATO de răspuns la crize este o realitate a prezentului NATO de azi și a viitorului managementului crizelor de mâine.

NOTE:

1 Academia Română, *DEX Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009.

2 C. George, Marshall European Center for Security Studies, *Conflict Prevention and Management of Crisis and Conflict*, apud Ioan Crăciun, *Prevenirea conflictelor și managementul crizelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p. 34.

3 Ioan Crăciun, *Prevenirea conflictelor și managementul crizelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, p. 105.

4 <http://www.mae.ro/sites/default/files/file/pdf/TRATATUL%2520NORD-ATLANTIC.pdf>, accesat la 15.03.2015.

5 AAP-06, *NATO Glossary of Terms and Definitions*, NSA, Bruxelles, 2014, p. 2-C-18.

6 Citatele din lucrările în limba engleză apar în traducerea autorului.

7 Daniel Ghiba, *Studiu privind managementul crizelor politico-militare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014, p. 51.

8 Daniel Ghiba, *Studiu privind adaptarea NATO la transformările mediului internațional de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014, p. 59.

9 Constantin Savu, Conceptul Strategic al Alianței Nord-Atlantice - 2010, Revista „Gândirea Militară”, nr. 1/2011, CETA, București, pp. 85-86.

10 *NATO Guide*, Public Diplomacy Division, 1110 Brussels, Belgium, 2011, p. 91.

11 *Active Engagement, Modern Defence*, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm, accesat la 13.03.2015.

12 AJP-3 (B), *Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations*, 2011, p. 1-1.

13 AJP-01 (D), *Allied Joint Doctrine*, 2010, p. 2-11.

14 A „comprehensive approach” to crises, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_51633.htm?selectedLocale=en accesat la 13.03.2015.

15 *Strategia Națională de Apărare*, București, 2010, p. 27.

16 S.M.G.-103, *Doctrina Armatei României*, București, 2012, p. 73.

17 AJP-01 (D), *op. cit.*, p. 4-4.

18 S.M.G.-103, *op. cit.*, p. 74.

19 AJP-01 (D), *op. cit.*, p. 4-4.

20 *Ibidem*, p. 4-4.

21 *Ibidem*, p. 4-4.

22 *Ibidem*, p. 4-4.

BIBLIOGRAFIE

AAP-06, *NATO Glossary of Terms and Definitions*, NSA, Bruxelles, 2014.

AJP – 01 (D), *Allied Joint Doctrine*, 2010.

AJP-3 (B), *Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations*, 2011.

S.M.G.-103, *Doctrina Armatei României*, București, 2012.

NATO Guide, Public Diplomacy Division, 1110 Brussels, Belgium, 2011.

Strategia Națională de Apărare, București, 2010.

Academia Română, *DEX Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită), Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009.

Ioan Crăciun, *Prevenirea conflictelor și managementul crizelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

<http://cmdrcoe.org/>

<http://www.mae.ro/>

<http://www.nato.int/>

[http://www.mae.ro/sites/default/files/file/pdf/TRATATUL%2520NORD ATLANTIC.pdf](http://www.mae.ro/sites/default/files/file/pdf/TRATATUL%2520NORD%20ATLANTIC.pdf)

<http://www.nato.int/cps/en/natorg/topics.51633.htm?selectedLocale=en>

STRATEGII ALE UNIUNII EUROPENE PENTRU COMBATEREA CRIMEI ORGANIZATE TRANSFRONTALIERE ȘI PENTRU REALIZAREA UNUI SPAȚIU AL LIBERTĂȚII, SECURITĂȚII ȘI JUSTIȚIEI

STRATEGIES OF THE EUROPEAN UNION FOR REBUTING CROSS-BORDER ORGANIZED CRIME AND ACHIEVING AN AREA OF LIBERTY, PROSPERITY, AND JUSTICE

Mr.drd. Cristina ȘTEFAN*

Realizarea unui spațiu de securitate și protecție a drepturilor cetățenilor statelor democratice este impusă de pericolele deosebite la care suntem expuși. Pe plan european, UE a acordat o atenție prioritară politicilor de securitate, prin crearea unui sistem complex de documente legislative și instituții care să fie mandatate expres pentru îndeplinirea obiectivelor de securitate.

Achieving a space of security and protection for the rights of democratic states' citizens is imposed by the critical dangers to which we are exposed. In Europe, EU focused, with priority, its attention on the security policies, by creating a complex system of legal documents and institutions which are mandated to fulfill the security objectives.

Cuvinte-cheie: combatere crimă organizată; Europol; strategii de securitate; parteneriat strategic; criză umanitară.

Keywords: *rebuting organized crime; Europol; security strategies; strategic partnership; humanitarian crisis.*

Uniunea Europeană se manifestă pregnant pe scena geopolitică mondială și urmărește să se impună ca un real jucător global, punând accentul atât pe potențialul său economic, cât și pe resursele sale politice și militare. În acest context se acordă o atenție prioritară consolidării conceptelor de Politică Externă și de Securitate Comună (PESC) și Politică de Securitate și Apărare Comună (PSAC).

În ultimii ani, au apărut dezvoltări instituționale și politice semnificative în cadrul Uniunii Europene pentru prevenirea și contracararea unor potențiale amenințări în domeniul securității și apărării.

Realizarea spațiului de libertate, securitate și justiție (SLSJ) are importanță majoră pentru asigurarea liberei circulații a persoanelor în spațiul administrativ al UE, pentru protecția drepturilor fundamentale ale cetățenilor și rezolvarea

problemelor legate de imigrație și azil. Organizarea cooperării judiciare în materie civilă și penală în interiorul Uniunii Europene este necesară pentru combaterea criminalității organizate transfrontaliere și pentru managementul frontierelor comune ale Uniunii.

Elaborarea Strategiei Europene de Securitate a plecat de la premisa că: „Uniunea este un actor global și trebuie să fie gata să își asume responsabilități în domeniul securității globale”¹.

Strategia de Securitate a Uniunii Europene a fost adoptată de Consiliul European, la 12 decembrie 2003; documentul a fost inițiativa lui Javier Solana, la Summitul de la Tessalonic, în iunie 2003, și reclamă o politică externă energică, incluzând recurgerea la intervenția militară legală pentru combaterea terorismului, a crimei organizate transfrontaliere.

Strategia europeană releva faptul că o agresiune la scară largă împotriva statelor membre UE este probabilă. Europa se confruntă cu noi amenințări, mai diversificate și mai puțin previzibile. Terorismul

*Comandamentul Logistic Întrunit
e-mail: stefan_cristina73@yahoo.ro

diferă de cel clasic, are cauze generate de crizele culturale, sociale, politice: „Noile mișcări teroriste însă par dispuse la violență fără limite și produc pierderi masive de vieți omenești”².

Strategia de securitate are ca prim obiectiv strategic „reacția la amenințări și combaterea acestora”³. Noile amenințări nu sunt pur militare și au caracter dinamic: „lăsate să se dezvolte, ele vor deveni și mai primejdioase”⁴.

Pentru realizarea obiectivelor strategice, UE trebuie să vizeze: o mare capacitate de angajare a resurselor civile în situații de criză și postcriză; capacitate operațională în plan diplomatic ridicată; dezvoltarea colaborării în domeniul informațiilor secrete; contracararea amenințărilor prin realizarea de parteneriate strategice cu alte organizații de securitate și apărare.

Strategia consolidează relația transatlantică, se relevă faptul că SUA și UE „pot constitui o impozantă forță a binelui în lume. Scopul nostru trebuie să fie un parteneriat eficient și echilibrat cu Statele Unite ale Americii”⁵.

Tratatul de la Lisabona al UE, intrat în vigoare la 01.12.2009, facilitează realizarea unui sistem instituțional stabil, cu efecte pozitive în plan decizional, un control civil democratic al instituției parlamentare asupra forțelor armate consolidat.

Tratatul de la Lisabona a oferit Europei instrumente și mecanisme juridico-politice multiple în relațiile cu partenerii săi din întreaga lume, conferă forță în domeniul umanitar, politic și diplomatic pentru a promova interesele și valorile europene pe plan mondial, cu respectarea principiului subsidiarității pentru statele membre în domeniul justiției și afacerilor externe.

Actuala politică de securitate și cooperare comună la nivel european se bazează atât pe stabilitatea politică, cât și pe cea militară. Tratatul de la Lisabona, prin dispozițiile art. 28 alin. (1)⁶, are prevederi clare referitoare la situațiile în care Uniunea Europeană poate utiliza capacitățile operațional-militare ale statelor membre.

Transferarea competențelor, în materie de securitate și apărare este o problemă complexă, la nivelul Uniunii Europene, având în vedere faptul că în acest domeniu pot fi adoptate, în principiu, acte juridice care nu sunt obligatorii, „soft legislation”⁷.

Statele europene desfășoară misiuni de menținere a păcii, la nivel regional și global. Stabilitatea pe plan mondial poate asigura

progrese de anvergură în materie de legislație și democrație. În instrumentul juridico-administrativ „The Hague Programme: ten priorities for the next five years”⁸ se relevă prioritățile Uniunii Europene, pe termen mediu și scurt, în planul prevenirii și combaterii crimei organizate transfrontaliere, dar acesta reprezintă și documentul de implementare a Strategiei de Securitate a Uniunii Europene: „O Europă sigură într-o lume mai bună”.

În epoca globalizării se constată o amplificare a pericolelor și a amenințărilor la adresa păcii și securității umane. Strategia europeană de securitate relevă că: „Niciun stat semntar al tratatului nu este capabil să-și abordeze pe deplin problemele complexe ale prezentului”⁹.

Tratatul introduce o *clauză de apărare reciprocă* conform căreia, în cazul în care un stat membru este victima unei agresiuni armate pe teritoriul său, celelalte state membre UE sunt obligate să îi acorde ajutor în plan militar și umanitar. Această clauză exprimă pentru prima dată o solidaritate militară a statelor membre UE, care poate fi comparată cu cea conferită de Art. 5 din Tratatul Organizației Nord-Atlantice (NATO).

Ca urmare a atacurilor teroriste din Madrid din martie 2004, Consiliul European a invocat această clauză de solidaritate, cu aplicarea imediată. Actul stabilea noi competențe în domeniul cooperării administrative, militare și de afaceri interne (a fost prevăzută crearea unui Parchet European)¹⁰.

O inovație în domeniul Politicii de Securitate și Apărare Comună – PSAC, adusă de Tratatul de la Lisabona, o reprezintă dezvoltarea misiunilor de tip Petersberg, incluzându-se misiunile pentru dezarmare și asigurarea de asistență tehnică în domeniul militar pentru combaterea terorismului. Prin Tratatul de la Lisabona, Uniunea va beneficia de o capacitate extinsă de acțiune în Spațiul de Libertate, Securitate și Justiție (SLSJ), se va capacita operațional lupta împotriva criminalității organizate transfrontaliere, va crește securitatea internă a UE prin instituționalizarea cooperării structurale pentru realizarea apărării comune la nivelul UE.

Consiliul European a adoptat, în iunie 2004, în orașul HAGA, un Document programatic – „Planul de Acțiune privind Combaterea Terorismului”, prin care s-a solicitat statelor membre UE adoptarea unor măsuri privind: *operaționalizarea cadrului legislativ*, constând în implementarea mandatului

europene de arestare, colaborarea echipelor naționale de investigații, combaterea acțiunilor de spălare de bani, identificarea, monitorizarea, blocarea și confiscarea mijloacelor și acțiunilor specifice crimei organizate; *constituirea Biroului European de Justiție (Eurojust); consolidarea cooperării prin dezvoltarea serviciilor de informații, poliție, vamă; schimburi permanente de informații privind acțiunile teroriste prin intermediul Europol și Eurojust; eficientizarea sistemelor; securizarea frontierelor UE prin stabilirea unui regulament al Agenției Granițelor Europene; anihilarea surselor de finanțare a terorismului; constituirea unui Centru de Coordonare al Strategiei Antiteroriste a Uniunii Europene.* În cadrul programului erau relevate priorități politice pentru Uniunea Europeană în ceea ce privește spațiul de libertate, securitate și justiție: promovarea cetățeniei europene și a drepturilor fundamentale; realizarea unui spațiu european al justiției.

Uniunea Europeană a elaborat o Strategie de combatere a radicalizării violenței și recrutării în scop terorist, care se aplică prin *Planul de acțiune privind combaterea radicalizării și recrutării în scop terorist*, adoptat de Consiliul European în decembrie 2005¹¹.

În cadrul Programului de la Haga erau relevate priorități politice pentru Uniunea Europeană în ceea ce privește spațiul de libertate, securitate și justiție¹²: promovarea cetățeniei europene și a drepturilor fundamentale; realizarea unui spațiu european al justiției. Programul a fost completat cu *Pactul European privind imigrația și azilul*¹³.

La nivelul Uniunii Europene s-au dezvoltat programe de asistență a victimelor actelor teroriste și programe de limitare a efectelor unui atac cu arme de nimicire în masă.

Informațiile financiare, dacă sunt coroborate cu informațiile privind combaterea terorismului, pot facilita activitatea unor structuri pentru a identifica și depista activitățile teroriste.

Uniunea Europeană cooperează cu țări partenere și organizații internaționale în ceea ce privește legislația antiterorism, punerea în aplicare a legislației în această materie și cooperarea judiciară pe plan internațional. Lupta împotriva terorismului este un punct important pe ordinea de zi a reuniunilor miniștrilor de justiție și afaceri interne cu partenerii strategici și în alte astfel de foruri cum ar fi ONU și G8. Această cooperare a avut ca rezultat

principal acordurile cu Statele Unite și Canada cu privire la transferul de date PNR (*Passenger Name Record*), ceea ce permite o mai bună identificare a persoanelor care reprezintă amenințări teroriste la adresa securității umane. Uniunea Europeană este un furnizor important de asistență tehnică pentru țări terțe din întreaga lume, oferindu-le sprijin în punerea în aplicare a Rezoluției nr. 1.373 (2001) a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite¹⁴.

Apreciez că relevantă, prin vastitatea domeniului de aplicativitate la problematica analizată, este „Recomandarea Consiliului privind îmbunătățirea metodelor de investigare în lupta împotriva criminalității organizate legate de traficul organizat de droguri; investigații simultane asupra traficului de droguri în care sunt implicate organizații criminale, precum și asupra patrimoniului acestora nr. 515 din data de 25 aprilie 2002”¹⁵. Statele membre ale Uniunii Europene sunt obligate, cu respectarea legislației naționale, să combată aceste infracțiuni prin intermediul adoptării unor norme comune și prin extinderea cooperării dintre forțele armate naționale și de poliție, dintre autoritățile vamale și cele juridice, acționându-se pentru consolidarea Agenției de poliție europeană – EUROPOL și a Agenției pentru managementul granițelor externe – FRONTEX, fiind printre prioritățile de bază ale politicilor și strategiilor europene de securitate.

Europol este organizația europeană de aplicare a legislației UE, și are drept obiectiv îmbunătățirea cooperării efective a autorităților polițienești competente din statele membre în domeniul prevenirii și combaterii crimei organizate transfrontaliere.

Obiectivele importante ale EUROPOL sunt: îmbunătățirea cooperării structurilor de poliție din statele membre ale UE în domeniul prevenirii și combaterii terorismului; prevenirea și combaterea traficului ilegal de droguri¹⁶; prevenirea și reprimarea traficului cu arme nucleare și substanțe radioactive.

*Misiuni EUROPOL*¹⁷: să analizeze informațiile primite; să furnizeze date operaționale pentru a ajuta activitățile polițiilor din statele membre în vederea descoperirii infracțiunilor; dezvoltarea unui sistem computerizat de colectare a informațiilor privind criminalitatea; să dezvolte procedeele de investigare a infracțiunilor; să promoveze studiile privind criminalitatea și armonizarea tehnicilor de investigare a crimei organizate la nivelul Uniunii Europene.

Fiecare stat membru al EUROPOL va stabili și desemna o structură națională care va aduce la îndeplinire misiunile acestui organism european de cooperare polițienească. Structura națională este asigurată legătura dintre Europol și autoritățile polițienești naționale competente, iar cooperarea se va realiza cu respectarea legislației naționale și constituția statelor membre.

Grupul pentru Combaterea Terorismului a fost creat în cadrul Clubului de la Berna¹⁸, în septembrie 2001, și funcționează ca element de legătură între Uniunea Europeană și serviciile de informații și securitate din statele membre ale Uniunii. Are un rol important pentru implementarea prevederilor Declarației Consiliului European privind combaterea terorismului.

Consiliul Uniunii Europene a adoptat Decizia¹⁹ pentru stabilirea unei Echipe de Planificare a UE – EUPT, care să studieze posibilitatea desfășurării unei operații de management al crizei, pe domenii de asistență juridică, în Kosovo.

Misiunea EULEX a fost stabilită prin Decizia din 4 februarie 2008 a Consiliului Uniunii Europene. Mandatul misiunii a fost de a asista instituțiile din Kosovo, autoritățile judiciare și agențiile de asigurare a legalității, în efortul de a dezvolta un sistem al justiției, al poliției și pentru un control vamal eficient.

Coordonarea prezenței UE în Kosovo, a Birourilor de Legătură ale Comisiei Europene și a EULEX a fost asigurată de un Reprezentant Special al Uniunii Europene – EUSR, subordonat nemijlocit Secretarului General al Consiliului și Înaltului Reprezentant pentru Politica Externă și de Securitate Comună – SG/HR. Șeful EULEX se află sub controlul direct politico-strategic al Comitetului Politic și de Securitate – PSC al UE și sub autoritatea deplină a SG/HR. Acesta își exercită comanda și controlul asupra personalului, echipelor și unităților statelor contribuatoare, în calitate de comandant al operației civile și responsabil administrativ al resurselor aflate la dispoziția misiunii. În scopul asigurării succesului misiunii, EULEX și-a organizat activitatea pe cicluri operaționale, cu durata de șase luni fiecare. EULEX și-a propus ca obiectiv să determine cu exactitate progresul înregistrat de instituțiile sistemului local de justiție, pentru a-și stabili o bază de plecare a activităților viitoare de monitorizare a nivelului de dezvoltare atins în acest domeniu.

Activitatea celor trei componente ale misiunii – justiție, poliție și control vamal – a fost divizată în sectoare de interes, astfel: componenta de justiție a fost partajată în proceduri de judecată din domeniul civil, urmărirea penală și procedura de judecare a infracțiunilor, Ministerul Justiției, Consiliul Magistraturii din Kosovo și serviciul corecțional; componenta de poliție a fost divizată în poliția de frontieră, structura cu investigarea infracțiunilor, structuri operaționale și administrative.

Misiunea EULEX a reprezentat o implicare activă a Uniunii Europene în faza de construcție a noului stat Kosovo, prin preluarea unor atribuții ale UNMIK. Pe baza mandatului executiv încredințat, EULEX trebuie să coopereze cu toate organizațiile internaționale de securitate în scopul modernizării instituționale în zona de tutelă administrativă ONU, să activeze pentru funcționarea independentă a viitorului stat, într-un ansamblu unitar creat la nivelul UE Manifestarea unor diferende etnice și religioase, manifestarea unor crize politice, economice și sociale în spațiul viitorului stat, renașterea antisemitismului, a rasismului și a xenofobiei, contribuie la declanșarea unei instabilități social-politice sau, în cea mai gravă situație, poate fi generat un conflict armat internațional.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 *Strategia Europeană de Securitate*, intitulată „O Europă sigură într-o lume mai bună”, este primul document de acest fel elaborat la nivelul Uniunii Europene, a fost adoptat de Consiliul European în decembrie 2003. Este realizată de către Javier Solana, Secretarul General al consiliului/Înalt Reprezentant pentru politica externă și de securitate comună (SG/HR), motiv pentru care, *Strategia Europeană de Securitate*, mai este cunoscută și sub denumirea de *Strategia Solana*.

2 Javier Solana, *Doctrina Solana, UE*, 20.06.2003, p. 8.

3 *European Security and Defence Policy*, Documentar ESDP, Observatorul militar, Nr. 3 (20-26 ianuarie 2005), p. 5, www.presamil.ro

4 Javier Solana, *op.cit.*, p. 5.

5 *Ibidem*, p. 8.

6 Art. 28 B, din Tratatul de la Lisabona:

(1) *Misiunile prevăzute la articolul 28 A alineatul (1), în cadrul cărora Uniunea poate recurge la mijloace civile și militare, includ acțiunile comune în materie de dezarmare, misiunile umanitare și de evacuare, misiunile de consiliere și de asistență în probleme militare, misiunile de prevenire a conflictelor și de menținere a păcii, misiunile forțelor de luptă pentru gestionarea crizelor, inclusiv misiunile de restabilire a păcii și operațiunile de stabilizare după încetarea conflictelor. Toate aceste misiuni pot contribui la combaterea terorismului, inclusiv prin sprijinul acordat țărilor terțe în combaterea terorismului pe teritoriul acestora.*

7 W.Wessels, *An Ever Closer Fusion? A Dynamic Macropolitical View on Integration Processes*, p. 276.

8 Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. The Hague Programme: ten priorities for the next five years. The Partnership for European renewal in the field of Freedom, Security and Justice [COM(2005) 184 final].

9 Introduction, European Security Strategy Brussels, 12 December 2003, “However, no single country is able to tackle today’s complex problems on its own.”

10 Iordan Gheorghe Bărbulescu, *Procesul decizional în Uniunea Europeană*, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 100.

11 *Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism*, 24.11.2005, <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st14781-re01.en05pdf>.

12 Consiliul Uniunii Europene, *Pactul European privind imigrația și azilul*, Bruxelles, 13440/08, 24 septembrie 2008.

13 Consiliul Uniunii Europene, *Pactul European privind imigrația și azilul*, Bruxelles, 13440/08, 24 septembrie 2008.

14 Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu – *Intensificarea luptei împotriva terorismului*, COM/2007/0649 final. Bruxelles, 6.11.2007, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uti-COM:2007:0649:FIN:RO:HTIVIL>

15 *Consiliul Europei, Documente, Justiție, Combaterea Criminalității Organizate*, Mapa 33/2005.

16 Convenția Națiunilor Unite din 20 decembrie 1988 împotriva traficului ilicit de droguri și substanțe psihotrope.

17 Art. 2 pct. 1 din Convenția de înființare a Biroului European de Poliție.

18 Clubul de la Berna nu aparține oficial vreunei instituții a UE, neavând, de altfel, un cadru legal bine definit. Regulile proprii pe care și le-a creat și secretizarea activității sale garantează încrederea mutuală între membrii săi; Eric Mechoulan, *Les formes de coopération internationale entre services de renseignement et de sécurité*, Questions internationales, No. 35, janvier-fevrier 2009, p. 23.

19 *Council Joint Action 2006/304/CFSP*, www.europa.eu, accesat la 12.06.2010.

BIBLIOGRAFIE

Tratatul Uniunii Europene, art. 42-7.

Consiliul Uniunii Europene, *Pactul European privind imigrația și azilul*, Bruxelles, 13440/08, 24 septembrie 2008.

European Security and Defence Policy, Documentar ESDP, „Observatorul militar”, Nr. 3 (20-26 ianuarie 2005, www.presamil.ro

Stoian Cătălin, *Terorismul în spațiul cibernetic. Forme și posibilități de contracarare a acțiunilor teroriste cibernetice*, Revista Infosfera nr. 1/2009, București.

Weimann Gabriel, *Terror on the Internet*, U.S. Institute of Peace Press, Washington DC, 2006.

Bărbulescu Iordan Gheorghe, *Procesul decizional în Uniunea Europeană*, Editura Polirom, Iași, 2008.

Javier Solana, *Doctrina Solana, UE*, 20.06.2003.

http://www.europa.eu/legislation_summaries/foreign_and_security_policy, accesat la 04.03.2015.

<http://www.eda.europa.eu/>, accesat la 10.03.2015.

ADAPTABILITATEA OPERAȚIONALĂ – CERINȚĂ ESENȚIALĂ PENTRU VIITORUL FORȚELOR TERESTRE

OPERATIONAL ADAPTABILITY – ESSENTIAL REQUIREMENT FOR LAND FORCE'S FUTURE

Lt.col. drd. Cristinel Dumitru COLIBABA*

Într-un mediu complex și nesigur, în care concurența pentru resurse, autoritate politică, suveranitate și legitimitate vor da naștere unor varietăți de conflicte între provocări la adresa securității aflate într-o continuă schimbare într-un mediu din ce în ce mai competitiv al unei lumi interconectate, va deveni din ce în ce mai complicat de realizat distincția acestor provocări datorită complexității adversarilor, numeroșilor actori implicați și abilitatea amenințărilor de a se adapta rapid. Acestea sunt motivele pentru care capacitatea de adaptare a unei armate la situații noi a început să devină un subiect de interes pentru gânditorii militari.

In a complex and uncertain environment, where competition for resources, political authority, sovereignty and legitimacy will rise a variety of conflicts between security challenges in a changing environment of increasingly competitive interconnected world. Therefore, it will become increasingly difficult to distinguish these challenges due to the complexity of opponents, actors involved and the threats ability to quickly adapt. These are briefly the reasons why the Armed Forces' adaptability to new situations has started to become a topic of interest for military thinkers.

Cuvinte-cheie: forțe terestre; adaptabilitate operațională; mediu operațional; securitate.

Keywords: land forces; operational adaptability; operational environment; security.

Motto

„Nu există vreme rea, ci doar îmbrăcăminte nepotrivită”.

(proverb german)

Trăim într-o perioadă în care viteza cu care evoluează tot ce ne înconjoară crește exponențial, în care totul devine mai complex și mai interdependent și în care viitorul este din ce în ce mai imprevizibil. Toate aceste caracteristici implică din partea celor care vor să gestioneze eficient mediul în care trăiesc o tot mai mare capacitate de adaptare la situații complexe și des schimbătoare.

Este evident că aceste caracteristici sunt valabile și pentru mediul operațional în care acționează forțele terestre, astfel încât capacitatea de adaptare a unei armate la situații noi a început să devină un subiect de interes pentru gânditorii militari, în momentul de față vehiculându-se tot mai mult de conceptul de adaptabilitate operațională.

Pentru a putea identifica în mod corect dimensiunile acestui concept sunt necesare stabilirea unor repere care să reprezinte punctele de plecare a demersului de față, primul dintre acestea fiind descrierea viitorul mediu operațional în care vor opera forțele terestre, inclusiv identificarea amenințărilor potențiale la adresa securității naționale.

O altă problemă care trebuie abordată este fundamentarea teoretică a conceptului luând în considerare descrierea mediului operațional și literatura militară de specialitate precum și identificarea unor strategii pertinente de implementare a conceptului. După finalizarea acestor demersuri este necesar a se identifica implicațiile implementării conceptului de adaptabilitate operațională în ceea ce privește dezvoltarea capabilităților și instituțiilor care sunt responsabile de generarea structurilor viitoare a forțelor terestre.

**Batalionul 280 Infanterie Mecanizată*
e-mail: *cristicolibaba@yahoo.com*

Contextul operațional

Forțele terestre vor continua și pe viitor să își desfășoare activitatea într-un mediu complex și nesigur, în care concurența pentru bunăstare, resurse, autoritate politică, suveranitate și legitimitate vor da naștere unor varietăți de conflicte între provocări la adresa securității aflate într-o continuă schimbare într-un mediu din ce în ce mai competitiv al unei lumi interconectate. Într-un mediu în care resursele sunt din ce în ce mai puține, forțele terestre trebuie să se pregătească pentru o modificare de abordare strategică în timp ce participă la gestionarea aceste provocări. Mai mult decât atât, va deveni din ce în ce mai complicat de realizat distincția acestor provocări datorită complexității adversarilor, numeroșilor actori implicați și abilitatea amenințărilor de a se adapta rapid.

În ciuda noilor evoluții ale mediului de securitate din vecinătatea granițelor țării nu este previzionată o amenințare convențională majoră la adresa României, datorită, în principal, statutului de țară membră NATO, principalele riscuri și amenințări identificate de Strategia de securitate națională a României fiind¹:

- terorismul internațional structurat în rețele transfrontaliere;
- proliferarea armelor de distrugere în masă;
- conflictele regionale;
- criminalitatea transnațională organizată;
- guvernarea ineficientă.

În urma unor analize efectuate de către teoreticienii militari au fost identificate și alte riscuri și amenințări la adresa securității naționale, la gestionarea cărora putând fi angrenate forțele terestre, astfel²:

- atacurile cibernetice;
- proliferarea rachetelor balistice;
- vulnerabilitatea structurilor critice;
- conflictele înghețate;
- schimbările climatice având drept consecințe dezastre naturale.

Este, de asemenea, de așteptat o diversificare a gamei de amenințări la adresa securității naționale care vor include atât actori statali, cât și nonstatali, forțe paramilitare, insurgenți, organizații criminale, teroriști și individualități cu vaste cunoștințe tehnologice. Aceste amenințări se vor opune intereselor naționale folosind forțe adaptive care operează într-un mod neconvențional, urmărind astfel să anuleze avantajul puterii de foc și de mobilitate al forțelor terestre convenționale.

De asemenea, un număr considerabil de progrese științifice, tehnologice și sociale sunt văzute ca fiind factori modificatori al viitorului mediu operațional. Noile tehnologii, precum sistemele autonome, rețelele sociale, soluțiile alternative de putere și energie se vor răspândi din ce în ce mai mult și vor avea un impact mai mare asupra eficienței militare. În plus, tehnologiile au cel mai mare impact asupra capacității militare atunci când sunt combinate cu o doctrină potrivită și sunt integrate cu eficiență în organizarea și instruirea forțelor militare.

Un alt element care poate avea un impact deosebit asupra viitoarei structuri a forțelor terestre este factorul economic și, în special, criza economică resimțită la nivel mondial și a cărei efecte constau în insuficiența fondurilor necesare modernizării, precum și capacitatea limitată de a susține în totalitate nevoile de instruire la nivelul armatelor moderne.

Atunci când vorbim despre contextul operațional în care vor acționa forțele terestre trebuie să ne referim în permanență la misiunea fundamentală a Armatei României, respectiv „apărarea intereselor naționale ale României, în condițiile democrației constituționale și ale controlului democratic și civil asupra forțelor armate. Armata trebuie să fie pregătită să prevină, să descurajeze și să contracareze o eventuală agresiune armată împotriva României și aliaților săi”³. Forțele terestre vor rămâne principala forță militară a României, organizată, antrenată și echipată pentru operații de luptă prompte și de lungă durată, pentru a înfrânge forțele terestre inamice, să apere regiuni, să controleze terenul, populația și resursele naturale și să pună la dispoziție forțe de menținere a securității în străinătate, în cadrul operațiilor multinaționale.

Un factor important care trebuie luat în considerare atunci când vorbim de contextul operațional viitor este legat de statutul României de țară membră a Alianței Nord-Atlantice, statut care implică interoperabilitate și standardizare cu celelate țări partenere și de asemenea, implică probabilitatea destul de ridicată a participării forțelor terestre la misiuni în teatre de operații în cadrul unor forțe întrunite multinaționale. Din acest punct de vedere este necesar să analizăm care sunt misiunile principale pe care o astfel de forță întrunită va trebui să le îndeplinească, respectiv⁴:

- lupta împotriva terorismului și războiului neconvențional;

- descurajarea și respingerea agresiunilor;
- proiectarea puterii în ciuda provocărilor antiacces și interdicere zonală;
- contracararea efectelor armelor de distrugere în masă;
- executarea eficientă de acțiuni în spațiul cibernetic;
- apărarea teritoriului național și asigurarea sprijinului autorităților statului;
- desfășurarea de operații de stabilitate și contrainsurgență;
- desfășurarea de operații umanitare, de sprijin în situații de urgență și alte operații.

Adaptabilitatea operațională

Luând în considerare cele descrise mai sus se naște inerent problema modalității în care forțele terestre pot să își mențină abilitatea de a învinge pe câmpul de luptă, de a apăra interesele naționale și de a îndeplini toate misiunile încredințate la nivel național, dar mai ales multinațional, într-un mediu operațional complex și într-o perioadă de austeritate financiară.

Este evident astfel că forțele terestre ale viitorului vor trebui să proiecteze în continuare puterea decisivă în teren, printr-o capacitate robustă și credibilă de a învinge adversarii într-o gamă variată de operații militare atât în țară, cât și în afara ei, pentru că militarii forțele terestre sunt singurii capabili să exercite modificări de durată ale comportamentului populațiilor, oferind astfel comandanților lor un avantaj decisiv. Această caracteristică fundamentală a forțelor terestre de a furniza puterea militară decisivă este așa-numita adaptabilitate operațională și reprezintă una dintre soluțiile oferite de armatele moderne pentru problema formulată mai sus, fiind definită ca: „abilitatea de a modela condiții și de a răspunde eficient la amenințări și situații schimbătoare prin acțiuni pertinente, flexibile și în timp oportun”⁵.

Adaptabilitatea operațională reflectă o calitate a liderilor și forțelor care se manifestă prin gândire critică, ușurința de a acționa în condiții de ambiguitate și incertitudine, înclinația spre a-și asuma riscuri acceptabile și abilitatea de a se adapta rapid evaluând în permanență situația în care acționează. Comandanții facilitează crearea unor forțe adaptabile prin aplicarea principiilor flexibilității, planificării colaborative și execuției descentralizate, astfel încât adaptabilitatea operațională utilizată corect are ca rezultat forțe care:

- înțeleg mediul operațional;
- se adaptează și anticipează tranziția;
- acceptă riscuri pentru a crea oportunități;
- influențează forțele aliate, neutre și inamice, precum și partenerii interagenției, interguvernamentali și multinaționali.

Înțelegerea mediului operațional. Comanda este o funcțiune a luptei care are un caracter individual și personal și reprezintă un amestec dintre imaginație și originalitate în rezolvarea problemelor, deprinderi de motiva și comunica și o înțelegere deplină a dinamicii operațiilor. Actul de comanda pe timpul desfășurării operațiilor necesită înțelegerea relațiilor dinamice și complexe dintre forțele proprii, inamicul și mediul operațional, incluzând aici și populația, această înțelegere ajutând comandanții să vizualizeze și să descrie corect intenția comandantului și să ofere cel mai bun ghid pentru planificarea operației.

Adaptarea și anticiparea tranzițiilor.

Adaptabilitatea operațională permite comandanților să aibă abilitatea de a tranzita permanent între diferite tipuri de operații din întreg spectrumul conflictului, întrucât, așa cum ne-au demonstrat campaniile militare din ultimul deceniu, se poate evolua de la operații majore la război asimetric sau operații de stabilitate și sprijin. Tranziția presupune deseori transferul de responsabilitate către alte organizații sau autorități, spre exemplu de la forțele militare de coaliție la cele indigene, la autoritățile civile sau organizații internaționale. Comandanții identifică potențialele tranziții încă de pe timpul planificării, țin cont de ele pe timpul execuției și le evaluează continuu pentru a asigura progresul spre acestea și pentru a lua măsurile potrivite de pregătire și executare a lor.

Acceptarea riscurilor pentru crearea de oportunități. Adaptabilitatea operațională sprijină comandanții în crearea unor medii organizaționale și de instruire care promovează asumarea calculată și disciplinată a riscurilor, accentul fiind pus pe a câștiga și nu pe a preveni înfrângerea. Un element cheie a acestei filosofii include identificarea riscurilor, luarea deciziei cu privire la doza acceptabilă de risc și minimizarea efectelor riscului acceptat prin stabilirea de măsuri de control care să le atenueze.

Influențarea forțelor aliate, neutre și inamice, precum și partenerilor interagenții, interguvernamentali și multinaționali. Comandanții se folosesc personal de acțiuni de informare și influențare pentru a ghida actorii implicați în luarea deciziilor care sprijină obiectivele comandantului și modelează direct temele și mesajele destinate să informeze audiența publică națională și să influențeze populațiile aliate, neutre și inamice. Comandanții se asigură că temele și mesajele sunt sincronizate cu acțiunile, pentru a sprijini operațiile în desfășurare și a obține starea finală dorită, plecând de la premisa că adversarii se pot adapta rapid la mediul de informații și pot desfășura acțiuni agresive în cadrul acestuia pentru a obține un avantaj operațional. Aceste acțiuni ale adversarului se pot manifesta prin încercări de aruncare în confuzie a populației, distorsionarea faptelor pentru a-și susține propria variantă sau utilizarea altor metode inclusiv intimidarea și propaganda.

Analizând efectele benefice care pot rezulta în urma aplicării corecte a acestui concept putem afirma că adaptabilitatea operațională are rolul de catalizator al componentelor puterii de luptă a forțelor terestre sau așa cum afirmă strategii americani: „Adaptabilitatea în cadrul forței este un factor multiplicator de-a lungul spectrumului operațiilor militare, în special când sunt desfășurate într-un mediu complex, în lupta contra amenințărilor asimetrice sau pentru dezvoltarea forțelor de securitate străine”⁶.

Cadrul conceptual Prevenire-Modelare-Victorie

Adaptabilitatea operațională presupune existența unor instituții și organizații flexibile care să sprijine o gamă variată de misiuni și să își schimbe centrul atenției cu rapiditate pentru a preveni conflictele, modela mediul operațional și de a câștiga războaie, aceste trei elemente reprezentând componentele unui cadru conceptual prin care se poate implementa adaptabilitatea operațională, soluționându-se astfel problema de la care am plecat în acest demers.

Componentele soluției sunt cele trei roluri principale și interconectate: prevenirea conflictelor, modelarea mediului operațional și obținerea victoriei în luptă⁷, concentrarea capacităților forțelor terestre pe aceste trei mari roluri având ca rezultat capacitatea de a răspunde eficient la un

mediu operațional aflat în permanență schimbare și la eventuale noi priorități strategice. Construind o forță care este capabilă să prevină, modeleze și să câștige, forțele terestre vor atinge un nivel de adaptabilitate operațională care va face față cu succes misiunilor stabilite de Strategia națională și a celor care derivă din participarea la coaliții multinaționale.

Prevenirea conflictelor se realizează prin deținerea unei forțe terestre credibile care poate lupta și învinge, care poate evita greșelile și poate opri acțiunile adversarilor, o forță pregătită și modernizată care are capacitatea și capacitatea de a desfășura întreaga gama de operații militare, prin:

- asigurarea de forțe instruite și pregătite;
- dezvoltarea capacităților expediționare;
- poziționarea forțelor pentru influențare și descurajare;
- echiparea unei forțe moderne;
- executarea misiunilor încredințate pe teritoriul național.

Modelarea mediului operațional

Forțele terestre modelează mediul operațional prin desfășurarea unui game variate de acțiuni, respectiv:

- asigurarea unei prezențe susținute și stabilizatoare;
- construirea de parteneriate și capacități a partenerilor;
- sprijinirea activităților de cooperare în domeniul securității;
- executarea de servicii specializate;
- asigurarea asistenței umanitare și participarea la înlăturarea efectelor dezastrelor naturale.

Obținerea victoriei în luptă

Forțele terestre obțin victoria în luptă ca parte a forțelor întrunite și contribuie la apărarea teritoriului național prin capacitatea robustă și credibilă pusă la dispoziție și care deține destulă complexitate și flexibilitate pentru a putea fi decisivă în orice situație. Capacitatea forțelor terestre de a obține victoria îi oferă credibilitatea necesară pentru a preveni și descuraja conflictele și de a modela mediul operațional, prin:

- dislocarea rapidă;
- înființarea teatrelor de operații;
- desfășurarea operațiilor terestre unificate;
- susținerea și încheierea campaniilor militare.

Implicații în dezvoltarea capacităților și instituțiilor

Pentru a construi o forță terestră capabilă să prevină conflictele, să modeleze mediul operațional și să obțină victoria pe câmpul de luptă este necesară extinderea conceptului de adaptabilitate operațională de la forțele care operează în prezent la cele care vor fi generate în viitor și implicit asupra instituțiilor care sunt responsabile de organizarea, administrarea, echiparea, instruirea și susținerea lor, prin luarea în considerare a următoarelor aspecte:

- revizuirea doctrinei prin valorificarea lecțiilor învățate în cadrul operațiilor multinaționale la care au participat unități din forțele terestre, precum și prin adaptarea unor concepte de actualitate implementate de armatele moderne;
- operarea de modificări în cadrul organizării marilor unități și unități a forțelor terestre prin creșterea capacităților de mobilitate, contramobilitate și supraviețuire din organică, precum și a mijloacelor necesare satisfacerii necesităților informative din aria de responsabilitate, influență și interes;
- procesul de instruire trebuie să includă o gamă largă de misiuni caracterizate de complexitate, incertitudine, tranziția rapidă între diferite tipuri de operații, timp scurt la dispoziție și adversari adaptabili;
- demararea unor programe de achiziții de tehnică și echipamente care să poată susține din punct de vedere logistic implementarea noilor concepte în forțele terestre;
- revizuirea sistemului de învățământ militar prin adoptarea unor programe de învățare care să includă concepte moderne și care să includă instructori cu experiență operațională;
- implementarea unor politici de personal transparente și obiective care să promoveze performanța și să evite congestionarea sistemului.

Concluzii

Complexitatea și incertitudinea viitorului mediu operațional vor impune forțelor terestre necesitatea gestionării unei game variate de amenințări și provocări, inclusiv a celor aflate într-o continuă transformare. În acest mediu complex și nesigur,

adversarii se vor folosi de avantajul informațional și capacitățile oferite de noile tehnologii pentru a evita punctele forte ale forțelor terestre. De aceea, militarii forțelor terestre trebuie să fie la curent cu noile tehnologii pentru a-și putea menține puterea de luptă, a minimiza vulnerabilitățile și a dezvolta contramăsuri pentru viitoarele amenințări astfel încât să fie în măsură să mențină avantajul tehnologic. La acestea se mai adaugă și provocările recente crize financiare care impune sistemului militar o regândire a strategiei de investiții și a programului de modernizare a forțelor terestre.

Forțele terestre vor rămâne principala forță a Armatei României, organizată, antrenată și echipată pentru a răspunde cu promptitudine și susține operații de luptă pentru a învinge forțele terestre inamice și pentru a cuceri, menține și apăra terenul, resursele și populația. Viitorii comandanți și soldați, antrenați și educați să aplice adaptabilitatea operațională, vor continua să-și execute sarcinile specifice și să proiecteze o putere de luptă susținută și versatilă pentru executarea tuturor misiunilor stabilite de strategia națională și de comandantul forței întrunite. Acest lucru va determina necesitatea ca forțele terestre să se organizeze, instruiască și echipeze în funcție de misiunile pe care trebuie să le execute.

Forțele terestre viitoare trebuie să mențină capacitatea credibilă de a câștiga decisiv și capacitatea să sprijine comandanții forțelor întrunite în întreaga gamă de operații militare atât pe teritoriul național cât și în afara lui. În plus, forțele terestre trebuie să extindă conceptul de adaptabilitatea operațională și asupra altor instituții care influențează viitorul lor, astfel încât să se obțină organizații flexibile și instituții adaptabile capabile să se reorganizeze rapid, să echipeze adecvat și să instruiască forțe terestre versatile.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „**Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească**”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 *Strategia de securitate națională a României*, http://www.mapn.ro/despre_mapn/informatii_generale/documente/strategia_nationala_de_aparare.pdf, p. 14-17.

2 P. Duțu, C. Bogzeanu, *Strategia militară a României în contextul noilor repere europene și euro-antlantice de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011, p. 16.

3 *Carta Albă a Apărării*, București, 2013, p. 25.

4 *2012 Army Strategic Planning Guidance*, p. 3, <http://usarmy.vo.llnwd.net/e2/c/downloads/243816.pdf>

5 Department of the Army Headquarters, *F.M. 3-0, Operations*, Washington, 2011, pp. 4-6.

6 *2012 Army Strategic Planning Guidance*, p. 3, <http://usarmy.vo.llnwd.net/e2/c/downloads/243816.pdf>, p. 7.

7 Department of the Army Headquarters, TRADOC Pamphlet 525-3-3, *The U.S. Army Capstone Concept*, Fort Eustis, 2012, p. 11.

BIBLIOGRAFIE

Strategia de securitate națională a României, 2008.

Carta Albă a Apărării, București, 2013.

Duțu P., Bogzeanu C., *Strategia militară a României în contextul noilor repere europene și euroantlantice de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011.

2012 Army Strategic Planning Guidance.

F.M. 3-0, *Operations*, Washington, 2011.

TRADOC Pamphlet 525-3-3, *The US Army Capstone Concept*, Fort Eustis, 2012.

COMANDA ȘI CONTROLUL ACȚIUNILOR MILITARE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII TEHNOLOGIILOR MODERNE

INTEGRATING COMMAND AND CONTROL OF MILITARY ACTIONS IN THE CONTEXT OF MODERN TECHNOLOGIES

Lt.col.instr.av.drd. Cristian-Octavian STANCIU*

Într-un conflict, capacitatea de a gestiona și a controla evenimentele la nivelul câmpului de luptă și de a influența diverse situații în care acestea evoluează sunt cheia unei misiuni de succes.

Executarea cu succes a unei acțiuni militare necesită o accelerare a ciclului decizie – acțiune. Integrarea tehnologiei informației în structurile de comandă vor avea un efect profund asupra executării procesului de comandă și control. Comandanții au nevoie de informații pertinente în scopul de a spori capacitățile lor de comandă și de luare a deciziilor. Tehnologia informației permite schimbul, filtrarea și prelucrarea de cantități impresionate de informații digitale care vor acționa ca o forță-multiplicatoare prin care se va spori eficiența operațională la fiecare nivel de comandă.

In a conflict, the ability to manage and control events on the battlefield and influence various situations in which they happen are the key to a successful mission. In order to accomplish such a successful mission, one needs to speed up the decision – action cycle. Integrating information technology in command structures will have a profound effect upon performing the command and control process. Commanders need timely and accurate information in order to increase their command and decision-making skills. Information technology allows exchanging, filtering, and processing an impressive quantity of digital information that is going to act as a multiplying force through which operation efficiency will increase at every level of command.

Cuvinte-cheie: comandă-control; tehnologie; sistem; conflict.

Keywords: command-control; technology; system; conflict.

„Sistemul informațional de comandă și de control oferă comandantului acces la toate informațiile de care are nevoie să câștige un război. Sistemul ar trebui să furnizeze informații exacte acolo unde comandantul are nevoie de ele, la momentul la care are nevoie și în forma pe care el o preferă”.

General Colin Powell

Provocările secolului XXI pe linia misiunilor și operațiilor militare au crescut semnificativ. Cu toate acestea, gândirea militară este în măsură să furnizeze noi concepte privind operațiile și tendințele referitoare la Comandă-Control care să

genereze capacități semnificative de abordare a acestor provocări.

Misiunile din prezent diferă de misiunile clasice atât prin amploare, cât și prin factorul calitativ, fiind mai complexe și mai dinamice, ceea ce necesită utilizarea unor capacități comune și conjugarea eforturilor mai multor entități statale sau de coaliție pentru realizarea succesului. Această cerință de utilizare comună a unui set complex de capacități

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: cristianstanciu73@yahoo.com

și organizații într-o coaliție eficientă este însoțită și de reducerea ferestrei de oportunitate a răspunsului la stimul. Abordarea clasică a C2 nu se ridică la noile cerințe ale secolului XXI.

Din fericire, evoluția și dezvoltarea tehnologiei informației au creat premisele unor noi medii în care persoane sau organizații să poată opera pentru realizarea oportună și eficientă a C2. Aceste medii țin de sfera informațională și au generat abordarea operațiilor bazate pe rețea care realizează o sincronizare automată a proceselor C2 prin partajarea informațiilor și atingerea unui nivel superior de cunoaștere care conduce la creșterea eficienței și vitezei de acțiune.

Dacă ne dorim să delimităm comanda și controlul din punct de vedere conceptual va trebui să facem referință la definițiile acceptate și standardizate de NATO în acest domeniu inseparabil.

Începând cu mai 2002, în accepțiunea NATO „comanda” reprezintă autoritatea investită unei persoane din forțele armate pentru direcționarea, coordonarea și controlul forțelor militare¹, cu alte cuvinte aceasta reprezintă autoritatea pe care un lider militar/ comandant o exercită în condiții de legalitate asupra subordonaților pe baza funcției pe care o deține, cu resursele avute la dispoziție pentru îndeplinirea sarcinilor și misiunile primite.

Ultima definiție a „controlului” acceptată de NATO² se referă la faptul că acesta reprezintă autoritatea exercitată de către un comandant asupra unei părți din activitățile unităților subordonate sau a unor entități organizaționale care nu se află în mod curent sub comanda directă, care se află în postura îndeplinirii unor ordine sau sarcini directe.

Funcțiile comenzii-controlului

Funcțiile comenzii-controlului sunt:

- culegerea de informații;
- comunicarea/ transmiterea și actualizarea informațiilor;
- evaluarea situației;
- determinarea cerințelor de acțiune;
- direcționarea și coordonarea forțelor subordonate;
- ducerea războiului de comandă control (*Command and Control Warfare – C2W*);
- managementul informațiilor publice;
- ducerea acțiunilor de inducere în eroare în sprijinul operațiilor.

Pentru a deveni eficient, un sistem C2 trebuie să îndeplinească anumite *cerințe*, cum ar putea fi:

- interoperabilitate – standardizare flux informațional, componente de comunicații și informatică;
- viteză – de transmitere a informațiilor;
- de luare a deciziilor;
- capacitatea de filtrare și de manipulare a datelor;
- să faciliteze libertatea de acțiune, delegarea autorității și a conducerii în orice punct critic de pe câmpul de luptă³.

Perspective ale evoluției tehnologice

Având în vedere caracterul exponențial al vitezei de dezvoltare a noilor tehnologii, în general, și a celor cu aplicabilitate în domeniul militar, în particular, precum și relativa reziliență a sistemului militar, cu un ritm de actualizare a tehnicii și procedurilor relativ scăzut, trebuie identificate tehnologiile care vor avea o importanță crucială pentru a evita greșelile trecutului (de exemplu, respingerea ideii că omul va putea vreodată să controleze puterea atomului de către un laureat al premiului Nobel – 1923 sau promovarea, în 1885, de către lordul Kelvin, președintele Societății Regale, a ideii că un vehicul mai greu decât aerul nu poate zbura).

Durata de achiziție a noilor sisteme militare este de obicei mare, tehnologia dezvoltată în prezent fiind implementată în domeniul militar peste cel puțin zece ani de la momentul descoperirii și fundamentării acesteia. Cu toate acestea, „boom”-ul tehnologic va afecta în mod semnificativ tehnologiile secolului XXI, și anume:

- echipamentele electronice digitale, microprocesoarele și echipamentele de calcul în general;
- automatica și robotica;
- sistemele de radiofrecvență de bandă largă, incluzând aici sistemele de comunicații și noncomunicații (*radar*);
- materialele inovatoare;
- puterea nucleară.

Deși utilizarea efectivă a puterii nucleare în spațiul de luptă rămâne o problemă cu implicații politice dificile, dispozitivele nucleare și celelalte arme de distrugere în masă, inclusiv pericolul terorist, se vor constitui în amenințări serioase atât pentru țările membre NATO, cât și pentru ceilalți actori statali, potențial participanți la un

posibil conflict. Sistemele nucleare nu pot fi eficiente în mod independent, acestea trebuind să facă parte din sisteme militare mari, care, în unele cazuri, vor fi moșteniri ale prezentului. De exemplu, potențialul maxim de descurajare asigurat de armamentul nuclear a putut fi atins atunci când tehnologia nucleară a fost combinată cu cea a rachetelor care, la rândul lor, au depins de tehnologiile de propulsie și de subsistemele de navigație/ ghidare la țintă. În continuare, rachetele au necesitat platforme de lansare și au trebuit să fie interconectate cu sistemele de supraveghere și targeting prin intermediul unui mecanism eficient de comandă-control (C2). Aceasta înseamnă că eficiența este asigurată de funcționarea întregului sistem și nu de o singură tehnologie în particular.

Un alt exemplu de contribuție a tehnologiilor individuale la eficacitatea întregului sistem derivă din rolul pe care îl joacă dispozitivele electronice în sistemele de comandă control. Convertoarele analog/digitale, procesoarele, chipurile specializate sau dispozitivele de microunde independent nu pot avea nici un fel de contribuție, dar integrate, acestea sunt inima sistemelor de comunicații și de procesare a informațiilor fără de care sistemele actuale de comandă-control nu pot exista.

Tehnologii critice⁴ care influențează sistemele C2

În urma desfășurării unor activități de cercetare referitoare la tehnologiile anului 2020 comandate de NATO și finalizate de Organizația pentru Cercetare și Tehnologii a NATO în 1999, în studiul LAND OPERATIONS IN THE YEAR 2020 au rezultat unele tehnologii critice care pot avea influență asupra sistemelor de comandă-control, și anume:

- *Tehnologii pe linia asigurării electroalimentării:* baterii electrice, celule de tensiune electrică, conversia energiei solare în electricitate, tehnici de fizica energiilor ridicate (*inclusiv plasma*), tehnologii de transport a energiei electrice.

- *Tehnologii asociate comunicațiilor senzorialor și energiei dirijate:* laserul, surse de energie (*radiofrecvență, microunde etc.*), laseri cu energie dirijată, senzori RF/ antene, radare, componente electronice de mare putere, protecție și simulare a compatibilității electromagnetice, proiectarea de sisteme integrate.

- *Tehnologii ale sistemelor de calcul:* dezvoltarea de software, protocoale (*LAN, WAN, etc.*), arhitecturi, calcul cu integritate ridicată (*inclusiv software critic de siguranță*), tehnici de securizare a sistemelor de calcul, proiectare de sisteme de comunicații și informatică, software de modelare și simulare a materialelor, algoritmilor și implementării proceselor, proiectarea de baze de date, tehnici de procesare digitală a semnalelor, tehnici de procesare optică a semnalelor, tehnici de procesare a imaginilor/ șabloanelor, tehnici de fuzionare a datelor, medii sintetice de simulare și instruire.

- *Tehnologii specifice de comunicații:* proiectare de sisteme de comunicații în radiofrecvență, criptare, tehnologii de recepție de sensibilitate ridicată, rețele de bandă largă.

- *Tehnologii de război electronic/ informațional:* senzori RF/ antene, radare, componente electronice de putere foarte mare, tehnologii de apărare împotriva războiului informațional.

- *Dispozitive electronice:* senzori infraroșu (sisteme electrono-optice), sisteme de detecție a explozivilor, tehnici de detecție a explozivilor, detecție chimică și biologică (*agenți toxici de luptă, agenți toxici industriali*), metode rapide de detecție microbiologică.

- *Factori umani și interfața om-mașină:* managementul cunoștințelor, performanța cognitivă, luarea deciziilor, comportamentul uman, performanța umană, aspectele culturale și sociale, aspectele psihologice, interfețele om-mașină.

Integrarea tehnologiilor moderne va determina, totuși, schimbări în fizionomia conflictelor armate, punându-și implicit amprenta și asupra sistemul C2. Prin urmare influența tehnologiilor asupra sistemului C2, trebuie analizată prin abordarea influenței acesteia asupra culegerii, transmiterii și actualizării informațiilor, estimarea situației, determinarea cerințelor de acțiune, direcționarea și coordonarea forțelor subordonate, ducerea războiului de comandă-control, managementul informațiilor publice, realizarea inducerii în eroare în sprijinul operațiilor.

Digitizarea spațiului de luptă este o inițiativă de cercetare în plină desfășurare în mai multe din țările NATO care privesc, în mod direct, majoritatea funcțiunilor C2. Digitizarea reprezintă o problemă de complexitate ridicată care se poate constitui de sine stătător într-un

subiect de cercetare științifică. Scopul digitizării este acela de a exploata oportunitățile oferite de evoluțiile tehnologiei digitale în achiziția eficientă și oportună a informațiilor pentru furnizarea beneficiilor operaționale în spațiul de luptă. Aceste beneficii operaționale constau în creșterea tempoului operațional, letalității și capacității de supraviețuire.

Digitizarea are rolul de a sprijini efortul de interconectare a acelor sisteme din spațiul de luptă care culeg, procesează, transmite sau utilizează informații (*senzori și sisteme de armament*) prin intermediul sistemelor de comunicații și C2. Fuzionarea datelor și sistemelor de luare a deciziilor asistate de calculator vor afișa și actualiza, într-un mod comprehensiv, informațiile relevante pentru comandant. Procesul de digitizare va putea să asigure și informații relevante pentru logistică, precum și posibilitatea utilizării acestora pentru instruire și simulare a misiunilor reale.

Digitizarea include și cercetarea-dezvoltarea intrasistem (*integrarea tuturor elementelor electrice ale unei platforme într-un flux de date comun care să crească viteza, eficiența și gradul de asigurare a mentenanței*). Dezvoltările ulterioare vor permite integrarea rețelelor intrasistem în sistemele C2 care vor facilita nu numai posibilitatea cunoașterii locației, ci și a stării de operativitate a întregului „sistem” pentru comandant și pentru tot statul major, ceea ce va duce și la îmbunătățirea asigurării sprijinului logistic și mentenanței.

Pentru implementarea sistemelor C2 în spațiul de luptă sunt necesare tehnologii de comunicații diverse pornind de la comunicații optice și pe unde milimetrice, precum și satelitare, utilizând spectrul împrăștiat și forme de undă cu probabilitate scăzută de interceptare, protocoale de securitate multi-nivel și criptare. Rezultatul va fi asigurarea transferului continuu, securizat și de bandă largă al informațiilor pe întregul spațiu de confruntare, interconectând senzorii cu luptătorii și asigurând date tactice și informații pentru toate unitățile care au nevoie de acestea, inclusiv până la nivel de soldat. Protocoalele standardizate au un rol important în managementul spectrului electromagnetic și sunt esențiale pentru ducerea operațiilor multinaționale în condiții de eficiență.

În sinteză, digitizarea oferă comandanților de la fiecare nivel o imagine clară a spațiului de luptă care reprezintă atât situația forțelor inamice,

cât și cea a forțelor proprii. Acest aspect sugerează că importanța informațiilor geografice digitale, în special pentru zonele urbane, va crește considerabil deoarece acestea pot sprijini în realizarea ordinelor sub formă grafică sau scrisă, cunoașterea situației, solicitările de sprijin prin foc și anumite funcțiuni de planificare și de logistică. Sistemele de asistare a deciziei vor fi dezvoltate pe baza utilizării inteligenței artificiale, a mediilor virtuale și includerii jocurilor de război pentru sprijinirea luării deciziei de către comandanți.

Digitizarea trebuie să asigure schimbul continuu de informații între forțele proprii care acționează ca și forțe de coaliție, asigurând în același timp securitatea, integritatea și redundanța informațiilor la toate nivelurile în scopul contracarării acțiunilor inamicului de atac asupra sistemelor C3I proprii.

Deși dominată de cercetările în domeniul tehnologiilor de comunicații și tehnicii de calcul, digitizarea va necesita o contribuție importantă din partea științelor comportamentale pentru asigurarea optimizării procesului de afișare a informațiilor pentru a fi ușor asimilate de către comandant și pentru evitarea „saturării informaționale”. În mod similar cercetările în domeniul tehnicilor de luare a deciziilor în mod individual sau în grup vor sprijini procesul de structurare a fluxului informațional în mediul de luptă digitizat.

Războiul de comandă control (C2W – Command and Control Warfare) integrează toate capacitățile militare care pot ataca sistemele și procesele C2 inamice concomitent cu protejarea sistemelor C2 proprii. În acest domeniu există mai multe tehnici și tehnologii pornind de la distrugerea fizică a centrelor de comandă – control prin inocularea unor virusi informatici sau prin dezorganizarea și degradarea infrastructurilor IT civile, cum ar fi sistemele financiare internaționale. Există o preocupare reală pentru riscul conform căruia un potențial adversar ar putea exploata sistemele și rețelele informaționale creând vulnerabilități suplimentare atât pentru sistemele militare cât și pentru cele civile.

Sistemele de asigurare a măsurilor de sprijin electronic (ESM) perfecționate în continuu cu sensibilitate, lărgime de bandă și probabilitate de interceptare din ce în ce mai ridicate. Aceasta necesită tehnici avansate de procesare de semnal și de stocare și filtrare a datelor pentru identificarea cu precizie a sistemelor și centrelor nodale vitale

ale inamicului în scopul angajării cinetice și/ sau noncinetice a acestora prin metode care includ contramăsurile electronice, atacul rețelelor de calculatoare și armelor cu energie dirijată. Instrumentele de sprijin în luarea deciziei vor genera metodele optime de atac a țintelor, iar digitizarea poate asigura coordonarea atacului. În viitor, operațiile vor necesita probabil noi tehnici de determinare oportunităților de targeting asupra proceselor C2 și culturale ale inamicului (*Războiul psihologic*). Războiul de comandă-control defensiv trebuie să identifice vulnerabilitățile C2 proprii pentru luarea tuturor măsurilor de protecție.

Managementul informațiilor publice reprezintă un alt aspect al războiului informațional care depinde de digitizare prin prisma faptului că informațiile publice sunt transmise în mass-media în mod oportun și securizat pentru a nu compromite operațiile.

Ducerea operațiilor de inducere în eroare poate fi influențată de evoluția tehnologică în special de dezvoltarea roboticii și a tehnologiilor de procesare și sinteză vocală. De exemplu, o flotă de elemente robotizate va putea simula manevra unor forțe sau puncte de comandă în paralel cu acțiuni de înșelare în mediul electromagnetic (*prin imitarea semnăturii electromagnetice a PC/ subunităților proprii*) în special în mediul urban. Tehnologiile avansate de procesare și sinteză vocală pot contribui în mod eficient la simularea vocii personalului propriu sau inamic în rețelele de comunicații sau la posturile de radio.

Un alt aspect important al abordării C2 poate fi luat în calcul din punct de vedere al calității factorului uman și/sau influenței dezvoltării tehnologiei asupra eficienței acestuia în procesul de management al sarcinilor și misiunilor alocate în vederea atingerii scopului eșalonului superior – Ergonomia, mai precis *ERGONOMIA ACTIVĂ*, care are rolul principal de a optimiza, asigurând un înalt grad de eficiență, ca urmare a modalității de conducere.

Concluzii

Managementul îmbunătățit al datelor, precum și prezentarea inteligentă și adaptivă a acestora sunt esențiale pentru procesarea cantităților și tipurilor de informații în continuă creștere (*tehnologii informatice avansate*);

Sistemele C2 militare trebuie să fie compatibile (*la nivel de interfețe și protocoale*) cu sistemele civile pentru garantarea unor comunicații sigure cu autoritățile nonmilitare din zona de responsabilitate;

Interoperabilitatea (*la nivel de interfețe și protocoale*) proceselor de luare a deciziei capătă o importanță crescândă atât în operațiile de tip joint, cât și în cele multinaționale.

NOTE:

- 1 *AAP-6 (2014) – NATO terms and definitions.*
- 2 *Ibidem (30 Jan 2012).*
- 3 Col.dr. Ion Bălăceanu, lt.col.dr. Daniel Dumitru, col. (r) dr. Ion Ioana, *Potențialul de luptă al forțelor armate*, Editura Top Fort, București, 2006, p. 178.
- 4 Organizația pentru Cercetare și Tehnologii a NATO, *Land Operations In The Year 2020*, Bruxelles, 1999, pp. 17-19.

BIBLIOGRAFIE

- Alberts S. David, Hayes E. Richard, *The future of command and control – understanding command and control*, CCRP publication series.
- Bălăceanu I., Dumitru D., Ioana I., *Potențialul de luptă al forțelor armate*, Editura Top Fort, București, 2006.
- Dr. Stoean Tania, *Organizarea activităților personalului militar pe baza fundamentelor ergonomiei*, Conferința Strategii XXI, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2012.
- Organizația pentru Cercetare și Tehnologii a NATO, *Land Operations In The Year 2020*, Bruxelles, 1999.
- AAP-6 (2014) – NATO terms and definitions.*

STADII DE DEZVOLTARE A POLITICII EXTERNE CHINEZE DIN 1949 PÂNĂ ÎN PREZENT

STAGES OF CHINESE FOREIGN POLICY DEVELOPMENT FROM 1949 TO DATE

Lt.drd. Alexandra DAN*

Evoluția Chinei a incitat numeroase controverse și discuții referitoare la politica practică de către conducătorii săi și la ideologiile pe care aceștia le promovau. Istoria sa se propagă de-a lungul unui șir numeros de tulburări interne culminate cu consolidarea statutului de mare putere, în contextul schimbărilor majore din scena internațională. Rolul pe care l-a jucat China de-a lungul timpului a determinat ecouri notabile pe plan extern.

Acest articol surprinde principalele aspecte ale cursului urmat de către China spre supremația economică, evidențiind interesele și obiectivele sale. Actor principal al lumii internaționale, China își orientează direcțiile de acțiune către un demers al dezvoltării durabile, susținut prin promovarea continuă a păcii mondiale, iar vocea sa se face auzită în toate colțurile lumii.

China's evolution incited numerous quarrels and discussions regarding the policy adopted by its leaders and the ideology they promoted. Its history resonates through countless internal disorders that culminated with the state's consolidation as a great power in the context of major changes on the international scene. The role played by China has determined major external echoes.

The following article underlines the main aspects of China's road to economic supremacy, focusing on its interests and objectives. As major player on the international scene, China orients its actions towards sustainable development supported through continuous promotion of world peace and its voice is heard all around the world.

Cuvinte-cheie: politică externă; hegemonie; creștere economică; relații internaționale; revoluție; reformă; securitate.

Keywords: foreign policy; hegemony; economic growth; foreign relations; revolution; reform; security.

O altfel de politică

Politica externă însumează modalitățile de exprimare și procedeele de acțiune a statelor pe scena internațională. Principiile și orientările politicii externe pot determina implicații acute la nivel mondial, în toate domeniile vieții cotidiene. Modul prin care se exercită prezidarea statelor influențează evoluția sistemului global, prin impulsivitatea unor repercusiuni și influențe în raporturile cu ceilalți actori internaționali. Politica externă a Chinei a vizat, dintotdeauna, trei direcții fundamentale: Uniunea Sovietică, Statele Unite ale Americii și statele din vecinătatea sa, urmând ca în ultimul timp să își îndrepte atenția spre Europa, respectiv Uniunea Europeană.

De-a lungul timpului, China s-a remarcat nu doar prin caracteristicile demografice și

ingeniozitatea poporului chinez, ci și prin ideologia conducătorilor săi, prin rațiunile de cărmuire și de modelare a societății chineze. Odată cu venirea lui Mao Zedung la putere, China a cunoscut o perioadă de transformare radicală, cu consecințe vaste, de la foamete la împlinire teritorială, de la revoluție la armonie. Eradicarea indigențelor și a penuriei care exista în toate domeniile societății s-a formalizat prin reforme ample impuse de către urmașul lui Mao, Deng Xiaoping. Metamorfozarea Chinei înspre statutul de mare putere mondială evidențiază caracteristicile pregnante și distincte a unei societăți dispusă spre hazardare în scopul atingerii obiectivelor sale, deseori complexe și greu de susținut.

Demersul științific al acestui articol se fundamentează pe interesul manifestat față de modul de conturare a ideologiei politice chineze, aplicarea concepțiilor autonome ale conducătorilor Chinei, precum și derularea procesului de fasonare a unui stat din lumea a treia, într-un posibil hegemon

* **Unitatea Militară 01090, Predeal**
e-mail: alexandra_dan1402@yahoo.com

mondial. Modul de abordare a evoluțiilor din planul internațional, precum și implicarea sa în dinamica schimbărilor contemporane, a generat numeroase controverse și consecințe în relațiile dintre actorii scenei mondiale.

Ideea de bază a articolului reprezintă difuzarea unor elemente cheie care au stat la baza dezvoltării și consolidării statutului de mare putere a unui stat subdezvoltat și înapoiat din punct de vedere tehnologic. Șirul lung de transformări și inconveniențe au contribuit la dezvoltarea Chinei și la atingerea unui prag ridicat al creșterii economice. Politica promovată de către Mao Zedong a deschis ușile unei societăți, până atunci închise, și a demarat primele relații oficiale cu alte state. Deng Xiaoping și urmașii săi au consolidat această cale a cooperării internaționale și au propulsat China spre centrul dialogurilor geopolitice. Scopurile fundamentale ale politicii chineze se axează, în primul rând, pe menținerea păcii mondiale și dezvoltarea comună durabilă. Orientările generale ale politicii chineze presupun independența și autonomia statelor, egalitatea membrilor comunității internaționale, impulsivitatea coexistenței pașnice și raționale.

De-a lungul timpului, China a fost condusă de către personalități cu viziuni diferite, obiceiuri, principii și ideologii aparte față de statele occidentale. Însă, istoria adevăratește că acest demers al politicii Chinei, o altfel de politică, a lansat țara spre apogeul progresului și al evoluției economice.

China – revoluție și armonie

Odată cu înfrângerea lui Chiang Kai-shek, liderul trupelor naționaliste, în 1949, Partidul Comunist Chinez și-a consolidat statura în nou proclamata Republică Populară Chineză, sub conducerea lui Mao Zedong. Națiunea chineză renăștea, pentru prima dată în istoria sa, sub acoperământul unei noi ideologii. Însă China consacrată sub autoritatea comunismului nu era lipsită de vulnerabilități și tulburări interne. Acestea se dezvoltau pe fondul unei amenințări tot mai pregnante din partea noii Americi hegemonice care se implica, în mod insistent, în treburile Asiei. Politica promovată de către Mao aducea o nouă viziune asupra modului de construire a societății. Mao propunea dezbinarea națiunii comparată cu un atom, care va elibera o puternică energie pe care se va fundamenta noua ordine.

În viziunea tradițională chineză, împăratul reprezenta epicentrul universului, cel care

„menținea echilibrul dintre ceruri, om și natură”¹. Bazându-se pe această concepție, China a refuzat să urmeze progresul țărilor occidentale și să se alinieze la ordinea internațională. Schimbarea pe care Mao Zedong avea să o inițieze se fundamenta pe o epocă a revoluției și vicisitudinilor poporului chinez.

În anul 1958 a început „Marele Salt Înainte” prin care Mao spera ca națiunea chineză să evolueze spre o nouă etapă, dar care, de fapt, a avut un efect devastator asupra întregului sistem social. Marele Salt Înainte stătea la baza dezvoltării industriale și agrare a Chinei. Aspirațiile ideologice ale lui Mao constau în solidificarea unui comunism deplin al societății chineze. Prețul acestei inițiative l-au plătit cei peste 20 de milioane de oameni care și-au găsit sfârșitul în abisul suferinței și agoniei creat de o societate înfometată și sărăcită.

În anul 1966 a fost promovată Revoluția Culturală prin care s-au denigrat beneficiile aduse de către intelectuali și s-au accentuat avantajele muncii în domeniul agriculturii. În zonele rurale erau trimiși oamenii cu funcții de conducere, profesorii, diplomații și experții în diverse domenii pentru a se deprinde cu lucrul în ferme și să învețe de la țărani. Revoluția Culturală a lansat o deteriorare a culturii chineze, a valorilor tradiționale și a normelor care susțineau ordinea socială. Mao a încurajat revoluția maselor și a atacurilor violente care nu au făcut altceva decât să provoace o sucombare a organelor de putere și un dezechilibru al diplomației chinezești. În fața lumii se afișa fața unei Chine secționată de ură și furie la adresa valorilor occidentale și a propriei culturi și tradiții.

În această perioadă, interesele Chinei erau orientate spre interior, dorindu-se o dezvoltare națională prin accentuarea agriculturii și a schimbărilor continue. Revoluția sinocentrică a lui Mao era consolidată pe încrederea investită în puterea de coeziune și de rezistență a poporului chinez și pe denigrarea valorilor tradiționale, denunțate a fi opresoare a evoluției Chinei.

Rolul de debut pe care l-a jucat China în timpul Războiului Rece s-a axat în afara teoriilor susținute de specialiștii în domeniu. În aria de interes a lui Mao nu era inclusă inițierea unei cooperări cu vreuna dintre celelalte puteri, ceea ce contrazicea regulile balanței de putere. Mao s-a concentrat pe împregnarea forței chinezești în

memoria internațională, prin ducerea celor două conflicte din Strâmtoarea Taiwan cu Statele Unite ale Americii și inițierea unor confruntări ideologice cu Uniunea Sovietică. Mao urmărea, în acest fel, obținerea unui avantaj psihologic prin utilizarea tehnicii „orașului părăsit”², stratagemă ce presupune tratarea amenințărilor prin abordarea unei stări de indiferență și imperturbabilitate. Primul pas spre o conciliere sino-americană a fost făcut la Conferința de la Geneva din 1954, printr-un dialog formal între cei doi șefi de stat. Însă, bazele cooperării sino-americane s-au pus odată cu venirea la putere a administrației Nixon, în anul 1969, care a avut un impact profund asupra redefinirii poziției Chinei în afacerile internaționale.

În timpul Războiului Rece, China a jucat rolul unui „actor liber”, independent, pe scena internațională, orientându-se spre consolidarea unei cooperări cu Statele Unite ale Americii, dar regresând în relațiile cu Uniunea Sovietică.

Pe fondul evoluțiilor internaționale din acea vreme, reprezentarea strategică a Chinei era susținută de o analiză pertinentă a dezvoltării pe termen lung, a principalelor opțiuni aflate la dispoziție și a deciziilor operaționale, corelate cu conceptul de „încercuire strategică”, specific jocului tradițional chinezesc „wei qi”³. De asemenea, strategii Chinei urmăreau obținerea unui avantaj psihologic și evitarea confruntării directe. Aceste elemente specifice strategiei chinezești s-au evidențiat de-a lungul anilor, în timpul crizelor din strâmtoarea Taiwan, în conflictul cu India, în războiul împotriva Vietnamului, precum și în conflictele cu Federația Rusă. Confruntarea sino-americană de pe teritoriul coreean, încheiată printr-un armistițiu în anul 1953, evidențiază trăsăturile dominante ale strategiei chinezești și a avut un rol covârșitor în afirmarea Republicii Populare Chineze ca putere militară pe scena internațională.

Istoria Chinei, cutremurată de tumultul unui conducător cu ambiții revoluționare, a cunoscut numeroase puncte de cotitură desemnate în culoarea sângerie a drapelului național. Un stat proaspăt ieșit de sub ghearele unui război civil, ținut de injuriile propriei ideologii, s-a aventurat nepăsător în lumea marilor puteri, inițiind războaie cu SUA și India și provocând Uniunea Sovietică. Cu toate acestea, a reușit să reunifice provinciile rătăcite ale Chinei din mâinile asupritorilor, restabilindu-și limitele din vremurile de glorie ale acesteia.

Spre sfârșitul perioadei Chinei maoiste se ducea o luptă ideologică între cei care aveau să moștenească puterea: tabăra administratorilor practici care susținea o orientare pragmatică, tradiția și ordinea, și „Banda celor Patru”⁴ care promova o ideologie bazată pe revoluție și reformă.

Partidul Comunist Chinez și Deng Xiaoping

Moartea lui Mao a lăsat o gaură profundă în sufletul unei Chine suprimate de concepția revoluției, epurată de impuritățile valorilor tradiționale, dar reunită pentru prima dată în ultimele secole.

Succesorul lui Mao, Deng Xiaoping, a venit la puterea partidului, în anul 1976, după tumultoase adversități și ostilități îndurate. Un supraviețuitor al perioadei maoiste, un martir al propriei națiuni, Deng, avea să pledeze pentru înfăptuirea unei echivalări a potențelor societății chinezești cu orientările economice și politice globale. Politică inițiată de către Deng s-a desfășurat sub deviza „Reformă și Deschidere”. Dacă în perioada maoistă, guvernarea Chinei se fundamenta pe exaltare ideologică, acum se va accentua gândirea pragmatică, dacă atunci se susținea revolta, acum se pleda pentru reformă, dacă implementările lui Mao se bazau pe capacitatea poporului de a îndura suferințe, convicțiunea lui Deng se întemeia pe spiritul independent, creativ și inovator al chinezilor.

Reforma pe care o propunea Deng se baza pe un management descentralizat, pe economia de piață și pe integrarea elementelor străine în sistemul național. China s-a deschis investitorilor străini și a aderat la economia internațională. Astfel, până în 1980, China a fost admisă la Fondul Monetar Internațional și la Banca Mondială. S-a trecut de la comunele agricole la centre de responsabilitate prin care se susținea agricultura de familie și se acorda o libertate considerabilă administratorilor de întreprinderi, iar sectorul privat a ajuns să reprezinte 50% din producția industrială brută a Chinei. Anii '80 au fost marcați de o dublare a produsului intern brut și s-a inițiat un proces de industrializare și urbanizare a societății, unde peste 50 de milioane de oameni au părăsit mediul rural și s-au angajat în alte ocupații⁵. Dar câștigurile disproporționate și avansarea corupției determinate de economia de piață incipientă au provocat un val de nemulțumiri în rândul cetățenilor, accentuat cu dezacordul multor lideri chinezi referitor la evoluția cursului ideologic al Chinei.

Un obiectiv major al politicii lui Deng a fost redefinirea intereselor Chinei în spațiul internațional. În contextul schimbărilor survenite pe plan mondial și a pericolului ineluctabil emanat de Uniunea Sovietică, China s-a orientat către o consolidare a relațiilor cu Statele Unite ale Americii și încorporarea sa într-un plan global de securitate. Deși relațiile sale cu SUA erau întrucâtva definite, asupra lor încă plana o problemă covârșitoare: Taiwanul. O normalizare a relațiilor sino-americane s-a adus în discuție atunci când Jimmy Carter a fost ales președintele Americii. Acest demers se putea înfaptui doar sub umbrela condițiilor clare și concise impuse de către China, menționate în Comunicatul de la Shanghai: retragerea trupelor americane din Taiwan, în totalitate; anularea tratatului de apărare cu Taiwan; recunoașterea guvernului de la Beijing ca fiind unica formă de guvernământ a Chinei cu care se puteau întreține relații diplomatice. În urma negocierilor dintre cele două părți, s-a ajuns la un consens ambiguu ce exprima acordul Chinei în vânzarea americană de arme în cantități nespecificate și lăsând echivocă declarația guvernului american referitoare la soluționarea pașnică a diferendelor cu Taiwanul. În anul 1979 a fost promulgată, de către Washington, Legea Relațiilor cu Taiwan conform căreia Statele Unite vor continua să sprijine capacitatea de autoapărare a Taiwanului prin furnizarea de armament⁶. Această lege a provocat nemulțumiri în rândul chinezilor, însă interesul de a consolida relațiile cu Statele Unite, a lăsat încercarea de soluționare a disputei fără ecou.

Viziunea pragmatică promovată de noua conducere a Partidului Comunist Chinez se adresa, în primul rând, zonelor rurale și viza dezvoltarea economică prin reducerea planificării centralizate și susținerea unei politici de atragere a investițiilor străine. Reformele inițiate de către Deng aveau ca scop creșterea nivelului de trai prin dezvoltarea unei economii bazate pe piață.

Aspirația lui Deng de a construi o Chină puternică și autonomă se baza, în mare măsură, pe modul în care țara era percepută în societatea internațională. Trecutul revoluționar și tumultos al Chinei a contribuit la perceperea sa ca fiind o sursă ce creează haos și dezordine. Pentru a diminua concepțiile care puteau evoca auspicii negative la adresa Chinei, Deng a ales să prezinte lumii adevărata

image a statului comunist, care nu ilustra profilul de cuceritor și de hazardist, ci de protector al propriei suveranități. Pe fondul mutărilor geostrategice din spațiul internațional, China a decis să reacționeze. În acest sens, precum și cu scopul de a propulsa China în spațiul geopolitic, Deng a inițiat o serie de călătorii în afara țării. Prima sa oprire a fost în Japonia cu scopul de a normaliza relațiile sino-japoneze. Au urmat călătoriile în Malaezia, Singapore, Thailanda, Birmania și Nepal unde denunța tratatul dintre Moscova și Hanoi ca fiind un pericol pentru pacea mondială. A vizitat, în 1979, America, o vizită intens mediatizată care nu avea doar scop diplomatic și de afaceri. Aceasta a contribuit la procesul de pregătire pentru ce avea să urmeze. Deng a declanșat o umbră de incertitudine asupra Rusiei și a Vietnamului despre cele convenite în timpul vizitei sale în America, lăsând libere speculațiile unui acord sino-american. Războiul psihologic dus de către Deng a ținut departe Uniunea Sovietică în momentul declanșării celui de-al treilea conflict din Vietnam, în 1979, în care China inițiasse invazia acestuia sub pretextul ocupării Cambodgiei de către vietnamezi și a consolidării tratatului de apărare ruso-vietnamez. Acest șir de călătorii a fost primul și ultimul dintre excesele politice ale lui Deng, dar și-a finalizat obiectivul de a conecta China la spațiul internațional.

Războiul Rece a acționat ca un potențiator al consolidării relațiilor dintre Republica Populară Chineză și Statele Unite ale Americii. Rolul pe care l-a jucat China cu dibăcie a influențat, în mod cert, finalitatea Războiului Rece. Această perioadă, caracterizată de numeroase turbulențe, nu s-a desfășurat pe fondul unui sistem bipolar, ci a reprezentat jocul triumphiului sino-sovieto-american. America, statele din Europa de Vest și cele din Asia de Est au format o baricadă împotriva Uniunii Sovietice care își găsea alienarea în sateliții săi din Europa de Est. Acțiunile Uniunii Sovietice în Africa, Asia și America Latină au intrat în impas. Eșecurile sale în Afganistan, chiar și în Vietnam, s-au dovedit a fi produsul eforturilor concentrate ale Chinei și Americii de a înlătura influențele sovietice. Dar odată cu decăderea Uniunii Sovietice au pălit, treptat, și interesele celor două părți de a susține consolidarea relațiilor sino-americane care s-au bazat, în mare parte, pe o amenințare existențială comună. Mutațiile geopolitice marcate, în principal, de sfârșitul bipolarității și situația precară a Uniunii

Sovietice au lăsat conducerea de la Beijing fără o „definire a locului lor în lume”⁷⁷.

Căderea Zidului Berlinului și dizolvarea Uniunii Sovietice au marcat un nou început al relațiilor geostrategice. În luna mai a anului 1989, Mihail Gorbaciov a planificat o vizită la Beijing, ca urmare a îndeplinirii condițiilor impuse de China pentru a restaura relațiile dintre cele două state: retragerea forțelor Uniunii Sovietice din Afganistan, retragerea trupelor sovietice de la granița cu China și retragerea trupelor vietnameze din Cambodgia.

Hu Yaobang, un protejat apropiat al lui Deng, a decedat în 8 aprilie 1989, la vârsta de 73 de ani, în urma unei crize cardiace. Decesul său a avut un impact major în rândurile cetățenilor. Ceea ce a început ca un omagiu adus fostului secretar general, a evoluat în proteste și, mai târziu, în revolte. Întreg scenariul se petrecea în Piața Tiananmen, acolo unde admiratorii au depus cununi cu flori în memoria lui Hu. Protestele au fost susținute, în mare măsură, de către studenți care își exprimau frustrările referitoare la situația denigrantă a statului, bazată pe corupție, inflație, restricționarea mass-mediei, condițiile improprii din universități și existența gărzii de partid. Protestele au evoluat în mod rapid, transformându-se în revolte ce au curpins 341 de orașe, în doar trei luni, și au blocat drumurile principale din Beijing, precum și un număr de trenuri și școli. Aceste evenimente au intrat în atenția observatorilor internaționali care au externalizat, în detaliu, evoluția mișcărilor revoluționare. Din cauza acestor situații, pregătirile pentru vizita președintelui sovietic au fost reduse, ceremonialul de primire al președintelui fiind desfășurat în aeroport.

Ceea ce a început cu cererea studenților de a remedia anumite disfuncții ale sistemului, a evoluat într-o lovitură asupra imaginii Chinei. În acest timp, în Beijing se afla un număr considerabil de reporteri, sosiți pentru a înregistra vizita președintelui sovietic. În data de 4 iunie, ca urmare a ordinului conducerii chineze, Armata Populară de Eliberare a străpuns cu brutalitate liniile de protestatari, lăsând în urmă doar tăcerea morții și uimirea telespectatorilor din întreaga lume care urmăreau înmărmuriți măcelul. Răspunsul oferit de către oficialii chinezi crizei din piața Tiananmen a avut ecouri prominente. Deznodământul protestelor a dus la o izolare a Chinei, în plan internațional, la sancțiuni economice drastice din partea statelor și la propagarea unei perturbări, pe plan național.

În anul 1992, Deng a început o călătorie în sudul Chinei, care viza centrele economice, în scopul promovării programului de reformă și a liberalizării economice. „Turneul sudic”⁷⁸ al lui Deng a fost ultima sa acțiune publică. Până la moartea sa, în 1997, Deng a susținut necesitatea integrării în sistemul național a principiilor pieței, asumarea de riscuri, inițiativa privată, productivitatea și spiritul antreprenorial, raportând buna guvernare la bunăstare și la nivelul de dezvoltare al cetățeanului simplu, în scopul unei dezvoltări armonioase, inteligente și durabile a Republicii Populare Chineze.

China ridicării pașnice

Moștenirea lui Deng, o Chină reabilitată din punct de vedere economic și politic, a fost lăsată în grija priceperii și iscusinței lui Jiang Zemin. Realizările din timpul mandatului lui Jiang nu pot fi trecute ușor cu vederea: produsul intern brut a crescut cu o rată medie de 9%, Hong Kong a fost retrocedat Chinei, s-a inițiat ascensiunea Chinei spre o putere economică globală. Realizările Chinei din acea perioadă sunt simbolizate de aderarea sa la Organizația Mondială a Comerțului.

Procesul de globalizare a oferit Chinei mai multe posibilități de a se conecta la lumea din exterior și de a-și consolida rolul de mare putere, dar și multe provocări în gestionarea situațiilor de criză. S-au restabilit relațiile dintre Beijing și Washington, precum și dintre Beijing și celelalte țări occidentale, rata de creștere economică a avansat într-un mod accelerat, iar societatea a cunoscut o modernizare fără precedent.

Politica externă promovată de către Jiang Zemin era, în general, pasivă, și promulga necesitatea închegării relațiilor externe și stabilizării lumii mondiale, proces care depindea, în mare măsură, de intervenția Chinei. Jiang a adoptat o atitudine superficială, lăsând să se reflecte indignarea și mânia, fără, însă, să recurgă la vreo acțiune atunci când un avion american a distrus Ambasada Chinei din Belgrad, în anul 1999.

Filosofia politică declarată de către Jiang se încadra sub teoria celor „Trei Reprezentări” care se afirma ca o ideologie ce dicta direcția de dezvoltare a Chinei. Sub somitatea acestei teorii, Partidul Comunist trebuia să acționeze în folosul forțelor productive ale societății, înspre o cultură avansată și să servească interesele fundamentale ale majorității cetățenilor săi.

În anii '90, conducerea de la Beijing și-a orientat perspectiva de dezvoltare spre o reformă legislativă. S-a acționat în scopul unei modernizări a sistemului juridic, permițând cetățenilor să denunțe abuzul de autoritate, prin promulgarea Legii de Procedură Administrativă, în 1994, și să limiteze excesul revoluționar. De asemenea, un accent deosebit, în cadrul sistemului legislativ, s-a pus pe protecția drepturilor omului și a proprietăților private obținute pe cale legală. Cu toate acestea, problemele referitoare la respectarea drepturilor omului nu au fost aplanate în totalitate.

Atentatul terorist din SUA, din 11 septembrie, a determinat China să se implice mai intens în procesul de eradicare a terorismului, oferind susținere prin acțiuni diplomatice și prin informații secrete.

Sfârșitul epocii lui Jiang Zemin a lăsat China în rolul unui actor al cărui cuvânt a devenit un deziderat mondial. Succesorul lui Jiang, Hu Jintao, a venit la putere într-un moment în care China se afirma ca mare putere economică, ce își propaga interesele pe întreaga scenă internațională.

Hu Jintao a stabilit ca obiective primordiale pentru China atingerea normalității și stabilității, obiective oficializate sub sintagmele: o „societate armonioasă”, o „lume armonioasă”⁹. Pe agenda internă s-au configurat ca scopuri primordiale continuarea creșterii economice și difuzarea stabilității în rândul cetățenilor. Pe plan extern, China dorea instaurarea unei securități consecvente și pertinente. Hu Jintao a guvernat China în perioada martie 2003 - martie 2013. În această perioadă, China și-a menținut status-quo-ul de putere economică și propovăduitor al păcii mondiale. Nu a contestat intervențiile militare din Irak și Afganistan, dar nici nu le-a susținut într-un mod evident. Interesele principale ale Chinei erau păstrarea deschiderii către petrolul din Orientul Mijlociu și protejarea investițiilor sale în resursele minerale din Afganistan. Pe întreaga derulare a politicii sale, Hu Jintao a omagiat conceptul dezvoltării durabile pe fondul promulgării păcii mondiale.

Locul ocupat de către China în lumea internațională s-a consolidat prin găzduirea Jocurilor Olimpice, în 2008, a căror organizare a fost definită printr-un puternic accent tradițional cu încărcătură istorică.

În prezent, conducerea Republicii Populare Chineze este exercitată de către Xi Jinping, în calitate de șef la statului, ales prin vot direct în

cadrul Congresului Național al Partidului Comunist, în martie 2013. Acesta s-a impus pe scena politică a statului ca un combatant al eradicării corupției în numele unei bune guvernări. Orientarea spre o dezvoltare durabilă este consolidată de principiile statului de drept, unde primează valorile tradiționale și normele nealterate de viziunea occidentală.

Guvernul chinez se află sub titulatura Partidului Comunist Chinez susține implementarea politicilor sale. Cel mai important element al partidului este Congresul Partidului care se întâlnește o dată la cinci ani. Transformarea politică a Chinei a reflectat tendința crescândă a acesteia spre o mai mare transparență și un management mai eficient.

China și-a redefinit interesele naționale care presupun securitate teritorială, suveranitate, unificare națională, păstrarea ordinii internaționale, menținerea relațiilor de egalitate, stabilirea unui mediu pașnic, dezvoltarea piețelor de export, importarea resurselor, stabilirea formelor de cooperare internaționale, protejarea securității transportului aerian internațional etc.¹⁰ Pe plan național, China dorește „să spună adio sărăciei și să se bucure de o viață bună”¹¹, să devină o societate prosperă în toate domeniile. De asemenea, țara dorește să devină „în comunitatea internațională membrul cel mai responsabil, cel mai civilizată, cel mai disciplinat și cu cel mai mare respect pentru lege”¹².

Previziunile referitoare la ascensiunea Chinei sunt îmbucurătoare. Până în anul 2027, economia Chinei o va depăși pe cea a Statelor Unite ale Americii, și se va situa alături de Italia, Mexic, Brazilia, în „grupul cu venituri medii superioare”¹³. Până în 2025, economia Chinei se va situa pe locul întâi în lume, iar puterea sa militară va evolua semnificativ. China ar putea deveni cel mai mare importator de resurse naturale, dar și cea mai mare sursă de poluare¹⁴. Pe plan mondial vor surveni modificări esențiale, o tranziție a puterii de la Vest la Est în cadrul unei economii globalizate, și extinderea influenței actorilor nonstatali pe fondul penuriei de resurse, energie, alimente și a schimbărilor climaterice. Sistemul internațional va deveni o arenă în care noii jucători vor face noi reguli, iar China va arbitra rulajul sistemic.

Concluzii

Sistemul internațional se află mereu în schimbare. Relațiile dintre state evoluează sau regresează, determinând consecințe ample asupra

întregului plan mondial. Ridicarea unor actori internaționali sau căderea altora provoacă adesea noi semne de întrebare.

Traectoria ascendentă a Republicii Populare Chineze nu reprezintă un pericol pentru societatea internațională, însă, prin această evoluție, China și-a impus glasul pe scena mondială, iar vocea sa se face auzită în toate colțurile lumii. Evoluția zbuciumată a Chinei a dat curs impunerii sale pe podiumul dirijorilor, prin creșterea uimitoare înregistrată în toate dimensiunile societății. Prin politica externă exercitată de către guvernatorii Chinei, s-a urmărit obținerea unor avantaje strategice și atingerea obiectivelor sale.

Politica diferită a conducătorilor chinezi a provocat, nu de puține ori, controverse pe scena internațională. Implicarea Chinei în demersul societății globale a avut consecințe ample în evoluția sistemului mondial și a relațiilor dintre ceilalți actori.

Perioada maoistă a reprezentat debutul relațiilor externe ale Chinei cu celelalte state, dintre care cele mai pregnante au fost Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică. Relațiile de cooperare, dar și relațiile tensionate dintre actorii internaționali au reprezentat puncte de cotitură ale evoluției sistemului internațional. Acțiunile externe ale Chinei s-au realizat pe fondul unor stări febrile ale societății naționale. Revoluțiile interne și tensiunile din plan național au corelat cu înfruntarea celor doi mari actori din plan internațional. Cu toate acestea, ideologia lui Mao a adus China la o reîntregire teritorială și la afirmarea sa ca putere militară.

Succesorul lui Mao, Deng Xiaoping, a continuat direcția ascendentă a Chinei, eradicând sărăcia și starea deficitară a societății. Reformele sales-aubazate pe reducerea planificării centralizate și susținerea unei politici de atragere a investițiilor străine. Scopul era creșterea economică prin dezvoltarea unei economii bazate pe piață. Rezultatele nu au întârziat să apară, China înregistrând cel mai mare indice de creștere economică din acea perioadă. Concomitent cu progresul economic, s-a înfăptuit și normalizarea raporturilor de cooperare cu Statele Unite ale Americii.

Începând cu Jiang Zemin și continuând cu Hu Jintao și Xi Jinping, s-a realizat o consolidare a statutului Chinei de mare putere mondială, precum și garantarea unei economii dezvoltate. Relațiile externe ale Chinei s-au orientat către

o deschidere spre Rusia și Uniunea Europeană. Politica promovată de actualul președinte al Republicii Populare Chineze este fundamentată pe aspirațiile spre o comunitate internațională bazată pe relații de cooperare și prietenie și pace mondială. Principiile politice susțin crearea unei noi ordini internaționale, denunțând hegemonismul și tendințele de expansiune militară. Prin afirmarea Chinei ca un important actor global, pacea mondială și dezvoltarea durabilă au câștigat un susținător. Pe fondul interferențelor actuale din mediul de securitate internațional, poziția pe care China o va asuma va reprezenta o mutare strategică și de importanță vitală pentru stabilitatea mondială.

NOTE:

1 H. Kissinger, *Despre China*, Editura Comunicare.ro, 2012, p. 87.

2 „Stratagama orașului părăsit” este o poveste tradițională ce se regăsește în cadrul romanului clasic al literaturii chineze „Cronica Celor Trei Regate”, și prezintă pe fundalul unei perioade istorice caracterizate de haos și război, tactica tratată de către un comandant, care observă apropierea unei armate mult mai puternice decât a sa de porțile orașului și decide abordarea unei stări de indiferență și continuarea activităților zilnice în mod obișnuit de către cetățeni, ceea ce a dat iluzia comandantului armatei oponente că acest scenariu este, de fapt, o capcană, și a decis retragerea forțelor. În cazul de față, această tactică adoptată de către Mao a presupus ignorarea faptului că cele două puteri nucleare, SUA și Uniunea Sovietică, reprezintă o amenințare și o potențare a războiului nuclear, și a decis jonglarea cu cele două superputeri ale vremii.

3 Weiqi (denumit și Go) este un joc bazat pe logică, memorie, creativitate și concentrare, în cadrul căruia jucătorii încearcă să obțină încercuirea pieselor oponentului, obținând astfel victoria, și cartografierea unui număr cât mai mare de teritorii reprezentate prin piesele individuale. Henry Kissinger, în cartea sa „Despre China”, face o scurtă paralelă între șah și weiqi, și corelează conceptul de încercuire strategică cu principiul jocului weiqi, care se află la baza strategiilor adoptate de către Mao Zedong și Deng Xiaoping.

4 Denumire dată unui grup format din patru lideri radicali: Zhang Chunqiao, teoretician politic; Yao Wenyuan, critic literar și politician; Wang Hongwen, sindicalist și politician, aflați sub conducerea lui Jiang Qing, soția lui Mao Zedong, actriță și producătoare de teatru. Aceștia s-au afirmat în timpul Revoluției Culturale și susțineau o ideologie puristă, denunțând practica revizionistă și orientările pragmatice promovate de către Deng Xiaoping. După Moartea lui Mao, în 1976, Membrii Banei celor Patru au fost puși sub acuzarea de persecutare a peste 700.000 de persoane și condamnați la închisoare pe viață, respectiv la 20 de ani de închisoare (Yao Wenyuan).

5 M. Oksenberg, *The China Problem*, în *Foreign Affairs*, 1991, accesat la 03.02.2015, <http://www.foreignaffairs.com/articles/46849/michel-oksenberg/the-china-problem>

6 Taiwan Relations Act, 1 ianuarie 1979, http://photos.state.gov/libraries/ait-taiwan/171414/ait-pages/tra_e.pdf, accesat la 03.02.2015.

7 Michel Oksenberg, *The China Problem*, în Foreign Affairs, 1991, <http://www.foreignaffairs.com/articles/46849/michel-oksenberg/the-china-problem>, accesat la 03.02.2015.

8 Kissinger, H., *Despre China*, Editura Comunicare.ro, 2012, p. 361;

9 Kissinger, H., *Despre China*, Editura Comunicare.ro, 2012, p.401;

10 Y. Xuetong, *Analysis of China's National Interests*, accesat la 21.01.2015, http://cns.miis.edu/books/pdfs/china_national_interests.pdf

11 D. Bingguo, *Persisting with Taking the Path of Peaceful Development*, în H. Kissinger, *Despre China*, Comunicare.ro, București, 2012, p. 418.

12 *Ibidem*, p. 418.

13 GoldmanSachs, *GlobalEconomicsPaper, no 153: The N-11: More Than An Acronym*, 2007, <http://www.chicagobooth.edu/~media/E60BDCEB6C5245E59B7ADA7C6B1B6F2B.pdf>, accesat la 22.02.2015.

14 National Intelligence Council, *Global Trends 2025: A Transformed World*, 2008, <http://www.aicpa.org/research/cpahorizons2025/globalforces/downloadabledocuments/globaltrends.pdf>, accesat la 22.02.2015.

BIBLIOGRAFIE

Baum R., *Burying Mao: Chinese Politics in the age of Deng Xiaoping*, Princeton University Press, 1994.

Brown K. *China and the EU in Context*, Palgrave Macmillan, 2014.

Frunzeti T., Zodian V., *Lumea 2013. Enciclopedie Politică și Militară*, Editura Rao, București, 2013.

Kissinger H., *Despre China*, Comunicare.ro, București, 2012.

Vogel E.F., *Deng Xiaoping and the transformation of China*, The Belknap Press of Harvard University Press, USA, 2013.

Gillez B., O'Neil A., *Middle Powers and the Rise of China*, <http://www.foreignaffairs.com/articles/143000/edited-by-bruce-gilley-and-andrew-o039neil/middle-powers-and-the-rise-of-china>

Goldman Sachs, *Global Economics Paper, no 153: The N-11: More Than An Acronym*, 2007, <http://www.chicagobooth.edu/~media/E60BDCEB6C5245E59B7ADA7C6B1B6F2B.pdf>

Oksenberg M., *The China Problem*, în „Foreign Affairs”, 1991, <http://www.foreignaffairs.com/articles/46849/michel-oksenberg/the-china-problem>

Xuetong Y., *Analysis of China's National Interests*, http://cns.miis.edu/books/pdfs/china_national_interests.pdf

<http://www.cfr.org>

<http://www.dni.gov/index.php>

http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/

PARTENERIATUL ESTIC ȘI GEOPOLITICA MĂRII NEGRE: PROVOCĂRI PENTRU SECURITATEA EUROPEANĂ

THE EUROPEAN UNION'S EASTERN PARTNERSHIP AND THE GEOPOLITICS OF THE BLACK SEA: CHALLENGES TO EUROPEAN SECURITY

Drd. Silvia-Alexandra MATACHE-ZAHARIA*

Schimbarea contextului de securitate la Marea Neagră a determinat schimbarea paradigmei de cooperare în regiune, lansând noi provocări la adresa politicii externe și de apărare a Uniunii Europene.

Articolul își propune să analizeze perspectivele evoluției Parteneriatului Estic, a Sinergiei Mării Negre și provocările pe care consolidarea poziției Federației Ruse la Marea Neagră le-ar putea avea asupra politicii comune de securitate. Totodată, prezentul articol dorește să aducă în discuție o serie de întrebări privind potențialele scenarii de evoluție geostrategică: reprezintă Ucraina o miză suficient de importantă pentru schimbarea modului în care UE se raportează la regiunea extinsă a Mării Negre? Va exista o consolidare a cooperării Rusiei cu Turcia în bazinul Mării Negre? Care va fi rolul asumat în viitor de NATO și de UE prin consolidarea capacităților proprii în regiune? Și, nu în ultimul rând, care va fi contribuția României în noua schemă geopolitică la Marea Neagră?

The changes in the regional security paradigm that took place in 2014 in the immediate vicinity of the Black Sea have determined shifts in the existing cooperation mechanisms, posing new challenges to European common foreign and security policies.

The present paper wishes to analyze the potential evolution perspectives of the Eastern Partnerships, the Black Sea Sinergy, as well as the challenges that the consolidation of the Russian Federation's presence in the Black Sea pose to the common defence policy. Furthermore, it proposes a few questions to ponder upon: is Ukraine a game changer for the European Union's policy towards its Eastern neighbors? Will there be a strengthening of the cooperation between Russia and Turkey in the Black Sea Basin? What will be the future role of NATO and the EU in the region? And, last but not least, what will be Romania's contribution to the new geostrategic game at the Black Sea?

Cuvinte-cheie: geopolitică; securitate; Marea Neagră; Parteneriat Estic.

Keywords: geopolitics; security; Black Sea; Eastern Partnership.

De-a lungul istoriei, bazinul Mării Negre a reprezentat un spațiu al cooperării și comerțului, dar și o zonă a confruntărilor militare și politice. În prezent, Marea Neagră reprezintă un spațiu de graniță între Uniunea Europeană și NATO, pe de-o parte, și regiunea Caucazului, pe de altă parte. Ca spațiu geopolitic, bazinul Mării Negre este caracterizat de existența unor conflicte înghețate, prelungite prin persistența în regiune a unei „moșteniri” sovietice de natură culturală, socială, dar și politico-militară, de rivalitatea dintre Turcia și

Federația Rusă pentru obținerea supremației navale, dar și de tentative ale statelor riverane, precum și ale Uniunii Europene, de a dezvolta cooperarea economică și de a consolida democrația.

Schimbarea contextului de securitate în imediata apropiere a bazinului Mării Negre a determinat schimbarea formatului de cooperare în regiune, lansând noi provocări la adresa politicii Uniunii Europene de vecinătate și determinând revizuirea Parteneriatului Estic. Totodată, „agresivitatea” în plan regional a Federației Ruse a condus la manifestarea unui interes sporit al NATO pentru flancul de est, materializat prin derularea de exerciții navale de mare amploare în Marea Neagră, dar și prin amplasarea, în viitorul apropiat

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: silvialex.zaharia@yahoo.com

a unor forțe de reacție rapidă în mai multe state est-europene, printre care se numără și România.

De asemenea, descoperirea în Marea Neagră a unor importante rezerve de hidrocarburi ar putea conferi arealului un rol central în asigurarea securității energetice atât a României, cât și a Uniunii Europene, impunându-se o reevaluare, la nivel european, a politicilor de dezvoltare susținute prin Parteneriatul Estic și prin Sinergia Mării Negre, precum și a celor de securitate comună. Nu în ultimul rând, recenta strategie de securitate maritimă a Uniunii Europene nu va putea ignora evoluțiile din bazinul Mării Negre, fiind necesară adaptarea politicilor în domeniu la realitățile contextului actual de securitate.

Pentru România, importanța geostrategică a Mării Negre nu poate fi contestată. Bazinul Mării Negre prezintă pentru țara noastră importante oportunități economice și de dezvoltare, dar și numeroase provocări de securitate.

Principalii actori geopolitici la Marea Neagră

Potrivit unor autori¹, există o serie de factori ai contextului global actual care au sporit importanța geostrategică a Mării Negre, cu toate că, anterior, aceasta era considerată o „mare închisă”. Dintre acești factori, se pot enumera următoarele elemente:

- apariția unei linii de demarcație între conflictele existente sau potențiale din jurul bazinului Mării Negre (Balcani, Transnistria, Crimeea, Nordul Caucazului, estul Ucrainei);
- activitatea navală în Marea Neagră s-a intensificat, existând un mare potențial pentru manifestarea unor rivalități navale între diverse puteri regionale;
- bazinul pontic s-a transformat într-un centru de integrare economică, potențialul economic reprezentat de statele membre OCEMN stârnind interesul unor state non-riverane precum Austria, Germania sau Israel;
- nu în ultimul rând, potențialul energetic al Mării Negre i-a conferit un rol geostrategic semnificativ pentru Uniunea Europeană atât datorită rezervelor de hidrocarburi, cât și datorită faptului că, pentru a putea fi valorificate eficient pe piața europeană, rezervele de petrol și gaze naturale din regiunea Mării Caspice ar trebui să tranziteze bazinul Mării Negre.

Luând în considerare factorii enumerați mai sus, se poate identifica o serie de actori regionali care au capacitatea de a influența deciziile strategice în arealul Mării Negre. Dintre aceștia, consider că un impact deosebit în plan geopolitic în regiune îl pot avea Uniunea Europeană, NATO, Federația Rusă și Turcia. Fiecare dintre ei are o viziune proprie asupra semnificației strategice a Mării Negre, abordând în mod diferit relațiile cu ceilalți actori implicați în geopolitica regională.

Uniunea Europeană

Pentru Uniunea Europeană, Regiunea Extinsă a Mării Negre reprezintă un spațiu al oportunităților de dezvoltare, dar și un mijloc de a-și asigura securitatea energetică. Printr-o serie de politici și instrumente de acțiune, dintre care putem enumera Parteneriatul Estic, Sinergia Mării Negre și Strategia Uniunii Europene pentru Marea Neagră, UE a urmărit o implicare activă în regiune încercând, prin mijloace diplomatice și programe de asistență financiară, să „exporte” modelul european al democrației, statului de drept, stabilității economice și al respectului pentru drepturile omului în statele din zona extinsă a Mării Negre. Măsura în care UE va reuși să ducă la bun sfârșit acest deziderat nu va putea fi analizată decât pe termen lung. Pe termen scurt și mediu, putem afirma că demersurile europene nu au avut succesul scontat, cooperarea la Marea Neagră înregistrând o serie de momente dificile, mai ales din cauza existenței a unor conflicte persistente în regiune.

Având în vedere că bazinul Mării Negre reprezintă un spațiu important nu numai pentru politica și economia ci și pentru securitatea Uniunii Europene, aceasta din urmă a dispus, atunci când a fost nevoie, organizarea și trimiterea unor misiuni civile de asistență sau de control, prin intermediul instrumentelor oferite de Politica Comună de Securitate și Apărare (Common Defence and Security Policy – CSDP). Implicarea UE în menținerea păcii și securității în regiune denotă relevanța în plan strategic a spațiului pontic pentru Uniunea Europeană.

NATO

Regiunea Mării Negre reprezintă un spațiu de frontieră și pentru NATO, Organizația Nord-Atlantică aspirând, asemenea Uniunii Europene, să facă pe termen lung din Marea Neagră o mare

„interioară”. Procesul de expansiune al NATO în regiune trebuie privit dincolo de dimensiunea militară a asigurării securității colective. Astfel, „ideea NATO ca proiect politic e esențială”² pentru a înțelege modalitatea în care alianța se raportează la bazinul Mării Negre.

Până la un anumit punct, există o convergență a procesului de aderare la NATO cu cel de integrare în UE, ambele organizații urmărind consolidarea democrației și a statului de drept în regiunile aflate în imediata lor vecinătate. Dincolo de rolul militar al NATO, în regiunea Mării Negre un rol deosebit de important este jucat de „funcțiile nemilitare pe care NATO le îndeplinește”, dintre care probabil cea mai importantă este cea de „raționalizare a unei societăți”³, conferind motivația necesară statelor candidate de a depăși criza sistemică cu care se confruntă, precum și o serie de mecanisme adecvate pentru consolidarea democrației, a păcii și a prosperității economice.

Dincolo de a fi punctul de origine al unor potențiale amenințări de securitate la adresa NATO, regiunea Mării Negre reprezenta, cel puțin până de curând, și spațiul viitoarei expansiuni a Alianței. Potrivit unor autori, regiunea este vitală și pentru interesele SUA, reprezentând un cap de pod ce ar putea facilita o mai mare implicare a Statelor Unite în Orientul Mijlociu și în regiunile apropiate⁴. Nu în ultimul rând, regiunea Mării Negre reprezintă o „poartă” a Vestului către resursele energetice ale Asiei Centrale și ale regiunii caspice.

Abordarea NATO în ceea ce privește geopolitica Mării Negre a fost totuși diferită față de cea a Uniunii Europene. Întrucât NATO vizează pe termen lung concretizarea unui parteneriat strategic cu Federația Rusă, spațiului Mării Negre i-a fost acordat, până de curând, un interes oarecum secundar în cadrul Alianței. Astfel, primele referiri la Marea Neagră au fost incluse abia la Summitul de la Istanbul din 2004, evidențiindu-se, la nivel declarativ cel puțin, „importanța regiunii Mării Negre pentru securitatea euroatlantică”⁵. Comunicatul Summitului menționează că țările litorale, Alianții și Partenerii cooperează pentru o contribuție comună la consolidarea securității și stabilității în regiune, NATO fiind pregătită să identifice noi mijloace de a sprijini aceste eforturi și de a suplimenta formele de cooperare regională existente. Cu toate acestea, în cadrul Summitului de la Istanbul, statele membre ale Alianței nu au reușit să schițeze nicio strategie

coerentă pentru regiunea Mării Negre. Deciziile adoptate în cadrul următoarelor Summituri [Riga (2006), București (2008), Strassbourg-Kehl (2009), Lisabona (2010) și Chicago (2012)] au reiterat importanța strategică a regiunii Mării Negre pentru securitatea euroatlantică, încurajând eforturile statelor pentru consolidarea cooperării regionale, fără a propune însă o serie de măsuri concrete pentru a defini cadrul formal al rolului strategic al Alianței în regiune. Viziunea NATO asupra securității la Marea Neagră nu implica, până la evenimentele din Crimeea, o prezență militară consolidată a Alianței în regiune.

Mai mult decât atât, acțiunile NATO în zona Mării Negre au căutat, de cele mai multe ori, să coopteze și Federația Rusă în efortul comun de a asigura securitatea regională. Un exemplu elocvent în acest sens este constituit de „invitarea” Rusiei de a participa la operațiunea Active Endeavor din Marea Mediterană, urmată de tentativa extinderii operațiunii și în Marea Neagră, întâmpinată cu evidente obiecții de către Federația Rusă, dar și de către Turcia care, în ciuda statutului său de membru NATO, a susținut punctul de vedere al Rusiei în ceea ce privește o prezență navală sporită a NATO în regiune.

Criza din Georgia, anexarea Crimeii și, ulterior, conflictul din estul Ucrainei, au determinat întărirea prezenței militare maritime și terestre a NATO la Marea Neagră. Deciziile Summitului din Țara Galilor din septembrie 2014, printre care se numără și adoptarea Planului de Reacție Rapidă (Readiness Action Plan), ce include măsuri de „asigurare” a membrilor estici ai Alianței de implicarea NATO în asigurarea securității colective în regiune (creșterea numărului de exerciții militare comune, creșterea numărului de misiuni de poliție aeriană la granița de est a Alianței, creșterea numărului de nave NATO în Marea Baltică și Marea Neagră, asigurarea prezenței militare continue pe frontiera de est a NATO)⁶, reprezintă o schimbare a modului în care NATO se raportează la vecinătatea sa estică. De asemenea, exercițiul naval din Marea Neagră desfășurat la jumătatea lunii martie a.c. de către Gruparea Standing NATO Maritime Group 2 (SNMG 2) constituie un semnal clar privind rolul central pe care NATO dorește să îl joace în geopolitica regională de la frontiera sa de est. Nu în ultimul rând, înființarea unor Centre de Comandă și Control ale NATO în șase state membre situate

pe flancul estic, printre care se numără și România, precum și înființarea, la inițiativa României, a Comandamentului Multifuncțional de Divizie Sud-Est, cu centrul la București, reprezintă măsuri de descurajare ce transmit atât în plan militar, cât și la nivel politic și ideologic, determinarea NATO de a asigura securitatea graniței estice a Alianței. Din acest punct de vedere, este foarte probabil că Summitul NATO ce va fi organizat la Varșovia în 2016, va defini, pe lângă implementarea deciziilor Summitului de la Newport, operaționalizarea Centrelor de Comandă și Control și a Comandamentului Multifuncțional, și o abordare strategică aplicată a NATO pentru regiunea Mării Negre.

Federația Rusă

Se poate afirma că Federația Rusă consideră regiunea Mării Negre ca făcând parte, în mod istoric, din sfera sa de influență, oferindu-i o „zonă tampon” pe care Moscova o consideră necesară pentru asigurarea securității naționale. Importanța strategică a Mării Negre pentru Federația Rusă este dată nu numai de posibilitatea de a controla resursele energetice din zona Caucazului, ci și de faptul că accesul la Marea Neagră a constituit, încă din Evul Mediu, o „poartă” către Europa și către mai multe rute comerciale transcontinentale.

O retrospectivă istorică asupra prezenței rusești la Marea Neagră relevă că primele baze navale permanente au fost întemeiate în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Astfel, „din 1773 se constituie o escadră a Mării Negre, având la bază Flotila din Marea Azov”⁷, iar în 1783 împărăteasa Ecaterina cea Mare anexează Crimeea Imperiului Țarist, înființând Flota Mării Negre. În secolul al XIX-lea principalul obiectiv strategic al Flotei Mării Negre a fost cucerirea strâmtorilor Bosfor și Dardanele, pentru a-și asigura accesul la Marea Mediterană. Ambiția țărilor ruși a dus însă la pierderea influenței rusești la Gurile Dunării, în urma războiului Crimeii (1853-1856) fiind instaurat un protectorat internațional asupra regiunii.

La începutul secolului al XX-lea, interesele geostrategice la Marea Neagră și scăderea influenței politice directe a Rusiei în regiune au determinat schimbarea tacticii de luptă navală, „fixându-se mai ales pe războiul submarin”⁸. Astfel, încă de dinainte de începerea celui de-al Flota Mării Negre avea 47 de submarine și doar 3 crucișătoare. Înainte de declanșarea conflagrației mondiale,

capabilitățile de luptă submarină avea drept scop supravegherea activității navale a celorlalte state riverane, în special a Turciei. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, capabilitățile URSS de luptă submarină din Marea Neagră au constituit un avantaj deloc neglijabil.

În timpul Războiului Rece, principalul obiectiv geostrategic al Rusiei la Marea Neagră a constat în menținerea *status quo-ului* de forțe și contracararea influenței politice și militare a Statelor Unite în regiunea Mării Mediterane. Întrucât cea mai mare parte a statelor riverane, cu excepția Turciei, făceau parte din sau se aflau sub influența Uniunii Sovietice, bazinul Mării Negre constituia un punct strategic prin intermediul căruia Moscova își putea exercita controlul asupra Europei de Est.

După destrămarea Uniunii Sovietice, „eforturile Rusiei s-au îndreptat spre consolidarea poziției ca actor regional, asigurând succesul proceselor de hegemonie rusă în vecinătatea apropiată”⁸. Acest obiectiv strategic a fost transpus în acțiuni concrete pentru menținerea controlului politic și militar asupra Caucazului și Crimeii, precum și, în unele cazuri, de „alimentare” a stărilor conflictuale din regiunile separatiste. În ultimii 20 de ani, flota rusă de la Marea Neagră a trecut printr-un proces aproape complet de modernizare în scopul menținerii avantajului strategic la Marea Neagră comparativ cu celelalte state riverane. Trebuie menționat și că reforma forțelor armate rusești a inclus, printre altele și construcția de nave de război ușoare, cu mobilitate și adaptabilitate sporite, capabile de a transporta lansatoare de rachete balistice, de portavioane și a unei noi clase de submarine, o bună parte din acestea urmând a intra în componența flotei Mării Negre.

Așa cum s-a putut observa și în urma evenimentelor din 2008 din Georgia și din 2014 din Ucraina, un rol aparte în jocul geopolitic al Rusiei la Marea Neagră este ocupat de coasta Caucazului și de Crimeea. Astfel, războiul din Georgia din 2008 a facilitat consolidarea prezenței militare rusești pe coasta Caucazului, prin instaurarea celor două republici separatiste, Abhazia și Osetia de Sud. De altfel, în Abhazia se află și grupul de est al flotei Mării Negre, unul din cei doi piloni ai prezenței navale rusești în Marea Neagră. De asemenea, Crimeea reprezintă un punct strategic de care Rusia are nevoie pentru consolidarea sistemului său de apărare în Regiunea Extinsă a Mării Negre. Căderea

regimului Ianukovici și dorința poporului ucrainean de a urma un traseu european au constituit, din punctul de vedere al Rusiei, o amenințare la adresa securității sale. Viziunea Rusiei asupra geopoliticii și securității regionale viza accesarea Ucrainei în Uniunea Vamală și, pe termen lung, includerea acesteia într-o uniune politico-militară, prin care să contracareze extinderea NATO și UE către est. Prin separarea Crimeii de Ucraina, Rusia și-a putut asigura o bază de manevră militară la Marea Neagră, nu numai pentru forțele sale navale, ci și pentru forțele terestre și aeriene, având posibilitatea menținerii în imediata apropiere a granițelor NATO și UE a unei prezențe militare semnificative, capabile de intervenție rapidă.

Așa cum de poate observa din cele de mai sus, regiunea Mării Negre constituie pentru Rusia un spațiu de maxim interes strategic, aceasta considerând că „este mai îndreptățită decât Uniunea Europeană sau SUA atunci când vine vorba de asumarea rolului de lider în problemele regiunii Mării Negre, din motive legate de istorie, poziție geografică, economie și politică”⁹, la care am putea adăuga și motive legate de securitate energetică. Din aceste cauze, spre deosebire de NATO și de Uniunea Europeană, care privesc regiunea Mării Negre ca pe o zonă cu un mare potențial de cooperare regională, Rusia privește acest areal în termeni de competiție geostrategică, încercând să își asigure un control consolidat la Marea Neagră, respectiv la frontiera vestică a sferei sale de influență, pentru a se putea concentra asupra obiectivelor sale strategice din Orientul Mijlociu și Asia Centrală.

Perspectiva ca, pe termen lung, să ajungă singurul stat care nu este membru NATO și/sau UE din Marea Neagră, constituie pentru Federația Rusă un motiv serios de îngrijorare. Demersurile Georgiei, ale Ucrainei și ale Republicii Moldova de cooperare și/sau asociere cu cele organizații au fost percepute de către Moscova ca o amenințare directă la adresa securității sale, determinând intervenții militare în Georgia și Ucraina și acțiuni la nivel politic și economic asupra Republicii Moldova. Trebuie remarcat și că, în fiecare dintre cele trei state, Rusia și-a asigurat un „capăt de pod” prin susținerea unor regimuri separatiste în Abhazia, Osetia de Sud, Transnistria și Crimeea.

Nu în ultimul rând, amplasarea unor elemente ale scutului antirachetă în România și Bulgaria, precum și consolidarea prezenței militare a NATO

în Marea Mediterană au fost interpretate de către Kremlin ca o schimbare nedorită a echilibrului de forțe regional. Decizia NATO de a suplimenta prezența militară în partea de Est a Alianței, în urma anexării Crimeii și intervenției militare ruse din Ucraina, deși are un vădit caracter defensiv și constituie o măsură de reasigurare a partenerilor estici ai NATO, a fost privită de către Rusia ca o acțiune ostilă la adresa intereselor sale regionale, fiind întâmpinată cu amenințări mai mult sau mai puțin voalate la adresa României, a Poloniei și a Țărilor Baltice emise de o serie de înalți demnitari ruși. Un exemplu concret este declarația purtătorului de cuvânt al MAE rus, Alexandr Lukasevici, din luna aprilie a anului curent. Acesta a afirmat că planurile militare al NATO sunt „inadecvate” și „conflictuale”, criticând Bucureștiul că sacrifică stabilitatea regională în favoarea susținerii politicii SUA¹⁰.

Așa cum se poate observa, Rusia nu poate accepta prezența Statelor Unite, prin intermediul NATO, la Marea Neagră, nefiind capabilă să își asume o cooperare strategică cu Alianța Nord-Atlantică pentru asigurarea securității și stabilității regionale pe termen lung. Percepția Rusiei este că NATO și UE sunt puteri „străine” de realitățile regiunii Mării Negre neavând, prin urmare, capacitatea de a înțelege particularitățile politice, economice și culturale ale popoarelor din bazinul pontic și e acționa în mod adecvat pentru soluționarea problemelor. Mai mult decât atât, Rusia nu ar putea accepta, cel puțin nu în viitorul apropiat, împărțirea statutului de lider regional cu alte entități. În cel mai bun caz, Kremlinul ar putea tolera un leadership dual cu Ankara, aspect despre care intenționez să menționez în continuare.

Turcia

În ciuda statutului său de stat membru NATO și al aspirațiilor de a adera la Uniunea Europeană, Turcia are, în prezent, o viziune similară cu cea a Rusiei în ceea ce privește relațiile de putere la Marea Neagră. Asemenea Rusiei, Turcia consideră că influența sa în regiune este un „drept istoric” ce legitimează pe deplin asumarea unui rol de lider regional. Totodată, un al punct de convergență dintre gândirea strategică a Turciei și cea a Rusiei este opțiunea pentru păstrarea *status quo-ului* în regiune și reticența față de inițiativele occidentale ce privesc bazinul Mării Negre. Altfel spus, „ambele mari puteri ale Mării Negre – Rusia și Turcia – au

tendința să se opună (fiecare în felul său) penetrării infrastructurii de securitate și dezvoltare de către Occident în regiune, ceea ce a fost – cel puțin în ultimele cinci secole – domeniul de concurență bilaterală și echilibru de putere dintre cele două state”¹².

Relația dintre Rusia și Turcia este una duală, caracterizată, pe de o parte, de o rivalitate istorică în ceea ce privește manifestarea influenței în regiunea Mării Negre, iar pe de altă parte, de episoade de cooperare pentru menținerea echilibrului de forțe și respingerea unor ingerințe politice sau militare ale unor state non-riverane, uneori chiar în detrimentul angajamentelor pe care Turcia și le-a asumat ca stat membru NATO.

De exemplu, refuzul Turciei de a coopera cu Statele Unite și cu celelalte state NATO non-riverane pentru extinderea controlului naval internațional asupra Mării Negre, sub pretextul încălcării prevederilor convenției de la Montreux, din 1936, servesc interesele rusești în regiune. De asemenea, deși Turcia a participat în mod constant alături de alte state precum România, Bulgaria, Ucraina sau Georgia la exerciții navale comune în Marea Neagră, Ankara a manifestat rezerve în ceea ce privește prevenirea și/sau contracararea unor acțiuni navale rusești în bazinul pontic cu un potențial caracter ostil (cum ar fi, de exemplu, incursiunile submarinelor rusești în apele teritoriale ale altor state riverane).

Potrivit unor autori, jocul geopolitic al Turciei la Marea Neagră imediat după încheierea Războiului Rece s-a bazat pe două proiecte majore – integrarea republicilor turcice postsovietice în „viziunile pan-turcești ale Ankarei (turcii trăiesc de la Adriatică până la Marele Zid Chinezesc)”¹³ și menținerea poziției de putere regională majoră la Marea Neagră.

Primul proiect poate fi considerat un eșec al politicii externe a Turciei, particularitățile culturale, politice și economice ale fostelor state post-sovietice din Caucaz și Asia Centrală, precum și afinitățile manifestate de multe dintre ele față de Moscova împiedicând materializarea sentimentelor pan-turcești într-o viziune strategică coerentă pentru Regiunea Extinsă a Mării Negre. Cel de-al doilea proiect s-a bucurat de un succes relativ, Turcia beneficiind de cadrul instituțional oferit de Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră (BSEC). Astfel, formatul multilateral oferit

de BSEC, deși cu evidente limitări în ceea ce privește cooperarea regională, a avut meritul de a conferi Turciei o poziție de influență la Marea Neagră, dar și de a pune bazele unei cooperări economice și politice destul de solide dintre Ankara și Moscova.

Cu toate acestea, evoluția situației de securitate din Orientul Mijlociu, în special din Siria și Irak, a provocat o schimbare semnificativă a modului în care Turcia abordează relația cu vecinii săi, aceasta preferând relațiile bilaterale cu celelalte state de la Marea Neagră formatelor multilaterale de cooperare regională. Astfel, odată cu declanșarea crizei din Ucraina în 2014, în rândul autorităților de la Ankara au început să se facă din ce în ce mai tare auzite vocile care susțin intensificarea cooperării economice și politice dintre Turcia și Rusia. Un exemplu în acest sens, ar fi reacția Turciei la anexarea Crimeii: cu toate că a criticat acțiunile Rusiei din Ucraina, Turcia a refuzat să aplice sancțiunile impuse Rusiei de Occident. Mai mult decât atât, vizita președintelui rus Vladimir Putin la Ankara, în decembrie 2014, a constituit o dovadă în plus a existenței unor interese comune pentru dezvoltarea unei strategii privind regiunea Mării Negre. De remarcat și că pe parcursul anului trecut, autoritățile de la Ankara și de la Moscova au avut numeroase întâlniri, reducând la minim declarațiile publice privind punctele de divergență dintre viziunile strategice ale celor două țări.

Această situație a început să se schimbe în cursul lunii aprilie 2015 când, pe fondul problemelor economice interne cu care se confruntă Rusia precum și pe fondul situației din Ucraina, autoritățile turce au criticat în mod vehement Rusia, acuzând Kremlinul de oprimarea etnicilor tătari din Crimeea¹⁴. Pentru Turcia, acțiunile militare ale Rusiei din estul Ucrainei reprezintă o amenințare extrem de serioasă la stabilitatea regiunii. Schimbarea de atitudine a Turciei poate fi interpretată atât ca o reacție la planurile Rusiei de a-și consolida prezența militară navală în Marea Neagră, prin dotarea flotei Mării Negre cu o nouă generație de echipamente de luptă, ceea ce a provocat reminiscențe istorice ale amenințării rusești la adresa Imperiului Otoman, cât și ca o consecință a întârzierii de către Moscova, pe fondul crizei economice interne, a proiectelor energetice antamate în trecut cu autoritățile de la Ankara (construcția centralei nucleare de la Akkuyu și construcția gazoductului Turkish Stream pe care, în prezent, Rusia nu le mai poate finanța).

Pe de altă parte, Turcia își dorește să își păstreze în continuare statutul de aliat de încredere al SUA și al NATO în regiune. Din acest motiv, cu toate că, imediat după Summitul NATO din Wales din septembrie 2014, Turcia a păstrat o poziție rezervată față de planurile Alianței de a-și consolida prezența militară la granița de est, vizitele recente ale autorităților de la Ankara în statele est europene ce vor găzdui elemente ale viitoarei forțe de reacție ultrarapidă a NATO, printre care se numără și România, transmit un semnal destul de evident că Turcia este pregătită să accepte o mai mare implicare a unor state nonlitorale în asigurarea securității la Marea Neagră. Cooptarea Turciei pentru o participare mai activă în eforturile NATO de a întări securitatea la frontiera estică a Alianței ar prezenta o problemă serioasă pentru strategia Federației Ruse privind arealul Mării Negre, conferind noi valențe relațiilor de putere regionale.

De asemenea, necesitatea Turciei de a-și apăra interesele și de a-și păstra rolul de lider regional la Marea Neagră ar putea conduce la o mai mare disponibilitate a guvernului de la Ankara de a accepta implicarea Statelor Unite în regiune, ceea ce ar schimba radical raportul de forțe navale în bazinul pontic, în defavoarea Federației Ruse.

Uniunea Europeană și bazinul Mării Negre: Parteneriatul Estic, Sinergia Mării Negre și Strategia UE pentru Marea Neagră

Așa cum am menționat anterior, Marea Neagră este parte a graniței estice a Uniunii Europene, securitatea acestui areal fiind un element esențial pentru asigurarea securității europene. Din acest motiv, la nivel Uniunii Europene au fost inițiate mai multe acțiuni strategice privind bazinul Mării Negre. Acestea urmăresc dezvoltarea cooperării maritime între statele costiere, crearea unor mecanisme integrate de management al afacerilor maritime în regiune, precum și dezvoltarea durabilă a economiilor din bazinul Mării Negre. Atingerea acestor deziderate reprezintă o garanție a securității și stabilității în regiune, Uniunea Europeană acționând în acest sens pe multiple paliere atât în cadrul politicii comune de securitate și apărare, cât și prin alte instrumente.

Sinergia Mării Negre

În 2007, în urma aderării României și Bulgariei la Uniunea Europeană și datorită demersurilor celor două state, sprijinite de Grecia, a fost adoptată o

nouă inițiativă de politică regională a Uniunii Europene pentru această regiune – Sinergia Mării Negre. Pe lângă cele două state membre UE, Sinergia viza și alte state din Zona Extinsă a Mării Negre (Azerbaidjan, Armenia, Georgia, Republica Moldova, Federația Rusă, Turcia și Ucraina).

Nevoia unei politici regionale pentru bazinul Mării Negre a fost evidențiată de vecinătatea directă a arealului cu Uniunea Europeană, amplasarea geostrategică, ce putea asigura legătura cu Asia Centrală, Orientul Mijlociu și Balcanii de Vest, precum și de potențialul economic și energetic¹⁵. Principalul obiectiv al Sinergiei era constituit de „consolidarea cooperării în regiunea Mării Negre cu implicarea benefică a UE”, conferind „liniile de ghidaj pentru propunerea unor proiecte pragmatice de cooperare între statele din regiune și UE, în domeniile: democrație, drepturile omului, buna guvernare, managementul frontierelor, conflictele înghețate, energia, transporturile, mediul, politica maritimă, pescuitul, comerțul, migrația, dezvoltarea, educația, cercetarea și dezvoltarea”¹⁶. Trebuie menționat că Sinergia Mării Negre a fost concepută ca un instrument complementar Politicii Europene de Vecinătate (prin Parteneriatul Estic), strategiei de pre-aderare a Turciei existentă la vremea respectivă și Parteneriatului Strategic cu Rusia, neexistând, în acel moment, o intenție clară a Uniunii Europene de a propune o strategie nouă, de sine stătătoare, special concepută pentru regiunea Mării Negre.

Întrucât, în 2007, Uniunea Europeană se afla în plin proces de expansiune teritorială, ideologică și economică, viziunea predominantă asupra Sinergiei Mării Negre era că aceasta conferea un cadru de lucru flexibil pentru a continua cooperarea dezvoltată în mod bilateral de Uniunea Europeană cu statele din regiunea extinsă a Mării Negre, dar și pentru a propaga idealul european dincolo de granițele acestei regiuni, în zona Mării Caspice și a Asiei Centrale, susținând o coordonare strânsă a Sinergiei Mării Negre cu Strategia Uniunii Europene pentru Asia Centrală. Un proiect ambițios al UE care avea, din păcate, să cunoască o serie de obstacole legate de situația regională de securitate, caracterizată printr-un anumit grad de volatilitate, menținut de persistența unor situații conflictuale alimentate de „moșteniri” ale Războiului Rece.

Astfel, după un an de la elaborarea Sinergiei Mării Negre, raportul de implementare al acesteia admitea faptul că Uniunea Europeană trebuie să se

concentreze pe un număr limitat de priorități, evitând disperarea resurselor și duplicarea eforturilor¹⁷. Nu în ultimul rând, la mai puțin de un an de la implementarea Sinergiei Mării Negre, la nivelul UE se resimțea nevoia adoptării unui set de directive concrete pentru a putea adopta o viziune strategică coerentă, eficientă și orientată pe rezultate pentru regiunea Mării Negre. Aceste directive trebuiau să includă „obiective cuantificabile pe termen mediu și lung, pentru a putea măsura nivelul de cooperare regională atins, și parteneriate sectoriale, pentru a putea facilita realizarea proiectelor de dezvoltare”¹⁸.

Experiența de cooperare în regiunea Mării Negre a demonstrat că dezvoltarea durabilă promovată de Uniunea Europeană în zonă trebuie să țină cont de o serie de factori specifici climatului regional de securitate, precum existența unor conflicte înghețate în regiune, influența Federației Ruse în bazinul Mării Negre, sau corupția ce caracterizează o parte din societățile/regimurile din regiune. Potrivit ultimului raport asupra progresului înregistrat în cadrul inițiativei Sinergia Mării Negre, elaborat în luna ianuarie 2015, de la implementarea Sinergiei și până în prezent, doar o parte dintre ariile de cooperare au produs rezultate tangibile (precum parteneriatele pe probleme de mediu). Cu toate acestea, în perioada 2009-2014, Uniunea Europeană a investit aproape 140 de milioane de euro în regiune¹⁹. Deși Sinergia Mării Negre a înregistrat și o serie de succese, precum adoptarea unei politici maritime integrate, impactul Uniunii Europene în bazinul Mării Negre a rămas unul limitat, efortul UE nefiind întotdeauna secundat de țările din regiune.

Acțiunile UE în Zona Extinsă a Mării Negre adeseori nu s-au bucurat de suficientă promovare sau „vizibilitate” în plan regional²⁰, fie din cauza unor constrângeri financiare legate de complexitatea instrumentelor financiare alese, ce implicau entități naționale, regionale și europene, fie datorită disponibilității limitate a unor date concrete, documentate necesare adoptării deciziilor, un exemplu concret în acest sens fiind absența unor informații complete, de actualitate, privind infrastructurile critice de petrol și gaze din regiune.

De altfel, opinia conform căreia impactul Sinergiei Mării Negre este unul limitat s-a impus la nivelul Uniunii Europene încă din 2010 când, într-un raport al Parlamentului European, se solicita elaborare unei Strategii UE pentru Marea Neagră. Potrivit acestuia, nu există „o imagine

clară și cuprinzătoare asupra rezultatelor actuale ale implementării SMN, motiv pentru care UE a fost criticată pentru lipsă de viziune strategică asupra regiunii și pentru aplicarea unei metode fragmentare în implementare”²¹. Cu toate acestea, Sinergia Mării Negre rămâne inițiativa UE care a recunoscut importanța geostrategică a Mării Negre pentru Uniunea Europeană, promovând o implicare mai activă a Uniunii în zonă.

Strategia UE pentru Marea Neagră

În expunerea de motive a raportului prin care se solicita lansarea unei strategii la Marea Neagră se reiterează faptul că „regiunea Mării Negre este de importanță strategică pentru UE”, Marea Neagră fiind considerată parțial ca o „mare internă a UE, iar din punct de vedere geografic (...), o mare europeană, de aici rezultând provocări și oportunități comune pentru UE și pentru țările din regiune, precum și o nevoie comună de a asigura pacea, democrația, securitatea, stabilitatea, cooperarea regională și o prosperitate sustenabilă în jurul Mării Negre”²².

Datorită schimbărilor produse în perioada 2008 - 2010, în special din cauza conflictului din Georgia, la nivelul Uniunii Europene s-a resimțit nevoia elaborării unei strategii de sine-stătătoare pentru Marea Neagră, în ciuda existenței unor instrumente de acțiune sectoriale sau regionale. În viziunea UE, strategia ar fi urmat să consolideze vizibilitatea acțiunilor Uniunii în regiune și să le confere o mai mare coerență. În concordanță cu principiile Politicii Europene de Vecinătate, strategia avea menirea să promoveze o abordare integrată, comprehensivă a cooperării în regiune, urmând să definească un plan de acțiune realist, cu obiective concrete și un calendar de implementare.

În calitate de state membre ale Uniunii Europene, România și Bulgaria au inițiat dialogul în cadrul Strategiei în anul 2011, recunoscând nevoia statelor de pe țărmul Mării Negre de a identifica provocările, riscurile și amenințările comune la adresa securității maritime, precum și de a elabora și implementa măsuri comune²³ capabile de a aborda într-un mod adecvat aceste riscuri, provocări sau amenințări de securitate. Ulterior, la inițiativa Comisiei, aceste consultări au fost extinse pentru a include toate statele din bazinul pontic, această inițiativă concretizându-se sub forma unei conferințe, ce a avut loc la București în ianuarie 2014. Astfel, după o perioadă de aproximativ trei ani

de relativă acalmie în ceea ce privește demersurile UE în cadrul Strategiei pentru Marea Neagră, conferința de la București a marcat o nouă etapă a cooperării regionale în vederea implementării unei politici maritime integrate pentru bazinul Mării Negre. Tot în 2014, a fost lansată o misiune de analiză ce are drept scop evaluarea afacerilor maritime ale fiecărui stat costier și a nivelului de integrare al politicii maritime naționale al acestora și care își va prezenta concluziile în prima jumătate a acestui an.

Întrucât conferința de la București a avut rezultate pozitive, impulsionând cooperarea regională pe mai multe paliere ale afacerilor maritime, Comisia Europeană a decis organizarea, pe 24 martie a.c., a celei de-a doua conferințe dedicată actorilor regionali din bazinul Mării Negre. Aceasta avut loc la Sofia, în Bulgaria, reunind reprezentanți ai autorităților competente în afaceri maritime, dar și specialiști din mediul privat, din toate statele litorale.

Pe lângă întrunirile în format extins privind cooperarea maritimă la Marea Neagră, Strategia UE pentru Marea Neagră urmărește și dezvoltarea sustenabilă a regiunii. Din acest motiv, Strategia urmărește și asigurarea finanțării europene pentru proiecte privind Marea Neagră. Întrucât problemele ce țin de afacerile maritime se încadrează în mai multe domenii de activitate, există o varietate de instrumente de plată utilizate de Uniunea Europeană pentru acțiuni în regiune. Dintre acestea, menționez două dintre cele mai utilizate: Instrumentul European pentru Vecinătate (IEV) și Instrumentul de asistență pentru preaderare (IPA). De exemplu, prin IEV este finanțat Programul Operațional Comun pentru Bazinul Mării Negre (2007-2013), prin care Uniunea Europeană urmărește să atingă următoarele trei obiective specifice: promovarea dezvoltării sociale și economice durabile în zonele de frontieră ale UE, colaborarea în vederea soluționării provocărilor comune și promovarea cooperării la nivel local și interpersonal²⁴. Programul și-a atins parțial obiectivele propuse, rapoartele de evaluare ale activității desfășurate în cadrul acestuia dezvăluind că, pe alocuri, țările participante și-au propus indicatori nerealiști, ce nu au putut fi îndepliniți în termenele stabilite (de exemplu, au fost propuse proiecte menite să promoveze cooperarea economică prin implementarea unor sisteme integrate de baze de date privind companii

și produse fără a exista însă, la nivelul statelor beneficiare, un grup de experți capabili să gestioneze astfel de sisteme complexe). Alte probleme privind implementarea proiectelor au fost provocate de birocrăția excesivă și corupția existentă în toate statele din bazinul Mării Negre, de lipsa unei legislații adecvate la nivel național, incapacitatea de a corela la nivel interstatal sau regional proiecte similare, precum și de criza economică persistentă cu care se confruntă țările pontice.

În acest context, draftul programului pentru exercițiul financiar 2014-2020 încearcă să stabilească obiective specifice mai puțin ambițioase, adaptând cerințele realităților sociale, economice, politice și de securitate din regiunea Mării Negre. În urma analizei SWOT, draftul reajustează prioritățile programului pentru fiecare axă prioritară, încurajând consultările regulate între statele litorale Mării Negre pentru depășirea problemelor întâlnite anterior²⁵. Din pricina evenimentelor din Ucraina, una dintre țările beneficiare al programului, este extrem de dificil de prognozat în ce măsură vor putea fi atinse obiectivele tematice propuse, în ciuda corecțiilor făcute la nivel european pentru ajustarea așteptărilor UE la contextul regional.

Alte inițiative dedicate regiunii Mării Negre au primit, în cursul anului 2014, alocări bugetare în valoare totală de 1,5 milioane de euro în cadrul programului Orizont 2020, strategia UE pe următorii 10 ani pentru creștere economică și creare de locuri de muncă, prin sprijinirea investițiilor în educație, cercetare și inovare. Una dintre aceste inițiative este proiectul „Black Sea Horizon”, prin care se urmărește crearea unei rețele autonome de universități, institute de cercetare, *think tank-uri* și agenții de implementare a proiectelor din regiunea Mării Negre. Conceput pe o durată de 36 de luni, proiectul are trei obiective prioritare²⁶, și anume: să sprijine relațiile externe ale UE cu statele din regiune, prin sporirea cunoștințelor și datelor disponibile referitoare la particularitățile sociale, economice, politice, militare și culturale ale statelor din vecinătatea estică a Uniunii; să stimuleze cooperarea regională în domeniul științei, tehnologiei și inovației și să consolideze competitivitatea economică a Uniunii Europene; să contribuie la crearea unui cadru comun prin identificarea provocărilor existente și facilitarea creării unor mecanisme de utilizare mutuală și echitabilă a resurselor disponibile.

Prin prisma celor prezentate mai sus, concluzionez că schimbarea climatului de securitate în bazinul Mării Negre a contribuit la o resuscitare a inițiativelor de cooperare în regiune, în prezent existând mai multe proiecte europene al căror scop este dezvoltarea durabilă și sustenabilă a statelor din zona Mării Negre. Prin urmare, dincolo de a fi o simplă declarație politică (asemănătoare Strategiei Europene de Securitate), Strategia UE pentru Marea Neagră a reușit să impulsioneze crearea unor mecanisme concrete de monitorizare, evaluare și raportare a progreselor înregistrate prin parteneriatele sectoriale. Trebuie menționat că, în mod similar cu alte strategii ale Uniunii Europene, această inițiativă și-a propus obiective ambițioase pe care, până în prezent, nu a reușit să le îndeplinească decât parțial. În ciuda eforturilor Uniunii, proiectele derulate nu au modificat în mod decisiv paradigmele de cooperare și de securitate de la Marea Neagră. Cu toate acestea, nu putem nega existența unui progres notabil în ceea ce privește cooperarea în domeniul economic și cel al științei, educației și tehnologiei.

Parteneriatul Estic

Un alt pilon al formatului de cooperare strategică al Uniunii Europene cu actorii din regiunea Mării Negre este conferința de Parteneriatul Estic. Această inițiativă a fost lansată în 2009 la summitul de la Praga și reprezintă dimensiunea estică a Politicii Europene de Vecinătate. Alături de celelalte proiecte ale UE dedicate regiunii Mării Negre, Parteneriatul Estic urmărește să consolideze relațiile dintre Uniunea Europeană și cei șase vecini estici ai acesteia – Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina, prin promovarea valorilor europene de democrație, stat de drept, prosperitate economică și respectarea drepturilor omului. Principalul obiectiv este acela de a sprijini reformele socio-economice și politice în țările partenere, pentru atingerea acestuia fiind utilizate patru platforme multilaterale de acțiune: democrație, buna guvernare și stabilitate; integrare economică și convergență cu politicile UE; securitate energetică; contacte interumane.

După lansarea Parteneriatului Estic în 2009, alte două summituri, în 2011, la Varșovia și în 2013, la Vilnius, au înregistrat progresele făcute în cadrul acestei inițiative. O relevanță deosebită pentru schimbarea contextului de securitate în

regiunea Mării Negre consider că l-a avut Summitul de la Vilnius, când au fost parafate Acordul de Asociere și a Acordului de liber schimb aprofundat și cuprinzător cu Republica Moldova și Georgia și urma a fi semnat Acordul de Asociere cu Ucraina, demersurile fiind suspendate în ultimul moment de către regimul de la Kiev, ceea ce a condus la puternice proteste în capitala ucraineană, urmate de căderea regimului Ianukovici, instaurarea unui guvern pro-european în Ucraina, anexarea Crimeii de către Rusia și, în cele din urmă, actualele confruntări armate din estul Ucrainei. Prin urmare, se poate considera că, „în pofida unor rezultate pozitive, Summitul de la Vilnius a marcat un eșec al UE și o victorie a Rusiei”²⁷.

Summitul de la Vilnius reprezintă o mărturie a climatului geopolitic complex existent la frontiera estică a Uniunii. Partenerii estici ai UE prezintă o serie de caracteristici specifice „statelor captive”- instabilitate politică sau guverne slabe, „de compromis”, corupție generalizată, derapaje grave în ceea ce privește democrația, justiția și respectarea drepturilor omului, economii în criză sau în tranziție. Din punct de vedere geostrategic, aceste state se află într-un spațiu „incomod” dintre UE și Rusia, fiind „pioni pe tabla de șah unde se desfășoară jocul simultan dintre Rusia de o parte, și UE și SUA de cealaltă parte”²⁸. Obiectivele strategice ale Rusiei în regiune vizează menținerea dominanței Moscovei asupra acestor republici fost sovietice. Pe de altă parte, interesul geostrategic al Uniunii Europene este acela de a crea, la granița sa de est, o zonă consolidată de securitate, caracterizată de stabilitate, siguranță și prosperitate. Patru dintre cele șase state partenere manifestă, cel puțin la nivel de leadership deoarece opinia publică rămâne scindată, atitudini pro-europene. Cu toate acestea, problemele interne cu care se confruntă aceste state (corupție, crimă organizată, criză economică, existența unor conflicte înghețate și a unor regiuni separatiste pe teritoriul acestora etc.) fac ca drumul spre atingerea valorilor europene să fie unul extrem de lent și anevoios. Totodată, dificultățile sus-menționate fac ca aceste state să abordeze o atitudine pragmatică în relația cu Rusia, temperându-și de multe ori atitudinile pro-europene în favoarea unei abordări de natură să servească intereselor Moscovei

Declarația Summitului de la Vilnius consemnează aceste realități, precizând că ritmul

reformelor întreprinse de statele partenere va determina intensitatea cooperării cu UE, iar partenerii care vor adopta mai rapid aceste reforme vor putea beneficia mai mult din relația cu Uniunea, aplicându-se principiul „mai mult pentru mai mult” („more for more”) al noii Politici europene de vecinătate. În ceea ce privește sprijinul financiar acordat de Uniunea Europeană partenerilor săi estici acesta însumează 2,5 miliarde de euro pentru perioada 2010-2013, la care s-au adăugat programe de asistență financiară suplimentară pentru Republica Moldova și Armenia²⁹. Nu în ultimul rând, participanții la Summit au stabilit o serie de obiective ce ar trebui îndeplinite până în anul 2015, precum: continuarea aprofundării relațiilor și cooperării între Uniune și partenerii săi estici; consolidarea democrației la frontiera estică a Uniunii Europene, garantarea respectării statului de drept, a libertăților individuale și a drepturilor omului, reforma sistemului juridic și aplicarea legii; continuarea oferirii de asistență financiară pentru implementarea reformelor necesare în statele partenere, inclusiv în ceea ce privește punerea în practică a Acordurilor de Asociere; acolo unde este cazul, liberalizarea regimului de vize; îmbunătățirea mediului de afaceri și sprijinirea IMM-urilor și a afacerilor locale și/sau regionale; cooperarea în sfera transportului și implementarea de proiecte de infrastructură³⁰.

Modul în care au fost îndeplinite aceste obiective a fost analizat în cadrul Summitului de la Riga, din 21-22 mai 2015. Întrucât evenimentele din Crimeea și Ucraina au modificat, în mod substanțial, climatul de securitate din regiunea Mării Negre, o bună parte dintre obiectivele propuse anterior nu au fost îndeplinite la un nivel satisfăcător. Schimbarea substanțială a relațiilor cu Rusia atât la nivel regional, cât și la nivel european a determinat, într-o bună măsură, regândirea Parteneriatului Estic. Astfel, în declarația comună a Summitului pot fi identificate două mesaje principale, de natură să profileze o abordare mai degrabă prudentă a UE față de perspectiva extinderii către Est. În primul rând, se subliniază independența și suveranitatea statelor partenere, accentuând dreptul fiecărui stat partener de a-și stabili în mod suveran nivelul și domeniile de cooperare pe care le dorește cu UE³¹. În al doilea rând atât din declarația comună, cât și din observațiile președintelui Donald Tusk la conferința de presă a summitului, reiese cu claritate dorința

Uniunii Europene de a continua dezvoltarea unor „relații diferențiate”³² cu partenerii (în detrimentul formatelor de cooperare multilaterale), precum și stabilirea unor domenii prioritare de cooperare (sectorul energetic și de transporturi).

Putem afirma că Uniunea Europeană se află, în acest moment, în fața unei dileme strategice. Pe de o parte, este imposibil pentru UE să „ignore” problemele cu care se confruntă partenerii săi estici, având „obligația de a influența și sprijini procesele reformiste și democratice de *nation-building* din periferia estică, inclusiv din regiunea Mării Negre”³³. Pe de altă parte, extinderea granițelor Uniunii nu mai reprezintă o posibilitate viabilă în viitorul apropiat, motiv pentru care UE nu mai poate promite partenerilor săi estici aderarea la Uniune în urma implementării reformelor solicitate (și nici nu dorește acest lucru, așa cum s-a observat și în cadrul Summitului de la Riga). De asemenea, dimensiunea instituțională a implicării UE în Parteneriatul Estic va trebui regândită, astfel încât să-și poată extinde capacitatea de influență dincolo de mijloacele conferite de instrumentele sale financiare. În actualul context de securitate de la Marea Neagră a devenit evident că Uniunea Europeană trebuie să apeleze la o abordare multilaterală în scopul creării și consolidării unei comunități de state cu sisteme politice, sociale și economii stabile care împărtășesc valorile europene și au obiective strategice comune, fără a fi neapărat și membre ale Uniunii Europene. Implementarea unei astfel de viziuni ar putea, pe termen lung, asigura o zonă de stabilitate și prosperitate la granițele Uniunii Europene ce ar contribui, la rândul său, la consolidarea securității regionale.

Consider că actuala situație din Ucraina poate constitui un bun prilej pentru consolidarea „rolului strategic al UE ca actor regional legitim într-o regiune pe care Rusia și Turcia au tendința să o considere domeniul lor natural de hegemonie”³⁴. Totodată, apreciez că o abordare comprehensivă a relației cu partenerii din Regiunea Extinsă a Mării Negre ar putea asigura o mai bună coeziune între statele partenere în ceea ce privește definirea și apărarea intereselor comune la Marea Neagră.

Nevoia de revizuire a Politicii Europene de Vecinătate și, implicit, a Parteneriatului Estic este evidentă. Declarațiile Înalțului Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, Federica Mogherini, precum și ale Comisarului pentru Politica Europeană de Vecinătate și Negocieri

de Extindere, Johannes Hahn, din luna martie a.c., confirmă ideea că, din cauza importanțelor schimbări ce au avut loc în imediata apropiere a Uniunii Europene de la ultima revizuire a Politicii Europene de Vecinătate în anul 2011 și până în prezent, se impune o revizuire fundamentală a principiilor pe care această politică se bazează, a obiectivelor acesteia, precum și a modului în care ar trebui folosite instrumentele care o deservesc³⁵, în special cele financiare. În acest context, apreciem că, în ciuda persistenței unor ambiguități privind politica UE în regiune, Summitul de la Riga nu a reprezentat neapărat un eșec, ci a constituit, mai degrabă, un prilej pentru deschiderea unui proces de consultare al UE cu statele partenere în privința viitoarelor direcții de cooperare din cadrul Parteneriatului Estic. Astfel, potrivit calendarului UE, o nouă orientare în cadrul Politicii Europene de Vecinătate ar trebui să fie definitivată până la sfârșitul lui 2015, cel mai probabil în toamna acestui an.

Este dificil de prognozat care va fi rezultatul final al procesului de revizuire al Parteneriatului Estic, datorită imprevizibilității situației din Ucraina. Declarația comună a Summitului de la Riga lasă la latitudinea partenerilor săi estici stabilirea ritmului de cooperare, astfel încât, în absența unor factori motivați pentru reforme, este foarte probabil ca, în viitorul apropiat, să nu se întrevadă schimbări semnificative în actualele formate de cooperare ale UE cu partenerii săi estici. Ceea ce se poate spune însă este că Uniunea Europeană a înțeles trebuie să fie mai flexibilă în ceea ce privește procesul de cooperare cu partenerii săi estici, să fie capabilă să diferențeze între parteneri, să se concentreze asupra domeniilor prioritate de interes și de cooperare și să sporească vizibilitatea proiectelor și inițiativelor europene la frontiera sa estică.

Un alt aspect deosebit de important este modul în care Uniunea Europeană va trata procesul de integrare europeană al Republicii Moldova. În cadrul Summitului de la Riga, oficialii UE au reiterat ideea că Uniunea Europeană nu este pregătită și nici dornică să își extindă granițele în viitorul apropiat, adăugând că nici statele partenere nu sunt încă pregătite să facă parte din UE. Cu toate acestea, participanții la Summit au recunoscut aspirațiile europene și opțiunea europeană a partenerilor estici ai UE, așa cum sunt acestea stipulate în Acordurile de Asociere. Prin urmare, Republicii Moldova i

se oferă totuși o perspectivă de aderare/integrare europeană, fie ea și pe termen nedefinit. În acest context, apreciem că, pe termen mediu, este posibil ca Republica Moldova să încerce să negocieze lista criteriilor ce ar trebui îndeplinite pentru a fi eligibilă pentru aderarea la UE. Potrivit unor autori, „eșecul UE de a păstra Republica Moldova pe calea integrării europene va însemna, cel mai probabil, sfârșitul Parteneriatului Estic”³⁶. Prin urmare, modul în care Uniunea va gestiona pe viitor relația cu Republica Moldova, precum și maniera în care se vor desfășura consultările cu partenerii estici până la următorul summit vor fi decisive atât pentru Parteneriatul Estic, cât și pentru securitatea europeană pe termen mediu și lung.

Rolul României ca actor geopolitic regional la Marea Neagră

Îșiirea la Marea Neagră, precum și existența pe teritoriul țării noastre a unei importante căi navigabile reprezentată de fluviul Dunărea conferă României un rol geostrategic important în regiune. Altfel spus, „România și Marea Neagră sunt, prin voia destinului planetar, inseparabile. Fără Marea Neagră, România ar fi ca o întindere de uscat neîmplinită; fără România, Marea Neagră ar fi precum o nemărginire fără identitate”³⁷. Totodată, trebuie evidențiată și importanța economică și de dezvoltate a portului Constanța, cel mai mare port din bazinul Mării Negre și al patrulea port comercial din Europa după volumul traficului de mărfuri, conectat la două coridoare europene de transport – coridorul de transport european VII (fluviul Dunărea) și coridorul de transport european IV (cale ferată). Totodată, faptul că România beneficia de o Zonă Economică Exclusivă bogată în hidrocarburi, a căror exploatare ar putea contribui la dezvoltarea economică a țării noastre și la securitatea energetică a Europei. Nu în ultimul rând, trebuie menționat că interesele maritime ale României în bazinul Mării Negre promovează proiecte menite să consolideze securitatea maritimă și dreptul la liberă circulație.

Ca actor geopolitic regional, România promovează politicile și inițiativele UE și NATO privind regiunea Mării Negre, susținând cooperarea între statele din bazinul pontic. România împărtășește viziunea partenerilor săi strategici conform căreia „nivelul de stabilitate al statelor riverane Mării Negre influențează, la rândul său, securitatea întregii Europe, motiv pentru care

regiunea Mării Negre este tot mai mult privită ca una dintre elementele fundamentale ale arhitecturii de securitate euroatlantică prezentă și viitoare³⁸. România urmărește să propună și să implementeze proiecte realiste de cooperare între statele din Regiunea Extinsă a Mării Negre pentru consolidarea democrației, buna guvernare, promovarea drepturilor omului, managementul integrat al frontierelor, precum și pentru sectoare de activitate de interes european precum energia, transporturile, protecția mediului, educația și cercetarea.

Atât în cadrul alianțelor și organizațiilor din care face parte, cât și în relațiile bilaterale cu statele din regiune, România a promovat constant importanța geostrategică a bazinului Mării Negre. Principalele obiective ale țării noastre urmăresc consolidarea unei zone de stabilitate și securitate la frontiera de est a NATO și a Uniunii Europene. De asemenea, România este interesată să susțină procesul de integrate euroatlantică al statelor din regiunea extinsă a Mării Negre, în special pe cel al Republicii Moldova. Țara noastră urmărește o politică de pace, cooperare și bună înțelegere la Marea Neagră. Dincolo de angajamentele sale din cadrul UE și NATO, România a inițiat sau a participat activ la mai multe inițiative politico-militare regionale. Dintre acestea, menționez Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN), România fiind cea care a declanșat procesul de reformă și de restructurare a OCEMN prin „Declarația de la București – Către cea de-a 15-a aniversare a OCEMN”, pentru a putea crește vizibilitatea și eficiența Organizației pe scena internațională. Din punct de vedere economic, prioritățile țării noastre în cadrul OCEMN urmăresc dezvoltarea magistratelor maritime în bazinul Mării Negre și construcția autostrăzii inelare a Mării Negre, o rută de transport ce va putea lega coridoarele europene de transport rutier cu regiunea Mării Caspice, Asia Centrală și Orientul Mijlociu. Trebuie menționat și faptul că România este coordonatoarea grupurilor de lucru pentru combaterea criminalității (2013-2015) și pentru protecția mediului (2014-2016) și va prelua președinția organizației în al doilea semestru al anului 2015, având oportunitatea de a-și promova interesele și inițiativele la nivel regional.

În ceea ce privește asigurarea securității regionale în regiunea Mării Negre, România susține cooperarea militară atât între statele riverane, cât și în format extins, cu implicarea NATO și a SUA

în eforturile comune de prevenire și combatere a riscurilor și amenințărilor. În acord cu dezideratele nord-atlantice, țara noastră și-a propus ca obiectiv strategic sprijinirea dezvoltării și consolidării „potențialului operațional al comandamentelor marilor unități, operaționalizarea și generarea/regenerarea forțelor în vederea participării la apărarea teritoriului național în zona de responsabilitate, precum și pentru îndeplinirea angajamentelor asumate față de NATO, UE și partenerii regionali”³⁹. Mecanismele de cooperare militară la Marea Neagră din care România face parte sunt BLACKSEAFOR, SEEBRIG, CSBMs și GUUAM.

Fără îndoială, România este un actor regional important la Marea Neagră, având potențial de a se afirma ca lider regional în ceea ce privește negocierea intereselor comune și cooperarea în format bilateral sau extins. Cu toate acestea, nu poate fi ignorat faptul că, în special în actualul context de securitate din bazinul pontic, „modul și măsura în care România își promovează și își apără interesele în regiunea Mării Negre sunt nemijlocit dependente de puterea sa maritimă”⁴⁰. Din acest punct de vedere, România posedă potențialul diplomatic și ideatic de a deveni un actor de o importanță crucială în regiunea extinsă a Mării Negre, însă nu posedă resursele materiale și financiare de a-și urmări singură interesele în zonă, așa cum poate proceda Turcia sau Federația Rusă. Țara noastră își poate îndeplini potențialul de lider regional doar acționând în cadrul alianțelor și parteneriatelor strategice din care face parte – cu NATO, cu SUA și cu Uniunea Europeană. Acesta este motivul pentru care România promovează intens inițiativele UE și NATO în regiunea Mării Negre, demersurile euroatlantice contribuind, pe lângă asigurarea securității și dezvoltării în regiunea, și la sporirea rolului geostrategic pe care România și-l asumă la Marea Neagră. Reticența Turciei față de inițiativele României în Regiunea Extinsă a Mării Negre poate fi astfel privită și ca un semnal ce denotă o oarecare îngrijorare a Ankarei față de consolidarea poziției geopolitice și strategice a țării noastre în bazinul Mării Negre.

Prin urmare, este deosebit de important ca România să își stabilească un set de obiective prioritare la Marea Neagră, pe care să fie capabilă să le transpună în politici și acțiuni coerente, planificate pe termen mediu și lung, pentru a-și putea asigura securitatea și urmări interesele în plan

regional. Dincolo de susținerea inițiativelor Uniunii Europene și ale NATO, România trebuie să continue și să aprofundeze implicarea în toate formele și procesele de cooperare regională existentă, pentru a putea asigura stabilitatea pe termen lung în regiunea Mării Negre. Țara noastră este în măsură să înțeleagă la un înalt nivel identitatea proprie a arealului pontic și ar putea, prin acțiuni coerente și concertate, să se manifeste ca un liant al eforturilor comune de cooperare la nivel regional.

Concluzii

Anexarea Crimeii și confruntările armate din estul Crimeii au alterat, în mod radical, echilibrul de putere din regiunea Mării Negre, conducând spre un scenariu de militarizare al bazinului pontic ce ar putea fi o sursă serioasă de îngrijorare pentru actorii internaționali. Astfel, conform ultimelor estimări: „Dacă în Estul Ucrainei gradul de militarizare și înarmare depășește fără nici un efort totalul trupelor și armamentului pe care-l va avea între flancul Estic al Alianței, după măsurile de reasigurare și ridicarea bugetelor statelor din regiune la 2% din PIB, Crimeea s-a transformat într-un adevărat port-avion capabil să proiecteze forța în întreaga Marea Neagră precum și în Mediterana, dezechilibrând fundamental raportul de forțe din regiune”⁴¹. În acest context, considerăm că este esențial ca celelalte state costiere de la Marea Neagră să consolideze cooperarea, pentru a preveni escaladarea dezechilibrului de securitate existent.

Actualul climat internațional face ca regiunea Mării Negre să prezinte interes geostrategic atât pentru actorii regionali, cât și pentru alți actori internaționali, precum Statele Unite ale Americii sau chiar China (prezența în Marea Neagră a trei nave militare chineze la începutul lunii mai, sub pretextul participării la exerciții navale comune cu Rusia ar putea fi un exemplu în acest sens). Regiunea Mării Negre se află la intersecția a trei complexe regionale de securitate (unul orientat în jurul UE – NATO, al doilea reprezentat de Rusia și statele ex-sovietice și cel de-al treilea cu centrul în Orientul Mijlociu), existând mai multe state care și-au manifestat dorința de a domina zona sau de a o include în sfera lor de influență. Din acest punct de vedere, considerăm că, în prezent, regiunea Mării Negre este multipolară, deoarece „nicio putere nu poate reclama hegemonia”⁴² fără a stârni eforturile

comune ale celorlalte state pentru a contrabalansa această tendință.

Din pricina intereselor adeseori divergente ale actorilor care își manifestă influența la Marea Neagră, regiunea reprezintă în continuare un spațiu nu numai al cooperării, ci și al competiției, această rivalitate manifestându-se în plan economic, politic/ideologic, precum și, așa cum au demonstrat evenimentele din Ucraina, militar. Relațiile dintre statele din regiunea Mării Negre rămân în continuare complexe și, pe alocuri, tensionate, iar stabilitatea regională se află într-un echilibru precar din cauza ambițiilor militare rusești în Crimeea și Ucraina.

În această rețea complicată a relațiilor de putere, de cooperare și de competiție la Marea Neagră, Uniunea Europeană încearcă, prin multiple inițiative, să construiască o vecinătate estică prosperă și democratică, bazată pe valori europene, pentru a-și putea asigura securitatea la frontiera estică. Deși acțiunile Uniunii Europene în regiunea Mării Negre au avut un oarecare succes în ceea ce privește cooperarea economică la nivel regional, per ansamblu, tensiunile prevalează în regiune, iar Marea Neagră rămâne, în ciuda eforturilor de democratizare, un areal al rivalităților istorice și o zonă a conflictelor recurente. Actualul climat de securitate arată că regiunea Mării Negre se află încă departe de ambiția Uniunii Europene de a construi aici o comunitate a cooperării și securității. Cum vor reconfigura evenimentele din Ucraina și acțiunile Rusiei în regiune planurile UE și NATO pentru securitate regională la frontiera de est rămâne o problemă aflată în dezbatere, fiind încă incert dacă inițiativele recente ale celor două entități de revizuire a politicilor de apărare și securitate vor avea efectul scontat de a asigura securitatea și stabilitatea pe termen lung.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 Marius Hanganu, Gigi-Cristinel Uce, *Terorismul*

naval și implicarea forțelor navale române în combaterea lui, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2012, p. 56.

2 Dan Dungaci, *Geopolitică și securitate la Marea Neagră – opțiunile strategice ale României și Moldovei*, p.13, <http://leader.viitorul.org/public/507/ro/DanDungaci06.pdf>, accesat la 30.03.2015.

3 *Ibidem*, p. 14.

4 Alexandros Petersen, *Black Sea Security: the NATO Imperative*, <http://www.wilsoncenter.org/publication/black-sea-security-the-nato-imperative>, accesat la 23.03.2015.

5 *Istanbul Summit Communiqué- Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council*, <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm>, accesat la 23.03.2015.

6 *Wales Summit Declaration – Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales*, http://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_112964.htm, accesat la 29.03.2014.

7 Alexandru Danilov, *Actualele dileme ale strategiei navale ruse în regiunea Mării Negre*, http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/actualele-dileme-ale-strategiei-navale-ruse-n-regiunea-m-rii-negre, accesat la 20.03.2015.

8 *Ibidem*.

9 Ilie Bădescu, Lucian Dumitrescu, Veronica Dumitrașcu, *Geopolitica noului imperialism*, București, Mica Valahie, 2010, p. 314.

10 Alexandru Danilov, *op. cit.*

11 Iuliana Enache, *Rusia: Bucureștiul sacrifică stabilitatea regională de dragul SUA*, știre publicată de agenția Mediafax și preluată de site-ul ziare.com, <http://www.ziare.com/international/rusia/rusia-bucurestiul-sacrificastabilitatea-regionala-de-dragul-sua-1357329>, accesat la 19.04.2015.

12 Ognyan Minchev, *Interese și strategii fundamentale pentru regiunea Mării Negre în Monitor Strategic*, nr. 3-4/2006, revistă editată de Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, București, 2006, p. 12

13 *Ibidem*, p. 18.

14 STRATFOR, *As Russia Weakens, Turkey Grows Assertive*, <https://www.stratfor.com/analysis/russia-weakens-turkey-grows-assertive>, accesat la 20.04.2015.

15 *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Black Sea Synergy – a New Regional Cooperation Initiative*, COM (2007) 160 final, Bruxelles, 11.04.2007, p. 2, http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com07_160_en.pdf, accesat la 23.03.2015.

16 *Ibidem*, p. 3.

17 *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Report on the First Year of Implementation of the Black Sea Synergy*, COM(2008) 391 final, Bruxelles, 19.06.2008, p. 2, http://eeas.europa.eu/blacksea/doc/com08_391_en.pdf, accesat la 23.03.2015.

18 *Ibidem*, p. 7.

19 *Joint Staff Working Document. Black Sea Synergy: review of a regional cooperation initiative*, SWD(2015) 6 final, Bruxelles, 20.01.2015, p. 1, http://eeas.europa.eu/blacksea/doc/swd_2015_6_f1_joint_staff_working_paper_en.pdf, accesat la 23.03.2015.

20 *Ibidem*, p. 10.

21 Traian Ungureanu (raportor), *Raport referitor la o strategie UE pentru Marea Neagră (2010/2087(INI))*,

Parlamentul European, Comisia pentru Afaceri Externe, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0378+0+DOC+XML+V0//RO>, accesat la 23.03.2015.

22 *Ibidem*.

23 *Brainstorming Event between Bulgarian and Romanian Authorities on Maritime Affairs and Fisheries in the Black Sea, Brussels 14 October 2011, Conclusions of the Meeting*, http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/events/2011/10/documents/conclusions_en.pdf, accesat la 30.03.2015

24 *Black Sea Basin Joint Operational Programme 2007-2013, Black Sea Cross Border Cooperation, Final Version, November 2007*, p. 5, http://www.fonduri-structurale.ro/Document_Files/transfrontaliera/00000041/3fxy6_Summary%20of%20the%20programme.doc, accesat la 03.05.2015.

25 *Black Sea Basin ENI CBC 2014-2020 ,DRAFT 5, November 2014*, p. 10, http://www.blacksea-cbc.net/index.php/eng/content/download/23158/610352/file/BSB%20ENI%20CBC%2020142020_second%20draft%20strategy_Nov%202014.pdf, accesat la 29.03.2015.

26 http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/sea_basins/black_sea/black-sea-horizon_en.htm, accesat la 03.04.2015.

27 Dr. Iulia Monica Oehler-Șincai, *Uniunea Europeană – Parteneriatul estic: comentarii pe marginea celui de-al treilea summit*, Institutul de Economie Mondială, 2013, <http://www.iem.ro/ro/articole-euroinfo/596-uniunea-european-parteneriatul-estic-comentarii-pe-marginea-celui-de-al-treilea-summit>, accesat la 20.04.2015.

28 *Ibidem*.

29 *Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit, Vilnius, 28-29 November 2013, Eastern Partnership: the way ahead*, 17130/13 (OR. en) PRESSE 516, Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 29 noiembrie 2013, p. 7, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-17130-2013-INIT/en/pdf>, accesat la 30.03.2015.

30 *Ibidem*, pp. 4-5.

31 *Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit (Riga, 21-22 May 2015)*, <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/05/21-22/>, accesat la 01.06.2015.

32 *Ibidem*.

33 Ognyan Minchev, *op. cit.*, p. 12.

34 *Ibidem*, p. 13.

35 *Joint Consultation Paper – Towards a New European Neighbourhood Policy*, JOIN(2015) 6 final, Bruxelles, 04.03.2015, p. 3, <http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/consultation/consultation.pdf>, accesat la 03.04.2015.

36 Stanislav Secrieru, *Keep the Eyes Wide Open: EU in Moldova*, Policy Brief 26, Centrul Român de Politici Europene, București, februarie 2014, p. 2.

37 Sorin Vicol, *Geopolitică și geostrategie în Regiunea Extinsă a Mării Negre*, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2008, p. 59.

38 Gheorghe Calopăreanu, *Implicații de securitate ale extinderii NATO și UE la Marea Neagră*, în Revista *Impact Strategic*, nr 1(38)/2011, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011, p. 65.

39 Gheorghe Petria, *Activitățile de cooperare militară internațională ale forțelor navale Române*, în *Gândirea Militară Românească*, nr. 1, editată de Statul Major al Armatei Române, București, 2008, p. 95.

40 Marius Hanganu, Cornel Marinescu, Ion Chiorcea, *Interesele României la Dunăre și Marea Neagră*, Editura Universității de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 21.

41 Iulian Chifu, *Pulsul planetei. Portavionul Crimeea: militarizarea Mării Negre și proiecția forței ruse împotriva NATO*, <http://www.evz.ro/pulsul-planetei-portavionul-crimeea-militarizarea-marii-negre-si-proiectia-forței-ruse-impotriva-nato.html>, accesat la 12.05.2015.

42 Carol Weaver, *The Politics of the Black Sea Region: EU Neighbourhood, Conflict Zone or Future Security Community?*, Ashgate Publishing, UK, October 2013, p. 77.

BIBLIOGRAFIE

Black Sea Basin ENI CBC 2014-2020 ,DRAFT 5, November 2014, http://www.blackseabc.net/index.php/eng/content/download/23158/610352/file/BSB%20ENI%20CBC%2020142020_second%20draft%20strategy_Nov%202014.pdf, accesat la 29.03.2015.

Black Sea Basin Joint Operational Programme 2007-2013, Black Sea Cross Border Cooperation, Final Version, November 2007, http://www.fonduri-structurale.ro/Document_Files/transfrontaliera/00000041/3fxy6_Summary%20of%20the%20programme.doc, accesat la 03.05.2015.

Brainstorming Event between Bulgarian and Romanian Authorities on Maritime Affairs and Fisheries in the Black Sea, Brussels 14 October 2011, Conclusions of the Meeting, disponibil la adresa http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/events/2011/10/documents/conclusions_en.pdf, accesat la 30.03.2015.

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Black Sea Synergy – a New Regional Cooperation Initiative, COM (2007) 160 final, Bruxelles, 11.04.2007, disponibil la adresa http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com07_160_en.pdf, accesat la 23.03.2015.

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Report on the First Year of Implementation of the Black Sea Synergy, COM(2008) 391 final, Bruxelles, 19.06.2008, disponibil la adresa http://eeas.europa.eu/blacksea/doc/com08_391_en.pdf, accesat la 23.03.2015.

Istanbul Summit Communiqué- Issued by the

Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council, <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm>, accesat la 23.03.2015.

Joint Consultation Paper – Towards a New European Neighbourhood Policy, JOIN(2015) 6 final, Bruxelles, 04.03.2015, <http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/consultation/consultation.pdf>, accesat la 03.04.2015.

Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit, Vilnius, 28-29 November 2013, Eastern Partnership: the way ahead, 17130/13 (OR. en) PRESSE 516, Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 29 noiembrie 2013, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-17130-2013-INIT/en/pdf>, accesat la 30.03.2015.

Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit (Riga, 21-22 May 2015), <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/05/21-22/>, accesat la 01.06.2015.

Joint Staff Working Document. Black Sea Synergy: review of a regional cooperation initiative, SWD(2015) 6 final, Bruxelles, 20.01.2015, http://eeas.europa.eu/blacksea/doc/swd_2015_6_f1_joint_staff_working_paper_en.pdf, accesat la 24.03.2015.

STRATFOR, *As Russia Weakens, Turkey Grows Assertive*, <https://www.stratfor.com/analysis/russia-weakens-turkey-grows-assertive>, accesat la 20.04.2015.

Wales Summit Declaration – Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales, http://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_112964.htm, accesat la 29.03.2015.

Bădescu Ilie, Dumitrescu Lucian, Dumitrașcu Veronica, *Geopolitica noului imperialism*, Mica Valahie, București, 2010.

Calopăreanu Gheorghe, *Implicații de securitate ale extinderii NATO și UE la Marea Neagră în Impact Strategic*, nr 1(38)/2011, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011.

Chifu Iulian, *Pulsul planetei. Portavionul Crimeea: militarizarea Mării Negre și proiecția forței ruse împotriva NATO*, <http://www.evz.ro/pulsul-planetei-portavionul-crimeea-militarizarea-marii-negre-si-proiectia-forței-ruse-impotriva-nato.html>, accesat la 12.05.2015.

Danilov Alexandru, *Actualele dileme ale*

strategiei navale ruse în regiunea Mării Negre, http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/actualele-dileme-ale-strategiei-navale-ruse-n-regiunea-marii-negre, accesat la 20.03.2015.

Dungaciu Dan, *Geopolitică și securitate la Marea Neagră – opțiunile strategice ale României și Moldovei*, <http://leader.viitorul.org/public/507/ro/DanDungaciu06.pdf>, accesat la 30.03.2015.

Enache Iuliana, *Rusia: Bucureștiul sacrifică stabilitatea regională de dragul SUA*, știre publicată de agenția MEDIAFAX și preluată de site-ul ziare.com, <http://www.ziare.com/international/rusia/rusia-bucurestiul-sacrifica-stabilitatea-regionala-de-dragul-sua-1357329>, accesat la 19.04.2015.

Hanganu Marius, Marinescu Cornel, Chiorcea Ion *Interesele României la Dunăre și Marea Neagră*, Editura Universității de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Hanganu Marius, Uce Gigi-Cristinel, *Terorismul naval și implicarea forțelor navale române în combaterea lui*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2012.

Minchev Ognyan, *Interese și strategii fundamentale pentru regiunea Mării Negre în Monitor Strategic*, nr. 3-4/2006, revistă editată de Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, București, 2006.

Dr. Oehler-Șincai Iulia Monica, *Uniunea Europeană – Parteneriatul estic: comentarii pe marginea celui de-al treilea summit*, Institutul

de Economie Mondială, 2013, <http://www.iem.ro/ro/articole-euroinfo/596-uniunea-european-parteneriatul-estic-comentarii-pe-marginea-celui-de-al-treilea-summit>, accesat la 20.04.2015.

Petersen Alexandros, *Black Sea Security: the NATO Imperative*, <http://www.wilsoncenter.org/publication/black-sea-security-the-nato-imperative>, accesat la 23.03.2015.

Petria Gheorghe, *Activitățile de cooperare militară internațională ale forțelor navale Române*, în *Revista Gândirea Militară Românească*, nr.1, Editată de Statul Major al Armatei Române, București, 2008.

Secieru Stanislav, *Keep the Eyes Wide Open: EU in Moldova*, Policy Brief 26, Centrul Român de Politici Europene, București, februarie 2014.

Ungureanu Traian (raportor), *Raport referitor la o strategie UE pentru Marea Neagră (2010/2087(INI))*, Parlamentul European, Comisia pentru Afaceri Externe, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0378+0+DOC+XML+V0//RO>, accesat la 23.03.2015.

Vicol Sorin, *Geopolitică și geostrategie în Regiunea Extinsă a Mării Negre*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2008.

Weaver Carol, *The Politics of the Black Sea Region: EU Neighbourhood, Conflict Zone or Future Security Community?*, Ashgate Publishing, UK, october 2013.

SECURITATEA ENERGETICĂ ȘI CORIDOARELE ENERGETICE DIN BALCANI

ENERGY SECURITY AND ENERGY CORRIDORS IN THE BALCANS

Drd. Anca Ioana STĂNIȘTEANU*

Problemele legate de energie, de multe ori, servesc drept o cauză pentru a provoca conflicte mai ample și a pune în pericol statele și chiar securitatea globală sau regională. Zona Peninsulei Balcanice este un loc de întâlnire pentru interesele majorității actorilor geopolitici. Capacitatea statelor din regiune de a-și recunoaște interesele reciproce și de a urmări realizarea lor în comun poate neutraliza, în mare măsură, tendințele marilor puteri de a-și urmări propriile interese, prin folosirea actorilor locali în mod individual. O abordare comună din partea statelor din regiune ar putea modifica modul în care marile puteri tratează interesele lor.

The energy-connected problems are often causing major conflicts, putting in danger states and even global and regional security. The Balkan Peninsula is a place where the interests of the main geopolitical actors collide. If the states in the area manage to mutually recognize their interests and work to fulfill them together, they will manage to neutralize to some extent the tendency of great powers to pursue their interests on the expense of local actors. A common approach of states in the region could alter the way in which great powers treat their interests.

Cuvinte-cheie: actori statali; rezervă de energie; interese statale; geoenergie; geopolitică.

Keywords: state actors; energy supply; state interests; geoenergy; geopolitics.

Preambul

Dezvoltarea economică, și implicit securitatea economică, este dependentă de resursele naturale care permit statelor lumii să-și asigure integral sau într-o proporție semnificativă necesitățile de consum.

Din acest punct de vedere, foarte mulți specialiști care studiază și analizează „fenomenul” securității, apreciază că securitatea economică¹ are o serie de componente, cum ar fi: *securitatea alimentară, securitatea financiară, securitatea resurselor, securitatea comerțului, securitatea bunurilor și serviciilor și nu în ultimul rând securitatea energetică*. Atingerea unui anumit nivel de securitate depinde de capacitatea statului de a agrega resursele la nivel intern și de a câștiga sau a-și menține accesul la resursele economice

externe. O parte dintre specialiști susțin că *securitatea energetică este chiar o componentă a securității naționale*².

Dezbaterea asupra securității energetice nu se mai poate centra doar pe dimensiunea economică. Asigurarea securității energetice, implică astăzi, mai mult decât în trecut, corelații cu aspectele politice și militare ale securității în ansamblul său.

Starea de securitate energetică presupune depășirea unor vulnerabilități, pericole, amenințări și riscuri pe o arenă internațională aflată în tranziție de la lumea bipolară spre o nouă fizionomie a sistemului relațiilor internaționale.

Așadar, se observă că securitatea energetică se află la întretărirea tuturor dimensiunilor securității, întrucât realizarea ei depinde de atingerea unui anumit grad de consens politic și militar, are un impact direct asupra economiei, societății și mediului, și, nu în ultimul rând, vizează protejarea fiecărui individ uman. Problema securității

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: ai.stanisteanu@gmail.com

energetice se pune în aceiași termeni ca și cea a securității internaționale: securitatea unui actor poate însemna insecuritatea altuia.

Conceptul de securitate energetică

Securitatea energetică este un concept multidimensional și puternic circumstanțializat, care a evoluat în decursul istoriei atât din punct de vedere al subiectului, inițial fiind un concept atașat numai petrolului, extinzându-se treptat și asupra gazelor naturale și energiei electrice, cât și al ariei de semnificații, de la aprovizionarea fizică către toate fazele aferente lanțului energetic.

Dincolo de toate acestea, orice definiție a securității energetice include termenii „risc” și „nesiguranță”, iar întreruperile în aprovizionare suscită cea mai stringentă preocupare legată de această temă. În această notă se încadrează și documentele de profil ale Uniunii Europene, care prevăd pentru securitatea energetică definiții bazate pe riscul întreruperii în aprovizionare, risc care poate fi generat de catastrofe naturale sau amenințări teroriste³.

Pentru cei mai mulți specialiști, securitatea energetică înseamnă să fii asigurat din punct de vedere al surselor, al controlului rutelor și distribuției și al alternativelor. În general, conceptul este definit ca „resurse sigure la un preț rezonabil”⁴, cu alte cuvinte înglobează o problemă mult mai amplă decât triumful securității a aprovizionării-sustenabilitate-competitivitate.

Așadar, existența resurselor suficiente și disponibile reprezintă o condiție imperios necesară realizării securității energetice.

Fără îndoială că orice întrerupere mai îndelungată a alimentării cu energie dăunează semnificativ asupra creșterii economice, stabilității politice și prosperității cetățenilor unei națiuni. Prin urmare, securitatea energetică vizează, în principal, următoarele dimensiuni: asigurarea unor surse (locuri) alternative de aprovizionare, identificarea unor rute energetice alternative de transport, securizarea surselor și rutelor existente și creșterea ponderii energiilor alternative în consumul intern. Însă, realitățile epocii actuale au demonstrat că marii consumatori ar trebui să renunțe la utopia independenței energetice și să accepte interdependența energetică⁵.

Viziunea asupra securității energetice depinde în mare măsură de contextul regional și global și

de poziția ocupată în circuitul economic. Astfel, consumatorii și industriile energofage doresc prețuri rezonabile și se tem de întreruperi ale aprovizionării. Țările mari producătoare de petrol consideră securitatea cererii și securitatea veniturilor părți esențiale ale oricărei discuții despre securitatea energetică. Companiile de petrol și gaze afirmă că accesul la noi rezerve, abilitatea de a dezvolta o nouă infrastructură și regimuri de investiții stabile sunt elemente critice în procesul de asigurare a securității energetice. Țările în dezvoltare sunt vital interesate de capacitatea de a plăti pentru resursele necesare dezvoltării economice și de șocurile în balanța de plăți. Companiile puternice sunt preocupate de integritatea întregii rețele. Atenția factorilor de decizie este îndreptată asupra riscurilor de subminare a aprovizionării și securității infrastructurii, datorită terorismului, conflictelor sau dezastrelor naturale. De asemenea, factorii politici și economici sunt foarte atenți la mărimea capacității excedentare, rezervelor strategice și surplusul de infrastructură. Prin urmare, de-a lungul circuitului economic, prețurile și diversitatea surselor de aprovizionare reprezintă componente critice ale securității energetice.

Un loc distinct în relația dintre producător și consumator începe să-l ocupe intermediarul, adică statul pe teritoriul căruia tranzitează vectorul energiei. Intermediarul urmărește consolidarea avantajelor economice oferite de tranzit, dar, în același timp, și consacrarea avantajelor în sistemul politic al relațiilor internaționale. Nu este exclus ca, în viitor, în rol de intermediar să intre și unități administrativ-teritoriale ale statelor de tranzit. Într-o perspectivă optimistă, relațiile producător-intermediar-consumator ar putea genera interdependențe ce ar constitui un suport solid pentru soluții care să întărească securitatea.

Fiecare „verigă” al lanțului deținător-exploatator-producător-transportator-distribuitoare-consumator este interesată să-și apere și promoveze propriile interese, pentru a-și maximiza, astfel, rezultatele.

Marii actori ai scenei energetice au percepții diferite asupra securității energetice. Pentru SUA, termenul înseamnă, în primul rând, reducerea dependenței față de resursele din Golful Persic. Europa poate avea securitate energetică doar în condițiile în care Federația Rusă se obligă să asigure hidrocarburile necesare, în timp ce Federația Rusă înțelege prin aceasta acces la piețele occidentale.

În viziunea Chinei, securitatea energetică înseamnă achiziționare și investiții în exploatarea câmpurilor energetice africane.

Ca urmare, *o primă școală de gândire* consideră securitatea energetică, în primul rând, ca o problemă economică⁶. Ea vizează dependența cât mai redusă de importurile energetice externe prin producerea, pe plan intern, a energiei necesare, identificarea unor surse și rute alternative de aprovizionare, precum și a unor surse alternative de energie. Această abordare, proprie UE, are meritul incontestabil al instituirii unui teren predictibil în ceea ce privește investițiile în sectorul energetic, deschiderea și transparența pieței energetice, accesul nediscriminator la rețelele de transport al energiei, inclusiv cele de tranzit, convergența politicilor și legislației în domeniul energetic, asigurarea standardelor de mediu și a eficienței energetice, prin reducerea consumului resurselor neregenerabile de energie și promovarea utilizării în mai mare măsură a resurselor regenerabile. Focalizată, însă, aproape exclusiv pe rolul forțelor pieței, această abordare se interesează doar secundar și tangențial de problematica vitală a securității rețelelor energetice și poate conduce chiar la o serie de anomalii economice, ca și în cazul României, care a ajuns să cumpere gaz rusesc pentru a produce energie electrică.

O a doua școală de gândire vede în securitatea energetică nu doar o problemă economică, ci una mult mai complexă, cu implicații politico-militare⁷. Această abordare, proprie SUA și, în mai mică măsură a NATO, recunoaște importanța identificării unor surse și rute alternative de aprovizionare cu energie neregenerabilă (petrol și gaze naturale), dar pune un accent deosebit pe protecția rutelor, actuale și potențiale, de aprovizionare cu aceasta. Această abordare prezintă avantajul de a oferi răspunsuri credibile la cel puțin două dintre provocările majore cu care se confruntă securitatea energetică: posibilitatea unor atacuri teroriste asupra surselor de aprovizionare și rețelelor de transport și faptul că regiunile ce dețin marea majoritate a resurselor energetice sunt nesigure, marcate de instabilitate, urmare a unor dispute teritoriale, lupte ale etnicilor separatiști și ciocniri ale diverselor facțiuni politice. Ea riscă, însă, să potențeze militarizarea crescândă a geopoliticii conductelor din ultima perioadă și, pe cale de consecință, să conducă la sporirea potențialului de conflict dintre principalii săi actori.

În sfârșit, *o a treia școală de gândire*, aflată încă în stadiul incipient al dezvoltării sale, dar care câștigă treptat tot mai mult teren atât în SUA, cât și în UE, concepe securitatea energetică ca parte a unui sistem comprehensiv de asigurare a ceea ce se numește protecția infrastructurilor critice⁸.

Infrastructurile critice sunt acele facilități, rețele, servicii și bunuri, fizice și ale tehnologiei informatice, a căror funcționare, întreruptă sau în caz de distrugere, poate să aibă un serios impact asupra securității unei țări, funcționării efective a guvernului și/sau asupra siguranței, bunăstării economice, precum și a stării de sănătate a locuitorilor săi⁹.

Această a treia perspectivă, multidimensională, oferă cel puțin trei avantaje în raport cu celelalte două.

Astfel, în primul rând, ea concepe securitatea energetică nu în izolare față de celelalte componente ale infrastructurilor critice, ci, dimpotrivă, ca un sistem interdependent, corelat cu acestea. Mai precis, ea permite ca sistemele energetice să poată fi concepute ca sisteme integrate cu cele ale tehnologiei informatice.

În al doilea rând, ea acoperă întreaga plajă a posibilelor cauze ale producerii unor disfuncționalități în asigurarea securității energetice atât atacurile teroriste, pirateria, disputele etnice și teritoriale, războaiele civile și alte confruntări între facțiuni politice rivale, cât și dezastrele naturale (inundații, cutremure, uragane, tsunami și alte fenomene extreme) sau artificiale (accidente nucleare, erori umane de management).

În al treilea, dar nu ultimul rând, ea oferă o viziune neutră din punct de vedere ideologic asupra securității energetice, eliberată de fundamentalismul neoliberal al primei și de realismul cu tentă militarist-belicoasă al celei de a doua.

Ar fi, însă, o greșală să abordăm protecția infrastructurilor critice ca sistem de sisteme (sistem al unor sisteme interconectate între ele) dintr-o perspectivă triumfalistă. Dezvoltarea domeniului, cu toate implicațiile sale practice, este abia la început. Există încă multe întrebări care își așteaptă de abia de acum încolo răspunsuri consensuale adecvate, dintre care menționez:

- *Care sunt amenințările cele mai importante la adresa securității energetice în prezent și la ce tipuri de atacuri ne putem aștepta în viitorul previzibil?*

- Care dintre aceste amenințări au caracter național și care unul transfrontalier?

- Pe ce criterii (întreruperea unui serviciu, capacitățile diminuate de furnizare a acestuia, beneficiarii săi etc.) decidem care este nivelul adecvat de protecție al unei infrastructuri critice?

- Cum stabilim ordinea de prioritate a protecției acestora?

- Este necesară implicarea exclusivă a operatorilor publici sau și a celor privați?

- Cum putem forja un parteneriat public-privat eficient în protejarea infrastructurilor critice?

Securitatea energetică este adesea percepută ca o „umbrelă” ce acoperă multe preocupări legate de energie, creștere economică și putere politică. Ca dimensiuni ale securității energetice, distincte, dar totodată suprapuse, experții Centrului german de Cercetare Politică Aplicată¹⁰ identifică:

- *dimensiunea politicii interne*, ce se referă la: investiții în întreținerea și dezvoltarea infrastructurii energetice, intervenția în caz de urgență energetică, sporirea eficienței energetice, orientarea mixului energetic spre energiile alternative;

- *dimensiunea economică* vizează: reguli clare de funcționare a piețelor, contracte pe termen lung, diversificarea surselor și rutelor, inovarea tehnologică în domeniul energetic;

- *dimensiunea geopolitică* are în vedere: acțiuni concertate de securizare a comerțului internațional cu mărfuri energetice, adoptarea unui cadru legal global în domeniul serviciilor energetice transnaționale, precum Energy Charter Treaty din 1994; tendința de renaționalizare a depozitelor, infrastructurii și corporațiilor energetice; necesitatea unor concepte strategice și abordări de ansamblu, în special în relația cu statele fragile;

- *dimensiunea politicii de securitate* este focalizată pe cooperarea strânsă cu statele vulnerabile la atacuri teroriste asupra infrastructurilor sau piraterie, inclusiv prin schimb de informații, instruire și dezbateri asupra bunelor practici. Statele industrializate mari consumatoare de resurse energetice, direct sau prin intermediul UE sau NATO, ar trebui să-și extindă angajamentul și în sfera capacităților de management al riscului, răspunsul la crize și pregătirea forțelor militare și de poliție.

Aceste dimensiuni interdependente reprezintă elemente cheie ale procesului de stabilizare și securizare a aprovizionării cu resurse energetice.

Dacă vor fi adoptate din timp măsuri multilaterale adecvate, impactul negativ al unei eventuale crize energetice ar putea fi atenuat considerabil. Un concept sustenabil de securitate energetică trebuie să aducă împreună toate aceste dimensiuni, pornind de la aspectele economice și politice până la întregul spectru de instrumente „soft” și „hard” ale securității.

În opinia mea, trebuie adăugată o a cincea dimensiune, cea *militară*, care începe să devină o componentă independentă a securității energetice, în afara celei geopolitice. Ea se manifestă pe plan intern în politicile de apărare ale celor mai importanți actori ai pieței energetice, care urmăresc, în ultimă instanță, folosirea mijloacelor militare pentru menținerea pozițiilor avantajoase. În cadrul programelor lor militare, SUA își propun crearea capacităților de proiecție a forței la nivel global, Rusia își perfecționează arsenalul nuclear ca garanție a inviolabilității teritoriului, statele din Orientul Mijlociu și Venezuela sunt cele care achiziționează cele mai mari cantități de armament, Iranul își susține controversatul program nuclear, China și India dezvoltă programe militare cu efecte imprevizibile într-un viitor apropiat etc.

Desigur că securitatea energetică nu este amenințată doar de terorism, tulburări politice, conflicte armate, piraterie, ci este vulnerabilă și la uragane, inundații, cutremure sau la distrugerii provocate de „mâna omului”. De exemplu, o explozie produsă pe un câmp petrolifer din China va determina guvernul chinez să cumpere mai mult petrol, ceea ce va duce la creșterea prețului internațional al petrolului și, implicit, al benzinei în SUA. Așa cum afirma și senatorul american Dick Lugar¹¹, securitatea energetică este pusă în pericol de șase mari provocări ale secolului al XXI-lea: scurtcircuitări ale fluxurilor de aprovizionare; natura finită a resurselor energetice; folosirea energiei ca instrument de presiune; utilizarea veniturilor din energie pentru susținerea regimurilor nedemocratice; transformările globale ale climei; costurile mari ale energiei pentru țările în dezvoltare.

Prin urmare, securitatea energetică trebuie să țină cont de provocările pe care le aduce cu sine procesul de globalizare, orice disfuncționalitate sau vulnerabilitate dintr-o parte a mapamondului (a unei surse energetice) afectând consumatorii din întreaga lume, fiind conștienți de faptul că „energia

reprezintă condiția sine qua non pentru exercitarea puterii în economia politică internațională și că nici bogăția sau securitatea nu pot fi realizate fără o aprovizionare sigură cu energie”¹².

Coridoare energetice pe rute balcanice

Uniunea Europeană, mare consumator de energie, continuă să aibă pe piața globală o poziție cu adevărat vulnerabilă. Dependența de resursele energetice din Federația Rusă și accentuarea riscului energetic pe măsură ce economia se dezvoltă, preocupă autoritățile de la Bruxelles la cel mai înalt nivel. Pe de o parte, politica energetică europeană a fost adaptată permanent la noile realități geopolitice, geoeconomice și geostrategice în scopul aprovizionării cu energie la prețuri accesibile, promovării eficienței energetice și protecției mediului, iar pe de altă parte, interesele statelor membre în domeniul energetic și întârzierea aplicării strategiilor și planurilor de acțiune europene subminează procesul de asigurare cu energie sustenabilă, competitivă și sigură.

În această ecuație, securitatea energetică a României ca țară membră a Uniunii Europene și parte importantă a Regiunii Mării Negre, depinde în mare măsură de cooperarea economică, de un parteneriat strategic și energetic solid între UE și Rusia. De asemenea, devine extrem de important ca țara noastră să-și valorifice la maxim avantajele geostrategice, potențialul energetic și nu în ultimul rând posibilitatea de a deveni un important coridor de tranzit dinspre producătorii răsăriteni spre consumatorii occidentali.

Asigurarea securității statului trebuie să se întemeieze primordial pe securitatea individului, iar interesele de securitate ale statului să fie în concordanță cu interesele de securitate ale cetățenilor. În acest context, condițiile de securitate cerute de populație pentru bunăstarea sa, față de care statul are responsabilitatea de a se asigura că sunt satisfăcute, se întemeiază mai ales pe cele de natură economică.

În economia de astăzi, energia curată și fiabilă este un lux rezervat numai celor mai bogate națiuni. În țările care se luptă cu o creștere demografică fără precedent, căutarea securității energetice este rareori echivalentă cu un salt către o tehnologie sofisticată și nepoluantă. Aceste națiuni tind, în schimb, să adopte cea mai ușoară, mai rapidă și mai ieftină cale posibilă – ceea ce, de obicei, înseamnă

tehnologii învechite, de proastă calitate și extrem de poluante¹³.

Până unde vor merge națiunile pentru a câștiga accesul la petrol este imposibil de spus, însă este foarte probabil că securitatea energetică va deveni cel mai nou pretext al conflictelor geopolitice, mai ales, în situația în care dezideratul referitor la „soluționarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale” este, și credem că va mai fi, doar un principiu al dreptului și al relațiilor internaționale.

Problemele legate de energie de multe ori servesc drept o cauză pentru a provoca conflicte mai ample și pune în pericol statele și chiar securitatea globală sau regională. Zona Peninsulei Balcanice este un loc de întâlnire pentru interesele majorității actorilor geopolitici. Capacitatea statelor din regiune de a-și recunoaște interesele reciproce și de a urmări realizarea lor în comun poate neutraliza în mare măsură tendințele marilor puteri de a urmări propriile interese prin folosirea actorilor locali în mod individual. O abordare comună din partea statelor din regiune ar putea modifica modul în care marile puteri tratează interesele lor.

În afară de interesele statelor balcanice, energia, interesele politice și de securitate ale marilor puteri – cum ar fi: SUA, UE și Federația Rusă – se întâlnesc în acest spațiu geografic. Securitatea energetică apare ca unul dintre cele mai importante subiecte de securitate astăzi. Concepte precum securitatea energetică, diplomație energetică și geo-energie au ajuns deja în prim-plan atât discursul public politic, cât și diplomatic.

În trecut se aprecia, cu privire la poziția regiunii, că drumul de la Europa spre Asia trece prin Balcani; astăzi ar putea să fie înlocuită cu o observație mai adecvată: drumul din Asia în Europa conduce prin Balcani. Rezervele de energie semnificative în Eurasia, pe de o parte, și creșterea cererii de combustibili primari, pe de altă parte, au plasat din nou coridorul de tranzit balcanic în centrul evenimentelor geopolitice. Anterior văzute ca zone tampon între cele două blocuri ideologice Est și Vest, statele din Balcani au acum noi atribute de definire geostrategică, ce figurează în coridoarele de tranzit pentru fluxurile energetice din Asia Centrală și din Rusia.

În același timp, prin accesarea în procesul de integrare în UE, statele balcanice devin membri ai unui spațiu energetic comun și astfel se integrează în piața internă a energiei a UE. Prin aderarea la

procesul de asociere, statele își iau, de asemenea, obligația de aplicare a reglementărilor UE în domeniul gazelor și energiei electrice. Acest lucru înseamnă că, în regiunea Balcanilor, politica energetică rusă se intersectează cu cea a UE. Prin urmare, pentru ambii actori, spațiul de tranzit este o prioritate. În cazul Rusiei este o chestiune de a găsi o alternativă la dependența excesivă (aproape 80%), privind tranzitul prin Ucraina și, parțial, Belarus, în timp ce UE încearcă să reducă dependența de gazul rusesc (aproximativ 25% consum și 40% din importurile de gaze), și de a crea căi de aprovizionare care sunt independente de Rusia.

Concluzia inevitabilă atunci când vine vorba despre statele din Balcani este necesitatea gasirii unui compromis în ceea ce privește interesele geostrategice la nivel regional, iar acesta ar trebui să fie rezultatul cooperării reciproce constructive, bazat tocmai pe platforma de energie.

Înainte de toate, este necesar de a vedea dacă un concept energetic regional este posibil, având în vedere interesul marilor puteri. Acceptarea faptului că accesul la resursele energetice în condițiile de astăzi este practic fundamentul unei strategii pe termen lung, se poate observa că legarea regională a Balcanilor, regiunea Mării Negre și Caucaz este extrem de importantă pentru toți actorii implicați. Condițiile curente pentru integrarea regională puternică nu sunt favorabile din cauza tensiunilor etnice existente. Cu toate acestea, de astfel de legături ar beneficia nu doar statele din Balcani și Caucaz, dar și marile puteri – importatori și exportatori de energie – care încearcă să găsească o soluție de compromis pentru agendele lor energetice. O astfel de cooperare energetică în regiune ar putea lua locul competiției conductelor de gaz și petrol, printr-o politică energetică coerentă, bazată pe un echilibru economic și de securitate. Deși un astfel de aranjament complex ar necesita un compromis între marile puteri – înainte de toate SUA, UE și Rusia – bazele ar putea fi găsite în cadrul inițiativelor subregionale, pe care statele din regiune ar trebui să le lanseze și să le realizeze, în conformitate cu politicile lor publice în domeniul energetic. De fapt, critica exprimată în această lucrare se referă tocmai la această lipsă a unor strategii energetice naționale.

Statele din regiune ar trebui să își armonizeze integrarea sectorială cu UE, alternativa ce ar putea contribui la stabilizarea energetică a regiunii și chiar la stabilitatea generală. Niciuna dintre

opțiunile existente nu este a priori bună sau rea; toate ar trebui privite în contextul relațiilor curente dintre marile puteri, precum și a intereselor statelor balcanice în sine.

Beneficiile concrete ale extinderii și conectării subcomplexelor energetice emergente într-un întreg ar trebui să fie următoarele:

- 1) reducerea costurilor externe în sectorul energetic;
- 2) creșterea eficienței producției de energie, conversie, transport, distribuție și utilizare;
- 3) reducerea costurilor de transport, în importul de surse de energie de calitate;
- 4) securitatea îmbunătățită a aprovizionării cu energie;
- 5) reducerea sărăciei energetice;
- 6) creșterea competitivității pe piața de energie, promovarea investițiilor în regiune;
- 7) stabilitatea crescută a regiunii.

Astfel, poziția strategică a țărilor din Balcani de a dobândi o dimensiune adăugată – o continuare a rolului intermediar în relațiile dintre marile puteri, în loc de rolul lor anterior, de zid între Est și Vest. Ca o continuare a lanțului de tranzit turc, statele balcanice ar putea juca rolul de catalizator în relațiile dintre marile puteri și ar putea anticipa eventuale noi crize în regiune. Având în vedere unele dintre problemele comune cu care se confruntă statele din Balcani, bazinul Mării Negre și Caucaz și-ar putea uni eforturile în a câștiga o poziție mai bună pe „tabla de șah” transcontinentală Eurasia, lucru ce ar ridica nivelul de securitate în regiune.

Evoluțiile viitoare din Balcani vor arăta dacă domeniul geopolitic de interese conflictuale se poate transforma într-un spațiu pentru cooperare și un factor integrator. Dimensiunea energetică din regiunea Balcanilor a cauzat multe probleme, iar rădăcinile deceniilor de instabilitate se află în modul în care au fost realizate strategiile geopolitice și geoenergetice ale actorilor globali legate de acest spațiu. În cazul în care evoluțiile actuale vor fi abordate din punctul de vedere al securității umane, cele mai multe dintre provocările de securitate existente cu care se confruntă statele balcanice vor fi rezolvate fără noi greutăți și conflicte.

Concluzii

Experiența ultimilor ani și mai ales recenta criză ce a cuprins întreg sistemul economico-financiar global, demonstrează că nu poate exista prosperitate și pace socială fără a se asigura

securitatea la toate nivelurile, inclusiv securitatea economică. Acum mai mult ca oricând atingerea unui anumit nivel de securitate economică depinde de capacitatea statului de a agrega resursele la nivel intern și de a câștiga sau a menține accesul la resursele economice externe.

Securitatea energetică, ca latură aparține a securității economice, este strâns legată de orice acțiune sau inacțiune a oricărui actor al lanțului deținător-exploatator-producător-transportator-distribuitor-consumator, legată direct sau indirect de resursele energetice, ce are scopul de a influența sau de a controla alți actori. Prin urmare, riscul de natură energetică continuă să fie o permanență cu care se confruntă orice economie dependentă de resurse energetice externe, indiferent de gradul său de dezvoltare. Interdependența continuă să fie vectorul de realizare a securității energetice. Securitatea energetică a unui actor poate însemna securitatea energetică a altor actori interconectați cu acesta.

Întreaga dezbatere și problematică privind securitatea energetică sau bătălia pentru energie actuală și, probabil, viitoare nu este decât o consecință a omniprezenței guvernelor în exploatarea și în controlul resurselor naturale. Ideal ar fi ca energia să nu fie altceva decât un bun comercializat fără nici un fel de ingerință a factorilor politici. Petrolul și gazele naturale ar trebui considerate bunuri de utilitate publică internațională.

Deși statul rămâne în continuare proprietarul unor resurse energetice relativ importante, România nu-și poate satisface, în condițiile crizei economico-financiare, ale globalizării și accentuării competiției pe piețele regionale și internaționale, necesitățile interne de consum.

De aceea, cred că doar integrarea în rețelele energetice ale Uniunii Europene oferă o perspectivă clară energiei din țara noastră.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 Conceptul se referă la securitatea pe termen lung a accesului la oportunitățile economice, la piețe și la resursele umane, de capital, energie, tehnologie și educație.

2 N. Moldovan, M. Moldovan, *Unele considerații privind asigurarea securității energetice europene în condițiile crizei economico-financiare*, Sesiune anuală de comunicări științifice cu participare internațională, *Securitate și apărare europeană în contextul crizei economico-financiare*, 15-16 aprilie 2010, București, *Secțiunea 1: Securitate și Apărare*, vol. 1, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010, pp. 97-98.

3 Florin Rădoi, *Securitatea energetică-concept și realități*, Forumul regional al energiei-FOREN, 2008.

4 Kamila Proninska, *Energy and security: regional and global dimensions*, în SIPRI Yearbook 2007-Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, 2007, p. 216 și Daniel Yergin, *Ensuring Energy Security*, Foreign Affairs, March/April 2006, vol. 86, no. 2, p. 70.

5 Daniel Yergin, *Ensuring Energy Security*, Foreign Affairs, march/april 2006, vol. 86, no. 2, p. 70.

6 Adrian Pop, *Către o abordare holistică a securității energetice*, „22” PLUS, anul XV, nr. 262, Ediția scrisă din 11 noiembrie 2008.

7 *Ibidem*.

8 *Ibidem*.

9 Infrastructurile critice dețin componente pe cât de diverse, pe atât de strâns interconectate între ele, precum: instalațiile și rețelele energetice, tehnologia informatică și comunicațiile (telecomunicațiile, radio-televiziunea, sistemele de software și hardware, rețelele informatice, inclusiv Internetul), sistemul financiar-bancar (datele și investițiile bancare, transferurile și plățile online), sistemul de ocrotire a sănătății (spitale, laboratoare, medii de stocare a sângelui, farmacii și depozite de medicamente, servicii de urgență, servicii de căutare și salvare), industria alimentară (mijloacele de producție, distribuție și asigurare a calității alimentelor, cu precădere a celor procesate), sistemele de distribuție a apei (conducte, baraje, medii de depozitare și tratare) și aerului (sistemele de ventilație din clădiri și mijloace de transport), componentele de transport (aeroporturi, porturi, sisteme intermodale, rețele de cale ferată și de tranzit, sisteme de control al traficului), producția, depozitarea și transportul unor bunuri periculoase, cu potențial de dublă utilizare (materiale chimice, biologice, radiologice și nucleare) și infrastructura guvernamentală (servicii și sisteme cheie, rețele informatice, bunuri și amplasamente strategice, inclusiv militare, monumente).

10 Florian Baumann, *Energy Security as a multidimensional concept*, în CAP Policy Analysis, no. 1, march 2008, pp. 4-5.

11 Dick Lugar, *Energy Security is National Security*, <http://lugar.senate.gov/energy/security/index.html>, accesat la 04.04. 2015.

12 John V. Mitchell, *Renewing Energy Security*, Royal Institute of International Affairs, London, july 2002, www.riia.org, p. 4, accesat la 04.04. 2015.

13 Thomas L. Friedman, *Cald, plat și aglomerat*, Editura Polirom, Iași, 2010, p. 113.

BIBLIOGRAFIE

- Barnett T.P.M., *The Pentagon's New Map*, Putnam Publishing Group, New York, 2004.
- Baumann Florian, *Energy Security as multidimensional concept*, în CAP Policy Analysis, no. 1, March 2008.
- Cornell S., Jonsson A., Nilsson N., Häggström P., *The Wider Black Sea Region: An emerging Hub in European Security*, Silk Road Paper, Dec., Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program – A Joint Transatlantic Research and Policy Center, Johns Hopkins University-SAIS, Washington / Uppsala University, Uppsala, 2006.
- Dick Lugar, *Energy Security is National Security*, <http://lugar.senate.gov/energy/security/index.html>.
- Friedman L. Thomas, *Cald, plat și aglomerat*, Editura Polirom, Iași, 2010.
- Klimov B., *Geopolitics vs. Globalization in the Balkans: The New Rivalries in the Energy and Transport Sectors*, Central European University, Budapest, 2003.
- Matthias G., *Where is the Eight Corridor? – The Pan-European Networks (PAN) and the Economic Significance of Eastern Europe and the Balkans*, Current Concerns 9/10, Zurich, 2001; <http://www.currentconcerns.ch/archive/20010907.php>
- Mitchell V. John, *Renewing Energy Security*, Royal Institute of International Affairs, London, July 2002, online www.riia.org.
- Moldovan N., Moldovan M., *Unele considerații privind asigurarea securității energetice europene în condițiile crizei economico-financiare*, Sesiune anuală de comunicări științifice cu participare internațională, *Securitate și apărare europeană în contextul crizei economico-financiare*, 15-16 aprilie 2010, București, *Secțiunea 1: Securitate și Apărare, Vol. 1*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.
- Pop Adrian, *Către o abordare holistică a securității energetice*, „22” PLUS, anul XV, nr. 262, Ediția scrisă din 11 noiembrie 2008.
- Proninska Kamila, *Energy and security: regional and global dimensions*, în SIPRI Yearbook 2007 Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, 2007.
- Rădoi Florin, *Securitatea energetică-concept și realități*, Forumul regional al energiei-FOREN, 2008.
- Sartori N., *Russia's Energy Strategies in the Balkans*, Interns Yearbook, Analytica, Skopje, 2009.
- Smith M., *Russian Energy Interest in the Balkans*, Defence Academy of the United Kingdom, London, 2008, [http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/balkan/08\(07\)MAS.pdf](http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/balkan/08(07)MAS.pdf).
- Walker J.W., *Learning strategic depth: implications of Turkey's new foreign policy doctrine*, Insight Turkey, Ankara, 2007.
- Yergin Daniel, *Ensuring Energy Security*, Foreign Affairs, march/april 2006, vol. 86, no. 2, p. 70.

AFGANISTAN – UN NOU ÎNCEPUT, TRANZIȚIA SPRE O LUME MAI SIGURĂ

AFGHANISTAN - A NEW BEGINNING, THE SHIFT TOWARDS A SAFER WORLD

Dr. Ioana-Alina DIMA*

Sfârșitul anului 2014¹ a semnat retragerea forțelor internaționale de securitate și un nou început pentru Afganistan. Finalizarea procesului de tranziție și preluarea responsabilității asigurării securității de către forțele de securitate afgane este, pentru noile autorități de la Kabul, o binecuvântare și un blestem. Multe dintre problemele de pe timpul guvernării talibane au rămas, au apărut și altele noi pe timpul guvernării lui Karzai și a prezenței de trupe străine pe teritoriul Afganistanului și cu siguranță vor mai apărea și altele după retragerea acestor trupe.

The end of 2014 means the withdrawal of international forces of security and a new beginning for Afghanistan. Completing the transition of security responsibility to Afghan security forces will be for the new authorities in Kabul both a blessing and a curse. Many of the problems during Taliban rule remained and new ones emerged during Karzai 's government and due to the presence of foreign troops in Afghanistan while others will surely arise after the withdrawal of the troops.

Cuvinte-cheie: securitate; terorism; război; atentate; talibani; reconstrucție.

Keywords: security; terrorism; war; attacks; Talibans; reconstruction.

Indiferent de cât de mult efort și ce fonduri va investi comunitatea internațională în renașterea Afganistanului, rolul cel mai important în acest moment le revine tot afganilor, deoarece, dacă nu vine din interior și prin efort propriu, orice schimbare va fi automat respinsă ca o ingerință externă împotriva cărora vor lupta.

Cu alte cuvinte, sprijinul comunității internaționale nu trebuie să fie ca un export din exterior al unei revoluții economice sau social-politice, revoluția trebuie să fie înfăptuită de către afgani și să fie sprijinită din exterior, pentru consolidarea ei. În acest fel, valorile etice, morale și întreaga filozofie de viață a acestui popor nu vor intra în contradicție cu cele propuse prin stilul de viață occidental.

Ceea ce va fi necesar de înfăptuit de către comunitatea internațională este de a ajuta această țară dându-i un imbold pentru înfăptuirea unui asemenea plan, prin asigurarea unui climat favorabil dezvoltării sale economice, sociale și politice.

Însă, cea mai mare greșală pe care o poate face Occidentul în acest moment ar fi să încerce să impună Afganistanului să-i copieze stilul de viață. Impunerea democrației în Afganistanul tribal de astăzi, cel puțin în forma în care o înțelege și o promovează Occidentul, are tot atâtea șanse de reușită ca și impunerea *Shariei*² (legea islamică) în SUA, de exemplu, adică niciuna.

Primul element deosebit de important în acest lung și complicat demers va fi acela de convingere și de ajutorare a populației refugiate de a se reîntoarce la casele lor. Concomitent cu aceasta, indicat ar fi să se încerce o minimă relocare a cetățenilor, în funcție de etnia sau triburi și o reconciliere națională între acestea. Aceasta, nu din dorința de a federaliza țara, ci din dorința ca reprezentanții tuturor acestor zone să fie legitimați de cei care-i aleg, ca fiind cu adevărat reprezentanții lor și nu niște persoane de altă etnie pe care se vor lupta să le schimbe cu proxima ocazie sau a căror autoritate nu o recunosc.

Desigur, principala problemă, în acest caz, va fi stabilirea acestor zone, existând pericolul ca grupurile etnice să se înfrunte pentru zonele mai bogate sau mai propice vieții, largi teritorii pot rămâne părăsite sau se va investi mai puțin în ele.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: dima_alina2002@yahoo.com

Aceasta ar fi singura modalitate prin care s-ar putea respecta fundamentul cultural, tradițiile și valorile acestui popor, concomitent cu îndreptarea constructivă a acestora spre o identitate națională comună.

În acest sens, următorul pas logic ar fi ca toate aceste zone/regiuni etnice să aibă un reprezentant în autoritatea centrală. Rolul primordial al acestora ar trebui să fie susținerea interesului regiunii pentru accesul la proiectele naționale/majore de dezvoltare, dar și aducerea la cunoștința autorităților centrale a nevoilor cetățenilor pe care-i reprezintă.

Abia după ce problema guvernării va fi rezolvată se va trece la prioritizarea programelor de dezvoltare.

Dezvoltarea unei infrastructuri pe întregul teritoriu al țării ar trebui să fie prima dintre ele, pentru că ar putea permite rezolvarea multor probleme de aprovizionare și, ulterior, a proiectelor de dezvoltare regională.

Asigurarea unui sistem viabil de educație, dar și a unui sistem de asistență medicală prin deschiderea de clinici, a unor spitale și formarea unui corp medical corespunzător ca număr și calificare, ar fi alte priorități naționale.

Pe lângă acestea, un rol important va fi acela de asigurare a dezvoltării unui sistem informațional prin toate mijloacele mass-mediei la nivelul întregii țări. În paralel cu acest obiectiv va trebui format un corp cât mai larg de ziariști și reporteri care să ajute la difuzarea operativă a tuturor evenimentelor ce au loc pe plan național și internațional.

Un sistem judiciar corect și echidistant, prin care să se asigure respectarea drepturilor fiecărui cetățean și a demnității umane, ar trebui să fie altă prioritate.

Numai în acest fel va fi posibilă schimbarea acestei țări dintr-una în care predomină violența, sărăcia și opresiunea politică într-o țară cu o stabilitate și prosperitate continuă. Doar printr-o continuă educație a generațiilor viitoare, acestea vor ști că fac parte dintr-un stat și o națiune unitară, nu din diverse triburi potrivnice.

Asemenea schimbări nu trebuie așteptate să se petreacă instantaneu; procesul transformării este un proces de lungă durată, cu atât mai mult cu cât se confruntă cu obiceiuri și mentalități ce sunt infiltrate și transmise din generație în generație de sute și sute de ani și sunt foarte greu de deznădăcinat.

Scenarii posibile ale tranziției după 2014

Afganistanul va trebui să continue direcția triadică dată de ISAF (guvernare-securitate-dezvoltare), în condițiile unui sprijin substanțial redus. Dacă anul 2014 a fost anul alegerilor prezidențiale, 2015 este cel al alegerilor parlamentare care nu se vor mai desfășura sub protecția directă a ISAF și în care este posibil să reînvie lupta internă între etnii sau chiar o nouă încercare de revenire în forță a talibanilor.

Sfârșitul anului 2014 a adus și lucruri bune pentru Afganistan: o nouă administrație care nu a fost impusă de Occident, ci aleasă relativ liber de afgani, care se va putea concentra asupra problemelor importante pentru afgani și nu conform unei „agende” impuse, dispariția „inamicului nr. 1” al talibanilor care va reduce numărul de atacuri și a victimelor colaterale, refugiații se vor întoarce la casele lor și viața afganilor va reintra pe făgașul tradițional.

Acestei viziuni extrem de optimiste i se opune însă brutalitatea stării de fapt a Afganistanului de astăzi, în care au fost rezolvate doar o extrem de mică parte a problemelor cu care se confruntă localnicii.

Sărăcia a rămas la cote alarmante, șomajul la fel, condițiile de viață sunt la limita suportabilului, autoritățile sunt corupte și au probleme de legitimitate, tensiunile interetnice revin în forță, deoarece coalizarea împotriva „invadatorului” va rămâne fără „subiect”, talibanii vor ataca fără discriminare în numele Islamului³ pentru a-și recâștiga privilegiile, traficul de droguri și crima organizată vor crește pentru a-i îmbogăți și a le oferi putere locală „lorzilor războiului”, proiectele de dezvoltare vor fi discreționare și din ce în ce mai rare pe măsură ce fondurile internaționale se vor reduce și, eventual, vecinii se vor uni pentru a-i aduce pe „calea cea dreaptă”, iar lucrurile o vor lua de la capăt.

Desigur, această perspectivă dihotomică extremă nu se va transpune în fapt. Cu sau fără acord semnat, cel mai probabil o parte dintre trupele americane și NATO vor mai rămâne pe teritoriul Afganistanului, așa cum au stabilit cu prilejul Summitului NATO de la Chicago (mai 2012), când statele membre NATO au anunțat disponibilitatea de a continua sprijinirea statului afgan și după 2014, inclusiv prin lansarea unei noi misiuni, intitulată sugestiv *Resolute Support (sprijin ferm)*. Viitoarea

misiune a NATO nu va fi o misiune de luptă, ci va avea ca obiectiv principal consilierea și instruirea forțelor de securitate afgană în vederea ajutării Afganistanului să treacă peste vidul de securitate creat de retragerea grosului forțelor internaționale de securitate.

România a fost parte a acestui proces de implicare internațională alături de SUA și aliații săi încă de la începuturile sale, iar acest sprijin va continua și după retragerea trupelor. La Summitul NATO de la Chicago, România s-a angajat să ofere o contribuție anuală (până în 2017) de 500.000 de dolari pentru finanțarea forțelor de securitate afgane. De asemenea, cu ocazia Conferinței de la Tokyo (iulie 2012), România s-a angajat să sprijine consolidarea capacității instituționale a autorităților afgane, cu accent pe pregătirea profesională a specialiștilor afgani, fiind oferite astfel zece burse de studii complete anual, pentru perioada 2012-2017.

Ca oportunitate viitoare, pentru agenții economici din România, ar putea prezenta interes sectoarele agricol, infrastructură de transport (auto și feroviar), servicii de transport, industria auto, explorare/exploatare de resurse energetice și minereuri, inclusiv prin subcontractare.

Și alte țări/organizații de securitate se vor implica după retragerea trupelor NATO din Afganistan. Astfel, UE și partenerii săi internaționali vor juca un rol important în asigurarea continuității transformării statului într-unul democratic, cu o economie modernă și în care se respectă drepturile omului, pentru că Afganistanul rămâne un stat slab, cu instituții fragile, decorative⁴.

Acest fapt a fost stabilit în cadrul Comisiei pentru afaceri externe care a găzduit, pe 18 decembrie 2013, o conferință privind viitorul Afganistanului și Asiei Centrale după retragerea trupelor.

În aceste condiții, există mai multe scenarii de evoluție a situației de securitate în etapa post-conflict, respectiv la încheierea misiunii NATO în Afganistan și retragerea trupelor la sfârșitul anului 2014.

În mod cert, elemente ale uneia pot apărea și în celelalte, deoarece multitudinea de variabile și de interese diverse ale actorilor internaționali implicați face imposibilă o prognoză relevantă. Scopul trecerii lor în revistă nu este de a arăta probabilitatea lor de a se întâmpla, ci doar surprinderea unei mici părți a complexității situației.

SUA/NATO rămân, Afganistanul devine un stat democratic

Ambii candidați prezidențiali, care, la vremea respectivă, rămăseseră în cursa electorală, au declarat că vor semna acordul de securitate cu americanii și, ulterior, cu NATO. Din convingere (Ashraf) sau necesitate (Abdullah), acest fapt va garanta rămânerea pe teritoriul afgan a unei forțe civil-militare comună SUA-NATO și alți parteneri.

Trupele americane vor avea două misiuni: continuarea operațiilor contrateroriste și instruirea forțelor afgane, NATO doar instruirea forțelor, iar alți parteneri, probabil dezvoltarea Afganistanului.

Forțele de securitate afgane vor rămâne fără sprijinul masiv de informații, aerian și logistic al ISAF/NATO, dar probabil vor compensa prin motivație, prin buna cunoaștere a mediului de luptă și prin sprijinul populației.

Cel mai mare ajutor l-ar primi, însă, dacă guvernele afgane și pakistaneze ar semna un parteneriat strategic pentru învingerea dușmanului comun: grupările teroriste din zona tribală.

Acțiunea conjugată din ambele sensuri, eventual cu sprijin regional sau internațional, va conduce cu siguranță la destructurarea rețelelor teroriste din regiune care, înconjurată din toate părțile, vor fi nevoite să cedeze.

Aducerea la masa negocierilor a tuturor actorilor regionali, inclusiv al talibanilor, ar fi soluția garantată de rezolvare a diferendelor. Lucru care, din păcate, probabil nu se va întâmpla.

Cu toate acestea, cu mari eforturi și cheltuieli, cu pași înceți și nesiguri, este posibil ca Afganistanul să reușească tranziția spre o democrație cu tentă islamică.

Important în acest proces este ca Occidentul să nu-i abandoneze și vecinii să nu-i saboteze.

SUA/NATO se retrag, război civil în Afganistan

Neajungând la niciun consens cu noua administrație afgană, SUA și NATO se vor vedea nevoite să se retragă de tot din Afganistan.

Rămasă fără niciun sprijin occidental, dar și fără un dușman comun împotriva căruia să lupte, comunitatea tribală din Afganistan va reveni la vechiul stil de viață și la vechile dispute etnice.

Cu forțele de securitate segregate etnic, cu „lorzii războiului” avizi de putere⁵ și câștiguri materiale, cu vecinii care-i asmut unii împotriva

celorlalți, Afganistanul se va întoarce la războiul civil dinaintea talibanilor, învingătorul fiind incert.

Talibanii revin la putere

Indiferent de semnarea sau nu a acordurilor de securitate, de rămânerea unei părți sau retragerea totală a forțelor de securitate internaționale, talibanii își vor proclama victoria împotriva „invadatorilor, a infidelilor”.

Cu un imens capital de imagine și sprijin popular, precum și cu sprijinul vecinilor „binevoitori” și bucuroși că vor scăpa de ei pe teritoriul lor, talibanii vor câștiga și vor reinstaura Emiratul Islamic.

Rămase fără sprijin extern, forțele de securitate afgane vor fi incapabile să le înfrângă și să asigure un climat stabil de securitate, haosul intern va reveni.

Afganistanul devine o confederație de state-tampon

Îngrijorate de vidul de securitate creat de retragerea (parțială sau totală) a forțelor internaționale de securitate, statele *Organizației de Cooperare de la Shanghai* propun și reușesc înființarea și susținerea unor mici state-tampon în nordul Afganistanului, un fel de miniguverne similare celor înființate în Afganistan în anii '90.

Acest fapt va fi posibil datorită luptelor etnice de pe teritoriul Afganistanului și a descentralizării excesive a puterii spre reprezentanțele provinciale/districtuale.

Afganistanul dispare ca stat

Profitând de vidul de securitate creat de retragerea forțelor internaționale de securitate și având ca motiv reducerea instabilității regionale provocate de Afganistan, vecinii vor ataca Afganistanul, eventual în cadrul unei alianțe.

Pretextând imposibilitatea acesteia de a se auto-guverna, precum și drepturi străvechi (adevărate sau fictive) asupra unor părți de teritoriu, vecinii își vor împărți teritoriul afgan.

Actualul mediu de securitate este influențat de schimbările și transformările continue generatoare de noi riscuri și amenințări. Aceste provocări necesită ca securitatea să fie fundamentată pe noi modalități de abordare a riscurilor asimetrice⁶ și nonconvenționale, înglobând noi tipuri de solidaritate internațională.

În acest context, devine tot mai evident faptul că interesele și obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internațională. Aceasta cuprinde forme de acțiune conjugată ale statelor care împărtășesc interese și valori comune. Totuși, aceasta nu ar trebui să se traducă prin (sau să justifice) coalizarea statelor puternice pentru subjugarea unuia sau altuia dintre statele mai puțin puternice.

Riscurile apariției unei confruntări militare globale s-au diminuat semnificativ. Totuși, persistă fenomenul de instabilitate și criză la nivel subregional și tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state.

O provocare serioasă la adresa securității internaționale este reprezentată de numărul în creștere al „societăților fragile” sau al „conflictelor înghețate” și implicit, de inabilitatea acestora de a controla evoluțiile din interiorul propriilor teritorii și de a determina o stare de instabilitate regională.

Asistăm, astfel, la dezvoltarea unor noi mecanisme de asigurare a securității regionale și globale bazate pe prevenirea conflictelor, creșterea rolului acțiunilor diplomatice și a capacităților civile de management al crizelor.

Tragicele evenimente de la 11 septembrie 2001 au accentuat faptul că securitatea zilelor noastre nu se mai referă strict doar la latura militară și că, ținând cont de interdependențele globale și de noile riscuri, abordarea securității doar prin prisma factorului militar nu mai este suficientă, ci chiar contraproductivă.

La modă, acum, în lume, pentru realizarea unui management cooperativ al securității este angajamentul ferm față de principiile comunității europene și transatlantice. Cu toate acestea, civilizația occidentală nu trebuie privită ca panaceu universal al realizării securității globale.

Mult mai indicată, dar și mai greu de realizat, este cooperarea națiunilor în vederea realizării securității globale, alături de armonizarea și adaptarea particularităților naționale la cele universale. Cea mai mare problemă va rămâne însă definirea universalității unanim acceptate spre care să tindem.

Actualele conflicte armate din Afganistan, Irak, Cecenia, Ucraina și Orientul Apropiat au caracterul unor războaie disproporționate și, în același timp, al unor războaie asimetrice.

Asistăm la o globalizare a securității, garantul realizării acestui deziderat fiind cooperarea în detrimentul competiției.

Desigur, aceasta nu justifică invazia „preventivă”⁷ sau punitivă a unor țări pe teritoriul căreia se găsesc actori nonstatali care comit fapte contra umanității și nu doar împotriva intereselor particulare ale unor state.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „**Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească**”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 Anul 2014 corespunde anului 1392 din calendarul afgan.

2 Murad Khurram, *Sharia-Calea dreptății*, Editura Fundația Taiba, București, 2007.

3 Daniel Pipes, *Militant Islam Reaches America*, Editura WW Norton, 2002, p. 96.

4 Gl.bg.dr. Virgil Ovidiu Pop, *Afganistan, țara conflictelor fără sfârșit*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2014, p. 81.

5 Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 68.

6 Dr. Gheorghe Văduva, *Războiul asimetric și noua fizionomie a conflictualității armate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 6.

7 Gl.bg.dr. Virgil Ovidiu Pop, *Afganistan, țara conflictelor fără sfârșit*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2014, pp. 56-57.

BIBLIOGRAFIE

Buța Viorel, *Simetrie și asimetrie în acțiunile militare*, în „Revista de Științe Militare”, nr. 3/2010.

Pipes Daniel, *Militant Islam Reaches America*, Editura WW Norton, 2002.

Pop Virgil Ovidiu, *Afganistan, țara conflictelor fără sfârșit*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2014.

Sandu Dan, *Concepția despre Jihad în Islamul clasic și modern*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Stoina Neculai, *Evoluția paradigmei securității de la tradiție la contemporaneitate*, www.armyacademy.ro/biblioteca/anuare/2004/a6.pdf, accesat la 27 mai 2014.

Troncotă Cristian, *Studii de securitate*, note de curs, preluat după *Evoluția conceptelor de securitate*, <http://studiidesecuritate.wordpress.com/2011/08/11/evolutia-conceptelor-de-securitate/>

Văduva Gheorghe, *Războiul asimetric și noua fizionomie a conflictualității armate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/războiul_asimetric_și_noua_fizionomie_a_conflictualității_armate.pdf

The changing face of war, în „The World Guide”, <http://www.henciclopedia.org.uy/autores/Laguiadelmundo/GlobalWar.htm>, accesat la 27 mai 2014.

<http://www.descopera.ro/cultura/7126569-comoara-din-afganistan-adevaratul-motiv-al-invaziei-americe>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>

www.wikipedia.org

www.nato.int

TEHNICILE ȘI MIJLOACELE DE MANIPULARE ÎN OPERAȚIILE PSIHOLOGICE

TECHNIQUES AND MEANS OF HANDLING THE PSYCHOLOGICAL OPERATIONS

Dr. Carmen IRIMIA*

Operațiile psihologice vizează omul, psihicul acestuia, dar și grupurile umane aparținând atât populației civile, cât și forțelor armate. Operațiile psihologice vizează procesele cognitive, afective și volitive, modificarea sentimentelor, producerea unor emoții puternice și supunerea voinței individuale sau colective; toate acestea au loc la cele mai profunde niveluri ale conștiinței (nu se văd) și se materializează în efecte (care sunt vizibile). Războiul modern înglobează operațiile psihologice în derularea lui, acestea ajungând să realizeze modificări atitudinale și comportamentale, fiind un veritabil multiplicator. Operațiile psihologice întrebunțează limbaj, imagini și informații pentru a asalta mintea, a leza moralul și a schimba voința. Toate acestea având drept scop înfrângerea adversarului cu pierderi cât mai mici. Persuasiunea întreține un anumit raport cu manipularea.

Psychological operations are aimed at the human being, his/her mind, at groups of people from both the civilian population and the armed forces. Psychological operations are aimed at affecting the cognitive, affective and volitional processes, making changes to feelings and emotions, producing strong emotions and controlling the individual or collective will; all these take place at the deepest levels of the consciousness (they cannot be seen) and they materialize in effects (which are visible). Modern warfare includes the psychological operations in its course, because they can effect changes in attitudes and behaviours, so they represent a genuine force multiplier. The psychological operations make use of language, images and information to assault the mind, affect the morale and change the will, all these being aimed at defeating the enemy with as little losses as possible. Persuasion has a certain relation to manipulation.

Cuvinte-cheie: manipularea psihologică; operații psihologice; opinii; atitudini; gândire; comportament; conștiință.

Keywords: *psychological manipulation; psychological operations; opinions; attitudes; judgments; behaviour; consciousness.*

În opinia specialiștilor în domeniu „niciodată până acum minciuna nu a dispus de eşaloane atât de numeroase de falsificatori. Niciodată până acum minciuna nu a avut în apărarea sa divizii atât de puternice. Niciodată până acum minciuna nu a avut în stăpânirea sa popoare atât de multe, atât de numeroase. Este secolul minciunii rafinate, înveșmântate în culori protectoare, automultiplicându-se în sufletul omului. Minciuna îl împrejmuiește pe om cu zăplazuri, îi sucește mințile în mod viclan, îi creează capacitatea, starea, pasiunea de a numi de la sine negrul alb, de a recunoaște în mod spontan că doi plus doi fac cinci”¹.

Minciuna modernă constă în manipularea celuilalt. Prin manipulare înțelegem acțiunea de a influența

prin mijloace specifice individul, grupul sau opinia publică, astfel încât persoanele manipulate să aibă impresia că acționează conform ideilor și intereselor proprii, dar ele acționează conform intereselor celui care manipulează. În realitate însă, ele preiau o părere (argumentare, idee, evaluare) care nu le aparține, ci le-a fost indusă prin argumente falsificate. Individul este din ce în ce mai neputincios în fața minciunii. Minciuna este mediul în care omul se naște și moare, ea își pune amprenta asupra vieții noastre particulare, intelectuale, publice etc.

Suntem manipulați de când ne naștem, atunci când la grădiniță și la școală, în sens pozitiv (adică intenția este pozitivă sau cel mult neutră, iar argumentele de bună credință²), suntem învățați să ne supunem normelor și autorităților. Manipularea există chiar din Antichitate când pentru luptă se foloseau diverse embleme (care aveau o anume semnificație semantică și coloristică reprezentând

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: irimiacarmen37@yahoo.com

statutul și forța), când tehnicile sugestive de eroism, forță, dreptate, dezumanizarea dușmanului pentru a fi înfrânt și obținerea victoriei prin intimidare, descurajarea adversarului etc. sunt forme de manipulare.

Minciuna poate cuprinde numai anumite domenii ale vieții (când ne gândim la comercializarea unui produs, spre exemplu, oferta de preț, culoarea, mesajul etc. te pot face să cumperi chiar dacă nu ai nevoie de acel lucru) sau poate să cuprindă întreaga realitate a vieții (când vorbim despre opinia publică internațională). Astfel avem minciuni în sfera concepțiilor, argumentelor, modalităților de abordare a adversarului, minciuni în sfera informațiilor și a „fabricării” adevărului³. Scopul minciunii este manipularea, manipularea individului, grupului, maselor, adversarului. Primele studii care se pretează a studia manipularea se regăsesc la Kurt Lewin, dar abia în anii '40 apar primele forme de manipulări reușite.

Manipularea poate purta diverse denumiri, printre care și aceea de violență simbolică. În acest caz, asupra victimei nu se acționează cu forța pentru a fi determinată să facă ori să creadă ceva anume, ci în funcție de obiectivele pe care le are „agresorul” și de mijloacele folosite pentru a „sensibiliza” comportamentul persoanei, grupului vizate de acesta.

Manipularea se diseminează tot mai rapid și direct proporțional cu dezvoltarea tehnologiei (Internetului și a site-urilor, în special, care au ajuns importantă sursă nu numai de socializare, dar și de informare, înmulțirea canalelor de știri și a concurenței nelociale, dacă ar fi să ne luăm după calupurile de știri preluate de toate posturile de televiziune, care sunt, mai mult sau mai puțin, verificate, din cauza instabilității la nivel național și internațional. Astfel, manipularea depășește granițele individuale, și naționale, dacă ne referim la hackeri internaționali, terorismul internațional și crimei organizate prin obiectivul „câștig propriu” pe care îl obțin cu costuri mici și impactul dezastruos pe care îl aduc și chiar psihologic prin risc, nesiguranță și teamă, la nivelul țintei vizate.

Din punct de vedere al psihosociologiei, în urma cercetărilor efectuate în timp, prin diversele experimente ce vizau contexte diverse de situații obișnuite, au scos la iveală faptul că nu totdeauna ne controlăm comportamentul și fără să știm suntem manipulați de factori de influențare de multe ori atât

de banali. Dar o altă caracteristică a minciunii este faptul că aceasta nu numai latura comportamental-acțională, ci și toate celelalte laturi intelectuală, cognitivă, emoțional-afectivă, perceptivă etc. atinge diverse grade, în funcție de motivul care stă la baza intenției manipulatorului, dacă intenția este numai de dezinformare, de control al țintei sau pur și simplu de influențarea a întregii opinii publice naționale sau internaționale.

În prezent, se vorbește tot mai mult despre tipul de război caracterizat de asimetrii (războiul psihologic, războiul informațional) în domeniile obiectivelor, metodelor și mijloacelor utilizate de adversari. Accentul în acest caz se pune, mai ales, pe folosirea în propriul interes a schimbărilor ce au loc în domeniile politic, social, economic⁴.

În practica militară, conceptul de acțiune psihologică este întâlnit sub forma altor termeni, ca război psihologic, agresiune psihologică, operație psihologică etc., termeni utilizați în funcție de forțele și mijloacele implicate, amploarea operațiilor, scopul și obiectivele urmărite⁵. Elementele prezente și care fac parte din operațiile psihologice contemporane mai importante ar putea fi: manipularea informațională, manipularea conștiinței, voinței și conduitei țintelor, presiunile de natură psihologică, forțele și mijloacele operațiilor psihologice, utilizarea pe scară largă a celor mai recente descoperiri din domeniul psihologiei⁶.

În timp ce manipularea informațională se situează pe primul plan, prin mecanismele sale psihologice și sociologice ce deteriorează funcționarea cognitiv-afectivă a psihismului uman, normativitatea, cu modificări de judecăți, opinii, atitudini, credințe etc., manipularea conștiinței, voinței și conduitei țintelor face ca respectiva țintă să nu conștientizeze discrepanța sau poziția, uneori contradictorie, dintre propriile interese și obiectivele celui care influențează⁷.

Concomitent cu acestea, presiunile de natură psihologică se exercită prin orice mijloace atât din interior, cât și din exterior, afectând întreaga populație, efectivele participante la operații militare, opinia publică internă și/sau internațională și forțele și mijloacele pentru operații psihologice care prin acțiuni disimulate, unde centrul/agentul influențator rămâne necunoscut definitiv, alături recunoscut abia după producerea efectelor, precum și prin utilizarea pe scară largă a celor mai recente descoperiri din domeniul psihologiei, sociologiei,

demografiei, politologiei, teoriei informației și comunicării etc., care conduc la destabilizarea psihicului uman și la deteriorarea relației inter/intra umană și a încrederii.

Caracteristici ale actualelor operații militare cărora trebuie să le facă față structurile de operații psihologice menționez: menținerea în zona operațiilor a instabilității și a potențialelor amenințări care reclamă capacități militare puternice, suficient de flexibile pentru executarea unui spectru larg de operații; starea psihică a populației, imaginea, sistemul prelungit, ziua/noaptea, ceea ce duce la oboseală fizică și psihică; existența elementului intențional de influențare, prin amenințarea cu violența, zvonuri, alarme false, operarea cu informații șoc și falsuri informaționale (documente fabricate, insinuări etc.), generalizarea la nivel global a insecurității și a neîncrederii; utilizarea în mod deliberat, sistematic și concret a unor mijloace de natură să provoace teroarea în vederea atingerii unor scopuri criminale; intimidarea prin acte de cruzime, răpire, asasinat sau alte forme ale violenței oarbe etc. Dintre acestea, cel mai dur este efectul psihologic al operațiilor teroriste.

Operațiile psihologice vizează omul, psihicul acestuia, dar și grupurile umane aparținând atât populației civile, cât și forțelor armate. Operațiile psihologice vizează procesele cognitive, afective și volitive, modificarea sentimentelor, producerea unor emoții puternice și supunerea voinței individuale sau colective; toate acestea au loc la cele mai profunde niveluri ale conștiinței (nu se văd) și se materializează în *efecte* (care sunt vizibile)⁸. *Cauza* aparține agresorului, care prin operații sistematice și abil dirijate deformează realitatea percepută de țintă, creează unele stereotipuri deformate de gândire (eventual chiar o paralizează) și substituie convingerile și proporțiile reale prin altele false. Toate acestea au impus intensificarea preocupărilor armatelor în direcția completării doctrinelor militare cu măsurile necesare în vederea *protecției efectivelor proprii* împotriva acestui gen de operații, prin care să se împiedice intențiile, să se blocheze mijloacele și să se minimalizeze efectele agresorului⁹.

De asemenea, operațiile psihologice se bazează pe empatia planificatorilor cu grupul țintă selectat, prin valorificarea unor studii de zonă privind cultura, religia, tradițiile, istoria etc. sau prin analiza și selecția unor mass-media acceptate și credibile din punct de vedere al grupului țintă respectiv. Totodată,

operațiile psihologice trebuie să se integreze în cadrul concepției generale a operației, să se bazeze pe adevăr și, în măsura posibilităților, pe date și fapte concrete. Minciuna și informația falsă reduc credibilitatea acestora și compromit rezultatul operației, precum și îndeplinirea obiectivelor acesteia; adevărul și credibilitatea atât a sursei, cât și a conținutului mesajului operațiilor psihologice. Se poate afirma cu certitudine că succesul sau eșecul operațiilor psihologice este dependent de cantitatea și calitatea informațiilor primite. Ele sunt necesare la toate nivelurile (strategic, operativ, tactic) și pe toată durata întregului proces al campaniei de operații psihologice, începând cu analiza misiunii primite și terminând cu evaluarea acestei campanii.

Produsul de operații psihologice reprezintă acel suport material conceput în cadrul structurilor de operații psihologice, prin care mesajele sunt transmise către audiențele țintă¹⁰. Produsele de operații psihologice se împart în trei categorii: produse vizuale, produse audio, produse audiovizuale.

În cadrul tipurilor de produse vizuale utilizate în procesul persuasiv, se înscriu toate materialele tipărite: afișe, foi volante, manifeste, bilete de mană, pliante, ziare, reviste, broșuri, cărți, pancarte etc., precum și diversele articole de uz personal care conțin mesaje scrise: tricouri, șepci, cravate, brelocuri, brichete, cutii de chibrituri, cărți de joc, nasturi, stegulețe etc.

Produsele audio pot fi mesaje, anunțuri, știri, interviuri, discursuri, muzică, transmisiuni directe, adică tot ce se difuzează prin stații de radiodifuziune sau instalații de radioamplificare.

Produsele audiovizuale pot fi videoclipuri, filme, documentare, știri, interviuri, reportaje, transmisiuni directe, transmise prin televiziune.

Orice acțiune psihologică de influențare capătă particularități distincte în funcție de: contextul politic în care se desfășoară operațiile (opinie publică internă/internațională favorabilă/nefavorabilă); starea care se acționează (pace, criză, război); nivelul la care se desfășoară aceste operații (strategic sau operativ, tactic); obiectivele și misiunile structurii în sprijinul căreia operează; caracterul, amploarea și tipul operațiilor trupelor proprii, aliate sau inamice; capacitățile proprii de operații psihologice; capacitățile și operațiile întreprinse de structurile de operații psihologice inamice; restricțiile și constrângerile de timp și spațiu; rezultate anterioare.

În funcție de mijloacele avute la dispoziție și de obiectivele urmărite, pentru desfășurarea operațiilor de protecție a personalului împotriva influențării psihologice desfășurată de agresor se utilizează metode adecvate¹¹.

degrabă altor interesele, decât cele ale publicului. Vulnerabilitatea aceasta pornește și de la aviditatea cu care, dorind să obțină un maxim de efect asupra opiniei publice, pot crea teamă, anxietate, tulburare,

CORELAȚIA DINTRE MIJLOACELE DE COMUNICARE ȘI METODELE DE PROTECȚIE PSIHOLIGICĂ

MIJLOACE	METODE FOLOSITE
Orale	- comunicarea directă (prin viu grai); - comunicarea prin telefon; - convorbirea; ședință, conferință, întâlniri
Scris (prin intermediul hârtiei): adrese, scrisori, puncte de vedere, solicitări, note informative, rapoarte, ziare, reviste, broșuri, cărți, afișe, foi volante etc.	- documente oficiale, - discursul, interviul, conferințe de presă a liderilor politici și militari, a legilor, decretelor, normelor de politică internă și externă etc.
Vizuale cuprind: - suporturi vizuale: planșa, macheta, fotografia, graficul, pelicula de film, folia, slide-uri, postere; - aparate de proiecție.	- imaginea.
Audio: - mijloace tehnice: stații de radio-emisie, radiointerceptare, receptoare radio, stații de amplificare, mașina de reportaj, studioul mobil de montaj, casetofon, reportofon. - suporturi: discul, banda magnetică, caseta audio, CD-ROM, DVD etc.	- proiecțiile de filme (artistice, documentare, de actualități, didactice); - emisiunea T.V.; - interviul; - dezbaterile; - comentariul etc.
Audio-video: stație de emisie, rețea de cabluri, fibre torsionate, coaxiale, optice, PC-ul etc.	- teledistribuția; - programele prin satelit; - videografia (Internetul, Intranetul etc.)
Mijloace materiale și mijloace financiare.	- recompensele în bani; - cadourile (obiecte: șepci, pixuri, tricouri); - însemne, decorații și distincții; - ajutoarele materiale și financiare pentru răniți și familiile celor căzuți în luptă etc.

Astfel, corelația dintre mijloacele de comunicare și metodele de protecție psihologică dintre mijloacele de comunicare și metodele de protecție psihologică, descrisă de către Constantin Hariuc¹² și adaptată la schimbarea mediului strategic contemporan, după cum reiese din tabelul următor:

Mass-media este mult prea ușor manipulabilă și poate deveni chiar mijloc declanșator al conflictelor¹³. Pentru că dincolo de rolul lor de a anunța publicului informațiile de care acesta are nevoie și este îndreptățit să afle, în disperarea lor după senzațional și audiență servesc mai

nesiguranță, neliniște și panică, un impact puternic asupra civililor și chiar guvernelor, de exemplu, reportajele care transmiteau de la fața locului consecințele atacurilor de la 11 septembrie 2001.

Răspândirea pe toate canalele (media, Internet) a informațiilor false, abil fabricate, a zvonurilor, corupției fac și mai dificilă apărarea psihologică și identificarea vulnerabilităților. De aceea se impune o colaborare strânsă între toate organismele (Guvern, structurile de Intelligence, MAI, MAE, DGIA etc.) pentru o informare corectă, reală, prin date și informații adaptate la schimbarea mediului strategic

contemporan și prin evaluarea consecințelor probabile a situațiilor persuasive, intenționate sau accidentale care pot genera haos. Astfel, noile tipuri de confruntări, hibride, sporesc efortul psiho-fizic al militarilor în teatrul de operații, solicitându-le capacități adaptative mult mai flexibile și avansate, abilități cognitive și intelectuale superioare și o personalitate puternică.

NOTE:

1 Piotr Wierzbicki, *Structura minciunii*, Editura Nemira, București, 1996, p. 8.

2 Irina Stănciugelu, *Măștile comunicării de la etică la manipulare și înapoi*, Editura Tritonic, București, 2009, p.187.

3 *Ibidem*, pp. 19, 55, 70, 134.

4 Doina Bumbuț, *Contracararea efectelor influențării psihologice în operațiuni militare altele decât războiul*, Editura AISM, București, 2001, p. 8.

5 <http://buletinul.unap.ro/pagini/pdf/buletin-2-2009.pdf>

6 Coord. Marian Mitea, Vasile Mihai, *Acțiunile psihologice dincoace de mit și legendă*, Academia de Înalte Studii Militare, București, 1981, p. 15.

7 <http://buletinul.unap.ro/pagini/pdf/buletin-2-2009.pdf>, p. 400.

8 *Ibidem*.

9 *Ibidem*.

10 Constantin Hariuc, *Protecția împotriva agresiunii psihologice*, Editura Militară, București, 1994, p. 115.

11 *Ibidem*, p. 115.

12 *Ibidem*, p.115.

13 Cristian Delcea, *Psihologia terorismului – studiu psihologic asupra teroriștilor*, Editura Diversitas, București, 2006, p. 53.

BIBLIOGRAFIE

Bumbuț Doina, *Contracararea efectelor influențării psihologice în operațiuni militare altele decât războiul*, Editura AISM, București, 2001.

Delcea Cristian, *Psihologia terorismului – studiu psihologic asupra teroriștilor*, Editura Diversitas, 2006.

Ficeac Bogdan, *Tehnici de manipulare*, Editura Nemira, București, 1997.

Frunzeti Teodor, *Managementul manipulării*, în Revista Infocom, nr. 1/1999, București.

Gina Stoiciu, *Orientări operaționale în cercetarea comunicării de masă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

Golu Pantilimon, *Psihologie socială*, Editura Hyperion, București, 2000.

Hariuc Constantin, *Protecția împotriva agresiunii psihologice*, Editura Militară, București, 1994.

Mugny G., Perez J.A., *Strategii de influență socială și de persuasiune*, în *Psihologie socială – aspecte contemporane*, Editura Polirom, Iași, 1996.

Stănciugelu Irina, *Măștile comunicării de la etică la manipulare și înapoi*, Editura Tritonic, București, 2009.

Wierzbicki Piotr, *Structura minciunii*, Editura Nemira, București, 1996.

<http://buletinul.unap.ro/pagini/pdf/buletin-2-2009.pdf>

CULTIVAREA SENTIMENTULUI DE SECURITATE

FOSTERING THE SENSE OF HUMAN SECURITY

Dr. Mihaela RADU*

Articolul prezintă conceptul de securitate umană dintr-o nouă perspectivă, și anume acela de respectare a drepturilor omului. Cultivarea sentimentului de securitate umană este o problemă universală și nu mai este privită ca o problemă militară. Dezvoltarea umană și securitatea nu pot exista independent, ele trebuie gândite într-o strategie comună. Prin respectarea demnității umane, sensul conceptului de securitate va mai cunoaște și alte valențe.

Respectarea demnității umane și realizarea unei egalități *de facto* între femei și bărbați nu mai este un ideal, este un demers necesar într-o lume marcată tot felul de crize.

The article presents the concept of human security from a new perspective, namely the respect for human rights. Fostering the sense of human security is a universal problem and is not regarded as a military problem. The development of the humanity and security cannot exist independently, they must be designed in a common strategy. Through the respect for human dignity, the security concept will develop other meanings.

Respect for human dignity and achieving de facto equality between women and men is not an ideal, it is a necessary step in a world marked by all kinds of crises.

Cuvinte-cheie: securitate umană; demnitate umană; practici inumane; drepturile omului.

Keywords: human security; human dignity; inhumane practices; human rights.

Considerații introductive

În acest moment, există 194 de state suverane și independente și 193 de state membre ale Organizației Națiunilor Unite plus Vatican, considerat observator permanent la Națiunile Unite¹.

Împărțirea lumii pe continente este un puzzle, care nu poate funcționa decât ca un întreg. În decursul evoluției umane, lumea a fost și mai este marcată de probleme majore ca: foamete deliberată, crime în masă și violuri, purificare etnică, expunere la boli contagioase, trafic de ființe umane și de droguri, terorism, tensiuni etnice, dezintegrare socială. Acestea nu mai sunt demult evenimente izolate, ci sunt probleme globale. Consecințele lor se pot extinde atât în plan regional, cât și global. Nu putem să vorbim despre dezvoltarea umanității fără să vorbim despre securitate umană. Problema securității se prezintă sub toate formele: economică, alimentară, a sănătății, ecologică, publică, politică

și personală existând în agenda statelor lumii. Securitatea este o problemă universală și nu mai este privită ca o problemă militară.

Sfârșitul Războiului Rece a marcat începutul globalizării. Aceasta a adus cu ea și schimbări în mentalități, acțiuni și chiar reorientare a întregii lumi către om ca personaj colectiv. Dezvoltarea umană și securitatea nu pot exista independent, ele trebuie gândite într-o strategie comună.

Securitatea umană – factor de stabilitate

Ce înțelegem prin securitate umană? Apărută încă de pe vremea Imperiului Roman, când zeița ce asigura liniștea imperiului se numea *Securitas*. În perioada modernă a căpătat sensul de stare de necesitate, care însemna o situație juridică la îndemâna statului ce îi permitea să invoce măsuri excepționale pentru asigurarea securității statului.

Conform „Dicționarului explicativ al limbii române”, termenul de securitate este definit ca fiind: „faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol; protecție, apărare”². Preocuparea și provocarea lumii contemporane o reprezintă tocmai

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: radumihaelapaula@yahoo.com

crearea, menținerea sentimentului de încredere și de liniște al indivizilor.

Omul a simțit mereu nevoia de stabilitate, de securitate și pace. Ca și membru al societății, decident politic, strateg, combatant, este prins în războaiele convenționale și neconvenționale. Sintagma „inamicul dintre și printre noi” este tot mai prezentă în limbajul uzual și pe prima pagină a lucrărilor de specialitate. Cele mai aprinse discuții se concentrează pe responsabilitatea noastră de a face ceva, de a proteja. Este, în primul rând, obligația guvernelor fiecărui stat de a-și proteja cetățenii și mai apoi a comunității internaționale.

Făcând o analiză a nevoii de securitate, putem să plecăm chiar de la piramida lui Maslow, care a plasat-o imediat după nevoile fiziologice. O importanță în încercarea de a defini securitatea a avut-o Războiului Rece. Înainte de sfârșitul Războiului Rece, securitatea era pusă în sarcina statului, securitatea națională, ca treptat să se dezvolte preocuparea către individ, către o securitate individuală. „Securitatea, la fel ca și alte concepte din științele sociale, nu acceptă o definiție neutră”³. Dispariția bipolarității de pe scena mondială a presupus nu doar apariția unor noi actori internaționali, ci și a unei opinii publice internaționale și că „lumea a devenit o sferă socială fără granițe”⁴.

Asocierea dintre un mediu stabil și putere în stabilirea coordonatelor de securitate, nu este în totalitate adevărată. Puterea nu poate să garanteze securitatea. NATO și UE prezintă o viziune comună privind asigurarea securității, privind mediul internațional de securitate și riscurile ce se manifestă la nivel global.

Termenul de securitate umană promovat de către Organizația Națiunilor Unite, în Raportul asupra dezvoltării umane⁵ din anul 1994, a fost extins, simțindu-se nevoia scoaterii în evidență a unor noi valențe: securitatea economică, a hranei, a sănătății, a mediului, personală, a comunității și politică. În viziunea UNESCO, securitatea umană „nu este o stare spre care se tinde, ci un proces în care se asigură condițiile demnității umane”⁶.

Securitatea umană poate fi definită ca fiind acel atribut al unui stat (individual sau colectiv) de a-și proteja valorile fundamentale cu respectarea demnității umane, în scopul de a favoriza dezvoltarea umană, promovând pacea, stabilitatea globală. Punând în centrul preocupării

omul, securitatea umană devine singura soluție în realizarea stabilității naționale, regionale și chiar globale. Toate palierele sunt obligatorii. Atâta timp cât va exista o preocupare pentru siguranța cetățeanului la nivel național, demersul va continua la nivel regional, încheindu-se la nivel global. Prin respectarea demnității umane, sensul conceptului de securitate va mai cunoaște și alte valențe, odată cu evoluția umană.

Demnitatea umană

Fiecare stat are proiectată o politică de securitate. Aceasta însumează ideile, conceptele, doctrinele pentru realizarea unui sistem destinat cunoașterii, prevenirii, înlăturării și combaterii oricăror amenințări, vulnerabilități și riscuri care pot pune în pericol trăsăturile fundamentale ale statului: suveranitatea, independența și integritatea teritorială. Deci, se poate spune că o politică de securitate eficace nu se poate concepe decât de o manieră globală, adică ea trebuie să vizeze toate domeniile susceptibile să reducă consistent securitatea umană, sub multiplele ei forme de manifestare⁷.

Prin conținutul său, securitatea umană face referire atât la drepturile cetățenilor de a trăi într-un mediu sigur la adăpost de violențele organizate. Statul are ca îndatorire protecția drepturilor cetățenilor săi. „Securitatea umană nu are nimic cu armele – ea vizează preocuparea pentru viața și demnitatea umană” se menționa în Programul Națiunilor Unite de Dezvoltare⁸, în 1994.

În Constituția României, mai precis în art. 1 alin. 3 întâlnim termenul de *demnitate umană*. „România este un stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate”⁹. Statul, ca și formă de organizare, nu este doar expresia organizării unei colectivități umane este un sistem organizațional peren, și distinct tocmai prin legăturile specifice (limbă, cultură, religie, tradiții, idealuri, istorie) existente între membrii ei. Voința de a dăinui pe un teritoriu înseamnă acordul ființei umane, care percepe securitatea ca stare de încredere și de liniște. Faptul că statul din care face parte se bucură de suveranitate și independență îi asigură cetățeanului sentimentul de securitate individuală. Democrația este garantul armonizării valorilor morale, politice și juridice ale societății, într-un context istoric.

Odată cu adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului în anul 1948, s-a materializat și tendința drepturilor umane de a depăși sfera și limitele strâmte ale frontierelor unui stat. În cadrul Raportului Mileniului 2000, o nouă interpretare a sensului de securitate surprinde realizarea de către comunitatea internațională a „libertății de a trăi la adăpost de frică”. Printre Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului (ODM) un loc important îl ocupă preocuparea pentru eradicarea sărăciei extreme și a foametei, promovarea egalității genurilor și abilitarea femeilor, reducerea mortalității copiilor îmbunătățirea sănătății materne, combaterea HIV/SIDA, a tuberculozei, malariei și altor boli.

Respectarea demnității umane înseamnă recunoașterea, și exercitarea drepturilor și îndatoririlor cetățenești. Respectând ființa umană dăm dovadă de umanism, securitatea fiind un produs al activității umane și nu poate fi absolută. Este perfectibilă și dinamică.

Există în fiecare clipă pe glob un loc unde unui om îi sunt încălcate drepturile și libertățile. Dezastrele umanitare (din Somalia, Bosnia și Herțegovina, Ruanda, Kosovo și Sudan) aduc în permanență în atenția comunității internaționale nevoia de protecție a cetățenilor lumii, indiferent de naționalitate. Toți avem nevoie să trăim într-o stare de normalitate, o stare de echilibru.

Securitatea umană își propune să apere indivizii împotriva oricăror forme de amenințare, încercând să elimine din limbajul comun a sintagmei *a trăi la adăpost de frică*. Conflictele armate, violările drepturilor omului, utilizarea minelor antipersonal, violența sexuală, mutilările genitale, migrația sunt doar câteva dintre problemele ce ne afectează fizic și psihic.

Declarația Universală a Drepturilor Omului stabilește în art. 3 că: „Orice om are dreptul la viață, libertate și la inviolabilitatea persoanei”. Universalitatea ca principiu este completată și de principiul egalității.

Violența împotriva femeilor, ca factor de instabilitate

Violența împotriva femeilor este un fenomen foarte răspândit pe glob și se materializează prin: răpire, viol, tratamente inumane până laucidere. Comitetul pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor punctează în acest sens faptul că „atitudinile tradiționale prin care femeile sunt

privite ca subordonate bărbaților sau având roluri stereotipe care includ și violențe sau pedepse”, duc la răspândirea de practici cum ar fi violența familială și abuzul, căsătoriile forțate, morțile din cauza zestrei, atacurile cu acizi și circumcezia femeilor. Astfel de practici justifică violența bazată pe sex ca formă de control și protecție a femeilor. Efectele acestor violențe asupra integrității mentale și fizice le împiedică pe femei să se bucure pe baze de egalitate de exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale. Legislația internațională a încercat să surprindă toate nuanțele problemicii violenței asupra femeii, astfel că în cadrul Comitetului pentru Drepturile Omului interzicerile (art. 7) au ca obiect „nu numai actele care cauzează durere fizică, ci și pe cele care produc suferințe mentale victimei”, chiar mai mult „interzicerea trebuie să se extindă și asupra pedepselor corporale, inclusiv cearta, mustrarea excesivă ordonată ca pedeapsă pentru un delict sau măsură disciplinară”.

Astăzi printre țările în care femeilor le sunt încălcate cel mai des drepturile se numără Republica Democratică Congo (ONU a denumit, din acest motiv Congo – capitala mondială a violului), Pakistanul (atacurile cu acid, căsătoriile și nașterea forțată de copii, abuzurile fizice), India (conform ONU, peste 50 de milioane de fete ar fi „dispărut” în India, în ultimul secol, din cauza uciderii copiilor de sex feminin), Somalia (mortalitate maternă, viol, mutilări genitale, accesului limitat la educație și la îngrijire medicală).

La nivel internațional, dar și național, există preocupări și acțiuni de reducere și de eliminare a violenței de gen. Parlamentul European prin Rezoluția din 11.06.1986 a susținut combaterea violenței de acest tip. Inițiativa a fost urmată de Rezoluția din 26.11.2009, Rezoluția din 05.04.2011, Rezoluția din 06.02.2013. La nivelul anului 2014, Comisia FEMM a adoptat un raport privind combaterea violenței împotriva femeilor.

Concluzii

Securitatea umană este un deziderat care se bazează pe respectarea drepturilor omului. Împreună putem să facem față amenințărilor directe la adresa securității, cum ar fi: dependența de stupefiante, uciderea femeilor și copiilor, terorism, sclavie, răpire, revolte, genocid, torturare și ucidere, victimele de război etc. Faptul că violența este prezentă atât în situația de pace, cât și în cea de

conflict armat sau postconflict este de neînțeles și o posibilă explicație ar fi inegalitatea dintre femei și bărbați, obiceiuri și religie.

Analizând ceea ce se întâmplă în lume, înțelegem că dreptul la viață este subiectiv. Securitatea noastră, a oamenilor, este pusă în pericol de acțiuni degradante, inumane realizate de către alți oameni. Nimeni nu este mai presus de lege. Nu trebuie să stăm și să privim, trebuie să acționăm, iar o posibilă soluție ar fi implicarea tot mai activă în operații de pace, de asistență umanitară, reconstrucție și securitate umană.

Trăim într-o lume marcată de tot felul de crize. Criza omului contemporan are în prim-plan necesitatea respectării *demnității ființei umane*, regăsirea propriei identități. Respectarea demnității umane și realizarea unei egalități *de facto* între femei și bărbați nu mai este un ideal, ci este un demers anevoios, îndrăzneț, dar și provocator. Dacă toate demersurile de până acum nu au avut efectul unei revoluții, este timpul pentru o contrarevoluție.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „**Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească**”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 http://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_statelor_lumii, accesat la 19.05.2015 ora 16:45.

2 *DEX*, 2009.

3 John Baylis, *International and global security in the post-cold war era i n The Globalization of World Politics*, ed. by John Baylis and Steven Smith, third edition, Oxford University Press, New York, 2005, pp. 297-324.

4 Stephen Hobden, Jones Richard Wyn, *Marxist theories of international relations, in The Globalization of World Politics*, ed. by John Baylis and Steven Smith, third edition, Oxford University Press, New York, 2005, pp. 225-250, apud Lășan Nicoleta, în *Securitatea: concepte în societatea contemporană*.

5 United Nations, *Human Development Report: New Dimensions of Human Security*, <http://hdr.undp.org/reports/global/1994/en>

6 *La sécurité humaine*, <http://www.unesco.org/securipax>, accesat la 20.05.2015, ora 21:45.

7 R. Constantinescu, *Factorii de natură socio-umană și influența acestora asupra securității*, Teză de doctorat, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2009, pp. 161-163.

8 PNUD-Programul Națiunilor Unite de Dezvoltare (N.A.).

9 *Constituția României*.

BIBLIOGRAFIE

Baylis John, *International and global security in the post-Cold War era* în *The Globalization of World Politics*, Ed. by John Baylis and Steven Smith, third edition, Oxford University Press, New York, 2005.

Bădălan Eugen, Zaharescu Laurian, Vasile Bogdan, *Sisteme globale de securitate*, Ediția a III-a, Editura CTEA, București, 2009.

Constantinescu R., *Factorii de natură socioumană și influența acestora asupra securității*, Teză de doctorat, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2009.

Constituția României.

Hobden Stephen, Richard Wyn Jones, *Marxist theories of international relations*, în *The Globalization of World Politics*, ed. by John Baylis and Steven Smith, third edition, Oxford University Press, New York, 2005, United Nations, Human Development Report: New Dimensions of Human Security.

Istrate Mihaela-Ramona, *Cetățenia europeană și implicațiile sale asupra securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014.

Neaga Diana Elena, *Gen și cetățenie în România*, Editura Polirom, București, 2013.

<http://hdr.undp.org/reports/global/1994/en>, accesat la 26.05.2015, ora 18:30.

<http://www.unesco.org/securipax>, accesat la 24.05.2015, ora 22:30.

http://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_statelor_lumii, accesat la 24.05.2015, ora 23:40.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN

Corector: Mariana ROȘCA

Tehnoredactare: Gabriela CHIRCORIAN

Grafica: Elena PLEȘANU

ISSN (print) 1584 - 1928

Bun de tipar: 30.06.2015

Lucrarea conține 282 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: *buletinul@unap.ro*

Tel. 319.48.80/0215; 0453